colorchecker CLASSIC
x-rite
mm

~~4906~~ III. L. d. 2 L.
~~4909~~
~~4910~~
~~5769 – 71, 5921 ...~~
~~5922~~
20834 – 38.
R

M. Bartholomei Vengen
a sup phy et sup ub [illegible]

Quid dulcius quam in medijs vitae
laboribus [illegible]
quasi [illegible]
[illegible]
[illegible]

Satis firmum testimonium est ad probandam veritatem quod ab ipsis per-
hibetur inimicis. Lact: li: 4: ca: xii

Collecta ꝛ exercitata Friderici Sunczel Mosellani liberaliũ studioꝝ magistri i octo libros Phisicorum Arestotelis: in almo studio Ingolstadiensi. Cum adiectõe textus noue trãslatiõis Johãnis Argiropoli bizatij circa q̃stiones.

K K LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

Ad lectorem.

Quisquis arestotelis sectaris dogmata mãgni
Et breuibus dictis noscere plura cupis
Hunc tibi congestum lector studiose libellum
Perlege. Nam paruo tempore doctus eris
Quicquid philosophus per longa volumina narrat
Hoc tibi per summam pagina parua dabit
Disputat argute firma est conclusio queuis
Nam deducta fluit fontibus a sophie
Inuidiose procul: procul esto lingua petulca
Que liuore madens: carpere cuncta paras
Et vos o iuuenes: quibus hoc opus edidit auctor
Dicere non pigeat gratia multa viro
Gratia multa viro: dedit hec maiora daturus
Pallados ex aditis: vtiliora legens

Prefatio

Fridericus Mosellanus Sunczel

Ingolstadiēsis gymnasij magister ꝛ diue philosophie interpres omnib⁹ ꝛ singulis philosophie ingenuis cultoribus salutem placitam optat. Et si liberaliū studiorum comites ingenui: multi clarissimi peripatetici in phisicen Aristotelicam codicillos qui hodie passim circūferuntur ediderint atqꝫ diffuse cōscripserint. Incessit in quosdam fortassis admiratio: graue etiam iudicium quid ad scribendum mouerit: horumue numerō presens cunabulum applicare presumpseriꝫ quod aliorum opinione callidius scribendum iter alteri concessuꝫ esset patulum. Sed ingenue etatis adolescentes non ingenij mei ostētandi ꝫ potius nostre litterarie reipublice incrementi optandi gratia: variasqꝫ aristotelicas sententiolas quarum multi magis superficiem q̄ꝫ medullam radicit⁹ accipiunt: dilucide aperire vt clarissime intelligantur enitendū mihi fuit. Quarum inquam falsus intellectus ne dicam errores sed reuera deuia ductrices opiniones vt naturales quos experientie obseruatores appellare placuit plane nocent: mouet ꝛ hactenus induxit. Quo ergo adolescentes charissimi fruticosum intricatumqꝫ iter euitaremus: rectius ac facilius in patulo ambulantes: multiuaria ac diuersa in summarium vnum: dispendia in compendiū necessarijs aditis resecatisqꝫ superfluis redigere cure mihi fuit. Vagientem ꝛ fortasse oberrantem in lato artio primordijs philosophie Aristotelis adducerem. Unde simplici domesticoqꝫ etiam vt inquiunt stilo artistico chartā pingere libuit. Addito vt penes quāuis questionem dubitandi rationem quantum ad id spectabat sententiam aristotelis adducens non preterierim. Et qꝫ fluctu radix est amarior omnis non te pigeat si principio oblectamento sit p̄ sentibus libellis indulsisse. quibus te si assuefeceris prestantior pculdubio in hijs euasurus ad mentis tue profecto igniculum excitaberis. In alijs fortitan philosophorum experientijs refecturus te oblectare intra me concepi. Uale te singuli suauiter.

Quuꝫ vt placuit Aristoteli de memoria ꝛ reminiscentia non singulis par sit memorandi vis: ꝛ quę passim ac tractim in presenti libro narrantur facilius immo ꝓmptius quiuis memoria excipere possit: claroqꝫ speculo ea aspicere libeat: liber etiaꝫ oblectabilior fiat Ideo alphabeticum registrum principio conscribere placuit quo ingenuorum animi lectionis auidiores fierent: dispendium pariter in cōpendiolo exacte scitarentur. Inspecturis autem presentem tabulam considerandum venit vt primo libri numerus allegabitur cum questione: notabili: conclusione: aut nō nunq̄ꝫ argumēto. Un de syllaba li. libri. no. notabile. q. questionem. con. cōclusionem. ꝛ ar. argumentum denotabit ꝛc̄.

IN=030006710

ABstractio est duplex: simplex ⁊ complexa. li. ij. q. vi. no. ij.
Ars quid sit ꝑm Aresto. li. ij. q. j. no. j.
Arestotelis vita ⁊ laudes habentur in exordio.
An arest. in suis ꝓbationibus semp vtat̃ potentia naturali. li. vij. q. iij. ar. i.
Agens est duplex: principale ⁊ instrumentale. li. ij. q. v. con. j.
Quomodo agat aliquid ad suam corruptionem. ibidem con. ij.
Agens naturale est duplex: vniuersale ⁊ particulare. li. ij. q. xv. no. i.
Alteratio capitur multipliciter. li. iij. q. ij. no. i.
Utꝝ in alteratõe req̃rat̃ flux⁹ distinct⁹ ab alterabili ⁊ qualitate q̃ acq̃rit̃. ibidẽ
Ad alterationem quot ⁊ que requirantur. ibidem no. ij.
Alteratio an sit qualitas que acquiritur. ibidem in con.
Utrum in alteratione tota qualitas simul acquiratur. li. iij. q. iij.
Alterans est duplex: intrinsecum ⁊ extrinsecũ. ibidem post con.
Utꝝ ĩ alteratõe grad⁹ q̃ p̃mo acq̃rit̃ mãeat cũ posteriori. ⁊ sic ɔñr. li. iij. q. iiij.
Alterationum diuerse species. ibidem. no. i.
Utrum Alteratio sit ad omnes ⁊ solas qualitates. li. vij. q. v.
Alteratio strictissime accepta quid sit. ibidem. no. i.
Angelus quomodo mouetur. li. vi. q. v. ar. i.
Utrum animal moueatur ex se ⁊ nõ graue inanimatum. lib. viij. q. iiij.
Angulus quid sit ⁊ quottuplex. li. iij. q. xij. no. i.
Appetitus quid ⁊ quottuplex sit ⁊ in q̃bus reperiat̃. li. i. q. xxiiij. no. ij.
Appetitus materie ad formam est duplex. ibidem. no. iij.
An appetitus materie sit materia met. ibidem. no. iiij.
Appetitus in materia vnde ꝓueniat. ibidem.
Utrum artificialia differant a naturalibus. li. ij. q. i.
Res artificialis quę dicatur. ibidem. no. i.
Res artificialis capitur dupliciter. ibidem no. ij.
Qꝛ artificialis forma aliquid sit ⁊ artifex aliq̃d faciat. ibidem ⁊ ar. i.
Utrum inter artificialia ⁊ naturalia differentia Aresto. sit bona. li. ij. q. ij.
Ars medicine quomodo per se agat. li. ij. q. iiij. ar. i.
Accidentia parti inherentia totum denominant. li. i. q. xix. no. ij.
Actio est multiplex: ɔueniẽs: discõueniẽs: ĩmanẽs ⁊ trãsiẽs. li. ij. q. v. no. ij.
Utrum actio sit passio ⁊ econtra. li. iij. q. x.
Actio quid sit ⁊ quot modis accipiatur. ibidem. no. j.
Actionum diuisiones. ibidem
Utruꝫ actio sit in agente vel patiente. li. iij. q. xi.
Qꝛ actio passio ⁊ motus idem sint. ibidem. no. i.
Ad actionem quot requiruntur. ibidem. no. ii.
Actus capitur large ⁊ stricte. li. i. q. xix. no. iij.
Aliquid est in actu ⁊ in potentia tripliciter. li. iii. q. viii. ar. ii.
Qũo aliquid sit in actu formali ⁊ entitatiuo. li. i. q. xix. no. iii.
CAlefiendi modus. li. ii. q. v. no. ii.
Capitis diuisio in cellas ⁊ ventriculos lib. i. q. v.
Utrum casus ⁊ fortuna sint cause agentes. li. ii. q. xii.

Tabula

Casus ꝛ fortuna quo differant. ibidem
Casus capitur multipliciter. ibidem
Utrum Casus ꝛ fortuna fiat in cõtingenti ad vtrũlibet. li. ij. q. xiij.
De Causis. lib. ij. q. viij. ꝛ ix. per totum.
Causarum efficientium diuisiones. li. ij. q. ix. no. i.
Causare quid sit. ibidem no. ij.
Causandi rationes ꝛ earum q̃sitiua. ibidem.
Utrum tantum quattuor sint cause. ibidem.
Causarum ꝓprietates ꝑm Aristotelem. ibidem.
Utrum ois res mundi hẽat quattuor causas. ibidem in conclusione.
Causarum alia per se alia per accidens. li. ij. q. xi. no. i.
Causa ad vtrumlibet. li. ij. q. xiij. no. i.
Utrum ex cãrum cognitione cognoscat effectus. li. i. q. iij.
Quomodo causa ducit in cognitionem effectus ꝛ econtra. ibidem.
Cause subordinate sunt duplices. li. vij. q. iij. no. i.
Quomodo in celo reperiant̃ ser differentie positionum. li. vi. q. ij. no. ij.
Circũstãtia quid sit ꝛ quot sint. li. iij. q. j.
De Cognitione. li. i. q. iij. iiij. ꝛ v.
Res cognoscit dupliciter complete ꝛ incomplete. li. i. q. iiij. ꝛ q. xij. no. ij.
Utrum vna cognitio formetur ex alia. li. i. q. v.
Cognitio quid sit: quottuplex ꝛ que ad eam requirantur. ibidem. no. ij.
Cognitionis interioris species ꝛ quomodo fiant. ibidem no. iij.
Cognitionum alia magis alia minus confusa. li. j. q. vij. no. i.
Que illarum sit potior. ꝛ ordo cognoscendi. ibidem
Contrarietas est duplex. li. j. q. xiiij. no. ij. ꝛ li. iij. q. v. ꝛ li. v. q. iij.
Contraria quomodo possint eidem inesse. li. iij. q. v.
Contradictio non includitur in oppositione contraria. ibidem post con.
Utrum in quolibet continuo sint infinite partes. li. iij. q. xv.
Contigua Continua ꝛ Consequẽter se habentia differunt. ibidem no. i.
Continui multiplices diffinitiones. ibidem.
Utrum Continuum actu diuisum in omnes suas ptes implicet. li. iij. q. vlti.
Utrum Continuum componatur ex punctis indiuisibilibus. lib. vi. q. i.
Continuum ꝑm formam quid sit. lib. viij. q. iiij. in con.
Cõplexe significabile ꝛ complexum significabile differũt. li. i. q. xviij. no. ij.
Oꝛ complexe significabilia non sint ponenda. ibidem
Utrum ad comparationem ꝓprie dictam sufficiat vniuocatio ꝓprietatis in qua res comparantur. li. vij. q. vi.
Comparatio realis quid sit ꝛ quottuplex ꝛ que requirantur. ibidem.
Utrum comparabilis sit motus cuilibet motui. lib. vij. q. vij.
Comparationum motuum regule aristotelice. ibidẽ no. ij.
Utrum corpus aliquod sit actu infinitum. li. iij. q. xiij.
Corpus ꝛ magnitudo idem sunt ꝑm mathematicos. ibidem no. j.
Corpus est duplex: in substantia ꝛ quantitate. li. vi. q. ij.
Utrum inter quelibet corpora dura aliquid mediet. lib. iij. q. xv. no. j.

Tabula

Utrum Corruptio generetur.li.v.q.vi.ar.ij.
Utrum Creaturam fuisse ab eterno implicet.li.viij.q.iij.
Crisis ⁊ cretici dies quid sint.li.v.q.ix.con.ij.
DEus cuius potentie sit ſm Aresto.lib.iij.q.vltima.no.j.
Deus diuersa habet nomina ⁊ conditiones.lib.viij.q.j.no.j.
Dei potētia ſz mētē Aresto.li.viij.q.vlti.⁊ infra lati⁹ in vocabulo ꝑm⁹ motor.
Densum ⁊ densius quid sint.lib.iiij.q.x.no.i.
Densitatis causa ⁊ quid sit condensatio.ibidem no.ij.
Determinata est omnis res naturalis in quantitate.lib.j.q.xiij.
Diffinitio est duplex formalis ⁊ materialis.li.ij.q.iiij.no.ij.
Differentie positionum quomodo reperiantur in rebus.lib.vj.q.ij.no.ij.
Digestiones sunt tres.lib.ij.q.x.no.ij.
Dimensio quid sit ⁊ quottuplex.lib.vi.q.ij.no.j.
Dimensio terminata ⁊ interminata non differūt.ibidem
Dimensiones sunt tantum tres.ibidem
Diuisio libri phisicorum habetur post exordium.
Diuisibile est duplex.lib.i.q.ix.no.ij.
EFfectus vt sciatur an requirantur omnes cause.lib.i.q.iiij.
Effectuum diuisiones.lib.ij.q.xi.no.j.
Effectus alius per se alius per accidens.ibidem.
Effectus ad vtrumlibet quis sit.lib.ij.q.xiij.no.j.
Elementorum nature si essent in naturali dispositiōe.lib.iiij.q.v.no.ij.
Ens naturale capitur multipliciter.li.j.q.xiij.no.j.
Ens ſm naturam.lib.ij.q.i.no.j.
Ens naturale quomodo sit determinatum ad quantitatem ibidem.
Ens mobile consideratur multipliciter.lib.i.q.ij.
Epicurei vnde nomen traxerint.in exordio
Esse est multiplex: ydeale: essentie: existentie ⁊c.lib.j.q.xxj.no.ij.
De Essentia alterius quid sit.lib.iij.q.vij.no.ij.
Eufortunium ⁊ diffortunium quid sint.lib.ij.q.xi.
Ex alio fieri aliud dicitur multipliciter.lib.j.q.xvi.no.ij.
Ex duobus entibus in actu non fit tertium.lib.j.q.xix.in argumētis.
FAtum quid sit ⁊ quomodo gentiles de fato senserunt ⁊ poete.
Et quomodo de fato sentiendum sit. Et vtrum
Fatum immutabiliter regat inferiora.lib.ij.q.xiij.
Fatales sortes que dicuntur.ibidem
Fieri ⁊ generari differunt.lib.j.q.xvi.
Fieri in subiectō ⁊ ex subiecto.ibidem.no.i.
Fieri dicitur simpliciter ⁊ ſm quid per naturam ⁊ per artem.ibidem in con.
Utrum omne quod fit fiat ex aliquo.lib.i.q.xvi.
Aliquid fit ex alio multipliciter.ibidem no.ii.
Utrum figura distinguatur a substantia.li.ij.q.iij.
An figura sit distincta a magnitudine.ibidem
Figura quid sit ⁊ quottuplex sit figuratum.ibidem

Figurarum principia.ibidem
Utrum finis sit causa eorum que sunt ante finem.li.ij q.viij.
Finis ratio qꝛ appetibilis ⁊ bona.ibidem
Finis est primum in intentione ⁊ vltimum in executione.ibidem no.i. ⁊.ij.
Finis est multiplex ⁊ quomodo moueat.ibidem.⁊ ar.iij.
An finis in intentione ⁊ executione idem sit.ibidem
Finalis causa quid sit ⁊ quot ad eam requirantur.ibidem
Finis gratia cuius cognoscitur a fine quo ⁊ differunt.ibidem.post con.
An finis ita moueat sicut efficiens.⁊ quō finis sit potissima cāꝝ.ibidem.ar.i.
Formam educi de potentia materie.lib.i.q.xvi.no.i.
An forma potius generetur q̄ꝫ compositum.lib.i.q.xvii.
Forma substantialis diffinitur dupliciter ⁊ forma est duplex.lib.i.q.xxi.
Utrum forma ante suam generationem habeat esse in materia.ibidem
De formarum productione opiniones.lib.i.q.xxi.no.iiii.
Forma diuersa hꝫ nomina.lib.i.q.xxiiii.in principio.
An forma appetat materiam ⁊ quomodo eam perficit.ibidem.no.iiii.
A forma due emanant operationes naturaliter.lib.ii.q.i.no.i.
Forma naturalis ⁊ artificialis differunt.ibidem no.ii.
Utrum forma principalius agat vel qualitas.lib.ii.q.v.
An forma substantialis intendatur ⁊ remittatur.lib.iij.q.iiij.post con.
Utrum diffinitio fortune sit bona.lib.ii.q.xi.
De fortuna multa dubia.ibidem
Fortuna capitur tripliciter.ibidem
Quomodo fortuna sit incerta.ibidem.ar.i.
Inter fortunam ⁊ casum differentia.li.ii.q.xii.no.i.
An fluxus continuatiuus ⁊ specierum idem sint.li.iii.q.ii.no.ii.
Gradus quō se penetrent.li.iii.q.iii.ar.vltimo.
An gradus simul maneant in alteratione.li.iii.q.iiii.
De gradibus locuplete habes quomodo medici ⁊ phi ponant gradus:in quibus qualitatibus ponantur.ibidem post con.
Graue ⁊ grauissimum quid sit.lib.iiii.q.viii.no.i.
Graue est multiplex.lib.iiii.q.ix.no.i.
Graue est duplex:in actu ⁊ potentia.lib.viii.q.v.no.i.
Grauia ⁊ leuia quō ad sua loca naturalia moueant̄.ibidem no.ij.
Quomodo graue per se mouet̄ deorsum.lib.viii.q.iiii.⁊ ar.i.
Utꝝ si g̃ue simplex pōeret̄ ī vacuo moueret̄ d̄orsū ī īstātivl̄ successiue.li.4.q.9
Graue post remotionem obstaculi vnde moueatur.lib.viii.q.v.
Generaliora quō sint priora.li.i.q.vii.in con.
Utrum generatio generetur.lib.v.q.vi.
Utrum generationis sit generatio.li.v.q.v.
An generetur potius forma q̄ꝫ compositum.li.i.q.xvii.
Utrum generatio sit res que generatur vel successio.li.i.q.xvii.
Generatio quid sit ⁊ quottuplex.ibidem no.i.
Aliquid generatur tripl'r:terminatiue subiectiue:completiue. ibidē no.ii.

Generatio consideratur formaliter ⁊ materialiter.ibidem no.iij.
De generatione quomodo philosopho sit loquendum.ibidem
In generatõe hoīs si deus suspenderet infusionē aīe q̄d fieret.li.i.q.xvi.p⁹ar.
Utrum generare sit generans vel generatio.li.i.q.xviij.
Generare capitur multipliciter.ibidem
Modus generationis pueri in vtero.lib.ii.q.x.no.ii.
An generatio ⁊ corruptio sint motus.li.iii.q.viij.no.iii.⁊ li.v.q.j.
Utrum si linea giratiua esset ipsa esset infinita.li.iij.q.xiii.
Gira Girare ⁊ linea giratiua quid sint.ibidem no.i.
Identitas est multiplex.li.i.q.xi.no.i.
Idem numero dicitur tripliciter.ibidem
Idētitas indiuiduorum an sumatur ex ꝑte forme vel materie. ibidem. no.ii.
Utrum sortes sit hodie idem qui fuit heri.ibidem
Ignorare capitur logicaliter ⁊ phisicaliter.li.iii.q.i.no.i.
De incubo ⁊ succubo.li.ii.q.x.no.i. Esse in alio dr̄ multiplr̄.li.iii.q.ix.
Indiuisibile est duplex.li.i.q.ix.no.ii.⁊ capit̄ multipliciter.li.vi.q.iii.no.i.
Indiuisibile posse ꝓduci successiue implicat.ibidem.post con.
Utrum indiuisibile possit moueri.li.vi.q.v.
Indiuisibile capitur ꝓprie ⁊ improprie.li.viii.q.xii.no.i.
Utrum infinitum sit nobis ignotum.li.i.q.xii.
Infinitum capitur multipliciter.ibidem
Infinitum duas haberet ꝯditiões si eēt.ibidē in cō.⁊ li.iii.q.xiii.no.ii.
An in infinito esset medium.ibidem in ar.
Infinitum est multiplex.li.iij.q.xiii.no.ii. Et multas hȝ acceptiões.ibidem.
Utrum infinitum corpus actu sit.ibidem
Quomodo infinitum sit ⁊ quomodo non sit.ibidem in argumentis.
Causa infinitatis ⁊ finitatis.li.iii.q.xiiii.in principio.
Infinitum est multiplex lib.viii.q.vltima.no.i.
Infinitū hȝ se ꝯrio mō in multitudine ⁊ magnitudine.li.iii.q.xiiii.in prin.
Utrum infinitum esse actu implicet.lib.iii.q.vltima.
Infinitum imaginat̄ multipliciter.ibidem
De infinito si esset multa dubia.ibidem post con.
Utrum in tpe infinito transeat̄ spaciū finitum ⁊ econtra.li.vi.q.vii.
Utrum mouens finitum possit mouere ꝑ tempus infinitum.lib.viii.q.ix.
Utrum virtus infinita possit esse in magnitudine finita.li.viii.q.x.
Utrum sit ꝓcessus in infinitū in mouentibus ⁊ motis.li.vii.q.iii.
Infinita virtus que sit.li.viii.q.x.no.i.
Infinitus vigor quomodo sit in primo motore.li.viii.q.vltima.
Impetus quid sit ⁊ qualitas permanens vel successiue.late li.viii.q.xi.
Utꝝ instās ī trāsmutatõe dēat attribui passiōi p̄ori vel posteriori.li.vi.q.iiii.
Instans quid sit ⁊ an sit pars temporis.ibidem.no.i.
Instantia inceptionis ⁊ desitionis.ibidem no.ii.
Utrum aliqua sit mutatio instantanea vel indiuisibilis.li.vi.q.iii.
Utrum in instanti possit fieri motus.ibidem post conclusionem.

Tabula

Instinctus ꝛ ordo nature.lib.ij.q.vltima.no.j.
Intentionum alia primaria alia secundaria.lib.ij.q.xv.no.j.
De intensione ꝛ remissione ꝑm tres opiniones.lib.iij.q.iiij.post con.
Leue ꝛ leuissimum quid sint ꝑm Arest.lib.iiij.q.viij.no.j.
Leue est multiplex.lib.iiij.q.x.no.j.
Limitatio quid sit ꝛ quo ponatur.lib.iiij.q.viij.no.iij.ꝛ.ij.
Linea quid sit ꝛ quotuplex ꝛ linea giratiua.lib.iij.q.ij.ꝛ lib.vj.q.xij.
Utrum linea giratiua sit infinita.lib.iij.q.xiij.
Utrum omnis locus sit equalis locato.lib.iiij.q.j.
An locus moueat locatum ad se.lib.viij.q.v.no.ij.ꝛ ar.j.
Locus est duplex formalis ꝛ materialis ꝛ capit multipliciter.Similiter quot modis locus imaginatur equalis locato.lib.iiij.q.j.
Utrum locus sit terminus corporis continentis.lib.iiij.q.ij.
Locus quid sit ꝑm varias opiniones.ibidem
Utrum locus sit immobilis.ꝛ de hoc opiniones lib.iiij.q.iij.
Utrum loci diffinitio sit bona.lib.iiij.q.iiij.
Loci proprietates.ibidem no.j.Et loci differentie.lib.vj.q.ij.no.j.ꝛ.ij.
An locus sit vna superficies vel plures.lib.iiij.q.iiij.no.ij.
Locus est duplex proprius ꝛ cōmunis.Ibidem.
Locus naturalis ꝛ violentus qui sint.lib.iiij.q.v.no.j.
Res multipliciter est in loco.lib.iiij.q.vj.no.ij.
Eꝫlum quō sit in loco ꝑm diuersas opiniones.Ibidem no.iij.
De loco multa dubia ibidem post argumenta.
Logicus quō considerat conclusiones ꝛ quō pbus.lib.j.q.j.in argumentis.
Utrum longitudo latitudo ꝛ profunditas distinguant.lib.vj.q.ij.
Longitudo quomodo protrabitur.ibidem no.j.
Lusores quō habeant fortunam ꝑm cōmune dictum.lib.ij.q.xj.no.j.
Magnum dicitur quadrupliciter.lib.viij.q.xij.no.ij.
Utrum magnitudo distinguatur a substantia magna.lib.i.q.viij.
Magnitudinis ratio.que sint eius species.ibidem no.ij.
Magnitudo est seipsa magna.ibidem.
Magnum est duplex.ꝛ quid sit diffinitiue.ibidem.
Quare magnitudo sit magna ꝛ albedo non alba.ibidem
Utrum materia secluſa quantitate sit diuisibilis.lib.i.q.ix.
Utrum materia sit ens.lib.i.q.xix.
Materia quid sit ꝛ quotuplex.ibidem no.ij.
Utrum materiam esse sine forma implicet.lib.i.q.xx.
Materia multas hz pprietates ꝛ multa nomina.Ibidez notabili ꝑmo ꝛ scō
Utrum materia sit in potentia ad omnem formam.lib.i.q.xxij.
Materia plures habet potentias ibidem no.ij.
Utrum materia sit sua potentia.ibidem conclusione prima
Utrum materia appetat formā ꝛ quō.lib.i.q.xxiiij.ꝛ no.iij.
In materia plures imaginantur potentie sicut in forma.ibidem no.iij.
Materia quā formam appetat.ibidem no.iiij.

Tabula

An materia sub forma humana appetat aliam ibidem
Appetitus materię vñ pueniat: ꝛ quō materia sit priuatio ꝛ appetitus. ibidē
Mathematicus ꝛ mathematica quid sint. lib. ij. q. vj. no. i.
Mathematica propositio ꝛ terminus mathematicus quid sint. ibidem
Mas quid sit ꝛ quid fęmina. lib. ij. q. x. no. i.
Mas quare quandoqꝫ generatur ꝛ quandoqꝫ femelle. ibidem no. ij.
Maximum quomodo reperitur in rebus naturalibus. lib. i. q. xiij.
Maximum est multiplex ꝛ exponitur affirmatiue ꝛ negatiue. ibidem
Utrum medię scientię sint plus naturales ꝙ̄ mathematice. lib. ij. q. vij.
Media scientia quę sit ꝛ quot sint ꝛ quare sic dicatur. ibidem
Mensura ꝛ mensurare quid sint: ꝛ mensure conditiones. lib. iiij. q. xiij. no. i.
Mensurare cui conueniat ꝛ modi mensurandi qui sint. ibidem
Minimum exponitur dupliciter ꝛ quō reperiatur in rebus. lib. i. q. xiij.
Minimum ꝛ maximum ad quę possunt applicari. ibidem no. iij.
Minima caro quomodo sit dabilis. Ibidem post conclusionem
Modus procedendi in scientijs ꝛ quotuplex sit. lib. i. q. iii. no. ii.
Utrum de primo motore pertineat ad naturalem. lib. viii. q. i.
Primus motor diuersa habet nomina. Ibidem
Utrum primus motor sit eternus ꝛ immobilis. lib. viii. q. vi.
Utrum natura monstrum producens intendat ipsum. lib. ii. q. xv.
Monstrum capitur multipliciter ꝛ habet multas descriptiones. ibidē no. ii.
Monstrorum cause ꝛ exempla. Ibidem notabili tertio
De motu proiectionis ſm duas opiniones. lib. viii. q. xi.
Motus principia quę ꝛ quot sint ꝛ quotuplicia. lib. ii. q. iii. no. i.
Utrum ignorato motu ignoretur natura. lib. iii. q. i.
Motus ducit in cognitionem nature ꝛ quomodo. ibidem
Motus essentia ꝛ ratio. lib. iii. q. ii. no. ii. ꝛ q. vi. no. i.
Utrum motus localis distinguatur a mobili. lib. iii. q. vi.
An motus localis est: sit propositio vera. ibidem notabili primo
Motus est difficilis cognitionis ꝛ quare. ibidem notabili secundo
An motus localis moueatur. ibidem ar. ii. ꝛ lib. v. q. vi. no. i.
An motus localis intendatur. ibidem ar. iii.
Utrum quilibet motus habeat terminum a quo ꝛ ad quem. lib. iii. q. vii.
An motus sit de essentia sui termini ad quem. ibidem
De terminis motus cuiuslibet. ibidem.
An detur prima ꝛ vltima pars motus. lib. iii. q. vii. no. i. ꝛ li. vi. q. vi. post con.
Quare motus denoīaī a suo termino ad quē li. v. q. ii. Et li. iii. q. vii. post cō.
Motus est in eodem predicamento cum termino ad quem. ibidem
An motus celi habeat terminos. ibidem argumento primo.
Utrum diffinitio motus sit bona. lib. iii. q. viii.
Motus accipitur quadrupliciter. ibidem no. ii.
Motus tot sunt species quot entis quomodo intelligitur. ibidem.
Motus est in actu ꝛ in potentia. ibidem.
Motus multas habet diffinitiones. ibidem.

Utrum motus sit in mobili vel mouente.lib.iij.q.ix.
Motus est actus mobilis ⁊ mouentis ⁊ quomodo.ibidem
An motus insit omnibus mobilibus.ibidem no.ij.⁊ ar.iij.
Motus quomodo dicitur indiuisibilis.lib.iij.q.xv.ar.ij.
Motus vt in quinto quomodo diffinitur.lib.v.q.i.no.i.
Motus species aliquę sunt nominate alie innominate.ibidem
Utrum motus sit per se solum ad tria prędicamenta.lib.v.q.ij.
Utrum omnis motus sit de contrario in contrarium.lib.v.q.iij.
Utrum motus ideo sint contrarij qꝛ sunt de terminis contrarijs.lib.v.q.iiij.
Qui motus contrariantur. Ibidem
Utrum motus sit motus.lib.v.q.v.Et quot habet sensus.ibidem
Quomodo vnus motus terminat alium.ibidem post conclusionem
Utrum ad vnitatem motus sufficiat vnitas mobilis ⁊c̄.lib.v.q.vij.
Motus dicitur vnus numero specie ⁊ genere.ibidem no.i.
Motus vnitas cognoscitur a priori ⁊ posteriori. Ibidem ⁊ ar.i.
Ad omnem motum quot requirantur.ibidem no.i.
Quot motus sint eiusdem speciei quid requiratur.ibidem post con.
Utrum motus contrarietur motui.lib.v.q.viij.
Motus penes quid sint contrarij. Ibidem no.i.
Utrum in qualibet specie motus sit violentus ⁊ naturalis.lib.v.q.ix.
Motus naturalis ⁊ violentus dicitur dupliciter.ibidem no.i.
Utrum motus possit fieri in instanti.lib.vj.q.iii.post conclusionem
Motus est duplex regularis ⁊ irregularis. Item vniformis ⁊ difformis.lib.vi.q.vii.no.ii.
Rationes zenonis negantis motum.lib.vj.q.vlti.in argumentis
Motus violenti quot sunt species.lib.vij.q.iiij.no.ii.
Motus vt in septimo quid sit.lib.vii.q.v.no.i.
Utrum quilibet motus comparetur cuilibet motui.lib.vii.q.vlti.
De motuum comparatione ⁊ regulis septem. Ibidem no.i.⁊.ii.
Utrum motus sit eternus circũscripta fide.lib.viii.q.ii.
Motum non incępisse imaginamur quadrupliciter.ibidem no.i.
Motus quare fit.lib.viii.q.vi.no.i.
Utrum motus localis sit primus motuum.lib.viii.q.vii.
Motuum ordo. Ibidem notabili primo
Motuum perfectio attenditur multipliciter. Ibidem no.ii.
Motus circularis ⁊ non alius est perpetuus. Ibidem in con.
Utrum in motu reflexo mobile quiescat in puncto reflexionis.li.viii.q.viii.
De motu reflexionis ibidem habes multa
Moueri localiter quid sit.lib.iii.q.vi.
Utrum aliquid moueri sit possibile.lib.vi.q.vltima
Utrũ oē qđ mouet̄ moueatur ab alio.lib.vii.q.i.ꝓbatio illi⁹ Ares.ibidē.q.ii.
Moueri per se.per accidens:a se:per se primo. Ibidem no.i.
Utrum in mouentibus ⁊ motis sit processus in infinitum.lib.vii.q.iii.
Utrum omne mouens sit simul cum suo moto.lib.vii.q.iiii.⁊ ibi post con.

Tabula

Multa ⁊ egregia dubia de occulta motione
Mouens similiter mobile est duplex. s. primū ⁊ mediatum. ibidem no. i.
Mouere ex se quid sit. lib. viii. q. iiii. no. ii.
Utrum mouens finitum possit mouere per tēpus infinitū. lib. viii. q. ix.
Mouens finitum quid sit. Ibidem no. i.
Mulier quomodo dr monstrum ⁊ vir occasionatus. lib. ii. q. xv. no. i.
Mundi initium ⁊ duratio. lib. viii. q. ii. no. i.
Utrum mundum esse ab eterno implicet. lib. viii. q. iii. no. i. ⁊ ii.
Utrum aliqua sit mutatio instantanea. lib. vi. q. iii.
Utrum mutatio indiuisibilis sit res quę mutatur. lib. vi. q. iiii. con. ii.
Utrum omne quod mutatur sit diuisibile. lib. vi. q. v.
Utrum ante omne mutari sit mutatum esse ⁊ econtra: lib. vi. q. vi.
Mutatum esse quid sit ſm veritatem. ibidem no. ii.
Natura capitur quadrupliciter. lib. i. q. vi. no. i.
Utrum de rebus naturalibus sit scientia. lib. i. q. i.
Res naturales sunt res diuine. ibidem
Ens naturale ⁊ ens scōm naturam quid sint. ibidem. ⁊ lib. ii. q. i. no. i.
Naturę notius dicitur aliquid quadrupliciter. lib. i. q. vi. in argumentis
Utrum res naturalis distinguatur a re artificiali. lib. ii. q. i.
Naturale dicitur multipliciter. Ibidem
Natura ⁊ ars sępe concurrunt in actionibus. Ibidem
Utrū oīs res naturalis habeat in se pncipiū motus ⁊ q̄etis. lib. ii. q. ii. no. ii.
Utrum diffinitio naturę sit bona. lib. ii. q. iiii.
Natura capitur multipliciter ibidem no. i.
Nāruz alia cōis alia ppria ⁊ an distinguant. ⁊ alia vlis alia pticularis. ibidem
An natura sit demonstrabilis. ibidem no. ii. ⁊ in con.
Natura habet diffinitionem formalem ⁊ materialem. Ibidem
Quod solum due sint naturę. ibidem
An natura solum dicatur de pncipio passiuo. ibidem
Quando natura est pncipium motus ⁊ quando quietis. Ibidem
De natura ppria ⁊ cōmuni etiam habetur lib. iiii. q. v. no. i.
Utrum natura producens monstrum intendat monstrum. lib. ii. q. xv.
Naturalis ⁊ scientia naturalis quid sint. lib. ii. q. vi. no. i.
Utrum ad naturalem pertineat considerare de pmo motore. lib. viii. q. i.
Negatio ⁊ priuatio differunt. lib. i. q. xxiii. no. i.
Utrū necessitas in actiōe nāli pueniat ex parte finis vel materię. lib. ii. q. vlti.
Necessitas est duplex. ibidem. ⁊ lib. iii. q. i.
Necessitas rerum naturalium que sit. lib. ii. q. vlti. no. i.
Utrum eadem sint nobis nota ⁊ naturę. lib. i. q. vi.
Notius nobis ⁊ notius naturę quid sit. ibidem no. ii.
Utrum quocunqz numero assignato assignetur maior. lib. iii. q. xiiii.
Numer⁹ vñ fluat q̄d ⁊ quotuplex sit. Numerare q̄d sit ⁊ q̄ res nūerat. ibidē
An numerus habeat esse in anima vel extra. ibidem no. ii.
An omnis numerus habeat vnitatem superadditam. ibidem

Tabula

An idem nunc sit in toto tempore.lib.iiij.q.xv.no.j.
Nunc quid sit & an sit pars temporis.lib.vi.q.iiij.no.i.
Pars est multiplex.lib.j.q.x.no.ij.
Partes sunt duplices.lib.i.q.ix.no.ij.
Partes habere situaliter & extensiue quid sit.li.j.q.viij.no.j.
Pars proportionalis que sit.lib.iij.q.xiij.no.i.&.q.xv.
Partes sunt duplices eiusdē quantitatis & eiusdē ꝓportiōis.li.iij.q.xv.no.ii.
Passio capitur multipliciter.lib.iij.q.x.no.ii.
Utrum passio sit actio & econtra. Ibidem
Passiones rerum naturalium intrinsece que sint.lib.iii.a principio.
Passiones extrinsece rerum naturalium.lib.iiii.a principio
Passio prior & posterior quid sit.lib.vi.q.iiii.no.iii.
Utrum pater sit causa filij.lib.ij.q.x.
Quid sit pater & quid filius.ibidem no.j.
De Platone aliquid habes in exordio
Praxis quid sit.li.j.q.i.no.ij.
An practica sit scientia. Ibidem
Practica quomodo differt a speculatiua. Ibidem
Peripatetici vnde dicuntur in exordio
Predicamentum est duplex phisicum & logicum.lib.v.q.ij.
Utrum ad tria predicamenta fit per se motus & quomodo. Ibidem no.ij.
Philosophie inuentores & philosophorum secte in exordio
De laude vtriusq3 philosophie: & de pytagora.ibidem
Philosophie sufficiens diuisio & diffinitio & que sit potior phia.ibidem
An philosophia naturalis sit de oibus rebus mundi.li.i.q.i. post oclusionem
Utrum philosophia naturalis habeat subiectum.li.i.q.ii.
Philosophie & metaphisice ratio.lib.viij.q.i.no.i.& ar.i.
Utrum phisicus differat a mathematico.li.ii.q.vi.
Phisicus quis sit: quid phisica: q̄d terminus phisicus & ꝓpositio phisica.ibidē
An phisica differat a mathematica.ibidem in con.
Philosophus & medicus in quo differunt.ibidem.
Utrum quelibet potentia fit ad vtrumlibet.lib.ij.q.xiij.no.i.
Potentia capitur multipliciter & est multiplex.lib.i.q.xxij.
Potentia materie est multiplex.ibidem.no.ij.& lib.i.q.xxiiij.no.iij.
Positionum differentie.li.vi.q.ii.no.ij.
De primo motore.lib.viii.q i.&.q.vi.& vltima.
Utrum primus motor sit indiuisibilis & sine magnitudine.lib.viij.q.xij.
Primus motor vbi sit.ibidem ar.ii.
Utrum primus motor fm Aresto.sit infiniti vigoris & qūo.li.viii.q.vltima.
Quomodo primus motor moueat & intelligat.ibidem no.ii.
Utrum principia rei naturalis sint contraria.lib.i.q.xiiii.
Principium capitur multipliciter.ibidem
Utrum tm̄ tria sint principia rei naturalis.lib.i.q.xv.
Principia rei naturalis & transmutationis naturalis non idem sunt. ibidem

Tabula

De principio formarum ⁊ generationis.lib.i.q.xxj.no.iiij.
Prius alio dicitur tripliciter.lib.viij.q.vij.no.ij.
Prius ⁊ posterius quo sint in magnitudine motu ⁊ tempore.lib.iiij.q.xij.no.ij.
Priuatio ⁊ negatio differunt.lib.i.q.xxiij.
Priuatio quo sit principium.lib.i.q.xxiiij.⁊.xxiij.
Priuatio est nihil.ibidem.
Utrum priuatio sit materia priuata.ibidem.
Priuatio quo causet appetitum in materia cū sit mā met.lib.i.q.xxiiij.no.iiij.
Priuatio capitur multipliciter.lib.i.q.xxiij.no.i.
Priuatio ⁊ materia quinq; habent differentias.ibidem.
Quomodo priuatio sit appetitus in materia.lib.i.q.xxiiij.no.iiij.
Utrum proiectum post exitum a manu moueat ab aere vel alio.lib.viij.q.xj.
De proiectionis motu varia.ibidem.no.ij.
Puncta indiuisibilia quo sunt in continuo.lib.iij.q.xv.ar.vltimo.
Punctum capitur dupliciter:proprie ⁊ improprie.lib.vj.q.i.no.i.
De punctis an sint indiuisibilia.ibidem.⁊ an sint ponenda.ibidem.
Qualitas duplices habet partes:intensiuas ⁊ extēsiuas.li.iij.q.iij.no.i.
Qualitas dupliciter est diuisibilis.ibidem
Utrum qualitas totaliter simul in alteratione acquiratur.ibidem
Tota qualitas quot habeat gradus.lib.iij.q.iiij.no.ij.
An omnis ⁊ sola qualitas habeat gradus.ibidem post con.
Utrum qualitates contrarie possint stare in eodem subiecto.lib.iij.q.v.
Qualitas quid ⁊ quottuplex sit.ibidem.Et qt sit qualitas tertia.ibidem
An tota qualitas contrarietur toti qualitati.⁊ pars parti.ibidem post con.
Qualitatis quatuor sunt species.lib.vij.q.v.
Utrum ad omnes ⁊ solas qualitates tertię speciei fit per se alteratio.ibidem.
Quantitatis ratio.lib.i.q.viij.no. secundo.
Si quantitas separetur ab homine quid fieret.ibidem in argumentis
Quantitatem quare natura ordinauit rebus.lib.i.q.ix.no.i.
An quantitas sit magis necessaria ⁊ perfecta cē qualitas.ibidem.
Utrum res quanta possit non occupare locum.lib.iiij.q.vj.post argumenta.
Quies accipitur multipliciter ⁊ quid sit quiescere.lib.iiij.q.xiiij.
Utrum quies mensuretur tempore.ibidem
Utrum quies contrarietur quieti.lib.v.q.viij.
Ratio seminalis quid sit ⁊ in quibus ponat:locuplete.lib.i.q.xxj.no.iij.
Quod ratio seminalis non sit principium rei nālis.lib.i.q.xxiiij.no.ij.
Utrum rarefactio ⁊ condensatio sint motus.lib.iiij.q.x.
Rarefactio capitur dupliciter.
Rarum ⁊ rarius quid sit.ibidem no.i.⁊.ij.
Rarefactionis causa per experientias.ibidem notabili.ij.
An rarum ⁊ densum sint in cęlo.ibidem no.i.
Rarefactionis modus ⁊ an noua quantitas acquiratur.ibidem.
Ad rarefactionem qui ⁊ quot motus concurrant ⁊ quis sit.
Rarefactionis terminus ad quem.ibidem no.iij.

Tabula

An omnia entia possint rarefieri ⁊ condensari. ibidem ar. ij.
Utrum in motu reflexo mobile quiescat in puncto reflexionis. lib. viij. q. viij.
Reflexus motus ⁊ punctus reflexionis quid sint ibidem
Quot modis sit motus reflexus. ibidem
Q⁹ motus reflexus non sit vnus ⁊ continuus. ibidem conclusione. ij.
Regularitas ⁊ irregularitas quo sint in motu. lib. vj. q. vij. no. ij.
Utrum res artificialis distinguatur a re naturali. lib. ij. q. i.
Res naturalis ⁊ artificialis differunt ibidem no. i. ⁊ q. ij. no. ij.
Que res sint naturales ⁊ que artificiales. lib. ij. q. i. no. i.
Utrum omnis res habeat q̄ttuor causas. lib. ij. q. ix. post conclusionem
Res successiua ⁊ pmanens p quo instanti incipiant. lib. vj. q. iiij. con. i.
Resistentia quid sit ⁊ quottuplex. lib. iiij. q. viij. no. ij.
Resistentia fundat in actiuitate. ibidem. ⁊ lib. ij. q. v. conclusione. ij.
Semen ⁊ esse seminale quid sint ⁊ quare ponat. lib. i. q. ij. no. iij.
Semen vnde descinditur. lib. ij. q. x. no. ij.
Utrum semina ambo necesse sit in generatione concurrere. ibidem.
Utrum semen viri ingrediatur substantiam fętus. ibidem.
Utrum scientia sit de rebus naturalibus. lib. i. q. i.
Scientiaꝝ alia ꝓctica alia speculatiua ⁊ quo differūt. ibidem notabili. ij.
Scientia quid sit ⁊ quot modis accipitur. ibidem no. iij.
Scientia quomodo dicatur vna. lib. i. q. ij. no. i.
In qua scientia necessario ponitur subiectum. ibidem
Non omnis scientia considerat quatuor causas. lib. i. q. iij. no. i.
Scientia est duplex. quia est ⁊ quid est. ⁊ que sit ꝑior. ibidem no. ij.
Scientia quomodo generatur in anima. lib. i. q. v. ante con.
Scientia in quo fundetur. ibidem in argumentis
Scientia naturalis que sit ⁊ quare dicatur naturalis lib. ij. q. vj. no. i.
Utrum scientię medię potius sint naturales q̄ mathematice. lib. ij. q. vij.
Scientia media que sit ⁊ quot sint. ibidem
Scire logicaliter ⁊ ꝑbificaliter. lib. iij. q. i. no. i.
Utrum vltima spera sit in loco ⁊ de speris aliquid. lib. iiij. q. vj.
Subiectum attributionis ⁊ totius ꝑbie naturalis. lib. i. q. ij.
Subiectum scientie an sit terminus vel res. ibidem in argumentis
Substantia materialis que dicatur. lib. ij. q. v. no. i.
In successiuis idem est esse generari ⁊ corrumpi. lib. iij. q. vj. no. i.
Utrum successio in motu grauiū ⁊ leuiū, ꝓueniat a resistentia ⁊c. li. iiij. q. viij.
Superficies est duplex conuexa ⁊ concaua. lib. iiij. q. ij. no. i.
Transmutatio est triplex. lib. i. q. xv. no. ij.
Utrum in qualibet transmutatione ocurrant q̄ttuor cause. lib. ij. q. ix.
Utrum tempus sit motus celi. lib. iiij. q. xj.
De tempore varia lib. iiij. q. xj. vsq; ad finem.
Opiniones de tempore. Et tempus capitur multipliciter. ibidem
Tempus quid in re sit. ibidem no. i.
Tempus est motus ꝑimi mobilis ⁊ non alterius. ibidem

Tp̄s est vniuersale aliud particulare: ⁊ capit̄ formal̄r ⁊ mā̄liter. ibidē no. ij.
Utrum diffinitio temporis sit bona. lib. iiij. q. xij.
Tp̄is ꝓprietates ⁊ qūo sit numerus ⁊ hēat prius ⁊ posteri⁹. ibidē no. i. ⁊. ij.
Utrum tempus mensuret omnē motum. lib. iiij. q. xiij.
Tempus quomodo mensurat motum. ibidē. ⁊ quid p̄ncipalissime mensuret. ibidem. q. xiiii. no. ii. ⁊. iii.
Esse in tēpore dicit̄ multipliciter ⁊ quę requirunt̄. ibidem no. ii. ⁊. iii.
Utrum tempus dependeat ab anima ⁊ sit in nr̄a potestate. lib. iiii. q. xv.
Tempus qūo sit causa corruptionis ⁊ qūo sit vbiq;. ibidem no. i.
An idem sit tempus omnium. ibidem.
Temporis ratio. lib. iiii. q. xv. no. ii.
An tempus eternum mensuret motum. lib. viii. q. ii. ar. i.
Utrum in tempore infinito transeatur spacium finitū ⁊ econtra. lib. vi. q. vii.
Tempus est finitum ⁊ infinitū. Et infinitū imaginat̄ tripliciter. ibidē no. i.
Terminus capitur multipliciter. lib. iii. q. vii. no. i.
Termini motus sunt aliqui intrinseci alii extrinseci. ibidem
Utrum terra sit in aqua sicut in loco proprio. lib. iiii. q. v.
Utrum totum sit sue partes. lib. i. q. x.
Totum capitur multiplicirer ⁊ est multiplex. ibidem no. i. ⁊. ii.
Vacuum esse an implicet ⁊ possit esse naturaliter. lib. iiii. q. vii.
Uacui diffinitiones ꝑm antiquos. ibidem no. i.
Uacuum imaginatur ⁊ capitur multipliciter. ibidem
Q̄ vacuum natura abhorret est multiplex experientia. ibidem con. i.
Rationes antiquorum probantes vacuum. ibidem
Si esset vacuum an in eo fieret actio ⁊ ibi multa dubia. ibidē con. ii.
De vacuo dubia lib. iiii. q. ix. in argumentis
Uacuum probatur esse ⁊ nō esse per motū localē. lib. iiii. q. vii. con. ii.
Uaporem quid principaliter mouet sursum. lib. ii. q. v. con. ii.
Uigor quis sit infinitus. lib. viii. q. x. no. i.
Utrum vltima spera sit in loco. lib. iiii. q. vi.
Utrum vniuersalia sint notiora singularibus. lib. i. q. vii.
De vnitate ipsius motus. lib. v. q. vii.
An vnum sit numerus. lib. iii. q. xiiii.
Uiolentum quid sit. lib. v. q. ix. no. i.
Utrum virtus infinita possit esse in magnitudine finita. lib. viii. q. x.
A voluntate antiqua nō procedit actio absq; eius mutatione. lib. viii. q. ii. circa conclusionem ⁊ argumento vltimo.

Finit Tabula sine Inuentariū.

Lucas Allantse Tegniphilus scolastici ordinis adolescentibus Salutem.

Optimi Ingenuarum artium Indagatores: abstrusus sane: attamen peruius et eruditus de cane gerēte offam carnis Esopi ille inter sexcētos alios apologus est. Quid. n. is sibi aliud vult dum vmbram fallacem: canem vmbrę specię et magnitudine falsum insequi narrat. Quā miseram hominū conditionem sub velamine quodam: et risu faceto explicare: obmissa verborum multitudine Optimi et ingenui Adolescentes. Nos sane per similes illi cani sumus: dum solidis: perfectis: et consumatis quibusuis neglectis: caduca: bracteam: et vmbratilia quęq; amplectimur. Hoc quā verum sit in vulgis studio. Quis est qui nesciat? Quis qui dum purgationibus oculis videat qui non ingemiscat. Sed certe nil est quod admiremur. Cum vulgus non tam consilio et ratione quaz sensu et leuitate quadam feratur: ad litterarum studiosos virtutes magros et vitę duces venio. Sed subtimeo de illis quicquā inusitare: ne vel bilem eis moueam: et stomachum crudis escis plenum in me suscitem: dicaz tamen: licz alij me laceraturi permulti tamē probaturi sunt. Etenim dum superuacaneis et non proinde vtilibus (vt vętus verum habet) studemus: frugifera et necessaria negligimus: et dum rerum superficies scrutamur: res ipsas relinquimus: hoc q̄z vecors et q̄z insanum sit nemo nescit. Quorsum hęc eo sane quod incōsulte semper riuos vtcunq; turbidos nunq̄z vel admoduz raro purioris aquę fontes bibamus: dum enim cōmentarijs illis bipedalibus: tripedalibus et in omni disciplina portentuosis interdiu et noctu inuigilamus. Illud quod soli dum est reiecimus: preposterus in mirum et rationi otrarius is modus discendi est. Rectius etenim e textu ad questionē decisores proficisceremur: nucleuz non putamen nucis eligentes. Idcirco bone indolis Adolescentes opa et Impensis meis vt questionibus physicis textū ex translatione Argiropoli adisce rem curaui: putans me non minus vtilem q̄z gratam rem vobis facturuz. Ualete et hęc boni consulite.

Introductoriũ in diuaz philosophiaz.

De illotis manibus rez reue
ra diuinã aggrediamur qua quicquid est vniuersi con
stat: ipsam scz philosophiam naturalem presertim Preli
bãda sunt aliq̃ quibus animus humanus ipsã prompti⁹
affectet: suoqz attẽto studio ipsi adhereat. Et p̃mo d̃ inuẽ
toribus vtriusqz ph̃ie ⁊ naturalis ⁊ moralis ⁊ ibi de sectis philosophoꝝ. Se
cũdo ad Arestotelẽ nostrũ cuius phisicam fundamentaliter ⁊ exordialiter in
terpretandam in manibus habemus: accedendum est. Tertio laudes vtrius
qz ph̃ie ponende sunt. Quarto ⁊ vltimo ph̃ie descriptio cum sua diuisione
sufficienti ꝓ incipientibus apponetur: quibus etiam presens liber finaliter de
dicatur vt ab eo tanq̃z cunabulis incipiant.

¶ De inuentoribus philosophie ⁊ sectis eorundem.

¶ Maiores nostri a q̃bbus omnem scientie supplectilem accepimus ꝓpter
admirari ceperũt (vt. iiij. Ethicorum scribit Aresto.) philosophari. Primi aũt
horum duplices siue duorum locorum fuerunt. Unus erat in italia que olim
magna grecia appellata fuit: puta Pyttagoras samius qui in philosophia cõ
templatiua que in rerum naturalium cõspiciendis causis consistit maxime ex
celluisse dicit̃. Erat etiam phisiognomus qui ex inspectu formarum siue facie
rum naturam cuiusqz dijudicauit atqz predixit. Unde neminem in subditum
acceperat nisi prius habitudinem totius corpis ⁊ omniũ suarum partiũ scisci
taretur. ⁊ si idoneus videbatur: iubebat eum in consortium suorum discipu
lorum recipi. Preterea cum primi philosophi apud grecos sophi ⁊ sapientes
appellarent̃. Pyttagoras se nõ sophũ id ẽ sapientẽ: sz philosophũ id est ama
torem sapientie ꝓfitebat̃: putã: arrogãtie ascribendũ si aliq̃s sapientẽ se ꝓfi
teretur. Alij aũt erãt Jonici vbi iã est grecia: quoꝝ p̃mus ⁊ p̃nceps erat Tha
les vn⁹ ex septẽ sapientib⁹ grecis q̃ sunt Thales Solon. Chylon Pittachus
Bias Cleobolus ⁊ Periander. Primo aũt successit Anaximander cuius di
scipulus fuit Anaximenes: quoꝝ mirãdas opiniones recensere dies nõ suffi
ceret. Huic successit Anaxagoras Diogenes ⁊ Archilaus: quoꝝ quilibet vltra
alium specialẽ de naturis reꝝ habuit opinionẽ. ⁊ hij maxie res naturales scru
tati sunt: vt latius in Laertio de vita ph̃oꝝ. Archilai autẽ discipulus fuit So
crates magister Platonis q̃ flexit ad componẽdos regendosqz mores ipsam
ph̃iaz: mẽti diuine omnia naturalia relinquens. Et fuit eius opinio plus esse
instandũ bonis vite morib⁹: vt post finẽ ad eterna homies bonos extolleret:
vnũ enĩ deũ esse affirmauit. Unde sicut Pyttagoras in ph̃ia contemplatiua
scz naturali: ita Socrates in actiua siue morali excelluisse dr̃. Plato v̄o quem
sanct⁹ Augustinus diuinũ appellat vtrãqz ph̃iam ⁊ moralẽ ⁊ naturalem con
iunxit: plus tñ ad moralẽ declinasse videt̃ sicut reptum est in epigrãmate pla
tonis. Phebus esculapiũ genuit ⁊ platonem: vt ille corpibus ille animis me
deret̃. Reliquit aũt post se Plato doctissimos discipulos: inter quos Aresto
telem nostrũ excelluisse ferũt historie. Disceptantes inter se: in quo eoꝝ magi
ster plato summũ bonũ opinat⁹ sit. Aliq̃ enĩ vt Aristipp⁹ asseruit voluptatem

Pytagoras.

Septẽ sapientes.

Secundũ bonuz.

esse summū bonū. Alij virtutem: vt Antistenes. Alij medium tenebant: sicut Arestoteles q̄ in libro suoꝝ moraliū summā felicitatem non solum in nuda ⁊ pura virtute astruit: sed etiā requiri bona externa vt diuitias: bonos amicos: bona corpis vt pulchritudinē ⁊c. Sūt p̄terea in genere philosophi distributi in phisicos morales siue ethicos logicos ⁊ methaphisicos. Alij diuersa habent noīa ꝑm diuersas sectas: vt epicurei: platonici: pythagorici ex auctoribꝰ haꝝ sectaꝝ. Alij a locis: vt Stoici a porru grecie qui dicebaē stoa: in quo philosophati sūt illustria sapientū virorꝝ gesta q̄ illic descripta erāt. Nonꝝ vo autorē fuisse ferunt Zenonē. Achademici a villa platonis athenis sita nomine achademia in qua plato disputabat. Peripathetici dicunē a deambulatione eo q̄ Arestoteles deambulando disputare solebat. Cynij dicunē a canibꝰ: cynos enī grece canis dr̄ latine. Nos enī eoꝝ erat cū suis vxoribus in publico sicut canes coire: asserentes sicut diuigiuz est licituz ita ⁊ publica debere licere opa coniugij. Epicurei ab epicuro nomē acceperunt q̄ apud p̄hos dictus est porcus: quia voluptuosus sicut in sceno porcus fuisse ferē. Sanctus tm̄ hieronymus ⁊ Franciscus philelphus ip̄m de hoc vicio excusant: ⁊ alios p̄hos in eum inuidia esse motos vt sibi detraherent: cum oēs pene stimulauerit iustissime. Symnophiste a symnos appellationem habent quod dicit̄ ludus in quo iuuenes nude in campis luctanē. Nij enī nude disputabant in die in solitudine solum pudendis tectis.

Stoyci

Peripatetici

Epicurei

Simnophiste

¶ Pro laude arestotelis quem etate nostra phisici cōmuniter insectantur.

¶ Arestoteles discipulus platonis (sic inquiente Augustino) vir excellētis ingenij ⁊ eloquio q̄dem platoni non impar: sed multos facile supans: sectam peripathetica condidit q̄ deambulando disputare consueuerat: plurimosq̄ discipulos p̄clara fama excellēs viuo adhuc p̄ceptore in suam heresim id est opinionē cōgregauit. Unde dictus est philosophoꝝ omnium p̄rinceps. Erat aūt natione ex oppido Stragira ex patre Nycomacho medico illustrissimo q̄ magne erat reputatōis apō regē macedonie: mater eiꝰ erat Phestiada. ⁊ cū decimū septimū annū ageret mittit̄ athenas: vbi platonē viginti ānis audiēs in pfectissimū oīum sciaꝝ virū euasit doctissimus. trāscendit aūt humanā mēsurā vt p excellētiā cōe p̄hoꝝ nomen obtinuerit. Platone aūt mortuo discipline Alexandri magni decē ferme annis incubuit. Tandē redijt athenas: ibi dē florentissime tredecim annis p̄hiam docuit: fuitq̄ facundus eloquio: ⁊ teste sancto Hieronymo sine dubio ꝓdigium grandeq̄ miraculum in natura. de quo etiam dicit Auerrois. iij. de aīa. Credo q̄ iste homo Arestoteles fuit exēplar in natura. In quo natura adinuenit ad demōstrandā eius vltimā pfectionem. Idē dicit. Nō est credendū q̄ summus ille magister Arestoteles aliquid dixerit sine forti rōne ideo ipsum philosophū appellamus. Tandē aūt alioꝝ p̄hoꝝ inuidia accusatus ne recte de dijs sentiret: timens id quod sapientissimo socrati accidit: abijt in calciden vbi optimo mentis sue vixit vigore: obijt tandem anno etatis sue sexagesimo secundo.

Origo Arestotelis

Quot annis vixit

Exordium

¶ Pro laude vtriusqz philosophie ⁊ moralis ⁊ naturalis siue phisice paucissima.

¶ Nunq̄ satis digne(ait Licero libro de senectute)laudari phia poterit cui qui pareat omne tēpus etatis siue sine molestia degere possit.res ergo ipsa ꝑ verbis loquiť si laudē phie sciscitamur.Quippe cum hoīem mētib⁹ natura insitum sit scientiā vt suauiter appetāt:inquiente Arest.j.metha.Oēs hoīes natura scire desiderant.igniculus ille seu q̄dam vis naturalis ad sciam hominibus inesse comprobať.Hinc illustriū corpor homines quibus natura sautrix facietenus apparet nobiliores ad scientiā ipsam que sp hūana esse debet oīs iudicauit phor naturaliuz peritia.Preterea nihil esse vtilius: cōmodius etiā moralib⁹ a oīs īmoralibus donatū q̄ scientiā que philosophia est oēs astruunt rem ipsam intelligentes.Ipsa enī est hec que seipsum ⁊ in anima ⁊ corpore docet cognoscere quo nihil beatius:oēs scientie cultores asserunt.

¶ Leteris enī animātibus dicit Boeti⁹ ille Manlius:sese ignorare natura ē hoībus vo vicio venit.Naturalis itaqz phia cuius fundamentū ⁊ principiū in octo libris phisicor tradiť:humor in noīe cōmixtionē:cōplexiones:naturas ferme infinitar reruz clarissime habet:fedus deniqz qō superi ad nos habent minime negligens:tpa ēt singulariter metiri ad suas naturas clarissime perdocet.Moralis vero sapientia quam in naturali armonia ⁊ humoruz cō mixtione ex qua oēs aī affectus ꝑsultant credo ego fundari:impetuosos certe affectus hoīuz mitigare:īmo refrenare clare pdocet.Propterea multi q̄ potior sit an naturalis an moralis phia sciscitantes:naturalē esse potiorē in genere scientie affirmant:cū moralis solis hoīum voluptatibus: tpr mutationib⁹ ac regionū diuersitati penitus subijciať.Falso igiť tramite deuij deducunť q̄ nomen philosophie temerario ausu infamare ꝑcurant.Oēm enī nostrar scientiar q̄ ad humanitatē attinent suppellectilez ex phia grecanica mari philosophi acceptā esse affirmant.Poeta itaqz ille Maro in phor laudes prorupit sic decantans.Felix q̄ potuit rerum cognoscere causas.Atqz metus oēs ⁊ inexorabile fatum.Lactantius pariter firmianus laudē eorum non fiduit.De poetis ad phos veniamus quorum grauior est autoritas certiusqz iudiciū:quia nō rebus cōuenticijs sed inuestigande veritati studuisse dicuntur Et alibi.Philosophi quod summū fuit humane sapientie assecuti sunt.Lucius etiam apuleus non minus laudes cumulat philosophie:ita scribēs Philosophia me docuit non tm beneficium amare sed etiam maleficium: magisqz iudicio imparturi q̄ cōmodo inseruire:⁊ qō in cōmune expediat malle q̄ quod mihi.Et subdit.Non mihi philosophia id genus orationum largita est vt natura quibusdam auibus breuem ⁊ temperaneum cantum accōmodauit:hyrundinibus matutinum:cicadis meridianum:noctuis serum:vulis vespertinum:bufonibus nocturnum:gallis antelucanum.Quippe hec animalia inter se vario tempore ⁊ vario modo occinūt:sed philosophie ratio ⁊ oratio tempore iugis est ⁊ auditu delectabilis ⁊ intellectu vtilis ⁊ modo oīnica na.Preterea Licero laudes philosophie presertim moralis explicare nō desinit.ij.officior ita scribens.Quid enī est ꝑ deos optabilius sapientia.quid prę

Philosophia naturalis

Moralis sapia

Que potior sit

Notandum

stantius: q̄d melius: q̄d hoīe dignius. Hāc igitur qui expetunt philosophi nominantur. Nec quicq̄ aliud est philosophia si interpretari velis preter studium sapientie. Et in tusculanis questionibus. Nam vt ager q̄uis fertilis sine cultura fructuosus esse nō pōt sic sine doctrina animus. Cultura aūt aī ph̄ia est. hec extrahit vicia radicitus ⁊ preparat animos ad sata suscipienda: ea mūdat: ea vt ita dicam scrit que adulta fructus vberrime gerant. Idem multis alijs in eam sn̄iam alludit que singula charta si occuparet membrana nō sufficeret. Dicit enī. Animus eger vt ait Ennius semper errat neq̄ pati neq̄ ꝑpeti pōt: cupe nunq̄ desinit. cuius profecto medicina est philosophia. Et parum post subiungit. Et nisi sanatus sit animus q̄d sine ph̄ia fieri nō pōt finis miseriarum nullus est. In eam etiam philosophiam de consolatu philosophico exclamat Boetius. O magistra omnium virtutum superno cardine delapsa venisti. O veri luminis preuia. Exclamat ⁊ Cicero. O vite ph̄ia dux. O virtutū indagatrix expultrixq̄ viciorum: quid non modo nos sed omnino vita hominum sine te esse potuisset. tu vrbes pepisti: tu dissipatos hoīes in societatem vite communicasti. Tu indagatrix legū. tu magistra morum ⁊ discipline fusti. Philosophia ēt scia est veritatis. ij. methaphisice. ⁊ delectationes affert mirabiles. iiij. ethicoꝝ. Meminit ⁊ moralis Seneca ad Lucillum sic scribens Ad philosophiam te transfer si vis esse sanus beatus liber ⁊ securus. Est eniz philosophia que animum format ⁊ fabricat: vitam disponit: actiōes regit et obmittenda demonstrat. Imaginem vero diuine philosophie prosa. i. libro primo de consolatione philosophie Boetius pulcerrime descripsit Hec paucissima in commendationem philosophie.

Interp̄tatio philosophie.

Descriptio philosophie ꝑm senecā

De diffinitione ⁊ diuisione philosophie sub qua omnis scientia continetur.

Quarto loco ꝓ inchoantibus philosophiam q̄bus totus iste liber planissime scribit̄ aget̄ de diffinitiōe ac diuisione ph̄ie. Dimissis g̃ varijs ac diuersis ⁊ diffinitionib⁹ et diuisiōibus ipsius philosophie breuiter Et dicēdū q̄ philosophia ꝑm Isidoꝝ ⁊ Alphorabium est rerum humanarū diuinarūq̄ cognitio cū studio bn̄ viuēdi ꝯiūcta. Res vero hūane sunt q̄ a nr̄a voluntate emanāt. id est sunt res que in nostra ptāte habem⁹. vt cognitio de grāmatica logica ⁊ rhetorica sil'r alijs artibus quas humana inuenit cognitio. Res āt diuine dicuntur q̄ nō ab humana cognitione originem trahūt sed a nā sunt ⁊ īmutabiles ꝑ hoīes: vt res nāles sicut celū moueri: solē oriri. crescere flores ī estate. Studiū vero bn̄ viuendi est ipsa ph̄ia moralis q̄ docet nos virtuose viuere. Hugo sic dicit. Philosophia est amor ⁊ studiū sapiētie. Richardus. Philosophia est oīuz reꝝ humanaꝝ atq̄ diuinaꝝ disciplina rōnes ꝓbabiliter inuestigans. Interpretat̄ eniz philosophia q̄si amor sapiētie. ⁊ ph̄us q̄si amator sapientie. Philos certe in greco valet amorē latine. sophos āt sapiētiā: Est āt philosophia duplex Quedā principalis: alia minus principalis. Principalis philosophia est duplex. Quedā dr̄ theorica speculatiua. vel ꝑm alios inspecti

Quid sit philosophia.

Humane.

Res.

Diuine.

Interpretatio philosophie ⁊ philosophi.

Sufficientia philosophie.

ua. ſ. que conſiſtit in ſcire ⁊ ſpeculari tñ. Et eſt triplex. Prima dr̃ nãlis ſiue phiſica que tractat de rebus in quantũ ſubſunt motui Scõa dr̃ mathematica ſiue matheſis: ſiue naturalis magia quã religio pp hominũ procliuaz fragilitatẽ prohibuit. iõ dz ea dicere ad preſens dimittitur. Tertia eſt methaphiſica diuinalis vel prima philoſophia ſiue ſapientia que tractat de eſſentijs rez prout ſunt abſtracte a motu ⁊ materia. Cõſiderat enim ens inquãtũ ens ſm Areſtotelẽ in ſua methaphiſica. Alia philoſophia principalis dr̃ practica: actiua ethica ſiue mozalis. ſ. q̃ docet opari ſiue virtuoſe ⁊ bñ viuere. ⁊ tãgit ĩ clauſula cum ſtudio bñ viuendi coniuncta. Iſta ãt eſt ẽt triplex. Prima dicit ethica ſiue moralis per excellentiam: vel ſm alios monaſtica. que tractat de regimine vnius hoĩs erga ſe ⁊ traditur ab Areſtotele in decem libzis ethicozum. Scõa dicit politica ſiue ciuilis que tractat de regimine ipſius ciuitatis. ⁊ habet apud Areſto. octo libzos politicoz. Tertia dicit yconomica ſiue economica ſiue diſpẽſatiua que tractat de regimine alicuius priuate domus ſiue familie. Ipſam vero determinat Areſtoteles in duobus libris yconomicoz. Philoſophia aũt minus principalis ſiue adminiculatiua dicitur que deſeruit ad acquiſitionem philoſophie principalis. Et etiã eſt duplex. Aliqua dicit Sermocinalis ſiue trialis. ſ. que tractat de ſermone ⁊ non reali. vt grammatica logica rhetozica. De eni tres ſcie tractãt de ſermone ⁊ vocibus que res ipſas ſignificant. Alia dicit realis ſiue quadruialis que tractat de rebus realibus phie in principali deſeruientibus. vt arithmetrica de numero. Geometria de menſura. Aſtronomia de aſtris ⁊ Muſica de ſonis ⁊ melodijs. Sed diceres primo. ex quo ois ſcia ſubalternat phie ad quã reducitur medicina. iuriſperitia ⁊ ſcã theologia. Reſpõdet medicina ſubalternat phie nãli. qñ vbi philoſophus deſinit medicus incipit. ĩmo medicus a phõ nõ hz diſcrimẽ niſi qõ phiſicus tractat in gñe: hoc medicus pertractat particularius. Utrũqz ãt ius ſubordinat mozali ſapientie. vt ex Ciceroẽ clariſſime hoc habetur. Sacra vero theologia ad methaphiſicam reducitur. Dec enim priſcozum vt aiũt erat theologia ⁊ otemplatiua. Ad quam vero perſpectiua reduci habeat habetur in ſcõo phiſicoz. Diceres ſecũdo. Ars mechanica cui tñ parti phie ſubalternat. Rñdet qp mechanica ſiue ſeruilis aut ſpuria nõ dr̃ ſcia ſz potius ars. pp qõ vulgo dr̃ ipſam non eſſe veram ſobolẽ ipſi⁹ ſcientie ſicut artes liberales ⁊ phia ſed a latere ⁊ ſpurie. Uñ mechanice q̃ſi ſpurie dñr ipſius ſcie. ⁊ ſic nõ eſt ſub philoſophia. De hoc tñ latius ſuis prozijs tractatur locis.

Diuiſio philoſophie minus prin cipalis.

Queritur primo.

Querit ſecũdo.

Finis exordij.

¶ Pro diuisione totius libri Phisicorum

Quoniam quidez scire et intelligere contingit circa oēs scīas quaꝝ sunt principia et cause ⁊ elementa ex eoꝝ cognitōe ⁊c̄. Iste est liber Phisicoꝝ Arestotelis: oīum philosophoꝝ principis In quo determinat de rebus naturalibus inquantuz cadunt sub motu ⁊ transmutatione naturali. Anteq̄ tñ ad eius diuisionem procedatur inuestiganda sunt Primo intentio libri. Scdo nomē autoris. Tertio nomē siue titulus libri Intendit ergo Arestoteles in pñti libro ⁊ tota naturali scientia determinare de transmutationibus naturalibus quibus subiacēt corpora naturalia ⁊ eoꝝ accidentia. Unde dicit Arestoteles primo celi. Summa cognitionis nature ⁊ naturalis scientie in corporibus existit ac reliquis magnitudinibus ⁊ impressionibus eorū: ⁊ in motibus ac prīcipijs oīum que huic nature similia sunt. Cōmentator in prologo libri phisicoꝝ. Intētio mea ī hoc sermone est glosare librum Arestoteles: qui dicit̄ auditus naturalis qui est de sensibilibus suas causas cognoscere ⁊ earum accidentium. Pro secundo vero ⁊ tertio dicit Commentator ibidem. Nomē huius libri est auditus naturalis. Nomen autoris est Arestoteles filius Nicomachi sapientissimus grecorum. Et subdit. Nullus eorum qui secuti sūt eū vsq̄ ad hoc tempus: quod est mille ⁊ quingentorum annorum nihil addidit. nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis. Et talem virtutem esse in indiuiduo vno miraculosum ⁊ extraneum existit.

Intentio arest.

¶ Liber ergo Phisicorū est diuisus in octo libros partiales. Quorum primus agit de principijs intrinsecis rei naturalis. s. mā forma ⁊ priuatione. Et continet q̄tuor tractatus. In primo ponit modum ⁊ ordinem procedendi in naturali scīa. In scdo de principijs intrinsecis rerum nālium ꝟm opinionez antiquoꝝ. In terito de eisdem ꝟm opinionem propriam. In quarto tractatu determinat de eisdem adhuc specialius. In libro vero secundo agit de principijs ītrīsecis ⁊ extrīsecis reꝝ nāliū siue de quatuor causis. In tertio de motu ⁊ infinito que sunt passiones rei naturalis intrinsece. In quarto de loco vacuo ⁊ tempore que sunt passiōes extrinsece rei naturalis. In q̄nto de diuisione motus in suas species. In sexto de partibus motus integralibus. In septimo de compatiane motuū inter se ⁊ ad primum motorem. In octauo aūt ⁊ vltimo libro determinat de duratione motus. ⁊ de primo motore. Hec oīa suis proprijs patebunt locis.

Diuisio libri.

In primo tractat

2
3
4
5
6
7
8

Remisso igitur breuiter in totã philosophiam introductorio in quo de inuentoribus vtriusq; philosophie naturalis ⁊ moralis: de sectis philosophoꝝ: atq; diuisiõe ⁊ laude philosophie agebat. Cõsequẽs ẽ vt dubia siue q̃stiones moueãt. id enĩ facili⁹ ĩformare dicit. Ab initio itaq; libroꝝ phisicoꝝ q̃rit ꝑmo

¶ Questio. I

Vtrũ de rebus naturalibus possibile sit nos certam ⁊ perfectam scientiam habere.

¶ Questio presens non mouet ex textu Arestotelis sed ꝓpter opinionẽ heracliti qui tenuit nos nihil posse de rebus naturalib⁹ scire. Mouebat autẽ hac ratione. quoniã sicut ait Arestoteles li. j. Posterioꝝ Scia est veroꝝ ꝑpetuoꝝ ⁊ necessariorum impossibiliter aliter se habentium; sed res naturales sunt contingentes transmutabiles ⁊ corruptibiles: ĩmo in ꝯtinua alteratione igitur de talibus non videtur esse scientia. Heracliti opinio. Quid sit scientia.

¶ Pro cui⁹ q̃stionis intellectu clariori nota Primo: q̃ res naturales dicunt que nõ sunt in potestate nostra sed ꝑncipaliter a natura fiũt: que alio vocabulo appellantur res diuine: eo q̃ a natura que diuina ⁊ ĩmutabilis est contingunt. Exemplum: ningere: pluere: solẽ oriri: celũ in ĩferiora influere: lunam vel solẽ eclipsari. ⁊ sic de similibus: dicunt res naturales. Scia aũt q̃ de hijs reb⁹ habetur dicitur scia naturalis: philosophia naturalis: siue scientia phisicalis quod idem est: de qua antea sufficienter dictum est. Res naturales.

¶ Secundo notandũ q̃ scientia est duplex. Quedã dicitur speculatiua: Alia vero practica. Speculatiua ẽ que nos solũ docet scire ⁊ ꝯtẽplari vt naturalis philosophia. In hac eñ docemur quomõ celuꝫ influat: moueat ⁊ alteret ista inferiora quõ mare fluat ⁊ refluat. ⁊ sic de alijs: q̃ oĩa sunt in cognoscendo solum ⁊ nõ operatione nostra. Practica est q̃ docet opari: vt philosophia moralis. In ista enĩ docemur quõ hũana vita sit instituenda bonis morib⁹: quomodo ciuitates sunt regende ꝑ leges: vt ait Cicero in Tusculanis q̃stionibus. De hac loquit Seneca cum dicit. Philosophia docet nos facere non dicere. Scia speculatiua. Practica.

¶ Differentia aũt inter speculatiuã ⁊ practicã est ꝑmo illa: quia finis ꝓprius ⁊ vltimate intentus speculatiue est scire ⁊ cognoscere tñ. Practice vo opari siue agere volũtarie. Hanc differentiaꝫ posuit Arestoteles. ij. metaphisice dicens. Theorice. i. speculatiue finis scire: practice vo opus. Secundo differunt quia speculatiua est de rebus inq̃ꝫtum sunt a natura ⁊ nõ a volũtate. sed practica de rebus q̃ sunt a volũtate nostra. i. circa q̃s voluntarie opamur. ꝓpter quod multi dicunt: nullã scientiã practicã esse scientiã: cum talis immediate fundetur in volũtate humana que est varia in diuersis hominibus ⁊ mutabilis. Scia vo debet esse de eternis ꝑpetuis ⁊ necessarijs. i. Posterioruꝫ. Unde inferũt philosophiã moralẽ neq; sciam iuris ꝓprie eẽ scias quia sup suis regulis que ad mores ⁊ regiones hoĩuꝫ mutant sint fundate. Sed tñ ego cum Auicenna a principio primi canonis pro cõcordia dico. q̃ scia practica etiam Speculatiua ⁊ practica quib⁹ differãt. Primo. Secundo. Nota.

est scientia: licet speculatiua sit prior tpe natura pfectione ⁊ dignitate: quoniā practica ad illam ordinatur. Et hz se quodāmodo scia speculatiua sicut scientia vniuersalis: practica vero sicut particularis vel iferior. Cōmuniter enī dici solet q̄ practica sit pfectio speculatiue. Nō igitur sufficit scire ⁊ cognoscere tm̄ i vniuersali ⁊ i speculatiua: sz vltra req̄ritur scire i particulari. si scia debeat dici perfecta. Hoc voluit dicere Aristoteles. vii. Ethicor. Alia ē vniuersaliū scia: alia singulariū rerū q̄bus sensus iā oñatur. Cūq; ex illis fit vna necesse est vt cōclusioni huic assentiat animus. Practica ergo est q̄ in suis cōclusionibus docet opari. Cōclusiones aūt nedū in morali phia: sz etiā iuris scientia repiūtur necessarie ⁊ significantes res ppetuas ⁊ transmutabiles. s. q̄ fundātur sup epikeya siue equitate iusticia ⁊ virtutibus ⁊c. Nec itaq; practica finaliter ordinatur ad praxim: q̄ praxis non est scia. q; grece idem quod opatio siue negociatio dicitur. Et de hac ꝓcederent argumenta q̄ fierent vel arguunt q̄ practica nō sit scientia. Satis sit de hijs incidentaliter hic dictum. Et remitto hoc ad metaphisicos ⁊ primum librum de anima.

Praxis.

¶ Tercio notandū ꝓ iferenda cōclusiōe q̄ scientia accipit triplr. Primo large ꝑut ē noticia siue assensus alicui⁹ ppositiōis vere. ita cōtingētia sciunt vt hoiem currere iam pluere ⁊c. Secundo stricti: est assensus siue noticia alicui⁹ ppositiōis ve ⁊ necessarie. Et sic solū necessarium scit. Uñ principia sciūtur. i. Posterior. qm̄ principia debent esse per se nota. i. Methaphi. Et p̄ncipia sunt fides sui ipsius. i. Thopi. Tertio accipitur strictissime ꝑut distinguitur ꝺ alios habitus intellectuales quor sunt q̄nq; Ars scientia intellectus prudētia sapientia. Et sic fm̄ oēs diffinitur. Sciētia ē assensus siue habitus firmus id ē certa ⁊ euidens cognitio alicui⁹ veri ⁊ necessarij vel aggregatū ex pluribus hijs: preuia id est p̄cedente demōstratōe acq̄situs. Nec diffinitio elicitur ex Aristo. i. posteriorū dicēte Sciētia ē verorū ppetuorū ⁊ necessariorū impossibiliter aliter se habentiū. Et. vj. Rheto. Omne quod scimus suspiciamur nos sic scire aliter se haberet nō posse. Ita itelligitur Aristote. i. posteriorū Demonstratio est sillogismus faciens scire. Ex hijs patet q̄ tres requirūtur cōditiones ad scientiā ꝑfectissime siue strictissime acceptam. Prima q̄ habeatur certa cognitio siue firm⁹ assensus ipsius cōclusionis. Et sic nullus error: nullū falsum: nulla opinio: nullus dubiū ꝑfecte scit. Sed diceres tamē falsum etiaz scit quia ego scio hanc esse falsam omnis homo est asinus Respondet q̄ scientia sit imediate scibiliū ꝑpinquorū verorum. Unde dixit Aristo. i. Posteriorū Nō ens id est falsuz nō scit. Largissime tm̄ falsuz scitur siue tanq̄ scibile remotū: qm̄ sciēdo illā necessariaz omne falsum est falsum: etiam scitur ꝺ esse falsa oīs homo est asinus. Secunda cōditio q̄ talis cōclusio sit necessaria simplr. ⁊ sic excludūtur contingentia q̄ non sciūtur. Tertia q̄ premisse euidenter manifeste ⁊ de necessitate inferāt cōclusionē scz in demonstratiōe. vnde patet q̄ solū cōclusio demōstratōis cui⁹ p̄misse sūt necessaria scitur Et sic p̄ma p̄ncipia nō sciūtur sed pori⁹ itelligūtur. vi. Ethicor. Principiorum nō ē scia sed intellect⁹. Dicitur: vel aggregatū ex illis: ad includendū totalez sciam vt totā phiam q̄ nō est vn⁹ habit⁹ siue vna cōclusio sz multe cōclusiones

Acceptionis scie.

Primo.
Secundo.
Tertio.

Tres cōclusiōes scientie stricti ssime.

Prima.

Secunda.
Tertia.

que sunt vna scia ex vnitate subiecti ad quod reducuntur. ⁊ habent quendā ordinem ad ipsum. de quo infra.

¶ Hijs breuiter premissis sit hec cōclusio q̄stionis. De rebus nālibus actu habetur scia ēt ꝓprijssime dicta ⁊ ꝑfecta id est ꝑ cās. Probatur prīo autoritate Arestotelis sūmi phoꝝ p̄ncipis q̄ sciam nālez vltimate nobis tradidit. imo noticiā de rebus nālibus in multis locis scientiā de natura vel sciam naturalē appellauit. vt j. phisicoꝝ. j. ⁊. iiij. celi. j. de ania. ⁊ in multis locis phie. Ratiōe tali. q̄cunq; noticia de suis consideratis format ꝓpositiones ⁊ cōclusiones necessarias impossibiliter aliter se habētes est, scientia ꝓprijssime accepta. vt pz ex diffinitiōe scie quā Arest. dedit. i. posteriorum vt supra. Sed de rebus naturalibus pñt formari cōclusiones necessarie ꝑ demōstrationē ꝓpter q̄d ⁊ etiā qꝛ est. Phus enī naturalis format tales demōstrationes. Omne summe calidū est sūme leue sz ignis ē summe calidus igitur ignis est summe leuis. Omne summe siccuz est summe graue sed terra est hmōi. igitur ⁊c. Itē omne corruptibile est mobile ⁊ oē generabile est corruptibile igitur oē generabile ē mobile. Item Luna sepe patitur eclipsiz. Sole oriēte dies fit. ⁊ infinitas tales ꝓpositiōes. Ille ergo ⁊ similes sunt scibilia ꝓpinqua. res v̄o nāles de q̄bus formātur sūt scibilia remotissima. ergo cōclusio est vera. Ex illo seq̄tur ꝙ phia naturalis ē de oībus rebus q̄ ad motū ordinātur cū oēs res naturales sint tales ⁊ ꝑ cōseq̄ns de oībus rebus toti⁹ mūdi. Oēs enī res totius mūdi ad motū ordinātur. Aliq̄ actiue tm̄ vt deus ⁊ intelligētie ꝟm mentē. Aresto. ille enī solū mouent. Alie passiue scz q̄ mouentur vt mā ⁊ accidētia. Alie actiue ⁊ passiue simul vt alie substātie. iō dixit Arestoteles. ij. phisicoꝝ. Entia nō mota id est q̄ nō ordinātur siue ꝯcurrūt ad motū nō sunt phisice cōsiderationis. Sed diceres. Tamē cōiter ꝯcedimus tm̄ duas ēē scias cōmunes dialeticā ⁊ metaphisicā vt exp̄sse habetur. i. Elēcorū sz si philosophia ē de oībus rebus mūdi vt cōcessuz est: tunc erūt tres ꝯmunes scie. Itē si est de oībus rebus tūc alie scie erūt sine vtilitate ⁊ frustra. Rñdetur ad primū ꝙ methaphisica est scia cōmunis: qm̄ ꝯsiderat ens inq̄tū ens quo nihil ē cōmunius. vnde eius subiectū ē ens. Sed philosophia naturalis cōsiderat de oī ente sub ea rōne q̄ ad motū ordinat̄. ergo ē scia specialis. qꝛ ens contrahitur ad motū qꝛ sicut infra patebit ens mobile est subiectū in ea qd̄ non est ita cōmune sicut ens. Ad secūdū dicit̄ ꝙ phia naturalis licet cōsideret oēs res tñ hoc solū sub vna habitudine qꝛ sunt mobiles. alie aūt scie tractant de alijs habitudinibus rerū vt medicina de sanitate entis qd̄ ē homo. Geometria de mēsuratiōe entis. Astrologia de effectibus ⁊ ifluxib⁹ celi. ⁊ sic d̄ alijs.

Conclusio.

Quare varie res mūdi ordinēt̄ ad motū.

Dubium de scientijs cōmunibus.

Dubium Secunduz.

Solutio primi.

Solutio secūdi.

¶ Arguitur cōtra cōclusionez ⁊ ratiōe heracliti De rebus nālibus nō ē scia qm̄ sunt transmutabiles ⁊ pñt se aliter hr̄e vt pluere: solē calefacere: ningere ⁊c. Itē ipsa cōposita sunt res nāles de q̄bus cōsiderat phus ⁊ oē compositū ex mā ⁊ forma est corruptibile. i. celi. Scia aūt est verorū ⁊ ꝑpetuoꝝ ⁊c. Rñdetur lz res naturales in nūero sint corruptibiles ⁊ trāsmutabiles. tñ in esse speciuoco sunt ꝑpetue: ex quo species rerū ꝟm oēs philosophantes sunt ꝑpetue. Uel dicitur: de nullis cōclusionibus siue ꝓpositionibus cōtingētibus vel significatis q̄ pñt se aliter hr̄e ē scia. lz ergo ignis corrumpatur ⁊ filr̄ aqua: he tñ sunt perpetuo vere: ignis est calidus: aqua est hu

mida. Itē phus format illas ⁊ similes ɔclusiones: omne q̄escibile est mobile: oē corruptibile est generabile: que sunt necessarie et impossibiliter aliter se habentes. Sed contra. Si philosophia format tales ɔclusiones. tunc nō erit scientia realis sed sermocionalis sicut logica. Respondet̄ q̄ philosophus format conclusiones ꝓut est logicus: qm̄ ex quo logica est scīa communis ipsa est applicabilis ad oēs scīas. Uel dr̄: philosophus ⁊ logicus ꝫ vterq̄ formet conclusiones: tn̄ philosophus vtit̄ in suis conclusionibus terminis prime impositionis scilicet qui immediate significant rem ad extra siue rez realem. Sz logicus frequenter vtitur terminis scd̄e impositionis. Unde cum sibi proponitur hoc sophisma omnis hō est omnis homo: non imediate ad significata terminorum fertur: sed primo cōsiderat subiectum ⁊ predicatum deinde suppositionem terminorum: ⁊ tandem quid per totā propositionem significet̄. s. oē hominem esse omnem hominem. Et cum ex illo non possit facile eius veritatem intelligere. recurrit ad suam contradictoriam aut aliā regulā logicalez ex qua sibi vltimo aperit̄ veritas sophismatis. vn̄ mediate ɔsiderat rez siue significatū terminoꝝ. Ex hoc habes quomō falso iudicio capiunt̄ hij qui nude ⁊ absolute terminos in logica ɔsiderant vel nos cōsiderare dicunt De hoc tn̄ latius relinquitur disputandum logicis.

Arguitur.

¶ Questio II

Utrum philosophia naturalis habeat subiectum attributionis per quod ab alijs sciētijs sit distincta

Presens questio accepit originem dubitandi pp̄ diuersas doctorum opiniones q̄ de hac materia tractant. Albertus ⁊ Egidius romanus ponunt pro subiecto naturalis philosophie corpus mobile. Joannes canonicus scotista substantiaz finitam mobilem. Anthonius substantiam naturalem inquātum est naturalis. Uenetus corpus naturale. Auicēna corpus sēsibile. Thomas vero ponit ens mobile pro subiecto. Unde cōiter oēs cōueniūt in ratione mobilitatis.

¶ Notandū primo q̄ tota scīa naturalis non est vna neq̄ numero cū multi sint scientes illā. ⁊ scīa vnius nō est eadez in numero cū scīa alterius. neq̄ est vna ī spē qz est aggregata ex multis ɔclusionib⁹ siue propositionibus ⁊ demōstrationibus diuersoꝝ p̄dicamētoꝝ. Un̄ in tali scīa aggregata que videlicet constat ex multis ɔclusionibus necesse est assignare subiectum ratione cuius dicat̄ vna. Itaq̄ tota philosophia naturalis ē vna in genere siue vnitate sui subiecti eo mō sicut loq̄tur Arest. i. Posterioꝝ. sicut exercitus dr̄ vnus rōne vnitatis sui p̄ricipij. i. cāpiducis: ita scīa dr̄ vna rōne sui subiecti. Sicut. n. vniuscuiusq̄ sensus est genus sensibile: ita vniuscuiusq̄ scibilis est vnū genus scibile. iiij. methaphi. Exemplū: sicut oēs visus hn̄t colorem pro obiecto tanq̄ genus quoddā: ita oīa scibilia. i. oēs cōclusiones in phia naturali habent vnum genus scibile quod est subiectum attributionis. quod satis claret ex diffinitione subiecti que talis est. Subiectum attributionis est illud de quo principaliter tractatur in aliqua scientia ad quod oīa in tali scientia considerata habent quandā attributionē. vt ens mobile est subie

Scīa nālis est vna vnitate subiecti.

Diffinitio subiecti attributionis.

ctum scientie naturalis. quia de q̃buscunq̃ in hac scia tractat̃ habent ordinẽ ad mobile. Aliqua vt causa entis mobilis: sicut deus ⁊ substantie separate q̃ mouent. aliq̃ sicut met mobilia ꝑ se vt substantie totales. aliqua per accidens vt ꝑtes substãtiarũ ⁊ accidentia. Scientia ergo ſm Arestotelẽ. i. posterioꝝ capit suã vnitatẽ ⁊ distinctionẽ a suo subiecto: imo etiã suã dignitatẽ ⁊ cõitatẽ. vt illa scia est ceteris paribus dignior que subiectũ habet dignius. illa est cõmunior q̃ subiectũ habet cõmunius. Unde cum hoc subiectuꝫ ens mobile sit communius q̃ ens mobile ad locum vel formã: Et generaliora cognitione d̃ beant esse priora ordine. i. phisicoꝝ. Ideo Aresto. vero ordine primã partem philosophie naturalis posuit octo libros phisicorũ in q̃bus determinatur de ente mobili in genere ꝓut nõ est cõtractũ ad inferius. Et tãtũ de scia aggregata qualis est q̃libet scientia totalis. In scientia v̄o simplici que nihil aliud est q̃ vnica conclusio scita nõ ponimus subiectum attributionis quia per se est vna. ergo frustra ⁊ supflue poneret̃ subiectũ ĩ ea: cũ subiectũ ideo ponatur in scientia vt ipsa q̃ est ex infinitis cõclusionib⁹ dicatur vna rõe sui subiecti.

In scientia simplici nõ ponitur subiectum. Ratio.

¶ Notandũ secũdo q̃ ens mobile est ens aptũ moueri vel ꝑ se vel ꝑ accidẽs: vt ſm viã Arest. oẽ ens: sola ĩtelligẽtia p̃ma. s. deo: ⁊ secũda. s. substãtijs sepatis seclusis. Illud aũt ens mobile ↄsiderat̃ in naturali ph̃ia dupl̃r. Primo ad rationes generales siue in genere: tunc vicꝫ qñ de eo dicũtur passiones generales scꝫ que ↄueniũt omni enti mobili vt finitũ ⁊ infinitũ: mobile vel q̃escibile: mobile ꝑ se vel ꝑ accidens: mobile illa vel alia specie motus. Et ita cõsideratũ est subiectũ in octo libris phisicoꝝ. Secundo cõsideratur ad rõnes speciales: tunc videlicꝫ qñ cõtrahit̃ ad sua inferiora. qꝛ si ẽ ens mobile tũc vel ad locum siue motu locali. vel mobile ad formam mixti vel corporis simplicis ⁊ sic de alijs. Qñ ergo ita ↄsideratur: tũc ſꝫ qd̃ consideratur est subiectũ in alijs septẽ ꝑtibus ph̃ie naturalis. Sũt enĩ in toto octo partes totius ph̃ie naturalis que hijs patent metris. Phisis celorũ generat simul methaurorũ Miner simul aĩa parua naturaq̃ planta. Si aũt ens mobile cõsideratur generaliter ⁊ specialiter tã ad rões generales ⁊ speciales simul tunc est subiectũ in tota ph̃ia naturali. Et nõ est incõueniens q̃ idem sit subiectũ in diuersis scientijs vel in totali ⁊ partiali scientia: si hoc fiat ſm diuersas cõsiderationes siue rõnes. Ut ergo clarius iã dicta intelligant̃: p̃nt sic breuiter reduci p̃dicta. Ens mobile ↄsiderat̃ dupl̃r. Primo ad rõnes generales. ⁊ hoc vel tm̃: ⁊ sic est subiectuꝫ in octo libris phisicoꝝ. vel ad generales ⁊ speciales simul: ⁊ sic est subiectũ in tota ph̃ia naturali. Scd̃o cõsideratur ad rationes speciales scꝫ prout cõtrahitur ad certã formã. ⁊ hoc dupliciter scꝫ ad formam accidentalẽ scꝫ ad vbi ꝓut est ens mobile ad locum: sic est subiectum in quatuor libris de celo ⁊ mũdo. Uel secũdo ad formã substãtialeꝫ. Et hoc dupliciter. quia p̃mo ad formã substãtialeꝫ corpis simplicis. s. elementorum. Et ita est subiectũ in duobus libris de generatõe ⁊ corruptione. Uel secũdo mixti. ⁊ iterũ dupl̃r. qꝛ vel contrahitur ad formã mixti aĩati. ⁊ hoc si sit aĩa vegetatiua: tunc est subiectũ in libro de vegetabilibus ⁊ plãtis. Uel aĩa vegetatiua ⁊ sensitiua simul. Et hoc dupliciter. quia eiusdẽ aĩe opationes tenent se ex parte corporis: ⁊ ita est subiectum in libris paruoruꝫ naturalium ⁊ simili-

Primo.

Ens mobile.

Ens mobile consideraꝛ dupliciter.

Secundo.

Octo sunt partes philosophie.

Ens mobile sic captum est subiectuꝫ philosophie.

Acceptõ entis mobilis duplex.

Ens mobile varie cõtrahitur.

ter in libris animaliũ. Uel tenent se ex pte aĩe: ⁊ ita est subiectum in tribus libris de aĩa. Si vero ens mobile cõtrahit̃ ad formã mixti inaĩati hoc est dupliciter. qꝛ perfecti ⁊ impfecti Si pfecti: tũc est subiectũ in libro mineralium quẽ non translatum habemus ex eo quem fecit Aresto. lꝫ Albertus magnus pulcerrime de mineris scripserit. Si autem ad formam mixti imperfecti: tũc est subiectum in libris quatuor methauricis.

Conclusio.

¶ Hijs premissis sit hec conclusio: Ens mobile cõsideratũ generaliter ⁊ spãliter simul est subiectum in tota phĩa naturali. Sꝫ cõsideratũ in gñe tm̃ est subiectũ in libris phisicoꝝ. Hec cõclusio p̃mo ꝓbat̃ auctoritate Arestotelis. ij. Phisicoꝝ dicentis. Entia nõ mota nõ sunt phisice cõsiderationis. Ratione tali ꝓbat̃ ꝑ diffinitionẽ subiecti prius datã. Nãlis enĩ phus oĩa q̃ ꝯsiderat ista cõsiderat in rõne motus ⁊ qꝛ sunt in mã. Alia rõne De quolibet subiecto debet p̃supponi q̃d est ⁊ qꝛ est. i. posteriorũ. sed. vj. phisicoꝝ ⁊. i. celi ꝓbatur oẽ corpus esse mobile ⁊ ecõtra: nõ aũt oẽ ens. ergo ens mobile est subiectum ⁊ non corpus mobile. Item ꝓpria passio hꝫ diffiniri ꝑ suum subiectum sed motus. iij. phisicoꝝ diffinit̃ per ens ⁊ non per corpus vl̃ substantiaꝫ. igit̃ ⁊c̃. Dicit̃ enim ibidem Motus est actus entis in potentia. Item in hac scĩa tractat̃ de materia ⁊ forma ⁊ illa non sunt corpora. qꝛ corpꝰ est res ꝯposita ex mã ⁊ forma: ergo corpus mobile non est subiectũ neqꝫ corpus sensibile: cum forma ⁊ mã non p̃nt sentiri. Item in. iij. phisicorum ⁊. i. celi tractat̃ de infinito. igit̃ substantia finita non est subiectum. Item tractatur de accidentibus vt de motu qualitatibus motiuis ⁊ alteratiuis. igitur substãtia nãlis mobilis non est subiectũ. Concludit̃ ꝙ ens mobile est subiectũ ĩ scientia nãli adequatuꝫ. Predicte tñ opiniones p̃nt intelligi ⁊ consequẽs ꝯcordari de subiecto principalitatis. s. de quo principaliter tractat aliqua scĩa. Uñ de hijs opinionibus nõ est diu disceptandum. Sed diceres Nonne ens mobile est ens ꝑ accidens qꝛ est aggregatum ex naturis diuersorum predicamentorũ id est ex termino absoluto ⁊ cõnotatiuo: de subiecto aũt debemus habere scĩam cum scĩa non dicat̃ vna nisi rõne vnitatis subiecti: sed de ente ꝑ accidens nulla habet̃ scĩa. vj. methaphi. Respõdet̃ ꝙ lꝫ ens mobile ĩ voce sit ens per accidens vt probatum est argumento. tñ in significato minime: qm̃ ꝑ ens mobile circũloquimur formam simplicem. s. rõnem mobilitatis propter penuriam vocabulorum: qm̃ sicut ait Arest. i. Elencoꝝ Noĩa sunt finita: res vo infinite. ideo necesse est vnum nomẽ plura significare. Sicut in simili deus q̃ est s̃m Arestotelẽ. viij. phisicoꝝ impartibilis: ⁊ simplicissimus. xij. methaphi. significatur nobis per orationes complexas. Uel dicitur ꝙ de ente per accidens quod est fortuitum ⁊ a casu vt inuenire thesaurum non habetur scientia. tale autem non est ens mobile.

Inductione ꝓbat̃ ens mobile eẽ subiectum

Questio.

Solutio prima.

Solutio secũda.

¶ Arguitur Ens mobile non est subiectũ qꝛ nõ illd̃ scilicet aer neqꝫ illud. s. aq̃ vel hõ: ⁊ sic de oĩbus entibus demõstratis. igit̃ nullũ ens mobile est subiectũ. Respõdet̃ ꝯcedẽdo oẽs singulares. Sꝫ dr̃ ꝙ cum dr̃ ens mobile ẽ subiectũ: ibi ens mobile nõ stat ꝑsonaliter ꝓ aliquo ente qd̃ natũ ẽ moueri vt ꝓbat argum̃tũ. sed materialr̃ ꝓ se vel sibi sil̃i ĩ voce vel scri

pto. Et vt hoc clarius intelligat̃ est Notãdũ ꝙ quodlibet subiectũ cuiuscũq; scie est terminus significãs suũ significatũ vltimatũ ⁊ ꝑsonale. Si.n. esset res posset demonstrari ad sensum vel intellectũ q̃ res non esset principaliter ꝯsiderata in tali scia: Itẽ q̃cunq; demonstraret̃ nõ oĩa q̃ in tali scia essent considerata haberent ordinẽ ⁊ applicationẽ ad illã. Est tñ verꝝ ꝙ alij hoc saluant ꝑ naturã cõmunem quam nos non ponimus saltez distinctã a nã ꝓpria rei. Terminus ergo est subiectũ. ⁊ qñcunq; de eo loq̃mur tũc ꝓ significato ꝑsonali accipimus. Si vero ponatur secũ hoc nomẽ subiectũ cũ copula tũc stat mãliter vt ens mobile est subiectũ phie nãlis. Si enĩ hic staret ꝑsonaliter tũc illud ens mobile posset demonstrari.

¶ Arguit̃ Arestoteles considerat in philosophia naturali de deo ⁊ ille est imobilis. viij. phisicoꝝ. Itez de terra de qua dicti cõmẽtator. i. celi. Si oẽs dij descenderẽt nõ possent mouere terrã. ergo nõ oĩa que in hac scia ꝯsiderant̃ habent attributionẽ ad ens mobile. Respõdet̃ ꝙ deus habet attributionẽ ad motũ actiue qꝛ mouet: pariter motores orbium qui ſm Aresto. sunt immobiles. xij. Methaphi. De terra dicit̃ ꝙ mouet̃ qꝛ alterat̃ ⁊ trãsmutatur ꝯtinue. Sed cõmentator vult dicere: impossibile ẽ ꝙ terra moueatur. s. motu recto sursum vel deorsum. ex quo implicat cõtradictionẽ qꝛ moueretur a suo centro ⁊ cum suo centro immo ad centrum suum. Moueri enim sursum est moueri a centro terre ⁊c̃.

¶ Cum circa omnes doctrinas. Quarũ sunt principia: vel cause: vel elementa ex horũ perceptione cognitio fiat atq; scientia.

¶ Questio III

Vtrum ex cognitione principioruz

causaꝝ ⁊ elementoꝝ ꝯtingat nos scire principata cãta ⁊ elemẽtata. Hoc ẽ querere. An ad hoc ꝙ effectus cognoscatur prerequirat̃ cognitio suarũ cãrũ. Presens q̃stio est prima q̃ ex textu Aresto. põt moueri. Uñ nota ꝙ Arest. in libro phisicoꝝ a principio ⁊ p̃mo tractatu ponit tres ꝯclusiões summarie. Prima. Ad ph̃m spectat prius tractare de causis. qꝛ ex illaꝝ cognitione alia fiunt cognita. qꝛ tũc putamus nos aliq̃d scire qñ cãs eius scimus. Scire enim est rez per cãs cognoscere. i. posterioꝝ: Secunda ꝯclusio. In scia naturali siue in mõ cognoscendi debemus ꝓcedere a ꝯpositis siue effectibus ad simplicia ⁊ cãs patet. qꝛ oportet nos ꝓcedere ex hijs q̃ sunt notiora nobis: sed apd̃ nos ⁊ sensum effectus sunt notiores q̃ꝫ sue cãe. Et sic prima conclusio dicit de mõ tractandi in scia nãli. ⁊ scd̃a de mõ ⁊ ordine cognoscẽdi: ⁊ ista nõ opponuntur. Tertia conclusio que ex predictis infertur. In naturali scientia nobis est procedendum a magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. qꝛ vniuersalia sunt nobis magis nota q̃ꝫ minus vniuersalia. Super prima autez conclusione mouetur p̃sens questio.

Nota tres conclusiones arest.

Prima.

Secunda.

Tertia.

¶ Notandũ p̃mo ꝙ cognitio hic idez qd̃ scia de qua

Cognitio vt in ꝓposito

supza visum est. Principiū vero est cā efficiēs. qz dicit Aresto. ij. phisi. Causa efficiens est vnde principiū motꝰ z q̄tis est. Principatū est effectꝰ cāe efficientis qz dicit respectū ad p̄ncipiū. Elemētū aūt lz habeat plures acceptiōes vt alijs locis dr: tñ in ꝓposito capit̄ p causa formali z materiali. qz dr. v. Metaphi. Elementū dr de duobus. s. mā z forma. Et ibidē. Elemētū est ex quo aliquid fit cū insit id est cū sit ps essential' ꝯpositi. Elementatū est effectꝰ māe z formē. i. totū ꝯpositū. Sed p cām intelligit cām finalē p excellētiā qz ista est cā potissima cārum. ij. phisi. Causatū vero est effectus cause finalis. Ūñ commentator. Et intēdebat p p̄ncipia causas agentes et mouentes z per causas fines. z per elementa cās que sunt partes rei. Questio ergo tñ q̄rit. An cognitis causis alicuius effectus ēt ꝯgnoscat' ipse effectus. vt si aliquis cognouerit materiam z formam hois: silr cām eius finalem z efficientē: ēt cognoscat q̄d sit homo. Sed nota q Aresto. a p̄ncipio huius libri phisicoꝝ notāter dixit Quoꝝ sunt principia cause z elementa. q̄ fm commentatorē super his verbis: non oēs scie ꝯsiderāt sua ꝯsiderata fm oēs q̄ttuor causas. Ūñ dicit. Nō oēs artes considerant de oibus causis: sed q̄dā ꝯsiderant de cā formali tñ vt mathematice artes. Et q̄dā de tribus causis. s. motore hoc est efficiente forma z fine. vt est scia diuina id est methaphisica. Et q̄dā de q̄ttuor causis vt est scia naturalis. Ideo ex his verbis commentatoris sequit' q nō oportet i qualibet scia ad h̄ vt effectus cognoscat'. s. fm modū sciēdi illius sciētie q cognoscatur oēs cāe illius effectus: quia datur instātia in scia mathematica in q̄ si forma alicuius effectus cognoscit' ēt habet' cognitio effectus saltem quo ad modum cognoscendi eiusdem scientie. Ita etiam dicatur de methaphisica:

elementū in propo

Intllectus q̄stionis.

Non oēs artes de oibus causis. Mathematica Methaphisica

Phisica

Duplex modꝰ venandi cognitōes

Scia pfecta siue pp quid.

Scia ipfecta siue quia est.

Conclusio

¶ Notandū scō sicut scia est duplex pfecta z ipfecta. ita modus p̄cedendi in cognitōe ē duplex. Primꝰ appellat' a causa ad effectꝰ. z alꝰ dr pp q̄d siue demōstratiuꝰ: cui correspōdet scia pfecta. Scōs modꝰ p̄cedēdi ē ab effectu ad cāz z dr qz ē: cui corrñdet scia ipfecta. Scia q̄ pfectasiue pp q̄d est q̄ habet' p cās: vel sic vbi p̄ceditur a cā ad effectū. vt eclipsis solis scit' p interpositionē lune inter corpus solis z aspectū nostrū. Et hanc scientiā que multo nobiliorꝝ est q̄ꝫ alia ratiōabiliter habent veri philosophi. isti. n. dicuntur rem scire p cās. Alia dr scia ipfecta siue qz est. que habet' p effectus sepe contingentes. Uel sic. in qua p̄cedimus ab effectu ad cāz: vt fm commētatorē intelligentie siue primus motor scit' p motū. vt demōstrat Aresto. viij. phisicoꝝ. qz in mouentibus z motis non est p̄cessus in infinitum. ibidē. Et licet hec scia sit impfectior q̄ꝫ prima siue pfecta. tñ fuit prior alia. z duxit philosophos nāles ad sciam pfectā. qm̄ scribit Aresto. sacerdotes egyptiaci acq̄sitis vite necessarijs pp admirari ceperūt philosophari. ex effectibus eniz quos cōtingere admirabant' causam eorundem speculabantur.

¶ Cōclusio ex mente Aristotelis. Ex cognitōe cāz cōtingit nos scire ipm effectū. id est. effectus nāles sciunt' ex cognitione suaꝝ causaꝝ. Probat' aūcte Aresto. hic inq̄entis. Tūc eni arbitramur vnūquodq̄ scire cum causas eius cognoscimus z̄c. Cōmentator. Dis q̄ dicit se aliq̄d scit' nō dicit nisi sciuerit hoc p oēs eius causas tā p̄pinquas q̄ꝫ remotas. Et Aresto.

primo posteriorum Scire est rē ꝑ cām intelligere. Probat rōe tali. Illud ducit nos in cognitionem alterius quo habito ⁊ scito cessat dubitatio sed scita cā cessat dubitatio de effectu: vt pz de infinitis effectibus quoꝝ euētū admiramur si cām non cognoscimus: vt rustici admirantur eclipsim: tonitrua. subitas mutationes ⁊c̄. qꝛ ignorāt cāz. naturales vero scientes cām minime admirantur. Item eadem sunt principia essendi ⁊ cognoscendi. ij. metaph. sed effectus habet esse ꝑ suas causas. igitur ēt cognoscitur per illas. Scire

¶ Arguitur prīo effectus sunt nobis notiores q̄z sue cāe. primo phisicoꝝ. ergo si effectus cognoscitur ꝑ suā cāz seq̄tur ꝙ magis notum cognoscitur ꝑ minus notū ↄtra Aris. p̄mo posterioꝝ. R̄ndetur sicut effectus ducūt nos in cognitōem cārū. sic econtra cause ducūt nos in cognitionē suoꝝ effectuū. primuz. n. fit in scīa impfecta (sicut ꝓbat argumētū) scd̄m in scientia ꝑfecta sicut vult ↄclusio. ⁊ sic nō est ↄtra ↄclusionē: qꝛ ipsa dicit ꝙ si cāe cognoscuntur tūc ēt effectus cognoscitur. ⁊ nō negat si fiat econtra.

¶ Arguitur scd̄o. Cause alicuius rei sunt īfinite. scd̄o phisicoꝝ: sed infinitū non est scibile. primo huius. g̊ q̄stio p̄supponit falsum ⁊ impossibile. R̄ndetur ꝙ Arest. in ꝓposito loquit̄ de causis ꝑ se. ⁊ haꝝ sunt in gn̄e q̄ttuor. efficiens finalis formalis ⁊ materialis. que si cognoscuntur ꝯz ꝙ sunt cāe siue ꝯz rōnes causandi immediate notificant nobis effectū. qd̄ dr̄ qꝛ aliq̄s pōt cognoscere fabrū absq̄z hoc ꝙ cognoscat malleū vel rotā quā fecit. Sz Ares. i. ij. phisicoꝝ loq̄tur de causꝰ ꝯm accidēs quaꝝ sunt īfinite id ē īcerte.

¶ Arguit̄ tertio. Sola ↄclusio scitur scd̄z Ares. p̄mo post. sed effectus nō est ↄclusio. igitur nō scitur. Itē si effectus scit̄ ꝑ suas cās vt dicit ↄcl̄o. ⁊ ꝑ effect⁹ nos scim⁹ cās. vij. phisicoꝝ. tūc erit circulatio in causis q̄ est ꝓhibita ꝯz Ares. p̄mo posterioꝝ. Itē scīa ē veroꝝ ꝑpetuoꝝ īpossibiliter aliter se habētiū. sz effectus pn̄t aliter se habere. g̊ nō sciunt̄. R̄ndet̄ ad primū ⁊ tertiū. ꝙ Arest. intelligitur de scīa ꝓprijssime dicta. ⁊ sic solū ↄclusio v̄a ⁊ necessaria ꝑ demōstratōem acq̄sita scitur. sed ita stricte nō capit̄ hic. Ad secundū dr̄ ꝙ circulatio in eodē gn̄e cause eodē mō se habentis est impossibil̄ ꝯm Aresto. sed effectus nō est causa sue cause. īmo ēt non fit talis circulatio in eadem demōstratōe qꝛ est vel ꝑꝑ q̄d. Est ergo mēs Aresto. hic ꝙ cognitis causis cognoscitur etiaz ipse effectus. Et ꝓ maiori intellectu q̄ritur ↄseq̄nter.

¶ Tunc enim vnamquamqz rem scire putamus. cū causas primas principiaqz prima. ⁊ vsqz ad elementa cognoscimus.

¶ Questio. IIII

Utrum ad perfectam cognitionez

alicuius effectus sit necessarium scire oēs eius causas. Nota breuiter ꝓ ↄclusione huius q̄stionis ꝙ dimissa materia de ꝑfecto: ꝑfectōe: p̄dicatis: ꝑfectōnalibus. ⁊ quō vna res debeat iudicari ꝑfectior alia ⁊ alia multa de hoc q̄ plerique hic adducere ↄsueuerant. tn̄ salua eoꝝ pace cum sit materia pure meta-

phisicalis nihil ꝓposito huius questionis deseruiẽs vel parum istaꝫ materiã remitto ad librũ quintũ metaphisices. vbi diffusius de hoc tractaꝫ. Et breuissime ad sensum conclusionis applicãdũ est. Pro quo considerandum ꝙ omnis res q̃ scitur vel cognoscit̃ aut scitur ꝯplete ⁊ simplr̃. aut in genere vel ſm quid. Tunc aliq̃d scitur ꝯplete pfecte vel simpliciter qñ oẽs eius cause ꝑ se ⁊ ꝑ accidẽs ⁊ oĩa p̃dicata q̃ de eo dicũt̃ cognoscũt̃. ⁊ ista appellaꝫ noticia simpliciter pfecta. Sed est homini naturaliter impossibil̃. qꝛ infinita vni accidũt p̃mo ⁊ scd̃o phisicoꝝ. imo ſm Aresto. vii. metaph̃. q̃dditates rerũ latent nos. sed q̃dditas rei fundaꝫ in forma substãtiali ⁊ est ipsamet inquantuꝫ dat esse rei. Propterea metaphisica q̃ ipsas q̃dditates rerũ cõsiderat dicitur diuina ⁊ trãscendẽs ip̃am naturã. Alio mõ aliq̃d cognoscit̃ ⁊ scitur ĩ genere ſm quid incõplete vel in cõfuso. scꝫ qd̃ cognoscit̃ ſm aliq̃s suas cãs vel ſm aliq̃ predicata que sibi ꝯueniũt. ⁊ dr̃ noticia incõpleta siue ĩpfecta. Hoc mõ intelligitur cõmentatoꝛ ⁊ Aresto. iij. de aĩa qñ dicũt intellectum intelligere omnia. s. in vniuersali vel confuse. De causis vero multa habes. ii. phisicorum in questione nona.

Cognitio cõpleta

Quot sit nobis impossibile.

Cognitio incompleta vel ĩ genere

Conclusio.

¶ Cõclusio. Impossibile est aliquem effectũ cognoscere simplr̃ ⁊ pfecte nisi oẽs eiꝰ cãe ꝑ se ⁊ ꝑ accidẽs ⁊ oĩa p̃dicata sibi ꝯueniẽtia cognoscãtur. Hec ꝯclusio ꝓbatur: qꝛ cognitis certis cãis alicuiꝰ effectꝰ cognoscitur ĩ genere ip̃e effectꝰ ex p̃cedẽti q̃stõe. ergo si oẽs cãe ⁊ p̃dicata alicuiꝰ effectus cognoscũtur ẽt pfecte cognoscetur ip̃e effectꝰ. Vñ si pfecte ⁊ simplr̃ aliq̃s effectus dꝫ sciri necesse ẽ ꝙ habeaꝫ cõpleta ⁊ pfecta ꝯgnitio omniũ suarũ causaꝝ ꝓpinquaꝝ ⁊ remotaꝝ. ⁊ sic q̃stio ꝯceditur cõditionalit̃. qm̃ talis noticia ⁊ effectꝰ ⁊ causarũ ẽ nobis ĩpossibilis ſm viã arestotelicam.

Nota.

¶ Arguit̃ prĩo autoritate Arestotelis prĩo posteriorũ. Scire ẽ rẽ ꝑ cãm ĩtelligere. ergo si res scitur tũc simplr̃ scitur qꝛ q̃cq̃d dico simplr̃ ⁊ sine addito dico. ꝑ Aresto. in topicis. Itẽ multa sũt que diffiniuntur sed diffinitio exp̃mit q̃d ẽ esse rei. Rñdetur ꝙ verũ est de scire in genere Diffinitio enĩ lꝫ clariꝰ exp̃mat id qd̃ ꝑ diffinitũ significatur. tñ h̃ intelligitur in respectu ⁊ nõ simplr̃. Ita etiam intelligantur cetere auctoritates.

¶ Arguit̃ secũdo. si ista cõclusio staret tũc nemo aliquid sciret. qꝛ ſm Themixtũ. maximũ qd̃ scimus est minimum eoꝝ q̃ ignoramꝰ. sꝫ a maiori dꝫ fieri denoĩatio. vj. phisicoꝝ. ergo debemꝰ dici ignorãtes. sed añcedẽs ꝓbare videt̃ cõclusio. Rñdet̃ ꝙ aliq̃d scimus in gñe. ⁊ themixtius ĩtelligitur de positiuis. ignorãtia v̄o ẽ qd̃dam p̃uatiuũ. ⁊ sic ꝓbat argumẽtum ꝙ de nulla re habemus cognitionẽ cõpletã ⁊ simpliciter perfectam.

¶ Arguit̃ tertio. Ad cõpletaꝫ cognitionem effectus sufficit cognitio duaꝝ cãꝝ. s. materie ⁊ forme. vel ẽt ad maximũ cãe finalis. qꝛ ista est potissima causaꝝ. ij. phisicoꝝ. ergo illa scita potissime scit̃ effectus. Itẽ cognita essentia rei cognoscitur ip̃a res met. sed mã ⁊ forma sunt essentia ipsius effectus. ergo illis cognitis ẽt cognoscitur effectꝰ. Rñdetur ꝙ totũ argumẽtum verũ arguit de cognitiõe ꝯfusa vel in vniuersali. vñ sicut ꝯfuse cognoscimus mãꝫ ⁊ formã: ita ꝯfuse cog̃scimus totũ. ꝯpositũ Et dr̃ ꝙ finis ẽ potissima

causaꝝ ĩ mouẽdo. nõ aũt facit potissime ad cognitionẽ effect⁹ sꝫ magis materia ⁊ forma. Quia aũt incidit sermo de cognitionibus: solet consequenter q̃ri. Finis quõ est potissima causarum.

¶ Questio. V

Utrũ vna cognitio formetur ex alia

Pro introductione materie de cognitionib⁹ vt ip̃a nõ ĩsup̃ficie sed radicitus intelligi possit est primo cõsiderãdũ ꝙ ex quo aĩa est ĩmaterialis ⁊ indiuisibilis vt hic suppono: necesse est vt in diuersis suis opationib⁹ ⁊ potentijs diuersa habeat organa ⁊ instrumenta. quã diuersitatẽ solũ est accipere in diuersitate instrumẽtorum. ergo p̃us est p̃mittenda breuis ⁊ aliqualis anathomia ipsius capitis ⁊ partium ipsius cerebri. Est ergo caput figure quodãmodo rotunde a natura factũ. qm̃ hec figura capacissima eẽ dr̃. ⁊ in eo post cutem exteriorem in q̃ figuntur capilli seq̃tur testudo densa ⁊ fortis q̃ est clipe⁹ ⁊ defensorium ip̃ius cerebri qd̃ est molle ⁊ fluxibile. Postea subseq̃tur q̃dã pellicula s̃m medicos dicta dura mr̃ q̃ affigitur ip̃i testudini siue craneo. Post illã vero sequitur alia pellicula subtilior ⁊ mollior ĩ q̃ ĩmediate ĩuoluitur substãtia cerebri. ⁊ ista circũdat cerebꝝ p amfract⁹ ⁊ q̃sdã tortuositates. vt qñ cerebrũ tume fit sicut ĩ plenilunio ip̃a pellicula ip̃m ɔtinere possit. Est aũt substãtia cerebri alba ⁊ molis p̃mo diuisa s̃m longũ. s. a p̃te anteriori ad posteriorẽ ĩ tres ventricl'os. quoꝝ p̃m⁹ ẽ a p̃te anteriori capitis satis magn⁹ ⁊ maior alijs duob⁹ s̃ꝫ mẽtẽ medicoꝝ q̃b⁹ ĩ hac p̃te dãda ẽ fides. In isto vẽtriculo v̄sus p̃tẽ dextrã situat̃ cella sẽsus cõis. q̃ sp̃ẽs ab ex̃ receptas habꝫ retinere ⁊ ɔponere. In parte v̄o sinistra locatur cella ip̃ius fantasie. q̃ lꝫ sp̃ẽs recipiat nõ tñ diu retinet. Inter has v̄o duas in eodẽ vẽtriculo mediat substãtia cerebri lõga ĩ modũ vermis subterranei ⁊ rubei q̃ se ãpliat ⁊ restrigit ĩ cogitatiõe ⁊ fantasia. Post illũ p̃mũ vẽtriculũ seq̃tur vẽtricul⁹ scd̃s satis molis ⁊ subtil'. ⁊ ẽt hꝫ v̄sus p̃tem dextrã ⁊ sinistrã duas cellulas ⁊ ɔcauitates. In p̃te dextra ponitur cella v̄tutis cogitatiue. in alia locatur cella estimatiue. Tertio seq̃tur terti⁹ vẽtricul⁹ figure q̃si pyramidalis. qꝛ ẽ lat⁹ ⁊ ampl⁹ v̄sus scd̃m vẽtriculuꝫ vt meli⁹ species ex alijs vẽtricul' recipe possit. sꝫ v̄sus p̃tẽ posteriorẽ capitis hꝫ aciẽ q̃ndã ⁊ angulũ acutũ. ⁊ h̃ ẽ sedes memorie vt sp̃ẽs meli⁹ ɔgregari ⁊ conseruari possint. Quia ergo oĩs cognitio iterior ⁊ intellectualis fit ab exteriori. p̃mo posteriorũ. oĩs doctrina et disciplina fit ex p̃existenti cognitõe sensitiua. et. iij. de aniã. Optet quẽcũq; intelligẽtẽ fantasmata speculari ⁊ p̃mo d̃ sensu et sensato. Nihil est in intellectu nisi prius fuerit in sensu. Ideo de vtraq; ⁊ sensitiua ⁊ ĩtellectiua cognitione parum venit dicẽdum.

Dura mater

Pia mater.

Substantia cerebri.

Sensus cõmunis fantasia.

Caput iccirco sperice figure est.

Anatomia capitis philosophica.

Sedes memorie.

Nota.

¶ Notandũ scd̃o: ad omnez cognitiõez sensitiuaz siue sensationez exteriorẽ tria req̃rũt̃ ⁊ sufficiũt. Primũ ẽ obiectũ. s. qd̃ ĩmutat ip̃ꝫ organũ qꝛ dicit̃. ii. de anima. Obiectũ mouet potẽtiã Secũdũ est organũ. scꝫ ĩ quo fit talis sensatio. In illo aũt req̃rit̃ ꝙ aĩa q̃ ẽ p̃ncipale agens in sentiendo sit presens ⁊ actualiter aniãduertat id qd̃ obiectũ sibi p̃ñtauit. Uidem⁹ eniꝫ sepe aliquẽ ire ante oculos alterius ⁊ ip̃e nõ aniãduertẽs nõ videt eũdez Tertiũ dr̃ mediũ p qd̃ fit sensatio. sicut aer. Cũ ergo organũ distet ab obiecto

Primũ. Secundũ.

Ad sensationẽ exteriorez tria requiruntur.

ꝛ qꝛ obiectū moueat ipsum. ꝛ ſm Arest. vij. phisicorū. oē mouēs debeat ſil' eē cū suo moto ꝑ se vel suū instrumētum necesse ē ꝙ obiectū moueat potentiaꝫ ꝛ organū mediāte aliquo. ꝛ illud sunt ipe spēs multiplicate ab obiecto ad organū. ꝛ cū in ꝑdictas cellas īgrediūtur dicūtur intentōes ꝛ recipiūt noīa ab ipsis cellis. qꝛ dicūtur species siue intentiones fantasie memorie estimatiue ꝛc. vna enī cōtinue de se multiplicat aliā vsqꝫ tandē in cella aliqua cōgregētur ſm ꝙ aūt tria ꝑdicta sunt bñ vel male disposita. ſm hoc fit sensatio talis vel talis. īmo ſm ꝙ ipe celle in capite sunt disposite ſm hoc aīa apte vel inepte ī eis opatur. ꝛ ꝑ ꝯsequens vnus hō aliter intelligit fantasiaꝫ recordaꝫ q̄ꝫ alter

Species ꝛ intētio re idem est

Est ergo cognitio sensitiua nihil aliud q̄ꝫ sensatio exterior. scꝫ que fit in organis extrinsecis. vt oculo naso lingua aure ꝛc. ꝛ reperiꝫ in omnib⁹ animalibus ꝛ solū talibus. omne enī anīal sentit ad minus sensu tactus ꝛ gustus. ꝑmo de sensu ꝛ sensato. Cognitio vero intellectiua ē nihil aliud q̄ꝫ ipsa ītellectio ꝛ si fit a sensitiua sicut aresto. semꝑ tenuit tūc solū repitur in hominibus. Cognitio autē in genere ꝓut naturales de ipsa loquunꝫ est qualitas accidentalis q̄ inest potentie cognitiue ꝑ quā talis potentia sic mota a obiecto ferꝫ in ipsuꝫ appꝑhendēdo credēdo vel discredēdo. Potentia vero cognitiua. est potentia nata cognoscere. vt homo ꝛ brutū. Et est duplex. Quedā dicitur sensitiua vl' exterior. scꝫ que completur in organo exteriori vel interiori sine conceptu. ꝛ solam illam habent bruta ꝛ nullam aliam. ꝛ pōt alias dicit apprehēsiua tm̄. ꝛ tangitur in ista clausula appꝑhendēdo. Bruta enī cognoscūt ꝛ appꝑhendūt ipsum subiectū singulariter ꝛ non cōiter siue vniuersaliter. qm̄ sensus ē singulariū: intellectus vero vniuersaliū ſm Arestotelē. Alia dr̄ cognitio intellectiua vel interior solum. s. que compleꝫ in organo interiori cum conceptu id est assensu vel dissensu. ꝛ tangiꝫ in diffinitione quādo dicitur. credendo vel discredendo. Dicitur aūt alio nomine cognitio adhesiua. ꝛ illa soluꝫ est in hominibus. sed apprehensiua non solum est in brutis verumetiaꝫ in hominibus. quia est nihil aliud quam cognitio sensitiua. Sensitiua vero est quintuplex visiua auditiua gustatiua oīfactiua ꝛ tactiua de q̄bus diffusius dicere ꝑsens locus ꝓhibuit. Sed remittitur ad librum secundum de anima.

Cognitio sensitiua

Intellectiua.

Cognitio in gñe

Pontentia cognitiua quid ꝛ quottuplex.

Bruta singulariter cognoscunt.

Subdiuisio sensitiua exterioris.

Sensitiua executor.

Intellectiua interior.

¶ Notandū tertio pro ītellectu ꝯclusionis q̄ prima oīum cognitionū diciꝫ sensitiua vel intuitiua. siue intuitio largissime scꝫ que habetur ꝑ ꝑsentiā ipsius obiecti. ab illa vero emanant ꝛ originē trahunt oēs alie cognitiones ipsa vero a nulla alia formatur. Sed cum duo sint ſm Arestotelem sensus discipline visus ꝛ auditus. ideo cognitio intellectiua maxīe ab illis dependet. Unde sic fit visio presentato obiecto scilicet colore ꝛ presente oculo multiplicantur velocissime species coloris ad oculum vel oculos ꝛ per neruum obticum qui ab oculis venit per duas lineas concauas se intersecantes in modum crucis. In medio istius nerui scilicet crucis congregantur: ꝛ sic celebratur visio si anima presens fuerit. Ab illa ergo vel alia cognitione sensitiua fiunt alie tres cognitiones. Prima cognitio dicitur elicitiua: seu elicitio que reperitur in brutis ꝛ hominibus. Et sic diffinitur. Est cognitio interior causata a cognitione sensitiua: immediate significans amiciciam fauorem odium honorem vel simile accidens. celebratur autem in esti-

Sensitiua fons ꝛ radix aliaꝝ cognitionum est.

Duo sūt sensus discipline arestote. in prhoemio methaphisice.

Cognitō elicitiua

matiua in brutis ꝛ cogitatiua in hoībus. Et fit isto mō: ouis ēt inexpta vidēs lupum ad se veniētē ꝛ velle se rape: ex incessu aut dispositione eius mirabili siue vocaci estimat ꝛ elicit lupū sibi discōuenientē. Uñ aut fugit si añ semel vel pluries est expta. vel eius estimatio obtūditur ꝛ vix fugere pōt si est ouis inexpta: qñ spēs que per visum ad estimatiuam de figura mirabili ꝛ motu lupi venerunt sic sibi presentabant ꝛ significabant ꝙ manendū nō eēt. De hominibus exēpla sunt infinita. Alia cognitio q̄ fit ex sensitiua ⁊ abstractiua ⁊ est vnius rei ab alia ac si esset ab ea distincta vel separata itellectio. ꝛ ꝓprie sp fit per cōceptum qui importat discōuenientiā inter ipsas res. vt qꝛ intelligit vinū esse distinctum a vase ꝛ feces a vino. vel accidens a substātia. Et ista cognitio abstractiua ꝫ prerequirat cognitionē sensitiuā nō tñ oportet ꝙ ista fit actualiter in abstrahēdo. semp tñ prequirit discursuz actualē si prius nunq̄ est habita abstractio illius rei. vel habitualez si prius est habita abstractio cō similis. Cum vero non sit differentia inter discursionē ꝛ discursum Nota ꝙ discurrere est qñ intellectus ex magis noto elicit minus notū. vel ex aliq̄liter noto elicit magis notū: vt si in mouentibus ꝛ motis nō ꝓcedit in infinituz ꝛ motus est ergo dabit prīmū mouēs ꝛ primus motus. cū ergo in oī discursu sequit illatio q̄daz: iō syllogismus vel consequentia pōt dici discursus. Modus itaq̄ abstractōis sic fit: receptis spēbus ab ipsis sensibilibus ī sensū cōez cogitatiuā siue ēt fantasiā aīa siue intellectus vt sibi p̄sentate sunt ꝟponit vel disponit ꝛ diuidit. sed qꝛ ꝟponere non pōt: cum ꝟceptus quem formal significat res ipsas discōuenientes ꝛ differentes: abstrahit vnā rem esse distinctā ab alia. Tercia cognitio que formaf a sensitiua ⁊ compositiua siue compositio ꝛ est nihil aliud q̄ qñ intellectus vnum cum alio componit ꝓpter conuenientiam in eis repertam vt hominem cum aīali qꝛ homo est animal. Et ille due vltime cognitiones sunt nihil aliud q̄ secūda opatio ipsius itellectus de qua. ij. Phisicoꝝ questione. vi. Possunt tñ alij modi speciales imaginari quomō ex cognitione sensitiua plures habeant alie cognitiones ꝫ ad predictas sint reducibiles. ꝛ ad p̄sens gratia breuitatis obmittunt: ne nimia prolixitas tedio sit. Sed diceres. Quomō tñ generaf in nobis scientia. Respōdeo. amice: verbis, paucissimis questio non moues maxime difficilem: attñ cōsidera ꝙ intellectus est quoddam diuinum ſm Aristotelem. iii. de aīa ꝛ naturaliter desiderat: imo appetit scire tanq̄ eius perfectionē. est.n. nobilissima potentia in aīa. Et cū ab initio ſm mentem Aristotelis sue creatōis est tanq̄ tabula rasa in qua nihil est depictum nata tñ depingi. iō necesse est ꝙ p spēs a rebus extrinsecis acceptas actuef ꝛ actuatus melius in dies magis ac magis intelligat: sciat: imo velocius q̄ primo cognoscat. Qñ vero est ī vltima sua dispositione ꝛ sufficienti quā potest habere: tūc subito aīa cogitat fantasiaf cōponit diuidit intelligit ac cognoscit: qꝛ vt sic nullū habet impedimentum vel aliquā resistentiaz tā ex parte ipsius qꝛ sufficienter est actuatus q̄ ex pte rei q̄ sibi p̄sentaf qñ sufficienter actuauit. Breuiter grūdef ad dubiū Scientia cum sit qualitas gradualis necessario acq̄rif successiue. Et isto mō repsentatis cellis sensus cōmunis ꝛ fantasie spēbus ab ipsis rebus sensibilibus vel per auditum aut visum qō frequenter ꝟtingit vel p alios sensus: spēs icipiūt

Lognitio abstracti ua.

Nota

Discurrere qd sit.

Modus abstra- ctionis

Lognitio ꝟpositi ua

Scōa operatio in- tellectus

Queritur quō scia acgratur ī nobis

Presentatur

immutare potentiam cognitiuã successiue. ⁊ qꝛ potẽtia cognitiua siue aĩa nã-
liter scire appetit ⁊ in habentibus simbolum est facilioꝛ trãsitus: aĩa se appli-
cat ꝑm suã potẽtiã ad formãdos ꝯceptus vel ĩ fantasia imagĩatiua aut sensu
cõmuni: et si sufficiẽter spẽs sint p̃sentate format ꝯceptũ vniuersalẽ ⁊ cõeꝫ de
ipso sensibili. sed cũ scĩa sit habitus nõdũ hoc mõ est acq̃sita sed req̃rit̃ ꝙ id
sepius fiat de eodẽ sensibili ⁊ tandẽ aĩa istos ꝯceptus multos ⁊ frequenter a
spẽbus receptos ꝯponit cõgregat vel diuidit. Et ꝯclusiue sic gñatur scĩa. ⁊ de
quãto pluriũ sensibiliũ conceptus formant̃. de tanto citius ⁊ maioꝛ gñatur
scĩa. ⁊ de quãto plus aĩa ꝑ istos vel alios ꝯceptus actuat̃: de tanto plus appe
tit scire ita vt tandem aĩa sic assuefacta q̃si in tꝑe imꝑceptibili a nobis cogno
scit ⁊ intelligit ⁊ tunc est in vltimata sua dispositione. est tñ veꝝ ꝙ p̃mo co-
gnoscit rem sub vniuersali ꝯceptu: deinde ꝓprio ac singulari. Unde patet ꝙ
in multis rebus exꝑientia iuuat maxime ad acq̃rẽdaꝫ scientiam. ex q̃bus mul
tis exꝑientijs fit vltimo firmus ⁊ infallibilis habitus siue assensus qui dr̃ sci
entia. In aliquibus tñ ꝑm ꝙ celle sicut dictuꝫ est disposite ⁊ indisposite sunt
faciliter: in alijs difficulter acquiritur.

Experientia valet ad acqrendã sciaꝫ

¶ Conclusio. Una cognitio fit ex alia precedenti co
gnitione. Probat̃ qꝛ impossibile est ꝯgnitionẽ intellectiuã fieri nisi ex cogni
tione sensitiua. i. posterioꝝ. Itẽ ex cognitione cause sequit̃ cognitio effectus
⁊ ecõtra vt supra probatũ ẽ. Hec ꝯclusio pꝫ exemplariter ex notabili tertio.

¶ Arguitur primo Si cognitio intellectiua vel inte
rioꝛ fit ex sensitiua tunc cognitio sensitiua est mã intellectiue q̃d est ĩpossibi-
le cum ipsa sit materialis ⁊ intellectiua sit ĩmaterialis. ꝙ aũt sequeret̃ pꝫ: quia
ex vel de dicunt materiã. Respõdet̃ ꝙ ex in ꝓposito dicit cãm efficientem ⁊
valet tantum sicut vel ab ⁊ accipitur impꝛoprie.

¶ Arguit̃ scd̃o Si ergo cogitio sensitiua efficit vel
causa intellectiuaꝫ tunc materiale causat ĩmateriale ⁊ aliq̃d ꝓducit nobiliꝰ se
⁊ agit vltra gradũ sue ꝑfectionis q̃d est contra cõmune principium omnium
ꝑhoꝝ Nihil agit vltra gradum sue ꝑfectionis. Respondet̃: argumẽtũ veruꝫ
probaret si cognitio sensitiua p̃ncipaliter ꝓduceret ĩtellectiuã. sꝫ ꝓducit ipsaꝫ
instrumentaliter: aĩa vero est principale agens in producendo. Et sic aliquid
nunq̃ꝫ producit nobilius se per se ⁊ tanq̃ꝫ principale producens: licet per acci
dens ⁊ instrumentaliter sepe contingat.

¶ Arguitur tertio Si ex cognitõe sensitiua format̃
intellectiua tunc ẽt ab ea dependeret: qꝛ sicut conclusum est: impossibile ẽ co-
gnitionem intellectiuã fieri sine sensitiua. sed illud est falsuꝫ qꝛ ĩtellectiua ma
net vt scientia ⁊ tñ sensitiua diu est coꝛrupta. Respondet̃ ꝙ cognitio intelle
ctiua non semꝑ actualiter dependet a sensitiua sicut ꝓbat argumẽtũ sꝫ depen
debat. Et dicendũ est cõsequenter ꝙ scĩa fundat̃ suꝑ rebus extrinsecis vel in
natura ipsius rei que nõ põt immutari saltem in specie: lꝫ inhesiue fit in intel
lectu. Dicit̃ ãt ex eo fundari suꝑ rebus extrĩsecis qꝛ ex istis oꝛiginaliter sumi
tur. potest. n. scĩa vel alia cognitio in aĩa totaliter coꝛrũpi propter indisposi-

Nota in quò scĩa fundetur.

tionem celle in qua organum eius est absq; hoc ꝙ res extrinseca corrumpat̃ ⁊ econtra. Et illius rei experientiam vidi in quodaꝫ doctissimo sacerdote qui in quadam egritudine quasi oēm suam sciam ⁊ artem presbyterij obliuioni commisit quia cella memoratiua ledebatur.

2 ¶ Non.n.sunt eadem nobis atq; simpliciter nota. Quapropter hoc modo ex hisce que nature quidem minus sunt manifesta nobis aut notiora: ad ea que dilucidiora sunt magisq; nota nature ꝓficiscamur necesse est.

¶ Questio VI

Utrum eadem sint notiora nobis

⁊ nature. Ista questio mouetur super scd̄a cōclusione quam Arestot̃. ī prohemio adducit. s. nos in modo cognoscendi procedimus a notioribus nobis ad notiora nature. s. ab effectibus ad suas causas. Non enim dicit ibidem Arestoteles. eadem sunt notiora nobis ⁊ ipsi nature.

Primo ¶ Notandū primo ꝙ natura in diuersis partib⁹ philosophie accipit̃ q̄druplicitet. Primo ꝓ nā naturāte: vel ꝓ p̄ncipio vniuersaliter actiuo: vt deus q̄ nulli⁹ est passibilitatis sed actiuissimus. Ita loquitur Autor sex principioꝝ. Natura occulte opat̃ in rebus. Scd̄o nā capit̃ ꝓ mā vel forma substantiali. Ita capit̃ apud Aresto. scd̄o huius qñ diffinit naturā ⁊ dicit solū duas esse nās. s. mām ⁊ formā. Tercio accipit̃ ꝓ naturali inclinatione alicuius rei: vt in cōmuni mō loquendi qñ dicimus. hoc est contra naturam istius. Quarto accipit̃ ꝓ agente naturali. vt ꝑm cōmētatorē Opus nature est opus intelligētie non errantis. Agens aūt naturale est qd̄ nō agit per voluntatem ⁊ intellectum. vt oē brutū: imo oē agens p̄ter hominē ⁊ intelligētiam primā ⁊ scd̄am. Est tñ verꝝ ꝙ nā ēt accipit̃ ꝓ ente nāli. vt. xij. methaph̄. Ex tali igitur p̄ncipio dependet celum ⁊ tota natura. Ita ēt dicimus. Natura cuiuslibet rei est ꝙ appetat se ꝑmanere. Ens ergo naturale dr̄ qd̄ habet esse a natura. ⁊ hoc large. sed stricte est res cōposita ex duabus naturis. s. materia ⁊ forma. Ens vero ꝑm naturam est opatio q̄ sequit̃ formā speciuocā alicuius: vt oēs proprie passiones. In proposito āt natura ꝑm ɔmētatorē capit̃ ꝓ agēte nāli. vt celū brutū. licet sanctus Tho. ꝑ naturā intelligat deū: ⁊ q̄dā alij vt Buridan⁹ ꝑ naturā intelligāt aīam ītellectiuā. Tñ si nā accipit̃ ꝓ deo vel aīa nostra: questio nullū habebit dubiū: ideo tenet̃ commentator.

Natura quadrupliciter accipitur.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Additur qnto.

Stricte.

Ens nāle large

Ens ꝑ nām.

Natura in propoto

¶ Notandū secūdo Illud dicit̃ in ꝓposito esse notius nobis qd̄ plus offert se sensui. id ē qd̄ nos cognoscimus ꝑ sensuꝫ. vt oē sēsibile ē nobis noti⁹ q̄ꝫ ī sensibile. Illud v̄o ē noti⁹ nāe in ꝓposito qd̄ magis ē elōgatū a sēsu: vl̄ qd̄ nō offert se oīno sēsui. vt substātie sepate sūt notiores nāe q̄ꝫ nobis. Itē dic̄ ɔm̄tator p̄mo hui⁹. Cāe reꝝ nāliū sūt notiores apd̄ naturam q̄ꝫ res naturales ɔposite. qm̄ natura īcipit a cauꝫ opari: facit ex causis

Nobis notius.

Nāe notius

cōposita. Sicut enī cause reꝝ artificialiū plus sunt note artifici q̄ ipse res q̄s ꝑ artez disponit. ita cause reꝝ naturalium apud naturā notiores sunt q̄ illud s. cōpositum qd̄ natura facit ex hijs. Est tñ sciendū q̄ pñs q̄stio dz itelligi conditionaliter si agēs nāle cog̊sceret ſm comentatorē. ⁊ eadez capit̄ pro aliqua notiora v̄o non capit̄ ꝯpatiue: qꝛ questio esset incōgrua. exquo ꝯpatiuus nō regit datiuum. sed valet tantum eq̄liter nota. Unde questio tantum querit. si agens nāle cognosceret an sibi ⁊ nobis hoībus essent aliq̄ entia eq̄liter nota.

Intellect⁹ q̄stionis

¶ Cōclusio prīa. Aliqua entia sunt nota nobis ⁊ ipsi nāe si cog̊sceret: ēt eq̄liter. Hec ꝯcl̄o ꝓbat̄ auc̄te ꝯmētatoris h̄ dicētis. In mathematicis eadē sūt nobis nota ⁊ nature. ⁊ h̄ i demōstratōe siue cognitōe ꝑꝑ q̄d. s. i q̄ ꝓcedit̄ a cā ad effectū. Rōe ꝓbat̄ q̄ d̄claratiua ē ꝯclusiōis. Cause sūt sꝑ notiores ipi nature si ꝯg̊sceret. nobis v̄o freq̄nt̄ ipi effect⁹ sūt notiores. qñ ergo nobis cā ē notior q̄ effect⁹. vt color ē cā spēꝝ q̄s d̄ se mltiplicat. ⁊ ē nobis notior q̄ sue spēs. qm̄ ipe ē sensibil̄ ⁊ spēs īsensibiles. ergo aliq̄ sūt nobis nota eq̄liter ⁊ ipi nature. Imo h̄ sꝑ ⁊ solū tūc ꝯtīgit qñ nr̄a cognitio ē a cā ad effectū: sicut i demōstratōe ꝑꝑ q̄d. Seq̄t̄ ergo q̄ cū p̄dicta cōcl̄one stat q̄ aliq̄ nō sūt nobis ⁊ nāre nota eq̄lit̄: vt effect⁹ q̄ nobis ē notior: ⁊ ei⁹ cā ē notior nature. Et illd̄ patebit lati⁹ ꝑ scd̄am cōcl̄onē. Hec em̄: aliq̄ nō sūt nobis ⁊ nature equaliter nota est succōtraria q̄stiōis. sed ille pñt simul esse vere.

¶ Cōclusio scd̄a ad mentez Arest. Nulla eadez entia sūt nobis ⁊ nāe eq̄lit̄ nota si nos ꝓcedim⁹ ab effectu ad suā cāz. id ē. Nulla cā eēntial̄ ⁊ intrīseca īsensibil̄ ē nobis ⁊ nature eq̄lit̄ nota. qꝛ effect⁹ ē nobis notior. Hec ꝯcl̄o ptz auc̄te Arest. i ꝓhemio sic dicētis. Nō em̄ eadē nobis nota ⁊ simpl̄r. i. nature. Rōe tali q̄ sumit̄ ex textu ⁊ ꝯmētatore ibidē. Exquo nr̄ mod⁹ cognoscēdi ſz Ares. hic ē ab effectib⁹ ⁊ sensibilib⁹ ad cās ⁊ īsensibilia. ⁊ cāe sꝑ sint notiores nature ſm ꝯmētatorē. seq̄t̄ q̄ ſm nr̄am cognitionē. s. ab effectu ad causam nūq̄ eadē erūt nobis ⁊ nature equaliter nota.

¶ Arguit̄ p̄mo. Sepe causa est sensibilis ⁊ effectus ēt. silr̄ sepe cā ē sensibil̄ ⁊ effect⁹ īsensibil̄. ergo ista sūt eq̄lit̄ nobis nota ⁊ nature qꝛ cāe: exquo sūt sensibiles ⁊ sensibilia sint nobis notiora. Rñdet̄ ꝯcedēdo totū argumētū: īmo ꝓbat p̄mā ꝯcl̄onē. Uñ nota q̄tuor dicta. Primū. Causa ⁊ effect⁹ sūt sensibiles vt ignis ꝓducēs caliditatē: ⁊ tūc sꝑ habem⁹ eādē cognitōem cū natura. Scd̄m. Causa qñq̄z ē sensibil̄ ⁊ effect⁹ insensibil̄. vt color producēs de se species. ⁊ tūc sꝑ eandē habem⁹ cognitōez cū natura. Tertiū. Causa dat̄ insensibil̄ cuius effect⁹ est sensibil̄. vt influentia ꝓducens frigiditatem Quartū. Causa ⁊ etiā effectus dant̄ insensibiles. vt intellect⁹ ꝓducēs sciam.

Nota primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

¶ Arguit̄ scd̄o. Sꝑ habem⁹ eandez ꝯgnitōem cū ipsa. qꝛ nō dat̄ īstātia. nō de ꝯposito. qꝛ ꝯpositū nos ꝯg̊scim⁹ ⁊ silr̄ nā. qꝛ natura cognoscit suas cās. s. materiā ⁊ formā. ergo etiā ꝯpositū. qꝛ ꝯpositū nihil aliḋ ē q̄ matia ⁊ forma. Rñdet̄ q̄ natura ī ꝓposito dr̄ ꝯg̊scere cās. qꝛ ab illis incipit opari vt supra. ⁊ iste ē p̄m⁹ mod⁹ quo aliq̄d dr̄ noti⁹ nature. Scd̄o illud dr̄ noti⁹ nature qd̄ ē maioris actiuitatis ⁊ ꝑfectiōis vt de⁹. Uñ dr̄. ii. metaphiſ.

Nota quō nā dicit cognoscere causas.

Sicut vnumqđqꝫ hꝫ esse ita hꝫ ꝯgnosci. Tertio illud est notius nature qđ pri us a nã intẽditur: vt spẽs est magis nota q̃ꝫ genus. Quarto qđ põt cognosci sine alio ⁊ non econtra. vt. v. metaph̃. Prius ſm naturam ẽ qđ potest cogno sci sine alio ⁊ non econtra. vt genus est notius q̃ꝫ species.

¶ Arguitur tertio auto. Aresto. prĩo metaphy. Vere illa vl'ia sũt difficillima ad cognoscendũ. qꝛ a sensu remotissima. sed ista vl'ia sũt cãe ⁊ tñ nõ cognoscũtur neqꝫ a nã neqꝫ a nobis. Rñdet̃ ꝙ hoc sit verꝝ quo ad nos hoĩes: qꝛ nõ cadũt sub sensu. nõ aũt quo ad naturã si cognosceret.

3 ¶ At cõfusa primo nota nobis sunt magis ac manifesta. Elementa vero principiaqꝫ posterius exhisce nota per ipsorum diuisionez fieri solent.

¶ Questio. VII.

Vtrum vniuersalia sint notiora singularibus.

Ista qõ est mota sup̃ tertia ꝯcl'one quã ares. ponit ĩ fine ꝓhemij. ⁊ est talis. Opꝫ ph̃m naturalẽ ꝓcedere ex vniuersalib⁹ ⁊ magis notis ad singularia ⁊ minus nota. Uñ dicit. Uñ ex vl'ibus ad singularia opꝫ ꝓcedere.

¶ Notandum prĩo. lꝫ vniuersale sit multiplex. qꝛ aliqđ ẽ logicũ đ quo disputat veterista. Aliud reale siue metaphysicũ đ quo metaphysicus loqui hꝫ. Tamẽ breuiter est accedendũ ad mẽtẽ. Aresto. et dicẽdũ ꝙ vniuersale in proposito est nihil aliud q̃ꝫ conceptus communior generalior: siue vniuersalior de aliqua re formatus. vel est cognitio cõmunis ⁊ confusa de aliqua re habita vt si aliquẽ lateat a remotis videntẽ aliq̃d moueri q̃d sit an asinus hõ vel equus. tunc primo format̃ cõceptus cõmunis siue cognitio cõfusa qꝛ cõcipit ꝙ sit aĩal ens substantia corpus aĩatuꝫ ⁊c̃. Singulare vo est cõceptus vel cognitio nõ ita cõis seu vniuersalis sed magis certificãs. Et sic est nihil aliud q̃ꝫ cognitio nõ ita confusa sed plus certa ⁊ specialis vt concipiendo rem sub cõceptu hoĩs vel equi sortis aut brunelli: rez enĩ quã remote videmus prius cognoscimus cõfuse ⁊ deinde distincte vltimo distinctius. Est aũt cognitio magis cõfusa quę rep̃sentat in paucioribus habitudinibus vel quę rep̃sentat rem vniuersali ⁊ cõfuso cõceptu. ⁊ ista cognitiõe cognoscimus oẽm rem mũdi. s. ꝙ sit ens vel substantia: ignorãtes alias habitudines ⁊ ꝓprietates eius. Cognitio vero minus cõfusa siue distincta est quę rep̃sentat rẽ cũ pluribus circũstãtijs siue habitudinibus. Vel sic: est quę rep̃sentat rẽ cõceptu speciuoco siue ꝓprio ⁊ distincto: vt qñ cognoscimus aliq̃d ꝑ ꝓpriaꝫ suam passionẽ vel alias eius habitudines. ⁊ ista cognitio est ꝑfectior prima qꝛ posteriora generatione sunt priora perfectione. viij. physicorum. sed cognitio distincta est posterior generatione. qm̃ generatur ex prima. Unde etiã dicit cõmentator. i. metha. Scire aliquid in vniuersali est scire in potentia. ergo scire in particulari est scire in actu: sed actus est ꝑfectior potentia. ix. Metha. Scias aũt ꝙ cognitiones habent inter se multos gradus ſm ascensum ⁊ descensum quarum vna plus notificat q̃ꝫ alia. Cognitio enim maxime confusa

Uniuersale vt in proposito.

Singulare in proposito.

Cognitio magis confusa

Cognitio minus confusa.

non satiat intellectum volentem cognoscere siue potentiam cognitiuam sicut cognitio distincta ⁊ distinctissima si esset. Ad istam vero cognitionem distinctam siue minus confusam maxime iuuant ꝓprie passiones reꝝ ⁊ ipsaꝝ habitudines siue circũstantie. Circũstãtie vero indiuidua notificantes sunt nomẽ locus patria tẽpus forma figura ⁊ stirps. Cognito enim de quo genere sit aliquod indiuiduum postea de qua specie: necesse est si volumus ipsum distinctius cognoscere vt eius habitudines ⁊ que sibi quodãmõ ꝓpria sunt vt virtutem actiuitatem ⁊c. inquiramus. Querit ergo questio tantum. Utrum ipas res facilius ⁊ citius cognoscamus cognitione confusa q̃ꝫ distincta.

Circũstantie

Conclusio probat primo.

Auto. Ratione

Experientia.

¶ Cõclusio ad mentez Arestotelis. Res ꝑus cognoscit ꝯceptu vniuersali siue cognitiõe ꝯfusa q̃ꝫ cõceptu singulari siue cognitõe distincta. Id est ordo confuse concipiendi precedit nãliter ordinem distincte concipiendi. Probatur autoritate Arest. in ꝓhemio dicentis. Unde ex vniuersalibus ad singularia oꝫ ꝓcedere. Ratio Arestotelis est talis. qꝛ vniuersale est quoddam confusum ex quo plura sub se comprehendit: imo est quoddaꝫ totum qꝛ comprehendit sub se partes sed omne totuꝫ est notius sua ꝑte ⁊ qd̃ magis confusum est illud nobis plus notum est. Et probat illud per experientiam qꝛ pueri in infantia incipiunt ab vniuersalibus qꝛ appellant oẽs viros patres ⁊ omnes feminas matres. sed postea ꝓcedũt ad singularia ⁊ distincte cognoscunt hunc esse patrem ⁊ hanc esse matrẽ. Auicenna etiam ponit illam experientiam. Aliquis a longinquo videns aliquã rem: primo concipit ipsaꝫ sub ratione entis. deinde substantie. deinde qꝛ est quanta sub ratione corꝑis ⁊ qꝛ mouet se concipit ipsam esse animal. deinde hoĩem vel asinum. ⁊ vltimo petrum vel brunellum. Alia rõne probatur questio. Priora diutius remanẽt in intellectu q̃ꝫ posteriora: sed vniuersalia diutius remanẽt qꝛ si obliuiscimur singularia siue ꝓpriam cognitionez de aliqua re: remanẽt tñ vniuersalia ⁊ cognitio confusa. Unde etiam vniuersalis cognitio est cõis qꝛ dicit Auicenna. Ens ⁊ res prima impressione imprimuntur in anima nostra, oĩs eniꝫ cõmunitas est principium cõfusiõis. confusa aũt citius cognoscimus q̃ꝫ distincta. Jõ ex hoc textu. Aresto. elicitur ista vulgata autoritas. Generaliora sunt priora. id est generaliora cognitione sunt priora ordine incipiendi.

Nota

Auctoritas ex tex. elicitur.

¶ Arguitur ꝑmo. Res ꝑus cognoscitur ⁊ concipitur cõceptu singulari q̃ꝫ vl̃i ꝓbat: qꝛ visa aliq̃ re quã nõ cognoscimus. ꝑmo cõcipimus ipsam eẽ hoc albũ: hoc nigrũ: hoc q̃ntũ: hãc herbã: hãc arborẽ ⁊c. sꝫ isti sunt ꝯceptus singulares. Itẽ res singularis imediate se offert sensui. qꝛ sensus est singulariũ. sꝫ illa sunt nobis notiora q̃ sunt ꝓxima sensui. Rñdet. Licet iste ꝯceptus quẽ primo de aliqua re formamus sit singularis vagus ⁊ ẽt ꝑmus. nõ tñ rep̃sentat ipsam rem distincte vt cognoscat. Et sic vl̃e in ꝓposito nõ est ille conceptus qui si exprimeret esset vl̃e logicum. neqꝫ singulare est ille cõceptus qui si exprimeret eẽt singulare logicũ. qꝛ vt sic argumẽtũ verum ꝓbaret: sꝫ cõceptus vl̃is est cõceptus siue cognitio vl̃r ⁊ cõfuse rẽ rep̃sentans. Et singulare est cõceptus siue cognitio distinctius rẽ rep̃sentãs. Ita ẽt ad aliud dr̃ ꝙ singulare non est illud qd̃ singulariter existit sed est cognitio distincte rep̃sentans.

Conceptus vniuersalis.

Singulare.

¶ Arguitur scdo. Prio metaphisice dr. Uniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum qꝛ a sensu remotissima. ergo non sunt notiora singularibus qꝛ singularia nobis plus nota sunt. Respondet sicut prius vniuersale ⁊ singulare in proposito debent capi ꝓ cognitione confusa ⁊ distincta. sed Ares. loquitur de vniuersalib⁹ in causando sicut sunt sol deus celū ⁊c. Ita pariter per hoc soluuntur quasi oīa argumēta in oppositum facta.

¶ Arguitur tertio contra sensum conclusionis. Una cognitio non est notior alia qꝛ sunt eiusdez speciei specialissime. iij. Metha. ergo vniuersalia non sunt notiora singularibus. ⁊ tz ɔña. qꝛ vniuersale ⁊ singulare sicut conclusum est in proposito accipiuntur pro cognitione confusa ⁊ distincta. Respondetur concedendo totum argumentum accipiendo notiora ꝓprie ꝓ magis notis: qm̄ vna cognitio non est ꝓprie notior alia. sed solum improprie. qꝛ magis distincte repꝛesentat. Et dicitur consequenter ꝙ notiora hic debet capi pro priora ꝑm ꝙ dicit cōmentator in ꝓlogo. Aresto. non fuit multum sollicitus in vocabulis scilicet suus translator.

15 ¶ Infiniti namqꝫ rō quantitate vtit: nō sub̄a: nō qualitate. Si igitur ⁊ sub̄a sit ⁊ quantitas: id qd̄ est nō vnū sed duo esse videntur. Sin vero sit solum substantia: infinitum sane non est: neqꝫ magnitudinem vllam habebit: erit enim quantitas quedam.

¶ Questio. VIII.

Utrum omnis res extēsiue habens partes sit sua magnitudo. Uel sic melius. Utrum magnitudo distinguatur a substantia magna. Pro introductione huius questionis. Nota ꝙ Aresto. in secundo tractatu qui ꝑm alios est pars executiua ꝑm quos etiam diuidit ista pars executiua in tres tractatus vsqꝫ ad finem primi libri. ⁊ primus diuiditur in tria capitula. Primo recitat opiniones antiquoruz qui non sunt locuti naturaliter de principijs rerum naturalium pꝛesertim. Permenidis ⁊ Mellissi: ⁊ inquirit an contra eos sit disputanduz vt in textu. Scdo incipit cōtra eosdē disputare ⁊ repꝛobare eorum opinionem que fuit: ꝙ tantum vnū esset. Et hoc modo ens dicitur multipliciter ⁊ de multis scꝫ de substantia quantitate ⁊ qualitate. Uel ergo tale vnum est substantia tātū vel quātitas vel qualitas. vel ē substantia cum quantitate ⁊ qualitate. non primum. qꝛ nō erit infinituz sicut dixit mellissus qꝛ infinitum est in quantitate. Non secūduz. qꝛ tunc esset accidens ⁊ per se subsisteret quod est impossibile. Non tertium scilicet substātia cum quantitate vel qualitate. qꝛ semper plura sunt siue sint vnita siue sepata. Unde concludit dicens. Si igit substantia ⁊ quantitas duo sunt ⁊ nō vnū ⁊c.

Opinio Perme. ⁊ Mell.

¶ Notandū prio ꝙ scdz philosophos naturales idez est hr̄e partes extēsiue ⁊ hr̄e ꝑtes situaliter vel extra ꝑtes. qꝛ est nihil aliud q̄ aliquā rem esse quātā siue occupare locū vt oē corpus. si enim res est extensa

Quid sit rem habere ꝑtes extra ꝑtes

ꝛ magna tũc impossibile est istas ꝑtes nõ occupare locum: qm̃ sicut infra ꝓbabit̃ extẽsio est ꝓpria passio magnitudinis ꝛ quantitatis q̃ nõ põt separi a suo subiecto cum sit suum subiectũ met realr̃ ꝛ solũ differãt rõne. j. Thopi. Seq̃t̃ ergo bñ hec res est magna. ergo extensiõe est magna. ergo ꝑ ꝑtes suas extẽdit̃ ꝛ ꝑ ꝯñs occupat locum. Et ex alia ꝑte hec res non occupat locum ergo non extendit̃ ꝑ suas ꝑtes vltra: si nõ extẽdit̃ nõ erit magna. iõ impossibile est magnitudinem esse sine extẽsiõe ꝛ ecõtra. Pñi aũt theologi pietate fidei ita exigente quos non improbare mihi lz aliter sentiunt: dicentes illam rẽ hr̃e ꝑtes extensiue que est magna siue occupet locum siue non. vt christus in sacramẽto altaris est quantus sed non occupat locum neqz vtitur sua quantitate. Illa vero res hz ꝑtes situaliter que est magna occupans locum id est cui⁹ alique ꝑtes sunt sursum: alie deorsum: alique ante: alique retro ꝛc̃.

Extẽsio passio magnitudinis est.

Theologi extensum dicunt illud

Habere ꝑtes situaliter

Magnitudo vel quantitas

Notanduz secundo q̃ magnitudo vel q̃ntitas est accidens qd̃ natũ est extẽdere suũ subiectũ. sola enĩ q̃ntitas extẽdere põt iter oĩa accidẽtia suũ subiectum. ĩmo extẽsio est ꝓpria passio quãtitatis siue magnitudinis ꝛ effect⁹ formalis ipsius q̃nti. ꝛ nisi extẽsio eẽt q̃ntitas: eẽt ꝓcessus in infinitum. qꝛ mã ꝑma est magna ergo extẽsiõe est magna. ꝛ si sua extẽsio eẽt distincta a sua magnitudine: tũc qꝛ extẽsio ẽt est magna ergo ꝑ aliam extensiõez est magna ꝛ sic in infinitum. Magnũ v̄o siue quãtũ est res cui vel eius ꝑti inheret vel coassistit magnitudo. ipsam rem extendens ad dr̃ias positionũ. Uel est res seipsa hñs ꝑtes extra seinuicem. Magnitudo enĩ siue dimẽsio qd̃ idẽ est hz tres sub se spẽs. s. longitudinem q̃ extendit sursum ꝛ deorsum. Latitudinem ꝛ illa extendit rem a dextro ad sinistrum. ꝛ profunditatem que extendit ante ꝛ ad retro. Dicitur primo est res cui. propter includere materiam cui met inheret magnitudo ꝛ est magna. ita etiam forme brutorum sunt magne per extensionem eis inherentem que est distincta ab extensione materie ꝟm vnã opinionem. Dicit̃: vel ꝑti. qꝛ totum cõpositum est magnuz. ꝛ lz toti non inhereat magnitudo qꝛ magnitudo dicit̃ esse accidens materie: tñ sufficit q̃ inhereat parti totum denominãs magnum. Dr̃: vel coassistit: ꝓpter alia accidentia materie que etiam sunt extensa ad extensionem materie ꝛ non per magnitudinez eis inherentem qꝛ accidentis esset accidens. sed eis solum coassistit. Unde dicit Aresto. in predicamento qualitatis. Quanta enim fuerit superficies tãtam albedinem eius esse dices. Dicitur est res seipsa ꝛc̃. ibi includit̃ magnitudo q̃ est etiam magna seipsa ꝛ essentialiter. ꝛ dicitur magnum primariuz. Magnũ autem secundarium est nihil aliud q̃ res quanta cui vel ꝑti eius inheret siue coassistit magnitudo. Q̃ aũt magnitudo sit magna probatur. quia nihil videtur nisi ꝓportionabiliter quantum. sed magnitudo videtur: cum sit sensibile commune. ij. de anima. ergo est quanta. sed non per quantitatem sibi inherentem qꝛ accidentis esset accidens. neqz per aliam quantitatez ab ipsa distinctã qꝛ esset processus in infinitum. ergo seipsa est magna.

Magnum siue quantum.

Tres spẽs magnitudinis.

Primariũ Magnũ.

Secũdariũ Magnitudo est magna.

Nota illatiões.

Anima animalis muti est quanta

Sed diceres primo q̃re magnitudo est magna ꝛ albedo non est alba: cum non sit rõ diuersitatis. Scd̃o dicit Aresto. in thopicis. Idem nõ denominat seipsum. ergo magnitudo non dr̃ magna seipsa. Rñdet̃

ad primum. Inter omnia abstracta accidentalia sola magnitudo vere p̄dicat̄ de suo concreto vel econtra. qꝛ color non est coloratus. calor non est calidus. albedo non est alba ⁊c̄. qꝛ album est illud quod in se hꝫ sufficientem albedinē inhesiue. sic vero non diffinitur quantitas. ⁊ rō huius est illa que supra assumpta est. Ad scd̄m dicitur ꝙ quantum est duplex. Primo materialiter quod hꝫ quantitatem tanquam accidens eius ⁊ sic quantitas non est quāta. ⁊ illud voluit. Aresto. in topicis. Secundo quantum formaliter est illud quod habet ꝑtem extra partem. ⁊ sic quantitas est quanta.

Nota

Quantum duplex

¶ Nota tertio ꝙ presens q̄stio est mota ꝑꝑ aliquos qui dixerunt ꝙ quelibet substantia magna esset sua magnitudo met. ⁊ de hac opinione fuerunt platonici pytagorici orem ⁊ occan qui etiam tenent ex eadē ratione ꝙ motus sit mobile. Alia vero est opinio ⁊ nunc veritas ꝙ magnitudo sit accidens de qua fuit Ares. Albertus ⁊ cōiter oēs moderniores phi vt infra patebit multis autoritatib⁹. Hijs g̊ breuiter ita p̄missis seq̄t̄ ꝯclusio rñsiua

Questio quare moueatur

¶ Conclusio. Magnitudo est accidens distinctū realiter a substantia magna. Probatur primo autoritate. Aresto. hic in textu vt supra. Et. iiij. phisicorum. Locus est superficies corporis ⁊c̄. sed superficies est quantitas. Item. v. phisicorum. ad tria predicamenta est per se motus. sed ad substantiam non est per se motus sed ad quantitatem. ibidem. ergo quantitas non est substantia. Item. iiij. phisi. quantitas est accidens. Et cōmentator Dimensiones non sunt substantia. Et idem. iiij. phisi. Magnitudo ⁊ paruitas sunt in corpore sensibili. Idem ⁊ Arestoteles hic. Omnia predicamenta alia a substantia dicuntur esse in subiecto. Item. ij. de genera. Impossibile est materiam primam esse planiciem. Ratione tali. quantitas ꝟm commentatorē. iiij. phisi. non est de genere actiuorum. sed ꝟm aduersarium ignis est sua quantitas. igitur ignis nullius est actiuitatis quod est falsum. Alia ratiōe. Nulla substantia per se sentitur. sed magnitudo per se sentitur. ij. de anima. igit̄ ⁊c̄. Alia ratione. Proprium accidentis est inesse subiecto ⁊ ipsum denominare. iiij. methaphisi. sed illud conuenit quantitati. igitur quantitas est accidens. omne enim quod inest accidentaliter est accidens. Item quantitas potest separari a substantia per potentiam diuinam. ergo distinguunt̄. Itē tria sunt p̄dicamenta ponentia in numerum. scꝫ qualitas quātitas ⁊ substantia. j. phisi.

Conclusio ꝓbatur Aucto.

Ratione

¶ Arguit̄ p̄mo autoritate Arestotelis i. v. metaphi. Magnitudo est quantum si mensurabile fuerit. sed quantum est substantia quanta. Item homo est quantitas continua ergo est quantitas a specie ad genus. Antecedens patet per Aresto. in predicamento quantitatis. Respondet̄ ꝙ Arest. in. v. metha. ⁊ predicamentis accepit abstractum pro concreto. scꝫ magnitudinem pro magno. sicut etiam. j. celi. corpus est magnitudo ⁊c̄.

¶ Arguitur scd̄o Magnitudo nō pōt separari a suba quanta. ergo non sunt distincta. probatur: quia separetur per potentiam supernaturalem magnitudo ab homine. quero an homo sit adhuc in eodem loco in quo antea fuit vel non. Si primum tunc homo habet adhuc partes extra se inuicem ⁊ magnas ⁊ sic magnitudo nō est distincta. Neqꝫ secundum. qꝛ non vi

detur an homo maneret vel corrumperetur ex quo nõ hẽret caput neqꝫ coꝛ. qꝛ caput esset surſum ꝛ pedes deorſum ꝛ magnitudo nondum esset ab eo distincta. imo nõ põt dici ꝙ flueret in pũctũ qꝛ vel illud esset indiuisibile quod est impossibile. vel diuisibile: ꝛ hoc non. qꝛ vna pars esset extra aliam ꝛ per cõ sequens magnitudo non est distincta neqꝫ potest distingui. Respondeꝯ ꝙ ca sus est naturaliter impossibilis licet supernaturaliter admittatur. ꝛ dicit̃ pri/ mo si quantitas separaretur ab hoĩe ꝛ homo non ꝑseruaret a deo specialiter: ipse immediate corrumperetur: quoniam omnes partes confluerent in pũctũ quod licet esset diuisibile non tamen esset visibile ꝛ quantum: ꝛ diuideretur in partes essentiales. Homo aũt non maneret in eodem loco qꝛ vt sic haberet adhuc partes correspondentes loco. Unde non haberet caput neqꝫ pedes ne/ qꝫ coꝛ neqꝫ inspiraret aut respiraret qꝛ ista sine quantitate esse non possunt.

Arguitur tertio. Si magnitudo separaretur a sub/ stantia magna vel ab homine: esset aliquod corruptibile quod nunquam coꝛ rumperetur contra Arest. j. celi. quoniaꝫ si magnitudo est separata ab homine tunc nihil potest tangere ipsum qꝛ tactus fit mediante quantitate: omnis aũt corruptio dꝫ fieri per contractuꝫ. Respondetur primo. Si magnitudo ab ali/ quo mixto separatur etiam separantur ab eo omnes qualitates ꝛ accidentia corporalia ab eo separantur: sicut qualitates prime albedo figura ꝛc̃. quoniaꝫ mediante quantitate omnia alia accidentia corporalia inherent materie p̃me Ideo talis homo esset incorruptibilis corruptione naturali. qꝛ neqꝫ ab intra neqꝫ ab extra: cum non habeat causam corruptionis. Et est consequenter dicẽ dum. Dato vno inconuenienti sequuntur plura. j. phisi. Uel dicitur secundo. Si in tali mixto a quo magnitudo est separata remanerẽt adhuc qualitates pri me: tunc reuera ipsum tandem ab intra corrumperetur sed nõ ab extra sicut ꝑ bat argumentum. primum ego teneo. Pro diuisione autem quantitatis a sub stantia queritur consequenter.

Qualitates ꝛ acci/ dẽtia mediãte quã titate inherent ma terie prime.

Nota.

Questio. IX.

Utrum materia prima secluſa ſua quantitate ſit diuiſibilis.

Ordinatio quãtita tis necessaria.

Antecꝫ ad conclusionem ipsam ꝓcedatur est. Notã dum primo ꝙ quantitas a natura necessario ẽ ordinata in rebus naturalibus Et hoc probatur ex multis. Primo quia res naturales non possent in debitas suas operationes, sine quantitate. Scõo quia aĩalia non possent prosequi con uenientia ex quo non possent ipsa sentire nihil enim sentitur nisi quantum: ꝑ sertim sensu visus ꝛ tactus. Tertio qꝛ agens naturale non posset suo cõtrario ꝛ corrumpenti ipsum resistere sine quantitate. vnde corpus maius ceteris pa/ ribus plus resistit: ex quo in maiori corpore est maior virtus. Ex quibus ꝓz ꝙ licet qualitas sit perfectior cꝫ quantitas in materia prima: tñ quantitas est ne cessarior. Primum patet qꝛ qualitas est actiua sed quantitas non est de gene re actiuorum ſm cõmentatorem. iiij. phisi. sed actiuius est pfectius minus acti uo. Scõm ẽt probatur: qꝛ mediante quantitate omnia accidentia corporalia inherent materie prime. Unde commentator. xij. metha. Magnitudo est pri/ mum accidens materie. ꝛ sic omnia accidentia habent esse in materia per quã

Primo:

Secundo:

Tertio.

Qualitas pfectior est quantitate. Rõ quaꝫ quãtitas magis ẽ necessaria cꝫ qualitas.

titatem. iō si per diuinā potentiam albedo esset separata a substantia ⁊ magnitudine ipsa esset spūalis ⁊ insensibilis. Itē qualitates actiue trāsmutāt se inuicem mediāte quātitate ⁊ non pñt inuicē agere sine quātitate. si enim vna qualitas dꝫ corrumpere aliā: necesse est ꝙ ipsam primo corrūpat in mā minori deinde maiori. Dinc est qō Aresl. lib. j. de genera. dicit. si caliditas esset seperata a materia ipsa ageret in frigiditatē existētē in mā sed nō pateretur ab ea. Jō ēt Aresl. post predicamentum substantie subiunxit predicamentum quantitatis significans ipsam quantitatem esse primum accidens ⁊ principale ipsius materie vel substantie mediante quo alia accidentia ipsi inherent.

¶ Notandum secundo ꝙ aliquid dicitur indiuisibile dupl'. Primo qō simpl'r est indiuisibile scz qō caret oī pte vt deus aīa punctus. Et p oppositū illud est diuisibile qō hꝫ ptes in ēs pōt diuidi siue sint quāte siue non. Secūdo illud dr indiuisibile qō non pōt diuidi in ptes magnas ⁊ quantas. Et per oppositꝫ diuisibile est qō pōt diuidi in partes extēsas ⁊ magnas. Cum ergo oī diuisioni correspondeant ptes ⁊ diuisio sit duplex tūc etiā partes sunt duplices. quedam dicuntur essentiales siue entitatiue scz que non sunt magne vt puncta si essent partes linee essent partes entitatiue. Alie dicūtur partes quātificatiue ⁊ sunt partes extense que correspondēt diuisiōi scōo mō scz in ptes magnas. ⁊ sic loquit' Aresl. j. phisi. Diuisio soli quātitati cōgruit

Indiuisibile dicit Primo

Secundo Diuisibile

Entitatiue Partes Quātificatiue.

¶ Dijs itaqꝫ premissis. Rñdet breuiter ad dubium. Materia prima secluſa eius quantitate est diuisibilis in partes entitatiuas non aūt quantas. Probatur: qz nullum accidens permanens diuisibile potest recipi in subiecto indiuisibili vt dicit cōmentatoꝛ. iij. celi. sed quantitas est accidēs diuisibile. ergo mā est diuisibilis secluſa eius quantitate. Item mā quāta est diuisibilis in plures partes. ergo materia sine quantitate etiam est diuisibilis in plures partes. ⁊ tꝫ ꝓña. qz necesse est ꝙ cuilibet parti magnitudinis correspondeat ps ipsius materie: exquo magnitudo inberet omnibus partibus materie.

Rñsio ad qōnem

¶ Arguit primo. Si materia esset diuisibilis secluſa eius quantitate. vel tunc ipsa esset finita vel infinita. sed nullum illorum est dicendum qz finitum ⁊ infinitum sunt passiones quantitatis. Respōdet ꝙ mā non sit finita neqꝫ infinita secluſa eius quantitate. neqꝫ isto modo finitum et infinitum put sunt passiones quantitatis contradicunt sed est mediū iter ipsa: vt oē nō quātū. sicut deus angelus ⁊c. Jta ēt si dicitur. Diuisio soli quantitati congruit. sed mā prima vt suppositum est non est quanta. ergo non est diuisibilis. Respondetur ꝙ diuisio in partes magnas cōuenit solū rebus q̄ntis.

Inter finitū ⁊ infinitum est medium

Nota

¶ Arguitur secūdo autoritate cōmentatoris de subaꝛbis dicētis. Si forma adueniret materie ante extēsionē tūc indiuisibile adueniret indiuisibili. ergo mā secluſa eius quātitate nō est diuisibilis. Rñdet: cōmētatoꝛ accipit indiuisibile ꝓ illo qō nō diuidit p q̄ntitatē vel in ptes q̄ntas.

¶ Arguitur tertio. Sint due materie bipedales a qbus auferat q̄ntitas tūc materie adhuc erūt quāte. qz si ab eqlib⁹ eqlia ōmas residua erūt eqlia ex ꝑncipio mathematicoꝛ. Rñdet ꝑmo ꝙ regule mathematicorum ⁊ nāliū dantur de rebus put sunt. sed q̄stio ꝓsupponit impossibile

naturaliter. Secundo ꝛ melius dicitur ꝙ in casu posito equalia non auferunt ab equalibus. qz equalia dicuntur quoꝝ est eadem quãtitas. v. metaphi.

17 ¶ Existit autem dubitatio de parte ac toto non ad sermonem fortassis accõmodata: sed per ipsam considerãda. Vtrum vnum an plura sint pars atq; totum: ꝛ quo pacto sint vnum vel plura: ꝛ si sint plura: quonam modo sint plura.

¶ Questio. X.

Vtrum totũ sit sue partes. Aresto

Acceptiões vnius

te. sicut supra dictum est reprobauit permenidem ꝛ melissum qui posuerunt ꝙ tantum vnum esset ens ꝛ hoc ratione prima. Consequenter in eodem capitulo assumit secundam rationem que talis est. Ex quo sicut ens dicitur multipliciter: ita etiam vnum dicitur multis modis. qz aliquando dicitur vnum ꝑz continuitatem. aliquando ꝑm eandem rationem vt vipa ꝛ vinum. si ergo tm vnum esset ens vel illud esset vnum continuitate. i. vnum continuum. vel simpliciter vnum ꝛ indiuisibile. Non secundum. qz non esset quale neq; quantũ ꝛc. Non primũ. qz continuum est diuisibile in infinitas partes quarum vna non est alia. Et ibi incidentaliter cum fiat mentio de partibus mouet illam q̃stionem. Vtrum totum ꝛ sue partes sint vnuz. ꝛ soluit. Si vtraq; pars est eadem toti necesse est ꝙ eadem pars est eadem alteri parti.

Totũ accipit multipliciter.

¶ Notandum ꝑmo ꝙ totum habet multas acceptiones. Primo enim capitur cathegoreumatice ꝛ valet tantum sicut ens habẽs partes. vt homo. Isto modo quando additur termino significanti rem indiuisibilem facit propositionem falsam. vt totus angelus est in celo. ꝛ sic est incõplexum. ꝛ in questione accipitur isto modo.

Primo.

Secundo

Scõdo capitur sincathegoreumatice valens tantum sicut quelibet pars vt totus danubius est fortis in cursu: totus sanguis est sanguis. ꝛ sic est sincathegoreuma mixtum causans semper ꝓpositionem vniuersalem si ꝓponitur.

Tertio.

Tertio capitur mixtim ꝛ valet tantũ ipm ꝛ nihil ipsius quin ipsum.

Quarto.

Quarto totum est idem qõ perfectum. vt. j celi ꝛ iij. phisi. totũ ꝛ pfectũ dicimus cui nihil deest scz requisitũ ad suã pfectiõez.

¶ Notandum secundo. Ex quo totũ ꝛ pars sunt relatiua inuicẽ ꝛ vnũ dicit respectũ sufficiẽtẽ ad alterũ. Quotuplex est totũ totuplex etiã est ps. Jõ prima diuisione totum est duplex scz reale ꝛ rõnis.

6

Totum reale

Totum reale est illud qõ bz eẽ ꝑter opationez nostri intellectus ꝛ in rebus extra animam vt homo: mundus.

Pars integralis. Quantificatiuum Quãtũ.

Integrale.

Illud autem est multiplex. Primuz est totum integrale scilicet quod bz ꝑtes integrales. Pars integralis est per quam totum integratur vt manus pes. Totũ quãtificatiuũ est qõ bz partes magnas ꝛ extẽsas vt oẽ qõ videt. Pars quantificatiua est q̃ occupat locũ. Uel sic. est ps q̃ si additur toti facit ipsuz extensius ꝛ maius vt manus pes ꝛc. Rebus aũt sic stãtibus oĩs ps quãtificatiua est integralis ꝛ ecõtra. nõ aũt simplr. qz si magnitudo esset separata a materia ipsa materia bẽret ꝑtes integrales nõ aũt quanti

Intensio. Potesta. Essen. Aliquotta. Inquātitate Diffinitiua. In modo.

ficatiuas. Aliud est totū itensionale ⁊ est qō hz ptes q̄ pñt intēdi ⁊ remitti. vel qō hz gradus vt sola q̄litas. Pars itensionalis ē gradus q̄litatis vt albedinis vel caliditatis. Aliud est totum potestatiuū quod habet partes potestatiuas siue potentias agendi vt aīa. Pars potestatiua est nihil aliud q̄z potentia ipsius aīe siue alterius agentis. Unde dicit Aresto. iij. de aīa. De parte aūt aīe ⁊c. Totum essentiale est quod hz partes essentiales sine q̄bus constitui nō potest vt hō. Pars essentialis est q̄ est de essentia totius. ſ. sine q̄ totū esse nō potest vt materia ⁊ forma respectu hois: quoniā etiam deo est ipossibile q̄ faciat hominē sine materia ⁊ forma. Itē sanguis ⁊ coz non sunt partes essentiales hois qz hō punctualis pōt esse sine illis. Totū vero aliquottū est qō hz partes aliquottas vt decē. imo oīs numerus respectu vnitatis. Pars autē aliquotta est que aliquotiēs sumpta ꝺstituit precise totū ⁊ nō plus vel minus vt quattuor respectu sedecim: qz q̄ttuor quater sumpta ꝺstituunt p̄cise sedecim. Secūdo est totū rationis qō. ſ. habet esse ab operatione nr̄i intellectus vt spēs diffinitū genus ⁊c. Illud aūt etiā est multiplex: qz aliquod ꝺr̄ totū vle. ſ. qō est superius vel magis cōe ad aliud vt aīal respectu hois. Pars vō subiectiua ꝺr̄ ipm inferius minus cōe siue spēs vt hō respectu aīalis. Totū in quantitate est terminus cōis distributus vt subiectū illius ꝓpositionis oīs hō est aīal. Pars in quantitate est terminus cōis nō distributus vt subiectū ibi hō est aīal. Totū diffinitiuū est qō hz diffinitionē vt oīs spēs. Pars diffinitiua est q̄ ingreditur diffinitionē sicut genus ⁊ differētia. Totū in mō est determinabile sumptum sine determinatiōe vt hō respectu illius homo albus. Pars vero in modo est ipsum determinabile sumptū cum sua determinatōe vt hō albus. In ꝓposito ergo fit mentio de toto reali qō hz partes vt hō. q̄litas. quātitas. numer⁹ ⁊c.

Itensionale. Potestatiuum. Essentiale. Nō punctualis. Aliquottum. Rationis. Subiectiua. Inquantitate. Diffinitiuum. In modo.

Conclusio scōm cōmentatorez Auerroim. Totū est nihil aliud q̄z sue partes simul sumpte siue vnite. Probat aucto. Aresto. hic dicētis. multa itaq; vnū aut diuisione quēadmodū totū ⁊ ptes. Et. iij. de aīa. sicut oculus ⁊ pupillus sūt vnū: sic coꝛpus ⁊ aīa sunt vnū totū. Itē. j. elencoꝛuz. Duo ⁊ tria sunt q̄nq; sed q̄nq; est totū ⁊ duo ⁊ tria sunt sue partes. Et. iiij. phicoꝛ. totū non est pꝛeter partes. Cōmentatoꝛ hic super textu Aresto. Quelibet pars est aliud a toto: sed oēs partes simul sumpte nō sunt aliud a toto. Idem. Totum nihil aliud est q̄z ogregatio partiū ergo totuz non est aliud a se. ⁊ subdit. Et illud sophisma est cōpositionis ⁊ diuisionis: quoniā vnaqueq; partiū dicit esse aliud a toto sed oēs insimul non possunt dici eē aliud a toto. Rōne pꝛobat tali. si totalitas esset distincta a partibus simul sumptis tūc pōt separari. Separet ergo. tūc queri: an partes sic vnite adhuc sint totū vel nō Si pꝛimū tunc totalitas nō est separata. Si scōm tunc partes erūt: ⁊ tñ non erūt partes alicui⁹ totius qō est impossibile: qz oīs pars dicit respectū ad totū. Alia rō si totum dicit entitatē. ſ. totalitatē distinctā realiter a suis partibus sicut dicūt scotiste: tūc ex quo ista totalitas est ens: vel est simplex vel cōpositū. Non pꝛimū: qz totū semp est cōpositum. igitur etiaz sua totalitas sibi coꝛrespondens. imo vel est in rebus ipsis vel solū in imaginatione. Si secundū: tūc nihil est: qz credere imaginationi est incōueniens. iij. phicoꝛ: ⁊ ꝓpter hoc q̄ nos imaginamur Petrum differre a Paulo: ista differentia non est aliud q̄z res diffe-

Conclusio ꝓbatur Aucto. Ratione.

rentes. sic etiam de toto ⁊ partibus: vel est in ipsis rebus. ⁊ sic idem distingue retur a seipso: cum non vr̄ cui insit. Si vero totalitas est cōposita tunc etiā est tota ⁊ illa totalitas iterū distinguitur a partibus illius totalitatis. ⁊ sic in īfinitum fiet ꝓcessus. ⁊ si in secunda totalitate datur status. pariter in ꝓiori. Ideo boi philosopho est philosophandū ad sensum ⁊ a sensibus ad intellectū ꝑm doctrinā Arest. j. posteriorū ⁊ non ecōtra. Hinc est ꝙ experimētalis est melior ⁊ verior pars pḣie naturalis. Alia ratio. Si ista totalitas ē aliquid ꝓter partes simul sumptas. vel est substantia vel accidens. Non secundū. quia sequitur bene. nulla substantia est substantia ⁊ accidens: sed omne totuz ꝓsertim substantiale est substantia ⁊ accidens: qz ꝑm eos totalitas est accidens. igitur nullum totum est substantia. tam conclusio est impossibilis ⁊ non maior ergo minor. Illa enim tertia entitas ⁊ vnio ꝑm eos est accidens. Alia ratio. sequeret ꝙ in quolibet ternario eēt q̄ternarius ⁊ in q̄ternario eēt q̄narius: ⁊ sic sursum sp ascēdendo. qm̄ ternarius est qōdā totū ⁊ sua totalitas ē entitas ⁊ vnitas distincta a toto ⁊ partib⁹. ergo erūt q̄tuor vnitates i vno ternario ⁊c. Sunt alie multe rationes idem ꝓbāt̄es: tamen ad ꝓsens iste sufficiant.

Experientia melior pars philosophie naturalis.

¶Arguit̄ ꝓmo. Totum distinguit̄ a suis partibus simul sumptis. Probat̄ auctoritate Arest. vij. Metaphi. q̄ dicit. Bis tria non sunt sex sed semel sex sūt sex. Et cōmentator ibidē. Littere non sunt sillabe ex quibus fiunt. Item Aresto. ⁊ cōmentator. ij. de anima. Substantia composita distinguitur contra formā ⁊ materiam que sunt partes. Respondetur ad ꝓmā auctoritatem ꝙ textus corrupte allegatur: quoniam est contra omnes mathematicos ꝙ bis tria non sunt sex similiter contra rationem: sed sic debet allegari: semel sex sunt sex sed non bis sex sunt sex. Ad secundam respondetur ꝙ cōmentator accepit litteram ꝓ materia ⁊ sillabam ꝓ forma: alias esset contra principia grāmaticor. Ita eodem modo intelligitur Aresto. quando dicit sillaba ba non est b ⁊ a. Ad tertiam dicitur ꝙ substantia composita distinguit̄ a materia ⁊ forma si diuisim accipiuntur non autem coniunctim.

¶Arguit̄ secūdo. Si totū non esset aliud a suis partibus tunc homo esset incorruptibilis: quia tam materia q̄ forma que sūt partes sunt incorruptibiles. Itē homo est risibilis ⁊ ridet ⁊ tamen nulla pars est risibilis. Respondetur ad ista ⁊ similia argumenta ꝙ materia ⁊ forma simul sumpta que sunt compositum corrumpitur ridet flet non autem diuisa. sicut ꝓbat argumentum. quoniaz totus homo est nihil aliud q̄ sua materia ⁊ forma simul vnita ⁊ coniuncta. ⁊ illud vult conclusio.

¶Arguit̄ tertio. Materia ⁊ forma sunt causa cōpositi ⁊ sunt in composito. ⁊ si essent compositū tunc compositum esset causa compositi ⁊ compositum esset in composito. Item materia ⁊ forma sunt ꝓioza cōposito ⁊ sic idem esset ꝓius seipso. Item partes sunt notiores q̄ notum. j. huius: ⁊ sic idem esset notius seipso. Respondetur ad omnia ista sicut ꝓius: materia ⁊ forma diuisim sumpte sunt in composito ⁊ causa compositi ⁊ ꝓiores ipso: non autem si coniunctim ⁊ vnite accipiantur. qz sunt cōpositū met.

¶Questio. XI.

Utruz sortes sit hodie idẽ qui heri

fuit. Ista q̃stio hz incidentaliter originẽ dubitandi: qꝛ cũ supra dcm̃ sit qũo totum sit idẽ cum suis partibus ⁊ qũo ab ipsis distinguat̃: posset esse dubiũ an sortes hodie sit iste sortes qui fuit heri quoniã proculdubio ad minus materia in eo est variata per resolutionem suaꝝ partiũ: sed variata parte variatur etiam totum. Etiã alia ratione mouet̃. s. ꝓpter opinionez ipsius heracliti dicẽtis ꝙ idẽ equus nõ posset bis eundẽ fluuiũ ĩtrare. Aristippus vo ip̃z corrigẽs dixit ꝙ ẽt nõ possz semel ĩtrare eũdũ fluuiũ ꝑꝑ continuã mutationẽ ip̃aꝝ reꝝ: ꝑꝑ qd̃ etiã tenuit nos nullã hẽre veritatẽ de aliqua re ꝑꝑ mutationẽ cõtinuã ipsarũ rerũ. ideo perpetuũ tenuisse dr̃ silentium ne aliquid falsi pronunciaret.

Primo

¶ Notandũ est primo ꝙ secũdũ Arest. in. v. metaph. aliqua dicuntur eadez quadrupliciter. Primo proportione. s. que inter se habent quandã analogiam ⁊ ꝓportionẽ siue conuenientiã vt res diuersoꝝ predicamentoꝝ. quoniã predicamenta habent inter se quandã proportionẽ. vt qꝛ dicunt̃ de suis inferioribus ⁊ sunt genera generalissima. Exemplũ rector vniuersitatis ⁊ rector nauis sunt ijdẽ proportiõe. Item hõ ⁊ asinus ĩmo quelibet res est eadẽ alteri ꝓportione qm̃ secum ꝯuenit in esse. Ille tñ modus est remotissimus identitatis. Scdo aliqua dicunt̃ eadẽ genere. s. que significantur per vnũ genus predicamẽtale vt oẽs species: vt hõ ⁊ asinus dicunt̃ esse ijdez. sil̃r albũ ⁊ nigrum qm̃ sunt sub colore. Tertio aliq̃ dicunt̃ eadem specie que significant̃ per eandẽ speciem specialissimã. ⁊ hoc dupliciter. s. specie essentiali siue substantiali. ⁊ specie accidentali. Exemplũ. oẽs hoĩes dicunt̃ ijdem specie eẽntiali. Item oĩa alba dicunt̃ eiusdẽ speciei. sil̃r oẽs bauari ⁊c. Quarto aliqua dicuntur eadẽ numero. s. quoꝝ materia hec demonstrata est eadẽ. i. que habent eandem materiã in numero. vt Marcus tullius ⁊ Licero. sil̃r Paulus ⁊ hoc risibile demonstrãdo Paulũ. Et ista idẽtitas numeralis est maxima identitas s̃m Arest. j. thopi. qꝛ ista semꝑ presupponit alias tres ⁊ non econtra. quoniam que sunt eadem numero sunt etiam eadem specie ⁊ genere ⁊ nõ econtra. ⁊ ista que sunt eadem specie etiã sunt eadẽ genere sed nõ econtra. Est tamẽ sciendũ ꝙ aliquid dicitur manere idem in numero per diuersa tẽpora tribus modis.

Nota quot modis aliqua dicantur eadem.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Primo.

Primo large. s. cuius dispositiones accidentales nõ sunt notabil̃r variate. vt idem danubius currit per bauariã qui currebat ante viginti annos. sil̃r idem est equus in stabulo qui fuit ante sex dies. Ex opposito illud dicit̃ sibi diuersum cuius dispositiones notabiliter sunt variate: vt Seneca in quadam epistola. Nemo est idem in senectute qui fuit in iuuentute. Simil̃r de Petro infirmo dicimus. non est idẽ Petrus qui fuit ante q̃ttuor hebdomadas. Iste ergo modus identitatis est inuentus ꝓpter laicos vt cõis modus loquendi saluetur. Secũdo aliq̃d dicit̃ idẽ in numero ꝓprie. s. cuius pars principalior. i. forma substantialis est eadem que fuit ante vt sortes est idem hodie qui fuit heri: quoniã aĩa sua non est variata. ⁊ hoc vult Cõmentator. vj. phisicoruz. cum inq̃t. Idẽ in rei veritate est idẽ s̃m formã. forma eniz substãtialis hoĩs nõ variat̃ cũ sit ĩdiuisibilis. Sz ex opposito illud dr̃ sibi diuersuz s̃m diuersa tp̃a cuius pars principalior. s. forma substantialis essentialiter est variata. vt Bru-

Idez numero manere ꝑ diuersa tempora trib⁹ modis dicitur.

Seneca.

Secundo

nellus iuuenis non est idem cū brunello seniori: ꝫ sit idem asinus tamen eius
Tertio. forma ex quo est diuisibilis est mutata ⁊ augmentata. Tertio ꝓprissime. s. qō
ſm seipsum non est variatū essentialiter. vt oē idiuisibile: vt deus angelus aīa
intellectiua similr cęlum. Illud vero dicit sibi diuersum qō substantialiter ē
variatum: vt oē quod est sub concauo orbis lune elementū ⁊ elementatū: qm̄
Seneca. in animali est continuus fluxus ⁊ refluxus partiū ꝓmo de genera. Seneca.
Job. Nemo nostrū est mane qui fuit pridie. Et Job loquens de boīe ait. Et numq̄
in eodem statu ꝑmanet. Et sapiens. Nihil est stabile sub sole.

¶ Notandū secundo ꝓ intellectu predictoꝝ ⁊ mā/
terie idētitatis posset occurrere maxima difficultas. s. An indiuiduum debeat
Monet dubium. dici vnū ⁊ idē in numero ex idētitate forme aut materie aut vtriusq;. Q; non
sufficiat idētitas forme ꝓbatur sic: qz tūc manus ⁊ pes eēnt idē qz habēt eādē
formā in numero. s. aīam intellectiuā. Itē ad variationē partis materie sequi
tur variatio totius materie: ꝫ ad variationē materie sequit variatio totius cō
positi: qm̄ materia est pars eēntialis cōpositi: ꝫ parte essentiali variata etiam
variat totum. Q; aūt materia ꝺtinue varietur ꝓz: qz qualitates ꝑme in corpo
re nō stant ociose ꝫ ꝺtinue: aut aliq̄d fluit aut aliq̄d resoluit in partibus ma/
terie. ⁊ hoc fit in nutritiōe alteratione ⁊ motu locali. Itē si idētitas forme suf/
ficeret tūc nihil nutriret augmentaret vel diminueret: qm̄ in nutritiōe fit as
similatio nutrimenti in substātiā aliti vel eius partē. Cū cū materia non ma/
neat eadē ꝓp ꝺtinuū fluxū ⁊ refluxū humoꝝ sequit q; idē non auget qm̄ forma
est indiuisibilis ⁊ sp manet inuariata. ergo sola mā in nutritiōe variatur.
Q; aūt nō sufficiat identitas materie sic ꝓbat: qz sequeret q; infiniti homies
fuissent in sorte ex quo sepissime eius mā est variata per fluxū ⁊ refluxū par/
tium. Cū in vno boīe centū saluarent ⁊ infiniti dānarent. imo sequeretur q;
Paulus vel alius xp̄ianus nō esset baptizatus. neqz q̄ hodie duxisset vxorem
cras eēt in matrimonio: qm̄ nō esset idē hō ex quo materia est variata. Et sic
aīa tranſibit de corpore in corpus. qō est ꝺ rōnem ⁊ Aresti. in. j. de aīa q̄ repre/
hendit antiquos ꝓphos dicentes quālibet aīam quodlibet corpus ingredi. Er/
go non sufficit idētitas materie qm̄ ipsa in indiuiduis non pōt manere eadez
Determinat dubiū ꝓp continuā resolutionez suaꝝ partium. Propter illas fortes rōnes rndet ad
istam difficultatem. Ad hoc vt indiuiduū sit ⁊ denoīetur vnū ⁊ idez in nume/
ro ꝫ forme substantialis idētitas necessario ⁊ plus sequirat q̄ identitas ma/
terie: tm̄ absolute non sufficit sed etiā requirit q; ipsa cōseruet eadē in eadem
materia saltem ſm partem. s. humidum radicale. Quelibet harum partium ꝓ
batur ex supradictis. Est tamē verum q; in indiuiduis humanis identitas po/
Nota. test saluari ex identitate forme substantialis: quia forma est que dat esse rei ⁊
vnum. esse. ij. de anima. Imo totum compositum accipit suam denoīationem
a forma. Et soluuntur rationes ante responsionē: qz baptismus ⁊ fīlia nō im/
primuntur ꝫ suos characteres materie sed aīe. In alijs vero mixtis sic nō est
quia forma asini mutatur ad variationē materie ⁊ sue partis.

¶ Cōclusio. Sortes est hodie idem qui fuit heri lar/
ge vel ꝓprie: qz sua pars principalioꝝ manet eadē. s. forma substātialis. Itez

alias nullū nomē esset ꝓprie q̄litatis. Itē ibi dicimus identitatē vbi nō est differētia.iiij.physicoꝝ: sed sortes hodie ⁊ heri nō differt a seipso ex quo dr̄ia sumitur a forma scd̄m oēs: sed forma est eadem hodie ⁊ heri. Differentia sumit a forma.

¶ Arguit̄ primo. Identitas sumit̄ a materia. qꝛ materia prima est īmutabilis. v. metaph̄. Rñdet̄ ꝙ mā sit īmutabilis a ꝓpria potētia qꝛ nulli⁹ est actiuitatis iō nō pōt se ipsaꝫ īmutare ad aliquā transmutationem sꝫ ipsaꝫ transmutant forma substantialis ⁊ qualitates prime.

¶ Arguitur scd̄o. Si etiaꝫ requireret̄ identitas materie sequeret̄ si sortes hodie furaret̄ cras nō esset fur ⁊ sic non deberet suspēdi. Rñdet̄ ꝙ cōis modus loquēdi nō ꝯsiderat trāsmutationē materie nisi maxīe notabilē. iō appellat eū sortē hodie ⁊ cras sp̄ eundeꝫ: philosophi v̄o q̄ rōnem miscent sensibilibus aliter hñt iudicare. Ipse enī heraclitus nimis in tali mutatiōe reꝝ excessit: ꝑꝑ qd̄ nihil vlterius loqui volebat ne mentiret̄: sꝫ oīa monstrauit digitis. Sed eum reprobat Arest. iiij. metaphy.

¶ Arguitur tertio. Possibile est ꝙ materia prima in aliquo minime trāsmutet̄ sꝫ maneat eadē verissime: qꝛ stat egrū nō nutriri vt sciunt medici neqꝫ plantā crescere nec resolui ꝑꝑ frigus extrinsecū: ergo p̄dicta de transmutatione materie stare nō possunt. Respondet̄ ꝙ si eger non nutritur tunc incipit diminui. ⁊ sic materia transmutatur: quia resoluitur: sed de planta est dicendum ꝙ eius materia adhuc trāsmutetur quia alteratur per frigus extrinsecum: sed calor abintra resistit.

35 ¶ Si infinitum igitur quo infinitum est: eo est ignotum infinitum quidem multitudine aut magnitudine quantuꝫ quoddam ignotuꝫ ignotum erat. Infinitum autem forma: quale quoddam ignotum. Cum igitur p̄ncipia rerū tā multitudine: q̄ꝫ specie sint īfinita: fieri ꝓfecto neq̄t: vt ea que ex hisce ꝯstant sciantur.

¶ Questio. XII.

Vtrū infinitū secūdū quod infinitū sit nobis ignotum. Pro introductione huius q̄stionis est sciendum ꝙ Aresto. in capitulo secundo reprobat opinioneꝫ anaxagore qui dixit ꝙ infinita eēnt p̄ncipia rei naturalis. Et est ratio sua talis: qꝛ si infinita essent principia rei naturalis tunc nulla res naturalis posset cognosci: quoniā tunc arbitramur nos aliquid cognoscere quando cognoscimus ex quibus ⁊ quantis ipsum sit: sed infinitum secundū ꝙ infinitū est nobis ignotum. Unde dicit. Si igitur infinitum secundū ꝙ infinitum ignotū est s̄m multitudinem ⁊ magnitudinē: infinitum ignotū quantū est quoddā: secundū speciē autē infinitū est quale qd̄dam. Principijs autem existentibus infinitis ⁊ secundū multitudinē ⁊ secundum spēm īpossibile est quę sunt ex his cognoscere. Sic enim compositū cognoscere arbitramur cum cognoscimus ex quibus ⁊ quantis sit.

Acceptiões ĩfiniti. Cathegoreumatice.

¶ Notandum p̃mo. lz Arest. iij. physico. multas ponat acceptiones ⁊ diffinitiones infiniti. vt habet ĩfra in tertio qõne. xij. hic tñ alie ponent̃ sue acceptiões. Et primo infinitũ capitur dupl̃r. Primo cathegoreumatice. s. quãdo ponit̃ se solo vel irrestrictũ a parte p̃dicati: vt corpus ẽ infinitũ. imo quãdocũq; est se solo extremũ tunc capitur cathegoreumatice vt infinita sũt. ⁊ ita põt attribui magnitudini vel multitudini. Tũc attribuit̃ magnitudini quãdo additur magnitudini vel suis spẽbus. vel qñ additur termino significanti extensionẽ vt infinita magnitudo nõ est. infinita linea est. Infinita quãtitas est. Et ita exponitur dupliciter. Positiue sic. est magnitudo pedalis tripedalis ⁊ sic sine statu. hoc mõ est incomplexũ sub predicamẽto quãtitatis ⁊ est species magnitudinis. ⁊ sic non dat̃. vt probat̃. iij. phisicorũ. Priuatiue sic exponit̃. est magnitudo nõ terminata. vel sic. est quantũ nõ terminatum ⁊ ita est complexũ ⁊ etiã nullũ tale est. Tunc vero attribuitur multitudini quãdo addit̃ termino significanti multitudinez ⁊ numerũ vt in continuo sunt infinite partes. ita est incomplexũ. ⁊ ponit̃ sub multitudine in predicamẽto quantitatis. Et talis infinita multitudo in rebus actu separatis ⁊ extensis non dat̃. quoniã sic exponit̃ positiue. vt infinita multitudo. i. duo tria q̃ttuor ⁊ sic sine statu. Priuatiue vero ꝓut est complexum sic exponit̃. est multitudo non terminata numeral̃r. Secundo mõ capit̃ sincathegoreumatice. s. quando secũ habet aliqd̃ substantiuũ vt infinitũ pondus sortes põt portare. ⁊ de rigore hoc etiã fit quãdo ponit̃ a parte subiecti solitarie quoniã tunc ꝯfundit predicatũ vt infinitus est mũdus. Et sic põt attribui multitudini vl̃ magnitudini: eodẽ modo dicendo sicut prius. Quando autẽ attribuit̃ magnitudini tũc positiue sic exponit̃. Est aliquantũ ⁊ quolibet maiori assignato maius. ⁊ sic ista est falsa. Infinitũ pondus sortes potest portare. Priuatiue sic. est aliquantum ⁊ non tantũ quin semꝑ maius. ⁊ ita predicta ꝓpositio concedit̃. Sed quando attribuit̃ multitudini tunc positiue sic exponit̃. est aliquot ⁊ quotlibet plura. vt in quolibet cõtinuo sunt infinite partes. Priuatiue sic. est aliquot ⁊ nõ tot q̃n plura ⁊ nerũ datur in quolibet cõtinuo. Sic ergo sincathegoreumatice capiendo infinitũ semꝑ est complexũ. Et semꝑ datur ad minus in continuo qñ attribuit̃ multitudini. qñ vero attribuit̃ magnitudini tunc non semꝑ datur.

Positiue

Priuatiue.

Sicathegoreumatice.

Priuatiue.

Aliquid cognoscitur dupliciter.

¶ Notanduz scd̃o. Aliqd cognoscit̃ dupliciter. Primo positiue quod cognoscitur seclusa oĩ negatione. vt ꝙ homo sit aĩal̃ risibile ꝙ sit cõpositus ex materia ⁊ forma. Secũdo modo priuatiue qd̃ cognoscit̃ ꝑ negationẽ positiui. vt deus cognoscit̃: qꝛ non est corpus. ⁊ infinitũ qꝛ non est accidens. Itẽ aliquid cognoscit̃ primo noticia siue cognitõe distincta siue determinata. s. qd̃ cognoscit̃ per conceptũ propriũ ⁊ sibi conuenientẽ. vt quãdo hõ cognoscit̃ per risibilitatẽ. ⁊ de ista loquit̃ Arest. vj. thopi. Oĩs diffinitio ẽ notior suo diffinito. quoniã distincte ⁊ clare exprimit qd̃ confuse per diffinitum significatur. Secũdo aliq̃d cognoscit̃ cognitiõe confusa. s. qd̃ cognoscit̃ per conceptũ non solũ sibi sz pluribus conuenientẽ. ⁊ ita cognoscitur oĩs res mundi sub conceptu entis. ⁊ isto mõ diffinitũ est notius nobis sua diffinitione. vt ꝓbat Aresto. in ꝓhemio primi huius de circulo qui nobis est notior q̃z

Primo

Secundo

Distincta cognitione cognoscitur

Confusa.

sua diffinitio: que fm cōmentatorē ibidē est illa. Circulus est figura sperica in cuius medio ponit punctus a quo oēs lineę ducte ad circūferentiā sunt eq̄les. Jta etiā hac cognitione cognosceremus infinituz si esset. s. qz esset corpus quātū. Et oz q̄stio intelligi de infinito in magnitudine z ēt multitudine entiū actu separatoz. vt clare ex textu Aresto. pz. Debz ēt intelligi cōditionaliter vt querat tantū. si esset infinita magnitudo actu vel multitudo rerū separataz an cognosceretur distincte quantū esset in longitudine latitudine z profunditate. z ex quot partibus esset compositū ita q̄ ratio infinitatis intelligi posset. vñ fm q̄ capitur speciuocatiue prout exprimit rōnem infiniti z non reduplicatiue. Circulus. Intellect⁹ qōnis.

Conclusio. Si esset infinitū in actu ipsuz scōz suā rationē non posset cognosci distincte z positiue. s. quantū esset z ex q̄bus partibus: z quot cōponeret. Probat auctoritate Aresto. hic in textu exp̄sse illam sententiā ponētis vt supra. Et cōmentatoz. ij. metaph. Finitū non comprehēdit infinitū: sed intellectus est finitus igit non distincte intelligit infinitum. Ratione tali probat. Infinitū in actu est quantū non terminatū. fm cōmentatorem. j. phisicoz: sed si intellectus ipsuz distincte intelligeret tunc ipsuz mensuraret sed quantacūq̄ parte eo assignata semp est assignabilis maioz. Preterea intellectus ad intelligibile debet esse proportio: sed ipsius ad infinitū nulla est proportio. Unde cōmuniter due solent assignari conditiones infiniti in magnitudine si esset. Prima q̄ non posset cōsumi per ablationē quantarūcūq̄z partium. Secūda q̄ non posset determinari quantū esset. Conclusio. Aucto. Ratione. Intellectus ad intelligibile debet esse proporcio

Arguit primo auctoritate cōmentatoris in secūdo de anima qui dicit. Intellectus infinita intelligit in propositione vniuersali. Et Aresto. iij. de anima. Intellectus est quodāmodo omnia. Item Aresto. tradidit cognitionem de infinito. iij. huius. z primo cęli. ergo infinitum si esset cognosceretur. Respondetur q̄ intellectus intelligit infinita z omnia confuse non autem distincte. z Aresto. tradidit cognitionem de infinito solū q̄ non sit vel in confuso.

Arguit scōo. Actu est infinita multitudo in quolibet otinuo qñ est diuisibile in infinitas partes. j. iij. z. vj. phisicoruz. z. j. cęli. z tñ illud distincte cognoscit. vt hō asinus ꝛc. Rñdet primo q̄ non est infinita multitudo rez actu separataz z extensaz lz in potentia sicut in cōtinuo. Scōo dicit q̄ rō illarum partiū infinitaz in otinuo non est distincte cognoscibilis. z illud exprimit hoc signū fm q̄. Et notanter dicit rerum extensarum: qz fm opinionem Aresti. actu essent infinite anime: lz assertiue in eo non reperiatur de animabus: sed ille nullam faciunt extensionem. Nota

Arguit tertio. Infinitum si esset: esset nobis notuz ēt distincte qz hēret duas medietates. z p ois sub rōne duplici cognosceret. Item infinitū diffinit fm Aresto. iij. huius: lz diffinitio distincte z clare exprimit ipsaz nām diffiniti. Rñdet ad p̄mū q̄ hec nō est specialis z determinata ratio infiniti: imo dr q̄ nullū sit assignabile mediū in ipso infinito: qz mediū dicit respectū ad extrema q̄ in ipso ipossibile ē reperiri. Et si allegat Aresti. ij. metaphi. si infinitū esset quelibet pars in eo esset mediū dr: q̄ tñ velit si esset in/

finitum tunc priuatiue oĩs pars esset mediũ qꝛ non illa neqꝫ aliqua. Ad secundum dicitur ꝙ solũ diffinitio infiniti est quid noĩs de qua nõ procedit argumentũ sed de quidditatiua. Cum ergo ratio infiniti sit minime intelligibilis: hinc est ꝙ multi tenent etiã supernaturaliter nullũ infinituꝫ posse esse. De hoc tamen latius in vltima quęstione tertij physicorum.

36 ¶ Esse vero nõ potest planta vel animal dicto modo quantũuis mole: patet neqꝫ partiũ vllam identidem mole quantauis esse posse. Erit enim ⁊ totum quantũuis simili modo.

¶ Questio. XIII.

Utrũ omnia entia naturalia sint determinata ad maximã vel minimã quantitatẽ.

Sciendũ ꝙ Arest. in capl̃o. ij: vbi supra alia rõne reprobat Anaxagorã q̃ tenuit ĩfinita eẽ principia rei nãlis. Et est talis ꝙ corpora nõ sunt cõposita ex ĩfinitis: qm̃ totũ ⁊ partes ꝯsequunt̃ se ĩuicẽ quo ad finitatẽ ⁊ ĩfinitatẽ: ꝑuitatẽ ⁊ magnitudinẽ. Uñ si totũ ẽ alicui⁹ quantitatis necesse est partes eẽ tante quãtitatis: sꝫ cũ totũ nõ sit infinite quãtitatis: qꝛ nõ ꝯtingit aĩal vel plantã esse cuiuscunqꝫ magnitudinis. ergo neqꝫ partes sunt infinite. Ex illo concludit Arest. ꝙ caro os ⁊ alia huiusmodi non possunt esse quantacũqꝫ secundũ magnitudineꝫ. ideo hic incidit sermo de minimo ⁊ maximo secundũ quantitatem.

Acceptiões entis naturalis

¶ Notanduꝫ primo ꝙ ens naturale capitur multis modis. Primo ꝑ re cõposita ex mã ⁊ forma vt omne elementũ ⁊ elementatuꝫ vt hõ aĩal planta silr̃ cęlũ. Scdo pro ipsa natura. s. materia vel forma. Tertio ꝑ dispõne siue operatiõe ipsius cõpositi quę sibi ꝯuenit rõne forme substãtialis vt caliditas est ens naturale igni ⁊ frigiditas siue frigefacere aquę. Silr̃ ridere ẽ naturale ipsi hoĩ. Quarto pro oĩ illo qđ hꝫ esse a natura ⁊ non ab arte sicut hõ: oẽ aĩal ⁊ oĩa vegetabilia: hoc mõ põt in ꝓposito accipi ita vt idem sit dicere hoc est ens naturalr̃: ⁊ hoc est ens naturale siue ꝑ naturã. Res aũt naturalis dr̃ esse determinata ad quantitatẽ: qꝛ põt attingere aliquã quantitateꝫ et nullo mõ maiorẽ ꝑ nãm. Ita etiã dr̃ determinari ad minorẽ quãtitatẽ: qꝛ põt eẽ alicui⁹ ꝑue q̃ntitatis: ita ꝙ nãliter nõ minoris: qm̃ si fieret minor vel maior exiret suã spẽm ⁊ corrũperet̃: ⁊ sic determinata valet tantũ sicut limitata.

Primo
Secundo
Tertio.
Quarto.
Res naturalis dicit̃ determiata ad quantitatem.

¶ Notandũ secundo. ex quo maximũ ⁊ minimum sunt superlatiui ipa possunt exponi dupliciter. Affirmatiue ⁊ negatiue. Illud est maximũ affirmatiue qđ oĩ alio a se est maius. i. quod excedit oẽs alias res in magnitudine vel in alia re. ⁊ sic quilibet superlatiuus non dicit̃ nisi de vna re ꝟm Arest. v. thopicorum. Quicq̃d per superabundantiã dicit̃ solum vni rei cõuenit. Illud est maximũ negatiue quo non est maius: vt si essent sex viri eq̃les in magnitudine q̃ excederẽt alios in magnitudine tunc quilibꝫ eorũ diceretur maximus: ⁊ ita superlatiuus põt simul ⁊ semel dici de multis. affirmatiue vero non nisi de vno. Illud dicit̃ minimũ affirmatiue quod quolibꝫ alio a se

Suplatiuus dupliciter exponitur.
Maximum affirmatiue.
Maximum negatiue.
Minimũ affir.

est minus. Sed negatiue quõ nõ est minus. Ut aũt ad ꝓpositũ flectat̃ sermo: maximũ ⁊ minimũ in quantitate pñt esse in reb⁹ duplr̃. s. de facto siue actu ⁊ in potentia. Illud dicit̃ maximuꝫ simplr̃ de facto qđ oẽs alias res excedit in sua q̃ntitate ⁊ illud dat̃ vt vltĩa spera. minimũ v̄o vt corpus athomale. Scđo in potentia ⁊ duplr̃ scꝫ naturali vel simplr̃ ⁊ supnãli. Illud est maximum ſm potẽtiam nãlẽ qđ hꝫ tantam q̃ntitatẽ q̃ nõ põt esse maior nãlr̃. vt vltĩa spera. Sed illud est maximũ potẽtia supnãli qđ habet tantã q̃ntitatẽ q̃ etiã supnãliter nõ põt fieri maior. ⁊ actu nullũ tale ẽ sꝫ infinitũ in q̃ntitate si esset: esset tale maximũ qm̃ eo nõ posset fieri maius: ex quo implicat ꝯtradictionẽ sicut etiã implicat duo infinita in magnitudine esse simul. de hoc latius in lib. de celo ⁊ mũdo. Eodem modo applicandũ est minimũ in q̃ntitate. Cũ ergo Arest. potẽtiam naturalẽ ad res que actualiter sunt vel verisilr̃ pñt esse limitauit. Est cõsequenter ꝑ intellectu ꝯclusionis inuestigandũ quõ in rebus reperiant̃ maximũ ⁊ mĩmũ. Et prĩo nõ est dubiũ q̃n sit vel fuerit vel futuro erit maximus hõ negatiue. sed affirmatiue est dubiũ ⁊ incertũ. Ita etiã de minimo hoĩe. ⁊ sicut est de specie humana ita est etiã in alijs speciebus animalium. nõ vero in inanimatis vt plantis. Scđo terra naturaliter disposita vt estimat̃ circa centruꝫ est minima: ita ꝙ intantũ est ꝯdensata si ꝯdensaret̃ plus ipsa corrũperet̃ ⁊ exiret suam spẽm qm̃ est densissima. ergo nõ põt fieri minor potentia naturali. Ita etiam ignis circa supficiẽ spere lune est rarissimus. ita ꝙ si vlterius rarefieret corrũpetur ideo habet maximã quantitatẽ quã ſm naturam habere p̃t. Et si querit̃. vnde tñ ꝓueniret ista corruptio: an ab aliquo intrinseco vel extrĩseco. Est dicendũ ꝙ ab intrinseco. s. a forma substantiali que sub certa quantitate quo ad magnitudinẽ vel paruitatẽ manere põt. ⁊ non sub maiori vel minori. Extrinsecũ enim nõ causat istam corruptionem. Tertio dabil̃ est quãtitas in materia magna ⁊ ꝑua sub qua potest forma equi manere ⁊ nõ sub minori vel maiori. qm̃ forma est limitata vt maneat sub certa quantitate ⁊ h̃ in actione ⁊ potentia naturali. Quarto oĩs multitudo est terminata ad minimũ. scꝫ numeꝝ binariũ. Quinto nulla forma siue q̃litas q̃ intendi ⁊ remitti põt: p̃t dari minima: qꝛ est diuisibil̃ in infinitos gradus. Sexto in qualibet specie est dabile indiuiduũ quo nõ est maius licet posset esse maius. qm̃ potest calefieri ⁊ plus rarefieri. vel põt ꝑcuti vt tumefiant sibi mẽbra. neqꝫ hoc est ꝯ mentez Arest. qm̃ nihil aliud vult nisi ꝙ quelibet species rei nãlis determinat in suis indiuiduis certã q̃ntitatẽ. s. ꝑuã. ita ꝙ minus illo ꝓducere nãlr̃ non põt. ⁊ determinat maximã q̃ntitatẽ ita ⁊ vltra illã maius indiuiduũ ꝓducere non põt. nõ obstante quin ip̃m indiuiduũ possit ꝑ accidens tumefieri ⁊c̃. Septio nãlr̃ ſm Arest. loquendo dabile est maximũ qđ põt esse. s. totius mũdus. qꝛ nãlr̃ nõ põt esse maior. Uñ multa filĩa dubia pñt faciliter solui ꝑ hãc distinctionẽ. Maximũ aliqđ actualr̃ est ⁊ aliud qđ põt esse. Itez maximũ qđ põt esse aliud põt esse potentia nãli: aliud potentia supnãli: de possibili enim in illis inferioribus raro dat̃ maximũ licꝫ actu.

Minimũ negatie
Maximum de facto sumitur
vltima sphera.
Maximũ secũduꝫ potentiam nãlem.
Infinitum si esset. esset maximum
Datur minimus vel maximus homo negatiue
Minima terra.
Maximus ignis
Queritur.
Nota tertio.
Datur minimus numerus
Mens Arestotelis de limitatione quantitatis.
Nota

¶ Nota tercio. sicut maximum ⁊ minimuꝫ applicant̃ ad q̃ntitatẽ đ quo ĩ prĩo phisicoꝝ h̃ ꝯmũit̃ agit̃. ita ẽt p̃t applicari ad alia. Et p̃mo vtrũ sit dare maximã velocitatẽ ⁊ tarditatẽ. Scđo vtrũ sit dare maximũ

Queritur.
1
2

3 spaciū ꝑ qd̄ visibile pōt videri. Tertio vtrū sit dare maximū tp̄s ꝑ qd̄ aliqua
4 res posset durare ita ꝙ nō vltra. Quarto vtrū sit dabil' maxima v̄tus agentis
5 naturalis siue vltimata. s̄m quā ip̄m agere possit sic ꝙ nō vltra. Quinto vtrū
sit dare maximā resistētiā in q̄ v̄tus resistētis est sūma. sic ꝙ si plus deberet re
sistere ip̄m resistens corrūpet̄. Et ad oīa p̄dicta rñdeatur affirmatiue s̄m mē-
tē Arest. p̄terq̄ ꝙ nō datur maxīa tarditas: ⁊ de his oīb⁹ latius tractatur li. d̄
celo ⁊ mūdo. ⁊. ij. de gñatione. Hic vero solū de maximo ⁊ minimo in q̄titate
amplectēdū est. Et s̄m Arest. hic in textu sit hec ꝯclusio responsalis.

Rñdetur.

Conclusio

Aucto.

Rōne

¶ Cōclusio. Nā in q̄libet specie determīat īdiuiduis
certā q̄titatē quā nullū indiuiduū eiusdez speciei naturaliter excedere potest
⁊ paruitatē sub qua nullū esse p̄t min⁹. Hec ꝯclusio ꝓbatur autoritate Arest.
hic in textu vt supra patuit. ⁊. ij. de aīa. Oīum a natura constantiū positus est
cert⁹ termin⁹ augmēti ⁊ decremēti. Cōmētator hic. Caro. hz in ꝑuitate ⁊ ma-
gnitudine determinatā q̄titatē quā nō ꝑtrāsit. Idez. Manifestū est ꝑ se ꝙ
quantitas carnis est terminata magnitudine ⁊ paruitate. Et. vj. phisicoꝝ Mi
nimum de omni generato est terminate quantitatis. Ratione tali ꝓbatur
qō. Natura nō admittit infirmitatē in suis indiuiduis neqz extensionis du-
ratiōis actionis vel resistentie: qm̄ nō est ꝓcessus in infinitū. vij. phisicoꝝ. er
go in quantitate actiōe ⁊ passione sua indiuidua limitauit. hoc idem voluit
Arest. in primo celi. presertim de actione.

Cā lōgitudinis in hoibus.

¶ Arguitur p̄mo. Multa sūt indiuidua in specie hūa
na ī statu augmētatiōis ⁊ diminutōis. ⁊ ista nō sūt determīata ad maximā ne
qz minimā quantitatem qm̄ adhuc augmētantur. Rñdetur ꝙ oīa in qōne nō
distribuit ꝑ singulis indiuiduis sed ꝑ spēb⁹ singuloꝝ vt exp̄ssit ꝯclusio. Scd̄o
rñdetur ꝙ oē indiuiduū est determinate q̄titatis quā attinget futuro ⁊ non
maiorez p̄sertim in longitudine. Et si q̄ritur q̄ sit cā diuersitatis in longitudi
ne diuersoꝝ hoīuz. Rñdeo saluo iudicio meliori. rō seminalis seminū p̄ris ⁊
matris vna cū influētia celesti. dispositio enī rōis seminalis maximā hz ī ip̄o
filio nouiter genito efficaciā vt expientia edocuit.

¶ Arguitur scd̄o autoritate Arest. ignis augeretur in
īfinitū si sibi adderet̄ ꝯbustibile. g̊ nō terminat̄ maxīa quātitate. Itē ponat̄
ignis rarissim⁹ ⁊ maximus ⁊ sibi apponatur stuppa: si ipsam ꝯburit fit maior
si nō tūc agens nāle applicatū suo passo nō īpeditū nō aget qd̄ est falsuz. rñ-
detur ꝙ Arest. supponit infinita ꝯbustibilia que nō sunt. Ad aliud dicitur si
admittitur ignis rarissimus ipse nō ꝯburet stuppaz. qm̄ est determinatus in
sua actione ⁊ quantitate: vt innuit casus. ⁊ ita hz impedimentum. qꝛ limita-
tionem ⁊ terminum sue quantitatis.

¶ Arguit̄ tercio. Nūq̄z res terminat̄ ad mīmaz q̄ti
tatez qꝛ res nālis est ꝯtinuū. ⁊ illud est diuisibile in infinitas ꝑtes. iij. phisico-
rū. īmo est diuisibile in duas medietates. sed sua medietas est minor vñ da-
bitur minus mīmo. Rñdetur p̄mo ꝙ qō loq̄tur de reb⁹ nālib⁹ totalib⁹. qꝛ ille
p̄nt saluari sub certa quantitate ita qd̄ nō sub minori. si ergo tale minimum
assignet̄: vt asinus bipedalis: ille si diuidit̄ statim exit speciem ⁊ corrumpitur

Unde questio loquit̃ de toto nõ diuisibilitatis sed ꝑ se subsistẽte. ita ꝙ nõ ẽ pars alterius. Ita ẽt soluit̃ Arest. cũ dicit ꝙ nõ sit minima magnitudo qꝛ sꝑ eius pars erit minor. qꝛ ibi loquit̃ quo ad diuisionẽ. hic vero loquimur quo ad q̃ntitatẽ sub qua indiuiduum põt saluari sic ꝙ nõ sub minori vl̃ maiori.

¶ Sed diceres: quõ intelligitur Arest. qui hic dicit ꝙ sit dabilis minima caro cũ eius medietas sit minor ⁊ dabit̃ minus mĩmo. Itẽ ipsa est diuisibilis. qꝛ si esset indiuisibilis nõ eẽt minimũ: g̃ post diuisionẽ manet vel nõ Si primũ tũc erit minus minimo. si scd̃m tũc nõ oĩs corruptio erit terminus alteratõis ꝯ Arest. ꝑmo de gñatõe. Rñdet̃ breuit̃ ꝙ Arest. reprobãdo anaxagorã duo supponit. Primũ. Oẽ corpus fit minus ꝑ ablationẽ alicui⁹ ab eo. ꝟm ꝙ etiã ꝯcessit Anaxagoras. Carnis est determinata quãtitas in magnitudĩe ⁊ ꝑuitate. ⁊ tũc sic arguit. dabilis est mĩma caro: g̃ si ex illa aliq̃d segregabit̃ erit min⁹ mĩmo. g̃ qd̃libꝫ nõ ẽ ĩ quolibꝫ q̃ fuit opinio anaxagore. Itaqꝫ minimũ dr̃ dupl̃r. Prĩo quo ad nãꝫ qꝛ nõ põt naturalit̃ eẽ minus ⁊ sic nõ dat̃ in gñalibus ⁊ corruptibilibus. Alio mõ quo ad nos: qm̃ nos nõ possumus minus iudicare ꝟm sensuꝫ nostrũ. ⁊ sic intelligit̃ Arest. Hec distinctio habet̃ originaliter ex ꝯmẽtatore. viij. phisicoꝝ q̃ dicit ꝙ ꝑma ꝑs ĩ motu quodãmõ est ĩ actu: qꝛ est indiuisibilis. ⁊ est in potẽtia qꝛ ẽ diuisibil̃. Vl̃ sic dr̃ caro dr̃ mĩma. qꝛ si vlteri⁹ diuideret̃ ipsa eẽt ĩsensibil̃ vel exiret suã spẽꝫ qꝛ resolueret̃ in aerẽ. ⁊c̃. Et dicit̃ ad argumentũ ꝙ corruptio ꝓprie dicta ẽ termin⁹ alteratõis. sꝫ caro solũ diuidit̃: ad quã diuisionẽ ꝑ accñs seq̃t̃ corruptõ.

Minimuꝫ quo ad naturam.

Minimuꝫ quo ad nos

In tractatu scd̃o Arest. determĩauit de ꝑncipijs reꝝ naturaliũ ꝟm opinionẽ antiquoꝝ. In tractatu tertio agit de eisdẽ ꝟm opinionẽ ꝓpriã. ⁊ diuidit̃ in tria capitula. In quoꝝ ꝑmo ꝓbat ꝑncipia rerũ nãliũ esse cõtraria id probans aucte antiquoꝝ ph̃oꝝ q̃ hoc idem affirmabãt. Oĩa enĩ ꝑncipia q̃ ipsi posuerũt erãt ꝯtraria. vt aliq̃ calidũ ⁊ frigidũ vt Permenides q̃ dixit frigidũ terrã ⁊ calidũ ignẽ. Alij raꝝ ⁊ dẽsum. alij plenum ⁊ vanum. alij paruũ ⁊ magnũ. Scd̃o ꝓbat hoc idem ꝑ tres cõditiones principiorum Prima ꝙ nõ
1 fiant ex alterutris. id est ꝙ vnum ꝑncipiũ non fiat effectiue ex alio principio.
2 Secũda ꝯditio ꝙ nõ fiant ex alijs. s. diuersarum rõnũ. qꝛ al̃s non essent ꝑma.
3 Tertia ꝯditio ꝙ oĩa fiãt ex illis. id ẽ oẽs res nãles fiũt ex illis ꝑncipijs. Nũc sic ꝓbat ꝙ sint ꝯtraria. qꝛ iste tres ꝯditões ꝯueniũt ꝑmis ꝯtrarij. ergo ꝑma cõtraria sunt principia. sꝫ prima ꝯ̃ria sunt prima oĩum alioꝝ ergo non fiunt ex alijs. ⁊ cũ sint prima prĩcipia nãlia nõ fiunt ex alterutris. Omnia vero q̃ fiunt fiunt aut ex ꝯtrarijs: aut medijs. sed media fiunt ex ꝯtrarijs. ⁊ illud ꝓbat ĩductiue. ergo. principia reꝝ naturalium sunt ꝯ̃ria. Super quo queritur.

Tractatus sd̃us.

Tres cõditões ꝑncipiorum.

41 ¶ Mens igitur cõtraria principia faciunt: ⁊ qui vniuersum vnum esse atqꝫ ĩmobile dicunt.

¶ Questio. XIIII

Vtrũ prima principia reruꝫ naturalium sint contraria.

1 notandũ primo ꝙ ꝑncipiũ capit̃ multiplicit̃. Primo ꝑ ꝑncipio independentie. s. qd̃ a nullo dependet sꝫ alia oĩa ab eo. vt. xij. metaphi-

Acceptiones principij

fice. Ex tali igit̃ principio depẽdet celũ ⁊ tota nã. Scdo capit̃ ꝑ principio dis 2
finitiõis. i. qd̃ igredit̃ diffinitõez alicuius. vt Porphiri⁹. Gen⁹ ẽ ꝑncipiũ spẽi.
⁊ Arest. i ꝑdicamẽtis. Pũctus est ꝑncipiũ q̃ntitatis ꝯtinue ⁊ vnitas q̃ntitatis
discrete. Et. viij. phis. Centrũ ⁊ circũferẽtia sũt ꝑncipia sperici qm̃ ponunt̃ in
eius diffinitõe. Tertio capit̃ ꝑ principio doctrine. s. qd̃ ꝑsupponit̃ i aliq̃ scia 3
vt. i. topic̃. Pricipia sũt fides suijpsius. id ẽ nõ pñt ꝓbari. ⁊ ij. poste. Tale ẽ ꝑn
cipiũ i doctria nr̃a qd̃ quodãmõ sequit̃ cognitõez sensitiuã. vt oẽ totũ ẽ ma
ius sua parte. De quolibz affirmatio vel negatio de nullo vero fit̃. Itẽ. qd̃libz
est vel nõ est. Oĩs ignis est calidus. Illoꝝ ãt pricipioꝝ aliq̃ dicũt̃ simpl̃r ꝑma
. s. q̃ fũdant̃ in ꝯdictõe. Alia dñr nõ simpl̃r prima. s. q̃ nõ fundantur i ꝯdictõe
sz sunt nota ꝑ sensuz ⁊ expientiã: vt oĩs ignis ẽ calidus. Quarto ꝑ pricipio co 4
gnoscẽdi siue notificãdi. s. ꝑ qd̃ res ipa hz cognosci. Uñ Porphirius. Decẽ ꝑ
dicamẽta sũt decẽ pricipia reꝝ. Et. ij. metaph̃. Eadẽ sũt pricipia eẽndi ⁊ cogno
scẽdi. Quĩto pricipiũ capit̃ ꝑ ꝑncipio itrĩseco ⁊ ꝯstitutiuo. s. qd̃ ꝯstituit rẽ nã 5
lez i esse vel in fieri vt mã forma ⁊ priuatio. Nã mã ⁊ forma constituũt rem
in esse. sed priuatio in fieri. id est. si res nãlis debet gñari necessarium est ista
tria concurrere. mãm ⁊ formã vt ingrediantur essentiã ꝯpositi ⁊ priuationez
vt compositum gñetur. Uñ res naturalis hic est res composita ex mã ⁊ for
ma. Est tñ verũ q̃ etiaz aliq̃ dñr principia essendi. s. quatuor cãe ⁊ q̃ ad illas
reducuntur. qm̃ cã efficiens ⁊ finalis dicuntur principia extrinseca: sed forma
lis ⁊ materialis dicuntur principia intrinseca siue ꝯstitutiua. In proposito tñ
fit mentio de duobus principijs. s. forma ⁊ priuatione. qm̃ materia nulli est
contraria. xij. metaph̃.

Principia sumit̃ prima

Res naturalis in proposito

Nota.

¶ Notandũ secundo. licz contrarietas multipliciter
accipiatur vt in predicamẽto q̃litatis ⁊ substãtie cõiter dr̃ q̃tũ tñ ad ꝓpositũ
spectat accipitur duobus modis. Prĩo proprie siue stricte pro repugnãtia ali 1
quaꝝ formaꝝ ⁊ positiuaꝝ q̃ nõ possunt simul ⁊ sel̃ idẽ denoĩare. sz successiue
vt magnũ ⁊ paruũ. sursuz ⁊ deorsuz. ⁊ sic nõ repitur in substãtijs: qꝛ substãtie
nihil est ꝯriũ. v. phisicoꝝ. ⁊ in predicamẽtis. Scdo ꝯrietas accipitur cõmũiter 2
vel large pro repugnãtia aliquoꝝ q̃ nõ pñt simul ⁊ semel idem denoĩare sicut
hõi ⁊ equus ꝯriantur. primo huius. sil̃r habitus ⁊ ꝑuatio. Et ita debz h̃ accipi.
Uñ dicit ꝯmẽtator Et notandũ est q̃ hoc nomẽ cõtrariũ vsitat̃ hic large pro
contrario ⁊ priuatõe ⁊ habitu. siue sit in rei veritate siue ꝑm formã qd̃ cõtra
rium (ꝑm qd̃ ego credo) nos appellamus disperatũ. hec commentator.

Contrarietas ad presens.

Conclusio Auctoritate

¶ Cõclusio prima. Principia reruz naturaliuz scz for
ma ⁊ priuatio sũt ꝯria large vel ꝯrietate cõiter dicta. Probat̃ aucte Arest. h̃
dicẽtis. Oẽs igitur ꝯria prima principia faciũt. Et. iiij. metah̃. Oẽs eni dicũt
principia esse ꝯria. Et commentator hic. Quia apparet ex sermonibus omni
um q̃ ponunt principia ꝯria: lz nõ cõueniãt in eadem contrarietate. tñ vl̃r cõ
ueniunt in hoc q̃ sunt cõtraria. hec cõmentator. Rõne tali ⁊ arestotelis q̃ su
pra tacta est. Oẽ gñabile fit ex principijs externa ꝯditõe principioꝝ: sz omne
qd̃ fit: fit ex cõtrario vel medio. mediũ ãt est contrarium vtriqz extremo. h̃
est qñ aliq̃d infinitatur tũc termin⁹ a quo ⁊ terminus ad quẽ sũt cõtraria lar

Ratione

ge.v.phisicorũ.terminus ãt a quo ẽ priuatio forme. ⁊ terminus ad quem est habitus forme que opponuntur ꝑuatiue nõ in re sed in rõne. Ratio enĩ ꝑuationis forme ⁊ habitus eiusdẽ repugnãt. Uñ ɔ̃rietas priuationis ⁊ forme refertur ad ipsam transmutationem nãlem.s.generationem ⁊ corruptionẽ rei naturalis ⁊ sic vltimate est oppositio ⁊ contrarietas solum rationis.

¶ Arguit̃ ꝑmo Substantie nihil est ɔtrarium.v.phisicorũ.sed forma est substãtia. Itẽ ɔ̃ria debẽt eẽ ĩ eodẽ gñe.v.metaph̃.sꝫ ꝑuatio in nullo genere est. Rñdet̃ iste ⁊ siles auc̃tes debẽt intelligi de ɔ̃rietate proprie vel ꝓprijssime dicta.sꝫ ista ɔ̃rietate nõ ɔ̃riantur forma ⁊ priuatio.

¶ Arguitur secũdo. Ratio cõclusionis nõ cõcludit qꝛ oẽ qd̃ fit fit ex ɔ̃rio:sed forma fit ex materia.ꝑmo huiꝰ igit̃ forma ɔ̃riat̃ mãe. Rñdet̃ ꝙ materia nulli ɔ̃riatur sed bñ est subiectũ ɔtrarioꝝ qd̃ nulli debꝫ eẽ cõtrariũ. Et dr̃ ꝙ ex primo notat subiectũ ⁊ sic forma fit ex materia.id est in materia tanq̃ꝫ in subiecto. Scd̃o notat ordinẽ. ⁊ sic forma fit ex ꝑuatõe.i.phisicorũ. ⁊ hoc mõ oẽ qd̃ fit fit ex suo ɔ̃rio. Uñ ex equiuocat̃ in istis auc̃tibus. Materia est subiectum ɔtrarioꝝ.

¶ Arguit̃ tertio. Aresto. corrigit antiquos philosophos.xij.metaph̃.q̃ dixerũt ꝑncipia ꝑma esse ɔ̃ria:g̃ ɔcl̃o ẽ falsa. Itẽ forma ⁊ priuatio nũq̃ꝫ sunt sil̃.ex quo ꝑuatõ solũ ɔ̃riat̃ forme habẽde ⁊ nõ habite:sꝫ si vnũ ɔ̃rioꝝ ẽ oportet reliquũ eẽ.ij.celi. Rñdet̃ ad ꝑmũ ꝙ Arest.xij.metaph̃. loquitur de ꝑncipio indepẽdente.s.prima cã.cui nihil ẽ ɔ̃riũ.antiqui vo ph̃i posuerũt vnũ tale principiũ bonoꝝ ⁊ aliud maloꝝ q̃ dixerũt esse ɔ̃ria. Uñ cõcludit Arest.Entia enĩ male disponi nolũt vnꝰ ergo princeps. Ad scd̃m dicit̃ ꝙ Arest.ij.celi loquit̃ de ɔtrarijs ꝓprijssime:qm̃ dr̃ in postp̃dicamentis omnibus existentibus sanis adhuc sanitas ⁊ languor cõtrariantur. Unde Aresto.concludit hoc primum capitulum dicens ꝙ quidem igitur cõtraria esse oportet principia manifestum est.

50 ¶ Deinceps vero considerandũ est: vtrum duo an tria:an plura principia sint.

56 ¶ Tria igitur elementa rerum esse putare:ex his ⁊ istiusmodi alijs animaduersis: videbitur aliquam rationem habere.

¶ Questio. XV.

Vtrum tantum tria sint principia

rerũ naturaliũ. Scienduꝫ ꝙ Arest.in scd̃o capitulo tractatus tertij inuestigat numerũ principioꝝ intẽdens principaliter ꝙ nõ sunt plura pr̃icipia neq̃ꝫ pauciora q̃ꝫ tria. Quã cõclusionẽ ꝓbat ex sufficienti diuisione. Et primo Non est tm̃ vnũ principium.qꝛ principia sunt contraria vt prius ꝓbatũ est: sꝫ vnum sibijpsi non est ɔ̃riũ. Scd̃o:principia nõ sunt infinita: qm̃ tunc nulla res naturalis sciret̃:qꝛ infinitũ s̃m ꝙ tale est nobis ignotũ. Item contrarietas non hꝫ infinita extrema:presertim prima cõtrarietas:ergo non sunt infinita pr̃icipia qꝛ pr̃icipia sunt prima ɔtraria sed principia sunt cõtraria ĩfinita. Itẽ illd̃ Nõ ẽ vnũ tm̃ ꝑncipium. Nõ sũt ĩfinita

quod pōt saluari ⁊ fieri ꝑ finita magis est ponendum q̄ꝫ per infinita: sed res naturales possunt fieri per principia finita: ergo: ⁊ ibi elicitur ista autoritas Frustra fit ꝑ plura quod fieri potest ꝑ pauciora: ergo p̄ncipia reꝝ naturaliuꝫ non sunt finita. Tertio nō sunt tm̄ duo p̄ncipia. Primo iō: qꝛ oē qd̄ fit fit ex aliquo substantialr̄ vt ꝯcedūt oēs naturales: sed vnū ꝯrioꝝ nō fit substātialiter ex alio: ergo p̄ter duo necessario est ponendū tertiū qd̄ sit subiectum illorū ꝯtrarioꝝ. Scd̄o iō: qꝛ ex duobus cōtrarijs nō pōt res naturalis cōponi: ex quo cōtraria sunt subijnuicē corruptiua. j. huius. g̊ requirit̄ vnū principium indifferens ad ista ambo ꝯtraria. ⁊ hec rō elicit̄ ex predicta q̄ fuit Arest. imo dicit Arest. ꝙ oēs ph̄i p̄ter principia ꝯtraria posuerūt tertium. vt Plato vltra magnū ⁊ paruū posuit ydeā. Quarto nō sunt plura principia q̄ꝫ tria: qm̄ ī naturali trāsmutatōe solū necessario ē vnū subiectū ⁊ illud vnius ꝯtrarietatis ē susceptiuū: sed cū vna ꝯtrarietas sit sufficiēs. g̊ sufficit solū vnū subiectū Ergo ex sufficiēti diuisiōe ꝯcludit̄ ꝙ ñ plr̄a neqꝫ pauciora sint p̄ncipia q̄ꝫ tria

Non sunt tm̄ duo principa
Ratio. 1
Ratio 2

Tm̄ tria sūt p̄ncipia.

¶ Notandū p̄mo ꝙ differt dicere ⁊ q̄rer̄ vtrū tm̄ tria sint principia reꝝ naturaliū ⁊ vtrū in q̄libet trāsmutatione nāli necessario cōcurrant tm̄ tria principia. qm̄ si p̄cise velim⁹ insistere verbis ⁊ rigori: primus titulus nunq̄ꝫ pōt ꝯcedi: qꝛ nō est dabilis aliq̄ res nālis q̄ habeat ista tria principia: lꝫ q̄libet talis habeat materiam ⁊ formā. priuationē v̄o ꝑm ꝙ mens est Arest. ⁊ ꝑm veritatē id est ꝑm ꝙ priuatio sapit naturā principij: tūc nulla res naturalis ipsam habet: qm̄ cuiuslibet rei naturalis materia actualiter ē informata vna forma licet sit priuata ea quā futuro habebit: tm̄ ista priuatio oīno nihil est neqꝫ habet existentiā in re. habet tm̄ rationē principiandi vt ꝓbabit̄ penultima questione huius primi. Itē rigor logice istū primū titulū nō admittit neqꝫ ꝯcedit cū sit exponibilis gratia pluralitatis ⁊ eius exponētes sint false. Qꝛ aūt logica sit applicāda ad ꝓpositū nō est incōueniens: qm̄ est scia cōis ꝑm Arest. i. Elencoꝝ. ⁊ nō nisi rōne applicatōis ad oēs scias vt diffusius a principio logice disputari solet. Hinc est ꝙ aliq̄ volētes saluare Arest. exponunt noīaliter p̄sentē titulū ⁊ hoc mō: tm̄ tres sunt cōceptus spē distincti. vl̄ tm̄ tres sunt termini quorū vnus repꝛesentat mām alius formā ⁊ terti⁹ priuationē: necessarij in oībus rebus nālibus. Et licet ista expositio sit vera ⁊ non impugnabilis: nō tm̄ ē ph̄ica ⁊ nālis neqꝫ de mente Arest. aut sui commētatoris. qm̄ isti ꝯceptus tres vel termini quos in aīa habemus nō p̄nt esse principiū illius vel alterius rei naturalis: qꝛ nō īgrediunt̄ ei⁹ cōpositionē sicut materia ⁊ forma ꝑꝫ mentē Arest. in hoc primo. Alij vero saluāt istū titulū ꝑ tria principia cōia dicentes tm̄ tria esse principia rerum nālium in spē siue cōi. s. materia cōis: forma cōis: ⁊ priuatio cōis: non aūt ī numero. Sed ab illis ego quero: vbi tm̄ habeant subsistentiam ⁊ presertim de priuatione q̄ si habebit vnam naturā communē siue ydeā ⁊ ista nihil est sicut infra ꝓbabit̄: imo prīcipia ꝑm Arest. j. huius ingrediunt̄ ꝯpositionē rei naturalis: ꝫ mā cōis ⁊ forma cōis nō ingrediunt̄ essentiā rei naturalis: al's nihil plus posset generari: etiā rediret platonica opinio de ydeis: ꝓpterea isti licet satisfaciāt in parte titulo: tm̄ qꝛ ad sensum naturali ph̄o philosophandū ē ⁊ nō tm̄ ad imaginaria Ego dico ꝙ sicut est hec res naturalis hō vel asin⁹. ita ꝑm Arest. ⁊ cōmenta-

Intellectus q̄stionis quē reprobat.

Alius intellect⁹ q̄stionis quē ēt reprobat.

torem eiusdem rei nãlis sunt hec certa principia. s. hec materia petri hec forma pauli ꝛc̃. Et tũc iste titulus debet sic intelligi: tm̃ tres sunt rõnes principiãdi oium reꝝ naturaliũ spẽ inter se distincte qñcunqꝫ ipse res naturales transmutãtur. s. rõ principiandi materie rõ principiandi forme: ꝛ rõ principiandi priuationis: ꝛ hoc vult scd̃us titulus. Unde solum duo sunt principia ꝯstitutionis rei naturalis. s. que ingrediuntur essentiam compositi sicut materia ꝛ forma. ꝛ dñr principia cõpositi ꝑ se. Tria vero sunt principia trãsmutationis rei naturalis. s. materia forma ꝛ priuatio. Et priuatio dr̃ principiũ rei naturaľ per accidens: hec est sñia Arest. in textu. Uñ commentator. Duo sunt principia constitutionis: tria vero transmutationis. Hoc tñ scias ꝙ priuatio ẽt est principiũ ꝑ se ipsius trãsmutationis naturalis: qm̃ sine ipsa impossibile ẽ fieri trãsmutationem naturalẽ: sed dr̃ principiũ ꝑ accidens rei naturalis.

Uerus intellectꝰ tituli

Duo ꝯstitutiõis

Pricipia

Tria trãsmutatõis

Tria trãsmutationis.

¶ Notandũ secundo ꝙ transmutatio est mutatio per quã res aliter se hꝫ q̃ꝫ prius se habuit. Et est triplex. Prima dicitur nãlis ꝛ ꝓpria: ꝛ est mutatio successiua facta ĩ subiecto de nõ eẽ ad esse vel de eẽ ad nõ esse. vel ẽ mutatio successiua facta ꝑ agẽs naturale: vñ tres sunt spẽs trãsmutationis. s. generatio: corruptio: ꝛ motus: vt in quinto. Ista tñ trãsmutatio tã acquisitiua q̃ꝫ deꝑditiua est duplex. s. substãtialis vt generatio ꝛ corruptio. ꝛ de illa loquitur presens titulus secũdus. Alia est accidentalis vt alie spẽs motus. Scd̃a dicit̃ transmutatio artificialis ꝛ est mutatio successiua q̃ aliq̃d fit per artẽ vt ĩcisio lapidis. Tertia quã Arest. nõ admisisset dicit̃ suꝑnaturaľ. s. que fit in instanti vel sine subiecto del sine ꝯcursu cãrũ secũdarũ. Et differunt iste tres trãsmutatiões ꝟm modũ agẽdi: ita ꝙ sꝑ vna est ꝑfectior alia: qm̃ supernaturalis fit extra subiectũ ꝛ est ꝑfectissima. vt creatio. Nãlis fit in materia prima. Artificialis v̄o in materia secũda. Subiectũ ergo trãsmutatõis naturalis est materia prima. sed artificialis est materia secunda.

Naturalis.

Transmutatio

Tm̃ tres sũt spẽs vt in quinto.

Aritificialis.

suꝑnaturalis.

Diuidit̃ iter se.

Nota.

¶ Conclusio ad mentem Arest. Tm̃ tres sunt rationes gñales principiandi intrinsece qñ aliq̃ res transmutat̃ naturaľr. s. rõ subiecti in quo fit trãsmutatio id ẽ mãe: rõ priuationis a q̃ vel ad quã fit trãsmutatio ꝛ rõ forme ad quã est trãsmutatio si est acquisitiua vel a qua ẽ si mutatio ẽ deperditiua. Ista conclusio est de mente Aresto. hic in textu vt supra latius dictum est. ꝛ. xij. metha. Tres vero sunt cause ꝛ tria principia: due quidẽ contrarietates cuius hoc quidẽ ratio ꝛ species. scd̃m illud vero priuatio. tertium vero materia. Ratio autem Aresto. a principio questionis patuit. qui etiam ista esse tria ꝑncipia ꝓbat ꝑ tres conditiones ꝑncipioꝝ prius positas. Et breuiter materia principiat in gñe cause materialis: forma in genere cause formalis quia dat esse rei. sed priuatio in genere cause efficientis sine qua non. qm̃ sine priuatione impossibile est aliquam transmutationem substantialem fieri.

Conclusio

Aucto.

Ratio.

Tria ꝑncipia varie ꝑncipiant

¶ Arguitur primo. Quattuor sunt cause. igitur quattuor sũt pricipia. qm̃ cã ꝛ pricipiũ ꝯuertunt̃. Itẽ ĩpossibile est trãsmutationẽ nãlẽ fieri sine q̃litatibꝰ primis. igit̃ ipse ẽt erũt pricipia. Itẽ multe sunt materie ꝛ forme. s. sortis platonis ꝛ aliaruꝫ rerum naturaliũ. ergo sunt plura prici-

pia q̃ꝫ tria. Rñdet ꝙ qõ intelligit de p̃ncipijs intrinsecis vel substantialib⁹ ⁊ totalib⁹ ſm rõnem eoꝝ speciuocã. Et si dicitur: tñ aliq̃ forma est incorruptibilis vt hoīs: ⁊ alia corruptibilis vt bruti: ⁊ ille differũt specie. Rñdet ꝙ rõ p̃ncipiãdi forme ẽ qꝛ dat eẽ rei ⁊ ꝯposito. ⁊ illa rõ ꝯuẽit oīb⁹ formis subãlib⁹.

¶ Arguitur secundo. Tm̃ duo p̃ncipia sufficiunt ad esse ꝯpositi. s. mã ⁊ forma. g̊ tertiũ supfluit. Itẽ priuatio oīno nihil est. igit nõ est p̃ncipiũ. Añs est Arest. j. h⁹. ⁊ ꝓbabit qõne vltĩa h⁹ primi. Rñdet ad p̃mũ Duo p̃ncipia sufficiũt ad essentiã ꝯpositi. sed tria req̃rũtur ad gñationẽ ⁊ corruptionẽ eius. Ad ſm dicitur ꝙ licet priuatio sit nõ ens ꝑꝑ qd̃ dicitur principiũ ꝑ accidens rei nãlis: tñ habet rõnem principiandi in genere cause efficientis sine qua nõ in qualibet transmutatione naturali.

Priuatio q̃re dicitur p̃ncipiũ ꝑ accidens

¶ Arguitur tertio auto. Aresto. hic in textu. Sufficiens est alterũ p̃ncipiũ sui presentia ⁊ absentia facere mutationẽ. ergo sufficit vnũ principiũ. Itẽ materia nõ causat neq̃ principiat aliq̃d cũ nullius sit actiuitatis. Rñdetur ad primũ ꝙ Arest. loq̃t de p̃ncipijs ꝑ se. ⁊ vult tantũ dicere alteꝝ p̃ncipiũ. s. forma sui presentia facit gñationẽ ⁊ sui absentia corruptionẽ in materia. ⁊ illud etiã ꝯcessum est ꝙ tm̃ duo sint principia ex quibus res naturalis cõponit. Ad ſm dicitur ꝙ materia nõ principiat in genere cause efficientis sicut ꝓbat argumentũ. sed in genere subiecti ⁊c̃.

Nota.

62 ¶ At substantiam etiam ⁊ quecunq̃ alia simpliciter sunt: ex subiecto fieri aliquo: patefiet sane diligenter cõsideranti. Semper enim est aliquid quod subijcitur: ex quo generatur id quod fit. Plante nanq̃ ⁊ animalia ex semine fiunt.

63 ¶ Atq̃ patet ex subiectis omnia fieri.

¶ Questio. XVI.

Utrum omne quod fit necessario fiat ex subiecto p̃disposito. vel sic. Utrũ aliq̃d fiat simplr̃ ex nihilo. Sciendũ ꝙ Arest. in capl̃o tercio tractatus tercij volens tractare de tribus p̃ncipijs rerũ naturaliũ: prius p̃mittit aliqua p̃ambula: dicens ꝙ prius est determinãdũ de transmutatione ⁊ gñatione ſm rõnem cõem ⁊ deinde spãlem. ⁊ ponit ibidẽ aliq̃s transmutationes tã in simplicibus q̃ꝫ cõpositis vt in textu. Scd̃o explicat dr̃as ⁊ cõuenientias inter materiã ⁊ priuationẽ q̃ infra de priuatiõe videbunt: p̃ncipalr̃ intẽdẽs istã ꝯclusionẽ In oī trãsmutatiõe necesse est ei aliq̃d subijci qd̃ fit: ita ꝙ nihil fit ex nihilo. ⁊ qũo illd̃ ꝓbat patebit circa ꝯclusionẽ

¶ Notanduz p̃mo ꝙ fieri est rem de nouo incipere esse. Generari v̄o est rẽ successiue incipere esse post nõ eẽ. ⁊ sic fieri est in plus q̃ꝫ gñari: qm̃ ĩportat fieri successiue ⁊ in instãti. Fieri ãt successiue dr̃ duplr̃. Prĩo in subiecto. scd̃o ex subiecto. Illud dr̃ fieri in subiecto qd̃ fit in mã prima: ita ꝙ ipsa talẽ trãsmutationẽ sustẽtet tãq̃ꝫ subiectũ vt oīs forma fit nãlr̃

Fieri

Quid sint

Generari

Fieri in subiecto

in materia prīa. ipsa enī materia est subiectū cuiuslibet trāsmutatiōis naturalis. Illō vō fit ex subiecto qđ fit ex materia tāq̄ ex pte eēntiali illi⁹ qđ fit. ⁊ sic forma fit in materia: totū āt ꝯpositū ex materia. ꝓpe tñ nō differūt nisi rōne: qm̄ forma dicitur fieri in mā inquātū materia sibi substat vt in ipsa p q̄litates p̄mas educat̄. sz dicit̄ fieri ex materia inquātū educit̄ de potētia materie Uñ formā educi de potētia materie est ipsam successiue ꝓduci de potētia ei⁹ sic q̄ ista forma naturalr̄ depēdet in esse ab ipsa materia sine q̄ ēt naturalr̄ impossibile est ipsam ꝓduci Formā g̊ educi vel fieri ex subiecto p̄supposito vel p̄disposito est ipsam educi in materia p q̄litates p̄mas ipsa materia talē trāsmutationē siue gñationē tāq̄ subiectū sustētāte. Exēplū. ex mā seminis asini ꝓducit̄ forma substātialis asini: qm̄ postq̄z rō seīalis eiusdē actuat̄ q̄litatib⁹ p̄mis: q̄litates p̄me educūt. i. de nō eē ad esse ꝓducūt in materia seīs formam substātialē asini ex ipsa. s. rōne seīali. Uñ lz materia prima semper fit subiectū: tñ isto mō vel simili dicitur subiectum predispositum.

Fieri ex subiecto

Formaz educi de potētia materie.

¶ Notandū secundo pro solutiōe multoꝝ argumentoꝝ Aliq̄d dicitur fieri ex alio multis modis ꝑm Arest. in. v. meta. Prīo tāq̄z
1 ex sua materia vt forma fit ex mā ⁊ statua ex ere. ita capit̄ in ꝓposito. Scđo
2 aliq̄d fit ex alio tāq̄z ex sua cā efficiēte vt pater ex filio ⁊ ꝯuitiū ex pugna. silr̄ vna cognitio fit ex alia. Tercio tanq̄z ex pte vt totū fit ex suis ptibus sic̄ hō ex
3 materia ⁊ forma. Quarto sicut spēs ex pte spēi id est ex gñe ⁊ differētia vt hō
4 ex rōnali. Quinto aliq̄d fit ex aliquo tāq̄z ex aliq̄ sui pte vt puer fit ex matre ⁊
5 patre. Sexto ⁊ vltio qꝛ fit post aliud vt ex nocte fit dies. ⁊ dicit Arest. ex eq̄
6 noctio nauigatio qꝛ post eq̄noctiū fiebat. ita ēt forma fit ex priuatiōe. vel dicit̄ fieri ex priuatiōe tanq̄z ex cā efficiente sine q̄ nō. Et necesse hic dz importare necessitatē nālēqꝛ nālr̄ ē īpossibile q̄ aliq̄d nō fiat ex subiecto p̄disposito.

Aliqd dr̄ fieri ex aliquo

Nota

¶ Conclusio ad mentem Arest. Omne qđ fit naturaliter necessario fit ex subiecto p̄supposito. Probat̄ auto. Arest. h̄ dicētis. Qm̄ opz aliq̄d sp̄ subijci ei q̄ fit. Et. vij. meta. Impossibile factū est si nihil p̄existit Et cōmētator. Cōis ꝯceptio oīum phoꝝ est q̄ oē qđ fit fiat ex aliquo. Idez. Omne gñatū indiget aliquo subiecto. Idē dicit Arest. ix. meta. Dictū aūt est ī sermonibus de substantia. qꝛ oē qđ fit fit ex aliquo ⁊ ab aliquo. Istā ꝯclusionē ꝓbat Arest. hic in textu: ista rōne. Omne qđ fit aut fit simplr̄. s. qđ de nouo incipit esse simplr̄ vt sole substātie. Aut ꝑm q̄d. s. qđ incipit ꝑm q̄d vt accidētia. Uñ dicit. Simplr̄ aūt fieri substātiaꝝ solū est. ꝑm q̄d alioꝝ. s. a substantia. Illa ergo q̄ fiunt ꝑm q̄d sicut accidentia fiunt ex substātia: qm̄ oīa de subiecta snbstantia dicūtur vñ de ipsa fiunt. ⁊ hec dicitur gñatio ꝑm q̄d naturalis. In factione vō siue gñatione ꝑm q̄d artificiali ēt necessario aliq̄d subijcit̄ Probat inductiue: ponens modos factionis artificialis. Quedā enī artificialia fiunt transfiguratione vt ex ere statua. Quedā appositione vt q̄ augmentant̄: vt ex multis lapidibus fit cumulus. Alia fiunt subtractiōe. vt ex lapide imago mercurij. Alia cōpositione vt dom⁹. Alia vō p alterationē materie vt lateres. Ea vō q̄ fiunt simplr̄ fiūt ex aliquo. vt pz inductiue. qꝛ aīalia ⁊ plante fiāt ex semine. Uñ ꝯcludit Arest. Oīa enī q̄ sic fiunt manifestū est qm̄ ex sub-

Conclusio

Autoritate

Ratione

Simplr̄ fit secundū quid fit

Modi factionis artificialis

iectis fiũt. ⁊ infert. Qm̃ qd̃ fit sp̃ cõpositũ est. ⁊ sup̃ illa illatione mouebit̃ qõ sequẽs. Alia rõ. Inter ens ⁊ nõ ens est distantia infinita. si ergo aliq̃d ꝓduceret̃ ex nihilo ⁊ ex nõ ente: esset necesse ibi esse aliqd̃ agens naturale reducens istã distãtiã infinitã ad ens. sed cũ oẽs res nãles sint potẽtie finite qꝛ determinate actionis ꝟm Aresto. ergo naturaliter est impossibile aliquid fieri ex nihilo. sed cum deus ꝟm fidem sit infinite potentie ipse hoc põt licet ꝟm viam Arest. non possit: qm̃ non agit sine causis secundis ꝟm eum.

¶ Arguitur p̃mo. Nõ omne qd̃ fit fit ex subiecto predisposito. qꝛ cõpositũ fit ꝟ Arest. h̃ in textu. ⁊ nõ fit ex aliquo. nõ ex mã ⁊ forma. qꝛ idẽ fieret ex se ipo. Itẽ forma fit ex aliquo ꝟ ꝯclusionẽ. ergo nõ erit p̃ncipiũ rei nãlis: qm̃ p̃ncipia debẽt semp̃ ꝑmanere ⁊ nõ fieri ex alijs. vt dic̃ vna ꝯditio p̃ncipioꝝ. R̃ndetur ad primũ. Totũ cõpositũ ꝓprie nõ fit sed dicit̃ fieri rõne sue forme vt latius in qõne sequẽti. Ad ꝟm dicit̃ ꝙ rõnes principiãdi nõ fiũt ex alijs. vel p̃ncipiũ in spẽ sed bñ i nũero vt forma asini forma eq̃ ⁊c̃.

¶ Arguitur secũdo. Nõ repugnat agentib⁹ naturalibus vt ꝓducant aliq̃d ex nihilo. qꝛ vel ista repugnantia esset ex ꝑte forme ꝓducẽde. ⁊ hoc nõ: qm̃ nõdũ est. ergo nõ resistit. vel ex ꝑte agẽtiũ nãliũ. ⁊ illud ẽt nõ. qꝛ nullũ extrinsecũ resistit vel impedit neq̃ agens nãle sibi resistit. R̃ndet̃ ꝙ agenti nãli nõ est facile neq̃ difficile ꝓducere aliq̃d ex nihilo: qm̃ sibi est impossibile. ⁊ ista repugnantia ꝓuenit nõ ab aliquo positiuo ĩpediente sꝫ priuatiuo. qm̃ res naturales ẽt ꝟ Aresto. sunt limitate ⁊ determinate in suis actionibus vt etiam ad minimum tempus nõ excedant. ij. celi.

¶ Arguitur tercio. Homo fit naturaliter vt omnes concedimus ⁊ nõ ex parte materie: cũ sit ingenerabilis. j. hui⁹. neq̃ ex ꝑte forme. qꝛ ꝟm sanctũ Augustinũ ⁊ fidẽ nostre religionis creat̃ ⁊ creãdo in instanti infundit̃. R̃ndet̃ ꝟm pietatẽ fidei ꝙ hoĩem fieri naturaliter intelligi põt dupliciter. Primo qꝛ nõ fit in instanti sed successiue. ⁊ ita oẽs ꝯcedimus hoĩez fieri naturaliter. qꝛ licet aĩa in instanti infundat̃: tñ primo infundit̃ cordi. ⁊ qꝛ ipsa est limitata successiue incipit informare vnã ꝑtem post aliã. Scd̃o intelligitur qꝛ aĩa educeretur de potentia materie. ⁊ tunc negat̃. Et ad ꝯclusionẽ dr̃ ꝙ sit vera in naturali via seu arestotelica. Et si dicitur. tñ in generatione hoĩs qualitates prime vel qualificatiue dispositiones mediante rõne seminali intẽdunt educere formam hoĩs. aut ergo educunt aut agunt frustra. R̃ndet̃ iterũ ex pietate fidei ꝙ qualitates prime nõ intendunt educere formam hoĩs alias suo fine frustrarentur ⁊ sic agerent frustra. sed p̃disponũt materiã vt fiat apta ad receptionem ⁊ infusionem anime.

Natura ⁊ architectus nature ĩ hoĩs factiõe cõcurrunt.

¶ Sed diceres. Ponamus ꝙ deus suspendat actionẽ suã ⁊ infusionẽ aĩe q̃d tunc qualificatiue dispositiones educunt: an formaꝫ hoĩs vel bruti. R̃ndet̃ ꝟm pietatẽ religiõis ꝙ nõ educerent aĩam intellectiuã qꝛ producerent nobilius se. sed postquaꝫ materia esset sufficienter preparata in formam ⁊ figuram hominis: ipsa aut squalesceret ⁊ exiccaretur. aut qd̃ melius est educerent vnã formã nobilem: ita ꝙ illud corpus genitũ non esset ho

Queritur. R̃ndetur

mo. tñ emulum esset omnibus actionibus quas videret ab homine fieri: pre/sertim si parentes sui fuissent nature calide ⁊ subtilis.

¶ Quare patet ex dictis omne quod fit semper com/positum esse.

¶ Questio. XVII

Utrũ generatũ siue res que genera tur sit forma materia vel totũ cõpositũ. Uel sic. Utrũ generatio sit nihil aliud q̃ꝫ res que generat̃. Notandũ primo ꝙ generatio ꝓprie est mutatio successiua facta in subiecto mediante qua incipit esse nouũ ens. Et est duplex. Aliqua dr̃ cõposita. s. mutatio q̃ cõponit̃ ex corruptione forme p̃cedentis ⁊ introductio ne forme sequentis: qm̃ gñatio vni⁹ est corruptio alterius ⁊ ecõtra. j. de gña. Tota ergo mutatio ex corruptione ⁊ gñatione dr̃ gñatio cõposita: ⁊ phi istaꝫ coacti sunt ponere ꝑꝑ modũ loq̃ndi ipsi⁹ vulgi q̃ nõ cognoscit corruptionem factã nisi actu sit introducta alia forma scꝫ cadaueris vel alterius forme. Uñ nõ dicũt hoiem esse genitũ nisi actualr̃ forma substantialis sit introducta sed appellant totã hanc mutationẽ gñationẽ q̃ ẽt p̃cessit introductionem forme. Et illã gñationem Arest. j. de gene. describens dicit. Generatio est transmutatio huius totius in hoc totum nullo sensibili permanente in subiecto eodem. Alia gñatio dicitur simplex ⁊ est mutatio successiua per quã incipit esse nouũ ens vt generatio asini. ⁊ est duplex. Substantialis per quam incipit esse sub/stantia. Accidẽtalis vel ꝑm q̃d ꝑ quã incipit esse accidẽs. vt oĩs alteratio est gñtio accidẽtalis. In ꝓposito aũt fit mentio solũ de generatione substãtiali.

Generatio. Generatio ꝯposita. Generatio duplex

Gñatio simplex.

¶ Notandũ secũdo pro solutione multoꝝ argumen/toꝝ ꝙ aliq̃d dicit̃ gñari triplr̃ scꝫ subiectiue: terminatiue: vel ꝯpletiue. Illud gñat̃ subiectiue q̃d incipit esse subiectũ alicui⁹ forme cui⁹ ante nõ fuit. vt ma teria in transmutatione nãli. qꝛ dicit cõmẽtator. j. huius mã est q̃ in rei verita te gñat̃. Idẽ. Omne gñatum indiget aliquo subiecto ⁊ est illud q̃d in rei ve/ritate gñat̃. ⁊ illud ẽ generari ĩproprie. nõ eni seq̃tur: illud gñatur subiectiue ergo gñat̃. Illud vero gñat̃ terminatiue q̃d incipit ꝑꝫ se ⁊ quolibet sui vt so/la forma: qm̃ forma est finis gñationis ⁊ terminat ipsam gñationẽ. v. metha. Et cõmentator sup̃ verbis Arest. hic in textu dicit. Et intelligit ꝑ illud q̃d fit forma. Item. ij. metha. Forma est finis materie ⁊ cuius cã fit id est mã trans/mutatur. Et. iiij. phisicoꝝ. Forma est terminus vniuscuiusq̃ꝫ rei. id est trans mutationis. Sed illud gñat̃ ꝯplectiue q̃d lꝫ nõ incipiat ꝑm se totũ: tñ incipit ꝑm ꝑtẽ eius principaliorẽꝫ scꝫ formã substãtialẽ. Et isto mõ vulgus dicit cõ/posita gñari. Uñ Arest. j. hui⁹. Qm̃ q̃d fit sp̃ cõpositũ. Et. xij. meta. Neq̃ꝫ spẽs id est forma neq̃ꝫ materia gñatur sed totuꝫ ꝯpositũ. Et. vij. metha. Palã ergo ꝙ nec spẽs ⁊c̃. Et. viij. metha. Monstratum ⁊ declaratum est in alijs quia spe ciẽ nullus facit nec generatur. Sicut ergo res triplr̃ generat̃: ita triplr̃ corrũ/pit̃. subiectiue scilꝫ ⁊ terminatiue ⁊ completiue. vt patet opposito modo. Ita etiam generatio est triplex scꝫ subiectiua: terminatiua: ⁊ completiua siue to/talitatiua. Mã g̃ gñat̃ subiectiue: forma terminatiue: ⁊ totũ ꝯpositũ ꝯpletiue.

Aliqd dr̃ gñari tripliciter.

Gñatio subiectiue

Terminatiue.

Cõpletiue.

Triplex ẽ gñatio

Quid tituli q̃rāt

¶ Notandum tertio q̄ p̄mus titulus differt a secundo: qm̄ q̄rit tm̄ An in gn̄atiōe substātiali forma magis ꝓprie gn̄et q̄ꝫ totū cōpositū ⁊ totū cōpositū magis gn̄etur q̄ꝫ mā. Scd̄us āt titulus q̄rit q̄d sit gn̄atio ī re: an sit quedā successio vel an sit ipsa forma q̄ ꝑ talē gn̄ationē tanq̄ꝫ terminus ad quē acq̄ritur. Et cōiter aliqui ad illud dubiū respondent ꝑ hāc distinctionē. Gn̄atio substantial' ꝯsideraṫ ⁊ accipiṫ dupl'r. Primo formal'r ꝑ illa successione ⁊ mutatione successiua ꝑ quā acq̄riṫ forma substātial'. ⁊ sic gn̄atio sicut oīs alius motus est accidens. ij. de aīa. Secūdo capiṫ māliter: fundamētaliter vel substractiue ꝑ termino ad quē q̄ ꝑ talē gn̄ationē ⁊ mutationez successiuā acquiriṫ: ⁊ sic gn̄atio est forma substantialis q̄ generaṫ. Pariter distinguūt de q̄libet alia spē ipsius mot⁹ vt de alteratione. iij. phisicoꝝ. Proprie aūt ⁊ ſm veritatē loquēdo q̄libet motus est successio ⁊ nō suus terminus ad quē: vt gn̄atio est successio siue successiua mutatio ⁊ nō forma sustantialis q̄ acq̄riṫ nisi improprie. Uñ ē regula in nāli philosophia. Noīa verbalia ī tio in naturali ph̄ia debēt sꝑ īportare dispositōem mediā int̄ agēs ⁊ patiens: terminū a quo ⁊ ad quez ab illis realiter distictā: ꝓductā tñ ab agente ⁊ receptā in passum: vt gn̄atio alteratio frigefactio successio actio passio ⁊c̄.

Gn̄atio sub̄alis capitur dupliciter.

1 Formaliter
2 Materialiter

Regula naturalis philosophie.

¶ Conclusio prima. In generatione substantiali id q̄d gn̄atur ꝓprie ⁊ vere est forma substantialis ⁊ nō totū ꝯpositū nisi ſm appellationē vulgariū. Prima ꝑs patet auctoritatibus supra positis in. ij. notabili circa illud q̄d gn̄atur termīatiue. Ratiōe ꝓbaṫ tali. Illud ꝓprie gn̄aṫ q̄d successiue incipit esse post nō esse. sed sola forma incipit esse post nō esse ſz se ⁊ q̄dlibz sui igiṫ sola forma gn̄aṫ ꝓprie. Uñ forma facit ⁊ denoīat gn̄ationē ꝑ sui acq̄sitionē ⁊ corruptionē ꝑ sui desitionē. Uñ dicit Arest. i. huius. Sufficiens est alteꝝ: ꝯtrarioꝝ. s. forma sui pñtia ⁊ absentia facere mutationē id est corruptionē ⁊ gn̄ationez. Itez. i. huius. ⁊. i. de gn̄a. Fieri siue gn̄ari simpliciṫ solū est substantiaꝝ: sed mā nō gn̄atur: cū sit ingn̄abilis ⁊ incorruptibilis. i. phisi. ergo forma: qm̄ ꝯpositū nō dr̄ generari vel corrūpi nisi rōne forme igiṫ sola forma ꝓprie gn̄atur ⁊ corrumpitur. Itez gn̄ari ꝓprie est rez educi de potentia materie. sed hoc ꝯuenit soli forme substātiali. Scd̄a ꝑs ꝓbatur auctoritatibus positis in scd̄o notabili circa illud q̄d gn̄atur ꝯpletiue. Dicit enim Arest. in multis locis ꝯpositū gn̄ari. ⁊ loquitur ſm modū loquendi vulgarez Et ꝓbat hoc commentator duabus rōnib⁹. Prima. Forma est ꝑs ꝯpositi: ſz pars fit ꝑꝑ totū. ergo totū magis: qm̄ ꝑꝑ vnūq̄dq̄ꝫ tale ⁊ ip̄m magis. i posterioꝝ Scd̄a rō. Cōpositū magis ītenditur a nā q̄ꝫ forma. igitur ꝯpositū magis gn̄atur. Ille tñ rōnes sunt ītelligende denoīatiue: qm̄ ſz denoīationē hoīum cōpositū dr̄ gn̄ari. nō enī respiciūt formā: sed in sua essentia ⁊ ſm veritatem cōpositū nō gn̄atur: qꝛ nō quelibz ꝑs eius gn̄atur. dicitur aūt generari ꝑꝑ formā. ergo forma magis. Preterea totū ꝯpositū omnem suā denoīationez hz a forma presertim q̄ ꝑfectōis est: qm̄ forma ipsuz ponit in speciez ⁊ totum compositum dicitur agere rōne forme. ergo dicitur gn̄ari ⁊ corrūpi rōne forme.

Generari proprie

Rōnes īducit cōpositū magis generari.

¶ Secūda conclusio. Generatio ꝓprie nihil aliud est q̄ꝫ mutatio successiua realr̄ distincta a forma subſtātiali q̄ ꝑ ipsaz acq̄riṫ.

Conclusio secūdi tituli.

Probatur. Oīs motus est accidēs ⁊ successio.iij.phisicoꝝ.sꝫ gñatio ē motus. iij.huius ⁊ in post p̄dicamentis.⁊ probatur a p̄ricipio q̄nti phisicoꝝ.ergo gñatio nō est forma. ratio enī motus nō est alia nisi successio: sꝫ illa cōuenit gñani.qꝛ est mutatio successiua ⁊c̄. Itē gñatio est via in nāz.i.formā.ij.phisicoꝝ: ergo gñatio nō est forma.qꝛ via distinguitur ab eo cui⁹ est via. Itē forma ē finis generatōis.ij.huius.imo ꝑ generationē acquiritur forma.sed idē nō est finis suijpsi⁹ neqꝫ ꝑ seipsuꝫ acquiritur. Itē gñatio est actus generabil' inquātum gñabile.iij.phisicoꝝ: sed forma est id qd̄ gñatur vt in p̄cepenti cōclusiōe probatur:ergo non est gñatio.alias idē eēt actus suijpsius. Itē illa sunt distīcta quorū vnū manet alterū nō.sꝫ forma acquisita ipsa māet:gñatio vero corrumpitur.qm̄ habitibus p̄ntibus ī materia cessat mot⁹.i.de gñatione. Itē vltimo seq̄retur ꝙ generatio.generatur ⁊ generationis esset generatio qd̄ ē cōtra Arest.v.phisicorū.qꝛ generatio est forma ſm aduersariū. sed forma gñatur:ergo generatio generatur ⁊ generationis erit generatio.

¶ Arguitur cōtra p̄maꝫ cōclusionez. Semꝑ enim inter esse ⁊ nō esse simpliciter generatio.ij.metha.sed materia prima est q̄si medium inter non esse simplicit̄ ⁊ esse in actu ſm cōmentatorē.ergo illud qd̄ generatur est mā prima. Rñdetur ꝙ generatio dr̄ mediū inter esse cōpletū ⁊ nō esse cōpletū. Uñ dicit commentator. Cum dicimus aliquid generari ex nō ente:non intendimus negationem simpliciter totius entis.⁊ cum dicim⁹ aliq̄d generari ex ente non intendimus affirmationē totius entis.isto āt mō materia non dicitur esse medium sed dr̄ in potentia ad non esse simpliciter si non comparatur ad formam:qm̄ oē esse.s.formale est a forma ſm Boetiū.⁊ etiā in actu dr̄ inquātū consideratur ad formam qua informatur.

¶ Arguit̄ secūdo auctoritate Arest.hic in textu: similiter septimo.octauo.⁊.xij.metaph̄.qui dicit cōpositum generari. negat vero formā generari: vt patuit in autoritatibus supra. Rñdetur ꝙ Aresto.loquit̄ ſm modum loquēdi vulgarium vt supra.

¶ Arguitur tertio. forma generatur ex materia. vt concedit prima conclusio.ergo vnū p̄ricipiū fit ex alio qd̄ est ꝯ Arest.p̄rio huius Item principia oportet sꝑ ꝑmanere primo hui⁹:sꝫ forma gñatur ⁊ corrumpitur ꝑ cōclusionē:ergo nō sꝑ ꝑmanet. Rñdetur ad primū. vnū p̄ricipiū non fit ex alio effectiue. Uel rñdetur ad primū ⁊ secūdū.rō p̄ricipiādi forme nunq̄ꝫ fit ex ratione principiādi materie.qꝛ ratio forme est dare esse simpliciter.⁊ ille rationes principiandi semper permanēt ⁊c̄.

¶ Arguitur contra scd̄am conclusionem. generatio substantilis est suus terminus.s.forma q̄ ꝑ ipsam acquiritur.probatur auc̄te cōmētatoris.iij.phisicoꝝ. Oīs motus in sustātia necessario numeratur ī gñe substātie:sed gñatio est motus in substātia:ergo est substātia: sed non ē materia neqꝫ totū cōpositū.igitur forma. Itē motus non est p̄ter res ad q̄s vadit.tertio huius:ergo gñatio est de essentia sui termini ad quē:sed terminus et finis generationis est forma.v.metaph̄. Rñdetur breuiter:licet motus denominetur a suo termino ad quem.v.phisicoꝝ:qm̄ motus localis est ad p̄di

camentū vbi. qꝛ ad locū: ⁊ augumentatio in quantitate qꝛ ad q̄ntitatem: non tñ est suus terminus ad quē. ⁊ gñatio est ad substantiā. Neqꝫ Arest. iij. huiꝰ dixit motū esse de essentia sui termini ad quez. sed motus nō est p̄ter terminos ad quos vadit. iij. phisicoꝝ. qꝛ oīs motus finitis hꝫ terminū a quo ⁊ ad quem. hoc modo intelligitur commentator.

¶ Arguitur secundo. omnis generatio est natura. v. metaphi. sꝫ non est nā que est mā. igitur est forma. qm̄ solū due sunt nature materia ⁊ forma. ij. phisicoꝝ. Rñdetur ꝙ nā eq̄uoce capitur. ij. phisicoꝝ ⁊ q̄nto metaphi. qm̄ generatio dicitur natura solum metaphorice. qm̄ ꝑ solā generationem producitur natura. s. forma.

¶ Arguitur tertio. generatio non est successio. quia generatio ⁊ corruptio sunt mutationes indiuisibiles ſm ꝯmētatorē. ⁊ fiūt in nō tp̄e ſm eūdē. vj. phisicoꝝ. sꝫ successio est diuisibil'. forma vero ſm autorez sex principioꝝ est indiuisibil'. ergo gñatio est forma. Rñdetur breuiter ꝙ generatio fit in nō tp̄e ⁊ est quodāmodo indiuisibil' ſm sensuꝫ nostrū. qꝛ nos nō ꝑcipimꝰ gñationē nisi qꝛ iā actualit' ⁊ totalit' est ꝯpleta. lꝫ diu processerit ſm successionē ꝑtiū ipsiꝰ forme acq̄sitaꝝ. de h' tñ latiꝰ hētur a p̄ncipio q̄nti phisicoꝝ ⁊ tertij circa diffinitionem motus. Quia āt incidit sermo de gñatione ⁊ de eo qd̄ generatur Queritur consequenter.

¶ Questio XVIII.

Infinitiuꝰ capitur dupliciter. Noialiter. Participaliter.

Utrum generare sit generans vel generatio.

Notandum primo ꝙ q̄libꝫ infinitiuus pōt capi multipliciter ita ⁊ gñare. Primo capitur noialiter siue verbaliter ꝑ suo noīe verbali ī tio. ⁊ sic generare est gñatio siue actus generandi. vt. ij. de aīa. Nālissimū operum in viuentibus est gñare sibi sil'e. ⁊ sic capitur abstractiue siue formalit'. Scd̄o capitur participaliter siue ꝯcretiue prout exponitur ꝑ suū ꝑticipiū p̄ntis tp̄is ⁊ sic generare est idem quod generans. 1 2

Opiniones.

¶ Notandū secūdo ꝙ multe erant opiniōes de illo cōplexo hoīem gñare. qm̄ aliq̄ dixerūt ꝙ hoīez gñare nihil esset. Alij ꝙ esset ista propositio hō gñatur. Alij ꝙ istius oratiōis significabile est neqꝫ substātia neqꝫ accidēs neqꝫ incōplexū. Alij ꝙ hoīez gñare sit aggregatū ex generāte ⁊ forma q̄ gñatur. ⁊ isti proxime accesserūt īter p̄dictos ad veritatē. Alij āt qui cōiter tenentur dixerūt hoīez gñare esse nihil aliud q̄ꝫ hoīem gñantem.

Cōplexū significabile.

Ut g̊ illō meliꝰ intelligatur est sciēdū ꝙ ꝯplexū significabile est quelibꝫ res que ꝑ orationē significatur. vt petrus currens significatur ꝑ hāc orationez. petrus currit. ⁊ istud necessario ponitur. qꝛ al's nulla propositio aliq̄d significaret. Uñ ista propositio: hō ē aīal sig̃t petrū q̄ est aīal. ⁊ sic de alijs. Sꝫ cōplexe significabile est res q̄ significatur ꝑ totā orationē ⁊ ꝑ nullā partē seorsum. vt illam. hō est aīal sig̃t aliq̄d qd̄ nō ē hō neqꝫ aīal sꝫ sepatum ab illis.

Cōplexe significabile.

Et istud cōplexe significabile non debet poni immo est reprobatum quondam in cōcilio. Et ista ꝯplexe significabilia tenuit bicleff supponens veritatem propōnis esse realiter distinctaꝫ ab ipsa propositiōe v̄a. Qꝛ āt nō sint po

Rō quare nō ponatur.

nenda ꝓbat̃ qꝛ ipsi posuerunt ea eterna ⁊ ꝙ neqꝫ essent substãtie vel accidẽtia q̃ ambo q̃libꝫ ꝑt reprobate. Itẽ aliq̃d subterfugeret rõnem entis: vt in ista orõne. ens est ens aliq̃d significat̃ qd̃ ꝑ nullã eius ꝑtez significaret̃: ⁊ sic esset nõ ens. Itez nec esset creator neqꝫ creatura ⁊ essent plura eterna q̃ꝫ vnũ: qd̃ religio nõ admittit. Et solet ista opinio plus ⁊ latius reprobari in methaphisica. ideo ad presens de illa nõ multũ suscitandum est.

¶ Rñdet̃ ad dubiũ. gñare abstractiue ⁊ ꝓp̃e est generatio siue actus generandi. licꝫ materialiter ⁊ concretiue sit generans. ⁊ ita hominem generare est hõ generans vel actus generãdi hoĩs. Primũ ptꝫ qꝛ generare est agere: sꝫ agere est actio ꝓp̃e. ergo gñare est actus generãdi. qm̃ gñare est verbũ actiuũ ergo sig̃t agere vt patet ex grãmatica. Scd̃ꝫ etiã pꝫ: generare nõ est generari qm̃ a sil̃i ꝯburere esset ꝯburi: qd̃ est contra Arest. viij. phisicorum. neqꝫ est forma que generat̃ cũ importet actionez. ergo est generans vel generatio. Et ad illud ponit Aresto. sil̃e. v. metaph. dicens. Nihil refert dicere hoĩem ꝯualescere ⁊ hõ conualescens. hoĩem sedere ⁊ hõ sedens. Est tñ veruꝫ ꝙ hoĩem generare nõ est absolute hõ sed est hõ qui generat. Unde ista ꝓpositio hõ generat est vera de homine generante. Conclusio.

¶ Arguitur p̃mo cõplexe significabilia sũt ponenda. ergo hoĩez generare nõ est hõ generãs: neqꝫ generare est generans. Añcedens patet. qꝛ al's eadẽ esset significatio totius ꝓpositiõis et sue partis scꝫ subiecti vel p̃dicati. vt hõ est aĩal. qꝛ hoĩem esse aĩal est hõ vel aĩal. Item per istam ꝓpositionez. hõ est asinus significat̃ aliq̃d qd̃ neqꝫ hõ vel asinus. Item si nulluꝫ albũ ⁊ nigrũ eẽnt ista eẽt vera nullũ albũ est nigrũ. ergo necesse est ꝙ sibi correspondeat aliqd̃ significatũ quod nõ sit album vel nigrũ. qm̃ ex eo ꝙ res est vel nõ est oratio vera vel falsa dicit̃ ꝑm Arest. in post p̃dicamentis. Itez oẽz hoĩez esse aĩal est aliq̃d ⁊ nõ est ĩcõplexe significabile. qm̃ quocũqꝫ indiuiduo scꝫ sorte vel paulo demonstrato adhuc omnez hoĩem esse aĩal est aliquid qm̃ p̃ñt mori ergo est ꝯplexe significabile. Rñdet̃ ad primum ꝙ significatio toti⁹ ꝓpositiõis ⁊ sue ꝑtis dr̃nt formal'r ⁊ rõne. nõ aũt sꝑ material'r. Uñ tota ꝓpositio significat hoĩem esse aĩal qd̃ verificat̃ de sorte hac rõne qꝛ est hõ ⁊ aĩal sed hõ significat sortẽ absolute. Ita ad scd̃ꝫ dicit̃ ꝙ ista ꝓpositio hõ est asin⁹ significat hoĩem esse asinũ sed illud nihil est. Uñ volens scire ꝓ quo orõ ĩfinitiua supponat verificet ipsam de aliqua re. si de ipsa verificat̃ tũc eam sig̃t. si v̄o de nulla re põt certificari tũc nihil significat. Ad tertiũ Aresto. intelligit̃ in ꝓpositionib⁹ affirmatiuis de inesse ⁊ de p̃ñti. Ad vltimũ dicit̃ si aĩal stat cõfuse tñ tũc argumẽtũ verꝫ ꝓbat qꝛ nõ req̃rit̃ dari certũ suppositũ. si v̄o stat determinate tũc est falsa. qm̃ valet tñ. oẽm hoĩem esse aĩal est certum ens. Nota.

¶ Arguit̃ secundo. si hoĩem gñare est hõ gñans tũc a simili asinũ currere esset asinus currens. sed h̄ est falsum. qꝛ tunc bñ sequeret̃. sortes facit asinũ currere. igit̃ sortes facit asinũ currentẽ. Rñdet̃ ꝙ ꝯsequẽtia nõ valet qꝛ v̄bũ facit eq̃uocat̃. in p̃ma importat factionem ꝑm q̃d. sed in secũda factionem simpliciter.

¶ Arguit̃ tertio. hoĩez gñare accidit hoĩ. sed hõ gene

rans nõ accidit homini. igit̃ hominẽ generare nõ est hõ generans. Itẽ gñare est actus generantis ⁊ denoĩat generans. ergo gñare nõ est generãs. al's idem esset actus suijpsi⁹: ⁊ idẽ denoĩaret seijp̃z. Rñdet̃ ad p̃muz ⁊ scõm si gñare capit̃ abstractiue tunc totum ꝯcedit̃. qꝛ isto mõ sicut tenet prima ꝑs ꝯclusionis gñare est actus generãdi ip̃m generans denoĩans: sicut agere vel actio agens. Sed ꝯcretiue negatur antecedens cuiuslibet argumenti.

69 ¶ Natura aũt ea que subijcitur: similitudine rõnis sub scientiam cadit. Nam ut ad statuam es aut ad lecticam lignum aut ad aliquid aliud eoruz que formaz habent materies atqz informe sese habet antequam suscipiat formam: sic ad substantiam: ⁊ hoc aliquid atqz id quod est hec sese habere videtur.

¶ Questio. .XIX.

Utrũ materia prima sit ens in actu.

Siendũ ꝙ Arest. in tractatu q̃rto ⁊ vltĩo ponit q̃dã dubia q̃ ꝯtingere possent in tribus p̃ncipijs. vñ tractat de p̃ncipijs in speciali. Primo ponẽs aliq̃s ꝯditiones mãe. ⁊ ille patebũt infra. Et cũ Arest. primo huius dicat mãm esse non ens iõ est mota pñs qõ in q̃ ẽt dicet̃ quõ mã sit cognoscibis.

Mã improprie
Mã in qua

¶ Notandũ primo ꝙ materia capitur dupliciter ĩpro prie ⁊ proprie. Impropẽ est duplex. s. mã in q̃. ⁊ est cui inheret aliqd̃ accidẽs. vt mãe mense inheret nigredo. sil'r forma qꝛ sibi inheret accidens vt scientia v̄tus. ⁊ sic forme substãtialis bñ est forma accidẽtalis. Sz ꝯmẽtator dicẽs ꝙ forme nõ sit forma ĩtelligit̃ de formis accidentalibus qm̃ alias accñtis eẽt accidẽs ꝯ Arest. iiij. metaph. Et illã mãz hz oẽ accidẽs. s. suũ subiectũ. qm̃ accidẽtia mouẽt̃ sz in oĩ eo ꝙ mouet̃ necesse est imaginari mãz. ij. metaph. Alia est mã circa quã ⁊ ẽ obiectũ circa qd̃ aliq̃ potẽtia v̄sat̃. vt color ẽ mã potẽtie visiue. qm̃ visus versat̃ circa colorẽ. sil'r intelligibile est mã intellectus. Oĩs enĩ potẽtia cognitiua interior ⁊ exterior circa aliq̃d versat̃. Scõo mõ capit̃ mã ꝓpe. vt. ij. phisicoꝝ. mã ẽ ex quo aliq̃d fit cũ insit. Et. vij. metaph. Oĩa q̃ fiũt aut a nã aut ab arte hñt mãz. Et. viij. phisi. Accidentia nõ hñt mãz. Ista vero mã dr̃ mã ex qua siue cã mãlis. ⁊ in oĩ trãsmutatione nãli vel artificiali necesse ẽ istam materiam subijci. Uñ ista est duplex. Quedam dicitur materia prima que in naturali transmutatione subijcitur ex quo nihil fit ex nihilo. j. phisicoꝝ Et diffinitur apud Arest. primo huius vt infra. Imaginatur aũt ista materia dupliciter. qm̃ aliqua dicitur incontracta siue nõ signata. Et est tota massa materie inquantum sine forma consideratur vt credimus fuisse a principio creatiõis mũdi. quã materiã theologi appellãt materiã informẽ. id ẽ sine formis specieꝝ ⁊ indiuiduoꝝ. De ista mã loq̃tur Arest. ij. de gña. Una est materia oĩz generabiliũ ⁊ corruptibiliũ. In veritate aũt nulla talis existit: sed oĩs est ꝯcta ad certaz formaz alicui⁹ speciei. Alia ergo est materia signata siue ꝯcta. s. que certa forma substãtiali alicui⁹ speciei informat̃. vt materia pauli vel petri. De

Circa quã

Mã proprie ⁊ ex qua

Materia prima

Mã incontracta

Materia incontracta non existit

Mã signata

hac loquit Arest.j.de gene. Nihil phibet infinitas esse materias.s.ptiales.qñ oēs materie pſertim inferioꝝ ſm mētē Arest.ſunt eiusdē rōis ⁊ speciei ſpāliſſime. Quedā vero est mā ſcōa q̄ ſubijcit in trāſmutatōe artificiali. vel est res cōpoſita ex mā ⁊ forma ex q̄ aliq̄d fit p artē. vt es est mā statue ⁊ lignum lectuli ⁊ menſe. Ars enim non ita perfecte agit sicut natura. iō natura preſupponit materiam primam in ſuis transmutationibus. ars vero secundam. Materia secūda.

¶ Notandum ſcōo q̄ arest. diffiniens materiam hic dicit. materia est p̄mū ſubiectum vnicuiq; ex quo aliquid fit cū inſit p ſe ⁊ nō ſm accidēs ⁊ ſi corrūpere in hoc abibit vltimū. Et vnicuiq; dr distribuere p ſpeciebus ſinguloꝝ. ⁊ dr referri ad formas ſubſtātiales ⁊ accidētales corpales ipſaꝝ ſpeciem vt ſit ſenſus. Materia prima est ſubiectū vnicuiq; forme de aliqua ſpecie. al's idem ſubijcereť ſibiipſi vt materia materie ⁊ eſſet vna materia certa q̄ eſſet ſubiecta oībus formis qō est impoſſibile. Uñ ſic intelligit. Materia prima est ſubiectū ſcz principale ſiue inheſiōis vnicuiq;.ſ. forme ſubſtantiali ⁊ corpali accidētali. ex quo ſcz ſubiecto forma ſubſtātialis educi vel fieri pōt. cū inſit nō ſm accidēs. id ē cum ſit altera ps eſſentialis compoſiti. Et ſi corrumpit.ſ.cōpoſitū in hac corruptōe mā abibit vltimuz. id est permanebit. Dr primo. est ſubiectū inheſiōis ſiue p̄incipale. qñ oēs forme ſubſtātiales ipſi inherent pariter oia accidētia corpalia illa enim p hoc q̄ inherent materie dicūť accidentia materialia ſicut color calidū frigidū ⁊c. Uñ p inheſiōem forme ſubſtātialis ⁊ accidētalis in materia totū cōpoſitū denoīať a forma ſubſtantiali denoīať in ſpecie eſſentiali vt aſinus a forma aſini. equus a forma equi. ſz ab accidēte denoīať in ſpecie accidētali. vt albū ab albedine ⁊c. Sicut ecōtra per accidentia inherentia forme ſubſtātiali totū compoſitū ēt denoīať. vt homo dr ſciens a ſcia. virtuoſus a virtute q̄ inherēt ipſi aie. Materia ergo ſubijcit morpheis ⁊ paſſionibus. id est qualitatibus primis ⁊ alijs accidētibꝫ corporalibꝫ. Iō cōmētator diffiniēs mām dicit. Mā ēvnū principiū cōe oibꝫ entibꝫ q̄ alterant adinuicem. Dicit ex quo forma ſubſtantialis educi pōt. qz nō opz q̄ actu ex qualibet materia educatur forma. ſed ſufficit q̄ ī potētia. Et ſic Arest. vt manifeſte patet.j.celi ⁊ ſuo cōmentatore ibidem tenuit celum non hr̄e materiam. qz ex ea nunq̄ aliquid fieri poſſet. Licet cōiter teneať ſibi oppoſitum vt latius.j.celi diſputatur. Et est dicendum q̄ Aresł. ſi diffiniuerit materiaz horum inferiorum. Dicitur abibit vltimum. id est. nihil in corruptione compoſiti debet manere quod ſit de eius eſſentia preterq̄ materia prima. quoniaz materia prima. ſm cōmentatorem est primum in compoſitione ⁊ vltimum in reſolutione. Et licet maneant eadem accidentia. ſ. qualitas ⁊ quantitas primo ō generatione. illa tamen non ſunt de eſſentia ipſius compoſiti. Diffinitio materie. Intellectꝰ dictiōis. Dicitur primo. Quomō cōpoſitū denoīať a formis. Materia. Nota.

¶ Notandum tertio q̄ actus vno mō est forma inherens ſuo ſubiecto. vt forma ſubſtātialis vel accidentalis. Scōo ⁊ large est qō actualiter actu eſt. vt materia prima ⁊ oē ens mundi. ⁊ ille dicit actus entitatiuus p̄ſitialis ſiue actus exiſtētie. Primus vero actus dicit formalis ſiue ſpecifocus. Uñ illud est in actu formali qō est ens completum in aliqua ſpecie. vt forma ⁊ totū cōpoſitū. Iſto mō intelligit Boetius qñ dicit. Oē eſſe eſt a forma. Unde illud eē. ſ. formale materia prima nō hz. qz non ponit rē in speciez. Actus. Primo formalis. Secūdo exiſtētie. In actu formali dicitur.

In actu entitatiuo id est.
In potentia obiectiua.
Subiectiua.

Illud vero dicit esse in actu entitatiuo qō actualiter existit vt mā ꝓma: imo oīs res mundi: Eodem mō opposito aliq̄d dr esse in potentia duplr. Primo in potentia obiectiua scz qō non est sed pōt eē vt antichristus. Scōo aliq̄d dicit esse in potentia subiectiua scz qꝫ est ens non hns aliq̄d qō tn pōt hēre. Uel est illud qō pōt esse subiectū alicuius forme. ⁊ sic mā dicitur ens in potentia respectu formarum quas recipiet. Silr hō quiescēs est in potentia ad motum.

Conclusio Auto.

¶ Cōclusio materia ꝓma est ens in actu entitatiuo ⁊ existētie. Ista cōclusio ꝓbat autoritate Arest. qui in hoc ꝓmo dicit formam fieri ex materia. ⁊ si materia nō esset ens: aliq̄d fieret ex nihilo. Et. j. de anima. Materia ꝓma est substantia. Et. j. huius. Materia est ꝑncipium p se ⁊ ps eēntialis compositi. Silr. ij. phisicoꝝ. materia est p se causa. Item. vij. metha. materia est per se pars compositi. Itez. v. phisicoꝝ. materia ē per se subiectuz gnationis. ⁊ infinite files sunt autoritates ꝓbantes materiam esse actualiter.

Rone.

Ratione probatur ipsius commentatoris. Si transmutatio naturalis est: materia ꝓma est. sed transmutatio naturalis est. vt patet per omnem experiētiā igitur materia ꝓma est. tenet consequentia qꝫ materia est subiectum trāsmutationis naturalis ⁊ substatialis. Item si materia non esset accidens: migraret de subiecto in subiectum quoniam in asino mortuo est eadem quantitas ⁊ q̄litas que fuit in asino viuo. ꝓmo de generatione.

Nota.

¶ Arguitur ꝓmo. Materia ꝓma nihil est. Probatur autoritate. Aresto. j. huius. Materia ꝓma est non ens. Et commentator. Materia nō est aliq̄d in actu hns quiditatē. Silr Arest. iij. phisi. mā ꝓma nō hz spēm. Et sanctus Augustinus dicit materiam esse factam ꝑpe nihil. Rndet qꝫ iste ⁊ similes autoritates intelligunt comparatiue ad formam ⁊ de actu formali materia enim est infima substantiarum qꝫ pure passiua. iō dicitur eē nō ens ⁊ ꝑpe nihil ⁊ non habere speciem: id est esse speciuocum siue formale.

Materia dicitur medium.

¶ Arguitur scōo Contradictionis nihil est mediū. j. Elencoꝝ ⁊ posterioꝝ. sed materia est medium inter esse ⁊ non esse (fm commentatorem) que contradicunt. ergo est non ens. Similiter dicit Aresto. vij. metha. Materia nec est quid nec qualis nec quanta. Rndet qꝫ mā dicitur esse medium inter esse entitatiuum si ad se comparatur ⁊ nō ens formale si ad formam comparetur: qm̄ omne esse scz formale fm Boetium est a forma. Cum ergo materia quo ad se comparatur ipsa non est quid. hoc est non determinat sibi certam formam substantialem. nec qualis nec quāta id est nō determinat sibi certam qualitatem neq̄ quantitatem: qm̄ est indifferens ad omnia ista.

¶ Arguitur tertio. Si materia esset ens in actu tūc ex duobus entibus in actu fieret tertium: contra Aresto. vij. metha. qm̄ ex materia ⁊ forma fit totum compositum ⁊ sunt entia in actu. Respondet qꝫ ex duobus entibus in actu formali ⁊ substantiali non fit aliquod tertium naturale. ſz materia non est ens in actu formali sed solum entitatiuo. ⁊ licet sit ens in potētia: tamen ens in actu entitatiuo ⁊ in potentia ꝓprie non opponuntur. imo ꝓdicta autoritas si vniuersaliter debet esse vera debet cōclusiue sic intelligi. Ex duobus entibus in actu formali ⁊ substantiali diuersarum rationum non fit aliquod tertium naturale ipsius permanentibus. Dicitur substantiali. quia ex

Quonia ex duob⁹ entibus in actu fiat tertium.

multis gradibus fit qualitas. dicitur ꝺiuersaꝝ rationuꝫ ꝓp duas guttas aque cõcurrentes. dicitur nãle pp domum q̃ fit ex lapidibus ⁊ lignis. sed est res artificialis. dicitur ambobus ꝓmanẽtibus. qñ ex aqua ⁊ tritico fit ceruisia. silr ex vino ⁊ aq̃ per bullitionem fit tertium qꝺ neqꝫ est vinum neqꝫ aqua ⁊c..

Questio. .XX.

Secundo queritur. vtrũ materiam

esse sine forma implicet ꝺictionẽ. Notandũ ꝓmo ex textu eliciunt alique conditiões materie ꝓme. ⁊ ipse cõmentatoꝝ hic ponit eaꝝ quinqꝫ. Prima conditio siue ꝓprietas. Materia prima non est cognoscibilis nisi ꝑ cõparationez ad formã. Unde ꝺicit Aresto. Subiecta aũt natura scibilis est ſm analogiam id est per comparationem ad formam. ⁊ hoc iõ. qñ operatio rei ducit nos in cognitionem eius. sed mã nullius est actinitatis. ergo per se non cognoscitur. Preterea ipsa non est potens mouere intellectuꝫ. Unꝺe ꝺicit cõmẽtatoꝝ. Jsta mã que est subiecta non põt intelligi ꝑ se cum non sit aliquid in actu scz formali hñs quiditatem. imo mã est infima substãtiaꝝ in perfectiõe iõ ꝺifficulter cognoscibilis. cognoscit aũt ꝑ formam q̃ ipsam mediantibus qualitatibus primis transmutat pp qꝺ transmutatio ducit nos in eius cognitionem. Scꝺa ꝓprietas. Materia prima est substantia simplex qz est substantia. j. de aĩa. ſz nõ est corpus cũ non sit composita ex materia ⁊ forma. est tñ corpus in quantitate. qz est res longa lata ⁊ profunda. Unꝺe ꝺicitur simplex qz est indiuisibilis sed simplex qz non cõponitur ex materia ⁊ forma. sicut in simili forme brutoꝝ sunt substantie simplices. Tertia materia est indifferens ad oẽm formam: qz nullam certam formam sibi determinat. subijcit enim cuilibet transmutatiõi tanq̃ subiectum pure passiuum. ⁊ nullius resistentie est ad aliquã formaꝫ introducendã. Quarta materia nunq̃ põt stare nuda sine oi forma. scz nãlr. Unꝺe ꝺicit Aresto. j. de genera. Materia nunq̃ est sine morpheis ⁊ passiõibus. id est formis. quoniam alias non esset finis generationis. ⁊ generatio vnius nõ eẽt corruptio alterius. Quinta ꝓprietas q̃ nulla alia materia sit sibi coeterna: qñ solum vna est materia omnium generabilium ⁊ corruptibilium. ⁊ omnes materie sunt eiusdem speciei ſm communem opinionem.

Quinqꝫ conditiones materie prime

Materia prima corpus ẽ in quãtitate.

Notandum scꝺo. ex quo materia ꝺifficulter est cognoscibilis. iõ multa hꝫ noĩa quoꝝ rõ ducit nos aliqualiter in suã cognitionẽ.

1 Et ꝓmo ꝺicit ile. id est confusa ⁊ pluriũ formaꝝ susceptiua. qñ ẽ in potẽtia ad
2 oẽs formas. Scꝺo ꝺicitur subiectũ scz trãsmutatiõis ⁊ oium formaꝝ in specie
3 Tertio ꝺicitur massa. put ꝺisideraf incõtracta ⁊ indeterminata ad certam for-
4 mam. Quarto ꝺicit mã prima vel vltimũ elemẽtũ. qz vltra boc q̃ est ps eẽn-
5 tialis cõpositi est ꝓmũ i cõpositõe ⁊ vltimũ i resolutiõe. Quinto ꝺr oꝛigo qñ
6 ex ea oẽs res naturales generabiles ⁊ corruptibiles oꝛiginem ⁊ principiuꝫ trahunt. Sexto ꝺicitur chaos. id est confusa ⁊ indeterminata. Etiam ꝺicit mater ⁊ femina qñ sicut mater est cã multoꝝ filioꝝ. ⁊ passiue ꝺicit ocurrere ad eoꝝ ꝓductionẽ. ita mã prima est cã multaꝝ rez nãliũ ad eaꝝ generationem cõcurrens pure passiue. Ꝺicit etiã silua: qñ silua in suis lignis est indifferẽs ad omnes formas artificiales. ita materia est indifferens ad omnes formas natu-

Nomina materie prime.

Mater vel femia

Silua.

Turpis

rales. Et assilatur turpi. qz ipsa machinat ad maleficium siue corruptionem.

Fraus in tenebris

Dicitur vltimo z apud platonicos fraus in tenebris. qm nos decipit credetes q cum formam recipiat debeat sub ea quiescere continue de vna ad aliã trãsmutatur. z qz difficulter cognoscitur dicitur latere in tenebris.

Conclusio

¶ Conclusio. materiam esse sine forma non implicat ꝯdictionẽ. pbat. accidẽs plus dependet a suo subiecto q̃ mã a forma. qm accidentia non sunt entia nisi qz entis. vij. metaph. materia vero hz per se esse distinctum ab esse forme vt suppono. sed accidẽs separari a suo subiecto nõ implicat. imo deus hoc põt vt in sacro altaris. ergo põt separe materiã ab oi forma. neq valet si dicitur. materia non dicit actum. accidentia vero dicũt actuz qz dicit Aresto. primo de genera. materia non potest separari a forma nisi passiones sint separabiles. Item materia z forma realiter distinguunt qm vnuz manet z alterum corrumpitur. ergo põt supernaturaliter abinuicem separari. z par ratio est de oibus formis. põt enim deus impedire introductionem alicuius forme. Item p se eẽ cõuenit substantie z non accidenti. sed accidẽs põt esse sine subiecto p se vt in sacro dñico. ergo a fortiori materia que est substãtia põt per se z solitarie esse absq oi forma sibi inherente. Qis enim forma est realiter distincta a materia cum forma generetur z materia sit ingenerabilis. sed que sunt distincta realiter possunt separari z separatim conseruari p diuinam potentiam ergo ꝛc. Uñ si materia eẽt separata ab oi forma ipsa nõ acqreret nouum esse: vt aliq voluerũt. qm vt sic esset gñabilis z corruptibilis. qm esse rei est essentia rei. imo materia fuit ante oẽs illas formas quas nũc hz. ergo si oẽs forme ab ea essent separate non acquireret nouum esse nisi fortasse in respectu. sed illud esse non ponit in re ipsa existẽtiam sed in intellectu est quoddam imaginariũ. sequereꝯ enim q aliq res bis incipet eẽ. Itẽ vel illud eẽ est substãtia vel accidẽs. si primũ tunc idẽ est cũ materia. alis deus nõ pfecte separauit oẽm formã ab eẽntia materie. Non scõm qz si esset in materia tunc iteruz nõ pfecte separasset oẽs formas. Si ergo p aliquam potentiaz oẽs forme substantiales z accidentales essent separate a materia ipsa esset in loco diffinitiue z nõ moueretꝯ q̃tũ in se eẽt. qm motus est a forma. ij. hui⁹. Eẽt aũt diuisibilis in ptes essentiales sz nõ quãtas. Et difficillime imo penitus nõ vel paz intelligereꝯ. qm actualiter vix cognoscitur nisi per comparationem ad formam.

Rota.

Materia separata a formis quid sit.

Vide tertiũ i phy trac. 1 : aliter ibidem.

Materia nuda considerata.

Arguitur

¶ Arguitur pmo autoritate cõmentatoris qui dicit

1 subiectũ sustentat formam z forma sustẽtat subiectũ. g̃ vnũ nõ põt esse alio. Itẽ Auicẽna. v. metaphi. mã nõ est in effectu nisi per formam. forma vo est quoddã aliud a mã. z vnũ nõ est aliud. Et Aresto. i. de genera. z Auicẽ. scõdo

2 siue metaphisice volũt q materia nõ possit esse sine forma. Scõo implicat contra dictionem materiam esse separatam ab oi forma qm p se eẽt z ens in actu z non esset ens in actu que ꝯdicunt. quod enim per se est ens est in actu. sz ma-

3 teria semp est ens in potentia z nunq̃ in actu. Tertio materia ẽ ppe nihil sm

4 sanctũ Augustinũ. ergo si oẽs forme ab ea sepabũt erit oĩno nihil. Quarto sic se hz figura ad corpus ita se hz forma ad materiaz. sed deus nõ põt facere cor-

5 pus sine figura. ergo non põt materiã separe ab oi forma. Quinto si conclusio

esset vera tũc diffinitio materie neqꝫ sue ꝓprietates amplius sibi cõuenirent.
6 ⁊ sic nõ eẽt mã. Sexto. forma limitat mãm. sed si oẽs forme a mã sepanť ipsa
erit illimitata. qđ est impossibile. qm̃ oĩa p̃ter primum sunt finita ⁊ limitata.
7 Septimo. si sic tũc ipsa mã non posset cognosci ⁊ sic periret obiectũ intellectus
ex quo daret̃ens qđ nõ intelligeret̃. sꝫ antecedens pꝫ. qm̃ mã subiecta trãsmu
tationi ⁊ oĩbus formis solum est cognoscibilis per cõparationeꝫ ad ista. ergo
separata ab his nõ põt intelligi. ¶ Rñdet̃ ad p̃mũ ꝙ autoritates debent intel
ligi nãl'r. qꝛ ꝟm viam Arest. ⁊ naturalem esset impossibile: nõ aũt simpl'r. si aũt
aliter volũt adducanť rõnes ꝓbatiue vltra auctoritates. Ad scđm dr̃ ꝙ mã ẽ
ens in actu entitatiuo ante ⁊ post separationeꝫ ab oĩ forma nunq̃ꝫ vero ẽ ens
in actu formali. Ad tertiũ sanctus Augustinus loquit̃ p cõparationẽ materie
in perfectione ad naturã angelicã. qm̃ ille sunt intelligentie q̃si actiuissime et
maxime entis. materia vero nõ. Ad quartũ: argumentũ a sil'i frequenter est p
suasiuũ ⁊ raro ꝓbatiuũ. sicut enim figura terminat corpus ita forma terminat
transmutatiõem materie. nõ aũt quo ad sepationem locum hꝫ. Ad quintũ dif
finitões dant̃ de rebus ꝓut actu sunt. Ad sextũ ꝙ materia adhuc esset limitata
in sua essentia. qꝛ depẽdens lꝫ nõ ꝑ formã. Ad septimũ. argumẽtũ ꝓbat ꝙ ma
teria vt sic vix ⁊ difficulter posset intelligi ⁊ illud conceditur.

Respondetur ad primum.
Ad secundum
Ad tertium.
Ad quartum.
Ad quintuꝫ
Ad sextum
Ad septimũ

62 ¶ Plante namqꝫ ⁊ animalia ex femine fiunt.

75 ¶ Nos aũt ⁊ ipsi dicimus nihil quidem fieri simpli
citer ex non ente: tamen ex nõ ente per accidens fieri.

Secũdo phisicorũ. 45 ¶ Nõ enim ex cuiusqꝫ semine quoduis nascitur: sed
ex tali quidem olea: ex tali autem homo.

¶ Questio. .XXI.

Utrũ forma substantialis antequaꝫ

generat̃ hẽat in materia esse distinctum ab ipsa mã. Sciẽdũ ꝙ Arest. dixit in
textu. Sufficiens enim erit alterũ ꝯrioꝝ. s. formam sua p̃ntia ⁊ absentia facere
mutationem. id est gñationem ⁊ corruptionem. Uñ vr̃ sequi ꝙ forma qñ ge
neratur tunc ante sui generationem nullum hꝫ esse in materia.

Forma substantialis methaphi.

¶ Notandum primo questio loqtur de forma sub̃ali
generabili q̃ sic diffinit̃. est q̃ dat eẽ cõposito simpliciter. id est q̃ ponit ip̃m in
spẽm essentialẽ. qm̃ actus. id est forma ẽ q̃ sepat ⁊ distinguit. vij. metaphi. rõ
ne enim materie vna res nõ differt specie ab alia qm̃ dicit cõmẽtator. In fun
damento nature. s. materia nihil differt. Jõ si ꝑ aliquã potẽtiam in corpe figu
re hoĩs eẽt aĩa canis nõ diceret̃ hõ sꝫ potius canis lꝫ appareret hõ. Et hec dif
finitio forme ẽ metaphisicalis. Sꝫ ꝟm phisicos forma substantialis est q̃ edu
citur vel educta est de potentia materie. forma vero accidentalis est idem qđ
accidens. s. ꝙ denominat suum subiectum aliqua specie accidẽtali. vt albedo
denominat oĩa alba in specie alborum. sil'r alia qualitas denoĩat rem qualem
Formam substãtialẽ ẽt alij appellãt formã cõpositiõis vel formã ptis. qm̃ ip
sa est alia pars compositi essentialis. ¶ Item nota sicut forma substãtialis fa

Forma substantialis phisi.
Forma accidẽtalis
Nota

cit vnũ ens per se.s.cõpositũ.ita forma accidẽtalis facit ens ꝑ acci dẽs. Itẽ fo ma substantialis denominat rem simplr: sed accidentalis ꝑm quid.

¶ Notandum secũdo.lꝫ multa distinguant̃ esse scõm Thomã ⁊ scotũ ac alios.s.esse essentie.esse existentie.esse ydeale esse intentio nale.eẽ seminale.oĩa tñ ꝑm veritatẽ reducunt̃ ad esse simplr ⁊ nõ eẽ simplici ter.cum contradictionis nullum sit mediũ.iiij. metaphi. Breuiter itaqꝫ qꝛ de esse ⁊ essentia metaphisici est considerare hic dicendum est. Et primo esse eẽn tie ꝑm thomistas est esse speciuocum in quo oĩa indiuidua alicuius speciei cõ ueniunt.vt oĩs hõ siue sit siue non sit ꝑm eos dr̃ esse speciuoce ⁊ habere eẽ spe ciuocum. Unde illam concedunt. Adã est homo. Adam est animal rõnale: ⁊ sic de alijs. Dicunt enim qñ adam vel aliud indiuiduum morit̃ ipse soluꝫ mo ritur ꝑm esse indiuiduale. ⁊ manet in esse speciuoco. quoniam tale esse est per petuum conueniens oĩbus hominibus siue sint siue non sint. ⁊ distinguitur ab esse existentie. quoniam esse existentie ꝑm Thomam ⁊ oẽs est esse in rerũ na tura.id est esse existentie est existere. Communiter tamen hec opinio Thome solet reprobari a scotistis ⁊ alijs in metha. quoniam dicit esse essentie realiter distingui a re q̃ existit cum tamen idem sint ꝑm scotum. ⁊ infinitis illud pro batur rationibus vt latius ibidem. Ideo tenetur ꝙ idem est esse essentie ⁊ eẽ existentie realiter. sicut idem est essentia rei ⁊ res ipsa existens. ⁊ nõ differunt nisi ratione. Esse aũt ydeale vel exemplare est effectuꝫ esse in sua cã. id ẽ ẽ effe ctum ꝓduci posse a sua causa. vt domus que concipit̃ ab edificatore taliter ⁊ taliter fienda dicit̃ hẽre esse ydeale in mente edificatoris. Illud tñ esse nihil ẽ alias creatura habuisset esse ab eterno qꝛ in mente diuina. Esse intentionale ẽ conceptum alicuius rei esse in aĩa. vt cesar si eius conceptus format̃ hꝫ eẽ intẽ tionale. ⁊ illud pariter nihil est. Esse vero potentionale est rem actu non eẽ sꝫ posse esse. vt antichristus hꝫ esse in potentia. illud ẽt nihil est vt facile omnia multis probantur rationibus. Aliud esse de quo ad propositum est dicitur eẽ seminale siue dispositiuum. ⁊ est quedam virtus ⁊ vis naturalis indita mate rie siminis actuãs ⁊ disponẽs mãm vt illa forma introducat̃ ⁊ nulla alia. Et ꝓ istius similiter totius qõnis declaratiõe ⁊ intellectu venit dicẽdũ de semine.

Esse essentie secundum Tho.

Esse existentie secũdum Tho.

Solidior opinio.

Esse ideale.

Intensionale.

Pontentionale.

Seminale esse.

Nota

Semen.

¶ Notandũ ergo tertio. ꝙ semen est quoddã corpus impfectũ productũ a generante nõ ꝑꝑ se sed ꝑꝑ alterũ.s.vt generet̃ sil̃e ipsi ge neranti. vt ex semine hoĩs generat̃ hõ. ex semine tritici generatur triticum ⁊c. Dicitur primo est corpꝰ impfectũ nõ aũt mixtũ impfectũ nisi improprie. qꝛ se men est imperfectius q̃ꝫ genitũ ex eo. A forma enim substantiali seminis pro cedit̃ ad formã sanguinis a forma sanguinis ad formã embriõis. ⁊ deinde ad formã ꝑfectã ⁊ vltimo intẽtã in aliqua specie. Uñ ex quo semẽ est mediũ per qd̃ acq̃ritur ꝑfectius q̃ꝫ ipm est. iõ dicitur corpꝰ impfectũ. Etiam dr̃ impfectũ respectu generãtis cũ sit supfluitas tertie digestiõis. Dicit̃ nõ ꝑꝑ se qꝛ semen est supfluũ respectu indiuidui siue generantis. iõ ꝑꝑ se nõ intendit̃ a natura: li cet sit necessarium quo ad continuationem ipsius speciei. Ponitur ergo semẽ vt sit via ⁊ medium ad illud qd̃ per se est intentum a nã.s.indiuiduũ. Ipsum tñ non est se solo principiũ productiuũ vel alteratiõis indiuidui. qm̃ ipꝫ ẽ cã

Semen quid sit.

Semen superfluitas tercie digestionis

Quare semen ponatur.

vniformis: ergo in subiecto vniformi nõ põt facere ⁊ ꝓducere tãtã difformi
tatem ⁊ diuersitatem in membris. Cũ sit regula naturalis philosophie. Cã vni
formis in subiecto vniformi ꝓducit effectum vniformẽ. Sed cause coadiuuã
tes ⁊ ipsum actuantes sunt qualificatiue dispositões particularis agẽtis ⁊ in
fluentia celestis. Itez nullũ impfectũ ꝑ se põt esse cã totalis alicuius perfectio
ris. sed semen est imperfectius genito. ergo non est principiũ totale ꝓductiuũ
sed hz se quodãmodo passiue. imo forma seminis cito corrumpit qm̃ introdu
cit forma sanguinis vel alterius manet tñ in materia seminis post corruptio
nem forme q̃dã virtus generatiua ⁊ dispositiua impssa a gñante a quo decisũ
est semen vel sperma. Et istã virtutẽ sic remanẽtẽ puto ⁊ credo esse rõnẽ semi
nalem siue vim dispositiuã forme introducẽde. imo vt expiẽtia ꝓbari põt: oc
culte eadem virtus vt multi volũt remanet in genito occulte opans in ipo mi
rabiles effecus ⁊ affectus. gaudeãt ergo de spisso et substãtioso ac claro semĩe
nati. a semine autem dicitur ratio seminalis. quoniam in omni ⁊ solo semine
poni hz. que ẽt alio noĩe dr̃ vis seminalis. vis formatiua siue dispositiua for
me. Et est ꝑm veritatẽ nihil aliud q̃ q̃dã qualitas siue virtus actiua in mate
ria seminis. cosequẽs tñ formã substãtialẽ seminis. post cuius corruptionem
disponit hanc ⁊ nõ aliaz formã introduci. Aliqui tñ voluerũt ꝙ sit forma sub
stantialis seminis sed ꝑmũ põt experientia deduci que ad ꝑsens obmittitur
ne fortasse pietas quouis mõ irritet. Uñ mediante rõne seminali generãs ge
nerat simile sibi. materia enim seminis ⁊ spermatis mouet ꝑ hanc virtutez in
eo existentem ad eductionem illius ⁊ non alterius forme. iõ ipsa ponit vt sit
quoddam medium inter generans ⁊ genitum vt etiam absente generante rõ
seminalis agat ⁊ disponat. In q̃bus vero poni habeat. Nota hanc distinctio
nem. Ea que generant aliqua generant equiuoce. s. qñ generãs ⁊ generatum
non sunt eiusdem rõnis. ⁊ hac gñatione sol ꝓducit mures: musicas: bufones:
vermes ⁊ crabrones. silr̃ homo ꝓducit intra se vermes. Modus vero illi⁹ ge
nerationis est. qꝛ sol suis radijs respiciens diuersas partes terre quarum vna
est humidior. alia viscosior. alia tpata. ⁊ sic de alijs. cõtinue suo calore istaz ꝑ
tem actuam. ⁊ qꝛ caliditas est principium oĩs generatiõis: mediãte tñ hũidita
te calor introductus in partem terre prius sufficienter alteratam agit ꝑ certa
forma ac si eẽt rõ seminalis: non ex se sed ꝑm dispõnez terre. qm̃ oẽ agẽs agit
in subiecto ꝑdisposito ⁊ tandem educit forma alicuius viui vel gradiẽtis vel
volantis siue etiam in cauerna vbi generat manens. Uñ ex cadauere leonis
educunt ꝑfectiora aĩalia q̃ ex cadauere hoĩs. Quedã vero generant vniuoce
scz qñ generãs ⁊ generatũ sunt eiusdẽ rõnis vt hõ generat hoĩez ⁊ ignis ignẽ
Et hoc ꝯtingit duplr̃. Primo ĩmediate vt ignis ꝓducens aliũ ignem. Secũdo
mediate vt homo generans hoĩem ⁊ oẽ aĩal generans aliud mediãte semine
Nunc dr̃. ratio seminalis solum ⁊ semꝑ ponit in illis q̃ generant vniuoce et
mediate ⁊ nõ in alijs vt in oĩbus seminibus ⁊ aĩaliũ ⁊ vegetabiliũ. Et si dr̃. tñ
sanctus Augustinus ponit in elementis rationez seminalẽ. Rñdet ꝙ loq̃t lar
ge ⁊ improprie de rõne seminali scz ꝓut est q̃dã ꝯueniẽtia inter generãs ⁊ ge
neratũ. Ex illis ergo pz primo ꝙ rõ seminalis nõ ẽ actus coeuus materie. Se
cundo ꝙ nõ est potentia materie. Tertio quare ponat. Quarto in q̃b⁹ ponat.

Regula philosophie naturalis.

Ratio seminalis

Uis seminalis qd sit.

Uirtute cuius generans generat sibi simile.

Genera equiuoca.

Modus generationis equiuoce.

Genera vniuoca.

Nota

Augustinus.

¶ Notandum quarto ex quo principio res originem trahat admiramur ⁊ ita eius cām efficientem ignorātes. si vero eius ꝓncipiuꝫ cognoscamus cessat admiratio. iō circa ꝓncipium ⁊ ꝓductionem formaꝝ nō minima ē difficultas in phia. Circa quā ēt aliter sensit. Plato aliter alij ꝓisci phi ⁊ aliter moderniores. Est ergo ꝓma opinio anaxagore ⁊ anaximādri qui tenēt oēs formas rez naturaliū in materia latere ⁊ ei a natura eē inditas: sic latentes ꝓp indispositionem subiecti. per agētia vero naturalia materia actua tur ⁊ dispōsita incipit ꝓimo forma apparere. sicut in simili de lapide splēdido cuius splendor per lutum pōt occultari sed p ablutionem apparet. Scōa opinio fuit Platonis quem sequit. Aui. qui dixit oēs formas venire ab extrinse co: ita q agentia naturalia solū disponāt materiā ꝓ receptiōe forme. Et plato posuit multas ydeas: in qualibet specie vnaꝫ que in materia introduceret for mas eiusdem speciei. Aui. vero posuit solum datorē formaꝝ qui in scōam in telligentiam influit. ⁊ scōa in tertiam. ⁊ sic cōsequēter vsqꝫ ad sperā generabi lium ⁊ corruptibilium. Hanc aūt opinionē ꝑsertim Platonis Aresi. reprobat in multis locis suorum libroꝝ. primam vero reprobat. j. huius. ⁊. j. de genera. Tertia opinio est Aresti. ⁊ sui cōmentatoris qui vident tenere q forma educa tur de potentia materie ⁊ quodammodo eam ꝑfuisse in materia fm aliqualē potentiam quam nos intelligimus rōnem seminalez. qz dicit. vij. metha. Oia generata naturaliter sunt talia q eoꝝ materia hꝫ virtutē naturaliter intrinse cam que mouet ad ꝓductionē forme. ⁊. j. huius. Oē qō fit fit ex subiecto ꝓ dispōsito. Et cōmentatoꝝ. Sollicitudo diuina cum non potuit viuens facere idem fm individuum miserta est ei dando virtutem generatiuam per quam maneret idem in specie. Illā ēt opinionem affirmant medici cōiter.

Enumerat' opinio nes.
Anaxā.
Plato.
Aresto.
Vulgatum dictū cōmen tatoris.

¶ Cōclusio. Forma substantialis anteqꝫ incipit gene rari nullum hꝫ esse essentiale sibi in materia. lꝫ habeat esse in rōne seminali si ue esse dispositiuum. Ista conclusio ꝓbat auto. a ꝓncipio qōnis adducta ⁊ per tertiam opinionem supra positam. Ratiōe ꝓbatur. qz alias aliquid eēt anteqꝫ incepisset quod est impossibile. Item forma generatur. j. huius. ergo ꝓ cedit de non esse ad esse si enim haberet esse in materia tunc oēs forme actua liter essent in materia ⁊ nulla fieret. Item si forma habet esse in materia ante qꝫ generatur. vel illud esse manet cum forma vel non. si non: tunc aget ꝓ for ma ⁊ ad suam corruptionem. si manet cum forma. vel est secum eiusdez rōnis vel non. si ꝓmum: tunc forma ꝓius fuit. igitur non incipit. imo illud esse est ingenitum ⁊ coetuum materie. ⁊ sic ingenitum ⁊ genitum erunt eiusdez rōnis Si secundum tunc forma erit composita ex partibus diuersarum rationū cū tamen sit substantia simplex fm omnes. Scōa pars ꝓbatur. qz nisi haberet esse fm rationem seminalem tunc fieret ex nihilo simpliciter quod est con tra oēs phos. imo nō eēt maior rō q̄re illa forma educeret ⁊ non alia.

Conclusio.
Auto.
Ratione.

¶ Arguit ꝓmo. Forma hꝫ esse in materia ante sui gnā tionē. Probat auto. Aresi. ⁊ cō mētatoris. viij. metha. Ex actu ⁊ potētia nō fit vnū nisi per agens extrahens qō non largiē multitudinem sed perfectionez: s. formaꝝ. Et cōmētatoꝝ. xij. metha. Generans non ponit aīam in materiā sed ex

trahit̄ id qd̄ est aīa in actu. ergo si extrahitur forma ex materia tunc prius habuit esse in ea. Idem Arest. vij. metha. A natura fiunt in quorūcunq; materia est pars alicuius forme que sic mouet materiā sicut mouet̄ ab extrinseco. Idē ibidē. Ex necessitate añ generatū p̄existit materia ⁊ pars q̄ in rōne hoc est forma est. Respondet̄ breuiter ad primas duas auctoritates q̄ extrahi capit̄ improprie ⁊ sil̄itudinarie p̄ educi de potētia materie. forma enī dr̄ extrahi a materia nō real̄r s; solū methaphorice. Alias v̄o auctoritates dicēdū est intelligendas esse sic q̄ per partē ītelligat̄ ipsa virtus seminis q̄ sic mouet mā; seminis sicut mouet̄ ab extrinseco. s. per q̄lificatiuas dispositiones: qm̄ per illas tanq̄ quoddam passiuū actuatur vt etiā actiue concurrat. Q; aūt hoc verum sit habetur apud Aresto. lib. ij. de genera. animaliū di. q̄ virtutes que sunt in seminibus similes sunt intellectui in hoc q̄ non agunt per instrumentum. Nota

¶ Arguit̄ scd̄o. Omnez formaz educendaz de potentia materie p̄cedit priuatio. sed priuatio est quodāmodo forma. ij. huius. igit̄ forma realiter prius fuit in materia. Itē forma est diuisibilis in partes essentiales ⁊ successiue acquirit̄. ergo vna forma partialis p̄cedit sp̄ aliaz. R̄ndetur q̄ priuatio in auctoritate capit̄ p̄ dispositione īperfecta que p̄fuit in materia ante forme generationē. Et dicitur ɔsequenter q̄ questio loquit̄ de forma totali q; ante totalis forme generationē ipsius nihil prefuit in materia.

¶ Arguitur tertio. Forma est effectus materie ī genere cause mālis s; Cōmētatorē. ij. phisi. s; oīs effectus h; esse in sua cā. iiij. phisicoꝝ. ergo forma h; esse prius in materia. Item omne gn̄abile est ens naturale. sed illud h; in se principiū actiuū sui motus ⁊ generationis. ij. phisi. sed illud principiū nō est materia p̄ma: cū nullius sit actiuitatis. ergo erit forma: ⁊ sic p̄fuit añ generationē in mā. Respondet̄ effectus habet esse in sua causa s̄m esse ydeale: sed illud esse nō est aliq̄d. Ad secundū dr̄ q̄ Arest. ij. huius locutus est principaliter de motu locali vel est dicendū q̄ forma habet principiuz actiuuz generationis. s. rationē seminalem in materia seminis: non autem in se. Effectus habet eē in sua causa.

¶ Questio. XXII.

Vtrum materia prima sit in potentia ad omnē formā generandā.

Ex quo prius dictuz est de potentia materie ⁊ q̄ sit indifferens ad omnem formam vt vult Cōmentator hic in quodā commento dicens. Materia est vnum principiū cōmune omnibus entibus naturalibus que alterantur ad inuicem. Et subdit. si haberet propriā formā nō aliā reciperet ipsa permanente sed statim corrumperetur q̄ cito alia forma generaretur. Deinde dicit. Si igitur materia prima nata est recipere oēs formas: necesse est vt sit in potentia ad oēs formas ⁊ non habeat in sua substātia formaz propriam. Hic ergo de potentia materie venit dicendum.

¶ Notandū p̄mo q̄ potentia accipit̄ tripliciter. Primo pro propria passione. vt in predicamento qualitatis secunda species est naturalis potentia vel impotentia. ⁊ s̄m aliquos naturalis potentia est aptitudo rei per naturam indita ad aliquid. vt durum habet naturalem potentiam Acceptōes potentie.

resistendi. molle vō non. Secūdo pro omni respectu ipsius materie ad formaz vt materia habet potentiā indifferenter ad omnē formā horum inferioruz: et de illa dicetur plus in secūdo notabili. Tertio capit̄ pro illo q̄ natuz est agere vel pati principal̄r vel minus principal̄r siue sit substantia siue accidēs. Et sic diffinitur ſm Arest. v. ꝛ. ix. metha. Potentia est principiū transmutandi alterum inquātū alterū vel ab altero inquantū ab altero. vt oē agens vel patiēs. Et est duplex. quedā potentia dicit̄ actiua que nata est agere. ꝛ dupliciter. quedam pure actiua dicit̄ que solū est actiua. vt deus. xij. metha. Deus est purissimus actus. Alia impure actiua. s. que agere ꝛ pati pōt. vt intellectus producit intellectionē ꝛ etiam est virtus passiua. iij. de aīa. quoniā recipit in se species ipsius intelligibilis. sed oē recipere est pati. ij. de aīa. Alia vō potentia passiua scz que nata est pati siue recipere aliquā dispositionē vt materia p̄ma: ꝛ illud etiā fit dupl̄r. qꝛ aliq̄ est pure passiua que nullius ē actiuitatis. vt materia prima que ſm Cōmentatorē est pura potentia: īmo est infinite passibilitatis. Et ij. de aīa. Est aūt materia potentia. forma vō actus. Et lib. de genera. Forme ē agere. materie vō pati. Sil̄r. j. metha. nullus concedit subiectū. s. materiā transmutare seipsuz. Alia dicit̄ impure passiua que partim agit ꝛ partim patitur. ꝛ est eadem cum potentia impure actiua. Item potentiaꝝ actiuaruz quedā agit principaliter vt forma substantialis: qꝛ natura est principiū ꝛ cā mouendi ꝛc. ij. phisicorum. Quedam agit instrumentaliter siue minus principaliter scilicet mediante qua forma substantialis agit. vt grauitas leuitas impetus. ꝛ qualitates prime: quia mediantibus illis forma substantialis agit. Potentia etiam aliter accipitur: vt. v. ꝛ. ix. metha. latius.

Potentia actiua — pure / īpure. — Passiua. — Impure passiua. — Potētia principaliter agens. — Instrumentaliter. — Principiuz trāsmutandi — Pure ꝛ mā

De multiplici potentia materie.

¶ Notandū scdo q̄ potentia in materia p̄ma pōt imaginari ꝛ dici multipl̄r vt hincinde in diuersis partibus phie multe intelligant̄ auctoritates. Et primo. Aliq̄ potentia in materia est potētia materie inquantū nullius est actiuitatis non habēdo respectū ad aliquā formā. ꝛ ſm alios dr̄ fundamētalis ſz q̄ dixit Cōmētator. In fundamēto nature nihil differt ꝛ est materia met. Alia dicit̄ formalis ꝛ est rō siue respectus formatus de materia inquantū pōt recipere formā. ꝛ hoc dupliciter: qm̄ aliqua dicit̄ actualis ꝛ est potentia q̄ materia dicit̄ esse determinata actual̄r ad recipiendaz hanc ꝛ non aliā formā. ꝛ ſm alios dicit̄ potētia respectiua materie. Alia dicit̄ aptitudinalis. s. q̄ ꝯsiderat̄ in mā inquātū ipsa pōt in se recipere aliquā formā lz sit īdifferens ad oēm formā: q̄ ēt potētia apud alios dicit̄ receptiua siue absoluta. Potētia vero māe subiectiua dicit̄ inquātū ipsa potest subijci cuilibz forme: qm̄ mā p̄ma ſm Arest. j. de gn̄a. est subiectū generatiōis. i. forme substātialis ꝛ qꝛ primū subiectū substans oībus formis substātialibus ꝛ accidētalibus. j. hui⁹. Iste tn̄ oēs distinctiones nō ponunt diuersitatē realē in materia sed sunt ipsi respectus in intellectu nostro formati quo facilius essentia materie ad formaz intelligi queat. sicut in sil̄i dimēsiones dicunt̄ indeterminate ꝛ īcorruptibiles in mā qm̄ ipsa nullā certā quātitatē sibi determinat: lz sp̄ sit sub certa quātitate. Alie vero dimēsiōes dicunt̄ determinate in materia siue corruptibiles q̄s certas iam hz vt pedalitatē tripedalitatē ꝛ sic de alijs. vnde ille corrumpuntur in dies. sz prime sunt coeterne: dicēte Cōmētatore. Ab eterno in materia p̄ma

Dimensiones materie vel īdeterminate.

sunt dimensiones indeterminate. De illis ergo potentijs sit hec conclusio.

¶ Conclusio prima. Materia prima est sua potentia met realiter formalis fundamētalis subiectiua receptiua ⁊ principalis passiua: ⁊ nō differunt nisi rōne. potētia vero actualis ⁊ istrumentalis ab ea distinguit. Primū p3 p Arest. ij. de aīa. Est aūt materia potentia forma vero actus. Et Cōmentator. j. huius. Materia prima est pura potētia. Et per diffinitionē potentie passiue idem pbatur. Et. iij. phisicorū. In perpetuis esse a posse nō differt. sed materia est ppetua: quia ingenerabilis. j. phisicorū. ergo eius esse ⁊ potentia realiter idē sunt. Item si potentia distinguitur a materia: vel est substātia vel accidens. Non primū: qz esset substantia ante materiaz primā in materia prima qō non est dicendū: qz non forma neq; totū compositum ergo materia. Neq; est accidens. qz precederet oēm formā qō non admittitur. Itē sicut forma est potentia actiua ita materia est potentia passiua. qz fm Arest. xj. metha. actus ⁊ potentia reducunt ad formā ⁊ materiā: sed forma est actus. igitur materia est potentia. Item sicut se habet ꝑma potentia actiua ad agens: ita se habet prima potentia passiua ad primū patiens. sed prima potētia actiua est primū agens. s. deus. xij. Metha. igitur potentia passiua est materia prima. Cum ergo materia sit sua potentia: est dubium qūo materia sit in potentia ad omnē formā. Unde questio tantuz querit. An materia prima possit in se recipere de qualibet specie aliquā formā. Vl an solū sit determinata ad formas vnius speciei vel duaz specierū. Potest aūt materia esse in potentia ad aliquā formam dupliciter. Primo in potentia ꝓpinqua. s. pro cuius receptione actualiter per qualitates ꝑmas disponit. ⁊ ista appellatur potentia materie actualis siue determinata: qz tunc non potest nisi illa forma introduci pro qua qualificatiue dispositiones cum ratione seminali agunt vt materia embrionis. Embrio enim est aggregatum ex semine patris ⁊ matris existens in propinqua receptione forme introducende. Secūdo est in potentia ad formā non actuali sed remota siue aptitudinali. scilicet quia actu nō pro aliqua forma disponitur: ſz apta nata est disponi. ⁊ hoc modo intelligitur questio presens.

Conclusio

In perpetuis esse. a posse non differt.

Intellectꝰ qōnis.

Primo.

Materia ē impone ad formā dupliciter.

Embrio.

Secundo

¶ Conclusio secūda. Materia prima est in potentia ad formā recipiendā de q̄libet specie rez naturaliū. ita q̄ signuz oēm distribuat ꝑ spēbus singuloz. Probat auctoritate Cōmētatoris supra allegata ⁊ rōne tali Mā est indifferens ad oēm formā. cū nulli forme resistat ſz ꝑ inclinationē in receptiōe ꝓferat. ergo est in potētia ad oēs formas. i. formas ipsaz specieruz ⁊ hoc materia totalis in se vel in suis partibus. Itē materia est pure passiua ⁊ imperfecta ſz perficit ꝑ formā. cū aūt impossibile sit ipsaz stare sine forma ⁊ forme ad inuicem corrūpant ⁊ alie regenerent: necesse est: quia ipsa est vna ingenerabilis ⁊ incorruptibilis q̄ sit in potentia ad formas oium specieruz rerum naturalium que subiacent continue transmutationi naturali.

Conclusio.

Probatur.

¶ Arguitur ꝓmo ꝓtra ꝑmā ꝓclusionez. Materia non ē sua potētia. qz dicit Cōmētator. j. huius. Mā manēte vna potētie eius sunt multe. Idē. Potētia materie in aduētu forme corrūpit: ſz materia est incorruptibilis. ergo mā non est sua potētia. Rīdet q̄ ille auctoritates intelliguntur

de potentia materie actuali que prout est quedā denominatio materie ad formā in aduentu forme corrumpitur ⁊ distinguitur a materia vt voluit secūda pars prime conclusionis. In materia enim tot sunt potentie actuales quot potest recipere formas. vnde sunt infinite ⁊ sunt corruptibiles. potētia vero materie aptitudinalis vel indeterminata ad hanc vel aliam formam est incorruptibilis ⁊ eadem ⁊ vna cum materia.

Arguitur scdo aucto. cōmentatoris. j. phisico. Accidit potentia materie vt sit subiectū forme. ergo si potētia est accidens materie non erit eadē cum materia. Idem. Materia nō est sua potentia. Idem. Posse quo sustentatur hoc subiectū differt a materia subiecti. Item potentia est de genere relatiōis cū dicat respectū: sed materia de genere substātie ergo distinguunt. Respondet q auctoritates iste ⁊ siles debent intelligi de potentia materie actuali vel instrumentali. Accidit enim materie potentia actualis quare sic ad hanc vel aliam disponatur. quia ſm rationem seminalē hoc est contingenter se habet. ⁊ sic accidit non valet tantum sicut est accidens. Et consequēter dicitur q potentia est de genere relationis licet materia sit de substantia hoc probat distinctionē rōnis vel formalem non autem realem.

Arguitur ꝓtra secundaz ꝯclusionez. Materia pma nō pōt recipere oēs formas ergo frustra est sua potētia: qm nō reducit ad actū vt elicit. j. celi. Imo mā sortis nō pōt recipe oēs formas neq mā celi vn q̄z aliā formā subiectiue recipe pōt. Rndet. Lz certa materia nō possit in se recipere oēs formas: tn alia sibi sil's in specie. Esset autem sua potentia frustra si neq in tota materia vel in partiali nulla eēt que formā de q̄libet specie recipere possit. pariter ꝯclusio intelligit de materia subiecta transmutationi.

Arguitur. Si materia est in potentia ad omnez formā tunc nō vr posse assignari ratio q̄re potius determinet ad vnā q̄z ad aliaz in trāsmutatiōe nāli. sp eniz certa in ipsaz introducit. Rndet. In generatione vniuoca causa est ratio seminalis quare introducit vna forma ⁊ non alia vt latius supza. In generatione vero equiuoca est dispositio ⁊ conuenientia maioz ipsius terre vel materie per qualitates primas introducta cum vna forma q̄z cū alia que conuenientia siue dispositio est loco rationis seminalis.

Generatio vniuoca

Vas seminalis ē cā generationis vniuoce.

Arguitur vltimo. Si materia est ī potentia ad omnez formā tūc ad formā quā mō hz qō est falsuz. vel ad formā generandā ⁊ ēt est falsum: qm ista nihil est. ⁊ sic mā eēt in potētia ad nihil qō est incōueniēs. Rndet q materia est in potētia solū ad formā generandā siue generabilem ⁊ non genitā: qm illā actualiter hz. ⁊ dr q non est ꝯueniēs aliquid esse in potentia ad id qō actu non est sed qō sibi futuruz est. vt ego sum in potentia esse magister alicuius qui nondū est. Sil'r antichristus est in potētia risibilis. Jō logici dicunt q potentia ⁊ impotentia amplient ad est ⁊ erit.

66 Atqui subiectum ipsum: numero qdem est vnum ratione autem duo.

79 Nos. n. materiaz ꝓpationemue: diuersa dicim' esse

Questio. XXIII.

Vtrum priuatio sit materia priuata

Pro introductione materie de priuatione est sciendum q Aresto. postq̄ posuit defectus antiquor ex parte materie ⁊ pariter p longū soluit eor obiectiones. Cōsequenter in cap'o scō huius q̄rti tractatus ponit eorū defectus rōne priuationis ⁊ insufficientiā māe dicens q lz aliq antiquor tetigerūt nām materie sz insufficiēter: qz dixerunt materiā esse non ens ⁊ iō ex eo non pōt aliqd fieri. Scō mā est nō ens: qz est eadē cū priuatione que est non ens: qm̄ q̄dd est vnū numero cū non ente ēt est vnū potētia ⁊ diffinitiōe cū eo. Sz Aresto. illud soluit dicēs. Nos quidē eniz mām ⁊ priuationē alterā esse dicimus. vbi
1 ponit quasdā dr̄ias inter materiā ⁊ priuationē. Prima. Lz mā ⁊ priuatio sint idē numero tn̄ differunt rōne: qz materia est nō ens p accidens. ſ. rōne priua-
2 tionis. sz priuatio est per se nō ens. Scōa differentia. Materia est ppe substā tiam: cū non sit ens in actu. priuatio vo nullo mō est. ppe substantiā: qz est nō
3 ens. Tertia. materia cū forma est cā eor que sunt ⁊ gn̄ationis: sed materia cū
4 priuatione est cā corruptionis ⁊ machinat ad maleficiū. Quarta materia appetit formā tanq̄ quoddā diuinū optimū ⁊ perfectū. priuatio vo est ꝺria forme vñ priuationē nō appetit ita lz mediāte priuatiōe ⁊ fm rōnem eiusdē materia appetat formā. ⁊ sup illa dr̄ia mouebit vltima q̄stio huius primi phisicorum. Quinta differentia. materia est quodāmodo generabilis ⁊ corruptibilis
5 qz subiectiue non aut per se: qm̄ per se est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. priuatio vo corrumpit per se. Vñ presens questio est mota super ista predicta.

Que sūt dīe ⁊ nature ⁊ priuatiōis.

Causa corruptōis

Notandū ꝓmo q priuatio accipitur multipliciter

Priuatio.

1 Primo pro altero cōtrarior minus pfecto. vt. ij. de aīa nigrū est priuatio albi. qz est forma contraria albedini minus pfecta q̄z albedo. simil'r frigidū est priuatio calidi. Secūdo pro forma tendente ad non esse siue ad corruptionem: qz
2 priuat suo esse. ⁊ sic intelligit cōmentator. j. huius. Forma que corrumpit est
3 priuatio forme generande. Tertio capit pro forma nondū pfecta sed diminuta. ſ. que actu generat ⁊ est in esse incōpleto quoniā priuat suo esse perfecto ⁊ completo. vt. ij. phīsi. priuatio est quodāmodo forma. ſ. incōpleta. Quantū vo

Priuatio ꝑcretiue

1 ad propositū spectat priuatio capit dupliciter. Primo concretiue fundamentaliter siue impropꝛie. Et est subiectum siue materia carens certa forma siue dispositione cū aptitudine ad illā. Illud autem contingit multis modis fm Aresto. iiij. metaph. Primo quādo caret aliq dispositione que nata est haberi licz
2 non ab illo. vt planta caret visu. Secūdo quādo caret aliqua dispositiōe quā in sua specie nō aptum natum est habere: sed in genere vt talpa caret visu. aīal
3 tamē videt qō genus est talpe. Tertio qz caret aliqua dispositiōe quā natum est habere nō tamen habet eo tēpoꝛe quo deberet habere vt canis quādo ge-
4 neratur caret visu Quarto quādo priuatur per violentiā vt aliquis priuatur veste qua tūc caret. Secūdo mō priuatio capitur propꝛie ⁊ abstractiue. Et est carentia alicuius forme vel dispositionis respectu subiecti qō natuz est habere illā: ⁊ sic est principiū rei naturalis. j. phisicor. Aresto. vo. iiij. metha. sic diffinit. Priuatio est negatio substātie ab aliquo determinato genere. Et capitur substantia large: quoniā dicit. v. phisico. quies est ꝓuatio motus. Priuatiōe

Priuatio abstracti ue.

ergo sunt sicut ignorantia: carentia forme: carentia cuiuscūq; rei: cecitas surditas ⁊c. Differt aūt negatio a priuatione: quoniā priuatio est carentia cū aptitudine: sed negatio est carentia cum vel sine aptitudine. vnde hoc innuit Aresto. iiij. metha. dicens. Alicuius absentia negatio est. in priuatione vero subiecta quedā natura de qua dicitur priuatio. Exemplum. Materia cęli si habet materiam saltem cęlum habet negationē alterius forme substantialis. non autē habet priuationem. q; non potest naturaliter recipere aliaz formā substantialem. Est tamen verū q; eius materia habet priuationem alicuius dispositiōis q; motus crastini quoniā illū potest in se inhesiue recipere.

Differt pua. ⁊ nega.

Quō mā celi habent priuationem.

¶ Notanduz scdo. Quz priuatio nihil sit: ppter quod multi tertiū principiū rei naturalis aiūt rationē seminalē. ideo de singulis istis est hic videndū. Unde Aresto. probat hic in textu q; priuatio sit principiuz rei naturalis: quoniā illud est principiū necessariū ppter qō materia appetit formā. sed priuatio est huiusmodi. ergo est principiū. materia enim sm se nō appetit formā: quoniā etiā appeteret postq; eam haberet per modū carētie. nec sm q; est informata aliq; forma: q; forma expellenda ⁊ introducēda sunt contraria. ⁊ sic appeteret p se illius forme corruptionē qō non occedit cōmentator. Q; aūt minor sit vera. pbat Aresto. qm ipsa est quoddā diuinū optimū ⁊ appetibile ⁊ est cōtraria priuationi. materia vero apta nata est ipsaz appetere ⁊ desiderare ⁊ non nisi sm natūrā priuationis. appetit enim illud qō non habet: ex quo appetitus fit rōne carentie. Patet ergo q; ratio seminalis nō est p̄ncipiuz rei naturalis. Preterea principia rei naturalis debēt cōcurrere in generatione cuiuslibet rei naturalis. sed ratio seminalis non cōcurrit in generatione cuiuslibet rei naturalis. q; non in generatione equiuoca neq; quādo vnū elementum generatur ex alio: vbi tamē. ſ. in transmutatiōe elementoz maxime deberet cōcurrere. Item vnū principiū non oz fieri ex alio. j. huius. sz forma substā tialis originē trahit ex ratione seminali sm naturaliter loquentes. et vtrū ratio seminalis post productionē in cōpositō maneat nondū est a plerisq; diffinitum: licet relinquat suam impressionem ⁊ vestigium in composito. de quo latius supza. Hoc tamen verum est q; in generatione animalium ab animalibus ⁊ vectigabilium ex seminibus posset sustineri q; ratio seminalis eēt principium. sed hoc non est de mente Aristotelis. Ut autem ratio priuationis sufficienter intelligatur ponuntur due conclusiones.

Priuatio est principium rei nālis.

Racio seminalis non est principium generationis rei naturalis,

An ratio seminalis in cōpositō maneat.

¶ Prima ꝯclusio. Nulla priuatio est aliquid in rez natura. Probat per Aresto. j. huius dicentē. Materia est non ens sm accidēs priuatio autem est per se non ens. Ibidem. Priuatio est extra omne esse. Ibidem. Materiam quidē prope rem ⁊ substantiam aliqualiter dicimus priuationem autē nequaq;. Et Aresto. lib. j. de partibus animaliuz. Priuationis vt priuatio nulla est differentia. non enim fieri potest vt species eius sit qō non est: differentia autē vniuersalis vt species habeat necesse est. Item priuatio ē negatio. iiij. metha. sed negatio est non ens. Ibidem. Item Cōmentator. Priuatio autem est non ens neq; ppinque neq; remote neq; substantia neq; accidens. Neq; valet si predicta soluantur q; debeant intelligi de ente positiuo

Conclusio.

Nulla priuacio e aliquid in rerū na.

sed priuatio habet esse priuatiuum: quoniā illud esse priuatiuum etiam nihil est: quia vel illud esse est aliquid vel nihil. contradictionis autē cum nihil sit medū. iiij. methaphi. necesse est q̄ simpliciter vnum illorum respondeat. Si secundū: habet propositū. Si primū: hoc est contra auctoritates p̄dictas ⁊ rationes sequentes. Ratione probat. quia si priuatio est aliquid vel est substantia aut accidens. Si substantia. aut erit materia: forma: aut totū compositū. ij. de anima. Non materia. quia priuatio per se corrumpit. j. huius sed materia est incorruptibilis. Non forma. q̄ priuatio in aduentu forme corrumpit ſm Cōmentatorē. Q̄ non sit accidens materie vt alij dicūt probat. Primo. quia ita sibi inhereret ergo poneret existentiā ⁊ eet aliquid positiui. ⁊ priuatiuū includeret aliquod positiuū quod est impossibile. Secundo sequeret q̄ in materia prima essent infinita accidentia realiter distincta: q̄ infinite priuatōes que distinguunt ab inuicē ſm q̄ materia priuat diuersis formis: ⁊ cū materia sit corpus in quātitate ⁊ res materialis siue quanta: accidentia erūt quanta ⁊ magna q̄ō est impossibile. accidens enim non quantū non pōt inherere rei quāte. Tertio sequeret q̄ deus non posset simpliciter vnam rē creare: q̄ semper infinitas priuationes in tali re crearet: neq̄ posset perfecte simpliciter vnaz rem destruere quoniā semper infinitas secuz destrueret priuationes. Neq̄ vt dicunt ista repugnantia est ex parte rei. quoniā potest deus ipsas priuatiōes ex quo sunt accidentia ante ipsius rei destructionem annihilare sed illis destructis vt sequit adhuc talis res infinitis priuatur dispositiōibus. nisi forte deus oēs dispositiōes tali rei adesse faceret quod est impossibile. quoniā si est res generabilis vt musca eternitas deitas ⁊ filia sibi adesse non possunt.

Ratione.

¶ Secunda conclusio. priuatio concretiue est nihil aliud in re q̄ materia inquantū caret certa forma ⁊ non differunt nisi ratione. Probatur auctoritate Aresto. primo huius. materia ⁊ priuatio sunt vnum ens numero. ⁊. ix. Methaphi. Priuatio dicitur multipliciter etenim non habēs priuatum dicitur. Quot differant ratione patet auctoritate Aresto. ponens q̄nq̄ differentias inter materiam ⁊ priuationem dicens. Nos quidem materiam ⁊ priuationē alteram esse dicimus. Et Cōmentator. Differentia inter materiam ⁊ priuationem est solum ſm vocē. Ratione tali. quia materia est carens certa forma quā nata est habere. ergo est priuatio concretiue. Distinguuntur autem secundū rationes principiandi. materia enim subijcitur contrarijs. scilicet forme ⁊ priuationi. Primo huius. sed idem non subijcitur sibiipsi. Item materia non contrariatur forme sicut priuatio. primo huius. ergo non sunt idez totaliter. Item materia non corrumpit in aduentu forme. sed priuatio in aduentu forme corrumpitur ſm Cōmentatorem ergo distinguuntur.

Conclusio.

¶ Arguit contra primaz conclusionez: Illud q̄ō corrūpitur est aliq̄d al's nō p̄cederet de eē ad non eē: imo esse op̄z q̄ō corrūpit. v. metaphisice. sed priuatio corrūpit ſz Aresto. ⁊ Cōmētatorē p̄mo huius. igit ē aliq̄d. Itē forma ⁊ priuatio sunt ōria. j. phisicor. ergo sunt. Itē materia ⁊ p̄uatio differūt. j. bui⁹. ergo sūt. q̄ alietas ⁊ diuersitas cadit iter res simul existētes. ⁊ vij. metha. Priuationes formaz insunt materie ſm accidēs. ergo p̄uatōes sūt

aliquid. Respondet ad oēs istas auctoritates q̄ habent veritatē denoīatiue. priuatio eniz dicit corrumpi solū denoīatiue: qz in aduentu forme materia dicitur non amplius ista forma esse p̄uata: esse autez oportet qd̄ vere corrūpet. ita pariter denoīatio forme ⁊ priuationis ɔ̄riantur. Et Arest. hic posuit dr̄iam inter materiā ⁊ priuationē capiendo priuationē ɔcretiue. corrumpit eniz materia priuata nō autē corrumpit materia simplr̄. Item priuatio dicit denoīare materiā sicut me non hēre pecuniā denoīat me pauperē: ⁊ tñ me non habere pecuniā nihil est. Uñ sicut ens pōt denoīare non ens vt risibilis antichristū Propter qd̄ logici dicūt verbū denoīare ampliare ad quinq̄z differentias tēporum. ita non ens vt priuatio alicuius rei denoīat ens priuari ⁊c̄.

Nota

¶ Arguitur scd̄o ⁊ ratione scotistaꝝ. Impossibile est effectū formalē esse sine causa formali. s̄z cecitas ē causa formalis ceci: s̄z cecus est. ergo etiā cecitas est. Item pctm̄ formaliter s̄m theologos est priuatio: ⁊ si esset nihil tunc deus puniret hoīem pro nihilo: qd̄ pietas non admittit. Rñdetur ad primū q̄ maior sine thopica intelligit de his que inherent ⁊ cum hoc denominant vt pz inductiue: sed priuatio lz denoīet non tamen inheret: qz est simpliciter non ens. ideo topica intelligit in positiuis causis formalibus. Ad secundum dicitur lz carentia debitarum circūstantiaruz dicitur pctm̄ formaliter tamen deus punit: qz precepit per se vel alios hoc fieri: aliud nō fieri: ⁊ qz preceptum violatur deus punit: licet carentia debitarum circūstantiarum que nihil est ipsum preceptū violatū denominet saluo iudicio meliori.

Vt impossibile est paretem esse album sine albedine.

¶ Arguitur tertio. priuatio est p̄ncipiū rei naturalis ergo est. qm̄ oportet principia p̄manere. primo huius. alias non essent tria p̄ncipia rerū naturaliū ɔtra Aresto. primo huius. Itē si priuatio est non ens ⁊ cū sit principiū tunc non ens erit causa entis. Respondet primo q̄ tantū duo sint p̄ncipia per se rei naturalis. s. materia ⁊ forma s̄m Arest. hic priuatio vero dr̄ principiū per accidēs. Imo concedit q̄ priuatio sit principiū per se transmutationis naturalis. habet eniz rationē principiandi termini a quo cū impossibile sit materiā recipere formā nisi prius habuerit eiusdē forme priuationē ⁊ materia non appeteret formā nisi mediāte priuatione. Uñ dicit q̄ duo sint principia rei naturalis inesse ⁊ tria in fieri. quoniā priuatio in aduentu forme corrumpitur scd̄z Cōmentatorē ideo dicitur q̄ ratio principiādi priuationis denoīatiue permanere dicitur. Et non ens est bene causa p̄ accidens entis: vt q̄ Petrus ad me non venit est causa q̄ percutit: ⁊ sic de infinitis.

Materia et forma p̄ncipia per se priuato principiuz per accidens.

Non ens est causa entis.

¶ Arguit ɔtra secundaz conclusionez. Ex priuatiōe nihil fit: qz al's aliquid fieret ex nihilo: sed ex materia aliquid fit. p̄mo huius ergo non sunt idem. Respondet hoc argumentū distinctionem rationis probat: quia ex priuatione inquantū priuatio nihil fit. Et si dicitur tamen primo huius concessum est q̄ omne quod fit: fit ex priuatione ⁊ cōtrario. Rñdetur q̄ ex exponi dz per post: alias denotaret causam materialem.

Exponit² pro post

¶ Arguitur scd̄o: materia est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis primo huius: sed priuatio corrumpit. ibidē ergo. non sunt idē. Itē si priuatio esset mā tūc cecitas eēt cecū esse: qd̄ est ɔ̄ Aresto. in post p̄dicamentis q̄ dicit. cecitas nō est cecū eē. Rñdet ad p̄mū q̄ mā corrumpit p̄uata. s. postq̄

forma qua caruit introducit̃.nõ aũt corrũpit̃ simplr̃.Ad scdm Arest.accepit cecitatẽ abstratiue sicut ẽt priuatio abstractiue non est materia.

¶ Arguit̃ tercio. Materia est principiũ ꝑ se.sed ꝑuatio est principiũ ꝑ accidens ergo distinguunt̃.imo sequeret̃ ꝙ tm̃ duo essent ꝑncipia rei naturalis qm̃ materia ⁊ priuatio idẽ sunt. Itẽ materia est subiectũ vnicuiq; sed nõ priuatio. Rñdet̃ ꝙ totũ argumentũ ꝓbat distinctionem formalem siue rõnis inter materiam ⁊ formam.qm̃ principia qñ sunt tria tunc distinguunt̃ ꝟm rõnes formales principiandi vt supra latius. Uñ mã absolute est ꝑncipiũ rei naturalis.⁊ distinguit̃ a priuatione nõ nisi qꝛ est materia ⁊ est sibi eadem inquantum est priuata aliqua certa forma:capiendo ipsam priuationem concretiue de qua loquitur commẽtator primo huius dicens. Priuatio que corrũpit̃ est priuatio forme generande.

81 ¶ Nam cum sit quoddaꝫ diuinuꝫ ⁊ bonum ac appetibile:alteruꝫ ipsi contrariuꝫ esse dicimus:alteruꝫ suapte natura affectat: atq; appetit ipsum. Sed hoc est materia:ꝑinde appetens illud:atq; si femina matrem ⁊ turpe appetat pulchrum.

¶ Questio. XXIIII.

Utrum materia prima appetat formã.

¶ Notãdũ primo ꝙ Arest.ꝓ ꝯclusione libri primi phisicoꝝ inter cetera ponit causam q̃re forma sit appetibilis a materia relinquens vlteriorẽ determinationẽ de forma ad ꝑmã phiã.id est metaphisicã. Forma ergo est quoddã diuinũ qꝛ est actus.ij.de aĩa.forme enĩ est agere. Est ẽt quoddã optimuꝫ ⁊ appetibile.qm̃ ipaꝫ mãꝫ appetit tãq̃ꝫ suã ꝑfectionẽ cũ ꝑ eã reddat̃ ens in actu ⁊ prius fuit ens in potentia. Appetitus aũt sꝑ fert̃ in bonuꝫ.qm̃ oĩa bonũ appetũt.ꝑmo ethicoꝝ. Dr̃ ẽt finis qm̃ ipsa termĩat mãꝫ ⁊ gñationẽ. imo oĩa agẽtia nãlia gr̃a forme acq̃rende agũt ⁊ trasmutant̃ adinuicẽ. Dicit̃ aũt forma ĩquãtũ mãꝫ informat.ydea vero siue exẽplar inquãtum dat esse rei totaliter.⁊ species inquantũ ponit rem in speciẽ. Ratio aũt dicitur qm̃ vera rõ differentia ⁊ diffinitio speciuoca ab ipsa sumit̃. Endelechia aũt qꝛ est actus vñ mã ꝑma formã appetit vt ꝑ eã ꝑficiat̃ reddat̃ ens in actu ⁊ determinet̃.⁊c̃.

Forma.

Forma sortitur varia noĩa alia ⁊ alia ratione.

¶ Notandũ secundo Appetitus est inclinatio ipsius rei in bonũ verũ vel apparens.nihil enĩ appetit̃ nisi sub rõne boni.j.ethicoꝝ. Bonũ est qd̃ oĩa appetũt. Inclinatio vero est ipsa inclinata mãlr̃ ⁊ in re. In rebus ꝯpositis ergo est ipsa forma nõ absolute sed inquãtũ est inclinata.ad h̃ vel aliud. Et est duplex.s.nãlis ⁊ aĩalis.qm̃ dicit cõmentator primo hui⁹. Appetitus alius est naturalis sine sensu vt in plantis ad nutrimentũ.⁊ alius cuꝫ sensu vt appetitus aĩaliũ ad nutrimentũ. Naturalis ergo siue nõ cognitiuus est q̃ fit sine cognitione aliqua ꝑcedente.⁊ est eoꝝ q̃ carent sensu ⁊ cognitione vt graue appetit deorsuꝫ ⁊ leue sursum.plãta appetit eẽ in terra pingui.imo

Appetitus.

Inclinatio.

Naturalis.

oīs res mūdi appetit seu diligit se ꝑmanere ⁊ bñ se hēre ꝟm ꝯmētatorē ꝑmo
Animalis phisicoꝝ. Alius est appetit⁹ aīalis siue cognitiu⁹. q̄ scz fit ꝑ cognitōz sensitiuaz
vel intellectiuā ⁊ repit̄ in aīalibus. nō tñ dr̄ aīalis qꝛ fiat ab aīali sz cū cogni-
tione. qm̄ potētia in aīa appetit ⁊ tñ nō est aīal. ⁊ sic aīalis stat in nominatiuo
Isto mō equ⁹ appetit aquā turbidā ⁊ vacca clarā. ⁊ hō appetit sꝑ se bñ hēre.
Et est duplex qm̄ q̄dā est sensitiu⁹ q̄ fit ꝑ sensuz īmediate. ⁊ repit̄ in hoībus ⁊
brutis. vt homines appetunt inimicum ledere ⁊ amicum amare. Et ille iteruz
Cōcupiscibilis est duplex. aliquis enim est concupiscibilis qui fit circa delectationes sensuū
Irascibilis exterioꝝ. Alius est irascibilis qui fit circa arduum aliquod. Et in talibus ap-
petitibus versantur virtutes morales. ideo de his loqui spectat ad philoso-
Intellectiuus phos morales. Alius vero appetitus dicitur intellectiu⁹ qui scilicet fit per in-
tellectum vel qui fit gratia sciendi. ⁊ sic tot sunt appetitus in homine quot sūt
potentie intelligendi. qm̄ cuilibet potentie corrñdet vnus appetitus propri⁹.
In gñe appetitus Cū ergo appetitus in genere nihil sit aliud q̄ꝫ inclinatio alicuius ad aliquid
prosequendum vel fugiendum tanq̄ꝫ bonū verum vel apparens. s. appetibi-
le quod mouet potentiam. iij. de aīa. ideo proprie nō repit̄ nisi in aīalibus ⁊
Metaphorice nō nisi metaphorice in rebus inanimatis. Unde dicit Arest. iij. de aīa. Appeti
tiuum nō est sine fantasia. fantasia oīs rationalis aut sensibilis est. Ideo appe
titus proprie est duplex. s. desiderij sine respectu rei future. quo modo dicit cō
mētator ꝑmo huius. Omnis appetitus fit ratione carentie. quo enim carem⁹
feruentius id appetimus. Cum vero omne animal prosequatur conueniens
⁊ fugiat disconueniens vt se saluet: ideo talis est duplex. Quidam dicitur ꝓ-
ꝓsecutiu⁹ secutiu⁹ quidam fugitiuus. Alius vero appetitiuus dicitur presentie siue com Cōplacētie.
Appetit⁹ placentie: qui fit respectu rei possesse. vt animal in loco conuenienti existens
desiderij appetit ibidem esse. Eodem modo potest appetitus naturalis similitudinarie
fugitiu⁹ ad predictum appetitū animalem applicari: vt materia appetit formam. ⁊ lo-
catum appetit esse in loco. ⁊ graue appetit deorsuz. Hic ergo fit mentio de ap-
petitu naturali.

¶ Notandū tertio ꝙ materia dicitur appetere formā.

Intellectus qōnis qꝛ cum omne ens mundi appetat suam perfectionem ⁊ forma perficit mate-
Plures imaginat̄ riā ꝟm Arest. in textu. ergo materia appetit formam appetitu naturali. Unde
ponere in mā pro intellectu totius rei de materia est sciendum ꝙ in materia plures possunt
1 imaginari potentie. Primo enim ipsa consideratur tanquam nuda non ha-
2 bens respectum ad aliquam formam. Secundo consideratur eius naturalis
3 potentia sicut sua propria passio non tamen ad certam formam. Tertio eius
appetitus absolutus fluens a potentia naturali scilicet quia semper appetit ꝑ
4 fici per formam. vnde ille appetitus semper manet in ipsa. Quarto considerā
tur infinite potentie respectiue fluere ab ipsa: quoniam habet potentiam ad
5 quālibet formam. sed forme sunt infinite. Quinto considerāt̄ in materia infi-
6 nite priuationis formaꝝ. Sexto ⁊ vltimo infiniti appetitus respectiui quoni
am appetit quālibet formam. sed forme sunt infinite. Unde sicut materia est
indifferens ⁊ in potentia ad omnes formas ēt ita est hñs appetitum absolu-
tū oīum formaꝝ. ⁊ sicut est in potentia ad certā formam qm̄ non potest stare
nuda. ita etiam appetit certam formam non ꝟm suam essentiam cum sit indif

ferens. sed ſm q̄ per agens naturale ⁊ rōnem ſeminalem diſponit q̄ determinat eius appetitum abſolutū ac dirigit.

¶ Notandū vltimo ꝓo intellectu materie ꝓme ⁊ loco multoꝝ argumētoꝝ q̄ hic fieri poſſent ſūt mouēda puula dubia ō materia ꝓma. Ꝓio an appetitus māe ſit māteria met appetens. Rñdet mā eſt ſuꝰ appetitꝰ met eētialis ⁊ abſolutꝰ. qm̄ appetitꝰ accidētalis ē mediāte quo mā appetit formā. vt q̄lificatiue diſpōnes cū rōe ſeminali. Ꝓbat. qz circūſcriptis oībꝰ rebus a mā ipſa adhuc eſſet impfecta ideo appeteret pfici. qm̄ ꝯclinaret ad ſuā pfectionē ſcz aſſimilattonē ꝓmi entis. Et iſte appetitus ꝓpe nō ſuſcipit magis ⁊ minus ſicut accidētalis. Scōo an materia appetat formā gñandā vel quā actu hz. Rñdet q̄ formā generandā appetit p modū deſiderij ⁊ carētie. ſed formā quā hz p modū ꝓplacentie. magis tñ appetit formā pñtem cum plus p ipſam pficiat trāſmutet ⁊ actuet. mā aūt nō appetit formā corruptaz. neq; materia celi appetit formas inferioꝝ. nec mā hoꝝ inferioꝝ appetit formā celi. cū oīa iſta ſint ipoſſibilia. ſed appetitus nālis non eſt ad impoſſibile. ꝓmo celi. ¶ Tertio an materia ſub forma hois appetat aliam formam. ſcz cadaueris cū forma hois ſit pfectioꝝ. Rñdetur q̄ ſic q̄m non pōt ꝓpetuo ſtare ſub forma hois ⁊ in gñe forme iſtā pñtē plus appetit q̄ ipſam plus trāſmutat actuat ⁊ perficit. ¶ Quarto vñ ꝓuenit q̄ materia appetit formaz. Rñdet ex hoc qz ipſi materie eſt admixta ⁊ annexa ꝓriuatio forme quā non habet. q̄ cum ipſaz materiā pficere poſſit ideo ipſam appetit. ꝓpter quā ꝓriuationē admixtaz. Areſt. appellat materiā quoddā turpe. Et hz ꝓuatio ſit nō ens ⁊ ſit cauſa entis tñ hꝫ nō eſt incōueniēs q̄ nō ens ſit p accidens cauſa entis. vt abſentia naute eſt cā ſubmerſionis nauis efficiens ſine qua nō ita ēt ꝓriuatio ⁊c. ¶ Quinto an etiam forma appetat mām. Rñdet q̄ ſic ſed diuerſimode. qz materia appetit formā appetitu paſſiuo: forma vero appetitu actiuo: qz pficere. Eſt aūt oꝛdo in tali appetitu qm̄ forma ſubſtātialis appetit materiā diſpoſitā p qualitates ꝓximas ille ꝯſeqūter appetunt ipſam p quātitatē diſpoſitā vt agere poſſint. ⁊ ſic ꝯñr. ¶ Sexto quomō forma pficit materiā eſt an eſſentialiter vel accidentaliter. Rñdet q̄ accidentaliter. qz res eſſentialiter pfici nō pōt niſi exeat ſpēm. qz ſm Areſt. ſpecies rerū hñt ſe ſicut ſpecies numeri quibus ſi fit additio exeunt ſpeciē eſſentialē: Et nō ſeqūtur. hꝫ pficit accidentaliꝫ ergo eſt accidēs. qz in multis dar̄ inſtātia. ¶ Septimo cū ꝓriuatio ſit materia ꝯcretiue nō videtur quō ſit cā appetitus māe ſicut ſupra dictū eſt. Rñdet ꝓuatio q̄ñ eſt cā q̄ materia appetit formā nō eſt eadē ſimpliꝫ cuz mā vt ſufficienter ex p̄dictis claret. ¶ Vltimo ſi potentia materie eſt eadē cū mā ſiꝫ ꝓriuatio ⁊ appetitus vt ſupra ꝯcluſum eſt tūc ꝓriuatio erit potentia ⁊ appetitus erit ꝓriuatio ⁊ ecō tra. q̄ nō eſt dicendū. qz vnū creditꝫ ⁊ dicit eſſe cauſa alterius. Rñdet q̄ mā abſolute ⁊ nude ꝯſiderata eſt diſtincta ab illis p̄dcis. Cū aūt eſt eadē cū p̄dcis vt mā ꝓriuata cū ꝓriuatione. mā appetens cū ſuo appetitu tūc diſtinguit vt dictū eſt nude ꝯſiderata ab illis ſolū rōne ⁊ formaliꝫ. ⁊ ēt ꝓriuatio cōcretiue. Appetitus ⁊ potentia inter ſe diſtinguuntur ſola ratione. Et illud totum ꝓbat q̄ ratio appetitus: ratio ꝓriuationis ⁊ ratio potentie formantur in materia per noſtram conſideratiōnē vt eo melius eius notificatio intelligi valeat.

Dubia dema ⁊ prima,

Utrū appetitꝰ materie ſit ipſa materia met.

Utrū mā formas generandam ⁊c.

Utrū mā hois appetat aliā formā

Querit vñ ꝓueniꝫ q̄ mā appetit formam

Utrū forma appetat materiā / mā appetit forma appetitu paſſiuo. forma vero appetitu actiuo.

Quomō forma pficit materiam

Nō vꝫ quō ꝓriuatio ſit cauſa appetitus māe

Nota

¶ Conclusio ad mentem ares. Materia prima appetitu naturali appetit formam sicut femina virũ ⁊ turpe bonuꝫ. Probat̃ aucte Arest. qui hic in textu exp̃sse hãc sñiaꝫ posuit. Et cõmẽtatoꝛ. In materia igit̃ ẽ appetitus nãlis ad recipiendum oẽs formas. recipit igit̃ eas alternati qñ forma agẽs est p̃sens. Rõne tali ꝓbat̃. Oẽ ꝑfectibile appetit suã ꝑfectionẽ nãliter: qꝛ naturalis appetitus dirigit̃ ab agẽte infallibili ſm commentatorẽ. xij. metaph̃. Tale ãt dirigit rem in suã ꝑfectionẽ: al's falleret̃: sed materia ꝑficitur ꝑ formã qꝛ actuat̃ ꝑ eã. ĩmo nõ põt stare nisi oĩ forma ⁊ neqꝫ cognoscit̃ nisi ꝑ formã. j. phisi. Cũ ergo materia rõne p̃uationis sibi annexe est imꝑfecta ⁊ nõ possit seipsam transmutare. j. meta. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs neqꝫ ꝑficere: ipsa appetit ꝑfici ꝑ formã sicut turpe ꝑ bonũ. ⁊ mulier appetit viꝝ id est ꝑfectionẽ viri. vñ sicut non dicit oĩmodã sil'itudinẽ sed aliqualẽ. s. actus imperfecti ⁊c̃.

Ratione

Materia iccirco turpis.

¶ Arguitur cõtra predicta. appetitus materie secũdũ cõmentatorẽ est motus eius ad formã: ergo mã nõ ẽ suus appetit⁹: qꝛ al's eẽt motus. Item appetitus est in mã ſm cõmẽtatorẽ: sed idẽ nõ est in seip̃o. iiij. phisi. Itẽ mã hꝫ appetituꝫ: sed inter hñs ⁊ habitũ est dispositio media. v. metha. Rñdet̃ ꝙ cõmẽtatoꝛ capit motũ largissime ꝑ naturali tendẽtia ⁊ inclinatione materie. Et appetitus est in materia identice sicut risibile in hoĩe. sꝫ idẽ non est in seipso illis modis quos Aresto. iiij. phisi. posuit. Ad vltimũ dr̃ ꝙ Arest. v. meth. loquit̃ de habito possesso vt qñ diues hꝫ pecuniã. nõ aũt de habito identifico quo modo materialiter habet appetitum.

¶ Arguitur. Subijci nõ est ꝑfectionis: sed materia appetendo formã appetit sibi subijci. ergo materia nõ appetit formã rõne ꝑfectionis. Itẽ eternũ nõ põt ꝑfici a nõ eterno: sed materia est eterna. j. huius. forma vero generabilis ⁊ corruptibilis: ergo. Rñdet̃ ꝙ subijci forme ẽ ꝑfectionis respectu materie prime: sicut ẽt aĩa subijcit̃ scie ⁊ vtutibus ⁊ ꝑficit̃. Et dicitur ꝙ non eternum bene potest ꝑficere eternum accidentaliter: cum ipsuꝫ sit maioris actiuitatis ⁊ perfectionis.

¶ Arguitur Materia non cognoscit formam. ergo non appetit sicut femina viꝝ. ĩmo appetitus nõ fertur nisi in cognitum. iij. de aĩa. Rñdet̃ ꝙ mulier ſm cõmẽtatorẽ est hõ occasionatus ⁊ imperfectus vnde appetit ꝑfectionẽ viri id est natural'r appetit esse ita ꝑfecta sicut vir. ⁊ ita Arest. nõ loquitur de appetitu concupiscentie. ⁊ sicut dicit sil'itudinẽ imperfectionis. ergo non oportet ꝙ materia cognoscat formam. sed Arest. iij. de aĩa ĩtelligitur de appetitu animali non aũt naturali quẽ hꝫ materia.

Mulier hõ occasionatus.

¶ Arguitur vltimo. Omnis appetitus fit rõne carentie ſm cõmentatorẽ: sed cũ materia nõ possit esse sine forma ipsa nulla forma caret ergo nõ appetit formam cũ p̃us ipsam habeat. Rñdet̃ ꝙ cõmẽtatoꝛ intelligit̃ de appetitu desiderij quẽ materia hꝫ respectu forme generãde quã iam nõ habet. licet vltra hoc materia etiã appetat formam quam actu habet appetitu complacentie.

¶ Finit liber primus Phisicorum.

AB initio secundi libri phisicorũ nota ꝙ postq̃ Arestoteles in primo determinauit de principijs intrinsecis reꝝ naturaliũ ⁊ trãsmutationis naturalis. s. materia forma ⁊ priuatione. In hoc secũdo agit de principijs doctrine scĩe naturalis. s. de natura. de causis ꝑ se ⁊ per accñs. ⁊ principaliter de quattuor causis efficiente finali formali ⁊ materiali. quarum prime due sunt principia extrinseca. alie vero due principia intrinseca rerum naturalium. Unde totus liber secundus est diuisus in sex tractatus. In primo ponit quid sit natura ⁊ de quibus dicatur quia de materia ⁊ forma. In scd̃o de quibus naturalis scĩa ꝯsiderare habeat. In tertio de causis per se rerũ naturaliũ: id est de quatuor causis. In quarto de causis ꝑ accidens. s. de casu ⁊ fortuna. In quinto quõ naturalis habeat ꝯsiderare oẽs cãs. ĩmo ꝙ debet demõstrare ꝑ cãs. In vltimo tractatu dicit ⁊ ꝓbat ꝙ natura agat ꝓpter finem: ⁊ ꝙ a fine proueniat necessitas in rebus naturalibus. A principio ergo secũdi libri anteq̃ diffiniat naturã diuidit entia in naturalia ⁊ artificialia dicens. Eoꝝ que sunt alia quidem sunt natura. i. a natura. alia ꝓpter alias causas. id est ꝟm cõmentatorem ab arte. Postea ponẽs differentiã inter naturalia ⁊ artificialia dicit. ꝙ naturalia habent in seipsis principiũ motus ⁊ status. id est quietis. Artificialia vo inquantũ talia non habẽt in seipsis principium motus ⁊ quietis. Super quo textu solet moueri presens questio.

1 ¶ Eoꝝ que sunt quedã sunt natura: quedaꝫ ob alias causas. Natura quidem sunt aĩalia partesqꝫ ipsoꝝ: et plante: ⁊ simplicia corpora: Ut terra ignis aer ⁊ aqua. Hec enĩ ⁊ huiusmodi res natura dicim⁹ esse. Dĩa aũt q̃ dicta sũt ab hisce q̃ nõ natura ꝯstant differre vident̃.

¶ Questio I

Utrum res artificiales distinguantur a rebus naturalibus. ¶ Pro ista questione est Notandũ primo ꝙ res na- Res nãlis accipit̃
1 turalis accipit̃ multipliciter in phĩa. Primo qꝛ est i reꝝ natura. vt oĩs res mũ-
2 di dicit̃ res naturalis. Secũdo qꝛ est natura. vt materia ⁊ forma dñr res natu- Naturale dr. ⁊c.
Primo. rales. Naturale ãt dicit̃ multipliciter. Primo distinguit̃ ꝯtra violentũ: vt illud est naturale qd̃ nõ est violentũ vel coactũ vt comedere bibere currere est
Secundo. naturale. Scd̃o distinguitur ꝯtra artificiale ⁊ est oẽ illud qd̃ non fit ꝑ artem.
3 Tertio qd̃ nõ est voluntariũ: vt cadere sup terram a casu. Quarto qd̃ non est
4 disconueniens: vt moueri sursuꝫ est naturale igni. bibere vinum est naturale
5 homĩ. Quinto qd̃ non est miraculosum. i. supra potestatem nature: vt celum
6 influere est naturale. Sexto qd̃ nõ ẽ monstruosum: vt homo bene proporcio- Ens ꝟm naturã.
natus dicitur ens naturale. Ens vero ꝟm naturam est nihil aliud q̃ operatio que immediate siue principaliter procedit a forma substantiali. Hoc elicitur

ex Arest. ij. phisicoꝝ dicēte. ꝟm naturā sūt quecūq; in his sūt ꝟm se. vt igni ferri sursum. Exemplū aliud: quelibet ꝓpria passio est ens ꝟm naturam sui subiecti: ⁊ hoc in abstracto: vt risibilitas est ens ꝟm naturaz hoīs. Natura ēt multipliciter accipitur vt sufficienter. j. phisicoꝝ dictū est in ista q̄stione. Utrum eadem sint nobis notoria ⁊ nature. Res ergo naturalis ꝓprie ⁊ in ꝓposito ē res cōposita ex materia ⁊ forma. Uel sic. est res ꝯposita ex naturis. s. materia ⁊ forma: vt ꝟm Arest. hic in textu. oīa aīalia ⁊ sue ꝑtes plante ⁊ corꝑa simplicia siue elementa. Res itaq; naturalis duas hz opationes a forma substantiali emanantes. Prima est moueri ad suū locū naturalē ⁊ ꝓpriū si esset extra ipsum: vt si lapis esset sursum statim si nō ꝓhibeť moueť deorsuz ad centrum qđ est eius locus naturalis. Scđa est resistere suo ꝯtrario vel volenti ipsum remouere a suo loco naturali in quo q̄escit ⁊ conseruať: qm̄ oē ens mūdi diligit se ꝑmanere vt dicit ꝯmētator. j. phisicoꝝ. Res āt artificialis ꝟm Arest. h̄ in textu est res cōposita ex materia ⁊ forma in quā ꝑ artē ē ītroducta noua figura vt imago lapidea hoīs. domus. tunica. mēsa. statua ⁊c̄. Artifex enī si debet figurā ꝑ artē īducere p̄req̄rit ens naturale siue ꝯpositū naturale. Uñ nihil noui inducit vt post ꝯclusionem patebit nisi solū accidēs siue formā artificialē que in re est figura: ideo nūq̄ artifex pōt facere ꝑ artē īmediate substātiā. Uñ si res artificialis large debz diffiniri tūc est que fit ꝑ voluntatē ⁊ intellectum siue ꝑ artē. Ars enim ꝟm Arest. vj. ethicoꝝ. est recta ratio reꝝ factibiliuz id est ars est verus habitus inclinans hominē ad bñ se habendū circa res factibiles h̄ est extrīsecas: vt ars nauigādi. ars architecture ⁊c̄. De h̄ diceť amplius in. vj. ethicoꝝ. Hic tñ ars nō debet accipi ita stricte sed large ꝓ qualibz humana īdustria siue calliditate. Uñ si rusticus seminat frumēta vel fuit calceū vel edificat domū suā. hec facit vt artifex lz nunq̄ talia ex alijs didicerit. Sequitur ergo q̄ nullū agens vl̄e vel inanimatū vt deus celū ignis facit aliquid ꝑ artē. Itē nullū brutū facit aliq̄d ꝑ artē: lz auis vel aliud volatile faciat nidum vel quid aliud ac si ars fecisset vel fortasse melius: tñ hoc fit ex instinctu nature qui est ipsa res met q̄ sic dirigiť ꝟm ꝯmētatorē. xij. metah̄. ab intelligentia nō errāte. Ideo cōiter oēs ꝯcedūt q̄ natura nūq̄ erret. ¶ Sed diceres quō sunt cognoscēde res an sint dicēde naturales vel artificiales. cū tñ sepe ars ⁊ natura sil̄ opentur: vt in pinsendo panes ⁊ serēdo frumenta. Rñdeť ꝟm regulā ꝯmētatoris quā hic in. ij. phisi. posuit. Que sunt inchoatiue a natura ⁊ completiue ab arte sunt denominā̄da artificialia: si aūt sunt īchoatiue ab arte ⁊ cōpletiue a natura sunt naturalia. Ratio qꝛ a fine oīa sunt denominanda. ij. de aīa. Pro quo est cōsiderandū q̄ q̄tuor modis actio nature ⁊ artis simul ꝯcurrūt. Primo nā incipit ⁊ ars ꝯplet: vt domus mēsa statua isto mō fiunt. Scđo ecōtra ars inchoat ⁊ natura cōplet: vt frumētū ceruisia sanitas. qꝛ medicus solū applicat medicinaz ⁊ tandē natura agit principal̄r. Tertio natura īcipit et ars cū natura simul ꝯplēt: vt cātrus cāpana: fusio oīum mineraliū Quarto ⁊ vltimo vbi nature actio p̄requiriť ars inchoat ⁊ ēt ꝯplet. vt farina camisie sil̄r tunica illo mō fiūt. Fiunt tñ ēt res ꝑ artē ꝯpositōe vt domus. subtractione vt imago. alteratione vt lateres. ⁊ de his modis ē dictū. j. phisicoꝝ.

Res nāles vt in proposito

Operationes rei nālis due

Res artificialis in proposito

Ars

Regula cōmentatoris dijudicans res artificiales a nālibus.

Actio artis ⁊ nāe concurrunt.

1
2
3
4

Res artificialis

¶ Notādū scđo q̄ res arficialiter ꝯsideratur duplici

ter. Primo materialiter ⁊ absolute ꝓ illo qd̄ artifex p̄req̄rit añq̄ introducat ⁊ disponat in eo formā artificialē ⁊ in re est res ꝯposita ex materia ⁊ forma. vt mensa est lignū. statua ē lapis. cātrus est plūbum ⁊c̄. Scd̄o formal'r ⁊ cō notatiue ꝯsiderat̄ ꝓut significat rem ꝯpositā ex materia ⁊ forma. ⁊ vltra h̄ cō notat suā formā artificialez. i. figurā siue nouū accñs qd̄ artifex introduxit: quomō veteriste ponūt oīa noīa reꝝ artificialiū in quarta spē q̄litatis. Forma vero artificialis siue figura ꝓculdubio distīguit̄ a forma nāli siue substātiali ⁊ est aliquid. Patz qꝛ forma artificial' ē accñs ⁊ nālis substātia. īmo etiā distinguit̄ a re artificiali real'r. qꝛ figura est distīcta a figurato vt īfra latius ꝓbabit̄. q̄libz enī forma artificial' est figura ⁊ accñs. qꝛ dicit Arest. viij. meta. Uas ⁊ domus fortasse nō sunt sustātie. ⁊. vij. metaph̄. statua nō est lapis sed lapidea. Et cōmētatoꝛ hic. Forme artificiales sunt accidētia in subiectis nāli b⁹. Itē īpossibile est eandem formam ꝓduci simul ab arte ⁊ natura cum sint agentia distincta realiter: sed forma naturalis ꝓducit̄ a nā ⁊ artificialis ab arte igit̄ differunt. Item oēs res artificiales cognoscunt̄ ꝑ formas artificiales ⁊ non naturales: vt domus cognoscit̄ nō ꝑ formā substātialē lapidis sed artificialem. Item hoc fuit de mente Arest. hic in scd̄o phisicoꝝ dicentis ꝙ forma naturalis est natura. forma vero artificialis nō est natura. Et probat hoc primo: qꝛ forma naturalis ꝓducit aliam naturalem: vt ignis producit ignem rōne forme. Artificialis aūt nullā aliam ꝓducit cū sit forma quiescens in subiecto naturali. Scd̄o ꝓbat sic. ex coꝛruptōe forme artificialis non producitur alia forma artificialis: sed ex coꝛruptiōe forme naturalis ꝓducitur alia. ergo differūt. Si enī lectulus putrefit tūc generatur forma ligni vl' alia forma substātialis ⁊ nulla artificialis. Super quo textu ꝯmētatoꝛ q̄rit. q̄re forma nālis sit principiū gñationis ⁊ nō artificialis. Rñdet qꝛ forma naturalis est substātia ⁊ artificialis accñs. Ex hijs colligit̄ ꝙ forma artificialis est aliquid ⁊ artifex ī sua actōe aliq̄d facit ꝯtra opinionē quoꝛūdā q̄ cōtra mentē Aresto. ⁊ cōmētatoꝛis dixerūt ꝙ artifex nihil ꝓduceret in actione artis. quoꝛum ratio habet̄ infra in primo argumēto Esset enī absurdū dicere hoc ⁊ cōtra Arest. qui hic exp̄sse posuit differētiam inter rē naturalē ⁊ artificialem: ⁊ si oīno idē essent nulla esset differentia: Itē ars est habitus factiuus. vj. ethicoꝝ. g̊ ars aliquid facit. Item. ij. phisicoꝛū dicit Arest. ꝙ policletus est statuā faciēs ⁊ si facit aliquid ⁊ nō rez naturalē. igit̄ artificialē. Et cōmētatoꝛ. xij. metaph̄. Natura agit in coꝛpoꝛe toto. ars non nisi in extremitatibus eius. h̄ est in superficie. Item ars imitatur naturā. ij. phisicoꝝ: sz natura, facit substātiam. ergo ars ad min⁹ facit accidēs. Itē artis bonū est opus. vij. ethicoꝛū. g̊ aliq̄d ars facit. Itē alia rōne domificatoꝛ edificando domū facit aliq̄d vel nihil. Si p̄mum habetur intentum. Si secūdum tunc ars non erit habitus factiuus ꝯ Aresto. vbi supꝛa īmo seq̄ret̄ ꝙ finis artificis esset ipsa edificatio ⁊ opatio ⁊ non forma introducenda teīnta: qd̄ est contra rationez ⁊ oēz expientiam: quia. j. ethicoꝝ dicitur Ubi nihil est actu pꝛeter operationem ibi operatio est finis. Si enim artifex nihil faceret: tūc artificium suum non haberet nouum nomen siue nouam denominationem sed remaneret pꝛioꝛ denominatio: quod est falsuz. ergo artifex aliquid de nouo pꝛoducit.

Mā̄liter

Formaliter

Nota

Differunt forma nālis ⁊ artificialis

Querit̄ s̄m commentatoꝛem

Artifex aliquid facit

Ars i sup̄ficiebus versatur

Finis artificis

Conclusio

¶ Respondet̃ ad qõnez. oĩs res artificialis est res naturalis subiectiue ⁊ mãliter. lz vt vult Arestoteles formaliter distinguantur hoc est res artificialis inquãtũ talis nõ est nãlis. ⁊ ꝑ ꝯsequens differũt solum rõne. Prima pars patz ex Arest. j. de anima dicente. ⁊. viij. methaphisice. Domus nihil aliud est q̃z lapides ⁊ ligna. sed lapides ⁊ ligna sũt res nãles. Et res dz hic accipi transcendenter vt sit vna vel plures res. Rõne tali demonstrando domũ bene infert̃. hoc est res artificialis ⁊ hoc est res nãlis: qꝛ lapides ⁊ ligna. igit̃ res naturalis est res artificialis. Preterea oĩs res artificialis est cõposita ex materia ⁊ forma vt patet inductiue. sed oĩs res composita ex materia ⁊ forma est naturalis ex diffinitione rei naturalis. Secunda pars ẽt probatur autoritatibus supra ante conclusionem adductis. ⁊ presertim autoritate Arestotelis hic secundo phisicorum: qui posuit differentiam inter rem naturalem ⁊ artificialem. Pariter super eo Cõmentator vt in sequenti qõne latiꝰ dicetur. Ratione tali. domus inquantuz domus ⁊ quelibet res artificialis est facta per artem. res vero naturalis per naturam: ergo differunt. alias eadem actio esset artis ⁊ nature.

¶ Arguit̃ primo. Res artificialis nõ differt in aliquo a re naturali sed oĩno idẽ sunt: qꝛ forma artificialis nihil est. qꝛ maxime esset accidens siue figura. Sed ꝯ qꝛ talis forma ꝑ ꝯpositionẽ ptiũ acq̃sita esset tota in tota re ⁊ cũ hoc in qualibet pte. ⁊ illud est falsuz. alias quelibet pars hẽret nomẽ totius. ⁊ sic quelibz pars domus esset domus. Uel scdo esset tota in tota re ⁊ aliqua parte. illud ẽt est falsum qꝛ nunq̃z accidens materiale ⁊ extẽsuz põt simul ⁊ semel esse in diuersis subiectis. Uel tertio essz tota in tota re ⁊ nõ in qualibet pte. tunc querit̃ an oẽs forme partiũ p̃fuerint in partibus vel nõ. Nõ p̃mũ qꝛ possibile est ꝙ domus cõponat̃ ex lapidibus nõ scissis vel sculptis. ĩmo nõ mutatis nisi ꝑm locũ: Nõ scdm qꝛ alias talis forma ꝓduceretur subiecto ⁊ in instanti qd̃ est impossibile nãe ergo artifici. Itez esset accidens inherens toti rei ⁊ nulli eius pti qd̃ est falsum. Rñdet̃ p̃mo ad hoc ꝙ domus cõponat̃ nõ req̃rit̃ ꝙ oẽs ptes acq̃rant nouã formã vt ꝓbatũ est. sed nihilominus artifex in hoc ꝙ ptes domus cõponit ⁊ ꝯiungit ꝓducit nouã figuram totalẽ que ante hac nõ fuit in oĩbus ptibꝰ. ideo successiue ꝓducit illã. Et dicit̃ ꝙ tota forma artificialis sit subiectiue in tota re ⁊ ẽt in oĩbus ptibus nõ seorsum sed sil̃ vnitis ⁊ ꝯiunctis. que forma oẽs illas ptes sic vnitas denoĩat domũ vel aliter. Uñ ex tali ꝯiunctiõe partiũ resultat quedã noua forma in actu ipsam rem denoĩans. Si aũt dicitur que forma de nouo fit ꝑ subtractionem siue incisionem pticularũ lapidis nonne etiã p̃us fuit. Dicenduz est ꝙ nõ: ĩmo noua superficies figura vel linea acq̃rit̃ que qñq̃z specie differt a figura p̃cedente vel priori. Et lz ptes ꝑ diuisionem nõ mutent̃ tñ non potest esse ablatio alicuius ptis sine noua superficie ⁊ figura.

Queritur.

¶ Arguit̃ secũdo. sonus lutine motus serre. motus artificialis saltandi ⁊ sil̃ia sunt res artificiales ex quo humana industria fiũt ⁊ docent̃. ⁊ tñ realiter differunt a rebus naturalibus cũ sint accidentia. Rñdetur ꝙ ꝑm mentẽ Arestotelis hic nõ sunt res artificiales qꝛ nõ sunt ꝯposita ex

materia ⁊ forma. licet large possint dici res artificiales ex quo ab arte fiunt. imo tunc argumentum esset ꝯcedendum.

¶ Arguit̃ tertio. Res artificialis nõ est eadez cũ re naturali realiter autoritate. Arest. viij. meta. res artificialis non est substantia. ⁊ vij. meta. Statua nõ est lapis sed lapidea. Res aũt naturales sp̃ sunt substantie. igit̃ realiter distinguunt̃. Rñdetur ꝙ Arest. accepit rem artificialẽ pro sola forma artificiali. illa enim est realiter distincta a re naturali ⁊ etiã artificiali vt supra patuit. In ꝓposito aũt res artificialis nõ capitur ita sed aliter ꝓ re composita ex materia ⁊ forma. vt supra. Nota

1 ¶ Nam ea q̃dem q̃ natura cõstant: p̃ncipiũ in seipsis vniuersa motus statusue. Partim eius q̃ loco accõmodat̃ partim accretionis decretionisue: partim alterationis habere videntur.

2 ¶ At lectica vestis: ⁊ q̃cq̃d sit aliud similis generis: quo q̃dez huiuscemodi nõibus appellant̃: atq̃z ab arte sunt. Hoc nullũ p̃ncipiũ mutatiõis in situ habent.

¶ Questio. .II.

Vtrũ differẽtia quam Arestoteles

assignat inter res naturales ⁊ artificiales sit bñ posita. ¶ Notandũ p̃mo pro differentia rei nãlis ⁊ artificialis ꝙ p̃ncipiũ motus est oẽ illud qd̃ necessario req̃ritur siue ꝯcurrat ad motũ actiue vel passiue. ⁊ sũt in toto quinq̃z p̃ncipia motus. quattuor actiue ꝯcurrunt id est mouent. s. forma substantialis: grauitas: leuitas: ꝓijciẽs siue violẽtans. ⁊ vnũ passiuũ. s. materia p̃ria. Impetus v̄o reducit̃ ad grauitatẽ vel leuitatẽ. q̃z si mouet sursum accipit nãm leuitatis. si deorsum nãm grauitatis. vel ẽt põt comprehendi sub violentãte. Ista tñ oĩa q̃nq̃z nõ sp̃ ꝯcurrunt ad quẽlibet motũ sed q̃libet motus hz certa p̃ncipia necessaria. vt motus sursum vel deorsum req̃rit mãz p̃rimã formã substantialem ⁊ qualitatem motiuã scz grauitatem vel leuitatem. Alteratio req̃rit mãz: formã que agit cũ qualitate alteratiua scz caliditate. frigiditate ⁊c̃. sic ẽt declaret̃ de alijs speciebus motus. Principiũ aũt motus est duplex. Intrinsecum ⁊ extrinsecũ. Intrinsecũ est illud quod est pars essentialis compositi vel accidens materie vel composito inherens natũ mouere. vt materia forma qualitas. ⁊ illud est duplex. scz Actiuũ qd̃ natũ est mouere vt forma sustantialis ⁊ qualitas. Aliud passiuum qd̃ solũ recipit in se motũ vt materia p̃ma. Itẽ p̃ncipiũ actiuũ aliqd̃ mouet p̃ncipalr̃ vt sola forma. Aliud instrumẽtalr̃ vt sola q̃litas alteratiua vel motiua. Aliud v̄o est p̃ncipiũ motꝰ extrinsecũ scz qd̃ nõ est pars essentialis neq̃z accidens ipsius mobilis vt solus ꝓijciens vel violẽtans. De motꝰ aũt diuisione in naturalẽ violentũ p̃ter naturã ⁊ aĩalẽ hic sup̃sedendũ videt̃ cũ parũ ꝓposito deseruiat. sed de hoc dicet̃ in. viij. phisicorũ. vel fortasse in libris de celo ⁊ mundo.

Principiũ motus. Et sunt quinq̃z. Impetus. Principiũ ĩtrĩsecũ motus. Extrinsecum.

Differūt res nāles ⁊ artificiales.

¶ Notanū secūdo ꝙ Arest. hic in textu inter res naturales ⁊ artificiales talē posuit differentiā. Res nāles hn̄t in seipsis p̄ncipiū intrinsecū mot⁹ ⁊ q̄etis. Artificiales v̄o res nō hn̄t in seipsis p̄ncipiū intrinsecū motus ⁊ q̄etis. Et hec differentia dz sic intelligi qm̄ res naturales est cōposita ex materia ⁊ forma. materia aūt ⁊ forma cū sint nature sunt principium ⁊ causa motus ⁊ q̄etis. forma enī actiue inclinat rē nālē: vt si. sit extra suuz locuz naturalem appetat moueri ad ip̄m. imo ipsa forma substantialis mouet ⁊ est p̄ncipiū motus. Uñ sicut forma est p̄ncipiū actiuū ita materia est principium passiuū motus vt hic dicit cōmentator: q̄ duo p̄ncipia vt dicit nō differūt ſm genus. s. p̄dicamētale: cū ambo sint substātie. sz differūt ſz genus p̄ncipiādi ⁊ naturādi vt latius. j. phi. ⁊ infra in diffinitione nāe ꝓbat. Res ergo nālis habet in se p̄ncipiū intrinsecū mot⁹. qꝛ habet materiā ⁊ formā q̄ sūt principia intrinseca cuiuslibet motus nālis. Res vero artificialis scz inquantū talis non habet scz ex forma artificiali in se p̄ncipiū motus. qꝛ forma artificialis est forma accidentalis q̄escens in re naturali tanq̄z subiecto. imo res naturalis q̄escit sub forma artificiali. forma v̄o rei nālis est causa status id est q̄etis ꝑ tāto qꝛ resistit volenti ip̄m remouere a suo loco naturali vel ip̄m corrūpe volēti. forma v̄o artificialis nō est talis. Uñ aūt clari⁹ hec differētia intelligat Aresto. posuit in textu exēplariter aliq̄s spēs motus dicēs. Que q̄dē eniz nā sunt oīa vident habētia in seipsis p̄ncipiū motus ⁊ status. Hec q̄dē ſm locū: illa v̄o ſm augumētū ⁊ decremētū. Quedā aūt ſm alterationez id est gn̄ationem corruptionē ⁊ alterationē. qꝛ vt glosat cōmentator. Arest. accepit alterationē large. Hic ergo videndū est an oīs res naturalis habeat in se p̄ncipiū cuiuslibet motus. Et rn̄det p̄mo ꝙ celū si est res nālis vt ꝓbat. j. celi. solū habet in se p̄ncipiū motus localis: nō aūt q̄etis. qꝛ impossibile est naturalr celū q̄escere. j. celi ergo celū nō hz in se p̄ncipiū gn̄ationis corruptiōis augmētationis diminutionis neq̄z alterationis vt ꝓbat Arest. j. celi. Scdo dicitur ꝙ elemēta hn̄t in se p̄ncipiū motus localis sursum del deorsum alterationis gn̄ationis ⁊ corruptionis: ad minus elementū partiale. vt pz expientia qūo elemēta alterant gn̄ant ⁊ corrūpunt: imo ad inuicē transmutant. ij. de gn̄atione q̄ transmutatio p̄req̄rit alterationē. Sed qn̄ cōmentator dicit. ij. phisicoꝝ. ꝙ elementa non habeant p̄ncipiū alterationis intrinsecū: ipse dz intelligi si eēnt in naturali sua dispositione. secus est de ipsis actualiter dispositis pp salutē animantiū. Tertio dicitur ꝙ solū vegetabilia id est oīa viuentia naturalia quacūq̄z aīa vt plāte ⁊ aīalia habent in se principiū augmentationis ⁊ diminutionis: qm̄ hn̄t in se aīam vegetatiuā ⁊ calorē naturalē que sunt principiū hoꝝ motuū. imo etiā hn̄t in se p̄ncipiū oīum alioꝝ motuū ēt corruptionis. qꝛ tēdunt se saluare per hoc ꝙ mittunt calorē naturalē ⁊ spūm vitalē ꝑ exercendis operationibus naturalibus q̄ tandem exiccant ⁊ ꝯsumunt humidū radicale: quo ꝯsumpto seq̄t corruptio. Quarto dicit ꝙ oē ens naturale sub ꝯcauo orbis lune hz in se p̄ncipiū passiuū corruptiōis scz māz primā q̄ inclinatur ad maleficiū id est corruptionē. Quinto dicit ꝙ oē mixtū habz in se p̄ncipiū motus localis qꝛ mouetur ſm cōmentatorez. j. celi ſm elementū in eo p̄dominās. Ultimo ⁊ ꝯclusiue dr̄ ꝙ oē ens naturale p̄ter celū habet in se principiū mortus actiuuz. qꝛ si esset

Queritur.
Rn̄det primo.
Secundo
Cōmentator
Tertio
Quarto
Quinto
Conclusio.
Nota.

extra locū naturalē forma p̄ncipal'r moueret ipsum ad talē. Et habz principiū status id est q̄etis: qꝛ si est in loco naturali resistit volenti ipsuz remouere a loco vel corrumpere siue diuidere.

¶ His itaqꝫ premissis R̄ndetur ad q̄situ. Differentia quā Arest. posuit inter rē nālem ⁊ artificialē vt supra est intellecta est bona. Probat̄ auto. Arest. ⁊ cōmētatoris q̄ hic dicūt. Naturalia v̄o differunt ab artificialibus in hoc qꝛ in naturalibus est principiū p se. In artificialibus vero nō p se. Acsi vellet ꝯmētator dicere: artificialia inquātū talia nō hn̄t in se p̄ncipiū motus ⁊ q̄etis. si aūt mouent̄ tunc mouent̄ ea rōne qꝛ sunt in re naturali. vn̄ mouent̄ nō p se sed p accidens. Idē vult cōmentator cū dicit. ydoluz s̄m q̄ ydolum nō habet potentiā sursum mouendi. Si ergo imago vel statua lapidea cadit deorsum nō mouet̄ deorsum inquātū imago sed inquantū ē res naturalis scz lapis. Ratione tali. qꝛ forma artificialis est forma quiescens in subiecto naturali. ⁊ cū sit figura ⁊ oīs figura sit quantitas vt in seq̄nti questione probatur ⁊ quantitas nō est de genere actiuoꝝ. iiij. ⁊. ij. phisi. ergo non pōt esse principiū actiuum motus. Conclusio

¶ Arguitur prīo. Res artificialis inquātū talis etiam hz in se principiū motus. ergo differentia nō ē bn̄ assignata. Probat̄ de securi cultello q̄ hn̄t in se principiū diuidēdi ligna vel alia dura. diuisio aūt nō est sine motu. Itē horalogiū siue harenariū hz principiū in se motus vt pz p experientiā. R̄ndetur Licet securis ⁊ cultellus habeāt potentiā diuidendi ēt p artē pp acutiē: tn̄ nō hn̄t principiū intrinsecū ad motū qui requiritur ante diuisionem: nisi enim p impetū moueret̄ a secante nunq̄ꝫ secaret vel diuideret ligna aut moueret̄. Harena aūt in harenario est res naturalis. ergo si non impeditur mouetur deorsum p foramen tāq̄ꝫ graue. De cōi aūt horalogio dicit̄ q̄ lapides pendentes ⁊ ponderantes in zonis sunt causa illius motus circularis. lapides vero sunt res naturales.

¶ Arguitur. scd̄o autoritate Arest. in. iiij. celi q̄ figura sit cā motus deorsum: qm̄ res acuta cicius mouet̄ deorsum q̄ꝫ plana ⁊ ampla. sed forma artificialis est figura q̄ iā est cā motus deorsuz. R̄ndet̄ q̄ figura p̄t esse cā velocitatis ⁊ tarditatis motus sursum ⁊ deorsum: vt pz p expientiam q̄ asser tardius descendit q̄ꝫ alia res acuta in extremitatibus: ēt si equaliter sint grauia. Figura aūt nō est cā mot⁹ simpliciter. Vn̄ dicit Arest. ibidē. Figure nō sunt causa eius qd̄ est ferri simpliciter aut sursum aut deorsum sz eius qd̄ est velocius ⁊ tardius. Figura est causa motus aliquo mō

¶ Arguitur tertio. Ens nālez nō hz in se p̄ncipiū motus ⁊ q̄etis: qꝛ motus ⁊ q̄es sunt opposita. v. phisi. sed idē nō potest esse causa diuersoꝝ ex quo idē inquātū idē sp natū est facere idē. ij. de gn̄a. R̄ndetur q̄ idē pōt esse cā ⁊ principiū oppositoꝝ successiue lz nō simul ⁊ semel. forma enī rei naturalis est causa motus localis si res sit extra suū locū nālē ⁊ proprium ⁊ est causa quietis si est in loco naturali qꝛ resistit ꝯtrario. Et ad auto. dicit̄ q̄ idē inquantū idē vltimate ⁊ p̄ncipal'r intendit solū facere idē eadē actiōe. Vel dr̄. Forma nālis est causa motus vel quietis vt ⁊ accipiat̄ pro vel. ita etiam Nota.

soluitur argumentum de celo quod nunq̃ q̃escit ⁊ de terra que nunq̃ moue tur ꝯ cõmentatorẽ.j.celi. Si oẽs dij descenderent non possent mouere terrã.

¶ Preterea ex hoĩe hõ nascitur: sed non e lectica lectica. Quapp ⁊ inquiunt non figuraz esse naturam: sed lignũ qꝛ fiet si pullulabit non lectica: sed lignum.

¶ Questio. III.

Utrũ figura sit accidens distinctũ

a substantia figurata. Quia iam est facta mentio de forma artificiali: sed cũ oĩs talis sit figura: ideo hic est inuestigandum de figura. Primo an sit distincta a magnitudine. Secũdo an sit distincta a substantia figurata. Pro ꝑmo:

Figura.

¶ Notandũ ꝙ figura libro primo euclidis sic diffinitur. Figura est que termino vel terminis claudit: ⁊ debet sic intelligi. Figura est magnitudo q̃ termino vel terminis. s. ipsius quantitatis continue clauditur id est terminatur. Termini eni sunt principia ⁊ cũ hoc fines figurarũ siue quantitatis continue. Et sunt tres termini siue principia figurarum. s. punctus. linea: ⁊ supficies. Punctus eni est principiũ ⁊ terminus linee. Linea superficiei. ⁊ superficies corporis. Ideo Arest. hec tria diffiniẽs dicit. Linea ẽ magnitudo que ad vnũ diuiditur. quia per punctum. Planum id est superficies est magnitudo que ad duo diuiditur. Omnis eni superficies est ex duabus lineis. Corpus est magnitudo que ad tria diuiditur id est per tres dimẽsiones: qꝛ corpus presupponit lineam ⁊ superficiem. Predicte tñ tres diffinitiones intelligunt̃ de corpore plano ⁊ linea prout accipiũtur formaliter vl̃ mathematicaliter ⁊ non pro subiecto siue materia. Dicitur primo in diffinitione figure: est magnitudo. ibi excluduntur oẽs substantie quarũ nulla est figura. Dicitur termino. ꝑꝑ figuram spericam siue circularẽ aut oualem: qm̃ si vnus terminus. s. linea ad seinuicem concurrit fit figura oualis: circularis: aut sperica. Uñ figura circularis est que redit in idem punctuz vñ exiuit. Dicitur terminis: ꝑꝑ alia figuras. Si enim duo termini id est due linee concurrunt fit superficies. si tres fit figura triangularis. si quattuor quadrangularis siue terragonus. ⁊ sic consequenter.

Termini figuraꝝ.

Planum.

Corpus.

Linea.

Figura est passio magnitudinis

¶ A primum quesitum dicitur ꝙ figura est ꝓpria passio magnitudinis siue quãtitatis ꝯtinue ⁊ realiter eadẽ cũ magnitudine. solũ enim a magnitudine distinguit̃ formal̃r siue rõne: qꝛ figt̃ magnitudinẽ ⁊ cõnotat eius clausionem siue terminatõez: dicẽte Ares. iij. celi Corpa differũt figuris: figure ãt finite sunt id est terminãt corpus. ꝓpterea aliqui diffiniũt figurã sic. Figura est passio quãtitatis ꝯtinue termino vel termĩs clausa. Uel sic. Est q̃dã entitas ĩmediate fluẽs ex ꝯcursu termĩorũ quãtitatis ꝯtinue. Probat̃ illa ꝯclusio: qꝛ illa sunt eadẽ q̃ eadẽ gñationẽ generant̃ ⁊ eadẽ corruptione corrũpũt̃ ex. iiij. metha. sed qñcũq; generat̃ magnitudo tũc ẽt gñat̃ figura ⁊ ecõtra. Itẽ. Illa sunt eadẽ q̃ fluũt ex eisdẽ ꝑncipijs ⁊ sunt ex eisdẽ terminis siue finibus: sꝫ sic ẽ de magnitudĩe ⁊ figura vt ex supradictis claret. g̊ ⁊c̃. Itẽ

Entitas figure

illa sunt eadē que hñt easdē essentias ⁊ denoiationes. sed sic est de figura ⁊ magnitudine. Patet sicut magnitudo eadē in nūero denoiat mām: totū compositū: accidentia: ⁊ seipsaz. ita ēt figura. qñ materia est figurata. cōpositū est figuratū. superficies est figurata. albedo est figurata. magnitudo est figurata. ⁊ ecōtra figura est magna. Vnde est q̄ oēs q̄ negāt magnitudinē esse distinctā a re magna: ēt negant figurā esse distinctā a re figurata. Preterea Arest. pbat oēm magnitudinē esse finitā. j. celi p figurā ⁊ ecōtra. iij. phisi. Linea que est figura est finita p magnitudinē siue p̄incipia q̄titatis ꝺtinue. Si ergo figura ⁊ magnitudo essent accidentia distincta: nō eq̄liter denoiarēt. Uñ sicut magnū est duplex p̄mariū ⁊ secundariū: ita figuratū est duplex. Primariū est ipsa figura met q̄ seipsa est figurata ⁊ ideo qō si fic formareſ. Utrū figura sit distincta a figurato. ipsa esset falsa. q᷑ figura est figuratū ⁊ non distinguiſ a seipsa: Figuratū secūdariū ē qō hz figurā inhesiue. vt materia p̄ma. vel coassistēs vt accidentia. vt oīa accidentia corpalia ⁊ materialia a magnitudine ⁊ figura sūt figurata p figurā eis coassistētē. Figura vero est met figurata seipsa alis esset ꝓcessus in infinitū. qñ si est figurata tūc figura est figurata: que si eēt distincta posset taliter etiam de ipsa queri. ⁊ sic in infinitū.

Figuratū p̄mariū

Figuratū secūdariū.

Arguitur p̄mo ꝓtra illaz ꝯclusionem. Extensio est ꝓpria passio magnitudinis. ergo nō figura. q᷑ ꝓpria passio fluit a forma q̄ est vnica in subiecto. g̃ vnū subiectū nō hz plures ꝓpas passiones. Q᷑ autē extēsio sit ꝓpa passio magnitudinis est. j. phisi. pbatū ibi Utrū magnitudo sit distincta a substātia magna. Rñdeſ q᷑ idē subiectū hz plures ꝓpas passiōes. vt hō hz risibile ⁊ flebile. Et dicitur q᷑ ꝓpa passio lz fluat p̄ncipaliter a forma: tñ fluit a forma ꝓut est vnita materie. vñ cū ꝓpria passio sit fundata sup operatione forme ⁊ q᷑ operationes speciuoce pñt esse multe ita ēt plures pñt esse ꝓprie passiones vnius subiecti. lz plures tales nos lateant: ex quo sunt in quiditate siue essentia rei fundate q̄ latet nos. vij. meta.

Arguiſ scō. Omnes magnitudines sunt eiusdem spēi sed nō oēs figure. ergo nō sūt idē. Rñdeſ ꝺcedendo totū. Figure enī inter se distinguunt specie vt triangulus: tetragonus: figura circularis sunt diuersaz speciez. sicut enī ē in nūeris ita est in figuris. sed in nūeris si addiſ vel deponiſ vnitas: tunc nūerus exit suā spēm. vt si est ternarius ⁊ addiſ vnitas fit q̄ternarius. Ita ēt si addiſ vel deponiſ apte linea ab aliq̄ figura: ipsa exit speciē. vt si ad triangulū addiſ linea fit q̄drangulus. Ad argumentū aūt dicitur q᷑ nō est incōueniens duas res esse eiusdē speciei in vno p̄dicamento ⁊ in alio diuersaz speciez. vt nix ⁊ cignus sunt eiusdē speciei in qualitate sub specie albedinis. ⁊ diuersaz specierū in substatia. Ita homo ⁊ risibile sunt diuersaz speciez quo ad p̄dicamēta. ⁊ tñ idem sunt in re. Nunc dicaſ. sicut omnes magnitudines sūt eiusdem speciei in genere quātitatis: ita omnes figure sūt eiusdem speciei ea rōne qua sunt qnantitates. licet nō in qualitate.

Arguitur tertio. fundamentuz ⁊ fundatū realiter distinguunt lz figura fundaſ sup magnitudine fm ꝺmētatorē in p̄dicamētis. imo magnitudo ⁊ figura differūt gñe. igr ēt differūt nūero. q᷑ q̄cūq̄ differūt

genere differūt numero ex.v.metha. Rñdet ad ꝑmū ꝙ figura fūdat sup magnitudine nō fm rē sed fm intellectū ⁊ rōnem: figura enī diffinit ꝑ magnitudinē Ad secūdū dr ꝙ auctoritas intelligit de differētia generica reali nō ät logicali. Ita ēt si dicitur: tria sunt predicamēta ponētia in numer. id est significant res realiter differentes: sed quātitas ⁊ figura sunt in diuersis ꝑdicamētis: ex quo figura est qualitas. Est dicendū ꝙ auctoritas Arest. j. phisi. est vera de hijs trib⁹ ꝑdicamētis substātia q̄litate ⁊ q̄ntitate solū quo ad aliq̄s spēs. quo enī alba sunt q̄ntitas ⁊ ēt qualitas. Alia argumēta soluunt ex predictis.

Tria predicamenta ponunt in numerum.

Scōa questio.

¶Ad secundam ⁊ principalem questionem. Respōdet ꝙ figura distinguit realiter a substātia figurata sicut accidens a suo subiecto. Hec questio ꝑbat ꝑmo auto. Arest. q̄ in hoc scōo dicit: cū nālis cōsideret de natura solis ⁊ lune cōtingit ipsuz cōsiderare de figuris eoꝝ q̄ sūt accidētia in eis: si ergo nālis figura est accidēs: a fortiori figura artificial. Et Arest. iij. celi exꝑsse dicit elemēta nō hēre figuras essentiales q̄ sint substātie eoruz. Itē Arest. ij. Phisi. ponēdo differentiā inter formā naturalē ⁊ formaz artificialē dicit ꝙ nālis ꝑducit sibi sil'em sed artificialis nō. Et cōmentator q̄rens huius rōnem respōdet qz forma naturalis est substātia sed artificialis est accidens: sed cōis forma artificialis est figura. Rōne tali oē figuratū est q̄le. igit cōis figura est q̄litas. si ē q̄litas igit distinguit a substātia figurata quā denominat. Alia rōne Omnis figura est magnitudo: sed magnitudo est accidens vt ꝓbant infinite auctoritates Aresto. ⁊ sui cōmētatoris: ⁊ ꝑ supra. j. phisi. ibi. Utrū magnitudo sit distincta a substantia magna. imo omnes rōnes ibi adducte hic ad eandez intentionē possunt adduci. Alia rōne substātia rei manet sp eadē eius figura variata: vt ꝑ de cera q̄ in diuersas figuras siue imagines potest trahi. Ita etiam digitus incuruatur ⁊ extenditur ipso semper manente eodem. Item si figura esset substantia met: tunc substantia nullius eēt actiuitatis: quia figura nullius est actiuitatis cum sit quantitas ⁊c. Item sequeretur ꝙ artifex nihil faceret ex arte cum figura non fit aliud a substantia quod iam supra est reꝓbatum.

¶Arguitur primo: Si figura est distincta a substātia tunc possunt separari ⁊ separati cōseruari ex articulo parisiensi. Sepet ergo figura a tota domo tunc figura sepata a domo adhuc apparebit domus ⁊ habebit nomen domus. vnde erit domus sine lapidibus ⁊ lignis. Rñdetur ꝙ figura pōt separi a substātia ⁊ habebit nomen domus siue apparentiam non tñ est domus: qz domus significat rem cōpositam ex lapidibus ⁊ lignis ⁊ cōnotat figuram per artem introductā. Sed tñ hoc est verū ꝙ impossibile est figuram separi a substātia figurata ipsa manēte figurata: sicut impossibile est albedinem separi ab hoīe ipso manente albo ex quo impossibile est esse effectum formalem sine causa formali: Ad articulum autem parisiensem dicitur ꝙ sit verus: nisi esse vnius dependeat ab esse alterius: esse enim substantie figurate dependet a figura.

¶Arguitur secūdo: Si figura esset distincta a substātia: maxime ideo qz eēt magnitudo: sz h̄ est falsuz qz ad quantitatem est per

se motus. v. phisi. sed ad figuram non est per se motus. vij. phisico. igitur figura non quãtitas siue magnitudo. Rñdet ꝙ ad figurã inq̃tũ figura est non ẽ per se motus: sed ad figuram prout est magnitudo est ꝑ se motꝰ: qꝛ magnitudo que acquirit in augumentatione bipedali vel gibbosa est figura: ⁊ tñ ad hanc magnitudinẽ est ꝑ se motus vt ꝓbabitur latius in. v. phisicoꝝ.

¶ Arguitur tertio. si figura est distincta a substãtia tũc sepetur a lapide. figura aũt sepata lapis non erit finitus neq̃ infinitus. Non primũ: qꝛ non amplius terminat. ex quo solũ figura terminat corpus vt habet. j. celi. Nec est infinitus. qꝛ nullũ tale est. iij. phisi. Rñdetur ꝙ in hoc casu lapis nec est finitus neq̃ infinitus vt ꝓbat argumẽtũ Dat. n. mediũ iter finitũ ⁊ infinitum proprie sumpta vt aĩa angelus punctus. ĩmo quelibet res que nõ habet quantitatem siue figuram. Est dare mediũ finitũ ⁊ infinitum.

3 ¶ Que cum sint: patet naturam principium esse quoddam: ⁊ causam: vt id moueatur atq̃ quiescat: in quo ꝑmo per se ⁊ non per accidens inest.

¶ Questio. IIII.

Utrũ diffinitio nature quam posuit Arest. sit bona.

Postq̃ Arest. a ꝑncipio libri secũdi phisicoꝝ posuit differẽtiam inter res naturales ⁊ artificiales: dicens ꝙ res naturales habẽt in seipsis ꝑncipiũ motus ⁊ quietis: ⁊ cum res dicantur naturales a natura. iõ infert Arest. naturam diffiniens. Natura est principiũ ⁊ cã mouendi ⁊ quiescendi eius in quo est primum ꝑ se ⁊ nõ ꝯ accidens. Pro quo notandũ est ꝑmo ꝙ natura in diuersis partibus phie multas hꝫ acceptiones quaꝝ q̃ttuor req̃re. j. phisicoꝝ in hac q̃stione Utrũ eadẽ sint nobis nota ⁊ nature. Accipit tñ ꝯm Arest. v. metha. q̃nq̃ modis. Primo est nascẽtiũ gñatio id est ipsa natiuitas reꝝ q̃ ꝓcedũt de nõ esse ad esse. vt natiuitas equi est sua natura. Scdo ẽ illud ex quo aliq̃d gñatur tanq̃ ex ꝑncipio extrinseco. vt sꝑma est natura aĩalis: ⁊ semen plãte. Tertio sicut in ꝓposito accipit est ꝑncipiũ motus ⁊ q̃etis: vt materia ⁊ forma dñr nature. Quarto dicitur solũ de materia. vnde dicit Arest. ibidẽ. Amplius ãt natura dr̃ ex quo primo est aut fit aliq̃d entiũ ꝯm naturam informe existente ⁊ ĩmutabili a sua ꝓpria ptãte: vt statue es natura dr̃ ⁊ vasorũ ligneoꝝ lignũ: Materia enĩ est intrãsmutabilis a ꝓpria ptãte: ex quo est pure passiua. Quinto natura dr̃ de forma substãtiali vt Aresto. ibi dicit: nihil dicimꝰ hẽre naturã nisi habeat spẽꝫ ⁊ formã. Sextꝰ modus additur ex Boetio. vñ sexto natura ꝯm Boetiũ accipitur ꝓ oĩ illo q̃d est ⁊ põt ab ĩtellectu apprehẽdi id est intelligi. Uñ metaphorice accipitur ꝓ eẽntia siue substãtia cuiuscũq̃ rei. vt oĩs res mũdi illo mõ est nã. Cũ vo dicimꝰ naturã abhorrere vacuũ accipimꝰ naturã ꝓ natura cõi q̃ in re non est aliud nisi tota series siue totus ordo rerũ naturaliũ ⁊ oĩuꝫ causaꝝ inter se. Ordo enĩ oĩum rerum que a natura sunt est iste vt oẽs res naturales vel que sunt a natura resistant cuilibet deordinationi que posset cõtingere in ipsis. Ne enĩ cõmittat vacuũ tũc leue descendit vt aer in cõcauitates terre. ⁊ graue ascendit vt ꝑ calamũ trahẽ

Natura.
Natura accñs
1
2
3
4
5
6
Natura ꝯtractus
Ne comitat vacuu

do aquã. ⁊ hoc non a natura ꝓpria sed cõi. Hec ãt natura cõis lꝫ sit in oibus rebus naturalibus est tñ etiã in qualibet re naturali seorsum. Imo nõ differt realiter a natura ꝓpria rei naturalis sed salũ rõne. Uñ nã propria est nihil aliud nisi forma substantialis inq̃ꝫtũ inclinatur vt ipsa res met ꝑticularis saluetur i suo loco naturali quiescat vel sue corruptioni resistat: vt lapis ⁊ oẽ graue a natura ꝓpria inclinatur deorsuꝫ descendere: ⁊ in suo loco naturali q̃escere ⁊ non rõne siue materie. qꝛ hec est indifferens ad oẽm motũ siue formam. sed ratione forme substantialis. Natura vero cõis dr̃ eadẽ forma substãtialis inquãtũ inclinatur ad q̃lẽcunqꝫ motũ vt solũ saluet̃ ordo vniuersi: vñ si eẽt vacuũ graue naturalr̃ a natura cõi ascẽderet ad illud replendũ. Nihil aũt hic loquor de natura cõi quã alij ꝓ vl̃i reali ponũt. Aliud vero ẽ dicere de natura vniuersali ⁊ particulari. qꝛ natura vl̃is est que naturat oẽm effectum id est que actiue concurrit ad cuiuslibet effectus productionem vt prima intelligentia: secunda intelligentia: ⁊ celum. Natura particularis est ipsum agens particulare. s. qd̃ non necessario requirit̃ ad oẽm effectuꝫ vt producat̃ vt hõ asinus equus caliditas ignis ⁊c̃. que particulariter agunt.

Natura propria.

Nã vl̃is

Natura ꝑticularis

¶ Notandũ secũdo q̃ Aresto. ij. phisicoꝝ dixit. Ridiculosum est demõstrare naturaꝫ cum tñ ipse diffiniat eam qd̃ videt̃ esse demõstratũ iõ. Est dicendũ q̃ diffinitio formalis nature. s. q̃ datur ꝑ intrinseca sua siue essentialia est illa. Natura est id quo primo ⁊ ꝑ se naturalia differunt ab artificialibus: ⁊ illa diffinitio nõ est demõstrabilis. qd̃ voluit Arest. in predicta aucte. Alia est diffinitio materialis que. s. datur ꝑ extrinseca siue effectum diffiniti vt ꝟm Arest. natura diffinit̃ ꝑ motũ ⁊ q̃etem que sunt effectus diffiniti. ⁊ hec diffinitio est demonstrabilis per primã que ꝑ se est nota vt sic: res dicunt̃ naturales a natura ⁊ naturalia mouent̃ a ꝓncipio intrinseco. igit̃ natura est principiũ ⁊ cã motus ⁊c̃. Diffinitio ergo de q̃ q̃rit questio est illa. Natura est principiũ et causa mouendi ⁊ quiescendi eius in quo est primo ⁊ per se non ꝟm accidens. In qua ⁊ solet exponi per vel ꝑꝑ includere formam celi que solum est principium motus qua nunq̃ꝫ celum quiescit. j. celi. ⁊ ꝑꝑ includere formam substantialem terre que non est principium motus localis. qꝛ terra sꝑ quiescit in medio mũdi. Põt tñ ẽt diffinitio saluari si ⁊ exponatur copulatim ⁊ proprie: sed tunc esset dicendum q̃ Arestoteles diffinit solum naturam particularem siue naturaꝫ elementi aut elementati quod videtur esse verisimile. qꝛ motus celi non est naturalis sed preter naturam. ij. celi. Motus enim dicitur naturalis qꝛ natura mouet ⁊ passum siue mobile confert vim ⁊ inclinatur ad talem motum. Et tunc consequenter dicit̃ q̃ forma terre habet in se pr̃cipiũ alterationis. imo ẽt motus local̃ ꝟm suas ꝑtes q̃ possunt moueri sursuꝫ ⁊ deorsuꝫ. Debet ergo diffinitio sic intelligi. Natura. s. ꝑticularis est pr̃cipiũ. s. pr̃cipale ⁊ id est cã actiua vel passiua mouẽdi ⁊ quiescẽdi id est motus ⁊ quietis non ꝟm accñs id est ꝑ se eius. s. mobilis in quo est pr̃io ⁊ ꝑ se id est cuius est pars essentialis. In summa. Natura particularis est ꝓncipiũ actiuũ vel passiuũ mot⁹ ⁊ q̃etis ꝑ se ipsius mobil̃ cuius ẽ altera pars eẽntialis. s. mã vel forma. Uñ solũ due sũt nature. s. mã ꝓma ⁊ forma substãtial̃ dicẽte Arest. h. ij. phisicoꝝ. Cõpositũ ex materia ⁊ forma nõ est

Diffinitio formalis nature.

Materialis diffinitio

Material̃ diffinitio demonstrat̃ ꝑ formalem de natura.

forma cœli

Questio querit.

Intel'ectus diffinitionis.

Forma magis est natura q̃ꝫ materia.

Due sũt nature.

natura sed a natura. Materia ⁊ forma dicuntur natura. forma tñ magis natura est q̄ materia. Item in fine huius secundi. Natura dicitur dupliciter. Alia quidem sicut materia. alia vero sicut forma. Item secundo phisicoꝝ. natura est subiectum quoddam scz materia ⁊ in subiecto semper scz forma. Item ḡto metaphi. primo natura ⁊ proprie dicta est substantia id est forma que ē p̄n cipium motus habentium in se inquantū ipsam. i. que est pars essentialis mobilis. Materia vero q̄ est huius susceptiua natura dicitur. Et commentator ij. phisicoꝝ. Due sunt nature. Una que est subiecta vt materia. alia que est in subiecto vt forma. Unde licet solum due sint nature. vna tamen est magis. i. perfectior natura q̄ alia. q̄ forma est perfectior materia. q̄ ratio forme est p se esse principium actiuum ⁊ productiuum motus. Ratio vero materie est p se esse principium passiuum ⁊ subiectiuum imo inclinatiuum motus. q̄ ipsa inclinatur ad motum ⁊ ad omnem formam motus. Unde patet q̄ aliqui male sentiunt dicentes q̄ natura soluz dicatur de principio passiuo. s. materia prima. Dicitur ergo primo in diffinitione principium. s. actiuum vel passiuum. ibi actiuum ⁊ passiuum debent ampliare ad potest: debent tamen presupponere esse. Ubi innuitur q̄ non oportet naturam actu esse causam motus ⁊ quietis sed sufficit q̄ apta nata est esse causa horum. ⁊ sic forma lapidis quiescētis in terra est natura ⁊ tamen non actualiter mouet. Est ergo natura principium siue causa. q̄ principium ⁊ causa conuertuntur. iiij. metaphisice. Uel si ⁊ non exponitur per id est: est dicendum q̄ natura dicatur principium inquantum est prius composito ⁊ dicitur causa q̄ compositus ab ea dependet. Q̄ autem natura sit principium est Aresto. xij. metaphi. dicens. Ars est principium agendi in alio. natura est principium actionis in ipso in quo est. Et. ix. metha. Principium enim motiuum est ipsa natura sicut ⁊ potentia. sed non est in alio: sed in eodem inquantum idem. Et cōmentator hic diffiniens naturam dicit. Natura est principium ⁊ causa quo trāsmutatur aliquid in quo est ⁊ quiescit primo ⁊ per se non per accidens. Dicitur secundo actiuus propter formam q̄ mouet. ⁊ passiuum propter materiam que solum mouetur ⁊ subiacet motui. Dicitur. non ſm accidens. que clausula debet determinare principium vel causa ita q̄ natura per se sit causa motus. alias esset nugatio. Ibi excludūtur oēs artes que licet sint causa vt artifex agat edificet vel sanet aliquid: hoc tamen nō est per se sed ſm accidens. Anima enim est principale mouens ipsum artificē vt mediante arte edificet vel aliud faciat. Unde ars medicine est principium per accidens sanationis vt infra latius in argumento. Dicitur principale propter qualitates motiuas scz grauitatem ⁊ leuitatez ⁊ qualitates primas siue alteratiuas. que licet etiam moueant non tamen principaliter sed instrumentaliter. vt latius in sequenti questione. ⁊. iiij. celi. Dicitur motus ⁊ quietis. Unde tunc nā est cā motus q̄n mobile est extra locum naturalē. ⁊ forma mouet ipz ad suū locum. Sed tūc est causa quietis q̄n est in suo nāli ⁊ resistit remouenti ipsum vel suo ꝛrio. Et sic successiue idem potest eē cā diuersoꝝ effectuum. Di vltimo. in quo est primo ⁊c. propter excludere q̄a mouētia extrinseca vel violenter. vt mouens rotam ⁊ proiiciens lapidē non sunt natura lz moueant. Itē nullum accidens mouens. neq; ars mouens artificem. neq; causa finalis mo-

Forma est perfectior materia.

Natura ſm cōmentatorem.

tiens efficientem. qꝛ nullum illorum est pars essentialis compositi naturalis si ue mobilis. Item cor lꝫ sit principium mouendi nõ tñ est pars essentialis aĩalis. cum solum due sint ꝑtes essentiales animalis. s. materia ⁊ forma.

¶ Hijs premissis respondetur ad questionez. diffinitio nature Arest. vt est intellecta est sufficiens ⁊ vniuersaliter vera. Probatur auto. eiusdem ⁊ sui commentatoris qui tales diffinitiones tanq̃ꝫ sufficientes posuerunt Et ratione probatur per conditiones bone diffinitionis. ĩmo ꝑ demonstrationem quam ponit hic Linconiẽs. Entia dicunt naturalia a natura sed omnia entia naturalia habent in seipsis principiuꝫ motus ⁊ quietis. ergo natura est principium motus ⁊ quietis. Ex hoc habes non esse inconueniens naturam demonstrari. immo metaphisicus naturam sic demõstrat. Si ens naturale est natura est. sed ens naturale est igitur natura est. quando autem Aresto. hic dicit ridiculosum esse demonstrare naturam. intelligitur quo ad diffinitionem formalem nature que supra data est. quoniam natura est principium phisicum. ergo debet presupponi ꝙ sit ⁊c̃.

Ridiculosuꝫ est naturam demõstrare.

¶ Arguitur ꝑmo. ars medicine est natura. qꝛ dicit cõmentator hic. Ars medicine ⁊ alie artes sunt parate primo ⁊ per se vt agant in alia subiecta. Unde conceditur ꝙ medicus sanet per se. non tñ sanat per se se ipsum. Si ergo est principium sanationis per se tunc est natura. Respondetur ꝙ nulla ars sit natura cum non sit pars essentialis rei naturalis. Et dicitur ad commentatorem ꝙ sic intelligat. Nulla ars practica que post actionez aliũ actum relinquit agit per se in ipsum artificem lꝫ agat per se in aliud subiectuꝫ per se autem agere non sufficienter ꝓbat ꝙ aliquid sit natura. sed oportet vltra hoc ꝙ sit pars essentialis rei naturalis. Dicitur practica. vt qꝛ nullus seip̃ꝫ fleubothomat. qꝛ theorica siue scientia speculatiua agit per se in subiectuꝫ in quo est. Dicitur non relinquens propter artem saltandi ⁊ musice que agit per in subiectum in quo est sed tamen nihil relinquunt post saltum siue motum. ⁊ pariter de alijs artibus censeatur.

Nota

¶ Arguitur secundo. formã alicuius aĩalis est fortuna. vt si homo caderet sine voluntate per gradum. ergo non est natura. qꝛ idẽ non potest esse cã per se qualis est natura ⁊ causa per accidens sicut est fortuna ⁊ casus ꝟm Aresto. ij. phisicorum. Respondetur in predicto casu eadez forma animalis est fortuna ⁊ natura. nec hoc est inconueniens respectu diuersorum. quia enim forme contingit aliquid sine proposito ⁊ volũtate fortuna dicitur ⁊ causa per accidens istius casus. sed quia mouet animal per gradũ deorsum est natura ⁊ causa per se.

¶ Arguitur tertio. aĩalia sunt natura. ij. phisi. Itez albertus. Natura est vis insita rebus ex similibus silia ꝓcreans. Rñdet ad primum. aĩalia sunt natura. id est a natura. Ad scd̃m. Albertus accepit naturã ꝟꝫ cõmunem modum loquendi ꝑ qualitate instrumentali disponente formam ad actõez. Ita soluant alie auctoritates ex acceptionibus nature supra positis vt. v. metha. Aqua est nã oĩum liquefactibiliũ. ⁊ ibidẽ. Es est natura omniuꝫ eneorum. Alia vero argumẽta habent facile ex intellectu diffinitõis.

¶ Questio. .V.

Utrũ in operationibus substantia

rum materialiuꝫ forme semꝑ principaliter agant vel qualificatiue dispositio-
nes. Uel sic breuius. Utrum in oĩ operatione vel motu reali forma substãtia
lis principaliter agat vel qualitas. Ista questio post diffinitionem nature ꝑꝑ
duas notabiles opiniones moueri solet. qm̃ dictuꝫ est qũo natura que est for
ma moueat principaliter: hic queritur an hoc sit veruꝫ in omni motu siue trãs
mutatione reali ⁊ naturali.

Hec questio nõ est textualis sed mouetur occasione illius qꝛ dictum est ꝙ nãtura est principium motus primordiale. constat autem ꝙ ad actionem qualitatiue dispositiões dependent ⁊ requiruntur. Unde queritur Utrum.

Substantia materialis.

¶ Notanduꝫ primo ꝙ substantia materialis est nihil
aliud q̃ꝫ ens naturale. id est res composita ex materia ⁊ forma. Et dicitur mã-
lis a materia ⁊ non formalis a forma. lꝫ forma sit pars compositi perfectioꝛ. qꝛ
accidentia corporalia proprie ⁊ principaliter inherent materie prime. ⁊ tamen
denominant totum compositum tale vel tantum. s. album nigrum longuꝫ ⁊c̃.
Ergo pari ratione subiectum illorum accidentium habet denominare totum
compositum materiale. Unde sicut a forma denominatur res speciuoca ĩ hac
vel alia specie. vt. j. phisi. dictũ est. ita a mã cõpositũ, appellatur materiale.

¶ Notandũ secundo ꝙ actio operatio siue motus est
duplex. s. cõueniens siue naturalis ⁊ discõueniẽs siue violẽta. Conueniens est
actio ad quã forma substãtialis ipsius cõpositi hꝫ nãlẽ inclinationẽ. Uel sic. ẽ
actio cui forma substãtial' nõ resistit. vt calefactio est actio nãlis igni. qꝛ ignis
calefacit. frigefacit aũt nõ. viij. phisi. Uñ q̃libet res nãlis hꝫ ꝓpriã opatõeꝫ siue
ꝯueniẽtẽ ĩmediate ꝓcedetẽ a forma substãtiali. ꝑꝑ quod dicit cõmẽtatoꝛ. vij.
metha. Qui tollit ꝓpriã opatiõeꝫ a reb⁹ tollit ꝓpriã eẽntiã id ẽ formã substan
tialeꝫ a qua res hꝫ eẽ speciuocũ. Opatio ṽo discõueniẽs siue violẽta ẽ ad quã
forma substãtialis nõ inclinat̃ sꝫ resistit. vt calefactio discõuenit forme substã
tiali aq̃. qꝛ sibi ꝯuenit frigefacere. Motus lapidis sursum ẽ actio discõueniẽs
sibi. qꝛ forma eius inclinaret̃ poti⁹ ferri deorsũ. vij. phisi. Oẽ leue sursũ graue
deorsũ. Uel actio ꝯueniẽs ẽ q̃ disponit ad ꝯseruatõeꝫ forme substãtialis ĩ mã
vel ad bñ eẽ. Discõueniẽs q̃ disponit ad corruptionẽ. Itẽ actio aliq̃ ẽ ĩmanẽs
scꝫ q̃ nõ trãsit in aliud sꝫ remanet in ipso agẽte. vt aqua seipsaꝫ refrigefacit. sꝫ
Auicẽ. intellectio volitio imaginatio sunt actiões ĩmanẽtes. Alia est actio trã
siẽs q̃ nõ manet in ipso agẽte sed trãsit in aliud. Uel est actio alicuius agentis
in aliud. vt motus sursum vel deorsum. calefactio ignis q̃ calefit aer in stuba.
Nõ tñ est existimãdũ ꝙ illa caliditas q̃ ẽ ĩ igne transeat in stubã. qꝛ tunc acci
dẽs migraret de subiecto in subiectũ. sꝫ sꝑ vna caliditas successiue ꝓducit aliã
⁊ illa iteꝝ aliã ⁊ sic ꝯñr donec inueniãt obstaculũ in quo ꝯgregent̃ ⁊ iterum re
flectant̃. Alia de actiõe dicent̃. iij. phisicoꝝ. Querit ergo q̃stio tm̃ ⁊ ꝑncipal'r.
qñ aq̃ calida calefacit manum an forma substantialis ꝑncipaliter calefaciat ꝯ
suam naturam. vel illa caliditas que est introducta. Iteꝫ si lapis mouetur sur-
sum an forma substantialis moueat principaliter vel impetus impressus. Un
de respondetur primo ꝟm opinionem Marsilij ⁊ cõiter aliorum. In qualibet
actione conuenienti forma principal'r mouet: ⁊ qualitas siue accidens minus

Operatio ꝯueniẽs
Diuisio actionis naturalis.
Commentatoꝛ.
Operatio discõueniens.
Alia diuisio.
Actio immanens.
Transiens actio.
Nota
Intellectus q̃onis
Marsilij respõsio

principaliter. Sed in actione disconuenienti qualificatiue dispositiones prin-
Agens principale cipaliter agunt. Forma vero nihil agit ad talem motum. Uñ illud agẽs dicit̃
principale quod alteꝝ dirigit in agẽdo. ⁊ idẽ est qd̃ cã efficiens principalis. vt
Instrumentale. forma lapidis mouet principaliter lapidem deorsum. Agens vero instr̃ale vl̃
minus principale est quod dirigitur ab altero in agendo. vt caliditas ignis ca
lefacit minus principaliter. sed forma principaliter. In causis essentialiter sub
ordinatis de quibus dicetur in. vij. phisicorum. semper posterior est agens mi
Intellectus respõ nus principale respectu superioris ⁊ prioris que est agens principale. Uult er
sionis. go Marsilius ꝙ forma substantialis sit causa principalis actionis conuenien
tis. sed qualitas actionis disconuenientis. Hec conclusio quo ad primam par
tem ab omnibus conceditur per diffinitionem nature. ⁊ potest probari oĩbus
hijs rõnibus q̃bus ꝓbat̃ conclusio secunda que iam inferetur. Sed scd̃am p̃
Prima ratio mar- tem ꝓbat Marsilius multis rõnibus. Prima rõ. Si forma sp̃ moueret prin-
silij. cipaliter sequeretur ꝙ aqua leuificata per calorem solis moueret̃ sursum na
turaliter qd̃ est falsum. qꝛ nullũ graue naturaliter mouet̃ sursuꝫ. probat̃ quia
forma substantialis moueret principaliter. vñ haberet nãlem inclinationẽ ad
talem motum. ⁊ p̃ ꝯñs esset motus naturalis. imo forma aque destruit natura
liter ipsam leuitatem impressam a sole. ergo a fortiori resistit motui facto per
talem leuitatẽ. ⁊ sic idem generaret ⁊ corrumperet simul ⁊ semel. qm̃ forma aq̃
generaret leuitatẽ in hoc qꝛ mouet sursum qd̃ est leuiũ ⁊ eam destrueret a nã
Secunda rõ. ꝓpria. Scd̃a rõ. forma aque dirigit̃ ab agente infallibili. illud aũt non dirigit
Tertia ratio. rem in suam corruptionem. quod fieret si ageret in motu disconuenienti. Ter
tia rõ Marsilii. Forma aque leuificate confortat grauitatez remissam in mã
adhuc existente. ergo non mouet sursum sed potius resistit huic motui qui est
Quarta leuium. Alia rõne satis p̃gnãti. nullũ ens nãle agit ꝓ sua corruptõe. qꝛ oẽ ens
mundi diligit se permanere ex cõmentatore. j. phisi. sꝫ si forma substãtialis age
ret principaliter in actiõe discõueniẽti ipsa ageret ad suam corruptionem. vt
pꝫ in aqua calefacta que calefacit manũ. si enim forma p̃ncipal̃r calefaceret tũc
ageret ad suam corruptionẽ. qꝛ semp̃ diminueret̃ ⁊ cõsumeret̃. calefactio enĩ
Quinta. aquã cõsumit. ergo qualitas scꝫ caliditas p̃ncipal̃r calefacit. Alia rõne. nã ẽ ter
minata ad vnũ. ix. metha. ⁊ h̃ nã accipit̃ ꝓ agẽte nãli. sꝫ forma aq̃ ẽ cã frigefa
ctionis. igit̃ nõ est cã calefactiõis. al̃s idẽ esset cã oppositoꝝ qd̃ est ꝯ Arest. ij.
Sexta. de gene. dicentem. Idẽ inquantum idẽ sp̃ natũ ẽ facere idẽ. Alia rõne. illud est
agens principale quo posito ponit̃ effectus. quo remisso vel intenso intendit̃
⁊ remittit̃ effectus. sed sic est de caliditate. auto. Arest. j. de gene. qui dicit. Si
caliditas esset separata a materia adhuc ageret in frigiditatem in materia licꝫ
non pateretur ab ea. Et lib. de sensu ⁊ sensato. Ignis non agit inquantũ ignis
sed inquãtuꝫ calidus. ergo qualitas motiua ⁊ alteratiua principalius agit. qꝛ
grauior grauitas citius mouet. intensior caliditas fortius calefacit. Hec ẽt erat
rõ quorũdã alioꝝ qui simpl̃r tenebãt in oĩ actõe qualitatem principal̃r agere.
Hec tñ est ꝯ rõnem ⁊ infinitas auctoritates: qꝛ alias forma non eẽt nã. Itẽ. ij.
de genera. Forme est agere. materie vero pati. ⁊ sic de infinitis ⁊c̃.

Opinio Alber. ⁊ Ore. ¶ Secũdo rñdetur scd̃m opinionem Alberti quã ho
die multi prosequunt̃ ⁊ defendũt. ꝙ in oĩ actiõe opatiõe siue motu siue sit cõ-

ueniens siue discõueniens forma ꝑncipaliter agit. accidẽs aũt instr̃aliter. Primum ꝓbat̃ auto. Ares. ij. phisico. qui diffinit nãm di. Natura est principiũ et cã mouẽdi ⁊ quiescẽdi ⁊c̃. sꝫ nã q̃ est materia nõ mouet cũ sit nullius actiuitatis. ergo natura que est forma. qꝛ nõ sunt plures q̃ꝫ due. vt supra ꝓbatum est. Oẽ ergo qd̃ mouet̃ principal'r est natura. scꝫ materia. ⁊ oẽ qd̃ mouet siue agit est natura q̃ est forma. qꝛ al's diffinitio nõ cõuerteret̃ cũ diffinito. diffinitio. n. conueniret qualitatibus qꝛ mouerẽt ꝑncipal'r. Item. ij. de gene. Forme est agere materie vero pati. Uñ cõiter dicimus ꝙ oĩs opatio est principaliter a forma. Itẽ. ij. de aĩa. Aĩa est principale alens corpus. calor vero instr̃ale. Itẽ Aresto. ii. de aĩa ponit aĩam in oẽ genus cause mouentis in cãm formalẽ finalem ⁊ efficiẽtẽ. ergo solum forma mouet ꝑncipal'r. Itẽ ex regula Francisci maronis. qñcũqꝫ in actõe aliqua ꝯcurrũt plura agẽtia tũc ꝑfectius est ꝑncipalius. sꝫ in actione ẽt discõueniẽti forma substantialis agit ⁊ sil'r q̃litas. sed forma est ꝑfectior accidẽtib⁹. cũ substãtia sit magis ens q̃ꝫ accidẽs. vij. metha. Sꝫ ꝙ forma ẽt agat in actiõe discõuenienti ꝓbat̃ qꝛ resistit sue corruptiõi vt cõcessum est supra. ergo ꝑ actionẽ resistit. tꝫ ꝯña. qꝛ resistẽtia fundat̃ in actiuitate ⁊ nihil resistit nisi actiuũ. Propterea mã prima qꝛ nullius est actiuitatis nulli forme neqꝫ trãsmutatiõi resistit. vt ꝓbatum est. j. phisi. Itẽ opatio fundat̃ sup forma substantiali cuiuslibet rei naturalis. ergo oĩs opatio est a forma substantiali. Añs habet̃ ex cõmẽtatore. vij. metha. dicẽte. Qui tollit ꝓpriã opationẽ tollit ꝓpriaꝫ eẽntiã a reb⁹. ¶ Rõne ꝓbat̃. Sicut res hꝫ eẽ ita hꝫ opari. qꝛ opatio fundat̃ sup essentia rei. sed accidẽs hꝫ suum eẽ a substãtia siue a suo subiecto. igit̃ nullum accidens põt agere ꝑncipaliter sꝫ potius suũ subiectũ. ⁊ nõ rõne materie igit̃ rõne forme. Alia rõne. si caliditas calefaceret ꝑncipaliter in aq̃ calida manum tũc se sola posset ꝓducere ignem. qd̃ est falsum. qꝛ nullũ accidẽs causat principaliter substantiam. ageret enim per se vltra gradum sue perfectõis Qꝛ autem ꝓduceret ignem pꝫ per hãc expientiã. si in aquã feruẽtẽ ꝓiicit̃ sulphur tritum subtiliter in testa oui exibit flãma maximo impetu. Alia rõne. in agẽtibus essentialiter subordinatis. s. vbi actio posterioris dependet a priori. semper prius est principalius. ex quo alterum dirigit in agendo ⁊ posterius nõ põt agere sine priori. sed cause essentialiter subordinate sunt exemplariter prima intelligentia que est dñs deus. secunda intelligentia celuꝫ ⁊ postea sequũtur agentia particularia vt ignis in quo actiuior pars ⁊ perfectior ẽ forma postea sequit̃ ipsa caliditas. Ita pariter in alijs est declarãdũ. Uñ forma substãtialis in causis essentialiter subordinatis semp ẽ prior accidẽtib⁹ ⁊c̃. Hec ergo opinio põt ꝓbabiliter d̃fendi. Et ad ꝑmã rõnẽ Marsilij rñdet̃. Admisso ẽt ꝙ vapor siue aqua leuificata sit nature aque ⁊ nõ aeris: non est incõueniens ꝙ eadem forma substantialis respectu diuersoꝝ instr̃oꝝ moueat sursum ⁊ deorsum. qꝛ mediante leuitate mouet sursum ⁊ mediãte grauitate deorsuꝫ. ĩmo dicatur ꝙ calor solis qui est attractatiuus violenter trahit vaporem sursum si saltẽ vapor nõ sapiat vel accipiat nãm aeris. Uñ nõ est incõueniens ꝙ idem sit causa diuersoꝝ s̃m diuersa instr̃a. vt in simili aqua naturaliter mouetur deorsum ⁊ etiam sursum ꝑ calamũ ⁊ hoc a nã cõi. ⁊ tñ eadẽ sp̃ est forma mouens sursum ⁊ deorsum. Item aĩa hꝫ diuersas ⁊ ꝯrias operationes in corpore

Regula Francisci Maronis.

Probatur ratione

Experimẽtum.

Alia rõne.

Soluit rationem primam Marsilij

ſm diuerſa organa ⁊ inſtrumēta. Item lapis qui ꝓijciť ſurſum ēt mouet a forma ſubſtantiali intrinſece ſed mediante impetu qui eſt inſtr̄m hn̄s rōnem leuitatis. Unde ad autoritates Areſt. in quinta rōne adductas dicitur ꝙ agens naturale quo ad naturam ꝓpriam ⁊ ꝑ ſe vltimate eadē actōe pōt ſolū in vnā operationē: al's ille autoritates hērent infinitas inſtātias. Ad ſcd̄am rōnem rn̄deť loquēdo ſm viam Areſt. ⁊ ſui cōmētatoris. Agens illud infallibile dirigit oēm rem in ſua actiōe ⁊ nāli ⁊ violēta ad quā pōt de ꝑ accidēs ſequi corruptio: non rōne prime intelligentie dirigentis ſed rei que ſic dirigiť al's nihil poſſet corrumpi. Ad tertiam diciť ſicut ad primā. Forma enim vaporis qꝛ prius ſibi conueniebat grauitas ergo illam iterato appeteret: īmo ad illā inclinareť niſi iā ꝓhiberet leuitas impreſſa a ſole. Iō ſm ꝙ forme adaptať inſtr̄m motus ſm hoc mouet ſurſum vel deorſum. Ad quartaꝫ rn̄deť ꝙ idē agere ad ſuam corruptionem ꝑ accidens nō eſt incōueniens. vt calor naturalis agit in humidum radicale ip̄m conſumendo ⁊ alterando: quo cōſumpto calor corrūpiť. Item lapis mouet deorſum vt ſalueť ⁊ cōſerueť in ſuo loco nāli. ⁊ tn̄ ē poſſibile ꝙ corrumpať in tali motu. ꝑ ſe aūt ⁊ intētiōe nāli agere ad ſuā corruptionem eſſet incōueniēs. ⁊ illud voluit cōmētator. j. phiſi. Ad vltimā rōnē rn̄deť ꝙ rō nō ꝓcedit. qꝛ ꝓbat ꝙ ſemꝑ qualitas actiua ſit principale agens in quacūqꝫ actiōe. Immo in ſimili nō ſequiť: poſita voluntate artificis ſufficienti ſequitur edificatio vt ſi nullum inſtrumentum adeſſet. ergo poſito inſtr̄o ſequitur effectus. ergo inſtrumentum eſt cauſa principalis. Sed ſic debet intelligi: poſtea cauſa ſufficienti ſcꝫ principali ⁊ inſtrumentali tūc ſequitur effectus. ſcilicet in ordine cauſandi. Ergo cōcluſiue pꝫ ꝙ nulla actio naturalis fit a forma ſubſtantiali ſolum neqꝫ ab aliqua qualitate. ſed ꝯiūgendo ambas cauſas ſcꝫ principalem ⁊ minus principalem. Opinio tamen marſilij equaliter poteſt defendi propter fortes ſuas rationes quarum etiaꝫ alique difficulter accipiūt ſolutionem. Alia enim opinio ſolis autoritatibus eſt ſtabilita ⁊ firmata.

Ad quintam.

Ad ſecundam.

Tertiam.

Quartam

Sextam

Summa rn̄ſionis

16 ¶ Cum autem determinatū ſit quot modis natura dicitur. poſt hec contemplanduꝫ eſt: quo mathematicus a naturali philoſopho differt.

¶ Queſtio. VI

Utrū phiſicus differat a mathematico.

Areſtoteles in ſecundo tractatu libri huius determinat de quibus naturalis philoſophia habeat conſiderare. cuius occaſione poſuit differentiam inter naturalem ⁊ mathematicum: volens ꝙ q̄uis de eiſdem conſiderent tamē diuerſimode: que differentia infra clare patebit.

¶ Notanduꝫ primo ꝙ phiſicus ſiue naturalis eſt qui in ſua aīa hꝫ ſciaꝫ naturalē. Scientia aūt naturalis eſt que conſiderat oīa in ordine ad motum. Unde diciť. ij. phiſico. Entia non mota nō ſunt amplius phiſice conſiderationis. Propterea naturalis ph̄s inquantum talis de quocunqꝫ loquitur vel diſputat de hijs hoc facit qꝛ ſunt mobilia: mouentia vel in corꝑe mobili ſiue ſenſibili. Unde cum non poſſit loqui niſi mediātibus terminis. j.

Phiſicus.

Sciētia naturalis.

elencoꝝ. Res ad disputatõez fieri non possunt: cogit̃ loqui per terminos phisicos ⁊ ꝓpositiones phisicas. Terminus autem phisicus siue naturalis est qui significat motum vel contrarium motus vel dispõnem ad motum vt generabile corruptibile mouens mobile: alteratio actio: quies quiescibile: celum mobile ⁊c̃. Propositiones vero que ex hijs terminis cõponũtur vel ad min⁹ quo ad predicatum dicunt̃ ꝓpositiões siue conclusiones phisice. vt oẽ generabile est corruptibile. hõ est mobilis. Immo oĩa que naturalis diffinit ꝑ motuz hz diffinire. Ex hoc habes ꝙ sciẽtia nõ dicitur naturalis qꝛ inest a natura ex quo nulla talis datur. cum aĩa a principio sit tanq̃z tabula nuda. iij. de aĩa. Neqz iõ qꝛ tractat de rebus naturalibus: qꝛ omnes scientie humane tractant de rebus naturalibus. sed iõ qꝛ tractat de rebus inquantum sunt mobiles vel mouẽtes cuius motus principium est natura. ij. phisicoꝝ. De hoc latius est dictuz supra a principio primi phisicorum. Mathematicus aũt est hõ hñs in sua aĩa sciẽtiam mathematicalem. Mathematica vero est scientia que oĩa sua cõsiderata considerat precise sub ratione quantitatis vel mensure. ⁊ hz duas spẽs subalternatas. scz arithmetricam que est de quantitate discreta siue numero. Et geometriam que est de magnitudine siue mensura rerum. Quicquid ergo mathematicus considerat hoc considerat qꝛ est quantum scz longum latum profundum multum ⁊c̃. Ergo patet ꝙ termini mathematici sunt qui precise significant res inquantum sunt magne vel multe. vt longum. curuum. planum numerus ⁊c̃. Propositiones ergo mathematice sunt constitute ex hijs terminis. vt omnis circulus est linea. omnis linea est longa ⁊c̃.

Terminus phisicus.

Propositiões phisice.

Iccirco scientia dicitur naturalis.

Mathematicus

Mathematica.

Terminus mathematicus.

Propositiões mathematice.

¶ Notandum scdo. ꝙ dr̃ia quã assignat Arest. ⁊ commentator inter phisicuz ⁊ mathematicum est hec. Philosophus naturalis cõsiderat omnia in ordine ad motum. ꝓut vicz non sunt abstracta neqz ꝟm rem neqz ꝟm rationem a motu ⁊ a materia. sed ꝓut sunt in corpore sensibili. Mathematicus autem lz easdem res consideret tamen ipsas considerat inquantũ sunt abstracte ꝟm intellectum ⁊ non ꝟm rem a motu ⁊ a materia vt ambo cõsiderant superficiem. lineam magnitudinem figuram solis ⁊ lune. spericitatez terre ⁊ mundi. Sed philosophus naturalis inquantum sunt in subiecto sensibili siue materia que est subiecta motui. Mathematicus vero ac si non essent in aliquo subiecto sensibili. Unde ait hic commentator. Astrologus non considerat de istis accidentibus ꝟm ꝙ accidunt nature huius corporis vicz celestis. sicut naturalis considerat de eis. qꝛ naturalis cõsiderat d̃ figura solis ⁊ lune ꝟm ꝙ natura eorum exigit illam figuram. Sed mathematicus siue astrologus considerat illa accidentia corporum celestium secundum ꝙ mens abstrahit eas a motu ⁊ transmutatione. qꝛ considerat de figuris eorum ꝟm ꝙ sunt figure tantum ⁊ non secundum ꝙ sunt celestia mobilia. hec commentator. Et Aresto. hic in textu. Quoniam videntur de natura dicentes ⁊ de figura solis ⁊ lune. ⁊ vtrum sperica sit terra ⁊ mundus aut non. De hijs quidem ergo negociatur ⁊ mathematicus sed non inquantum phisici corporis terminus est vnumquodqz neqz accidentia speculatur inquãtũ talibus existentibus. id est subiectis accidũt. Et subiũgit. Uñ abstrahit. abstracta intellectu omnia a motu sunt ⁊ nihil differt. neqz fit mendacium abstrahentium. Uult ergo Aresto.

Ponit differentiã mathe. ⁊ phisi.

An abstrahētium sit mendacium. Metaphi. Simplex. Complexa. Abstractio Realis.

ꝙ in tali abstractione a motu ⁊ materia non cōtingit aliqđ mēdaciū. id est falsitas. ¶ Pro quo notandū est ꝙ abstractio ē duplex. Quedā realis. s. qñ vna res ab alia sepat. vt vinū a vase. Alia est metaphisicalis siue rōnis. s. qñ intellectus distinguit ⁊ separat aliqua. Et ista est duplex. simplex ⁊ complexa. Abstractio simplex est qñ vnū intelligit alio nō intellecto. vt cōsiderādo lōgitudinem absolute ⁊ non materiam in q̄ est. ⁊ sic abstrahētium non est mendacium Alia est complexa siue ꝓpositionalis. s. qñ intelligit hoc nō eē hoc vel hoc nō esse in alio. ⁊ sic in abstractiōe pōt fieri mendaciū. qꝛ longitudinem considerare nō esse in materia nō hꝫ correspondentiā in re ad extra. Simplex ergo abstractio fundatur super prima operatione intellectus que est simplicium apprehensio. Sed complexa super secunda que est componere vel diuidere.

Conclusio.

¶ Respondetur ad q̄situ. phisicus nō differt realiter a mathematico sed solū rōne ⁊ cōsideratiōe. Hec cōclusio est de mēte Aresto. ⁊ sui cōmētatoris in verbis supradictis. Et prima ꝑs pꝫ ꝑ expōnē illius ꝓpōnis phisicus differt a mathematico. qm̄ sic exponit. phisicus ē ⁊ mathematicus ē. ⁊ phisicus non est mathematicus. vbi tertia est falsa cū idē hō possit esse phisicus ⁊ mathematicus. Uñ sicut cōmētator hic dicit. Ista perscrutatio đ dr̄ia inter considerationem naturalis ⁊ mathematici lꝫ pertineat ad logicā: tñ mos est illud quod est cōe oībus artibus dicatur in logica. ⁊ illud qđ est ꝓpriū vnicuiqꝫ arti dicatur in illa arte. hec cōmētator. Scđa ꝑs ꝓbat. Isti artifices differunt consideratiōe qui idē considerāt diuersis rōnibus. sed mathematicus ⁊ naturalis sunt hmōi. vt ꝓbat Arest. in textu. ⁊ supra illa dr̄ia ꝑm mētez. Arest. est assignata. Sed phisica siue naturalis sciētia differt a mathematica ex seipsa ⁊ sua essentia. qꝛ sciētie distinguuntur penes obiecta formalia ex. ii. de aīa. Scientie ⁊ sensus secantur in res. id est differūt ꝑm obiecta formalia. Hac rōne. Arest. distinguit. iiij. metaphi. ipsam metaphisicam ab alijs scientijs. qꝛ licꝫ omnes scientie considerent ens tamen metaphisica cōsiderat ens absolute inquantum est ens. Alie autem scientie considerant ens contractum vel ad motum quātitatē vel sanitatem Sicut enim quelibet scientia seipsa est ita seip̄a a qualibet re mūdi differt. ¶ Sed di. in quo differt medicus a ph̄o naturali. Rñdet ꝙ naturalis siue phisicus considerat res in genere ⁊ cōi. medicus vero in particulari hanc herbam. hanc cōplexionem ⁊c. Unde medicus b̄supponit ph̄m nālem. iuxta illud Arest. Ubi ph̄s desinit ibi medicus incipit.

Quomodo sciētie designantur.

Utrum phisicus differat a naturali.

¶ Arguit. naturalis nō differt consideratiōe a mathematico qꝛ quandoqꝫ phisicus non diffinit per motum. mathematicus vero e contra. Aresto. enim diffinit motum. iij. huius. ⁊ in diffinitione non ponit terminus importans motum. Item mathematicus dat diffinitionem paralelloruꝫ dicens. Paralelli sunt linee que si in infinitum protraherentur non cōcurrerent. protrahi autem cōnotat motū. Rñdet primo ꝙ si mathematicus diffinit ꝑ terminos importātes motū hoc cōtingit vel ꝑꝑ penuriaꝫ terminoꝝ. qm̄ noīa sunt finita res vero infinite. i. elēcoꝝ. vel tales terminos ponit loco eoꝝ q̄ nō importāt motū. Ita pariter ph̄s nālis diffinit qñqꝫ ꝑ terminos nō significātes motum ꝑꝑ penuriā. Uel qñqꝫ ponit terminos non motum significan

Paralelli.

tes loco eoꝝ qui motũ significãt. Nã dicit Cõmentator. v. metha. Phs imo potius suus trãslator nõ fuit multũ sollicitus de vocabulis: qꝛ scia naturalis nõ est scia terminoꝝ: sed reꝝ ꝯ oẽs. Ita ergo motus ẽ actus. i. dispositio entis in potẽtia ꝛc. Paralelli sũt linee q̃ si ꝓtraherent. i. sũt linee eque distãtes. Circulus est a cuius centro oẽs linee ducte. i. determinate. Numerus est multitudo ex vnitatibus profusa. i. composita siue vnita. Forma est que dat esse rei. est diffinitio methaphisicalis. sed phisica forma est que per generationẽ acquirit. vel est que educitur de potentia materie. Contigua sunt quorũ vltima sunt simul. Hanc diffinitionem imo continuoꝝ ꝛ consequenter se habentiũ Arest. sicut ex Platone accepit intactas reliquit. ꝛ sic de alijs.

Dicit de translatione ꝑmo quod oẽs scole ꝛ parietes clamant.

¶ Arguitur scdo. Mathematicus etiã ꝯsiderat motũ aucto. Arest. j. phisi. oẽs scie vtũt motu. Rñdet ꝙ oẽs scie vtãt motu quo ad suã acq̃sitõez. nõ ãt diffiniẽdo. Ergo pꝫ ꝙ mathematic⁹ diffinit ꝛ ꝯsiderat oĩa sua ꝯsiderata sine motu. phisicus ẏo cũ motu vl' ĩ respectu ad motũ. Propterea scia q̃ tractat partim de motu partim de his q̃ ꝯsiderant sine motu dr̃ media. ex quo participat aliq̃d de phisica ꝛ mathematica. De his ergo sciẽtijs medijs tractat Arest. in eodẽ cap̃. i. secundi tractatus. de q̃bus mouet talis q̃stio.

Oẽs scientie vtuntur motu.

20 ¶ Hoc idem ĩdicant ꝛ mathematicaꝝ facultatũ hec q̃ magis sũt naturales. Vt ꝑspectiua. Musica ꝛ Astrologia. Nã ꝯtra quodãmõ sese hñt atqꝫ geometria. Geometria nãqꝫ ꝺ naturali q̃dez linea ꝯtemplat. sꝫ ñ vt est naturalis. Perspectiua vero mathematicã q̃dez ꝯsideret lineã. At nõ vt est mathematica: sed vt est naturalis.

¶ Questio. VII.

Vtruꝫ scientie medie magis sint dicende phisice siue naturales q̃ꝫ mathematice. Pro qua qõne breuiter est notãdum primo ꝙ scientia media dicit que incipit suã considerationem ab abstracto a materia ꝛ motu. ꝛ terminat ad non abstractũ a materia. vt perspectiua ĩcipit dicere de linea. sed inquãtũ est radiosa siue visualis. Ideo alij sic dicunt. Scientia media est que habet subiectũ aggregatũ ex primo termino mathematicali ꝛ vltimo phisicali siue ĩportante motũ. Cõmuniter enim tres solent assignari sciẽtie medie actu elaborate. s. Astrologia cuius subiectuꝫ est magnitudo mobilis. ꝑspectiua cuius subiectũ est linea radiosa siue visualis. ꝛ musica que hꝫ pro subiecto numerũ sonorũ. Unde primi termini horũ subiectoruꝫ sunt mathematice ꝯsiderationis. vltimi vero phisice. Possũt tamẽ esse plures que apud nos nõ sunt visitate. vt sciẽtia latitudinũ: formaruꝫ graduũ. scientia ponderis. scientia proportionũ. scientia spirituũ. Dicunt autẽ medie per participationẽ ex quo participant aliq̃d de consideratione mathematice ꝛ etiã phisice. Uñ in his versant ꝛ termini mathematici ꝛ termini naturales. Et ꝓpositio media est que constituit ex subiecto mathematico ꝛ p̃dicato phisico. vt oẽ spericũ est mobile. oĩs linea est visibilis ꝛc. Perspectiuus ergo nõ considerat

Scientia media.

Tres sunt scientie medie.

Participatiue dicuntur medie.

Propositõ media

Perspectiuus.

de linea ſm q̄ eſt longa tantū vt geometer. nec ſm q̄ eſt lignea vel ferrea vt naturalis: ſed ſm q̄ eſt linea viſualis. ⁊ illud eſt medium inter naturalē ⁊ geometrum. Muſicus conſiderat de numero non inquantū eſt proportio numeralis ⁊ vnita tantum: ſed ſm q̄ eſt numerus ſonoroſus ſiue ſenſibilis ſm Cōmentatorem h. Ultimate ergo ſcientie medie ſunt que participant conſiderationem duarum extremarum ſcientiarum. Scientia enīz extrema dicitur que habet ſubiectum vnius conſiderationis abſolute ⁊ tantum.

Muſicus.

Hīs breuiter premiſſis p̄ concluſione ſūt due opiniones. Prima fuit de mente Areſt. ſicut eū intellexit ſanctus Thomas q̄ ſciētie medie ſunt magis nāles q̄ mathematice. Pz auctoritate Areſt. h dicentis. Demonſtrāt aūt ⁊ que magis phīca q̄ mathematica. vt pſpectiua armonica. i. muſica ⁊ aſtrologia. Ōrio aūt quodāmodo ſe habent cū geometria. ⁊ concludit. Perſpectiua quidē mathematicā lineā: ſz non inquantū eſt mathematica ſed inquantuz eſt phīca. Rōne probat. Unūquodq̄ naturale ⁊ artificiale noīat a ſua forma. ſz ſubiectū illarū ſcientiarū hz māle mathematicū ⁊ formale phīcū. vt eſt linea viſualis vbi viſualitas denoīat lineam. ergo magis ſunt phīce. Alia rōne iuſtum eſt oīa a fine denoīari. ij. de aīa. ſed finis illarum ſcientiarum vt pz in ſubiectis eſt nālis. ergo. Itē principia mathematice ſunt nota ex ſignificatione terminoz ⁊ nō p̄ experientiā. vt ſi ab equalibus equalia demas reſidua erunt equalia. ſz principia phīce ſūt nota non per rationem primo: ſz per experientiam. vt oīs ignis eſt calidus: ſtelle mouētur: terra q̄eſcit. Propterea egyptiaci ſacerdotes ꝓpter admirari ceperunt philoſophari. ſed principia mediarū ſcientiarū plus aſſimilant phīcis q̄ mathematicis. q̄ etiam ſūt nota per experientiā. Alia eſt opinio quā Cōmentator nititur defendere q̄ predicte ſcientie magis ſint dicende mathematice q̄ phīce ſiue naturales. Unī dicit Cōmentator hic. Areſt. hic dicit q̄ pſpectiuus conſiderat de linea mathematica non ſm q̄ mathematica ſed ſm q̄ nālis. non debes intelligere q̄ conſideratio eius ſit conſideratio nālis. ſed intendebat q̄ conſideratio eius eſt propinquior conſiderationi nālis. Itē Areſto. j. poſteriorū. Armonica. i. muſica eſt mathematica. Et dicit Boetius q̄ predicte tres ſcientie ſint mathematice impure. Rōne tali probatur. Scientie accipiunt ſuam denoīationē magis a principijs q̄ ſuis concluſionibus. quia dicit Areſt. ij. huius in fine. Sicut ſe habet finis in naturalibus ita ſe habet principium in demonſtratiuis ⁊ ſpeculabilibus. Item principalis conſideratio in bis ſcientijs conuenit plus cum principijs mathematicis q̄ naturalibus. preſupponunt enīz naturalia principia. Ergo concluſiue pro concordia. Reſpondetur q̄ predicte ſcientie medie quo ad res ⁊ terminos ⁊ naturam ſunt magis mathematice. ſed quo ad finem et quo ad nos ſunt magis naturales. Et debz comparatiuus magis accipi improprie prout non preſupponit ſuum poſitiuum. Dec concluſio patet ex dictis. Poſſet tamen probabiliter ſecunda opinio defendi.

Opinio Tho. et Areſto:

Aliter principia mathematice ⁊ aliter phīce nota.

Cōmētatoris opinio.

Concordia opinionum.

29 Insuper vt finis hic aūt eſt cuius grātia cetera fiunt Veluti deambulandi ſanitas. Cur enim deambulat interrogati. quo valeat reſpondemus.

¶Questio. VIII.

Vtruz finis sit causa eorū que sunt

ante finē. Consequenter Arest. in tractatu tertio huius secūdi tractat de causis rerum nāliuz pbans primo q ad philosophū nālem pertinet determinare de causis. qm̄ phia naturalis est gratia sciendi: sed tunc vnūquodqz scimus cum causas eius cognoscimus. Postea subiungit diffinitiones causaz z earuz proprietates que infra patebunt. Et qz finis ex vi vocabuli sapit naturam vltimi z si est causa erit principium. Ideo querimus an finis sit causa.

¶ Pro istius qōnis intellectu est pmo notandum que sit ratio ipsius finis. Vbi aduertendū q finis hz rōnem boni z appetibilis. nisi enim finē appeteremus tanq̄ amatū z desideratū nunq̄ ageremus. Preterea dicit. j. ethicozum. Bonū est qō oia appetunt. sed finis appetitur. igitur finis est quoddā bonū z appetibile. Unde dicit Arest. ij. metaphi. Finis z bonum conuertunt. Et. iij. metha. Omne qō est bonum fm se z ppter suam naturam finis est. De quanto ergo sapit naturam meliozis de tanto plus sapit rationē finis. Unde optimū quod est deus finalissimus finis est. Propterea sicut appetibile mouet appetens ita finis mouet efficiens z oia ordinata ad ipz. Primo enim mouet causam efficientez vt actionē incipiat in materia ex qua educat formā vt ipse finis consequat vltimo tanq̄ bonū quoddaz desideratum. Unde Arest. hic dixit. q finis habet rationem optimi. Et Cōmentator. ij. metha. Nihil est bonuz nisi ppter causas finales. Propter qō hic dicitur. Finis est primū in intentione z vltimū in executione. i. finis qui intenditur ab agente est primū in intentione ex quo mouet efficiens sicut desideratum. z vltimuz in executione. i. illud quod intenditur z desideratur vltimo fm esse reale post actionem completam efficientis producit. Exemplū. sanitas quā eger nonduz habet nisi per modū desiderati z appetibilis mouet primo medicū vt pharmacum pparat vt sanitatē realem eger acquirere possit. Dec ergo sanitas acquisita dicitur finis medici fm esse reale. anteq̄ autem esset producta dicebatur finis in intentione. Imo patet vltimo q res accipit suam denominationem a fine ex Arestote. secundo de anima. Justum est omnia a fine denominari. Et in thopicis. Cuius finis bonus est ipsum quoqz bonum est. Et hec omnia intelliguntur z locum habent de fine gratia cuius.

Finis rationez boni habet.

Deus finis finalissimus.

Quō finis moueat.

¶ Pro quo. Nota scō q finis est duplex. terminationis z motionis. Finis terminationis dicit vltimū siue terminus alicuius rei: qz terminat z finit ipsam rem. Et hoc dupl'r. Positiue: vt cutis terminat boiez z locus est finis locati: z duo puncta sunt fines linee. Uel secundo priuatiue. vt Salustius. Mors est finis omnium miseriarum. periodus ergo est finis hominis. De illo fine raro loquuntur philosophi neqz hic fit mentio de eo. Imo finis dicitur equiuoce de illo fine z de fine motionis. Alius ergo est finis mouens siue motionis vel agentis. s. quē agens preintendit in actione sua omne enim agens agit ppter finem. vt probabit' in fine huius. Finis aūt motionis de quo hic fit mentio est itez duplex. ve tangit Arest. j. ethi. ij. de anima

Finis terminatez. positiue. priuatiue.

Finis motionis.

Finis gratia cui⁹. similiter. viij. phisicoꝝ. Aliquis dicitur finis gratia cuius vel fm Cōmentatorem primaria intentione intentus. s. fz Arest. hic in textu. cuius causa aliquid fit. i. propter quem agens principaliter agit. vt sortes ambulat propter sanitatem. ergo sanitas est finis ambulationis. ⁊ ille finis semper habet rationez boni appetibilis ⁊ desiderati. de quo loquitur Arest. j. politicoꝝ. Finis est melioꝛ bis ordinatis in finem. Unde cū deus sit optimus fm Arest. ipse est finis finalissimus ppter quem oia agunt. ppter quodcunqz ergo agens agit principaliter finis ppie dicit. De quo hic in veritate querit questio an sit cā earum

Intellectus questionis. actionū que ante ipsuz sunt ⁊ fiunt. De quo etiam loquit Arest. in. ij. phisi. dicens finem esse potissimā causarum: qz primo ⁊ principaliter est causa motus oium aliarū causarū. Item ille finis est primū in intentione ⁊ vltimū in execu

Finis ille est primuz ⁊ vltimum. tione qui fz fm qꝫ est in intentione differat realiter ab illo qui est vltimum in executione: qz primus finis habet solum esse ydeale siue obiectum sed secundus habet esse extra animā: imo esse reale. imo quādo primus est secūdus nōdum est. Est tñ verꝫ qꝫ eadē est ratio finalitatis ⁊ causandi istius qui est in intentione ⁊ istius qui est in esse reali. non tñ tunc causat qñ est acquisitus: quia habitib⁹ pñtib⁹ in materia cessat motus. fz causauit qñ erat in itentōe. vtrūqz enim agens intendit. Alius est finis quo siue mediante quo. vel fm Cōmentatoꝛē finis secundaria intentione intētus. qui fm mentem Arest. ⁊ Cōmentatoꝛis sic dꝫ diffiniri: est illud mediante quo finis principaliter intentus acquiritur. Uel sic: est illud mediante quo agens agit propter finez vt ambulatio est finis: quo respectu sanitatis. similiter potio vel pharmacū est finis quo sanitatis fm Arest. hic in textu. super quo dicit Cōmentatoꝛ. Quoniaz vnūquodqz eoꝝ est finis eius qō est ante. oia sunt ppter vltimū finē. Et subdit. Uerbi gra ambulatio que est ppter extenuationē ⁊ extenuatio ppter sanitatem. ⁊ simil potio medicine ⁊ flebotomia est propter extenuationem humoꝛis vincentis in coꝛpoꝛe. ⁊ hoc est propter sanitatem ⁊c. Finis ergo quo semper precedit Nota finē gratia cuius intentū ordine ⁊ tempoꝛe. ⁊ hoc quo ad esse reale. vt ambulatio⁹ ⁊ extenuatio precedunt tempoꝛe ipsam sanitatez. Breuiter ergo qꝫ aliqd

Utruz aliquid sit cā finalis requirit fit causa finalis. Primo requiritur qꝫ ipsum desideretur ab agente. Secundo qꝫ agens principaliter agat propter ipsum. Unde causa finalis est illud ppter qꝫ agens producit desideratū ⁊ amatū. Et sic non requiritur ad hoc qꝫ aliquid fit causa finalis ipsum esse ens extra animā siue ens reale. Primo. Secundo.

His premissis rñdetur ad qōnem. Finis est causa ⁊ est causa coꝝ que sunt ante finem. intelligendo de fine gra cuius in intētione. Sanitas enim ppie non est causa preparationis medicinarum: cum nondum sit. ergo non potest esse causa. Hec conclusio est de mente Arestore. in. ij. huius qui dicit finem habere rationem optimi ⁊ esse causam causarū. ⁊ diffinit causam finalem dicens. Adhuc autem quēadmodū finis: hic autem est cuius causa. s. aliquid fit vt ambulandi sanitas est finis. que auctoꝛitas sic intelligit: sanitas. s. que habet in intentione est finis ambulandi. Et. v. metha. dicit Est enim causa causaꝝ finis ⁊ simplr fm oēs. Ratiōe. Illud est cā finalis quod a parte respondet ad qōnem propter quid. sed finis est hmōi. igitur ⁊c. Maior ⁊ minoꝛ est Aresto. in textu dicentis. ppter qd enim ambulat: dicimus vt

sanetur. ⁊ dicentes sic: opinamur assignare cãm. Unde nota ꝙ q̃cquid apte respondet̃ ad qõnez pp quid est causa finalis ꝓprie siue finis gratia cuius. illud v̄o quod cum q̃sitiuo ꝓpter q̃d ponitur est finis quo siue improprie: vt ꝓpter quid eger ambulat. responde: vt sanetur: iam ambulatio est finis quo. ſz sanitas intenta est causa finalis proprie. ⁊ sic de multis alijs.

Propter qd querit cãm finalem.

¶ Arguitur primo. Si finis esset causa: maxime esset cã mouens oẽs al̃s cãs ad causandũ. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs eẽt nobilissima causaꝝ. sed primũ ẽ falsuz. qꝛ al̃s esset cã efficiẽs: qm̃ causa efficiẽs ſm Arest. hic est vnde principiũ motus ⁊ q̃etis est. ergo si mouet erit cã efficiens. Scd̃m etiam est falsum: qꝛ cã formalis dat esse rei simpl̃r ⁊ intrinsece: finis vero nõ: qꝛ a fine res essentialiter nõ dependet. ergo nõ est nobilissima causaꝝ. Respondet̃ ꝙ finis mouet: simil̃r efficiens mouet. sed diuersimode. Finis eniz solũ mouet methaphorice tanq̃z quoddam optatũ desideratum ⁊ appetibile. Efficiens vero mouet realiter. Unde efficiens est vnde principium motus ⁊ quietis est. i. est causa producens mediante sua actione effectum. Consequenter dicitur ꝙ finis sit potissima causarum non in essendo vt argumentum probat: sed in causando: quia est causa ꝙ omnes alie cause agunt ⁊ causant.

Quo modo finis potissima causarũ.

Finis methaphorice mouet.

¶ Arguitur scd̃o. Si finis est causa: vel quãdo est vel non est. nõ qñ non est: cum non ens nõ sit causa entis. neqz quãdo est: qꝛ habitibus p̃sentibus in materia cessat motus. j. de genera. Habita enim ⁊ acquisita sanitate cessat medicatio ⁊ operatio medici. Respondetur ꝙ finis sit causa qñ non est in esse reali: licet sit in esse intentionali. non enim oportet si aliq̃d acq̃rendum appetitur ⁊ desideratur ꝙ sit actu in esse reali.

¶ Arguitur tertio. Si finis ideo mouet alias causas ⁊ ꝓpterea dicit̃ causa: qꝛ habet rõnez boni: tunc sequit̃ ꝙ solũ vnus erit finis ex quo solũ vnũ est optimũ. s. deus ſm viam etiam Arest. Respondet̃. Argumentũ non ꝓbat solũ vnũ esse finẽ simpl̃r. cum multa sint que habeãt rõnem boni. sed ꝓbat solũ vnũ esse finẽ finalissimũ. s. pp quem finaliter ⁊ vniuersaliter oĩa agentia mediate vel ĩmediate agunt. Alij autem fines qui sũt interme dij añ illũ dicunt̃ nõ finalissimi. s. qui vltra ordinant̃ in aliũ finem. De primo loquit̃ Aresto. viij. polliticoꝝ. Finis gr̃a nullius futuri expetitur. De secundo loquitur Arest. hic. ij. phisicorum. Nos sumus quodãmodo fines oĩum. s. rerum artĩficialiũ siue rerum creataꝝ. ⁊ pariter hic dicitur. Forma est finis materie. quia pp formã materia transmutatur ⁊ alteratur. Quia ergo in secũdo phisicorum fit mentio de causis: ergo pro lucidiori intellectu queritur.

31 ¶ Uniuerse autem nunc dicte cause: quattuor in genera manifestissima cadunt.

¶ Questio. IX.

Utrũ in qualibet naturali transmutatione necessario concurrant quattuor cause ⁊ non plures neqz pauciores. Circa quod dubium. Primo dicetur de quattuor causis in suis diffinitiõibus

ꝛ diuisionibus. Secundo an solum sint quattuor cause ꝛ ibidem proprietates causarum. Tertio respondebitur ad questionem.

¶ Quantū ad primū. Nota ꝙ Arest. ij. huius tractatu tertio diffinit q̄ttuor gn̄a causaꝝ dicens. Uno quidez mō igitur cā dicit̄ ex quo aliq̄d fit cū insit. i. Causa materialis est illud ex quo aliq̄d fit tanq̄ ex parte essentiali vt mā prima reꝝ nālium ꝛ materia secūda reꝝ artificialiū. Unde non reperiunt̄ plures cause māles q̄ he due: qꝛ cā dicit̄ materialis a materia Dicit̄ cum insit: ꝑꝑ priuationē: lz ex priuatione fiat forma. j. phisi. non tn̄ est ꝑs essentialis. imo ꝑpositio ex hic dz dicere circūstantiā materie. Alio autē modo species ꝛ exēplar: hec āt rō est ipsius qd̄ q̄d erat esse. i. Causa formalis est que dat cōposito esse simpl'r. s. que ponit rem in speciē vt sola forma substātialis. Uñ deus nō est causa formalis: qꝛ nō informat: lz ab eo res depēdeat simpl'r: tn̄ non tanq̄ a causa formali: sz tanq̄ a causa efficiente conseruante. Itē nullum accidens est ꝓprie causa formalis. sz cum dicunt̄ cause formales siue forme suorum subiectoruz hoc est large vel ꝑm quid qꝛ etiam denominant rem talem vel talē ꝛ ponūt rem in speciē accidentalē. Unde ītelligit̄ ex hoc locus thopicus. Impossibile est esse effectū formalē sine causa formali. s. substātiali vel accidentali. Amplius vñ principiū motus ꝛ quietis est vt ꝯsilians est cā ꝛ pater filij ꝛ oīno faciens facti. i. Causa efficiens est cā mouens vel producens aliq̄d vt sutor calcei. Uñ cause efficientes sunt multiplices ꝑm ꝙ agentia sūt multa. Et cause finales sunt multiplices de q̄bus in ꝑdicta qōne sufficiēter dicitur ꝑm ꝙ agentia agunt propter diuersos fines ꝛ ꝑm ꝙ multa sūt entia que habent rōnem boni. Primo ergo causaꝝ efficientiū aliqua est cōseruans que non producit rem sed ipsam modo conseruat in esse vt deus ꝯseruat oēs res: cęlum oīa sub orbe lune conseruat. Alia est producens a qua res depēdet in fieri vt sol est causa producens pluuie. Secundo. Causarū efficientiuz aliqua est vniuersalis q̄ ꝯcurrit vl'r ad oēm actionem sub ꝯcauo orbis lune vt agens vl'e deus intelligentie cęlū. Alia est particularis q̄ ꝯcurrit solū ad vnū effectū eq̄ ꝑmo vt hō respectu laboris. asinus respectu equitationis. Tertio. Causarū efficientiū quedā est totalis. s. a qua effectus totaliter ꝛ non ab alia producit̄. ꝛ non datur saltem vna ꝑm viam Arest. qꝛ tenuit ꝙ in causis essentialiter sub ordinatis inferior non agat sine actione superioris ꝛ superior non ageret nisi mediāte īferiori. Alia est partialis que cum alijs causis iuuat ꝓducere effectū vt homo est causa hominis simil'r semen. Quarto. Causaꝝ efficientiū quedaz est principalis que dirigit aliam in agendo vt forma substātialis lapidis respectu grauitatis in motu deorsum. Alia minus principalis siue instrumentalis que agit virtute alterius agentis. vt homo generās respectu celi. Itē quinto. Causarum efficientium quedam est mediata que producit effectum mediante alia vt celum est causa mediata. similiter pater respectu filij. Alia dicitur īmediata que īmediate est cum effectu vt forma substantialis lapidis mouēs ipsuz deorsum. Sexto. Causaꝝ efficientium quedam per se: quedam per accidens. de quibus de fortuna dicetur. Septimo. Causarū efficientiū quedā positiua que producit effectū vel conseruat eum producendo vt domificator domus. Alia priuatiua que est causa noue denoīationis rei solū. vt absentia nau

Causa materialis. Due sunt cause materiales.

Causa formalis.

Causa efficiens.

Efficiēs ꝛ ꝯseruās

Producens.

Uniuersalis.

Particularis.

Totalis.

Partialis.

Principalis.

Minus ꝑncipalis

Mediata.

Immediata.

Positiua.

Priuatiua.

te est causa ꝙ nauis submergitur. Octauo. Causarum efficientium quedã est actualis que actu agit pro effectu. Alia est potentionalis que põt esse cã alicuius effectus. Currendo ergo ꝑ singulas diuisiões cause efficientis: ipsa potest large sic describi. est a quo aliquid dependebat vel dependet in esse vel fieri simplr vel ſm q̃d positiue vel priuatiue: mediate vel imediate. Hec diffinitio claret ex predictis. Ex hoc iam pz quõ priuatio sit per se cã efficiens trãsmutationis naturalis: cum tñ sit non ens. j. phisi. Est enim causa sine qua non siue priuatiua. Stricte vero causa efficiens est ab Aresto. descripta vt supra. Causa vero in genere stricte est ſm Boetium ad cuius esse sequitur aliud. s. causatum. ⁊ intelligitur de causa actuali que semper simul est cum suo effectu.

Cã efficiẽs large.

Stricte.

¶ Quo ad scdm. nota ꝙ causare est effectũ ponere in esse. Ad hoc autẽ q̃ꝫ effectus fiat quattuor requirunt. s. ꝙ sit ab aliquo. Scdo ꝙ sit propter aliq̃d. Tertio ꝙ sit ex aliquo. Quarto ꝙ habeat esse per aliq̃d qd ipsuz ponit in speciem. Unde ex his q̃ttuor trahuntur q̃ttuor rõnes causandi correspondentes quattuor causis. Causare eniz effectũ per modũ illius ex quo fit est cause materialis. per modũ illius a quo fit: efficientis. per moduz illius ꝓpter quod fit est cause finalis. per modũ illius per q̃d fit est cause formalis. Uñ per quattuor q̃si iua q̃rimus causas cuiuslibet rei. iõ dixit grãmaticus. Ex vel de mãz notat: a vel ab efficientẽ. Per dat formalẽ: sz ꝑꝑ dat tibi finem. Nunc qñ querit vtrũ sint solum q̃ttuor cause. Respondet ꝙ solũ q̃ttuor sũt rõnes causandi siue denoiationes causaꝝ ad quas oẽ ꝙ causat reducit. Probatur primo auctoritate Arest. in. ij. phisi. dicentis. Oẽs autem nunc dicte cause in q̃ttuor incidunt modos manifestissimos. Idẽ vult. j. ⁊. v. metha. j. ⁊. ij. posterioꝝ. silr. j. de genera. Rõne probat. qꝛ solum q̃ttuor possumus querere ſm Arest. ij. phisi. de aliqua re. s. a quo sit. ꝓpter quid sit ex quo sit. ⁊ quid sit. sz he sunt rationes causaꝝ. Si ergo infinite cause ad effectum producendũ concurrerent: ille reducerent pro maiori parte ad causam efficientem ⁊ tandem ad finalem. alie ad formalẽ ⁊ materialẽ. Itẽ oĩs causa causat effectũ: vel intrinsece quia ingredit eius substantiã. vel extrinsece: qꝛ non ingredit eius cõpositõez Si primum: tunc vel disponit vt recipiat ⁊ est materia. vel vt recipiatur ⁊ est forma. Si secundũ: vel effectiue producit ⁊ est efficiens. vel terminat actionẽ ⁊ est causa finalis. Illarũ ergo Arest. hic in textu tres posuit proprietates siue conditiões. Prima. Unius effectus in numero possunt esse plures cause etiaz in eodem genere cause. vt cause efficientes filij sunt deus. sol: pater: ratio seminalis ⁊ qualitates prime. Itez es est causa materialis domus. domificator vero efficiens. Secunda. Cause sunt sibi inuicem cause. i. vna causa est causa alterius. tamen diuersimode. vt materia ſm Cõmentatorem est causa subiectiua forme. ⁊ forma est causa informatiua materie. Item ambulatio est causa efficiens sanitatis ⁊ sanitas est causa finalis ambulationis. Nec est inconueniens idem esse effectum ⁊ causam. ⁊ per consequens prius et posterius respectu diuersorum. Tertia proprietas. Idem potest esse causa diuersorũ effectuũ vt vinum temperate sumptũ est causa sanitatis. sed sine tẽperamento sumptũ est causa doloris. Itẽ nauita ꝑ absentiã est causa submersionis nauis ⁊ ꝑ eius p̃sentiã est causa saluationis nauis. Itẽ sol simul ⁊ semel indurat terram ⁊ li-

Causare.

Utrum quattuor sunt cause.

Sufficientia earũ.

Conditiones quattuor causarum.

Prima.

Secunda.

Tertia.

quefacit ceram. Unde ista auctoritas Aresto. j. de generatio. Idem inquantuz idem semper natum est facere idem. intelligitur de agente particulari primo ⁊ per se: alias infinitas haberet instantias.

¶ Tertio respondeť ad q̄onem. In qualibet naturali transmutatione: imo alteratiōe necessario ocurrunt q̄ttuor cause nō plures ne q̄z pauciores. Probať. Oē quod fit aut est substātia aut accidens. Si substantia: tūc est compositum vel forma: ex quo materia est in gñabilis ⁊ incorrupti bilis. j. phisi. et solū accidentia in ipsa transmutanť. Si est cōpositū tūc hz materiam ⁊ formā q̄ sunt causa materialis ⁊ formalis. ⁊ qz nihil pducit seipsum ex Aresto. nihil gignit seipsuz, necessario req̄rit cāz efficientē. ⁊ qz est actio naturalis: necessario fit pp finē. ij. phisicor. ergo etiā hz causaz finalē. Si vero est forma substantialis ⁊ accidentalis: tunc qz nihil ex nihilo fit. j. phisi. est necesse q̄ fiat ex aliquo siue in aliquo. ⁊ est cā materialis. Alie cause, pbanť sicut de cōposito. Sz si querit. An cuiuslibet rei que iā est sint q̄ttuor cause. Rñdeť q̄ solum ens nāle compositū ex materia ⁊ forma hz causas q̄ttuor: vt pz inducti ue. Deus eniz nullā hz causaz sed met est causa efficiens ⁊ finalis. Uñ non est incōueniens causas aliq̄s esse easdē in re vt etiā forma substātialis est cā efficiens motus ⁊ est causa formalis lapidis: lz rōnes causarū nunq̄z coincidant. Sed itelligentia hz solū causaz efficientē conservantē ⁊ finalē fm viā Arest. Materia prima ppie vt cause supra diffiniunť non hz nisi causam conseruātem efficientē ⁊ finalē. Anima pariter. Accidentia etiā habent soluz has duas cum nō habeāt materiā. ex qua. ⁊ non habent formā: qz alias accidentis esset accidens. Ois ergo res preter deum habet causam conseruantem: efficientem ⁊ finalem: non autem efficientem producentē: qz multe res actualiter producte sunt ⁊ amplius non producuntur. Dane ergo causam efficientē producentem hic descripsit Arest. ⁊ qz exēplificauit patrē esse cām filij: queritur.

Utrum cuiuslibet rei que iam est sūt quattuor cause.

Nota.

29 ¶ Preterea id vnde primum principiū est mutatiōis aut quietis. Qualis est causa is qui consuluit: ⁊ pater filij: atq̄z omnino quod efficit eius quod efficitur ⁊ qō mutat eius quod mutatur.

¶ Questio. X.

Utrum pater sit causa filii. In qua

questione duo sunt videnda. Primo quid sit pater: filius: mas: ⁊ femina. Secundo vt remissi me. primo phisicoruz. hoc loco velle dicere de generatione hominis ⁊ semine locupletius.

¶ Quo ad primū. Nota q̄ pater scōm viridanum est animal qō de sua substātia generauit aliud aīal secum in eadē specie. Filius vero est aīal genitum de substātia alterius aīalis secum eiusdē speciei. Et ille diffinitiōes sunt bone ⁊ date phisicalr. Logici eniz aliter diffinirēt: qz sūt correlatiua pater ⁊ filius. Primo ergo dicit: est aīal. vnde ī vegetabilibus ⁊ plātis ⁊ in inaīatis non est pater neq̄ filius sz solū in aīalibus. s. que generanť per

ꝓpagationē semis. Uñ sol nō est pater ranaꝝ vel alioꝝ aīaliū q̄ gñanť gña-
tiōe eq̄uoca. nec terra est eoꝝ mater. ⁊ sic de filibus. Dicit: qō de sua subā ⁊c.
Uñ illud aīal gñat aliud de sua nā siue subā qō aliud ꝓducit p decisionē se-
minis a q̄ttuoꝝ mēbris ꝑncipalibꝫ. ⁊ sic hō nō est pater vermiū q̄ in eo na scū-
tur. q⁊ fiunt ex mā putrefacta flegmatica. Ita etiā incubus non est pater eius
quē gignit neq; succubus est mater. Uñ succubꝫ ꝫ sctñ Augustinū est dia-
bolus qui mediante aere assumit coꝝpus sub specie pulchre mulieris ⁊ ꝓster-
nens se viro recipit semen viri emissum. ⁊ idē semen (ante se pmutans in spe
ciē ⁊ formā viri) in aliā mulierē p coitū effundit. ⁊ si gñatur filius ex illo is
nō est filius incubi sed huius viri a quo sperma a ꝑncipio est receptū. Et sic
ꝫ q; idē diabolus est incubus ⁊ succubus. ⁊ hoc ꝫ doctoꝝes theologos. Me
dici vō aliter de incubo ⁊ succubo loquunť. Mas vō fm Arest. lib. j. de gña.
aīaliū est aīal qō in alio gñare pōt. Femina qō in se ipso generare potest.

¶ Quo ad scām Nota q; omnes medici ꝓter dige-
1 stionē in ore pōnūt tres digestiones ꝑncipales. Prīa est in stomacho vbi pu- Tres sūt digestio
rū virtus attractiua epatis ad se trahit. ⁊ impuꝝ siue fex ꝓ secessum exit in clo nes.
2 acaꝫ. Scōa digestio fit in epate vbi purū de cibo alterato in stomacho iā assi-
milat lacti sanguineo ⁊ attrahit ipm virtus attractiua coꝝdis. sed impuꝝ reci-
3 pit ad vesicā ⁊ est vrina. Tertia digestio fit in coꝝde vbi impuꝝ ptim trañsit
ad testes siue vasa spermatis: ptim in sudoꝝē. puꝝ vero distribuit oīb⁹ venis
⁊ mēbris totius coꝝpis. Et q⁊ a cerebꝝo oriunť nerui ⁊ vene ꝫ q; semē descin-
dit a q̄ttuoꝝ mēbris ꝑncipalibꝫ: saltē ꝑncipaliter. scz. coꝝde cerebꝝo epate ⁊ te- Decisio semis vñ
stibus. Prīo ergo occurrit hic dubiū An necessario ad gñationē duo cōcur- fiat.
rant semina. s. viri ⁊ mulieris. Rñdeť fm oēs q; sic. vt dicit Arest. xv. aīaliuꝫ. Utꝝ necessario vi
Fetus fit ex pmixtionē duoꝝ spermatū. Sꝫ vtrū semē viri ingrediat subām ri ⁊ mulieris semē
fetus. Arest. ⁊ oēs pipatbetici tenent q; nō. Uñ tenent q; sperma viri hꝫ se in ad gñationē ꝙcur
gñatione sicut vans formā: excitans mēstruū siue semen mulieris ꝓp sui acti- rat.
uitatē ⁊ tādē cū sufficienter formā sine suā actionē imꝑsit exalat a matrice:
ꝫ hoc auto. Arest. li. ij. de gña. aīaliū. Coꝝpus aīaliū ex femina est: aīa ex mare
Et li. ꝑmo. ibidē. Nulla ꝑs fetus semē maris est. sicut nec a fabꝝo q̄cq̄ secedit
ad lignoꝝ mām. natura enī maris semine vtiť quasi instrumēto ⁊c. Alij sic al-
legat. Ex sperate ⁊ sanguine mēstruoso nō fit vnū nisi quēadmodū ex car-
pētario ⁊ ex ligno lectulū. Ratio Arest. fuit q⁊ alias semen viri esset agens ⁊
patiens. in actu ⁊ potentia. trañsmutans ⁊ trañsmutatū: qm̄ fm oēs semē vi- Ratio arest.
ri hꝫ se vt agens ⁊ semen mulieris vt passum. ergo si ingrederē subām fetus
necesse esset ipsam trañsmutari. Cōtra hanc tm̄ opionē sunt cōiter oēs medici
quibus in hac parte est cōfidendū: cū negociū istud sit de foro suo: dicentes Plus fidei medi
ambo semina ingredi subām fetus. imo q; ēt semen viri hꝫ se vt trañsmutās cis i hac ꝙtrouer-
⁊ excitans semen mulieris. Uñ Galien⁹. Quicūq; dixit q; sperma nō mouať sia hētur.
in matrice sed exit ex ipsa: nō bñ dixit. eo q; appetitus matricis nō est ad sper
ma reijciendū fm naturā sed potius ad retinendū ipm. Et refert exēplū de q̄-
dā impudica muliere saltante. pariter Hypocras ⁊ Auicēna. q̄ exēpla mihi nō
licuit hic ponere: ne pietatē offenderē. De hoc lege Albertuꝫ magnū lib. ix. de
aīalibus. Ad rōnē Arest. vicitur Nō esse incōueniens q; idē est agēs ⁊ patiēs Ad rōnē aresto.

Utrū semē viri igredia tur subam fetus. Aresto.

respectu diuersoꝝ. forma enī subālis seminis viri mediāte rōne seminali trās mutat semen ipꝫ Fusis ergo seminibꝰ ad locū suū ꝑactionē caloris nālis: mulieris ⁊ rōnis seminalis: in ꝑmis sex diebus assimilanť lacti. in nouē subseqn tibus sanguini. in duodecim assimilanť masse carnee. ⁊ tandē in decēocto vltimis diebus figuranť ⁊ organizanť mēbra totiꝰ corꝑis. Et ſm Arest. vj. aīaliū ꝑmo formať cor. qꝛ est ꝑncipiū motꝰ. deinde epar. ⁊ sic ꝯñr. Uñ cōiter fetus formať in q̄draginta vel q̄dragintaq̄nq̄ diebꝰ. q̄ formatio a mēbris interioribꝰ ⁊ nō exterioribꝰ incipit. sicut dixit Democritus. Partes ergo grossiores ⁊ densiores spermatū siue mēstrui abeunt ⁊ ossa ⁊ carnes. rariores vero ⁊ subtiliores in mēbra ꝑncipalia ⁊ spūalia. Puer itaq̄ si tētat exire septīo mense: inueniēs obstaculū sentit dolorē q̄ nō pōt recuꝑari statim: qꝛ est adhuc nimis subtilis ⁊ tener. ergo exiens septīo vel octauo mēse: nō diu suꝑuiuet vel erit puer sꝑ defectuosus. Immo mēse octauo regnat saturnus q̄ ꝑꝑ suam frigiditatē ⁊ siccitatē q̄ sunt ꝯria vite mortificat. Nono vero mēse regnat iuppiter q̄ dator est vite. ergo tūc exiens puer fortis ⁊ robustus erit. Sed q̄ sit cā q̄re mō gñať mas: mō femina. dimissis multis friuolis opīonibus: placuit mihi hec vnica q̄ est Arest. Si semē est spirituosum ⁊ multe virtutis siue caloris est gñatiuū masculi. Si vero sit frigidū ⁊ remissū in spiritibꝰ: est gñatiuum femelle. Cuius experientia est. qꝛ iuuenes ⁊ flegmatici similiter effeminati viri frequenter si gñant: gñant puellas. Ne aūt ꝑhus nimis vsurpet negociū medicoꝝ: hec ⁊ multa alia scrutenť a medicis: ꝑsertim ab Alberto magno ꝑ totū librum nonum de aīalibus. De rōne vero seminali ⁊ semine ⁊ similibus dcm̄ est. j. phicoꝝ. qōne vicesimaprima.

Formatio fetus.

Ratio quare puer vel puella gñetur.

Experientia.

¶ Respōdeť ad qōnez. Pater est cā efficiens filij mediata ⁊ partialis. vt pꝫ ꝑ Arest. q̄ tale exēplū de cā efficiente dedit. Et. v. meta. Pater est causa pueri. ⁊. viij. ethicoꝝ pater tria bñficia dat puero. Est enī causa gñandi: cā nutriendi: ⁊ cā disciplinandi. Rōne ꝓbať ꝑ diffinitionē cause efficientis. Itē filius est a suo patre vt oēs cōcedūt. sed a vel ab exprimit rōnez cause efficientis. Itez pater est cā seminis ⁊ semen est cā filij. igiť pater est cā filij. qꝛ q̄cquid est causa cause ēt est causa causati. Causa vero īmediata efficiens filij est ratio seminalis cū qualificatiuis dispositionibus que organizant mēbra ⁊ ſm viam nature educunt formā de potentia materie. Materialis v̄o causa est sperma ⁊ menstruum.

Pr̄ tria bōa puero cōfert

Cā filij.

¶ Arguiť Pater non est cā filij. qꝛ cā est ad cuius esse sequiť aliud ex Boetio. sed ad esse patris nō seq̄tur eē filij. qꝛ est possibile q̄ pater emisso semine statim moriať. īmo antea diu fuit ⁊ nō fuit filius. Rñdeť q̄ Boetius ꝓprie intelligiť de causa prout dicit respectū ad causatū sicut cor relatiuū. Uñ logicaliter nemo diciť pater nisi actu habeat filiū ⁊ nemo diciť filius nisi actualiter habeat patrem. Relatiua enī sunt simul natura ex ꝑdicamentis. Hic vero loq̄mur de causa phisicaliter que est principium alicuius effectus. Uel dicitur q̄ Boetius loquitur de causa īmediata.

¶ Arguiť Nihil est cā alicuius totius nisi sit cā alicuius ꝑtis. sed pater nō est cā materie filij: cū sit ingenerabilis. neq̄ forme: qꝛ for

ma creat̃ vel educit̃ de nouo de potentia materie. Rñdet̃ ſm viam nature. ſi cut pater eſt cauſa ſeminis ita etiam eſt cã rõnis ſeminalis ſeminis. illa autez ꝯñr eſt cã efficiens filij ⁊ forme producende. Si aũt dices tñ aĩa ex fide creando infunditur. Reſpondetur ꝙ pater adhuc ſit cauſa filij quia adminiſtrauit ſemẽ ex quo generatur. ſicut in edificatione domus ille qui apportat lapides etiam eſt cauſa efficiens partialis. vnde proprie pater nõ eſt cauſa filij.

¶ Arguit̃ vltimo. Semen non eſt cauſa filij. igr̃ neqꝫ pater. qꝛ ex quo cã eſt nobilior in cauſando q̃ꝫ ſuus effectus ſicut dicit Areſt. ⁊ ipa nõ agit ꝑ eiꝰ corruptiõe qñ ꝓducit effectũ. ſed ſi dꝫ filius generari neceſſe eſt ſemen prius corrumpi. ergo nõ eſt cã filij. Rñdet̃ cõcedendo ꝙ forma ſubãlis ſeminis mediante rõne ſeminali agat ad ſuã corruptionẽ non ꝑ ſe vt ꝓbat argumentũ. ſed ſolũ ꝑ accidens. ⁊ illud nõ eſt inconueniens. vnde ſemẽ eſt cauſa filij per ſe. De cauſis ergo per ſe Areſt. per totum tractatum tertium determinauit. In tractatu vero quarto incipit determinare de cauſis per accidens que ſunt fortuna ⁊ caſus. Ergo conſequenter queritur. Nota

52 ¶ Patet ergo fortunã cauſam eſſe ꝑ accidens in hiſce que per electionem alicuius gratia fiunt.

¶ Queſtio. .XI.

Vtrũ diffinitio fortune quaꝫ dedit

Areſt. ſit ſufficiẽs. Pro q̃ diffinitõe Nota prio ꝙ Areſt. hic in textu ꝑ inferẽda diffinitõe fortune p̃mittit q̃ttuor diuiſiões. Prĩa. Eoꝝ q̃ fiũt aliq̃ fiũt ſp eodẽ mõ. id eſt eodẽ ordine a ſua cã. id eſt q̃ aliter fieri nõ pñt. vt ortus ⁊ occaſus ſolis oi die. Alia aũt fiũt frequẽter id eſt cõiter ita eueniũt. vt calefactio ĩ eſtate. frigus in hyeme. hoĩem gñari vno capite. hoĩem ridere in gaudio. Alia vero eueniũt extra ſemꝑ ⁊ frequẽter. id eſt alia raro fiunt. vt petruꝫ inuenire florenũ. fodere ⁊ inuenire theſauꝝ. Dicit ergo Areſt. ꝙ p̃mi ⁊ ſcõi effectus nõ ſint a fortuna vnq̃ꝫ ſed ſolũ tertij. Secũda diuiſio. Eoꝝ q̃ fiunt aliq̃ ſunt notabilis bonitatis vel malitie. Alia nõ ſunt notabilis bõitatis vel malitie. Uñ ille effectꝰ eſt notabilis bonitatis vel malitie qui eſt dignus vt circa ipꝫ agẽs diligentiꝰ egiſſet. Uel ſic. q̃ ſi fuiſſet p̃cognitꝰ agẽs magis laboraſſet ꝑ eiꝰ adeptõe vel fuga. vt fractio cruris ꝑ gradũ abſciſio digiti i meſſe. qñ ſi homo p̃ſciuiſſꝫ ita euenturũ cautius egiſſet. Itẽ inuentio floreni vel theſauri. Ille vero effectꝰ nõ eſt notabilis bonitatis vel malicie: qui ſi etiã eſſet p̃cognitus agens nõ curaſſet an eueniret vel nõ. vt caſus pediculi ad fricationẽ capitis. caſus capilli ex fricatione barbe. Solũ aũt reſpectu p̃mi effectus hꝫ fieri fortuna. Tertia diuiſio. Eoꝝ que agunt quedam agunt ſm ꝓpoſitũ. quedã vero nõ. Unde agẽs ſm propoſitum eſt quod agit ex intentione deliberatione ſiue voluntate. vt ſolum habens vſum rationis vt hõ. Agens aũt non ſm propoſitum eſt quod agit p̃ter intellectũ ⁊ voluntatẽ. ⁊ alias appellat̃ agens naturale. vt infans: fatuus qui licet ſint rõnales qꝛ componunt̃ ex materia ⁊ forma hũana. nõ tamẽ vtuntur ratione. Item brutũ ⁊ alia inanimata vt ignis lapis ⁊c̃. Mõ ſolum agens voluntariũ ſiue ſm ꝓpoſitum facit aliquid a fortuna. Quarta diuiſio.

Prima diuiſio.

Secunda.

Tertia.

Agens ſcdm propoſitum

Quarta

sicut ens est duplex ꝑ se ⁊ ꝑ accidens. ita causa siue agens est duplex. ꝑ se ⁊ ꝑ accidens. Causa ꝑ se est que agit vel ꝓducit effectū preitentū ab ea siue cui⁹ gratia egit: vel que exprimit rōnem in effectu ꝓducto: vel que actualiter influit in effectum. Exemplū primi. vadens ad forū vt emat pisces est cā per se emptionis. Secūdi. domificator est cā per se domus quia ipse hꝫ tale nomen a domibus faciendis. Exemplū tertij. forma lapidis est causa ꝑ se motus deorsum. Causa vero ꝑ accidens ꝑ oppositū describit̄. s. que producit effectum cuius gratia nō ꝑncipaliter egit: vel que nō exprimit rōnem effectus: vt sortes est cā domus facte. non inquātum sortes sed qꝛ domificator. Uel que nō influit in effectū ipsum ꝯseruando: vt aperiēs fenestrā est causa ꝑ accidēs luminis ingredientis. ¶ In proposito fit mentio de causa ꝑ accn̄s quo ad primā clausulam. s. que nō agit effectū p̄intentum. Uñ sicut cā ita ⁊ effectus est duplex. Per se cuius gratia principaliter causa egit. vt sanitas respectu medici. Per accidens cuius gr̄a agēs nō ꝑncipalit̄ egit. vt si ires ad stubā ꝓpter hoc vt calefieres ⁊ pedem lederes tūc lesio est effectus per accidens. Ex hijs quatuor diuisionibus Arest. in textu infert diffinitionem fortune dicēs Manifestum itaqꝫ ꝙ fortūa sit causa ꝑm accidens in hijs que in minori sunt ꝑm ꝓpositum eoꝝ que ꝑꝑ hoc sunt. Et sil'em diffinitionem posuit Arest. xj. metaphisice dicēs. Fortuna est cā ꝑ accidens in factis ꝑm electōem eoꝝ que fiunt ꝓpter finem. Et debet diffinitio sic intelligi. Fortuna est cā per accidens id est non preintendens effectum in hijs que ī minori sunt. id est qui effectus raro contingit sue cause: ꝑm ꝓpositū id ē qui effectus fit in agente ex voluntate eorū q̄ ꝑꝑ hoc sunt. id est q̄ effectus est notabilis bonitas vel malicie. Et breuit̄ fortuna ꝓprie non est aliud nisi aīa hoīs agens aliquē effectum preintētū ad quē sequitur alius effectus cuius gratia principaliter non egit qui tñ est notabilis bonitatis vel malicie. Unde pꝫ ꝙ ad hoc ꝙ aīa hoīs sit fortuna duo sꝑ requiruntur effectus. Primus p̄intētus cuius gratia aīa agat: vt velle emere pisces. Scd̄us nō preintētus. s. qui sequitur ad primū: vt in emēdo ꝑdere florenum. Ideo aīa dicit̄ cā ꝑ se respectu primi effectus. ⁊ eadē aīa dr̄ cā ꝑ accidens respectu secundi effectus. Patet ergo primo ꝙ idem est causa per accidens ⁊ ꝑm ꝓpositū lꝫ opponant̄. tñ in diffinitione non determinant idē ⁊ eodem modo. Scd̄o ꝙ non est idez ꝑ accidens ⁊ qd̄ raro fit: qꝛ illuminatio stube quotidie est ꝑ accidens. s. ꝑ aptōem fenestraꝝ ⁊ tñ nō fit raro. Itē eclipsis solis fit raro ⁊ est ꝑ se ⁊ nō ꝑ accidēs. s. ꝑ interpositōem lune inter solē ⁊ visū nostrū. Tertio pꝫ. si petrus dormiret rome ⁊ colonie sua domus rueret sibi nō esset hoc a fortūa: qꝛ ad dormitionem non est secuta ruina domus: quia dato ꝙ vigilasset itidem contigisset. Unde fortuna est bona ⁊ mala. Bona fortuna ꝑm Arest. dicit̄ eufortunium: mala dicitur diffortunium. Dicitur primo non agens cum deliberatione siue non preintendens effectum ꝑꝑ p̄mam cāz ⁊ intelligentias. quibus ꝑm Arest. nihil contingit a fortuna cū oīa agant ex p̄intentione. Dicitur qui raro contingit ⁊c̄. ꝓpter effectus nō p̄intentos q̄ sꝑ sequunt̄ ad p̄intentos. vt tritio calcei eundo ad forum. ambulādo in estate: ad quam ambulationez sequitur calor ⁊c̄. Dicit̄ ꝑm propositū propter inaīata ⁊ bruta quibus ꝑm Arest. hic ⁊ sil'r infantibus nihil accidit a fortuna. Uñ ꝑ h̄

Causa ꝑ se.

Causa ꝑ accn̄s.

Diffinitio fortune ꝑm philosophū.

Fortuna ī radice.

Duo requiruntur ad fortunā.

Nota

Elicescunt aliqua notatu digna.

Casus ⁊ fortuna differunt.

Captus diffinitionis.

1

2

3

differt fortuna a casu qui fit in agente fine proposito. Et hꝫ sicut Arest. i textu dicit. protarchus appellauerit lapides fortunatos ex quibus fiebant altaria deoꝝ: qꝛ plus honorant̃ hijs q̃ sunt circa altaria qui calcant̃ pedib⁹. tñ hoc solum est metaphorice ꝛ nõ ꝓprie. Dicit̃ qui est notabilis bonitatis. ꝛc. quia si videres p fenestrã gratia vocandi petrũ ꝛ musca volando te tãgeret: nõ eẽt fortũa cũ sit nullius mõẽti. Uñ de quãto effectus est maioris bonitatis vl malicie de tãto est magis fortuitus. Ergo dabilis est magnus ꝛ maxim⁹ effectus fortuitus nõ ãt minimus. Ultimo ergo pꝫ ex hac diffinitione q̃ fortuna est in re ipse intellectus hois. dicente hic Arest. Unde circa idez ꝛ intellectus ꝛ fortuna est: ꝓpositũ enĩ non fine intellectu est. Intellect⁹ ergo nã oꝝ ĩquãtũ agit p se. fortũa vo q̃ñ agit effectũ p accñs. Tot⁹ vero hõ appellat̃ fortũatus ab itellectu. fic̃ appellat̃ mouẽs ab aĩa mouẽte. Seq̃t g̃ q̃ solũ hoĩ accidit aliquid a fortuna. ¶ Sed oi. vulgus dicit lusores ꝛ mercatores hẽre fortunã ꝛ tñ non volũt significare q̃ hẽant aĩam agentẽ effectũ nõ ꝑintẽtũ cũ maxie intendãt. Rñdet q̃ fortũa accipit̃ tripl'r. Dño vulgariter siue ſm modũ loq̃ndi vulgi. s. p effectu fortuito q̃ accidit ꝓter itentiõez. Isto mõ accipiũt vulgares dicẽtes aliquẽ hẽre fortunã qui euadit multa picula. imo largi⁹ accipiũt pro quolibet effectu fortuito dicẽtes lusores hẽre fortunã. Et Arest. in. li. de bona fortuna. Ubi est plurimus intellectus ibi est mĩma fortũa. Rõ qꝛ itelligẽtes oĩa ꝑintendũt sua negocia. vbi minimus itellectus ibi maxima fortũa: qꝛ fatui vel non intelligẽtes parũ vel nihil ꝑintendũt. Scõo fortũa accipit̃ ꝓ illo quod dat fortunã. ꝛ ẽ fortuna fortunãs. Ita dicũt astrologi iouẽ eẽ fortunã maiorem ꝛ venerẽ minorẽ. Martẽ minorẽ ifortunã saturnũ vero maiorem. Uñ nihil aliud est illo mõ fortũa q̃z dispositio sideꝝ ꝛ stellaꝝ inclinãs ad hũc vel aliũ effectũ. ꝛ est a pte rei illa fortũa eadẽ cũ fortũa ꝓmo mõ. Ulgus enĩ apud quẽ effectus est notior fortunã exprimit p effectũ. sciẽtes vero cãm cognoscentes exprimunt fortunã per cãm. Ulgus enĩ dicit. iste hõ hꝫ maximã fortunã dantes ꝓ h̃ significare q̃ si natus p fortunã. vel a causis dantib⁹ fortunam. De hoc tñ latius infra de fato. Tertio accipit̃ ꝛ ſm phisicos ꝓ ipsa aĩa intellectiua cui aliquid accidit ꝓter suã intẽtionẽ. Et ita accepit aresto. fortunã in ꝓpõsito. Patet g̃ ex ꝑdictis. in fortũa ſp requirunt̃ duo effect⁹. vn⁹ ꝑintentus alter vero nõ ꝑintentus q̃ appellatur effectus fortuitus. ꝛ est effectus qui fit ab agẽte volũtario nõ tñ intentus ab eodẽ Fortuna ergo dicit respectũ ad effectũ fortuitũ. Uñ tũc aĩa incipit eẽ fortuna q̃ñ icipit effectus fortuitus. ꝛ nõ tũc q̃ñ icipit agere deliberate. vt pꝫ ex tota diffinitione. alias enĩ ſp esset fortuna. q̃d est falsuz: qꝛ fortuna dicit respectũ ad effectũ fortuitum.

Fortuna in re.

Intellect⁹ ẽ nã ꝛ fortuna.

Occursio vulgi.

Rsepondetur fortuna tripliciter capitur.

Quare plurima ĩtelligenti mĩma a fortuna fiunt.

Nota sideꝝ nos inclinare.

Tertio

Effectus fortuitus

¶ Respõdetur ad q̃stionem: diffinitio fortune ad ĩtellectũ predictũ est sufficiens. ꝓbat̃ auto. Arest. ij. phisicoꝝ. ꝛ. xj. metha. vt sup̃. Et rõne p cõditões bone diffinitionis que oẽs ipsi ꝟueniunt.

¶ Arguitur primo. de fortuna nõ est scia: ergo Arest. male de ea tractauit et diffinitionẽ dedit: qꝛ fortũa ſm Arest. hic i textu ẽ ĩma nifesta hũano intellectui. Itẽ est ĩcerta ꝛ cõtingens. ibidẽ. imo dicit Nihil vi debitur vtiq; a fortuna fieri. Item cãe p accidens sunt infinite. quaꝝ fortuna

vna est. ij. phisicorũ. sed infinitũ est nobis ignotũ. primo huiꝰ. Rñdeť. fortuna est icerta ⁊ imanifesta intellectui. id est nõ p̃cognita vel p̃intẽta. Infinite etiã sunt cãe ꝑ accñs. id ẽ ĩdeterminate respectu effectuũ nõ intentoꝝ. Uñ cũ fortuna sit ita incerta et nõ fiat in effectibꝰ q̃ sp̃ aut frequenter fiũt. sz raro videť quodãmõ esse nõ ens. ⁊ nihil videť quodãmõ fieri a fortuna. Et ꝑꝑ hãc incertitudine Aresto. in hijs verbis laudat antiquos qui nihil dixerũt fieri a fortuna. quã tñ opinionẽ p̃us reprobauit: ergo de fortuna est scĩa tanq̃ꝫ de cã ꝑ accñs. lz sit incerta respectu intentionis vel volũtatis. nõ tñ quid sit. ⁊c̃.

¶ Arguiť secũdo. fortuna nihil est qꝛ oĩa preintendũtur adminus a. p̃ma cã: vt voluit Plato in thimeo dicens. Nihil est ortũ sub sole cuius cã legitima nõ p̃cesserit. Oĩa enĩ diuina ꝓuidentia p̃intendit. Quã Boetius vt infra de fato patebit probat ⁊ admisit. Rñdeť. argumẽtũ ꝓbat ꝙ nihil fit a fortuna respectu prime cause. cũ nõ agat aliquẽ effectũ nisi ipsuz p̃intendat. hoĩbus aũt aliquid fit a fortuna. Idẽ ergo effectus est preintẽtus a prima cã ⁊ non preintentus ab agente particulari quo est homo.

¶ Arguiť tertio ꝯtra diffinitõem. si sortes eũdo ad forũ ꝓ emẽdis piscibus. ⁊ inter ambulãdũ cogitaret ꝙ ĩ diebus suis añq̃ꝫ mortem obiret eẽt inuẽturus florenũ ⁊ tũc inueniat eius aĩa est fortuna. ⁊ tñ diffinitio sibi nõ ꝯuenit cũ ista inuẽtio sit preintenta. Rñdeť ꝙ aĩa sua ĩ tali casu sit fortuna. ⁊ lz preintendat nõnunq̃ꝫ se inuenire florenũ nõ tñ p̃intendit ĩuentionem huius floreni vel hanc inuentionez. Ita ẽt dato ꝙ aliquis p̃intendat sibi euenire aliquid ⁊ nõ hoc vel illud si aliq̃d tũc eueniat vt lesio pedice vel fractio cruris. adhuc aĩa est fortuna. Et sic non debet addi ad diffinitionem particulari intentione.

39 ¶ Fortuna etiam ⁊ casus de numero causarũ esse dicũtur multaqz esse ⁊ fieri ob fortunã ⁊ casuz.

65 ¶ Utrũqz aũt ipsoruz ad modum eius reducitur cause: vnde est principium motus.

¶ Questio. XII.

Utrum casus et fortuna sint cause

efficientes suorũ effectuũ. In capitulo quarto tractatus quarti huius secũdi postq̃ꝫ Arest. ꝓbauit casum ⁊ fortunã esse cãs ꝑ accidens. ꝯsequenter probat ꝙ reducanť ad cãm efficientem. ibi. Sed modoruz causarũ in quibus est vñ principiũ motus vtrorũqz ipsorũ est. Et ratio sua est talis. Intellectus ⁊ natura sunt cause efficiẽtes: sed fortuna est intellectus ⁊ casus est natura. igiť. ⁊c̃.

Differunt casus ⁊ fortuna.

¶ Unde p̃mo notãdũ ꝙ Arest. inter casum ⁊ fortunã duas ponit differentias. Prima. casus est in amplius q̃ꝫ fortuna. id est ĩ plus ⁊ supior. qꝛ q̃cquid est a fortuna est ẽt a casu sed nõ ecõtra. Scd̃a. fortuna est circa opatõem voluntariã. id est in habentibus ꝓpositum siue deliberationẽ. sed casus in nõ habẽtibus ꝓpositũ ⁊ voluntatẽ. Uñ infert ꝙ inanimatis brutis ⁊ infantibus nihil euenit a fortuna: qꝛ nõ agunt ꝑ intellectũ. Illis ãt aliq̃d

In hijs nihil a fortuna.

euenit a casu. vt equus currens ex bello saluatus est a casu ⁊ tripoda deorsuꝫ cadens fit apta in terra vt super eam sedeamus. ⁊ hoc a casu Quia autem he due differentie sibijnuicem sunt contrarie ⁊ non possunt simul stare eodē modo accipiendo casum.

Acceptiones casus Primo.

¶ Nota scdo q casus in pposito accipitur primo p effectu casuali. Et apud Boetiū est inopinate rei euentus. id est effectꝰ eueniens p accns vel pter intentōez. vt ꝯmuniter dicimꝰ. equus fregit crus a casu. Et ita effectus casualis est supior ad effectū fortuitū. Strictius ār effectus casualis est effectus agentis naturalis. id est sine volūtate p accns. vt si lapis cadēs deorsuꝫ in aquā interficere: vel lederet piscem. talis lesio est casus: qz p se lapis mouet deorsum tanq̄ graue sz p accidens ledit piscē. ⁊ illo mō effectꝰ casualis ⁊ fortuitus opponunt. Scdo mō ⁊ in pposito Casus accipit pro ipsa cā vel forma substātiali cui aliquid euenit p accidēs ⁊ tūc accipit duobꝰ modis. Primo large. ⁊ sic diffinit. Casus est cā p accns in hijs que in minori sunt eoꝝ q̄ pp hoc sunt. hoc est Casus est forma substātialis alicuius ꝯpositi p se agens aliquē effectū ad quē sequit alius effectus. Per accidens ⁊ tūc reperitur in agentibus naturalibus ⁊ ēt voluntarijs. quo mō est supior ad fortunam. Et ita pcedit prima differentia Arestotelis. Scdo stricte ⁊ est cā p accidēs in hijs q̄ in minori sunt: sine ppositō eoꝝ que pp hoc sunt. id ē Casus ē forma agentis nō voluntarij pducens aliquē notabilem effectum p accidens qui sequit ad effectū per se pductum: vt si lapis caderet de turri ⁊ remaneret super aliquo assere supius vel foramine tunc eius forma substātialis eēt casus. Et sic opponitur fortune. qz fit solū i agente pter intellectū vt in inanimatis infantibus et brutis. Et hoc mō intelligit secunda differentia Arestotelis. Est tū verum q̄ solum fit in agente pzeter intellectum respectu primi effectus p se ⁊ secundi effectus per accidens qui ad primum sequitur. qui duo effectus semper requiruntur ad casum. Unde si Petrus ascenderet turrim vt videat regem cum exercitu ingredientem ⁊ deorsum caderet cadēdo iudeum interficeret tunc eius aīa esset casus respectu interfectionis. cadit eni deorsum per se: ex quo est grauis: ⁊ sine sua voluntate. ad quē motū p se sequit interfectio. vñ eadē aīa petri ē fortūa respcū casus deorsū. ⁊ casus respectu iterfectionis. Sed adhuc differūt casus ⁊ fortuna. qz hoc est respectu diuersoꝝ. Quia aūt hoc rarissime euenit: ideo dixit Aresto. q̄ casus solūmodo esset in agente sine ppositō. fortuna vero in agente cum propositō. Quā differētiaz hic tāgit cōmentatoꝛ dicēs. Ex se ⁊ casus id est fortuna ⁊ casus i rei veritate sunt due species quaꝝ altera est in rebus voluntarijs ⁊ secūda in rebus naturalibus.

Secundo Large.

Stricte.

Secūda differētia

Alia differentia.

¶ Conclusio. Casus ⁊ fortūa nō sunt alie cause suoꝝ effectuū casualiū ⁊ fortuitoꝝ q̄z efficiētes. Probat hec ꝯclusio ex ꝯbis Arest. ⁊ sua rōe supra adductis. Et dicit hic ꝯmētatoꝛ. Utrarūq̄z locat cāz sub spē q̄ est illud ex quo p̄ncipiū motꝰ ⁊ est cā mouēs ⁊ agēs. Alia rōe. Casus ⁊ fortuna sunt cāe vt hic pbat Arest. sed rō nullius cāe ꝯuenit ipsis q̄z efficiētis. qz a fortuna ⁊ casu oēs ꝯcedimus aliq̄d fieri. sed a vel ab exp̄mit cām efficientē. Item casus ⁊ fortuna sunt cause: sed non materiales: finales: neq̄z formales.

igit̃ efficiẽtes. qꝛ cã est solũ. q̃druplex. Nõ eni sũt cãe finales suoꝝ effectuuꝫ. qꝛ agẽs nõ agit ꝑꝑ effectũ fortuitũ ⁊ casualẽ al's eẽnt effect⁹ ꝑ se. Nõ ẽt sc̃ cãe mãles vl' formales qꝛ ñ igrediũt̃ subãꝫ ipsi⁹ effect⁹. g̃ sc̃ cãe efficiẽtes ꝑ accñs

¶ Arguit̃ prĩo. Casus ⁊ fortuna sũt intellectus ⁊ nã. sed intellectus ⁊ nã sũt cã finalis. qꝛ opationes q̃ fiunt in toto cõposito fiunt ꝑꝑ formaꝫ. Etiã sunt cã formalis. qꝛ sunt pars formalis ⁊ essentialis cõpositi. Et sunt causa materialis qꝛ sũt subiectũ suoꝝ accidẽtiũ. vt intellectus est subiectũ scie ⁊ virtutis. forma vero nãlis est subiectũ opationis speciuoce ⁊ intrĩsece. ergo ẽt casus ⁊ fortuna sunt cã finalis formalis ⁊ mãlis. Rñdet̃ totũ cõcedẽdo ꝙ eadẽ res in nũero q̃ est fortuna vel casus est ẽt cã finalis formalis ⁊ mãlis. ĩmo ẽt cã efficiens ꝑ se nõ aũt suoꝝ effectuũ casualiuꝫ ⁊ fortuitoꝝ vt supra probatũ est. Ergo patꝫ ꝙ q̃ttuor cause ⁊ cã ꝑ se ⁊ ꝑ accñs nõ distinguũtur realiter sed in ratione causandi vt supra latius.

Nota

¶ Arguitur scd̃o. Fortuna nõ est oĩno cã auto. Arest. xj. meta. Cause infinite sunt a q̃bus fiet qd̃ a fortuna est. ꝑꝑ quod incerta est humane cognitioni ⁊ est causa ꝑm accidens sed simplr̃ nullius est causa. ⁊ si simpliciter nullius est causa tunc oĩno nõ est cã. Rñdetur ꝙ simpliciter in illa autoritate valet tantũ sicut ꝑ se. Ita etiam cõmentator de substantia orbis dicit. Oĩs causa agens necessario est finalis. ⁊ loquit̃ de causa per se.

¶ Arguitur tertio iteꝝ auto. Arest. ij. meta. Quecũqꝫ fiunt: aut fiunt a nã aut arte aut fortuna aut casu. Et subdit. Ars est p̃ncipium agendi in alio. Nã est p̃ncipiũ actionis in ipso in quo est. fortuna ⁊ casus nature ⁊ artis sũt p̃uatio. si ergo casus ⁊ fortuna p̃uant naturã ⁊ artẽ tũc nõ sunt intellectus ⁊ natura ⁊ ꝑ cõsequẽs rõ Arest. nõ ꝓcedit. Rñdet̃ ꝙ fortuna ⁊ casus qꝛ dicũt respectũ ad effectũ ꝑ accidens. ergo eadẽ rõne casus nõ est nã. qꝛ natura ꝑ se agit. nec fortuna est intellectus in quo est ars. qꝛ ĩtellectus inquãtũ agit per artẽ: agit ꝑ se ⁊ cũ intentione. ideo solũ differunt ratione natura ⁊ casus: intellectus ⁊ natura: qd̃ ꝓbat argumentũ.

48 ¶ Primũ itaqꝫ cũ videmus alia semꝑ eodeꝫ fieri mõ alia plerũqꝫ: patet hoꝝ neutri fortunã causaꝫ dici Neqꝫ id quod a fortuna ꝓficiscitur aut ex ijs esse: que necessario semperqꝫ: aut ex hisce que plerũqꝫ sepeqꝫ fiunt. Sed cũ quedã etiam preter hec fiant.

¶ Questio. XIII.

Vtrũ casus et fortuna reperiantur

in effectibus q̃ ɔtingũt ad vtrũlibet. Presens qd̃ mouet̃ sup opĩone Auicẽne ⁊ cõmẽtatoris q̃ sup p̃ma diuisione supius dicta. scꝫ. Eoꝝ que fiunt aliq̃ fiunt sp. alia freq̃nter. alia extra sp ⁊ freq̃nter: hñt duas opĩones ɔ̃rias. Auicẽna enĩtꝫ ꝙ casus ⁊ fortuna fiãt in effectib⁹ ad vtrũlibet. Cõmẽtator v̄o directe sentit oppositũ. Qd̃ g̃ sit motiuũ vniuscuiusqꝫ ⁊ q̃ opĩo verior hic est videndum.

¶ Notandū prīo. tā effectus q̄ꝫ cā est triplex. s. in pluribus. in paucioribꝰ ⁊ ad vtrūlibet. Effectꝰ ꝯtingēs in pluribꝰ est q̄ freq̄nter cōtingit ⁊ raro accidit oppositū. vt hoīem nasci q̄nq̄ digitis ⁊ vno capite. pluere in marcio. ventos flare in autūno. ningere in hyeme. raro enī oppositū videmus. Effectus aūt in paucioribus vel raro cōtingēs est q̄ raro accidit. eius vero oppositum frequētius. vt hoīem nasci sine manu. hominez nasci cecum iuuenem canescere. Effectus vero contingens equaliter siue ad vtrūlibet est q̄ pōt euenire vel eius oppositū indifferenter. vt Petrū scribere. paulum dormire. imo oēs effectus q̄ dependent a volūtate. Causa vero agens raro est q̄ raro producit illū effectū vel talē. vt homo gn̄ans filiū vno solo pede. Causa agens in pluribus est q̄ freq̄nter ꝓducit aliquē effectū ⁊ raro videt oppositū vt sol in estate ꝓducit muscas ⁊ pulices. raro enī est visum oppositū. Causa autem agens ad vtrūq̄ est que indifferenter p̄t illū effectū ꝓducere vel aliū. vt hō p̄t scribere vel nō scribere. Hic ergo dubitares an quelibet potētia actiua ⁊ passiua sit indifferens ad hunc vel aliū effectū receptiua vel causatiua id est an solū voluntas possit in vtrūq̄ oppositoꝝ. vel ēt agens naturale. Prīo dicitur q̄ potentia pure passiua scilicet materia prima est indifferens ad recipiēdā caliditatez vel frigiditatē. q̄ꝛ est indifferens ad q̄dcūq̄. j. phisi. In alijs aūt potētijs passiuis que cū hoc sunt actiue in hijs q̄ causant pn̄t equaliter ad hunc vel aliū effectum. vt voluntas pōt velle hoc vel aliud. In hijs autem q̄ recipiunt habent se quodāmodo ad vtrūlibꝫ. vt intellectus ad sciam ⁊ opīonem. naturaliter enī plus esset inclinatus ad sciam. Scd̄o dr̄ agēs voluntariū ⁊ ꝑ intellectū pōt agere indifferenter hunc vel aliuꝫ effectū siue compareť ad certū passum siue nō. vt hō pōt legere vel nō legere. Un̄ dicit Arest. ix. metaphisice. Potētie rōnales pn̄t in vtrūq̄ oppositoꝝ. Tertio dicit q̄ nullū agēs nāle. s. q̄d nō agit ꝑ intellectū si applicat ad certū passum siue subiectū potest indifferenter in hunc vel aliū effectū. q̄ꝛ agens nāle soluꝫ determinat ad vnuꝫ ꝑ se. vt dicit. ix. meta. Natura est determinata ad vnū. Et. j. d̄ gn̄a. Idē inquātum idē semꝑ natū est facere idē. ignis enī si applicat cōbustibili nō pōt non calefacere. Influentia celestis si applicat certe glebe terre nō pōt nisi ꝓducere muscas vel mures. Hoc tn̄ veꝝ est rōne effectus agens nāle de sua natura nō est magis determinatū vt magis iste effectus ꝓducat vel eueniat ⁊ nō alius. Exēplū. lapis cadens deorsum in. aquā ⁊ interfectus piscē. Ista interfectio ē contingens ad vtrūlibet nō rōne ipsius lapidis ita se mouentis deorsum sed rōne piscis aque vel alicuius alterius. q̄ꝛ fuit possibile q̄ poterat nō interfici. vt si viso lapide dedisset fugā vel ad fugā alioꝝ pisciū ēt fugisset. Ergo dicat conclusiue q̄ agens nāle ex se nō pōt sibi applicato certo passo in vtrūlibet. ⁊ ita loquitur cōmentator qui hic stimulat Auicēnaꝫ. Effectus vero agentis naturalis est contingens ad vtrunlibet. Et sic debet Auicenna intelligi. cuius mens hec fuit.

¶ Notādū est scd̄o q̄ cōmentator spāliter īfestus Auicēne nitit eū redarguere q̄ dicit casum ⁊ fortunā repiri in effectibus q̄ ꝯtingunt ad vtrūlibet. Cōmētator enī directe tenet oppositū. Et rō sua potissima

Effectus ꝯtingēs in pluribus.

In paucioribus

Ad vtrūlibet

Cā agens raro

In pluribus

Ad vtrūq̄

Dubium

Dicitur primo

Secundo

Tertio

Soluit quesitū

Dissensio cōmentatoris ⁊ Auicēne

Rō ꝯmētatoris

est hec. Nulla causa agens est ad vtrũlibet ex quo agens est determinate acti-
onis ⁊ effectus ad vtrũlibet est indeterminatus. alias enĩ non plus ꝓduceret
illum effectum q̃ꝫ suũ oppositũ. sed casus ⁊ fortuna sunt cause agentes: vt su-
pra in qõne p̃cedenti est ꝓbatũ. Rñdetur ad hanc rõnem ꝑ distinctionez iam
supius datã. Alia rõ ɔmẽtatoris Arest. diffiniẽs fortunã dic̃. ꝙ sit cã ꝑ accñs
in hijs q̃ in minori sũt ⁊c̃. sꝫ effect⁹ ad vtrũlibꝫ opponit̃ effectui q̃ fit ĩ mĩori
⁊ raro. Rñdet Auicẽna ꝙ esse vel fieri raro nõ est cã ꝙ aliq̃d fit a casu ⁊ for-
tuna. als̃ eclipsis solis ⁊ res põderose eẽnt a fortuna vel casu. sed quo ad rari
tatẽ cãe. s. q̃ nõ ꝑ se est cã effectus ꝑ accñs intelligit̃ Arest. nõ curãdo an talis
effect⁹ sit cõtingẽs vt raro vel ɔtingẽs ad vtrũlibꝫ. ⁊ sic raro nõ dicit raritatẽ
tpis sed cause. Alia ratio ɔmẽtatoris. te sedere est effectus ɔtingẽs ad vtrũli-
bet. ⁊ nemo dicit hoc esse a casu ⁊ fortuna. Rñdet̃ ꝙ aliq̃ effectus ɔtingẽtes
ad vtrũlibet nõ fiunt a fortuna. vt illi qui ꝓeintendunt̃. neqꝫ dixit Auicenna
ꝙ omnis effectus ad vtrũlibet esset effectus fortuit⁹. Uñ me comedere põt
esse effectus fortuitus pariter me sedere: vt si vadam ad domum petri vt ip̃m
videam ⁊ a casu ad mensam suam collocer. Unde qꝛ cũ sedemus frequenter
fit cuꝫ p̃intẽtiõe. ergo raro dicimus sedere vel stare fieri a fortuna. Ergo pꝫ ꝙ
mens Auicenne fuit ꝙ effectus fortuitus ⁊ casualis sunt effectus ɔtingentes
ad vtrũlibet hoc est possunt ita vel aliter euenire. Et non dixit vt sibi imponit
cõmẽtator ꝙ cause q̃ sunt fortuna ⁊ casus sunt semper cause agentes ad vtrũ-
libet ꝓpterea qõ nihil q̃rit aliud q̃ꝫ Utrũ effectus casualis ⁊ fortuitus sint etiã
effectus qui p̃nt contingere ad vtrũlibet. id est sic vel aliter. Et rñdet̃ cõclusi-
ue s̃m opionem Auicẽne. ꝙ casus ⁊ fortuna reperiant̃ ẽt in effectibus ɔtingẽ
tibus ad vtrũlibet. ⁊ nõ solũ in effectibus q̃ raro contingunt. Hec ɔclusio patꝫ
autoritate Auicẽne q̃ in hoc ɔ̃ cõmẽtatorẽ bene dixit. Et Arest. j. posteriorum
diffiniens cõtingent ad vtrũlibꝫ dicit. Contingens infinitũ id est incertũ est
qd̃ sic ⁊ nõ sic possibile est fieri. vt aĩal ambulare ⁊ ipso ambulante fieri terre-
motum ⁊ oĩno quod fit a casu. Ubi Arest. exp̃sse exemplificat de casu. ergo a
fortiori de fortuna. Ratione Auicenne Aresto. solũ exclusit duplices effectus
respectu quoꝝ nõ fit fortuna. scꝫ q̃ fiunt semp ⁊ q̃ fiũt frequenter. ergo videt̃
admisisse effectũ ad vtrũlibet. ille enĩ nõ opponit̃ vt existimat cõmentator ef
fectui qui raro euenit. Itẽ diffinitio effectus fortuiti ⁊ casualis ɔuenit effectui
ad vtrũlibet. ergo respectu eius fit fortuna ⁊ casus. Et patet inductiue de mul
tis effectibus fortuitis ⁊ casualibus q̃ sũt ɔtingẽtes ad vtrũlibet ⁊ nõ sp ɔtin
gentes vt raro. Oĩa argumẽta ɔmẽtatoris ⁊ alia p̃nt facile solui ex p̃dictis.

Respondetur.
Alia rõ commentatoris
Tertia rõ cõmẽtatoris
Opinio Auicẽne.
Questio querit
Conclusio
Rõne ꝓbatur

¶ Questio. .XIIII.

Utrũ fatũ immutabili influẽtia hec

inferiora disponat. Aliq̃ hoc dubiũ ɔsueuerãt mouere circa mãꝫ de casu ⁊ for
tuna hac rõne. qꝛ cũ dcm̃ sit nihil euenire a casu ⁊ fortuna respectu p̃me cãe q̃
oĩa p̃intẽdit. ⁊ cũ sibi subordinent̃ scd̃a intelligẽtia ⁊ influẽtia sine q̃b⁹ sꝫ mẽ-
tẽ Arest. agere nõ põt: vr̃ seq̃ ꝙ fatũ ex quo dirigit̃ a p̃ma cã imutabilr̃ inferio
ra disponat ⁊ trãsmutet. Sꝫ tñ hec qõ de fato nõ spectabat ad ꝓpositũ sꝫ poti⁹
ad moralẽ phĩã siue ad. iij. ethico. vbi Arest. redarguit platonẽ dicẽtẽ ꝙ v̄tus

ꝛ vitium partim innascerentur. Modicum ergo extra presentem materiam de fato dicamus.

¶ Notandũ ergo prĩo ꝙ fatũ grãmaticaliter a fando deriuat eo ꝙ ſm gentiles ꝛ poetas q̃cq̃d iuppiter cũ suis dijs ꝛ diab⁹.i.q̃litatibus ꝛ influẽtijs celi actiuis ꝛ passiuis ordinauerint ꝛ dixerint ĩmo ꝯclusissẽt fatũ dicerent̃ siue dcm̃.eo mõ sicut nos dicimus. Ipse dixit ꝛ facta sũt ipe mãdauit ꝛ creata sũt. Inde dicebant̃ sorores fatales quaꝝ erãt tres.s.q̃ dicebãt̃ dee pce vitã hoĩs volnẽtes ꝛ in sua ptãte hñtes.s.lachasis.glotho ꝛ attropos De hijs latius apud poetas. Uñ vt ex snĩa poetaꝝ colligit̃.q̃cq̃d fatũ erat necessario eueniebat ꝛ nõ poterat hũano cõsilio ĩpediri.ĩmo dij met erãt sub fato. Propterea lꝫ mã de fato sit maximi oneris ꝛ difficilis vt testat̃ Boeti⁹ diuus lib.iiij.ꝓsa sexta de ꝯsolatiõe phie.nõ tñ est oĩno negligenda atqꝫ totaliter postergãda vt multi volunt.quod clare expressit dominus ꝛ egregius doctor Gerson in quodam carmine super Magnificat: ita decantans. Multi quid fatum: quid sit fortuna requirunt. Solaqꝫ sibi preter nomina sunt aliquid. Sunt aliquid: nec enim sermo cõmunis inanis. Nil penitus frustra publicus vsus habet. Ergo aliquid de fato dicendum est. Et primo ꝙ idem sunt fatum.fatalis ordo.fatalis necessitas.fatalis dispositio. Et ſm mentem astrologorum poetarum ꝛ gentiliũ est series siue ordo causarum celestium ineuitabilium disponens siue gubernans hec inferiora. Uel sic.est dispositio siue influentia astrorum immobiliter inferiora regens. Unde patet ꝙ ſm opinionem predictorum astra ꝛ stelle suis influentijs quodãmodo cogunt ꝛ necessitant hec inferiora. Exemplum. Si in natiuitate alicuius hominis series astrorum disposuit ꝙ deberet esse felix multo tpe ꝛ tandem obire pessimam mortem vt sepe in hystorijs legitur de regibus dixerunt ipsi gentiles ꝙ fatum voluit. Et probatur ista opinio primo autoritatibus. Homerus. Que data mihi sorte est nato fors me inuidia pressit. Que natũ inuoluit filis sibi parca seueris. Cũ mater pepit illũ. Idẽ. Non est qui fixas parcaꝝ auertere leges Effugere aut possit. Uirgilius.ij.eneudos. Heu mihi inuitis phas quenq̃ꝫ fidere diuis. Tertio eneudos. Incerti quo fata ferunt ibi sistere det̃ Quinto eneudos Quo fata trahunt retrahũtqꝫ sequamur. Nono eneu. Fortuna oĩpotens ꝛ ineuitabile fatũ. Et vndecimo. Fata viã inuenient. Iuuenalis. Fata regũt hoĩes fatũ est.in ptib⁹ illis. Statius. Proch gnara nihil mortalia fata corda fui. Seneca diffiniens fatum dicit. Fatum est necessitas quam nulla vis dirimere potest. Idem. Fata volentem ducunt nolentem vero trahunt. Et Boetius explicans conditionem fati dicit. Ea series celum ac sidera mouet: elementa seinuicem temperat ꝛ alterna cõmutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaqꝫ oĩa ꝑ sil̃es fetuũ seminũqꝫ reuocat ꝓgressus. Hec actus ẽt fortunasqꝫ hominũ indissolubili causaꝝ cõnexione ꝯstringit.q̃ cũ ab ĩmobilis ꝓuidẽtie ꝓficiscantur exordijs ipsas quoqꝫ ĩmutabiles necesse est esse. Hec Boetius. Ouidius de tristibus. Ratio fatum vincere nulla põt. Seneca in tragediis. Regitur fatis mortale genus. Lucanus. Preceps agit oĩa fatuꝫ. Tullius li. diuinationum. Fato oĩa fiunt. Secundo ꝓbatur hec opinio rõne tali ex mente Arest. quem ecclesia assumpsit. Deus nihil ꝓducit nisi mediantibus causis

Fatũ a quo deriuatur

Sorores fatales

Gerson

Astrolo. ꝛ poe.

Seneca

Uirtus fati

secundis.s.influentia celesti.ꝛ ī tali ꝓductione cause secunde habent ordine inter se ꝛ quãdã cõnexionez.ꝛ cũ deus sit immutabilis ꝛ sapiẽtissimus.ꝛ nihil sibi eueniat a fortuna cã aut frustra ergo dirigit causas secũdas infallibili cõnexione.Hoc etiam voluit Boetius vbi supra dicẽs. Ordo nãq; fatalis ex prouidentie simplicitate ꝓcedit. Alia rõne. Uel quelibet pars cõtradictiõis est fatata vel neutra. Nõ primũ:alias duo ctradictoria fierẽt simul vera qõ est deo impossibile.Non scõm.qz fierent duo ctradictoria simul falsa. Uel altera pars est soluz fatata.ꝛ sic alia nõ põt esse fatata. ergo qõ fatatũ ẽ necessario fiet ꝛ eueniet.Alia rõne.tolleretur oẽ iudicium astrologoꝝ:imo phisiognomozũ.s.qui ex aspectu faciei futura ꝓdicũt ꝛ totã naturaz hoĩs.Dicere ãt qꝫ iudiciũ eoꝝ sit falsum oĩno est plus temerariũ ꝛ insipientis q̃ philosophi ꝛ hũani cũ experientia sit in oppositũ.Hoc voluit Augustinꝰ li.v.de ciui. dei dicens. Fatum est vis positionis siderum:qua existente qñ quis nascit vel concipit cognoscitur qualis futurus sit. Ultimo probatur multis exemplis.ꝑ sertim in libro de proprietatibus elementozũ dicitur qꝫ in cõiunctione duaꝝ magnarum stellarum.s.iouis ꝛ saturni terre sunt depopulate ꝛ regna sunt facta vacua.ꝛ vtiq; reges ꝛ ꝓncipes suis consiliis debebãt regi ꝛ non astrorum dispositione.Nec aũt opinio qz est ctra pietatẽ religionis non potest oĩno ꝛ in toto tolerari.neq; ꝓp fortes rõnes põt oĩno euelli.Ergo ſm veritatem ꝛ sapientiam moralẽ Fatum est nihil aliud q̃ dispositio ꝛ ordinata influentia astrozum in hec inferioza. Uel sic est cõnexio ꝛ cõcursus causarũ secũdarum agentiũ ꝓ aliquo effectu. Illud fatũ nõ repugnat religioni neq; ratiõi.nemo enĩ negat quin dispositio siderũ ꝛ astroꝝ agant in hec inferioza ẽt in hoĩem ad minus ĩclinatiue ꝛ quo ad corpus.Dispositio enĩ varia corporis varios significat aĩe affectus. Illud ãt fatum est idem cum fato poetaꝝ nisi qꝫ non est ineuitabile ꝛ necessitãs.licet prout ad diuinã ꝓuidẽtiã refertur ĩuariabiliter eueniat.Unĩ Boetius dicit.Fatum est dispositio inherens rebus mobilibus per quam prouidentia suis queq; nectit ordinibus.Etiam dicit Boetius idẽ esse fatum ꝛ prouidentiam ꝛ non differre nisi quia ad diuersa referuntur. ꝓuidentia enim dicitur inquantum est illa diuina ratio in summo oĩum principe constituta que cuncta disponit.Fatum vero appellatur inquantuz procedit illa ordiatio ꝛ dispositio ad res inferiores. Dicit preterea Boetiꝰ. Illud certe manifestum est immobile simplicemq; gerendarum formam rez esse ꝓuidentiam.Fatum vero eozum que diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilẽ nexũ atq; tpalem.Quo fit vt oĩa que subsunt fato ꝓuidẽtie quoq; subiecta sint cui ẽt subiacet fatum.Qz autem non necessitet presertim voluntates humanas vt predicta voluit opinio probatur autozitate Homeri dicẽtis.Quã falso accusant superos stultiq; querunt Mortales.etenim nostrorum causa malozum Nos sumus:ꝛ sua quemq; magis vecordia ledit. Etiaz autozitate Aresto.qui libros ethicozum economicozuz ꝛ politicozum de regendis humanis voluntatibus ꝛ actionibus descripsit.Itez religio est supra autozitates oẽs cõtra eã. Rõne pbat:qz tolleret moralis sapia voluntas ꝛ liberum arbitriũ:pietas:iusticia:religio:exhortatio:deliberatio:oẽ cõsiliũ :nulla esset laus ẽutis:oẽ cõsiliũ reipublice destituerẽt:oẽs leges euellerent. ĩmo

Augustinus.

Fatũ ſm veritatẽ

Boetius.

Homerus.

Nos cã nostrozũ malozum.

Nec oĩa ad vnuz vsq; interirent si. stelle necessitarẽt.

nullũ esset vicium neq; adulteriũ vel latrociniũ: cũ oĩa coacte fierent ⁊ rege-
rent oĩa ieuitabiliter. Itẽ expientia est ꝙ hoĩes regunt disciplinis ⁊ doctri-
nis ⁊ moribus. imo hõ fit volũtarie sciens. Tolleretur g breuiter oĩs norma
⁊ ratio bñ viuendi nõ solũ quo ad virtutes sed ẽt ad corpus ⁊ sanitatẽ. Sa-
piens eniz teste Ptolomeo dñabit astris. Et hõ est dñs suarũ opationũ a p̃n- Ptolomeus.
cipio vsq; ad finẽ. Tolleret tota medicina quã oẽs nationes, rõne viuẽtes ad
mittunt. Itẽ quõ esset possibile ꝙ ad vnã sectã tot differentes hoĩes ꝯuerte-
rentur. s. docti indocti stolidi sapientes serui liberi iuuenes senes viri ⁊ femĩe
Taliter fatũ ponere nõ est rõne vti. ⁊ refutat Gregorius ĩ quadã Omelia. Ab Gregorius.
sit a mentib⁹ fideliũ vt fatũ aliq̃d esse dicãt. Et August. Nihil insulsius: nihil
ebetius q̃ dicere ad hoĩes sibi subijciẽdos totalẽ stellatũ pertineat: ipsi enĩ de
geminis ꝯuincunt Jacob ⁊ Esau. Illud ẽt fatũ reprobat multis rõnib⁹ ⁊ au
toritatibus Eusebius li. vj. c. v. vsq; ad nonũ de p̃paratione euãgelica. Sed fa Fatũ illud religio
tum scdo mõ est admittendũ. Uidemus enĩ ꝙ colerici sunt iracundi ⁊ callidi admitti t.
melancolici liuidi ⁊ detrahentes honoribus aliorũ naturalr. sanguinei beni-
gni. flegmatici pigri: nati sub venere: diligũt cantilenas. sub saturno diligũt
pecuniã: sub luna mutabilitatẽ. sub ioue pietatẽ ⁊ ita de infinitis similibus q̃
bus est plena astronomia ⁊ medicina: ⁊ illud probãt vltime due rationes. p̃-
me opinionis. Astra enĩ ad varios mores vt experientia est ⁊ affectus dispo
nunt ⁊ inclinant. quos q; frequenter insequunt hoĩes: poete ⁊ gentiles ineui
tabile fatum dixerunt. Ad p̃mã vero ⁊ scdam rõnez Rñdet ꝙ non probant Diluit rõnes supe
aliud nisi qd illud qd fatum est ⁊ prouisum a diuina puidẽtia ĩuariabilit eue riores.
niet. Non ãt probant ꝙ voluntatẽ necessitent. ⁊ hoc est aliud dicere. Ad oẽs
vero autoritates dicit ꝙ si allegãs vult directe illis autoritatibus insistere ⁊
eas ad vnguẽ tenere ꝙ respõdeat q̃re tũc ꝯtra vicia scripserit: q̃re laudes vir
tutum decãtent ⁊ sic sibijpsis ꝯdicũt: vt p; exp̃sse in autoritatibus Homeri su
pra allegatis. Et Uirgilij. Discite iusticiã moniti ⁊ ñ tẽnere diuos. Idẽ. He ti-
bi erunt artes pacisq; ĩponere mores. Parcere subiectis et debellare sup̃bos.
Seneca tragedia vltima ⁊ decima. Nunq̃ stigias vertitur ad vmbras Incli
ta virt⁹. Juuenalis. Sacris obseruãdisq; dieb⁹. ⁊ ĩfinite sũt siles autoritates.
Ergo vltimo rñdet ad q̃stionẽ. Fatũ h̃ iferiora sua ĩfluẽtia disponit ⁊ ĩclina Conclusio.
tiue regit. nõ aũt ineuitabiliter. Hec cõclusio probat ex p̃dictis sufficienter.

82 ¶ Fit aũt ⁊ in hisce peccatum que p̃ artes conficiun-
tur. Scripsit. n. grammaticus non recte: ⁊ potionem
medicus non recte porrexit. Quare patet ⁊ in hisce fie
ri posse que natura cõficiuntur.

¶ Questio XV

Utrũ natura producens monstruz

intendat monstrum. Arest. in tractatu sexto ⁊ vltimo scdi libri phisicoꝝ p̃mo
probat ꝙ natura agat pp̃ finẽ. ⁊ scdo ꝙ necessitas actionũ naturaliũ esset p̃n
cipaliter ex parte finis ⁊ nõ materie. ⁊ s̃m hoc duo sũt capitula sexti tractat⁹
In p̃mo reprobat opinionẽ antiquorũ dicentiũ ꝙ natura nõ ageret pp̃ finez

sed potius ꝑꝑ materiã ⁊ q̃tuor elementa: ita ꝙ actio nature esset ex cã materiali principaliter. Tandẽ ponit tria motiua eoꝝ quorũ primũ est. Si natura ageret ꝑꝑ finem non fierent mõstra q̃ sunt pctã ⁊ errores in natura. Rñdet Aresto. ꝙ ars agit ꝑꝑ finem ⁊ tñ in arte ꝯtingunt errores: qꝛ nõ bene scripsit grammaticus: neqꝫ medicus intendens sanitatem sanauit. Et hanc rõnẽ soluit quinqꝫ conclusionibus que patent in textu.

Natura hic ꝑ agẽte naturali accipit Ulis natura.

¶ Notandũ est prĩo ꝙ natura hic nõ accipit ꝑ altera parte cõpositi. s. ꝑ mã vel forma sed ꝑ agẽte naturali. s. qđ agit vel ꝓducit aliquid ⁊ non per intellectũ. Talis aũt natura est duplex. Uniuersalis q̃ necessario ꝯcurrit ad oẽm effectũ ꝓducendũ vt celũ. Celũ enĩ influit in oĩa ista inferiora. j. methauroꝝ. ⁊. viij. phisicoꝝ. Motus celi est vita oĩbus existẽtib⁹ a natura. Alia est natura particularis siue agẽs ꝑticulare. s. qđ non ꝯcurrit nisi ad certũ effectũ ꝓducendũ: vt ignis aer hõ asinus ⁊c. hõ enĩ põt hic ẽt dici agẽs naturale respectu haꝝ opationũ que non fiunt ꝑ voluntatẽ ⁊ intellectũ: vt digerere parere nutrire ab intra: qꝛ ille actiones sibi conueniũt inquãtũ aĩal Illud ergo agẽs naturale naturali instinctu ⁊ inclinatione intẽdit sꝑ aliq̃d ꝓducere. Intentio vero est duplex. Primaria siue principalis. s. q̃ agẽs intẽdit aliquod optimũ ꝓducere sibi simile in spẽ. Uel est ĩtẽtio q̃ agens agit id ad qđ sua natura inclinat ipsum. Sepe enĩ agẽs naturale in sua actione sibi ꝑmo cõueniẽti impedit ⁊ tũc intendit id qđ põt fieri. de quo loquit Arest. viij. phisi. Natura inter duo sꝑ facit qđ melius est. Alia est intentio secũdaria siue min⁹ principalis q̃ agens secũdario aliq̃d intendit: qꝛ impedit ab ordinata actiõe. hoc mõ loquit ista vulgata autoritas Positis duobus malis sꝑ minus malũ est eligendũ: ⁊ ad agentia naturalia sic applicat: positis duobus inordinatis siue incõueniẽtibus minus incõueniens nã intendit. Exemplũ: graue primaria intentione intendit deorsum moueri ꝑ lineã breuissimã siue rectã. ⁊ cũ impedit secũdaria intentiõe descendit ꝑ lineã curuã ⁊ obliquã. esset enĩ magis inconueniens sue nature si supius violẽter quiesceret q̃ꝫ ꝙ descẽdit ꝑ lineaꝫ obliquã. Itẽ natura ĩ aĩalibus sꝑ prĩcipaliter intendit ꝓducere perfecti⁹ ⁊ magis decorũ: sed qñ ĩpedit vt ĩfra patebit ꝓducit scđaria intẽtione min⁹ ꝑfectũ vel difforme. Ita est intelligẽdus ꝯmẽtator de aĩalibus qñ dicit. Mulier est hõ occasionalis. id est nõ prĩcipaliter a nã intentus qꝛ vir essꝫ perfectior. Hic est ꝙ phi dicunt ꝙ mulier sit monstrũ. s. improprie vel respectu viri. ⁊c.

Particularis.

Intẽtio ꝑmaria.

Secundaria.

Exemplũ.

Quaꝝ opationum hõ agẽs nãle.

Origo vocabuli monstri

Mõstrũ large.

¶ Notandũ scđo ꝙ monstrũ grãmaticaliter dr̃ quasi monstrãs se videntibus ⁊ est illud qđ nobis est inconsuetũ ⁊ insolitũ qđ videlicet videntes admirant. Et ita reperit in rebus inaĩatis ⁊ nõ solũ in aĩalibus. ⁊ dicit respectũ ad locũ siue regionẽ: qꝛ qđ apud trãsmarinos nõ est mõstrũ apud nos esset monstrũ ⁊ ecõuerso: vñ magnũ diluuiũ vt tꝑe Noe erat ⁊ dicebat mõstrũ. solẽ stetisse tribus diebus sicut refert scriptura. Itẽ mãdragora q̃ hꝫ spẽm ⁊ figurã hoĩs. Itẽ lapides habẽtes figuras hoĩum vel aĩaliũ vel alias figuras insolitas. sicut dicit Albertus cũ semel fuerit Uenetijs fuit ĩuentus lapis habens figurã regis vsqꝫ ad collũ. Isto mõ monstrũ accipit valde large. Secũdo accipit stricte ꝓut solũ reperit in aĩalibus. ⁊ ita capit ĩ ꝓpo

Mõstrum qd dicat

Stricte.

sito. ⁊ dupl'r. Primo Formaliter. s. ꝑ dispositiõe difformi siue ipsa difformi tate ⁊ dicit' monstruositas q̃ qñq; est per defectũ siue priuationẽ vt ĩ habẽte pedem nimis breuez vel carente duobus digitis. qñq; per abũdãtiã vt manus cũ sex digitis. Isto mõ diffinit Arest. hic mõstrũ dicens. Monstrũ ẽ peccatũ illius qd̃ pp aliq̃d est. id est error siue difformitas agentis natural' quod egit pp finẽ. ⁊ q; hec difformitas hz rõnem defectus vel excessus dr̃ habere rõnem mali. Jõ dicit Aresto. hic mõstrũ est malũ. ⁊ commentator. monstruz est error. Aliter sic diffinit'. Mõstrũ est difformitas enti naturali adueniens repugnans ex natura sue speciei. Quelibet enĩ spẽs aĩaliũ a natura determĩat sibi debitã figurã ⁊ dispositionẽ quã indiuidua ipsius speciei certe regionis cõiter habẽt. Sed qñ excedũt notabil'r in tali dispositione dicunt' mõstra: pp illã difformitatẽ huic speciei discõueniẽtem. Secundo autem mõ monstrum accipitur materialiter vel subiectiue pro ipso indiuiduo habente in se talem difformitatem. et sic diffinitur. Monstrũ ẽ indiuiduum productum sub dispositionibus sue speciei notabiliter disconuenientibus quo ad figuram. Primo dicit': est indiuiduum: qd̃ debet absolui a numero. Et primo innuitur ꝙ tota species non potest esse monstruosa: ex quo natura nõ deficit vel supabũdat in aliquo quo ad totaz spẽm. j. celi. ⁊. iij. de aĩa. Secũdo innuit' ꝙ duo capita cum q̃tuor manibus sup vno trunco connexis dorsis de quibus scribit Albertus magnus vt infra etiam sunt monstrum: lz habeant duas aĩas. ⁊ ꝑ consequens sunt duo indiuidua. quia ad multiplicationem formarũ sequit' multiplicatio compositorum. Dicit'. ꝓductum. pp hoĩem cui essent abscisi ambo pedes qui nõ est monstrum. ĩmo nulla res artificialis dr̃ monstrum. Dicitur: notabiliter: q; si manus nasceret' sex digitis: totus hõ nõ diceret' mõstrũ sed manus diceret' mostruosa. Dicit'. quo ad figurã: q; monstrum non attendit' penes animã sed penes figurã corporis: ⁊ sic ignari ydiote ⁊ furiosi nõ dicuntur monstra. Ita si puer vnius diei staret ꝑ se: non esset monstrũ q; non excedit quo ad figurã sue speciei discõneniẽtẽ. Etiã lz excedat in paruitate. tñ nõ discõuenit hũane spẽi ex quo semper ĩ puericia hoĩes sunt parui: Ita gnani nõ sunt mõstra tpe puericie sed posteaq̃z excedũt annũ vigesimumquintũ. Alij diffiniũt mõstrũ sic. Est effectus euẽtus in natura preter solitũ ad aliqd̃ futurum significandum. Hec tñ diffinitio nõ est semper vera: q; multa fiũt mõstra q̃ nihil significãt: licet maxima ⁊ rarissima mõstra iudicio astrologorũ aliq̃d futuri significẽt. Propterea dicit vulgus. Quos natura signauit oĩs caueat hõ. Et ꝯcordat Arest. viij. polliticoꝝ. Gaudeant bñ nati qm̃ bñ facere possunt. De hoc latius disputant astrologi.

Formal'r mõstrũ

Aristo. mõstrũ diffinit sic.

Alia diffinitio mõstri.

Material'r monstrum.

Nulla ars artificialis dicit' monstrum

¶ Notãdũ tertio de causis mõstroꝝ ꝙ scd̃z Albertũ magnũ. Omne mõstrũ fit vel Primo ex parte mãe id ẽ semĩs matris vl' pr̃is si enĩ sint nimis modica: generant' filij nimis ꝑui vel aliquo mẽbroꝝ carẽtes vel debita q̃ntitate. Ita generantur claudi. Item habentes vnum brachium longiorem alio. Unde refert Albertus fuisse mulierem carentem naso ⁊ oculis. sed loco horum habuit duo foramina. Si vero semẽ est supfluum: tũc s̃m ꝙ matrix habet septem cellulas in quibus septem simul ⁊ semel naturaliter potest parere pueros ⁊ non plures: semen quando fluit ad duas cellulas ⁊

Quatuor sũt cãe monstrorũ.

Mulier põt parere septẽ pueros nõ pl'res vno ꝑtu.

tamen non sufficit pro generatione duoꝝ: generantur duo capita super vno trunco. sicut refert Albertus de duobus qui erant coniuncti dorsis super vno tamen trunco ⁊ vnus portabat alterum tribus annis mortuum excusus feto re etiam mortuus est. Etiam illo modo generantur homines sex digitis vel
2 magnis digitis ⁊ scissis siue diuisis. Secundo ex parte qualitatum seminis. quia semen est nimis frigidum vel calidum. ⁊ sic gñantur hoīes nimis grossi
3 vel nimis subtiles ⁊ tenues. Tertio ex parte agentis vl'is scz constellationis vt refert Albertus magnus de quodam bubulco quem rustici volebant igni mandasse quia vna vaccarum genuit vitulū cuius pars anterior habuit formam hominis: estimantes bubulcum esse patrem. Albertus autem aspecta constellatione que tunc disposuit pro forma hominis: bubulcum ab igne liberauit. Dicit etiam Ptolomeus ꝙ qñq̄ est constellatio in celo sub qua im-
4 possibile est generari hominē. Quarto ⁊ vltimo fiūt mōstra ex ꝑte continentis scz matricis. qꝛ matrix est tortuosa: nimis compressa in suis cellulis. vel ē nimis feruens. vel qꝛ mulier imp̄gnata nō bene se custodiuit vt sciunt medici. ⁊ sic generant̄ sepe hoīes gibbosi: magnis capitibus. ⁊ ēt hoīes leprosi. Est
Adijcitur. tñ vltimo addenduz ꝙ imaginatio mulieris sup̄ aliqua re vehemēs ⁊ nimia maxime variat pueꝝ. vñ sepe gñant̄ hoīes hñtes in auricula dextra cerusum. Itē hñtes os leporinū vel maculam in aliqua parte corporis ꝯ ꝙ mulier sic
Historia. vel aliter est imaginata. Et sic legitur de regina ethiopie que generauit pueꝝ albissimum ex inspectu diaboli q̄ erat in sua habitatione depictus albus. ipsi enim eoꝝ diabolū depingunt album ne ipsi similes sint sibi. sicut nos eundez nigrum depingere consueuimus.

¶ Hijs premissis sit hec Cōclusio ad mentez Arest.

Natura ꝑticularis rē q̄ est mōstrū intendit. nō aūt intendit ꝓducere illā difformitatē q̄ est in monstro. Probat̄ auto. Arest. ⁊ ex sua diffinitione mōstri quā hic exp̄sse posuit. imo rep̄hēdit antiquos ph̄os q̄ mōstra allegabant: dicentes ꝙ natura nō ageret ꝑꝑ finem. Ratione tali. Omnis causa naturali intentione intendit ꝓducere suum effectum. sed res que est monstrum est effectus nature particularis que est causa. vt inductiue patet. igit̄ natura suū effectuz intendit q̄ effectus est mōstrū: alias agens nāle ageret frustra qd̄ est ī possibile ꝯm cōmētatorē ⁊ Arest. hic. ij. phisi. Sed ꝙ nō intēdat ꝓducere mōstrū sub rōne mōstri. id est ꝙ nō intendat producere illā difformitatem q̄ est mōstruositas: sic pz. qꝛ dicit Arest. ⁊ cōmētator hic ꝙ monstrū sit effectus casualis. ergo euenit p̄ter intentionē nāe ꝑticularis. ergo nā nō intendit illā difformitatez. Itē finis hz rōnē boni vt supra ꝓbatū est de fine. sed monstrū habet rōnem mali ꝯm Arest. hic igit̄ quo ad difformitatē nō intendit̄. sed solū qꝛ est effectus ꝓductus intendit̄. ꝓpterea natura est curiosa apud ipsum vt
Dicitur. nutriat ⁊ alat. nō enim ip̄z nutrit qꝛ hz illam difformitatē. Sed diceres contra rōnē p̄dictā. Monstrum fit a natura. ij. phisi. igit̄ non est effectus casualis qꝛ ꝯm cōmētatorem. viij. phisi. Impossibile est ꝙ eadem species fiat a casu ⁊ a natura. Rñdetur ꝙ illa autoritas intelligitur sub eadem ratione: quia ea ra
Respondetur. tione qua est a casu impossibile est ꝙ esset a natura ex quo esset effectus intētus ⁊ nō intentus ꝑ se ⁊ per accidens.

¶ Arguit̃ p̃mo. Entia nolũt male disponi. xij. metha. ergo nõ põt fieri mõstrũ. Rñdet̃ ꝙ hoc veꝝ sit quo ad nãm vl'em q̃ oẽm effectum p̃intendit. ⁊ ꝓpterea nullus dr̃ casualis vel mõstruosus respectu nature vl'is. ipsa enim producit oẽ illud ꝑ qd̃ põt ꝯseruari tota species qualitercunq; sit dispositũ difforme vel pulchrũ. secus est de nã ꝑticulari q̃ nõ intẽdit difformitatẽ. Sed diceres. tñ nã ꝑticularis dirigit̃ ab agẽte infallibili. igit̃ non põt cõmittere errorẽ sicut est mõstrũ. Rñdet̃ primo ꝙ dirigit̃ ab agẽte infallibili vt ꝓducat res per quas spẽs possit cõseruari. ergo quo ad totaꝫ spẽm dirigit̃ ab agẽte infallibili. Uel dr̃: quantum esset rõne nature vl'is tũc natura ꝑticularis nihil ageret nisi p̃intenderet. sed hoc est rõne impfectionis in agendo siue causando ex quo solum certum effectum ꝓducit ⁊ non oẽm. vel dirigit̃ a natura vniuersali vt in actiõe sua nunq̃ agat frustra sed semꝑ ꝑꝑ finem. Nota

¶ Arguitur. Sicut est ĩ natura ita est in arte. ij. phisi: sꝫ ars põt intẽdere effectũ mõstruosuꝫ vt pictor imaginẽ cũ duob⁹ capitibus. ergo etiam natura intẽdit. Rñdet̃ ꝙ nõ est oĩmodo similitudo sed aliqualis. qꝛ ars agit voluntarie. natura vero nõ. ꝓpterea dicit Arest. ij. phisi. Ars imitatur naturam. Uel dicitur ꝙ talis imago respectu pictoris nõ sit mõstrum sed solum quando refertur ad alias imagines pulchras qꝛ ipse preintendebat.

91 ¶ Atqꝫ ambe quidem cãe dicende sunt a naturali philosopho. Magis aũt ea gratia cuius cetera fiũt: hec est enim materie causa: sed non hec causa finis.

¶ Questio. XVI

Utrũ necessitas actionũ naturaliũ

ꝓueniat ex ꝑte finis vel materie. Arest. in vlti. cap. ⁊ in fine huius scd̃i postq̃ recitauit opinionẽ antiquoꝝ dicẽtiũ naturã nõ agere ꝑꝑ finẽ sꝫ ex cã mãli. Et solutis eoꝝ motiuis. Hic ꝓsequit̃ ꝓbãdo ꝙ nã agat p̃ncipal'r ex ꝑte finis ⁊ nõ materie: ponẽs duas ꝯclusiões. Prima. Materia est necessaria in actiõe rerũ nãliũ. qꝛ sine mã impossibile ẽ fieri actõem nãlẽ. Scd̃a ꝯclusio. Cã q̃re agens naturale agat est finis. qꝛ ad qõnẽ ꝑꝑ q̃d in actione naturali apte rñdet̃ finis. vt q̃rendo ꝑꝑ quid serra hꝫ dentes. rñdetur ꝑꝑ serrare: quod ẽ finis quare serra habeat dentes. Uñ presens questio q̃rit tñ. An ideo agẽs naturale agat qꝛ materia est lignea vel ferrea vel principaliter agat propter finem. Prima conclusio. Secunda Intellectus qõnis

¶ Notãdũ est p̃mo ꝙ necessitas scd̃m Boetiũ est duplex. Aliqua dr̃ simpl'r dicta que vꝫ nullo mõ ẽ euitabilis vt hoĩeꝫ mori: solẽ oriri ⁊ occidere: inferiora cadere sub cõtinua alteratõe. ⁊ de illa necessitate hic non fit mentio. Alia est necessitas ex conditione siue suppositiõe. s. q̃ est necessitas cum ꝯditiõe adiecta. vel q̃ esset euitabilis simpl'r. tñ supposito fine ipsa ẽ ineuitabilis. vt necesse est hoĩem hr̃e pedes si vult ambulare: necesse est auem habere alas si vult volare: necesse est formicã estate colligere grana si vult viuere in hyeme. Et d̃ illa necessitate actõis in ꝓposito fit mẽtio. ⁊ sumit̃ in reb⁹ naturalibus sine agẽtibus naturalibus ex fine supposito. Uñ ꝑ rẽ nãlẽ dꝫ in- Necessitas simpliciter dicta. Ex conditione.

telligi agens naturale scz qꝫ agit ⁊ non per voluntatem vt animal brutũ: ignis celum ⁊c. Et sic pz qꝫ necessitas actionum naturalium in re non est aliud q̃z ipse operationes siue actiones agentis naturalis inquantum habent quendam ordinem inter se vt qz vna precedit aliam. vt auis primo coit. secundo nidificat. tertio ouificat. quarto ꝓlificat. vltimo nutrit ⁊ ꝓuidet pullos. Item aranea primo congregat viscositatem ex immundo aere. secundo querit aptuz locum vbi telam facere possit. tertio lineas paruas siue fila trahit pro fundamento tele. postea circũducit vndiqz materiam: ita qꝫ tota tela fit integra. vltimo circa aliquod foramẽ disponit sibi introitum in tela ex quo possit exire ⁊ iterum incurrere tpe necessitatis: hic quiescens donec musce pendeãt in tela. Ille ergo operationes ita ordinate fm ordinem fiunt in aialibus ⁊ ẽt alijs agẽtib⁹ naturalibus ex instinctu nature qui naturalis prudentia appellari solet scilz q̃ repitur in tota specie. vt in araneis q̃ oẽs telas faciunt. in formicis que oẽs tpe estatis se ꝓuident. ⁊ multis alijs aialib⁹: de quibus videatur. Aresto. ⁊ Albert⁹ magnus libro aialiũ. Iste opatiões dicuntur necessitas ad finẽ scz inquãtum ordinantur ad aliquẽ finem consequendũ. de quibus dixerunt antiqui phi qꝫ fierent ꝓp materiã sic vel sic dispositã. vt iuppiter pluit ꝓp materiã pluuie q̃ ẽ ingrossata ⁊ condensata ergo cadit deorsuz. Itẽ in domo primo in fundamẽto ponuntur grauissima. s. lapides magni. deinde leuiora vt cementum ⁊ pui lapides. vltimo leuissima scz ligna. ⁊ iste ordo est ꝓp materiã. Sz Aresto. eos reprobat nõ simplr scz qꝫ nullo modo actio ꝓueniat ex materia necessario. qz fit̃ conclusio probabit materia est necessaria in omni actione naturali. Sed in hꝫ qꝫ negabant actiones naturales non esse necessario principaliter ꝓpter finem Ideo eis respondet qꝫ iuppiter pluit vt fructificet ⁊ frumentum crescat. ⁊ lz sepe pluuia corrumpat messes sicut presertim grando: tamẽ hoc est per accidẽs ratione sue frigiditatis. Item domus fit gratia abscondendi ⁊ saluandi nos. Immo dicit cõmentator qꝫ ptes graues ponuntur super leuissimis. qz lateres ponuntur super ligna vt ea a putrefactione preseruent. Item etiam in homine obseruatur situs elementorum non ratione materie sed ratione finis: alias ossa deberent esse in parte inferiori ⁊ tamen alia qua sunt in suprema parte ⁊c.

Araneꝫ

Nota

Opinio aresto.

Conclusio ad mentem Aresto. In actiõe agentiũ naturalium lz necessaria sit materia: actiões tñ fiũt principaliter non ꝓp materiã sed propter finem. Prima pars ⁊ secunda patent autoritate Aristotelis hic in secundo phificorum dicentis. Sed tñ non sine hijs scz grauibus ⁊ leuibus fcã sunt scz artificialia. non tñ ꝓp hoc sicut ꝓp materiaz sed cã abscõdendi ipsa ⁊ saluandi. sitr aũt ⁊ in alijs oibus in q̃buscũqz ꝓp aliq̃d est id est finis. Et exemplariter dicit qꝫ diuisio duri est finis serre ꝓp quem serra facta est. talis aũt diuisio non põt fieri sine ferreis dentibus. Rõne ꝓ scõa pte q̃ est Aresto. in textu. Finis sic se hz in naturalibus sicut principium in speculabilibus siue sciẽtijs demonstratiuis. sed conclusio que est principium qz prima in intentiõe est necessaria propter ꝑmissas. ergo actio naturalis est necessaria ex fine. Et ideo dixit cõmentator de substantia orbis. finis significat agens significatione necessaria. vnde hic dicit. Impossibile est qꝫ agens naturale absoluatur ab intentione finis. Idem. Omnia que sunt ante finem sunt propter finem. Ratione

cōmentatoris ꝓbatur scōa ps. Finis aptius rñdetur in actiōibus nālibus ad qōnem pp qd q̄ mā: vt querendo: pp qd fit serra. rñdeꝯ pp diuisionem ouri ⁊ inepte pp dentes ferreos. igitur actiōes naturales fiūt ꝓncipaliter ex pte finis Uñ infert Aresf. Sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. sed actio artificialis nō fit ꝓncipaliter pp materiā sed pp finē. igiꝯ ēt actio naturalis.

¶Arguitur primo. Necessitas agendi ꝓuenit ꝓncipaliter a primo agēte. qz agēs naturale dirigiꝯ ab agēte infallibili. xij. metba. cōmētatoꝛ. ⁊ Aresf. ibidem. Ex tali igiꝯ ꝓncipio dependet celum ⁊ tota natura. et idem dicif. j. celi. ⁊ i. metbaurozū. ergo necessitas actionū naturaliū nō ꝓuenit ex fine. Rñdeꝯ q argumētū ꝓbat vñ agens naturale moueaꝯ ad agendū qz a prima cā. ⁊ hoc non est cōtra conclusionē. Gratia enim illius scz prime cāe oīa agunt fm nām agentia. ij. de aīa. ⁊ sic idem dat necessitatem agendi vt finis ⁊ etiam vt mouens. ⁊ illud non est inconueniens diuersis respectibus.

¶Arguitur scōo: Aliqua fiunt principaliter pp materiā. Nō enim generaf ⁊ corrumpif pp materiam. qz querēdo: pp qd nō generatur vel corrūpif apte rñdeꝯ. pp mām. qz materia est pp quam res est vel nō est. Etiaz dicit cōmentatoꝛ. Moꝛs non est pp aliqd. Rñdeꝯ q materia licz sit cā generationis ⁊ corruptiōis fm q est informata qualitatibus primis vt probat argumētū: nō tñ est finis gñationis ⁊ corruptiōis. Immo ipsa est pp generationes corruptiones ⁊ oēs trāsmutatiōes naturales. ergo qñ q̄riꝯ pp quid siue pp quem finem hō generatur: nō apte respondeꝯ. pp suam materiam. sed ꝓpter cōtinuationem sue speciei. Propter quid homo corrumpitur. apte rñdetur. ꝓpter noue forme acquisitionem. Finis enim oīs corruptiōis est generatio subsequens. Ad cōmentatoꝛem vero dicitur. Moꝛs nō est pp aliqd rōne forme corrupte. qz moꝛs ex quo importat priuationem hz rōnē nō entis.

¶Arguitur tertio: Sextus digitus siue mōstruositas est aliquid quod natura ꝓdurit. ⁊ tamen non est principaliter ꝓpter finem quia alias natura ꝑintendisset quod prius est negatum. ergo est principaliter ꝓpter materiam superabundantem vel paucam. Rñdetur. Licet monstruositas non sit ex fine qui mouisset agens particulare: tamen ex quo natura vlis omnia preintendit: est ex fine ꝓducta. scz pp decoꝛem vniuersi. nō enim cognosceretur quid esset decoꝛum siue pulchꝛum nisi in respectu ad diffoꝛme. Unde cum monstruositas sit ens ipsa non est frustra: ad minus quo ad totam spēm. Sed diceres vltimo ⁊ est motiuum antiquoꝛum quod Aresfoteles recitat in textu. Tamen natura non deliberat ergo non potest agere ꝓpter finem. qñ si sic: tunc finis deberet mouere agens ad agendum: quod non fit. qz agens naturale non agit per cognitionem. Respondetur q intentione ⁊ directione agētis vniuersalis agens naturale agit ꝓpter finem. Opus enim nature est op⁹ intelligentie non errantis. Uel dicitur sicut respondet hic Aresto. q ars facit aliquid ꝓpter finem ⁊ tamen non semper deliberat.

Monstruositas ꝓpter quid ponatur

Diceres.

Respondetur

Finit liber secundus Phisicoꝛum.
Sequitur Tertius.

QVoniam autem natura est principiū motus ⁊ mutationis. sciẽtia aũt nobis de nã ẽ. opꝫ non ignorare quid sit motus. Necessariũ eni est ignorato ipso ⁊ ignorare nãꝫ ⁊c. ¶ Iste liber tertius phisicoꝝ Aresti. in quo Aresti. determinat de passionibꝰ intrinsecis entis mobilis siue cõibus vt ait hic cõmentatoꝛ. s. de motu ⁊ infinito. Unde totus liber tertius est diuisus in duos tractatus. In ꝑmo tractaꝫ de motu. In scõo de infinito. Primus diuidiꝫ in tria capla. ante ꝑmũ caplm ponit ꝗnqꝫ ꝺclusiões. Prima phs naturalis hꝫ tractare de motu qz ipse tractat de natura. sed ignorato motu ẽ necesse qꝫ ignorẽ natura. ex quo nã diffiniaꝫ ꝑ motum. ij. phisicoꝝ. Scõa ꝺclusio. nãlis ẽt hꝫ determinare ꝺ ctinuo qz motus est ꝺ numero ctinuoꝝ. Tertia. naturalis hꝫ cõsiderare de infinito ex quo in diffinitione continui ponitur infinitum. Quarta ẽt hꝫ tractare de loco tempoze ⁊ vacuo. qz sine hijs non potest fieri motꝰ. ⁊ hoc facit in libzo quarto Quinta conclusio. de hijs omnibus passionibus quinqꝫ spectat ad hunc libũ phisicoꝝ ex quo sunt passiones cões oi enti naturali conuenientes. sed motus ⁊ infinitum ꝺicuntur passiones intrinsece. quia sunt de intrinseitate rei naturalis. locus vero ⁊ per oppositum vacuum ⁊ tempus sunt passiones extrinsece. quia nihil sunt rei naturalis sed ab extra. Super ꝓma conclusione moueri solet talis questio.

¶ Cum autez ipsa quidem natura motus quietis mutationisue principiuꝫ sit nostra aũt doctrina sit de natura: nõ lateat nos oꝫ quid nam sit motus. Nã si ignoretur ipse: naturam etiam ignorari necesse est.

¶ Questio. I necessitate condicionata

Utrum ignorato motu necesse sit

ignorare naturam. Pro qua ꝓmo est sciendum qꝫ ignorare est priuatiuum ⁊ opponitur scire. Unde quot modis ynum oppositoꝝ ꝺicitur tot modis et reliquum. j. thopicoꝝ. ergo sicut scire logicaliter est rem concipere. ita ignorare est rem non concipere. Phisicaliter vero scire est rez cognoscere per suas circũstãtias. Ignorare est non habere circũstantias ipsius rei. Circũstantia vero est quedam habitudo vel qualitas ducens nos in cognitionem rei. ⁊ sunt numero septem. Unde grammaticus. Forma figura locus stirps nomen patria tempus. Hec septem propria continet omnis homo. Hoc mõ loquimur in cõmuni modo loquendi cum ꝺicimus. Ego cognosco petrum qz est de frãcfordia genitus ex illo ⁊c. Ignorare ergo cum sit priuatiuum debꝫ diffiniri fm mentem Aresti. iuij. metha. per abnegationem actus. ⁊ qꝫ relinquat istius actus potentiam siue aptitudinem. Unde ignorare est potentiam intellectiuam carere aliqua scientia quam nata est habere. ⁊ sic nullum bzutum neqꝫ inanimatum ignorat. Et qz est actus anime interioꝝ hꝫ facere appellationem rõnis in accusatiuo sequenti. ⁊ cum sit priuatiuum distribuit eundem ratione negatio

Scire
Ignorare.
Circũstantia

Ignorare.

nis in se incluse. ꝛ sic illa est impossibilis. ignorat motus. qz ad minus deus scit motum. Dic tamen Arest. est locutus quo ad ignorantiam inferiorum. id est hois cum dicit. si ignoratur motus etiam ignoratur natura. Et hoc iõ. quia motus duxit oẽs phos in cognitionem nature. accidentia enim conferunt ad cognitionem substantiarum. j. de aĩa. imo motus est effectus nature. ꝛ natura est cã efficiens motus. ꝛ p ons motus est via ad naturam cognoscẽdam. ergo si ignoratur motus necessario ignoratur natura. Hec enim cõditionalis quaꝫ Aresto. hic intẽdebat est bona cõsequẽtia ꝛ necessaria. Jõ necesse h nõ dz dicere necessitatem ons que est quando ons alicuius consequentie est simpliciter necessarium. qz non est necessarium q natura sciatur vel ignoretur sed cõtingens. Sed dz dicere necessitatem consequentie. s. quãdo ons sequitur ex antecedente in bona habitudine. id est q veritas consequentis dependet ex veritate antecedentis. Si enim aliquis ignorat quid sit motus ille etiam necessario habet ignorare quid sit natura. De illa autem habitudine ꝛ necessitate consequentie ꝛ de appellatione rationis non est phisici sed logici latius dicere.

¶ Respondetur ad questionem. si aliquis ignorat motum ille necessario ignorabit naturam. id est q̃cunqꝫ ignorat motum. put effective est a natura etiam ignorat naturam. put est p̃ncipium motus. natura enĩ significat materiam ꝛ formã put sunt p̃ncipium ꝛ cã motus. ij. phisicoꝝ. Hec conclusio pz autoritate Arest. vbi supra cũ rõne paulo ante adducta. Ratione alia. natura diffinitur per motum. ij. phisicoꝝ. sed ignoratis clausulis diffinitionis est necesse q diffinitum ignoretur. Item scire est rem per cãm cognoscere. ergo si scit motus scitur vnde ꝛ a qua causa fit. ergo ipsa causa. i. natura etiam scitur. Ita ex oppositio si ignoratur motus necessario ignorabitur natura. Et sic patet q mens questionis non est si quis ignorat diffinitionem motus ille etiam ignorat diffinitionez nature. quia possibile est multos ignorare diffinitionem motus que est multiplex. ꝛ tñ scire naturã vel eius diffinitionẽ. ꝛ per hoc multa dissoluũt argumẽta q̃ hincinde curritãr.

Conclusio

Auto.

Ratione

¶ Arguitur primo. naturam esse est per se manifestũ. ij. phisicoꝝ. ergo natura semp cognoscit ignorato motu siue nõ. Rñdet Arest. ij. phisi. intelligit q naturã eẽ est p se manifestũ si est vel qz est ens. nõ autem quid est natura. qz hoc multi ignorant. sed an natura sit nemo dubitat.

¶ Arguitur secundo. causa est notioꝝ suo effectu. imo causa dat esse effectui. ex quo effectus omnis dependet in esse a sua causa. sed eadem sunt principia essendi ꝛ cognoscendi. ij. metha. igitur natura que est cã motus in cognitione non dependet a motu sed econtra. Respondetur causa apud naturam est notioꝝ. sed quo ad nos incipimus nostram cognitionem ab effectu qui nobis est notioꝝ. Etiam sicut effectus dependet a causa in esse. ita ẽt in cognosci. Et econtra cognitio cause non est sine cognitione effectus ex quo relatiua inuicem habent cognosci. ꝛ quo ad hoc impossibile est cognoscere naturam sine motu. ꝛ econtra impossibile est cognoscere motum sine natura. qz natura est principium motus. motus vero est a natura. Unde hoc argumentum potest esse ratio conclusionis.

¶Arguitur tertio. si qs ignorat motū tūc ꝓtingens est ipsum ignorare naturam. qz cōtingenter sumus scientes ⁊ ignorantes ⁊ non necessario. qz contingens ⁊ necessario opponuntur. v. metha. Rñdetur ꝙ si qs ignorat motum contingenter ignorat naturam stat cum cōclusione. sed necesse hic stat ꝓ necessitate consequentie ⁊ non cōsequentis vt ꝓbat argumētum. ⁊ sic contingens ⁊ necessarium opponuntur. capiendo ipsa ad idem eodē mō vel capiendo ipsa realiter. Item si dicitur. tamen motus potest concipi ⁊ non natura ⁊ ecōtra. ergo ignorato motu. i. nō cōcipiēdo motum natura potest cognosci. Rñdet ꝙ Arest. loquit de ignorātia ⁊ cognitōe phisica nō logica. motus enim realiter ducit nos in cognitionem nature. vt supra clarius patuit.

Replica

Respōdetur.

4 ¶Non est aūt vllus motus ꝓter res ipsas. Id enim quod mutatur: aut in substātia: aut in quantitate aut in qualitate: aut in loco semper mutatur.

¶Questio. II

Vtruz in alteratione ꝓprie dicta

sit fluxus q̄ distinguit ab alteratōe alterabili ⁊ a qualitate q̄ acq̄rit ꝓ talē alterationē. Questio ꝓsens nō habuit originē dubitādi ex textu Aresto. in tertio huius qz nō facit ꝓncipaliter mentionē de alteratiōe ꝓter sua descriptionem sed potius libro de generatione. iō incidentaliter hic dicet de alteratiōe ꝓ hāc q̄stionem ⁊ tres imediate sequētes. qm̄ alteratio q̄si in oī trāsmutatione naturali concurrit. ⁊ tota naturalis phia est de transmutatione rerum naturalium ergo non est minor pars philosophie alterationis consideratio.

Alteratio large.

¶Primo notādū ꝙ alteratio large est qñ res aliter se hz q̄z prius. vt ois mutatio in q̄ res capit nouā denoiationē. ⁊ sic cōprehendit sub se alterationē supnaturalē ⁊ naturalē. instantaneam ⁊ successiuam. Uñ alteratio supnaturalis est q̄ fit in instāti. vt creatio aīe. vel que fit extra subiectū vt calefactio vel motus hostie sacramēti. Uel q̄ fit sine causis secundis. vt iustificatio peccatoris. infusio gratie. Alia dicitur naturalis ō qua philosophi habent disputare. s. qñ subiectū capit successiue nouā denoiationē siue a qualitate ꝓma scōa vel alia. Et ita alteratio accipit tripliciter. Primo large est mutatio per quam res successiue acquirit nouā qualitatē. vt generatio scientie. illuminatio aeris. acquisitio virtutū. mutatio celi. Uñ dicit Albertus magnus. j. celi. In celo sunt infinite alterationes. id est mutationes. Illo enim mō alteratio ē nihil aliud nisi mutatio successiua facta in subiecto. Secundo capit strictevel ꝓprie. ⁊ est mutatio inter qualitates ꝓmas vel scōas. Uel sic. est mutatio q̄ quam acquirit aut deperdit qualitas ꝓma vel scōa vt albefactio calefactio Et sic intelligit Aresto. j. celi. cū dicit. Celū est inalterabile insciſſibile indiminuibile ⁊c. Ita ēt describit Pe. his. dicēs. Alteratio est motus ō vna qualitate in aliam. Tertio accipit strictissime ⁊ est mutatio inter qualitates actiuas ⁊ passiuas. id est ꝓmas. ⁊ sic hz solum duas species. s. caliditatis in frigiditatē vel econtra. ⁊ siccitatis in humiditatem vel econtra. Omnis enim actio naturalis

Supernaturalis.

Naturalis.

Alteratio accipit tripliciter.

Primo

Secundo.

Tertio.

hijs quattuor qualitatibus pficit. Ita accepit Aresto. alterationem. vij. phisicorum dicens. Quecũq; alterant a sensibilib⁹ alterãt. Et cõmẽtator exponit sensibilibus. i. qualitatibus primis a quibus fit omnis alteratio ĩ hijs inferioribus. In proposito alteratio accipitur ꝓprie ⁊ secundo modo.

¶ Notãdũ scdo: ꝙ rõ formalis motus in genere ⁊ cuiuslibet sue speciei ẽ ipsa successio siue entitas successiua qua vna ps succedit alteri pro maiori perfectione acquirenda. vel in qualitate si est alteratio. vel in quantitate si est augmentatio ⁊ diminutio. vel in substantia si est generatio. Uel in loco si est motus localis ⁊ ita loqui de motibus dz phs naturalis qui principaliter motum considerat. Unde ꝓprie alteratio ẽ successio qua vna ps qualitatis succedit alteri. Et sic fluxus in proposito ẽ nihil aliud q̃ illa successio qua vna pars qualitatis fluit ab alia. Exemplum si ignis distat ab alterabili tunc multiplicat successiue de se spẽs caliditatis quaruz vna continue fluit ⁊ succedit ex alia vsq; ad alterabile vbi inueniunt obstaculũ pp ipsius resistentiam vel densitatem. ideo ibi congregantur ⁊ per vnionem fortificant agẽtes in corpus ip̃m siue alterabile ip̃m calefaciendo. Et ille fluxus. siue successio dr̃ fluxus specierum inquantũ vna species fluit ab alia. ⁊ dicitur fluxus cõtinuatiuus specierum inquantum naturali connexione ⁊ concordia vna continuat aliam. Et non dz poni distinctus fluxus continuatiuus a priori. quia omnino superflue poneretur. ⁊ nõ vr̃ cui inhereat. Naturalis enim armonia siue concordia quam res fluxibiles inter se habent ipsas res fluere ⁊ succedere facit. vt in simili due gutte aque ex seipsis concurrũt absq; alio tertio. Iste ergo fluxus qualitatis de nouo acquirende per alterationem necessario requirit̃ primo si alterabile distet ab alterante ex quo oẽ mouẽs dz eẽ sil̃ cum suo moto. vij. phisicoꝝ ⁊ hoc p se vel p suũ instr̃m. Etiã necessario requirit̃ si alterans applicetur directe ad alterabile: vt ignis ad aquã in cacabo. qꝛ alterabile p q̃litatem suam ⁊ formam substantialem resistit alteranti ⁊ sue qualitati. ergo necesse est ꝙ successiue vnam ptẽ qualitatis alterabilis post aliam in suam nãm trãsmutet. qd̃ nõ est possibile sine successione ⁊ fluxu qualitatis que introducitur per alterationem. Ex quibus pz ꝙ ad oẽm alterationem ꝓprie dictam requiritur alterans. s. ꝙ transmutet ⁊ agat p̃ncipalr̃ in alteratione. Scdo alterabile siue subiectum qd̃ recipiat qualitatem pp quã fit alteratio. Tertio req̃rit̃ qualitas q̃ acq̃rit̃ p alteratiõem. ⁊ dr̃ qualitas s̃m quam fit alteratio. Quarto req̃rit̃ fluxus siue successio qua vna ps fluit ex alia ex q̃litate introducẽda qui fluxus in re ⁊ materialiter est forma fluens. ⁊ nõ est ꝓprie hoc modo alteratio siue motus. que forma fluẽs postq̃ est acq̃sita in subiecto ⁊ quiescit dicit̃ forma fluxa. Et sic questio presens tm̃ querit. Utrum illa successio qua vna pars caliditatis in calefactõe aque fluit ex alia ⁊ illa iteꝝ ex alia sit alteratio met vel caliditas que in aqua acquirit̃. vel ipsa aqua met que hic est alterabile ipsuz.

¶ Rñdetur ergo ꝓprie loquendo flux⁹ siue successio est alteratio met ⁊ entitas successiua ⁊ non ipsa q̃litas nisi improprie. Prima ps ꝓbat̃ auto. Arest. vi. phisi. Fortassis albedo nõ est motus sz albefactio. sed alteratio est motus. iij. ⁊. v. phisicorum. Unde albefactio est alteratio. quinto

Rõ formalis motus.

Alteratio ꝓprie.

Fluxus specierum

Ad alterationem requiritur.

Intellectus qõnis

Respondetur.

phisicorū. sed albedo nō est motus cū sit forma quiescēs. Item. iij. t. v. phisi. dicitur. Alteratio est actus alterabilis inquātū alterabile. ergo nō ē q̄litas. qz actus non importat motum. sed qualitas non est motus. igiē neqz alteratio. Abnegato enim genere abneganē oēs eius spēs. Itē cōmētatoz. iij. huiꝰ. Motus acquisitiuus est generatio partis post ptē illius pfectiōis ad quā vadit. sz alteratio est motus. iij. t. v. phisicoz. igitur est generatio tc. sed q̄litas non est generatio vel acquisitio. Et Auicē. Abbozreo dicere qꝫ nigrescere sit nigredo. Ratione talꝰ oīs rō motus consistit in successione. ex quo omnis motus est successiuus. iij phisicoz. ergo cum phs naturalis loquitur de motu non hz loqui de eo quod acquiritur per motum siue de termino ad quez qꝫ ille sit talis motus. sed potius de illa successione t mutatione per quaz terminus ad quē acquiritur. rationem enim motus in omnibus considerat vt probatum est de subiecto huius libri. j. phisicozum. in qōne scōa. Alia rōne ꝓbaē. nullus motꝰ acquiritur per motum. v. phisicoz. sed qualitas acquiritur per motum. ibidē.

Realis distinctio hec est.

Alteratio nō est qualitas neqz econtra. Item illa sunt realiter distincta quoz vnum manet t alterum cozrumpitur. sed qualitas que acquiritur manet. sed successio t fluxus cozrumpitur. qz habitibus pñtibus in materia cessat motus j. de generatione. Item forma vel qualitas acquisita est forma quiescens in suo subiecto. sed quies non est motus. cuiusmodi est alteratio. Item ad nullū motum est motus. v. phisicoz. sed ad qualitatem est per se motus. ibidem. igitur qualitas non est alteratio. quia alteratio est motus. iij. phisicozum. Unde commentatoz exprimens rationem motus dixit in tertio huius. Motus ſm qꝫ est via ad perfectionem est alia a perfectione illa. i. qualitate que acquiriē. Et vltimo nihil est terminus suiipsius. sed qualitas est terminus alterationis v. phisicozum. igitur.

Respōdet ad questionem secundum opinionem vulgi imperiti.

Sed qꝫ impꝛopꝛie alteratio apud vulgum appelletur ipsa qualitas que acquiritur pꝛobatur autoꝛitate commentatoꝛis tertio huius. Motus non differt a perfectione ad quam vadit. Et idem quinto phisicozum Terminus ad quem non differt a motu cuius est terminus. Immo dicit commentatoꝛ hic qꝫ acceptio motus pꝛo forma fluente est verioꝛ. sz alia scilicet ꝓ fluxu sit famosioꝛ t communioꝛ. ideo aliqui accipiunt pꝛo concoꝛdia motum dupliciter. Pꝛimo materialiter pꝛo termino ad quez est motus. id est pꝛo illo quod per talem motum acquiritur. Alio modo foꝛmaliter ꝓ successione siue entitate successiua per quam aliquid acquiritur. t hanc distinctionē applicāt ad omnes species motus. Unde alteratio materialiter est qualitas per alterationem acquisita. Foꝛmaliter vero est successio siue mutatio per quaz aliqua qualitas acquiritur. vt albefactio materialiter t in re est albedo. foꝛmaliter est motus. Sed an pꝛopꝛie hoc sit loqui dicendo qꝫ motus sit vno modo terminus ad quem. mihi non videtur: cum entitas motus sit successio t non forma quiescens vt supꝛa iam patuit in ratione pꝛima.

Materialiter. Foꝛmaliter

Motus.

Arguit pꝛio Alteratio est qualitas inquantū acquirit. Pꝛobaē. qz vel generaē seipsa vel mediāte alia qualitate. Si ꝓmū: tūc habeē ꝓpositū. Si scōm: tūc illa generaē diꝛ ab alia. vel seipsa. Si scōm. tunc pari rōe in pꝛioꝛi dabaē status. Si pꝛimū: erit ꝓcessus in infinitū. Rñdeē qꝫ alteratio nō est q̄litas sz daē status in termino a quo. Uñ ō successiōe i alteratōe

non habet̃ eadẽ successio a termino a quo vsq3 ad terminũ ad quẽ sicut neq3 in motu locali. In q̃libet enĩ spẽ motus ponit̃ successio vel entitas successiua que est alteratio met vel augmẽtatio met ꝑ quã acquirit̃ terminus ad quem.

¶ Arguitur scd̃o auctoritate Arest. iij. phisi. Motus est de essentia sui termini ad quẽ. igit̃ alteratio est q̃litas acq̃sita. Itẽ Cõmentator. v. phisi. Ire ad calorez ẽ quodãmodo calor. Rñdet Paulus venetus ad primã auctoritatẽ ꝙ non ponat̃ in hunc modũ. iij. phisi. sed Arest. bene dicit. Non est autem motus preter res ad quas vadit. que propositio sic ĩtelligi debet: motus pro sua parte extrinseca habet terminum ad quem ⁊ a quo. Ad secundã dicit ꝙ mens eius sit ire ad calorem. id est caliditas tendens ad vberiorem perfectionem est quodãmodo calor. id est calor diminutus.

¶ Arguitur tertio. Si fluxus est distinctus a qualitate q̃ acq̃rit̃: vel est ꝑor ea: vel posterior. Nõ posterior qꝛ frustra fieret motus: ⁊ cũ sit via ad q̃litatẽ nõ põt eẽ posterior. Neq3 ꝑor. qꝛ necesse ẽ fundamẽtuz eẽ prius qd̃ hic ẽ q̃litas sup̃ q̃ tota alteratio ẽ fundata. Rñdet̃ ꝙ ille fluxus nõ est posterior q̃litate q̃ acq̃rit̃ vt ꝓbat argumentũ in ꝑma parte. Nec ꝓprie est prior ꝑoritate tp̃is: qꝛ qñ successus siue fluxus forme ĩcipit: etiaz incipit forma partialr̃ fluens ergo est simul cũ q̃litate q̃ partialr̃ acquirit̃ ⁊ prior tota q̃litate acq̃sita: ex quo totã qualitatẽ necessario ꝑcedit motus per quẽ d3 acquiri. Nota.

¶ Questio. III.

Utrũ qualitas in alteratione acquiratur tota simul vel pars successiue post partẽ.

Pro ista qõne est. Notanduz ꝑmo ꝙ sicut quãtitas h3 partes ⁊ linea puncta: sic q̃litas etiam h3 partes: ⁊ sicut linea terminat̃ punctis sic q̃litas terminat̃ gradibus. Qualitas aũt duplices h3 partes quãtitatiuas siue extẽsiuas. ⁊ graduales siue intensiuas. Partes quãtitatiue sũt qua vna pars q̃litatis est extra aliã ⁊ ab ea distat. Uel sic. Sũt partes quas q̃litas h3 ad diuisionẽ sui subiecti: qꝛ accidens corporale est extẽsum ad extensioẽ sui subiecti. vt vult Arest. in ꝑdicamento q̃litatis dicẽs. Tãta est albedo quãta est eius superficies. i. subiectũ. Uñ accidens si d3 diuidi in partes magnas: necesse est ꝙ diuidat̃ ad diuisionẽ sui subiecti extẽsi. Alie sũt partes intensiue. s. in quas ipsa qualitas diuidit̃ ꝟm suam essentiã ⁊ non quia est in subiecto magno ⁊ sunt in re ipsi gradus. q̃litas ergo qꝛ põt intendi ⁊ remitti necesse est ꝙ habeat partes ex sua essentia in q̃s sit diuisibilis oĩ alio extrinseco excluso. quo mõ loquitur Arest. in de sensu ⁊ sensato cã dicit qualitates esse diuisibiles in infinitũ. Et hoc habet̃ in qualitatibus spũalibus expresse. vt scientia virtus opinio que sũt in subiecto indiuisibili. s. aĩa ⁊ tamẽ ipe diuidunt̃ in gradus. Uñ ꝟm ꝙ qualitates duplices habent partes. s. quantas et graduales ꝟm hoc etiã dupliciter sunt diuisibiles. Primo extensiue. s. quãdo eorũ subiectum diuidit̃. ⁊ secundo intẽsiue in suos gradus vel partes essentiales. Presens ergo q̃stio tantũ querit. ex quo qualitas h3 partes an successiue vna pars post aliam in alteratione acquirat̃. vel an tota qualitas simul. i. tota latitudo qualitatis simul quasi in tempore imperceptibili acquiratur. Et vt

Quãtitatiue

Qualitas hab3 duplices partes.

Intensiue.

Nota.

Intellectus qõnis

clarius mens questionis intelligatur primo tantũ querit. Utrum in alterabile tota qualitas simul introducatur vel prius in vna parte q̃ in alia. Secũdo querit vtrum gradus qualitatis oẽs simul in alteratiõe acquirant̃ vel vnus post aliũ. ⁊ sic ꝑprie questio intelligitur de qualitatibus primis.

Respondetur per vnicã conclusionez. quantũ esset precise rõne qualitatis ⁊ suaꝝ partiũ gradualiũ ipsa acquireret̃ simul ⁊ semel: sed nunq̃ nãliter acquirit̃ tota q̃litas taliter sed semꝑ pars post partem. i. gradus post gradũ. Prima pars patet qz si per diuinã potentiã frigiditas esset seꝑata a subiecto ⁊ quantitate ⁊ in eam ageret caliditas tũc imediate eam totam simul quasi in tẽpore imperceptibili vel in suã naturam conuerteret vel corrumperet. tunc enim nullum esset resistens in frigiditate. cũ non possit resistere vel agere sine quantitate. Ita etiã si in aqua calefacta non esset resistẽtia ratione quẽtitatis forma substantialis subito ⁊ quasi in tẽpore imperceptibili introduceret pristinã frigiditatẽ. Propterea dixit Arest. x. ethicoꝝ. Uisio ⁊

Cã successionis.

delectatio fiunt in instanti. hoc est in tempore imperceptibili a nobis. Sed q nunq̃ nãliter tota qualitas ita acquiritur hoc est ꝑpter resistentiã subiecti qõ alterans primo alterat in parte propinqua. ⁊ etiam ratione qualitatis expellẽde que resistit suo contrario ⁊ alteri qualitati introducende. Uñ secũda pars probatur aucto. Arest. vj. phisicoꝝ dicentis. Dispositio ſm quã est motus diuiditur ꝓportionabiliter tempori. sed alteratio est motus. igitur. Et cõmentator hic dicit. Motus est acquisitio partis post partez illius pfectionis ad quã vadit. Ratione tali. qualitatis gradus acquirunt̃ successiue vnus post alium. qz alterans agit per contractum. ergo prius agit in partẽ propinquã q̃ remotam. quoniam qualitas expellenda in qualibet parte subiecti siue alterabilis resistit suo contrario. igitur talis qualitas ⁊ tota latitudo successiue introducitur per totum alterabile ⁊ non simul ⁊ semel sed pars post partem. Propterea quando alterans est extrinsecum tunc alterat alterabile. primo ſm vnam partem. s. sibi propinquiorẽ. ⁊ deinde alias successiue ⁊ non totum simul ⁊ semel equaliter in oĩbus partibus. Si vero alterans esset intrinsecũ tunc ceteris paribus incipit alterare oẽs partes alterabilis equaliter. vt forma substantialis aque calide frigefaceret totam aquã in oĩbus suis partibus equaliter si ex oĩ parte aque ab extrinseco aere esset temperamentum ⁊ equalitas. Sed q cõiter citius aqua frigefit in parte superiori q̃ inferiori ipsius cacabi. hoc est propter aerem frigidũ qui est supra aquã in aere ⁊ cacabus in fundo recepit maiorem impressionẽ ab igne. Unde alterans extrinsecum est quod non est pars essentialis vel accidens alterabilis. vt ignis calefaciens aquã. Alterans intrinsecuz est qõ ẽ forma substãtialis vel accidens alterabilis. vt forma aque reducens aquã calidã ad pristinã frigiditatẽ. De illa tñ qõne vtrũ alterabile simul in oĩbus partibus alteret̃ dicit̃ in libris paruoꝝ nãlium: Alia rõne probatur

Alterãs extrisecũ. Intrinsecum.

aqua calefit per totam horam. igitur in qualibz parte hore aliquid caliditatis in aqua acquiritur. alias aqua non posset alterari per totam horam. Nec enim pars caliditatis que est acquisita in prima parte hore non est illa que acquiritur in secunda parte hore ⁊ sic consequenter. Item quelibet pars extensa alterationis est alteratio. igitur in qualibet tali parte aliqua qualitas acquiritur.

alias alteratio non esset motus ad qualitatem quod est contra philosophum iij. ꝛ v. phisicoꝝ. Cum ista ergo conclusione stat ꝙ qualitas in alteratiõe primo acquirit̃ ſm esse imperfectũ ꝛ consequenter ſm esse perfectius. Nota.

¶ Arguitur primo. qualitas simul acquirit̃ tota in alteratione. qꝛ Arest. ponens differentiã inter motũ localem ꝛ alterationẽ dicit ꝙ motus localis nõ fit simul per oẽs partes medii. ſz in alterabili frequenter oẽs partes simul alterant̃. Vñ dicit Cõtingit enim simul alterari ꝛ nõ dimidiũ prius. velut aquã simul cõgelari. Rñdet̃ ꝙ Arest. intelligit̃ quantũ esset rõne alterantis ſi esset applicatũ oibus partibus alterabilis oẽs simul ꝛ semel alteraret vt patet in alterante itrinseco quod est in alterabili per omnes suas partes vt in aqua calida vbi forma ceteris paribus refrigefacit omnes partes aque equaliter. ita ꝙ non prius vnam partẽ ꝙ aliam. Et ratio quia posita causa equali ꝛ vniformi producitur effectus equalis ꝛ vniformis.

¶ Arguit̃ scõo. alterans nõ est magis determinatum ꝛ limitatũ ad vnũ gradum ꝙ aliũ ergo omnes simul producit ꝛ totum alterabile simul alterat. Respondet̃ ꝙ argumentũ verũ ꝓbaret quantũ esset precise qualitatis ꝛ suarũ partiũ ipsa simul ꝛ quasi in tẽpore imperceptibili ꝓducerẽtur. ſz ꝙ hoc nunꝙ fit hoc est ratione subiecti in quo est qualitas cõtraria expellenda que mediante subiecto resistit sue corruptioni. imo alterans nõ põt applicari omnibus partibus alterabilis tam ab intra ꝙ ab extra.

¶ Arguit̃ tertio. sicut est in deperditiõe qualitatis ita est in eius acquisitione. quia oppositoꝝ eadem est ratio: sed in deperditione qualitatis non videtur modus quis gradus primo corrumpatur. Non vltimo introductus neqꝫ primus. quia oẽs sunt vniti penetratiue per totũ subiectum. igitur tota qualitas simul deperditur ꝛ non per partem post partez. Rñdet̃ ſz oẽs gradus sint inter se penetratiue. ita ꝙ vbi vnius aliq̃d est ibi ꝛ alterius aliq̃d est tñ successiue vnus post alium ſm nostrũ modũ imaginandi expellitur sicut etiam introducit̃. ꝛ est ille modus. Primo enim ꝓ totaz aquã circa ignem positam introducitur vnus gradus caliditatis ꝛ postea secundus etiam per totam aquã qui vnit se ꝛ penetrat omnes partes alterius gradus: ꝛ sic consequenter. Unde sicut hoc fit successiue per gradum post gradum. ita in deperditione fit equaliter. Philosophi enim imaginati sunt totam ꝛ summam latitudinem qualitatum esse in decem gradibus. quãuis quilibet gradus sit diuisibilis in infinitos gradus partiales. de quo infra latius de gradibus. Quia ergo tota qualitas successiue per partem post partem acquiritur. ideo pro maiori intellectu huius materie queritur. Latitudo gradualis.

¶ Questio. IIII.

Vtrũ in alteratione pars ideſt gradus qui primo acquiritur maneat cum gradu secundario acquisito. et secundus cum tertio: ꝛ sic consequenter.

Alteratio mãlis.

¶ Notandum ergo primo ꝙ alterationũ quedam est materialis siue corporalis. ſ. ꝓ quã alterabile acq̃rit q̃litatẽ sensibilẽ. que vicz

pōt sentiri aliquo sensu. vt ꝑ calefactionē acquiritᷣ caliditas. ⁊ ꝑ albefactionē albedo. Alia est spūalis. s. ꝑ quā acquiritᷣ q̄litas nō ꝑceptibilis aliquo sensu. vt gn̄atio scientie virtutis opinionis. Itē illuminatio medij pōt dici alteratio spūalis: qꝛ lux ꝓprie non vr̄. Item alterationū quedam est acquisitiua in qua aliqua q̄litas acquiritᷣ. vt albefactio. Alia est deperditiua per quā aliqua qualitas corrumpitur. vt nigrefactio in qua deperditur albedo. Imo in qualibet alteratione proprie dicta cōcurrunt ille due alterationes acquisitiua ⁊ deperditiua. quia oīs talis sit cum abiectione siue deperditione sui contrarij.

Spiritualis.

Acquisitiua.

Deperditiua.

¶ Notādū scdo ꝙ tota latitudo q̄litatis sūt ipsi decez gradus quos phi in q̄libet qualitate sūma imaginati sūt. ex his eniz decē tota latitudo cōponitᷣ tanq̄ ex suis partibus eēntialibus. Quilibz tñ horū graduū pōt diuidi in infinitos gradus partiales cū sit de genere ɔtinuorū. ⁊ continuū est diuisibile in infinitas partes. iij. phisi. Ille ergo gradus qui aduenit alteri in alteratione est realiter ⁊ numeraliter distinctus ab eodem: qꝛ de nouo producitur ⁊ prior fuit ante illum. Una eniz pars q̄litatis non est alia. habent tñ inter se quandā nālem conuenientiā in hoc ꝙ sunt qualitates ⁊ vniunt se penetratiue. imo non est possibile ꝙ vnus gradus solitarie diu ꝑmaneat aut durare possit in alteratiōe sine alio supueniente ⁊ eū ɔtinuante. Uñ dixit Gotfridus ꝙ secundus semꝑ acquireret virtutem ⁊ actiuitatez primi. ⁊ primus post aduentū secundi corrumperetᷣ. ⁊ sic consequenter. ita ꝙ vltimus haberet vim oīum precedentiū qui etiam oēs corrupti essent ꝟm eum. Sed hec opinio solet cōmuniter impugnari ⁊ reprobatur hic in presenti questione.

Realis obstructio graduum.

Gradus hoc habebunt continue.

Gotfridus.

¶ Conclusio. In alteratiōe ꝓprie dicta in qua acqritᷣ aliqua latitudo qualitatis est necesse ꝙ oēs gradus siue partes q̄litatis simul maneant in illa latitudine ⁊ nullus corrumpatᷣ. Hec conclusio ꝓbatur ratione tali. Qualitas est acquisita per alterationez nāliter. sed qualitas est diuisibilis in partes siue gradus. ergo si successiue producitᷣ necesse est ꝙ pars post partē producatur: vt probat p̄dicta questio. Sed cum tota latitudo qualitatis nō sit in vno gradu necesse est ꝙ gradus maneant oēs simul ⁊ vniant se in tota latitudine. alias sūma caliditas haberet solum vnū gradum quod inconueniens est dicere. Item sequeretur ꝙ sūma ⁊ tota latitudo qualitatis esset simul acq̄sita. ⁊ ꝙ quasi in instanti corrumperetur cum nullius esset resistentie. Unus enim gradus paruo tempore durat: imo non resistit. Alia ratione. ponatur calor vt quinqz qui agat in frigiditatem vt sex: tunc est necesse ꝙ vnus gradus vnius qualitatis corrumpatur: quo corrupto amplius non fit actio. ex quo a proportione equalitatis non fit actio ꝟm Arest. j. de generatiōe. Ergo si in corruptione gradus remanent vno corrupto. ita in acquisitione omnes remanēt. cum non sint contrarij inter se. ⁊ omnis corruptio fiat a contrario. ergo vnus gradus non corrumpit reliquum. ⁊ sic remanent simul.

Ratio efficacior.

¶ Arguitur primo. Nulla pars alteratiōis manet cū alia sicut in motu locali nulla pars motus manet cum alia. qꝛ alteratio est successio sicut motus localis. vt supra est probatum. sed de ratione successionis est non posse vnam partem habere cū alia. Respondetur concedendo totum

ꝙ nulla pars alterationis manet cũ alia. neq; hoc vult ꝯclusio. sꝫ pars q̃litatis que est ens ꝑmanentis nature manet cũ alia ꝑte. Et hoc voluit dicere Cõmẽtator in his verbis. Pars motus nõ inuenit̃ eẽ simul: sꝫ quelibet aut iã desijt aut nondum venit. Unde aliqui distinguunt duplicem alterationem. s. successiuam ⁊ permanentem. Et conclusionem intelligunt de alteratione permanentis nature. Sed reuera nulla est dabilis alteratio permanens: quia alteratio est motus. sed omnis motus est ens successiuum vt supra.

¶ Arguitur secundo. Si vnus gradus manet cũ alio sequeret̃ ꝙ in vna hora ꝓduceret̃ ĩfinitũ lumẽ in aere: qꝛ ꝑ quolibet ĩstanti ꝓducit̃ vnus gradus luminis. ĩmo q̃si tota latitudo. sꝫ cũ ĩfinita sint ĩstãtia hore lumẽ erit ĩfinitũ. Rñdet̃ ꝑmo ꝙ illumĩatio non sit alteratio ꝓprie dcã de q̃ dat̃ ꝯclo. Aliter dr̃ ꝙ lumẽ a ꝑncipio hore ꝓductũ nõ manet diu neq; in finẽ hore. qꝛ spẽs luminis sicut ꝯtinue ꝓducunt̃. ita vltimate ꝯtinue deficiunt.

¶ Arguit̃ tertio. Si partes qualitatis manent simul in alteratiõe tũc erũt plures alteratiões ⁊ ẽt plures termini ad quos in eadẽ alteratiõe. qꝛ per quãlibet partẽ extẽsaꝫ alteratiõis ꝓducit̃ gradus q̃ est q̃litas. ergo si alteratio durat aliquãdiu erũt multi termini ad quos ⁊ mlte alterationes qd̃ est ĩconueniẽs. qꝛ id qd̃ ꝑ totã alteratõeꝫ acquirit̃ appellat̃ vna q̃litas sic ẽt si erũt plures termini ad quos illi habebunt plures terminos a q̃bus. iij. phisicoꝝ. sꝫ in oĩ motu terminus a quo corrũpit̃ ⁊ abijcit̃. v. phisicoꝝ. Rñdet̃ ꝙ vna alteratio totalis est plures partiales. sicut tota q̃litas est plures q̃litates partiales siue gradus. ĩmo q̃libet alteratio partialis alterationis totalis hꝫ terminũ a quo ⁊ ad quẽ. s. partialẽ q̃litatẽ vt ꝓbat argumentũ. Sꝫ Arest. v. phisicoꝝ intelligit̃ de motu totali. vt in calefactione caliditas que est terminus ad quẽ acquirit̃ ⁊ frigiditas q̃ est terminus a quo corrũpit̃. Quia aũt in ꝓposito obtulit se sermo de gradibus ⁊ de ipsa q̃litate. non importunũ mihi visuꝫ est parum dicere de gradibus. ⁊ per ꝯsequens de intentione ⁊ remissione.

Alteratio totalis est plures ꝑtiales.

¶ Notandũ ergo primo ꝙ gradus est quedaꝫ portio qualitatis que apta nata est eẽ cũ alia q̃litate eiusdẽ speciei vnitiue ⁊ penetratiue absq; hoc ꝙ reddant subiectũ extensius. Gradus eniꝫ est q̃litas cũ sit pars qualitatis. ⁊ q̃litas componit̃ ex gradibus tanq̃ꝫ ex suis partibus eẽntialibus. Uñ cum q̃litas oẽs habeat gradus. s. decem dicit̃ tota vel sũma latitudo siue in esse ĩtensissimo. Uñ sicut linea terminat̃ punctis ita qualitas terminat̃ gradibus. Et dato ꝙ oẽs gradus sint simul non tñ subiectũ redditur extensius de per se. vt pꝫ in aqua calida que est tanta sicut cum fuit frigida. Congregantur aũt gradus in latitudine penetratiue. ita ꝙ vbi in aliq̃ ꝑte subiecti aliq̃d vnius est ibi aliq̃d alterius. Et talis penetratio nõ est incõueniens in q̃litatibus: sꝫ potius in dimensionibus siue quãtitatibus vt vult Aresto. iiij. phisicoꝝuꝫ. Penetratio corpoꝝ in substantia est ĩpossibilis. Ut autẽ tota latitudo alicuius q̃litatis intelligi possit philosophi cõiter imaginant̃ decem esse gradus sũme qualitatis siue intẽsissime. s. in rei veritate quelibet qualitas infinitos habeat gradus. ĩmo q̃libet. gradus est diuisibilis in infinitas ꝑtes ⁊ in alios multos gradus. Ad imaginationẽ autem nostram nihil ĩmutatur in substãtia rei. Et illos

Gradus.

Penetratio graduum.

Penetratio impossibilis.

gradus phi ponunt cõiter in oibus qualitatibus de prima secũda ⁊ tertia spe
cie qualitatis. non aũt in quarta. qꝛ figura cũ sit magnitudo. vt supra. ij. phisi-
coꝝ probatũ est non hꝫ gradus. Unde pꝫ ꝙ sola qualitas hꝫ gradus etiã spũa
Medici. lis. vt scientia virtus opinio. nõ aũt oĩs. Medici autẽ dicentes radices ⁊ her-
bas esse calidas vel frigidas siccas siue humidas in secundo vel tertio gradu
aliter loquunt̃ de gradibus. qꝛ sensus ẽ. zinziber ẽ caliduꝫ in tertio hoc est qñ
applicat̃ corpori humano ⁊ ad agendũ excitat̃ ꝓducit realiter caliditatem in
hoĩe que est caliditas vt tria vel q̃ttuor. Uñ ipsi solũ considerãt gradus in q̃-
litatibus primis ⁊ in respectu ad corpus humanũ temperatũ. ĩmo etiã non in
actu sꝫ in potentia. vt in pipere non tangimus aliq̃ꝫ caliditatẽ. ⁊ si diu poneret̃
in manu nõ calefaceret. ⁊ ꝟm ꝙ inuenit subiectũ. i. hoĩem magis calidũ ꝟꝫ hoc
Intensio. magis calefacit. Consequenter ex gradibus sumit̃ intẽsio ⁊ remissio. Uñ intẽ
sio est pluriũ graduũ eiusdẽ speciei specialissime penetratiua vnio absq̃ꝫ hoc
Remissio. ꝙ de per se sequat̃ maior quãtitas in subiecto. Remissio vo est plurium gra-
duũ eiusdẽ speciei specialissime deꝑditio absq̃ꝫ hoc ꝙ de per se sequat̃ minor
quãtitas. Dicit̃: pluriũ graduũ. qꝛ vnus gradus nõ facit intẽsionẽ neqꝫ remis-
sionẽ que saltẽ sit notabilis. Dicit̃: absqꝫ hoc ⁊c̃. ibi excludit̃ rarefactio que nõ
est intẽsio: lꝫ rarefactio ꝓprie dicta sꝑ pre requirat intensionẽ caliditatis. Et cõ
densatio nõ est remissio lꝫ pre req̃rat̃ remissio caliditatis. In rarefactiõe eniꝫ
sequit̃ maior extensio partiũ extra se inuicẽ ⁊ in cõdensatiõe minor. In inten-
sione vo ꝑ se partes subiecti nõ extendunt̃. s. rõne graduũ. qꝛ vnitiue se pene-
trant sũma eniꝫ caliditas nõ requirit subiectũ extensius al's in margarita non
esset intẽsior albedo q̃ꝫ in equo albo. ⁊ in ferro ignito nõ esset intensior calidi-
Modus intensio tas q̃ꝫ in straminibus ardẽtibus qd̃ falsum est. Modus ergo intensiõis vt ex
nis. ꝑdictis colligit̃ est exẽplariter iste. Posita aqua ad ignez: ignis ꝓducit primo
species caliditatis per oẽs ꝑtes aque q̃ aquã disponũt aliq̃liter ꝑ receptione
vlteriori caliditatis. postea ꝯtinue aliã caliditatẽ ꝓducit ignis in aquã ꝑ oẽs
partes: ita ꝙ illa caliditas imaginat̃ secũdus gradus ⁊ vnit se ꝑmo gradui et
penetrat totã aquã sicut primus gradus. ⁊ isti gradus se mutuo penetrãt. ⁊ sic
ꝯsequenter de oĩbus alijs gradibus vsqꝫ ad totã latitudinez. Ita ex opposito
Modus remis- habetur modus remissionis. Et ista est snĩa Scoti ⁊ cõiter ꝟm moderniores
sionis. phos. Alij tñ vt Thomas ⁊ sui sequaces lꝫ nõ ponant gradus dicentes ꝙ oĩs Thomas.
forma sit in sua essentia simplex ⁊ indiuisibilis vt ait auctor sex principioruꝫ.
Forma est cõpositioni cõtingens: simplici ⁊ inuariabili essentia existens. Sal
uant tñ intensionẽ ⁊ remissionẽ ꝟm ꝙ qualitas est plus vel minus radicata in
ipo subiecto. vt sanguineus nãliter est magis rubeus q̃ꝫ melancolicus ex quo
rubor est plus radicatus in materia sanguinea q̃ꝫ melancolica. ꝟꝫ enĩ ꝙ subie-
ctum est magis dispositũ pro illa vel alia qualitate ꝟm hoc talis q̃litas magis
Reijcit̃ opi. Tho. in tali intendit̃. Hec tñ opinio lꝫ aliquid habeat veritatis: qꝛ certũ est ꝙ si sub-
iectum est magis dispositum ⁊ aptũ pro aliqua qualitate: talis qualitas plus
in eo recipitur q̃ꝫ in subiecto non disposito ad ipsam. Non tamen est ꝟm Sco
tum vniuersaliter vera. quia sequeretur ꝙ sanguineus deberet esse semꝑ ma-
gis rubeus q̃ꝫ qui ex verecundia siue vino bibito est factus rubeus: cuius ex-
perientia est in oppositum. ⁊ tamen rubor est magis radicatus in sanguineo

q̄ flegmatico verecundo. Item febris ethica ſm omnes medicos eſt magis radicata q̄ febris tertiana. ⁊ tamen intenſior eſt tertiana q̄ ethica: iterum per experientiam ⁊ totam facultatem expertorum medicorum. Alij autem dicunt intenſionem eſſe quando qualitati minus miſcetur qualitas contraria. et remiſſionem quando qualitati plus miſcetur de qualitate contraria. vt albius eſt illud cui pauciores gradus nigredinis ſunt admixti. Nigrius cui parum de albedine eſt admixtum. ⁊ fundant ſe ſuper Ariſtote. qui tertio thopicorum dixit. Que contrarijs ſunt permixta ſunt minus talia. Et Cōmentator. v. phiſicorum. Album non eſt minus album niſi ex cōmixtione contrarij. Ergo ſm illos tunc qualitas intenditur quando ſibi minus de ſuo contrario miſcetur. Tunc remittitur quando ſibi plus de ſuo contrario miſcetur. Sed hec opinio eſt falſa: quia multe ſunt qualitates que intenduntur ⁊ remittuntur que non habent aliam qualitatem contrariam. vt lumen: ſcientia: opinio: viſio. et alie qualitates ſpirituales vt virtus. Item ſequeretur q̄ qualitas ⁊ intenderetur ⁊ remitteretur ſolū apparenter: ex quo in rei veritate nullus gradus de eadem ſpecie ſibi additur ſ3 ſolum ſm q̄ qualitas ↄtraria ſibi miſceret. Imo ſequeret quando vna qualitas intenderetur tunc etiam ſibi oppoſita in eodem ſubiecto remitteret ⁊ econtra. ⁊ ſic contraria ſtarent ſimul in eodem ſubiecto: vnū ſm eſſe intenſum ⁊ aliud ſm eſſe remiſſum. quod videt eſſe incōueniens preſertim in qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis ad inuicez vt in qualitatibus primis. Sed ad auctoritatez Ariſto. ⁊ Cōmentatoris dicitur q̄ tantū velint: qualitas dicit magis talis: qz plus diſconuenit cū ſuo contrario: ⁊ minus talis: qz magis conuenit cū qualitate cōtraria. Exemplum. Sint duo alba quoꝝ vnū ſit albius alio vt margarita ⁊ homo: tunc homo eſt nigrior reſpectu margarite et margarita eſt albior reſpectu hominis. quia homo plus cōuenit cum nigro q̄ margarita. Unde commixtio in auctoritatibus debet accipi pro conuenientia vel diſconuenientia maiori vel minori. Eſt tamen ſciendum q̄ ſcotiſte non ſolum qualitates dicunt intendi ⁊ remitti ſed etiam formas ſubſtantiales. quod videtur eſſe contra Ariſtote. in predicamento ſubſtantie qui dicit q̄ ſubſtantia non recipiat magis neq3 minus. Et. viij. methaphiſi. Forme ſunt ſicut numeri. ⁊ hoc intelligitur de forma ſubſtantiali. quia Ariſtoteles ſubdit. Et quemadmodū nec numerus habet magis ⁊ minus nec ſecundum ſpeciem ſubſtantia: ⁊ ratio eſt: quia ſi numero additur vnitas: ſemper exit ſpeciem. Ideo ſuper verbis predictis dicit Cōmentator. Quēadmodum forma numeri vt trinitas non eſt maior trinitas q̄ alia: ita forma ſubſtantialis non recipit magis ⁊ minus. Sunt etiam alie opiniones de intenſione ⁊ remiſſione quas ad preſens derelinquo. Ultimate ergo eſt dicendum q̄ cauſa remiſſionis et intenſionis ſunt ipſi gradus non abſolute: ſed inquantum vnus fiunt poſt alium ab alterante. hoc patet ſufficienter ex predictis. Sed diceres. Concluſum eſt quod vnus gradus non faciat intenſionem neq3 remiſſionem. Ergo neceſſe eſt quod duo ad minus requirantur vltra medium latitudinis. ſed hoc videtur eſſe falſum: quia ſi due tepiditates miſceantur remanet tepiditas: ⁊ tamen ſuperueniunt ad minus duo gradus. Reſpondetur q̄ ad minus duo requrunt gradus ad intenſionē. vt ex duobus luminibus fit ma-

Alia opinio.

Opinio reprobat.

Intēditur Qualitas. remittit.

Inconuenientie.

Nota.

Rñdet queſito.

Diceres.

Reſpondetur.

ius, lumen. ex duabus grauitatibus fit grauius. Sed ad replicã dicit ꝙ lz maneat tepiditas tñ hoc est rõne subiecti. Uel melius. si duo tepida equalr fundant ⁊ misceant simul: tunc fit intensio in vna q̃litate. s. que est actiuior. ⁊ licz non sentiat: tamen hoc est ideo qꝛ nos nihil ꝑcipimus nisi ꝑfecte sensibile: sed duo vel vnus gradus vix possunt sentiri. Diceres secũdo cõtra predicta. Boetius sup ꝑdicamento q̃litatis dicit. Una iustitia non est magis iustitia q̃ alia. sz iustitia est qualitas. igit qualitas non suscipit magis ⁊ minus. Respondet ꝙ Arest. dixit in textu. Aliq̃s possz dubitare an qualitas reciperet magis ⁊ minus in ꝯcreto vel abstracto. ⁊ hoc dictũ siue dubiũ recitat Boetius non autez diffinit in his verbis. Et si allegat Boetius dicens Iustitia non intendit ⁊ remittitur ꝟm se sz ꝟm subiectũ suum: ipse loquit subiectiue: non aũt terminatiue ⁊ formaliter. als accidentis esset accidens ꝯtra Aresto. iiij. metaphisi. Quia ergo incidit hic materia de qualitate in alteratiõe ⁊ de gradibus qui q̃nq̃z sũt ꝯtrarij. s. qualitatis expellende ⁊ q̃litatis introducende. ⁊ dicit Aresto. v. phisicorũ. Minus album ⁊ magis album sunt cõtraria. Ideo vltimo queritur.

Queritur.

Respondetur.

8 ¶ Quoniã autez aliqua potentia sunt atqz actu: at nõ simul: aut non eodem: sed vt quippiam caliduz quidez est potentia: frigidum autem actu.

¶ Questio. V.

Utruz qualitates contrarie possint

in esse eidẽ subiecto. Ubi notandũ ꝙ qualitas ꝟm Aresto. in ꝑdicamentis est ꝟm quã quales esse dicimur. s. simplr vel ꝟm quid. Qualitas eniz vltra mediã latitudinẽ vt albedo vt sex denoĩat rem albam simplr. sed sub media latitudine vt albedo vt tria denoĩat ꝟm quid rẽ albam. Et hec diffinitio datur in via nature: als albedo in hostia ꝯsecrata non esset qualitas: ex quo nihil denoĩat. Oẽs enim diffinitiones Arest. dant ꝟm viam nature in sacramento aũt accidentia stant sine subiecto supnaturaliter ⁊ miraculose. Qualitas aũt accidẽtalis est duplex. Aliqua dicit prima. s. in his inferioribus: que cũ abiectione sui ꝯtrarij producit sibi similẽ ex sua natura. Uel sic. est q̃litas ex sua natura actiua. Et sunt q̃ttuor. ij. de genera. s. caliditas frigiditas que sũt principalr actiue humiditas ⁊ siccitas que sũt actiue in respectu: ⁊ principalr passiue. Ille enim q̃litates iam dicte sua ꝓpria virtute agunt ⁊ ꝓducunt sibi siles. Unde albedo nihil agit in amaritudine lactis. Item lux nõ est q̃litas prima hoc mõ: licz sit prior alijs oĩbus: cum sit eterna ꝟm spẽm ex mente Arest. Imo in celo nõ sunt qualitates prime. qꝛ non est capax peregrinaꝝ impressionũ. i. qualitatũ primarum: que dicunt peregrine: qꝛ hincinde ꝑ oĩa corpora inferiora currunt ⁊ trãsmutant: ĩmo nihil põt transmutari sine ipsis. Et cum dicit tamen astronomi: dicunt Saturnũ esse frigidũ ⁊ siccũ: Lunam frigidam ⁊ humidã. ⁊ sic de alijs astris. Respondet ꝙ virtualr stella Saturni est frigida: qꝛ potest in hec ĩferiora influere ⁊ producere realẽ frigiditatẽ. non autem est frigidus formaliter et ad tactũ. ⁊ sic de alijs sideribus. Alia est q̃litas secũda ⁊ proprie que sequit ex actione qualitatũ primaꝝ vt oẽs spẽs coloris: saporis: odoris. Uñ si caliditas

Qualitas.

Qualitas prima.

Nota.

Arguitur.

Respondetur.

Secunda.

agit in humidū temperatū: gñatur color niger. si in siccū: gñatur color albus. vt patet in ossibus q̄ primo qñ vtunt̄ sūt nigra ⁊ tandē efficiunt̄ alba. Si aūt caliduz agit in nimis humiduz gñatur color viridis vt in lacubus ⁊ puteis. ⁊ sic consequenter. Et sic describendo qualitatē secundam: nō ois qualitas est prima vel secunda. vt scia virtus opiō influētia celi. Etiā reperit̄ qualitas tertia q̄ apud medicos dicit̄ occulta siue qualitas speciuoca. s. mediante qua forma speciuoca ꝓducit effectuz sensibilem qualitate existente insensibili. vnde dicunt q̄ radix vel herba sepe aliquid operetur a qualitate propria siue speciuoca cuius contrariū deberet operari p̄ qualitates primas cuius cōplexionis tunc est. Ideo necessario talis qualitas tertia ponit̄ ꝑm oēs medicos. Potest tñ qualitas secunda describi ꝓuatiue sic. Est qualitas que nō est ꝑma. ⁊ ita nō est dabilis qualitas media: cū tunc membra contradicant ⁊ contradictionis non est medium. iiij. metaphisice.

Tertia

Qualitas secunda priuatiue.

¶ Notandū scōo q̄ cōtrarietas accipit̄ multis modis vt dictum est. j. phisi. ibi Utrum cuiuslibet transmutationis naturalis princi/pia sint contraria. In proposito autem debet accipi pro contrarietate reali ⁊ ꝑ prissime prout est due qualitates maxime gradualiter distantes que non possunt simul ⁊ semel idem denoiare sed successiue. vt dicit̄ in postpdicamē/tis. Contraria sunt que vicissim eidem insunt id est successiue: ⁊ maxime scz gradualiter a seinuicem distant. ⁊ se mutuo expellunt. Hec tñ diffinitio princi paliter intelligit̄ de qualitatibus primis que cum simul applicant̄ impossibile est naturaliter quin q̄litas contraria agat in aliam corruptiue. secus est de albedine ⁊ nigredine q̄ ex sua natura non agunt̄ inuicem nisi q⁹ subiectum in quo sunt est calidum vel frigidum ⁊c̄.

Contrarietas

¶ Rñdet̄ ad qōnem. Impossibile est nāliter q̄litates contrarias inesse intenso eidem subiecto precise inesse. Hec conclusio ꝑ auto ritate Arest. ij. thopi. Impossibile est contraria eidē simul inesse. Et. xij. meta. Impossibilia sunt contraria adinuicem. Et idem vult in multis alijs locis vt q̄nto meta. ij. de gña. ij. piarmenias. x. meta. ⁊c̄. Et ꝯmentator. Impossibile est idem simul esse calidum ⁊ frigidum in actu ⁊ potentia. Et Boetius li. ij. de cō solatione phica. Natura respuit vt cōtraria qneq; iungant̄. Ratione ꝓbatur Que se mutuo corrumpunt nō pñt simul stare. sed contraria sunt sibijnuicem corruptiua. j. phisicoꝝ. ⁊. viij. meta. Unde vnum ctrariozuz expellit reliquum vt supra. ⁊. vj. ethicoꝝ. vehemens delectatio expellit tristitiam. Immo sicut ē impossibile naturaliꝫ duo contradictoria eidem inesse: ita est impossibile natu raliter duo contraria eidem inesse. iiij. meta. si cōtraria insunt tunc etiā contra dictoria. Ex qua autoritate aliq̄ eliciūt q⁹ etiā impossibile sit supnaturaliter cō traria eidem simul inesse. quia in oi oppositione includit̄ ctradictoria: q̄ est ēt deo impossibilis. Unde quarto meta. dr̄ oia contraria reducūt̄ in primū vnū sed. x. meta. dr̄. ꝑmū oppositoꝝ est contradictio. Hec est opinio Thome. Com muniter tñ tenet̄ oppositū. s. q⁹ supernaturaliter contraria pñt eidez subiecto inesse. pōt enī deus actionē ctrariozꝝ suspēdere. Item legitur in dānatis actu esse summū calidum ⁊ frigidū. Itē dr̄ q⁹ autoritates Arest. probant nibil aliō

Tho.

nisi ꝙ oīs oppositio est reducibilis ad contradictoriam. Dicit enī Aresto. x. metha. Prima genera cōtrarioꝝ sunt vnū ⁊ multa alia nāq; cōtraria ad hec reducuntur. Contradictio aūt lꝫ sit maxima oppositionum. iiij. metha. non tñ ī cluditur in cōtraria. qꝛ in nullo positiuo includitur priuatiuū. sed cōtraria oppositio est positiua in cōtradictoria aūt sp̄ vnum extremoꝛnm est nō ens. iiij. metha. Hec tñ disceptatio relinquitur theologis. Dicit̄ in cōclusione. in eē intenso. qꝛ in esse remisso caliditas ⁊ frigiditas stant simul in aqua tepida. Itez dicit̄: precise. id est adequate ſm eandē ptem subiecti. qꝛ in eodē subiecto in diuersis tñ partibus stant simul ɔtraria ēt in esse intenso: qꝛ si se mutuo debent expellere ⁊ q̄litas expellēda resistit ⁊ sic successiue expellit̄: necesse est vt vna qualitas ɔtraria stet cū alia in eodē subiecto. alias daret̄ instās ī quo mā prima staret sine q̄litate qđ est naturaliter impossibile. qñ enī vna expellit̄ tūc alia successiue introducit̄. ꝓpterea dicit Aresto. vj. phisi. Omne qđ mouetur habet aliquid vtriusq; extremi. ⁊ illud est proprie verū in alteratione.

Queritur. Respondetur.

¶ Sed diceres An qualitas tota cōtrarietur toti qualitati ⁊ quelibet pars. s. gradus cuilibet gadui alterius q̄litatis. Rñdet̄ ꝙ non oīs caliditas contrariatur cuilibet frigiditati. qꝛ frigiditas vt. v. ⁊ caliditas vt iiij. stant actu simul in aqua tepida penetratiue vt dictum est. ideo necesse est ꝙ gradus frigiditatis stet cum gradu caliditatis. Etiam impossibile est ꝙ aliqua fieret alteratio proprie dicta nisi gradus diuersarū ⁊ cōtrariarum qualitatum starent simul. Unde cum ideo cōtraria non possunt stare simul qꝛ vna agat in aliam ⁊ ipsam corrumpat. tunc qꝛ vnus gradus parū vel nihil agit: iō pñt stare simul per indistantiam. Et sic pꝫ ꝙ contrarietas non solum attendit̄ penes speciem diuersam qualitatis sed penes species contrarias tot vel tantorum graduum. s. in esse intenso.

Nota

¶ Arguitur primo. Nulla qualitas ɔtrariatur alteri. quia vl̄ qñ ambe eēnt. vel vna earū nō eēt. Nō secūdū. qꝛ alietas ⁊ diuersitas cadunt inter res simul existētes. Nec qñ ambe sunt: qꝛ nā ɔtrarioꝝ est ꝙ successiue possint eidez inesse. ij. Thopicoꝝ Idē cōtrarioꝝ est susceptibile. ⁊ sic accidens migraret de subiecto in subiectum. Rñdetur ꝙ qualitates dicunt̄ cōtrarie eo tp̄e quo sunt. vt frigiditas aque cuilibet caliditati cōtrariat̄: ⁊ lꝫ illa caliditas q̄ est in certo igne non possit inesse aque: tñ sibi sil̄is in specie. ⁊ sicut vna qualitas de vna specie ɔtrariat̄ alteri qualitati ⁊ oībus de eadē specie specialissima: ita ipsa vel sibi similis in specie potest eidē subiecto inesse.

¶ Arguitur secūdo ⁊ vltīo. Si ɔtraria possunt eidez inesse tunc ignis posset frigefieri qđ est impossibile. Rñdetur ꝙ impossibile est ignem frigefieri: sed materiā ignis que fuit subiectū caliditatis possibile ē in se recipere frigiditatem. qꝛ ignis nō diceretur ignis nisi calefaceret. ꝓpterea dixit Petrus hyspanus caliditatē esse substantialē ⁊ essentialē igni. Itez. Si arguitur auto. Arest. de sensu ⁊ sensato. Cor est calidissimū ⁊ cerebrū frigidissimū ⁊ si qualitates contrarie stant in eodē subiecto in esse intenso. Respondetur ꝙ he due qualitates non sunt in esse intenso in homine quia homo nō posset viuere: sed cerebrū ē frigidissimum ī respectu ad alia mēbra ex quo eo

Arguitur. Respondetur.

Scitu nō indignū

in toto corpore nõ est frigidi⁹. imo hꝫ ẽt aliquid caliditatis qꝛ vita cõsistit in calido ⁊ humido. Ita dicat̃ de corde. Aliter dicit̃ ꝙ non infuit ꝼm eandẽ ptez subiecti sicut ẽt vna manus põt moueri sursum ⁊ alia eodẽ tpe deorsum.

¶ Questio VI

Utruꝫ motus localis sit distinctus

ab ipso mobili ⁊ loco. Arest. in secundo capitulo tractatus primi in hoc tertio ponit diffinitionem motus que postea patebit. In primo vero capitulo p̃misit quasdam diuisiones valentes ad diffinitionẽ motus que ẽt infra patebũt Ergo ante diffinitionẽ sunt q̃dam videnda de ratione motus ⁊ presertim motus localis: de quo inter moderniores philosophos varia ẽ disceptatio. Ideo pro veritate inquirenda ⁊ communi opinione mota est presens questio.

Ratio motus localis.

¶ Notãdũ prĩo ꝙ rõ motus localis siue sua essentia est ipsa successio q̃ vna pars mobilis succedit alteri. Et cum partes huius successionis non possint esse simul: sed qñ vna gñatur alia precedens corrumpit̃ ideo motus est in continuo fieri ⁊ corrumpi. pp qd̃ in successiuis idem est esse gñari ⁊ corrũpi. ita ꝙ primuꝫ instans esse motus est eius gñari ⁊ idem instãs est vltimũ instans non esse motus: qꝛ si motus generatur: tunc vel qñ est: vel qñ non est. Si primum: habet̃ ꝙ gñari ⁊ esse in motu sunt idez. Si secundũ hoc est falsum. qꝛ quod non est non generat̃ p̃sertim in successiuis. Ita etiaꝫ probat̃ de corrumpi. Etiã partes motus non sunt neqꝫ lapse siue precedẽtes neqꝫ sequẽtes ⁊ solũ cõsistit ĩ presenti vbi. sicut de tpe nihil habet̃ nisi p̃sens nunc. iiij. phisicoꝝ. Ens ergo pure successiuũ est cuius ptes nõ pñt coexistere presenti nũc vt sunt motus ⁊ tẽpus ⁊ nõ plura. Ens vero ꝑmanens est cuius partes pñt coexistere p̃senti nũc vt albedo ⁊ alia accidẽtia p̃ter motũ. Uñ motus localis est accidens pure successiuũ quo mobile mutat locũ. Moueri aũt localiter est rẽ successiue mutare locũ ex pte sui. Uel sic: est rem aliter ⁊ aliter se habere ꝼm prius ⁊ posterius ex sua nã. Dicit̃: ex sua nã vel ex parte sui. qꝛ turris non mouetur licet sit ɔtinue in alio ⁊ alio loco qꝛ sp alius ⁊ alius aer ipsam circundat. tñ ex sua natura nõ mutauit locũ ex quo quiescit. ¶ Quia ergo de motu nihil habet̃ nisi p̃sens vbi ⁊ nõ põt dari instãs in quo verũ sit dicere ꝙ motus localis sit. Ideo multi dubitauerũt de veritate illius ꝓpositionis. Motus localis est. que licet ptineat ad logicum ⁊ methaphisicũ: tñ qꝛ h̃ fit mẽtio p̃ncipaliter de motu locali: nõ est hoc dubium oĩno p̃tereundũ. Pro eius ergo veritate nota. ꝙ motus localis est Arest. j. phisicoꝝ: dicẽs motuꝫ esse p̃ricipiũ presuppositũ in scia naturali. Imo sequeret̃ ꝙ ph̃i naturales de nihilo disputarent qd̃ esset inconueniẽs maximũ. qꝛ quicq̃d considerant sub ratione motus ɔsiderãt. Et. viij. phisi. oẽs affirmant motum aliquid de natura dicentes. Et. iij. phisicoꝝ. Motus est actus imperfectus. igitur est. imo idez probant oẽs autoritates que infra ponent̃ in conclusione p̃ncipali. Ratione probatur per experientiaꝫ: sed dimittere sensum ⁊ sequi intellectum est signũ diminuti intellectus. cõmẽtator. v. phisi. Item tẽpus est igit̃ motus est. quia tempus est motus. iiij phisicorũ sed ꝙ tempus sit quia dies est ⁊ hora ẽ. Itez aliquid mouetur localiter igitur motus localis est. qꝛ denominatiuum positi-

Nota.

Ens pure successiuum.

Permanẽs

Moueri localiter

Mot⁹ localis est ponendus.

Probatur rõne.

uum semper est aliquid. vt pz inductiue. Itez motus localis fuit: igitur hec fuit vera: motus localis est. igiť pari rone iam est vera qz semp motus est. Sed contra. Supza dictuz est ꝙ partes motus nunc̄ sint simul. imo ꝙ motus sit in psenti vbi indiuisibili sicut tempus in nunc vel psenti indiuisibili: ergo hec nunc̄ erit vera: motus localis est ex quo est impozta psens nūc: i quo nunc̄ erit verū dicere: hoc est motus localis: qz antec̄ ꝓnomē hoc expzimit transierunt infinita nunc z sic pariter de quolibet alio instanti. Esse enim motus est i instanti pzincipaliter licet nullus motus fiat in instanti. ¶ Pzo illo argumento duo sunt cōsideranda. Pzimū. ꝙ motus est diuisibilis cum sit de genere continuoꝝ. iij. phisicoꝝ. z oē continuum est diuisibile in infinitas partes: iterum. iij. huius. Et. vj. phisi. Motus diuiditur diuisione tempozis z magnitudinis: imo ad diuisionem sui subiecti si est extensum. Item cum motus sit successio. z successio habeat partem post partem: est necesse ꝙ motus sit diuisibilis z compositus ex partibus extensis z quantis si subiectum sit quantū quia ſm mentem. Aresto. vij phisi. omne quod mouetur est diuisibile. ¶ Secunduz. Copula ꝓpositionis de psenti debet impozzare tempus psens ad voluntatem loquentis vel disputantis alias nulla esset veritas in locutionibꝫ de psenti vel in aliquo modo loquendi. De hoc tñ infra habes latius in vltima questione libzi quarti vbi dicet An tēpus sit i potestate loquētis vel nō Nunc respōdetur ad argumentum ꝙ hec sit vera motus localis ē z fuit z erit vera qz sp motus est ex quo celum semp mouet. j. celi. z nō opozzet ꝙ ei ꝫ extrema simul verificent. qz īpossibile est ipsa verificari de eodē z certo motu: ex quo est in continuo fieri z corrūpi: sed ex eo ꝙ res est vel non est: oratio vera vel falsa dicit: Unde non datur instans pzo quo hec non sit vera motus est ex quo sp habet correspondentiam in re. z hoc est pzincipale: ex quo sumit veritas ꝓpositionū. Scōo arguit. Illud nō est cuius ptes nō sunt. iiij. phisicoꝝ. sed partes motus nō sunt vt supza. Itē illud qō generat nō est. v. phisi. sz motus generat. Respondet ꝙ autozitates habent solū locum in rebus permanētibus: ille enī debent omnes suas partes habere simul. z qī generantur tunc non sunt. s. in esse completo. Motus aūt est res pure successiua cuius i rei veritate pars precedens z subsequens non sunt.

Arguitur.

Motus est diuisibilis.

Solutio.

Arguitur.

Solutio.

¶ Secūdo ꝓ pncipali q̄sito. Notandū: cuz motus sit successio cuius vna pars cōtinue fluit ab alia ideo ē actus impfectus. iij. phisicoꝝ. Cum ergo sit ens impfectum difficulter potest apprehendi ab itellectu quid sit in sua essentia. Propterea referunt aliqui sanctū Augustinū dixisse: omnino ignozo quid sit motus pzopter quod etiam multi tenuerūt motū nō esse distinctū ab ipso mobili. Hec tamen opinio non potest saluare experientiam vulgariū neqz sententiam Aresti. z sui commentatozis mouens eniz intrinsecum non est sensibile neqz motus est sensibilis nisi qz est in re mota sensibili. pzopterea videtur esse res mota met.

Augustinus.

¶ Conclusio. Motus localis est distinctus realiter a q̄libet substātia mobili z a loco. Hec oclusio ꝓbať autozitate. Aresti. iiij. phisi. Motus est passio quedam: sed passio idem est quod accidens in omnibus lo

cis apud Arest. mobile vero est substantia. ꝛ. ij. de aia. Dico autem vt motus ꝛ magnitudo accidunt sensibilibus circa que est maxime decipi ſm sensum. Item motus est in mobili subiectiue. iij. phisicoꝝ, ꝛ commentatoꝛ ibidem Motus est in moto: sed mobile non est subiectiue in aliqua re. ergo distinguunt̃. ꝛ. iij. phisicoꝝ. Motus est actus mobilis: sed nihil est actus suiipsius. Item motus est res successiua. iiij. phisicoꝝ. sed mobile est res permanẽs. igit̃ distinguuntur. Item mobile mouetur: sed motus non mouet̃: qꝛ motus non est motus neq; generationis generatio. v. phisi. Et breuiter. Illa sunt distincta quoꝝ vnum est sine alio. sed mobile põt eẽ absq; motu. si enim essent idem: mobile semp moueret̃: ex quo semper sibi ineſſet motus. Item motus est diuisibilis ꝛ extensus continuus ꝛ quantus. v. phisicoꝝ sed angelus mouetur vt fide credimus. ꝛ si motus est angelus. ipse etiam erit quantus. Qꝛ autem distinguatur a loco: patet. qꝛ locus est quãdo motus non est. ꝛ locus est superficies coꝛporis continentis locatum. sed motus non est superficies cum superficies forma quiescens sit ꝛ res permanẽs. motus vero successio ꝛ res successiua. Item deus potest mouere totum mundum motu recto: sed hic nullus est locus: cum extra celum nihil sit: sed antecedens est articulus Parisiensis. Dicere deum non posse mouere totum mundum motu recto: est erroꝛ. Ergo est dicendum q̃ motus sit accidens coꝛporale inherens materie pꝛime in compositis. ꝛ ẽ necessarius ideo vt res naturalis debitum suum finem locum imo debitam perfectionem consequatur. Motus quid sit.

¶ Arguitur pꝛimo. Motus est mobile met. qꝛ si esset distinctum accidens tunc posset ab eo separi ꝛ separatim conseruari ex articulo parisiensi. Si ergo separ̃ p diuinã potẽtiã quero An adhuc sit motꝰ vel nõ: si nõ est motꝰ tũc nõ põt separatim ꝛseruari. ꝛ p ꝛsequẽs nõ ẽ distinctus a mobili. si aũt adhuc est motus tũc nõ erit actus mobilis inquãtũ mobile. ꝛ sic diffinitio motus sibi nõ cõuenit. Rñdetur q̃ motus supnaturaliter põt separari a mobili. ꝛ diffinitio Aresto. intelligit̃ ſm viam nature. sicut omnes alie sue diffinitiones intelligi debent. Aresto. enim nullo modo ꝛcessisset q̃ aliquod accidens posset separari a suo subiecto.

¶ Arguit̃ scõo. si motus localis esset distinctus a mobili: tũc esset pꝛocessus i infinitũ: qꝛ ipse motus etiã mouet̃: vel ergo alio motu ab eo distincto vel seipso. Si secũdũ tũc motus localis est mobile. Si pꝛimum tũc consequẽter de illo motu pariter querat̃ an moueat̃ seipso vel alio ꝛ cõtinuq; dicit̃ aut motus erit mobile met aut erit pcessus in infinitũ. Rñdetur q̃ motus localis mouet̃ qꝛ generat̃ ꝛ coꝛrumpit̃. Vñ illa ꝛceditur. motꝰ localis est mobile. qꝛ est generabile ꝛ coꝛruptibile. igit̃ mobile a specie ad genus: sed generatur a nõ generatiõe ab eo distincta sed seipso ꝛ a mouẽte pꝛincipaliter. Sed motus localis de quo argumẽtum est non mouetur localiter si autem mouerẽt localiter tũc argumẽtũ pcederet. Et ratio est qꝛ quod mouetur huic ineſt motus. ꝛ sic si motus moueret accidẽtis esset accidens. Et si allegatur Arest. ij. thopicoꝝ. motis nobis mouentur omnia que in nobis sunt sed motus ineſt nobis. Respondetur q̃ autoꝛitas sic debet itelligi. motis no Motus localis. mouetur Arguitur.

bis mouentur omnia q̃ insunt nobis inhesiue ꝛ ꝑmanẽter. Inhesiue dicitur ꝑꝑ deum qui inest nobis ꝛ est immobilis. viij. phisicoꝝ. Permanentur dicit̃ propter motum localem qui nõ mouetur localiter qꝛ nunq̃ quiescit ſm ꝯmẽtatorem. igitur nunq̃ mouet̃. ex quo opposita habẽt fieri circa idẽ successiue.

¶ Arguitur tertio: motus nõ distinguitur a loco ꝛ mobili. qꝛ impossibile est motũ esse sine loco. iij. phisicoꝝ. Itẽ tũc posset eẽt imobili absq̃ hoc ꝙ mobile mutet locũ qd̃ est incõueniens. qꝛ in aliqua re esset motus que nõ moueret̃. Itẽ vnus motus nõ esset velocior alio: qꝛ cuꝫ sit res successiua sibi nõ põt fieri additio per gradus. sicut in intensione qualitatis. Respondet̃ ad autoritatẽ ꝙ intelligit̃ naturaliter. Ad scd̃m dicit̃ ꝙ in quocũq̃ est motus illud mouet̃. ex quo oẽ accidens denoiat suum subiectum. sicut in quo est scia ille est sciens. Ad tertiũ dicitur ꝙ vnus motus est alio velocior vt experientia testat̃. ꝛ cã est qꝛ vnũ mobile plures habet gradus grauitatis q̃ aliud. motus aũt in sua essentia nõ intenditur cũ non sit qualitas. non eniꝫ est intensibilis sed ꝓprie velocitabilis. Sed qñ dicimus motũ intendi ꝑ velocitatẽ ĩproprie loquimur. qꝛ sola q̃litas intẽdit̃ ꝛ hꝫ gradus. ꝛ ꝑ ꝯñs argumẽtum nihil aliud querit nisi cãm velocitatis motꝰ. propterea ex hijs claret ꝙ rõ siue essentia motus est difficilis cognitionis. Ideo ante eius diffinitionem ꝓ maiori intellectu consequenter queritur.

Nota

¶ Questio VII

Utrum quilibet motus necessario

habeat terminos a quo ꝛ ad quẽ. ꝛ an sit de essentia sui termini ad quem.

Terminus

¶ Notãdũ prĩo ꝙ terminus varijs modis accpit̃ ĩ diuersis partibus phie. Aresto. enĩ in v. metha. ix. ponit acceptiões termini. Primo terminus est cuiuslibet q̃ntitatis vltimũ. id est qd̃ terminat corpus q̃ntuꝫ vt superficies. Scd̃o extra qd̃ nihil ẽ recipere rei terminate. vt cutis est terminus hoĩs ꝛ cortex trũci arboris. Tertio ĩfra qd̃ oĩa sunt rei terminate. vt supficies cuiuslibꝫ rei. Quarto est spẽs magnitudinis. i. figura est terminus figurati. ꝛ isti q̃tuor mõi q̃si coincidũt. Quĩto ẽ finis ad quẽ ẽ motꝰ. h̃ ẽ terminꝰ ad quẽ est motꝰ. Sexto ẽ illud a quo ĩcipit motꝰ siue terminus a quo. ꝛ hijs duobus modis fit hic mẽtio de terminis ipsius motus. Septimo est finis gr̃a cuius qꝛ ille terminat actiõem. Octauo est forma substãtial' in gñatione. qꝛ illa terminat gñationẽ. Nono est diffinitio quiditatiua q̃ dr̃ terminus. qꝛ dat̃ ꝑ differentiam q̃ significat formã q̃ est terminus generationis. Unde. j. thopicorũ. Terminus est oratio indicãs quid est esse rei. In ꝓposito ergo terminꝰ est nihil aliud nisi illud qd̃ terminat motũ intrinsece vt sua pars vel extrinsece. Unde sicut linea terminat̃ duobus punctis. ita ẽt motus duobus terminis. Quia ergo quilibet motus siue localis alteratiõis vl' gñationis ꝛc̃. apud nos est finitus. necesse est ipsuꝫ termĩari. id est hẽre p̃mũ ꝛ vltimũ. Et cũ q̃libꝫ motus terminet̃ intrinsece ꝛ extrinsece necesse est ꝙ q̃libet motus q̃tuor habeat terminos duos intrinsecos ꝛ duos extrĩsecos. Terminus intrinsecus cuiuslibet motus ẽ p̃ma ꝛ vltima ꝑs successionis in quolibꝫ motu q̃ dicunt̃ termini

1 2 3 4 5 6 7 8

Terminus in ꝓposito

Terminus ĩtrinsecus

intrinseci.qz sunt ptes motꝰ ꝛ successionis. ex quo ois ps ē de essentia totius
Terminus aūt itrinsecus est duplex.ſ.a quo icipit motꝰ.ꝛ est ꝑma ps cuiusli A quo.
bet successiōis siue motus.ꝛ dat̄ si pūcta sunt ponēda idiuisibilia.ēt si super
latius ꝓma exponat̄ affirmatiue:qz ꝓmꝰ pūctus siue mutatū esse i succes
sione est omni alio a se ꝓioꝝ Si vero pūcta non ponūtur idiuisibilia de quo
in sexto huius dicet̄ tūc ꝓma pars motus datur negatiue qz illa nulla alia ē
ꝓioꝝ. Ita pariter dicatur de vltima ꝑte cuiuslibet motus. Alius est terminus
intrinsecus ad quē.ſ.ipsius motus.ꝛ est vltima pars successionis in qualibet Ad quem.
specie motus.qz sicut ante dictū est quelibz species motus in hoc q est motꝰ
est ipsa successio met. Nisi enim hoc dicatur ꝛ teneatur nō pōt dari terminus
extrinsecus in alteratōe gn̄atōe ꝛ coꝛruptione. Terminus extrinsecus cuiusli Terminus extrin
bet motus est illud sub quo mobile quieuit ante motū vel quieſcit post mo secus.
tū Et eodez mō est duplex.ſ.a quo ꝛ ad quē. Exemplū.motus localis ꝑ termi
no a quo hz locū ī quo mobile est ante motū.ꝛ ꝑ termino ad quē hz locum ī
quo mobile quieſcit post motū. Terminus a quo generationis extrinsecus ē
forma q̄ ꝓius est in materia.ad quē est forma de nouo introducta. Terminꝰ
a quo extrinsecus augmentationis est minoꝝ q̄ntitas ſz ad quē est maioꝝ quā
titas. Terminus a quo extrinsecus alterationis ē q̄litas ꝓcedēs: sed ad quē ē
qualitas q̄ introducit̄.ꝛ sic de alijs motibus. Terminus vō a quo intrinsecus
cuiuslibet motus est ꝓma ps totius successionis: sed ad quez est vltima pars
totius successionis. Non enī in alteratione pōt esse vltima vel ꝓma pars q̄
litatis terminus intrinsecus:qz est eiusdē speciei specialiſſime cū termino ex
trinseco. Ita ēt de gn̄atione ꝛ augmētatōe est declarandum. Cōmuniter aūt
qñ loquimur de terminis alicuius motus loquimur de extrinsecis.

¶ Notādū ſcdō: q illud ꝓꝛie est de essentia alteriꝰ Id est de essentia
qō est eius pars eētialis. ſ.qñ ipsum nō pōt existere sine illo. vt materia ꝛ fo alterius.
rma sunt de essentia hois:qz hō nō pōt esse sine materia vel forma. Item gra
dus est pars essentialis qualitatis totius.immo quelibet pars est de essentia
partiū:totius sub ratione totius. Totum autem ꝓꝛie non dicitur esse de
eētia: qz partes possunt asse abſqz toto. Large vero ꝛ impꝛoꝓꝛie illud est de
essentia alterius qō secum est eiusdem'rōnis ꝛ denominationis: vt gutta est
de essentia totius aque.quia quelibet pars aque est aqua. Ista essentia reperi
tur solum in rebus homogeneis.id est quarum quelibet pars habet nomen Res homogene.
totius: vt quelibet pars panis est panis:ꝛ quelibet pars qualitatis ē qualitas
sicut in ꝓposito quelibet pars motus est motus.non ponēda puncta indiui
sibilia. His ita ꝓmissis fit hec.

¶ Prima conclusio. Dis motus etiā localis nō circu/
laris habet necessario terminos a quo ꝛ ad quē itrinsecos ꝛ extrinsecos: vt al
teratio ꝓꝛie dicta.generatio.coꝛruptio.augmentatio. diminutio ꝛ motus lo
calis. Hec cōclusio ꝓz inductiue vt supꝛa ꝑ omnes terminos motuuz currēdo.
Et auto.ēt Arestote.hic in textu qui assignat cuilibet motui terminum a quo
quem appellat ꝓiuationē siue imperfectionez.ꝛ terminū ad quem qui appel
latur habitus siue perfectio. Ratiōe tali. Omnis motus ꝓesertim nō circula

ris celi est finitus. ꝑmo celi. ergo necessario terminat̃ suis terminis ⁊ intrinse
Queritur. ce ⁊ extrinsece. Sed si querit̃. an tales termini sint realiter distincti a tota suc-
Respondetur. cessione siue a toto motu. Est dicendũ ꝙ sic. De extrinsecis patet quia sunt per
manentis nature. sed successio siue motus est ens successiuum. ĩmo non sunt
partes motus sed sunt extra motum. ⁊ sunt quando motus non est. igitur di-
stinguuntur realiter. Sed de intrinsecis probatur. quia termini intrinseci sũt
prima ⁊ vltima pars successionis siue motus. sed pars realiter distinguitur a
suo toto. Cõmentator. j. phisicoꝝ. Est tamen verũ ꝙ illi termini intrinseci sunt
eiusdem speciei ⁊ rõnis cũ tota successione si puncta nõ sũt indiuisibilia. quia
quelibet pars successionis est successio.

¶ Secũda ꝯclusio. Nullus motus est de essentia sui
termini ad quẽ extrinseci lꝫ sit eiusdẽ rõnis cũ suo termino intrinseco a quo ⁊
ad quẽ. Prima pars patet qꝛ illud nõ est de essentia alterius quod est qñ al-
terũ nõ est. sed qñ terminus extrinsecus est acq̃situs tunc amplius motus nõ
est. qꝛ habitibus pñtibus in materia cessat motus. ĩmo cũ termino extrinseco
motus ẽt nõ est eiusdẽ rõnis. qꝛ terminus extrinsecus est res ꝑmanens. vt pꝫ
inductiue motus vero est res successiua. iiij. phisi. sed nullũ successiuũ est eius
dẽ rõnis ⁊ speciei cum re ꝑmanenti. Secunda pars ꝓbat̃. quelibet pars suc-
cessionis quanta est successio. sed termini intrinseci cuiuslibet motus sunt ꝑ-
ma ⁊ vltima pars motus. vt supra patuit. igitur cũ sint partes motus necesse
est ꝙ sint eiusdem rõnis cum toto motu. qꝛ motus est quoddam homogeneũ
ꝟm mentem Arest. qui nõ posuit puncta indiuisibilia in continuo. vt latius
a principia libri. vj. phisi.

Queritur. ¶ Sed diceres q̃re potius q̃rit̃ de termino ad quem
q̃ꝫ a quo cũ sit par rõ de vtrisq̃ꝫ. Rñdetur sicut terminus ad quem intrinsecus
est eiusdem rationis cum toto motu. ita etiã terminus a quo. sed quia mouẽs
plus intendit terminũ ad quem q̃ est finis eius gr̃a cuius agit ⁊ eius ꝑfectio
ꝟm cõmentatorẽ. ⁊ cũ iustũ sit oĩa a fine denoĩari. iij. de aĩa. ideo potius motꝰ
dicitur eiusdem rationis cum termino ad quez quãuis proprie terminus ad
quẽ magis deberet dici eiusdem rõnis cũ motu q̃ꝫ ecõtra. qꝛ ꝑs est d̃ natura
totius ⁊ nõ econtra nisi in homogeneis. Uñ etiam dicitur ꝙ motus sit in eo
Motus est ĩ eodẽ dem predicamẽto cũ termino ad quẽ. ⁊ hoc debet intelligi de termino extrin
predicamento cuꝫ seco. ita ꝙ sit sensus. motus qui denoĩat̃ a suo termino extrinseco ad quẽ tan
suo termio ad quẽ q̃ꝫ a fine etiã denoĩat̃ esse in eodẽ ꝑdicamento cum suo termino ad quem. vt
generatio ⁊ corruptio sunt de genere substãtie ꝟm cõmentatorẽ. quia termi-
nus ad quem est substantia. Alteratio de genere qualitatis. Motus localis
de genere vbi. Augmentatio de diminutio de genere quãtitatis. Unde Arest.
iij. phisi. dicit. Mutatur enim omne quod mutat̃ aut ꝟm subiectuꝫ id est sub-
stantiã aut ꝟm q̃litatẽ aut ꝟm quãtitatẽ aut ꝟm locũ. Motus aũt ꝓut est ipsa
Motus ꝑ se est in successio qꝛ recipit̃ in mobili est in ꝑdicamento passionis. qꝛ recipi est pati. ⁊
passione. hoc voluit dicere ꝯmẽtator tertio huius inq̃ens. Motus ꝟm ꝙ nõ differt a ꝑ
fectione ad quam vadit nisi ꝟm magis ⁊ minus necesse est ꝙ sit de genere il
lius perfectionis. ⁊ hoc debet intelligi denoĩatiue siue vulgariter: qꝛ motus a

vulgo nō ꝓcipitur nisi ꝙ terminū ad quē ꝓpter suā impfectionez. Et subdit cōmentatoꝛ. Sed ꝫ ꝙ est accidens quod est via ad pfectionē que alia est ab ipsa pfectiōe necesse est ꝙ sit genus per se. id est ꝙ per se sit in genere predicamentali. ⁊ nō rōne sui termini ad quem.

¶ Arguitur ꝓtra ꝑmā ꝓclusionez. Motus circularis celi ēt ꝫ terminos. quia vna spera superioꝛ terminat extrinsece inferioꝛē immo motus circularis vnius reuolutionis sc̄ viginti quatuoꝛ horarum habet terminū a quo ab oriēte ⁊ ad quē iterato circa oriēs. imo reuolutio vniꝰ diei habet terminū a quo in oriente ⁊ ad quem in occidente. quoniam illi terminant totū diē. Rñdeť primo. motus celi est eternus ſm Aresto. viij. phisi. ⁊ j. celi. ideo nō pōt assignari prima ⁊ vltima pars eius. ⁊ per ꝺñs nō habet terminos. ꝫ vnica reuolutio sc̄ diei possit habere terminos intrinsecos a quo ⁊ ad quem vt probat argumentum. Secundo dicitur. in motu circulari celi nō est bene assignari terminum a quo ⁊ ad quem intrinsecum vel extrinsecum. ⁊ hoc quo ad celum vel eius motum. quoniam semper dies est ⁊ semper nox est. igitur non datur principium neq; finis diei vel noctis ꝙ semper sol lucet ⁊ semper terra dat vmbrā. Quo ad nos aūt imaginamur initium diei quo ad oriꝛizontem nostrū. ⁊ etiam noctem ⁊c̄. Nota

¶ Arguitur ꝓtra scōam conclusionez. Motus est de essentia sui termini ad quem. tertio phisicoꝝ. nō est autem motus preter res: scilicet ad quas vadit. Et cōmentatoꝛ tertio huius. Motus non differt a pfectione ad quā vadit nisi ſm magis ⁊ minus. Et idem q̄nto phisicoꝝ. Substantie motus est de natura eius ad quod est: ⁊ nō a quo est. Sc̄ oēs intelligimus in bijs autoꝛitatibus terminū ad quem extrinsecū. igitur motus est eiusdem speciei cum suo termino extrinseco. quod prius negatū est. Rñdetur ꝙ motꝰ nunq̄ fit de essentia sui termini ad quē extrinseci. neq; illa autoꝛitas est Aresto. sed ipse dicit ꝙ motus non fit preter res ad quas vadit. quod verum est: quia alias motus fieret frustra. nisi mouens intenderet terminum ad quem extrinsecum. vt patet in motu locali grauium ⁊ leuium. Ad cōmentatoꝛē dicit ꝙ loquat denominatiue. quia terminus ad quez extrinsecus denominat motum in tali vel alia specie. quia si est qualitas denominatur alteratio. si forma substantialis generatio: ⁊ sic de alijs. non autem proprie. scilicet inquantum motus est successio. vt supra.

¶ Arguitur tertio. fiat motus ꝙ totā horā tūc cuilibet instanti hore correspondet vna pars motus. Et sic primum ⁊ vltimum instans sine mutatum esse in motu erunt sui termini intrinseci: qui non sunt secum eiusdem rationis. ex quo instans nō est motus. Alias in instanti fieret motus ꝺtra Aresto. De rōne enim termini est ꝙ sit indiuisibilis. igit secunda pars q̄nis secūde est falsa. Rñdet ꝙ in instanti nō fit motus q; instans non mensurat motum. iiij. phisicoꝝ. Si ergo ponunt puncta indiuisibilia tunc non est dicendū ꝙ q̄libet pars motus sit motus vt argumentū ꝓbat. ergo conclusio debet intelligi nō ponēdo pūcta indiuisibilia vel de ꝑma ⁊ vltima pte motus extensis: alꝫ argumētū ꝓcederet. Ex ꝑdictis ergo q̄nibus clare pōt inue-

stigari q̄d sit ratio siue essentia motus. propter quod queritur.

6 ¶ Cū aūt eoꝝ que in vnoquoq; genere collocantur: aliud actu: aliud potentia sit actꝰ eius quod est. potentia: ut est tale: motus nimirum est velut alterabilis quidem vt alterabile est alteratio: accrescibilis aūt atq; oppositi decrescibilis nullum est enim his cōmune positum nomen accretio ac decretio: generabili itez ac corruptibilis: gñatio atq; coꝛruptio: ꝛ eius qō ferē latio.

¶ Questio. VIII.

Vtrū diffinitio motus sit sufficiens

Diuisiones motus

in qua dicit: est actus entis in potentia fm q̄ hmōi. Notādū primo q̄ Arest. hic in textu pro inferenda diffinitione motus p̄mittit tres diuisiones. Prima Eoꝝ que sunt quedaz sunt in actu: quedā in potentia. Scōa Eoꝝ q̄ actu sunt quoddā est substantia: quoddam q̄litas. aliud quantitas. aut aliquid aliozuz p̄dicamentoꝝ. Ex his infert q̄ motus est ad aliquod p̄dictoꝝ p̄dicamentozū. qz vel ad substantiā sicut generatio ꝛ coꝛruptio. vel ad q̄litatē sicut alteratio. vel ad quantitatē vt augmentatio ꝛ diminutio. vel ad vbi vt motus localis. vñ motus nō est preter res ad quas vadit id est terminus extrinsecus motus. ad quē qui est vnum exp̄dictis p̄dicamentis denoīat totū motū. qñ iustum est oīa a fine denoīari. sed terminus ad quem est finis motus. Hic aliqui elicium t q̄ motus sit in eodem predicamento cum suo termino ad quem extrinseco vt in p̄cedenti questione.

Diceres.

¶ Sed diceres. Tamen Arest. a p̄ncipio tertij phisi: dixit Motus est de gñe ōtinuoꝝ. ꝛ Arest. cū ōmentatoꝛe. v. meta. Motus est p se quātitas. ergo motus sp est in p̄dicamēto quantitatis.

Respondetur.

Rñdet q̄ Aresto. dicēs motū esse de gñe ōtinuoꝝ: nō vult q̄ sit quātitas vel species quātitatis. sed q̄ sit ōtinuū. qz est diuisibilis in infinitas ptes sicut quodlibet ōtinuū. vñ suba ꝛ mā p̄ma ꝛ qualitas ēt sunt quantitas ōtinua siue ōtinuū. ꝛ tñ nō sūt ō p̄dicamento q̄ntitatis. Ad aliā autoꝛitatē dr̄ q̄ motus sit p se quātitas sez cōtinua qz nō mensuraē nisi p longitudinē siue durationis. sed longitudo est q̄ntitas: hoc vult ōmētatoꝛ. iiij. phisicoꝝ ita inq̄ens. tēpus mēsurat motū nō fm q̄ motus sed fm q̄ntitatē accidentē motui: hoc est fm longitudinē durationis sue. Immo dicit cōmētatoꝛ tertio huius q̄ cuilibet parti sensibili tpis coꝛrespondet pars sensibilis id est diuisibilis rei acq̄site p motum.

Motus accipitur

Primo.

¶ Scōo Notādū q̄ motus in diuersis ptibus philosophie accipiē q̄druplr. Prio largissime p oī mutatione siue successiua vel īstātanea. ꝛ sic nihil aliō est nisi mutatio vel alr habitio. vt nolitio creatio imaginatio ꝛc. hoc mō intelligiē Arest. xij. meta. oē intelligibile mouet intellectū. Et plato. Nihil differt deuenire in aliq̄ō primū mouēs seipm. Ita hz infinitas species: cū sit nihil aliud q̄ mutatio q̄ res aliter ꝛ aliter se hz.

Secundo:

Secūdo mo

tus vt in tertio phisi. accipit̃ large ꝓut est mutatio successiua facta in subiecto. ⁊ hoc modo hꝫ sex species. s. gñationẽ corruptionẽ que pro subiecto hñt materiã primã alterationẽ. augmentationẽ diminutionẽ: ⁊ motuꝫ localem. q̃ pro subiecto habent hoc aliquid siue totũ compositũ. tot etiam posuit species motus. Aresto. in postp̃dicamentis. Sed diceres. tamen dicit cõmentator. vj. phisicoꝝ. transmutatio que est in substantia est in non tpe. sed talis est generatio ⁊ corruptio. igit̃ nõ sunt species motus. cũ motus sit successiuus. iiij. phisi. Itẽ oĩs forma est indiuisibilis ꝑm autorẽ sex ꝑncipioꝝ. igit̃ generatio ꝑ quaꝫ acquirit̃ forma fit in instanti. Rñdetur ꝙ generatio ⁊ corruptio sunt species motus vt Arest. hic diffinit motũ vt manifeste exemplificat Arest. hic in textu. Unde dixerunt alij ꝙ Arest. cum scripsisset postp̃dicamenta erat iuuenis. ⁊ cũ esset factus maturior retractauit suaꝫ sñiam de spẽbus motus hic in phisica. Sed illud apte est falsum. vt exp̃sse pꝫ in textu. Et dicit cõmentator. viij. phisi. Oĩs generatio ⁊ corruptio sunt motus. Et Aresto. vij. phisi. Oĩs generatio ⁊ corruptio sunt veloces vel tarde. sed velox ⁊ tardũ sunt differentie motus. Item omnis mutatio successiua facta in subiecto est motus. sed corruptio cum sit a contrario resistente necessario est successiua. qꝛ corruptio fit per partem post partem propter formam priorem resistentem. ita pari ratione generatio est motus. Sed ad commentatorem dicit ꝙ quo ad nos forma imperceptibiter acquiritur cõplete ꝑ generationeꝫ. licet in veritate pars forme post partẽ successiue acquiratur. Ad aliud dicit̃ ꝙ forma nõ est diuisibilis in partes diuersarum rõnum. est tñ in veritate diuisibilis in suas ꝑtes essentiales siue intrinsecas. Ita etiam dicit cõmentator. vj. phisi. Finis transmutationis ẽ indiuisibilis. s. in ꝑtes diuersaꝝ rõnum. Diceres secundo. qũo saluatur Aresto. hic. iij. phisico. ⁊. xj. meta. dicens. Tot sunt species motus quot sunt species entis. Rñdet̃ ꝙ sic intelligit̃. quot sũt termini extrinseci ad quos de p̃dicamento entis. tot sunt species motus. qꝛ motus denominat̃ a suo termino ad quẽ sicut a suo fine. Ideo dixit Arest. nõ est motus p̃ter res ad quas vadit. Uñ de substantia sunt generatio ⁊ corruptio. de quantitate augmentatio ⁊ diminutio. de qualitate alteratio. de vbi motus localis. Diceres tertio. quid de rarefactione ⁊ condensatione sunt ne etiam speciales motus. Rñdet̃ ꝙ debẽt comprehendi sub augmẽtatiõe ⁊ diminutiõe. De hoc tñ diffusius videbit̃. iiij. phisicoꝝ infra. Tertio motus capitur ꝓ mutatione successiua q̃ est de affirmato ĩ affirmatũ. id est que suos terminos a quo ⁊ ad quẽ extrinsecos habet positiuos. Et sic solũ quatuor sunt species motus. scꝫ vt in q̃nto phisicoꝝ. qꝛ gñatio ⁊ corruptio sic nõ sũt motus. Quarto accipit̃ strictissime ꝓut est mutatio siue actio successiua inter qualitates p̃mas in subiecto qd̃ est hoc aliq̃d siue cõpositum. ⁊ sic alteratio sola est species motus. scilicet vt in septimo phisicorum motus accipitur. De hijs tamen vltimis modis dicetur quinto ⁊ septimo phisicorum latius.

Diceres.

Respondetur.

Diceres.

Rñdetur.

Tertio

Quarto.

¶ Tertio est notãdũ ꝙ actus lꝫ varijs modis accipiat̃ vt nono meta. tractat̃. In proposito tñ est nihil aliud q̃ꝫ dispositio siue forma inherens vel coassistens subiecto ip̃ꝫ denoĩans vt omne accidens. qꝛ omne accidens denoĩat suuꝫ subiectũ. omne enĩ accidens cuꝫ est presens suo subiecto

ipm subiectū quodāmodo p ipm in actu est tale. ⁊ sic actus in ꝓposito nō dr ab agendo. Ideo vt ad diffinitiones redeat est considerandū qꝫ ad omnē motum necessario requirit dispositio fm quā mobile mouet: vt in motu locali requiritur dispositio spacij. in alteratione dispositio qualitatis. in augmentatione dispositio quantitatis. in generatione dispositio forme acquirende. Ūm cum mobile nihil hz de illa dispositione tunc non mouet: si eam habet cōplete iterū nō mouet. qz habitib⁹ in materia cessat motꝰ pñtib⁹. j. de gñatiōe. Si autem partim eam habet tunc est in actu. ideo motus est actus. ⁊ qz non habet eam complete dicitur in potentia ad ipsam. ideo motus est actus mobilis inquantum partem dispositionis mobile acquisiuit: ⁊ tale mobile est ī potentia. s. ad ꝯpletam dispositionē acquirendam. Hoc clare exꝑimit Aresto. xj. metha. dicens. Motus est actus sed impfectus. qz imperfectū est qō est ī potentia cuius ipse est actus. ꝓpter qō difficile est ipsum sumere quid est. Ūm Aresto. iij. huius posuit vnā diffinitionem motꝰ et tres alias eiusdē declaratiuas. Ꝑma. motus est endelechia entis in potentia fm qꝫ huiusmōi. Et intelligitur sic. Motus est actus entis. i. mobilis. s. qō partem dispositionis per talem actum acquisiuit. quod mobile est in potentia. s. ad terminuz ad quē siue residuam partē dispositionis. fm qꝫ est in potentia. id est qō mobile est in vltēziori tendentia ad hanc dispositionez ꝯplete habendā. Dicit fm qꝫ ⁊c. ibi excluduntur forme quiescentes ī suis subiectis. quarū nulla ē motus. vt albedo qz lz albedo si actus sue forma alicuius subiecti qō est in potentia. s. ad aliaz qualitatem: non tm̄ est p hoc ipsum mobile in vlteriori tēdentia ⁊c. ex quo albedo est forma quiescēs. Secūda diffinitio. Motus est actus. s. inhesiue mobilis inquantū mobile. id ē fm qꝫ est in vlteriori tendentia ad terminum ad quem. Tertia. Motus est actus imperfectus: qz partim dispositio p motum habetur non tm̄ tota. igit est actus imperfectꝰ. Quarta. Motus est actus mobilis. s. inhesiue ⁊ motus. s. effectiue. Cōmentator sic videt exponere diffinitionem motus. Motus est exitus de potētia ad actū inquātum exit de potentia ad actum. Auicenna sic. Motus est exitus de potentia in actū continue. id ē in continua tendentia ⁊ nō subito. s. sed successiue. Et he due diffinitiōes sūt indemonstrabiles. Sed ꝑma diffinitio si est demōstrabilis. per motū res dicitur in actu que ꝑius fuit in potentia. igitur motus est actus. Commētator tm̄ etiam aliam posuit diffinitionez dicens. Motus est acquisitio partis post partem illius perfectionis ad quam vadit: id est termini ad quem. Nec tamē diffinitio solum intelligitur de motu acquisitiuo: ⁊ sic corruptio ⁊ diminutio non sunt motus.

Diffinitio motus.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

¶ Ad dubiū respōdetur. diffinitio motus vt supra est intellecta est sufficiēs. Probat auto. Arest. hic in tertio. ⁊ xj. metha. Dico aūt motum actū eius qō est in potētia inquātum tale. Et. ij. de aia. Motus ē actꝰ imperfectus. Ratione pz per conditiones bone diffinitionis immo Arest. ꝓbat suam diffinitionem hic in textu p oēs species motus inductiue. vt Alteratio est actus alterabilis inquantum alterabile. Augmentatio est actus augmētabilis inquantum augmentabile. Motus localis est actus loci mutabilis inquantum loci mutabile. ⁊ sic de alijs speciebus.

¶ Arguitur prīo. Si motus esset actus vel esset p̄m⁹ aut secundus. Nō primus qꝛ procedit ab aīa siue forma substātiali q̄ ē actus primus. Nō secūdus. qꝛ motus producit aliū effectū: qꝛ motus ē calefactiu⁹. Itē vel est actus substātialis vel accidentalis. Non p̄mū qꝛ alteratio nō eēt motus. nō secundū: qꝛ generatio nō esset motus. Rñdetur ad primū ꝙ actus primus est omne illud quod ꝓducit aliquam operationem. Actus vero secūdus est illud quod producitur ab aliquo agente. Motus ergo est actus secūdus ex quo forma substantialis ipsum ꝓducit. ⁊ etiā est actus primus aliquo modo: qꝛ motus confricationis ꝓducit caliditatez. Ad secundū dr̄ ꝙ omnis motus est actus accidentalis. ex quo omnis mutatio vel successio est accidēs sed aliud est de terminis extrinsecis motus.

Actus primus.
Actus secundus.

¶ Arguit̄ secūdo diffinitio datur ꝑ opposita s. ꝑ actuz ⁊ potentiā que opponunt̄. ix. metha. Et commentator. j. de aīa. Actus ⁊ potētia sunt maxime differentie. ergo motus est actus vel ī actu ⁊ ī potentia quia per motū mobile est ī actu ⁊ in potētia vt probat diffinitio. Rñdet̄ ꝙ motus est actus inquātū ꝑ ipsuz mobile partē dispositionis vel termini ad quem acquisiuit. ⁊ est in potentia inquātū mobile ꝑ ipsum est in vlteriori acquisitione termini ad quē. Imo mobile etiam dicitur in actu: qꝛ acquisiuit vnam partem dispositionis. ⁊ est in potentia qꝛ nondū complete terminū ad quem acq̄siuit. Et sic non est inconueniens idem esse actū ⁊ potentiā vel in actu ⁊ ī potētia respectu diuersorū diuersimode: vel ī diuersis tp̄ibus. Imo dicit Aresto. hic in textu. Qm̄ autem quedam eadem sunt potentia ⁊ actu q̄uis non simul nō s̄m idem. ⁊ sic Arestot. ix. metha. intelligitur ꝙ actus ⁊ potentia opponuntur in eodem tempore respectu eiusdem ⁊ eodez modo considerando. Unde idem est in actu ⁊ potētia. Primo in diuersis tp̄ibus. vt celum est in actu respectu motus hodierni. ⁊ in potentia eiusdem fuit heri. Secūdo respectu diuersorū. vt hō actu est sciens ⁊ in potentia ad cursuz. Tertio ꝓ eodem tempore ⁊ respectu eiusdem sed diuersimode. vt cibus est in actu qꝛ agit in corpus. ⁊ idem cibus est in potentia: qꝛ in ipsum corpus recipitur.

Qñ actus ⁊ potentia opponuntur.

¶ Arguitur tertio. ex diffinitione seq̄tur ꝙ aīa est motus. quia est actus entis. s. corporis quod est in potētia ad multa: vt. ij. de anima. Anima est actus corporis phisici vitam habentis in potentia. Respondetur ꝙ anima non est motus cum sit substantia ⁊ actus substantialis. Sz hic actus accipitur ꝓ dispositione accidentali que fluit continue. Secundo dicitur ꝙ anima non est actus corporis s̄m ꝙ in potentia ad terminum ad quez alicuius motus lz aīa sit mouens principale ⁊ producat motum. Et sic pz quomodo motus est actus mouentis ⁊ quomodo ipsius mobilis. Et pro huius euidentia queritur consequenter.

18 ¶ Que cum ita sint, pātet motiuum in ipso mobili esse Id inquam quod mutatur. Est enim actus huius ab ipso motiuo. Motiui quoqz actus non alius quisquaz est: amborum nāqz actum esse oportet.

¶ Questio. .IX.

Utrũ motus sit in mobili vel in mo

uente vel in vtroq̃. Arest. hic in textu exp̃sse dicit ꝙ motus sit actus monẽtis ⁊ mobilis. Si ergo motus denoĩat mouẽs ⁊ ẽt mobile necesse ẽ ꝙ sit in vtroq̃ lz diuersimode. est enim in mobili tanq̃ in suo subiecto cui inheret sicut accidens ſm Arest. sed est in mouẽte effectiue. vel sicut effectus in sua causa. qꝛ mouens producit motũ. a qua ꝓductione denominatur mouens. Omne eniz quod alterum denoĩat necesse est ꝙ aliquo modo sit in illo. Et sic pz ꝙ idẽ est actus diuersoꝝ scz mouentis ⁊ mobilis. Uñ dicit Arest. iij. huius. Quare motus est actus vtriusq̃. s. mouentis ⁊ mobilis. ⁊. xj. meta. Motus est in mobili actus enim eius est a motiuo. ⁊ etiã motiui actus nõ est aliud q̃ motus. opz eni eundẽ motũ esse actũ amboꝝ. Ita ergo intelligit̃ qũo motus sit in mouente ⁊ qũo in mobili.

Motus duo denoĩat.

¶ Notãdũ prĩo ꝙ scdz Arest. iiij. phi. aliqd est in alio octo modis. Primo sicut pars in suo toto. vt digitus est in manu. ⁊ manus in brachio. Scdo sicut totũ in suis ꝑtibus. vt domus est in pariete tecto ⁊ fundamẽto. ⁊ manus est in q̃nq̃ digitis. Tertio sicut genus ⁊ supius in spẽ vel inferiori. vt subã est in hoĩe ⁊ brutũ in leone. Quarto ecõtra sicut spẽs in suo genere qꝛ inferius ꝯtinet̃ in supiori vt hõ ⁊ asin⁹ sũt in aĩali. Quinto sicut aliq̃d in suo subiecto inhesiue. vt forma ẽ ĩ mã ꝑma. ⁊ albedo in pariete. ⁊ mot⁹ in mobili. Et hoc mõ q̃rit qõ pñs an motus inhereat mobili vel mouẽti. Sexto sicut effectus in sua cã vt motus est in mouẽte. Uñ Arest. iiij. phisicoꝝ. Motus est in primo motiuo. s. effectiue non autem inhesiue. Itẽ isto modo regnũ in suo rege. Septimo sicut res in suo fine. vt hõ est in omnibus animalibus. Octauo sicut locatum in loco vel contentum in continente. vt hõ est in aere ⁊ vinum in vase. vnde. Insunt pars totum genus species calor igni. Rex in regno res in fine locoq̃ locatum.

Aliqd ẽ ĩ alio.

Octo modi es-
-sendi in

Boetius addit nonũ modum scz accidentis in subiecto.

¶ Notandum scdo. ꝙ mobile ꝓpe est illud cui põt inesse motus inhesiue. ⁊ in habentibus materiam est mã prima cui inherent oĩa accñtia corpalia: sicut est motus magnitudo color. ⁊ in ꝓposito mobile est ad oẽs species motus siue moueat̃ motu alterationis gñationis vel motu locali ⁊c̃. Accidentia tñ ẽt mouentur localiter ad motũ suoꝝ subiectoꝝ. Ipsis vero non inheret motus sed coassistit. In toto aũt ꝯposito motus inheret materie ⁊ nõ forme subãli. qꝛ ipsa mouet. Et lz etiam moueat̃ ⁊ denoĩetur moueri: tñ hoc est quia motus inherens materie denominat totum cõpositum moueri. ĩmo forma per se nõ mouet̃ sed ꝑ accidens.

Mobile.

¶ Rñsio. mot⁹ solũ est inhesiue ĩ mobili lz effectiue sit in mouente ⁊ ipsum denoĩet mouens. ꝓbat̃ auto. Arest. iij. huius dicentis. Et dubiũ manifestũ est ꝙ motus est in mobili. Et. xj. meta. Motus est in mobili Itẽ. ix. metha. Et totaliter motus est in eo qõ mouet̃. Cõmentator. iij. huius. Motus est in re mota. Ratione Arest. ꝓbat̃. si motus esset inhesiue in mouẽte tunc oẽ mouens moueret̃. qõ est falsum. qꝛ primus motor est ĩmobilis. ij.

huius. In quocūqꝫ enim ineſt motus inheſiue illud moueꝫ ex quo accidens denoīat ſuū ſubiectū paſſiue. qm̄ recipiꝫ ab eodeꝫ. Itez motus eſt accīs pure ſucceſſiuum vt ſupra patuit. igr̄ neceſſario eſt in aliquo ſubiecto pmanenti. ſz illud eſt ipſum mobile. qz mobile eſt illud in quo actu vel potentia eſt motꝰ ſubiectiue. Item oē accidēs eſt in aliquo ſubiecto qz accidentis eſt ineſſe. iiij. meta. ſed motus eſt accidens vt ſupra probatū eſt. igiꝫ eſt in ſubiecto. ſed illō nō eſt mouens. alias omne mouens moueꝫ. ergo eſt in mobili. qz nihil motus denoīat niſi mouens ⁊ mobile. Nota.

¶Arguitur prīo. motus eſt in duobꝰ ſubiectis. v. phi. ergo eſt etiā ſubiectiue in mouente. R̄ndeꝫ qꝫ auctas ſic intelligiꝫ. motus eſt inter duos terminos affirmatiuos. ſ. a quo ⁊ ad quem.

¶Arguitur ſcōo. oīne qō mouetur in illo eſt motꝰ ſubiectiue. ſz oē mouēs moueꝫ. iij. phi. igiꝫ in mouēte eſt motꝰ inheſiue. imo idu/ctiue de oibꝰ agētibus nālibꝰ p̄ pz. ⁊ de aīalibꝰ. qz ſūt mouētia ⁊ ēt mouentur ſīr lapis mouet ſe deorſum ⁊ tī moueꝫ. R̄ndeꝫ qꝫ oē mouēs phiſicū ſiue cō/poſitū etiam moueꝫ. Unī ſubiungit Areſt. in textu. Eſt enī quoddā mouentiū īmobile. Ad ſcōm oꝫ ocedendo qꝫ oē mouens p̄ter intelligentiam ēt moueꝫ. ⁊ ſic in eo ē motus inheſiue. nō inquātū eſt mouēs ſed inquātū eſt mobile met ideo in mouente eſt motus inheſiue. nō niſi quia eſt mobile. Scitu dignū.

¶Arguitur tertio. ſi motꝰ eſt ſolū iheſiue ī mobili vel in oī vel in aliquo ⁊ aliquo nō. ſz nullū illoꝝ videꝫ dicendū. Nō pmū qz acci dentia ſunt mobilia ⁊ eis nō inheret motus. Neqꝫ ſecūdū. qz nō videꝫ ratio diuerſitatis. Itē ſequereꝫ qꝫ motus nō denoīaret mouēs ex quo nō eſt in eo. R̄ndeꝫ ad primū motus nō inheret cuilibet mobili qz non accidentibus q̄ tī mouenꝫ. Neqꝫ forme ſubāli principaliter inheret motus. ſed materie prime. Ad ſecundū dicitꝫ qꝫ motus denoīat mouens tanq̄ actus extrinſecus ⁊ effe/ctus ſuam cauſam: ⁊ eſt in eo aliquo modo. quia effectiue ſicut in ſimili di/uitie denominant aliquem diuitez ⁊ tī ſunt extrinſece. Quia aūt oīs actio na turalis ſm autoreꝫ ſex p̄ncipioꝝ fundaꝫ in motu: ⁊ eſt īpoſſibibile qꝫ fiat mo tus ſine actione. Ideo de actione Areſto. in textu ſubiungit talem queſtionez vel ſimilem.

19 ¶Exiſtit autez hoc loco dubitatio diſſerendi facultati accōmodata. Neceſſe eſt enī ipſum aut in priuatione: aut in potentia fortaſſe actū aliquez eſſe ipſius actiui: ⁊ etiā ipſius paſſiui. Eſt enī actio qdem illius: paſſio ve/ro huiꝰ: ⁊ opus finiſue illius factū: huiꝰ affectus.

22 ¶Omnino aūt neqꝫ doctio ꝓpꝛie idez eſt qō diſcipli/na: neqꝫ actio idez qō paſſio. ſed motus cui hec inſunt. Nā huius in hoc: ⁊ huius eſſe actum ab hoc diuerſuꝫ eſt ratione.

¶ Questio. X

Utrum actio sit passio et econtra.

Pro cuius veritate Arest. arguit ⁊ pro eius falsitate. que rõnes infra patebũt. Tandem concludere videt̃ ꝙ idem actus sit actio ⁊ passio actiui ⁊ passiui. iõ de actione ⁊ passione hic est videndum.

Actio actiue. ¶ Notãdũ prĩo ꝙ actio capit̃ prĩo ꝯcretiue. s. ꝑ suo fundamento ⁊ duplr̃. s. Actiue pro ipso agente. Unũ autor sex principioꝝ dicit Passio est effectus illatioq; actionis id est agentis. sicut sepe ecõtra cõcretuꝫ ponit̃ pro suo abstracto vt. v. phisi. Agentis nõ est motus id est actionis nõ ẽ motus. Scdo passiue pro ipsa re que agit̃ ⁊ producit̃ ab agente vt mensa est actio lignifabri. Tertio sicut in ꝓposito ⁊ ꝓpe accipit̃ abstractiue ꝑ ipsa opatione ⁊ dispositione mediante q̃ agens ꝓducit effectũ in patiẽs. ⁊ sic est quoddã mediũ inter agens ⁊ patiens. Et diffinit sic autor sex p̃ncipioꝝ. Actio est ꝟ quam in id quod subijcitur agere dicimur. Et intelligitur sic. actio est dispositio ꝟm quã id est mediante qua dicimur ⁊ denoĩamur agere in passum vt locutio. percussio. qꝛ ꝟm locutionem dicimur loquentes. Uel sic. Actio est dispositio qua presente agere dicimur. Per hoc ꝙ dr̃ dispositio excludit̃ manus securis vel simile. qꝛ ꝟm securim dicimur etiam secantes. Per hoc aũt ꝙ dicitur agere excludunt̃ oẽs forme q̃escentes in suis subiectis quaꝝ nulla est actio. ⁊ lꝫ ꝟm q̃litatẽ dicamur q̃les vt ꝟm albedinẽ albi. nõ tñ agentes dicimur ꝟm albedinẽ. Actio aũt multas hꝫ diuisiones. Prima. Actionũ quedã est. Naturalis que fit in subiecto successiue ⁊ mediante ꝯcursu causaꝝ particularium ⁊ secundarum. ⁊ de illa intelligit̃ diffinitio p̃dicta. Alia supernaturalis dicitur. s. que fit extra subiectum vt creatio. vel in instanti vt infusio gratie. vl̃ sine concursu ⁊ adiutorio causaꝝ ꝑticulariũ vt iustificatio peccatoꝝ. Uel sic breuiter Est que fit sine ꝯcursu causaꝝ secundaꝝ. Secũda diuisio. Actionũ alia est acq̃sitiua vt gñatio. Alia deꝑditiua vt corruptio. ⁊ nãliter vna nunq̃ est sine alia qꝛ generatio vnius est corruptio alterius ⁊ econtra. j. de generatione. Tertia Actionũ quedam est spũalis: per quam producitur effectus insensibilis vt generatio scientie: influẽtia occulta celi. Alia est corꝑalis siue materialis ꝑ quã producit̃ effectus sensu perceptibilis vt interfectio: percussio. Unde autor sex principiorum. Actionum alia quidez aĩe. alia corporis. Quarta. Actionum q̃dam dicit̃ transiens scꝫ q̃ ꝓducit̃ ab agente in passum ab eo distinctum ⁊ separatum. vt frigefactio aque a frigiditate aeris. locutio. sectio. calefactio stube. Alia est ĩmanens q̃ producitur ab agente ⁊ nõ emanat in aliud passum ab eo distinctum. vt nolitio volitio refrigefactio aque a sua forma. Hec diuisio colligit̃. j. ethicorum. ⁊. ix. meta.

Passiue. Abstractiue. Actio naturalis. Super naturalis. Acq̃sitiua. Deperditiua. Spiritualis Corporalis. Transiens. Immanens. Diuisio. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

Passio. ¶ Notandũ secũdo ꝙ passio in diuersis locis accipit̃ multiplr̃. Prĩo largissime ⁊ logicaliter ꝑ oĩ re q̃ significat̃ ꝑ verbũ passiuum sicut actio logicaliter capit̃ ꝑ oĩ re q̃ significat̃ ꝑ verbũ actiuũ. ⁊ sic q̃libet res est actio. qꝛ oĩs res diligit se ꝑmanere: cõmentator. j. phisicoꝝ. ⁊ etiaꝫ oĩs res est passio qꝛ ꝯseruat̃ siue imaginat̃. Secũdo ꝓut est tertia species q̃litatis ca-

3 pit̄ pro qualitate q̄ cito trāsit vt verecūdia. Tertio ꝓ quolibet accidēte. vt. j. de
gene. materia nunq̄ꝫ est sine forma ⁊ passiōe. Et. j. phisi. passiones sunt insepa-
4 biles a suis subiectis. Quarto capit̄ vt in phia morali pro illo qd̄ sequit̄ appe
titum sensitiuum vt ira. vñ. ij. Ethicoꝝ dicitur. Uirtus refrenat passiōes. Quat
tuor enim sunt passiones ad quas oēs alie reducunt̄. s. ira gaudium spes ⁊ do
5 lor. Quinto ꝓ ꝓpria passione alicuius subiecti vt risibilitas est passio hominis
6 Et. iiij. phisi. tp̄s est passio motus. Sexto ꝓ conceptu alicuius rei qui dicit̄ pas
sio. qꝛ recipitur. vt oīa mentalia dicuntur passiones. j. Periar. Sūt ergo ea q̄
sunt in voce earum que sunt in mente passionum note id est signa. Ultimo si Ultimo
cut in ꝓposito ⁊ proprie dꝫ capi ꝓ illa dispōne q̄ recipit̄ in passum. vt ꝑcussio
est passio iohannis qui illam recipit a petro. Et sic diffinitur ꝑm autorem sex
principiorum. Passio est effectus illatioqꝫ actiōis id est agentis. Unde breui
ter ꝓ intellectu huius questiōis est considerandum. ꝙ sicut conclusio ꝓbabit Intellectus qōnis
idem actus quē ꝓducit agens in passum dicit̄ actio ⁊ passio. actio inquantuꝫ
emanat ab agēte. ⁊ passio inq̄ꝫtū recipit̄ in patiēs. Exēplū. Percussio siue act⁹
ꝑcutiendi est actio inq̄ꝫtū ꝓducit̄ a ꝑcutiēte ⁊ eadē ꝑcussio dr̄ passio inq̄ꝫtū re
cipit̄ in ꝑcussum. vñ in re idē sunt actio ⁊ passio ⁊ differūt solū formal̄r ⁊ rōe.

¶ Rn̄detur ad qōneꝫ. Oīs actio naturalis in re est pas-
sio ⁊ ecōtra. ⁊ nō differūt nisi rōne. Patet autoritate Arest. qui probat eundeꝫ
actum esse agentis ⁊ patientis. Et cōmentator. Actio ⁊ passio sunt idem. ⁊ cō-
mentator. v. metha. Dispositio media inter agens ⁊ patiens est actio respectu
agentis ⁊ passio respectu patientis. Idem. Actio ⁊ passio sunt vnum subiecto
⁊ duo diffinitione. Et ratione tali Aresto. Idem est actus mouentis ⁊ mobi-
lis vt per longum probat de motu. sed omne mouens est agens ⁊ ecōtra ⁊ oē
mobile est patiens ⁊ econtra. ergo idem erit actus agentis ⁊ patientis. ille au-
tem actus nihil est aliud q̄ꝫ actio agentis. ergo actio est passio. Item Arest. iij.
huius. Actio non abscinditur sed est hoc in hoc. Commentator. Nō dicimus
ꝙ actio agentis est in patiente ꝑm ꝙ abscinditur ab agente: qm̄ si hoc esset nō
esset agentis sed ꝑm ꝙ continuatur ex hoc scꝫ agente in hoc scꝫ patiens. Ex il-
lis verbis claret ꝙ actus agentis est actio ⁊ passio. ⁊ differūt solo noīe. Iō dr̄
iij. huius. Actio ē agētis vt a quo sꝫ patiētis vt in quo. Itē passio ꝑꝫ autorē sex
p̄ncipioꝝ est effectus illatioqꝫ actionis. sed agens ꝓducit illuꝫ effectū vel actū
ergo actio est passio. Item hec percussio est actio: qꝛ est actus ꝑcutientis. ⁊ ea
dem ꝑcussio est passio qꝛ recipit̄ in percussum. igitur actio est passio. immo d̄
monstrando omnes actiones inductiue ita de illis verum est dicere. Omnis
enim actio recipitur in aliquid ⁊ illud dicitur passum. non enim recipitur in
agens qꝛ al̄s omne agens pateretur ⁊ omne mouens moueretur cōtra Arest.
in hoc tertio: qui hac etiam ratione probat ꝙ motus non recipiatur ī mouēs
sed in mobile sed omne mouens est agens ⁊ econtra vt patet inductiue.

¶ Arguitur primo ⁊ rōne Aresto. Actio nō est passio:
qꝛ actio est actus agentis ⁊ passio est actus patientis. tunc si sunt idē aut erūt
in agente aut in patiente: aut actio in agente ⁊ passio in patiente. Non primuꝫ
qꝛ al̄s oē mouens mouebitur: aut in aliquo erit motus quod non mouetur:

quozum vtrūqz est falsum. Non secundum. qz actus non erit in eo cuius est actus. ex quo actio erit in patiente. Non tertium. qz tūc sicut prīmo oē mouēs mouebitur. Item agens ꝛ patiens sunt diuersa fm spēm ꝛ sic nō possunt hr̄e eundem actū. Itē si actio est passio tūc agēs erit patiens ꝛ agere erit pati. Rn̄det Aresto. qp actio sit in patiēte ꝛ in passum recipiat neqz hoc est incōueniēs Un̄ dicit: aut neqz alterius actū in altero eē incōueniēs est. Itē ēt nō est incōueniens qp idem sit actus diuersoꝝ scz agētis ꝛ patiētis: tn̄ diuersimode vt supra. Immo dicit Arest. qp nō sequat̄ qp agere sit pati. sicut idē est spaciū ascendentis ꝛ descendentis. ꝛ tn̄ descēdere non est ascendere. Et sicut eadez est via a thebis ad athenas ꝛ econtra: licet terminus a quo ꝛ ad quem non sint idem nec tenet per locum a coniugatis: actio est passio igitur agens est patiēs. quia intelligitur de predicationibus quiditatiuis.

¶ Arguitur scōo autoritate cōmentatoris. iij. phisico. Actio ꝛ passio differūt q̄ditatiue. Et Arest. neqz doctio cū doctrina neqz actio cum passione idē ꝑprie est. Rn̄det̄ qp actio ꝛ passio differūt quiditatiue ꝛ pro prie id est formaliter vel ratione. Ita enim cōmentator hic exposuit.

¶ Arguitur tertio. Arest. j. posterioꝝ dicit illā esse immediatā vbi vnū genus generalissimū negatur de alio vt actio non est passio

Distinctio predicamentorū ratōis est.

Rn̄det̄ qp Arest. oz intelligi cū signo reduplicatiuo. vt actio inquātū actio nō est passio inquātū passio. ꝛ illa est vera qz fm Themistiū p̄dicamēta distinguunt scz rōne vel formaliter ab inuicē: nō aūt realiter. Ita ēt soluit̄ rō alioꝝ qui non tenēt ipsam cōclusionē. s. q̄cūqz differūt genere differūt specie. v. metha. Sed quecūqz differūt specie differunt realiter. sed actio ꝛ passio differūt genere. qz Arest. intelligit̄ de genere phisico vt esse substātiā quātitatē qualitatem ꝛc. ꝛ sic actio ꝛ passio nō differūt genere: cū idem actus sit actio ꝛ passio licet differant genere logicali. ¶ Secundo de actione queritur.

19 ¶ Si igitur ambo sint motus. sintqz diuersi in quo nā sunt: aut enim in patiente ꝛ eo qō mouetur sunt ambo: aut actio q̄dez est in agente: passio vero in patiente.

¶ Questio. XI

Vtrum actio sit in agente et passio in patiente.

Pro quo est notā dū qp fm autorē sex p̄ncipioꝝ. Actio fundatur in motu. qō nō est intelligēdū subiectiue. qz als accidentis eēt accidēs vel idē fundaret̄ in seipso. sed oꝝ fundari in motu. qz vt idem dicit omnis actio ī motu est ꝛ omnis motus in actiōe firmabit̄ ꝛ ꝑpriū est actionis in motu esse sic ꝑprium est motus esse in actione. Hec autoꝝ sex principioꝝ. Impossibile enim est motum fieri sine actione ꝛ impossibile est fieri actionez sine motu: ad minus large accepto. Immo qō ego defendo: hec tria in re idem sunt: motꝰ actio ꝛ passio. ꝛ non differunt nisi sola rōne vel formaliter. qz qō effectiue denominat mouens est motus ꝛ recipitur in passum siue mobile ēt est motus. sed cum oē mouens sit agens ꝛ econtra necesse est qp actus mouentis ꝛ agen-

Actio: passio: motus re idem rōne differunt

tis idem sit. ⁊ cum oīs actio sit passio vt precedenti cōclusione ꝓbatū est ergo motus actio ⁊ passio idē actus sunt. Itē ꝑ inductiue de oī actōe ꝙ sit motus per diffinitionem motus supra expressam. Item sicut idem actus est mouētis ⁊ mobilis: ita idē actus est actiui ⁊ passiui vt ꝑ. iij. phisicoꝝ. sed iste actus dicitur motus inquantum ꝑ tale agens siue mouens acquirit successiue terminus ad quē. ⁊ dicit actio inquātū ꝓcedit ab agēte. ⁊ dicit passio inquātū recipitur in mobile siue passum. Hinc est ꝙ sicut motus est difficilis cognitionis in sua essentia quid sit: ita etiaꝫ actio ⁊ passio. ¶ Sed diceres. Tñ dicit autor ser ꝑncipioꝝ. Non est motus actio sed quale. Respondetur ꝙ motus sub ea ratione qua est motus est ens imperfectum. ⁊ propterea nullius est actiuitatis saltez per se. actio vero qz denominat agens ⁊ ipsam actiuitatem videt sapere nām entis perfecti. vñ rō motus non est tante perfectionis sicut rō actionis. ⁊ sic differūt formaliter. Uel dicitur ꝙ autoritas in ꝓbatiua scia nō ligat nisi pediss quam secum habeat rationem. Secundo. Multe sunt actiones sine motu. ergo non sunt idem: qz intellectio nolitio ⁊ illuminatio medij sunt actōes ⁊ fiūt sine motu. Rñdet ꝙ sicut sunt actiones spirituales: ita etiaꝫ sunt motus. qz ad minus alterationes: ⁊ hoc sufficit: reddendo singula singulis. ergo sicut oīs actio est motus ita omnis motus est actio. ⁊ sicut omne mouens est agēs: ita omne passum est mobile ⁊c.

Dicereꝫ. Respondetur. Arguitur. Respondetur.

¶ Scōo est notādū ꝙ ad omnez actōez tria necessario requirūtur realiter distincta. scz ꝑncipiū ꝓductiuū siue agēs. subiectū recipiēs siue passum. ⁊ actio siue dispō media inter agens ⁊ patiens. Licet alij ponant vltra ista tria sex respectus scz agentis ad patiens. agentis ad actionem. patiētis ad passionem. actionis ad passionem. ⁊ sic de alijs: realiter distinctos a tribus predictis. sed illud totum est ſm intellectum ⁊ nullam habet subsistentiā in re ad extra. igit tria ꝑdicta ad oēm actōez sufficiūt si agēs sit applicatū patiēti sufficienter: alꝫ in aliqua re simplicissima essent infiniti respect⁹ realiter distincti: qō vt absurdū. Illud tñ latius reprobat in alijs locis ꝙ respectus nō ē distinctus a rebus a quibus sumitur. Ideoqz est ad presens transeundum.

Tria requirūtur in omni actione.

¶ Respondetur ad dubiū. Tā actio q̄z passio est subiectiue in patiente ⁊ non in agente nisi effectiue. Patet. qz passio ſm omnes inheret patienti. Uñ. ix. metha. edificatio est in edificato et cōterio in conterto. sed cum idem sit actio et passio vt supra. igitur actio etiam est subiectiue i passo. Item motus inheret mobili. sed omnis actio est motus vt supra ꝓbatuꝫ ē. Et tamen verum ꝙ actio aliquo modo est in agente. quia actio denoiat agens ergo necessario est in ipso. sed hoc est verum effectiue. sicut motus est in mouente et effectus in sua causa. Si enim inhesiue actio esset in agente: tunc cuꝫ actio sit motus omne agens semper ageret: moueretur. et omne agēs esset patiens. quia illud est patiens in quod recipitur aliqua forma. sed actio recipitur ſm aduersarium in agens. igitur sicut motus est in mouente solum effectiue et denoiatiue. iij. phisi. et in mobili inhesiue: ita actio est in agēte effectiue ⁊ in passo subiectiue. Hoc voluit dicere commentator: cum inquit. Actio artis carpentarie est in carpentatore. et idem. v. metha. Abscisio cultelli est in cul-

tello sicut actio manus est in manu ⁊ sicut calor in igne. Itẽ. j. ethicoꝝ. Honor est in honorãte ⁊ nõ honorato. Et. iij. phisi. Actio alicuius necessariũ est ꝙ sit in se. Ille enim ⁊ similes autoritates intelligunt̃ effectiue. Hoc ẽt mõ intelligitur Auic. ij. phisi. dicens. Dicũt aliqui ꝙ motio ⁊ motus sunt vna essentia ⁊ in patiente. sed dicemus subtiliori mõ ⁊ ꝙ veritas rei sic se hꝫ ꝙ mouere est dispositio mouentis non moti. ⁊ hoc intellige effectiue. ⁊ operatio moti ad mouentem est dispositio moti non mouentis. ⁊ hoc intellige inhesiue.

¶ Arguitur prĩo. si actio est in patiente tũc ipsũ aliquo mõ denoĩat agẽs. ⁊ sic oẽ patiens erit agens qđ est falsum de materia prima. Rñdet̃ ꝙ actio est inhesiue in patiente nõ inquãtũ actio sed inquãtũ ẽ passio scꝫ inquantum recipit̃ in passum. ⁊ sic actio ⁊ passio sunt duo nomina ⁊ vna res significatiue: vñ actio nomen actionis perdit cum recipitur in passum.

¶ Arguit̃ scđo. autoritate cõmentatoris. viij. phisicoꝝ. Perfectio vniuscuiusqꝫ rei est formal'r in ipso. sed actio ꝑficit agens ꝑm oẽs. igit̃ est in agente. Rñdet̃ ꝯcedendo totum argumẽtũ. qꝛ actio est in agẽte cuꝫ ip̃m denoĩet. qꝛ ad minus effectiue. Et sic intelligit̃ cõmẽtator ꝙ ꝑfectio cuiuslibet rei est aliquo modo in ipsa re quam ꝑficit. al's enim deus ⁊ intelligentia possent moueri ⁊ repati in agendo: qđ Arest. nõ cõcederet. Itẽ actio denoĩat agẽs q̃dã denoiatiõe extrinseca sic̃ diuitie diuitẽ ⁊ tñ nõ sc̃ ĩ diuite subiectiue.

In scđo ⁊ vltimo tractatu huius tertij Arest. tractat ⁊ determinat de infinito per sex capitula. In primo ꝓbat ꝙ consideratio de infinito spectet ad ph̃m naturalẽ. qꝛ ipse tractat đ magnitudinibus motu ⁊ tꝑe. sed finitũ ⁊ infinitũ sunt passiões quantitatis. Immo oẽs qui de nã aliquid locuti sunt fecerunt mentionẽ de infinito. Et tunc ponit cõsequenter opiniões antiquoꝝ scꝫ platonis ⁊ pythagore quomodo imaginati sunt infinitum. In scđo capitulo arguit ꝙ infinitum sit actu. scđo ꝓbat quinqꝫ rõnibus ꝙ non sit vt infra circa conclusionem. In tertio capitulo infert ꝙ infinituꝫ quodammõ sit: qꝛ tempus est infinitum. ⁊ quodammodo non est: qꝛ in magnitudinibus non ẽ. Et dicit ꝙ non ponendo infinitum accidunt multa inconueniẽtia. In quarto capitulo ponit diffinitionem ⁊ acceptionez infiniti vt infra latius. In q̃nto reprobat diffinitionem antiquorum de infinito vt in textu. In vltimo vero capitulo. Aresto. ostendit causam finitatis ⁊ infinitatis vt infra latius. Super secundo autem capitulo mouetur talis questio.

42 ¶ Sed si magis naturaliter contemplabimur: ex hisce que deinceps dicentur: nullum infinitum corpus in ratione rerum esse videbitur: nec enim compositum esse potest: nec simplex.

¶ Questio. XII

Vtrum aliquod corpus sensibile sit

actu infinitum siue aliqua magnitudo. Pro qua est primo considerandum ꝙ corpus sensibile est qđ potest sentiri aliquo sensu. ⁊ Aresto. j. celi. vtitur illis

Corpus sensibile.

terminis corpus ⁊ magnitudo tanq̃ sinonimis. sicut etiam omnes mathematici dicentes: corpus est magnitudo que tribus dimensionibus diuiditur. vt infra latius de linea giratiua dicetur.

¶ Notãdũ secũdo: q̃ infinitum logicaliter exponitur multis modis chathegoreumatice ⁊ sinchathegoreumatice positiue ⁊ p̃uatiue.

1 De quo videat̃. j. phisi. ista qõne. Utrum infinitum sit nobis ignotum. Arest. tñ hic in textu ponit multas acceptiões infiniti: dicẽs. Primũ igit̃ determinãdũ quot modis dicit̃ infinitũ. Uno q̃dẽ igit̃ mõ qõ impossibile est transiri ex eo qõ non est aptum transiri vt vox est inuisibilis. Aliter aũt transituz hñs in consummabilem aut qõ vix aut qõ aptum natum est habere nõ tñ hz trãsituz aut finem. Amplius infinitũ esse aut ꝟm appositionem aut ꝟm diuisionez aut vtroqz mõ. Easdem acceptões ẽt ponit. xj. metha. Primo ergo infinitum capitur negatiue ꝑ non finito. scz quod de sua natura nõ põt trãsiri. vt oẽ indiuisibile. sicut in simili vox dicitur inuisibilis qz non est visibilis. ⁊ sic non datur

2 medium inter finitum ⁊ infinitum qz opponunt̃ contradictorie. Scdo accipitur ꝓprie ꝓut est ꝓpria passio quantitatis. j. phisi. Finitũ ⁊ infinitum soli quãtitati congruunt. ⁊ sic est. quod hz transitum incõsummabilẽ. hoc est ꝟm commentatorem cuius quãtitas terminat̃. Cõmẽtator. j. phisi. Infinitũ est quãtũ non terminatum. Uel aliter. Infinitum est cuius quãtitatẽ accipientib⁹ semp

1 est aliq̃d extra accipere. Tale ergo si esset hẽret duas cõditiones. Prima q̃ nõ posset consumi ꝑ ablationem ꝑtiũ infinitarum quotienscunqz factã. Uñ dicit Arest. j. celi. Contingit infinita existẽte magnitudine quantumcunqz auferre.

2 Scda q̃ nõ posset determinari cuius quantitatis esset. Ergo si q̃rit̃ cuius quãtitatis est: nõ põt aliter responderi nisi infinite. Infinitum ergo ꝟm quantitatem cõtinuam: ꝟm extensionem: in magnitudine: ⁊ infinitum in actu idẽ sunt.

3 ⁊ de illo querit presens qõ ⁊ ẽt imediate sequẽs. Tertio infinitũ dicitur quod

4 lz possit ꝑtrãsiri tñ cum magna difficultate. vt via longa. Quarto dicitur illud quod ratione spacij põt trasiri: nõ tñ transitur propter impedimẽtum. vt ꝓfun

5 ditas maris. Quinto dicitur infinitum ꝟm appositionem siue additionẽ vt numerus. qz quocunqz assignato est dabilis maior vt infra. vnde numerus cre

6 scit in infinitum. Sexto dicitur infinitum ꝟm diuisionem quod põt diuidi in infinitas partes. vt oẽ continuum qõ diuidit̃ in infinitas ꝑtes ꝓportionales.

7 ⁊ illud dicitur infinitum in potentia siue potentionaliter. Septimo dr̃ infinitum ꝟm appositionem ⁊ diuisionem sil̃ vt tp̃s qz est numerus ⁊ ẽt est motus.

¶ Ex hijs pz quid sit infinitum ꝓprie siue actu. ⁊ quid in potentia: q̃d ꝟm quãtitatem ɔtinuã qz est magnitudo infinita vel infinitum in actu: ⁊ quid ꝟz quãtitatem discretam: qz est numerus. Idem enim est infinitũ extẽsiuuz. in mole. in quãtitate. ⁊ infinitum in magnitudine siue in actu. sicut idem est infinitum intensiuum. in qualitate vel qualificatiuum scz qõ hz infinitos gradus ⁊ actu nullum tale dat̃ nisi sicut ɔtinuũ est infinitum. Aliud vero est infinitum in vigore scz qõ est infinite potentie ⁊ virtutis. id est cuius potentia non põt vnq̃ exhauriri vt primus motor ꝟm Arest. viij. phisi. Aliud est infinitum ꝟm durationem quod durat per infinitum tp̃s id est quod non hz principium neqz finem semper tamen durans. vt celum mundus ꝟm Aresto. ⁊ ꝟm religionem

Acceptiones infiniti.

Conditio

Correlarium

Infinituz vigore

Duratione.

dicitur eternum. Ex illis ergo omnibus pz ꝙ infinitum cōiter vsitatur hijs q̄n
qz modis scilicet Infinitum in quantitate. Infinitum intēsiue. Infinitum in
vigore. Infinitum duratiue. ⁊ infinitum in potentia.

¶ Respōdetur ad qōnez. Nulla magnitudo neqz ali/
quod corpus est actu infinitū. Patet ꝑ autoritatē. Arest. iij. huius qui sic con
clusit. Qꝛ aūt impossibile sit corpus infinitum esse sensibile ex hijs manifestū.
Idem infinitum aūt impossibile est esse aliqd̄ corpus. Et. xj metha. Non ɔtin
git actu esse infinitum. Et. j. celi. Impossibile est corpus infinitū sensibile esse.
Ratio Are. Et probat hoc Aresto. hic. ⁊. j. celi multis rōnibus: quaruz Prima est ista. Si Prima:
esset corpus infinitum: illd̄ esset simplex vel cōpositum. Non compositum. qꝛ
esset compositum ex elementis finitis in magnitudine. et sic non erit infinitū:
ex quo impossibile est compositum esse infinitum cuz partes principales sint
finite. vel esset compositum ex vno elemento infinito ⁊ alijs finitis. sz tūc ele/
mentum infinitum corrumperet alia: cum eēt infinite actiuitatis. neqz pōt cō
poni ex pluribus elementis infinitis. ⁊ sic plura eēnt infinita simul qd̄ est im/
possibile. Vel esset simplex scz elemētum: tunc illud corrumperet alia elemēta
Secunda rō. Si esset infinitum corpus: vel illud esset homogeneuz vel eutro 2
geneum. Non primum. qꝛ aut semꝑ moueret ⁊ sic requireret infinitum locuz
immo non esset maior rō quare moueret sursum q̄z deorsuz vel semꝑ quiesce
ret. ⁊ sic non est maior ratio quare quiescat hic q̄z alibi. Neqz est corpus eu/
trogeneum. quia vel partes essent finite ⁊ sic non faciunt infinitum. vel infi
nite ⁊ sic plura erunt infinita. vel aliqua infinita ⁊ alie finite ⁊ sic infinita cor/
rumperet omnes alias. Tertia ratio. Si esset corpus infinitum: vel esset gra 3
ue totaliter ⁊ sic moueretur deorsum. vel totum leue ⁊ sic moueretur sursum:
quorum vtrunqz est impossibile. vel partiz esset graue ⁊ partim leue: ⁊ sic ha
bebit medium vel vltimum quod est contra rationem infiniti. Quarta ⁊ q̄n 4
ta ratio. Quicquid est in loco est finitum. sed oē corpus est in loco. Item quic
quid terminatur superficie est finitum. iij. phisicoꝝ. sed omnis magnitudo ter
minatur superficie. vt pz ex eius diffinitione. Item vel esset in celo: ⁊ sic termi
natur. vel extra: sed extra celum nihil est. j. celi. vel partim in celo ⁊ partim ex/
tra. ⁊ sic iterum terminatur in vna parte. Eisdem rationibus probatur etiaz ꝙ
nullum corpus naturaliter potest esse infinitum.

¶ Arguitur primo ⁊ ratiōibus. Aresto in textu. Tem
pus est infinitum. Item mathematici supponunt infinitam magnitudinem.
Item generationes ⁊ corruptiones sunt infinite. Itez quarto: accepto aliquo
corpore vel illud est infinitum: ⁊ habetur intentum. vel finitum ⁊ de illo pari/
ter ita queritur. tunc aut erit infinitum aut processus in infinitum. quia si est
finitum necesse est ipsum finiri ad aliud ⁊ iterū illud ad aliud corpus. Respō
detur ad primum ⁊ tertium: tempus est infinitum in duratione: ita etiam ge/
neratōes ⁊ corruptiōes. nō āt i magnitudine. Ad scd̄z mathematici imaginā̄t
magnitudinē infinitā. sz credere imaginatiōi est incōueniēs. iij. phisi. Vñ ma
thematici iudicāt sz imaginationē. Phisici sz sensum. Methaphisici sz ītelle
ctū. Ad q̄rtū dr̄ ꝙ status est in vltima spera q̄ terminat̄ seipsa ⁊ nō alio corpe.

¶ Arguitur scdo. Materia pria nō determinat sibi certā quātitatē. igit̄ est infinita. Uñ cōmentator. In materia prima sunt dimēsiones interminate. sed dimēsio est ipsa magnitudo. igit̄ est magnitudo infinita Itē angelus non est finitus. igit̄ infinitus. qz si vnū oppositoꝝ nō inest tūc reliquum inest. Rñdet̄ ꝙ mā prima est infinita id est incerta. qz non determinat sibi certā quātitatem: non aūt ꝓprie est infinita. Ad aliud est dicendum ꝙ Arest. intelligit̄ de oppositis existentib⁹. Scdo dr̄ ꝙ intelligat̄ de illis oppositis inter q̄ nō dat̄ mediū mō mediū inter finitū ⁊ infinitū est oē indiuisibile.

¶ Arguitur vltimo. Extra celū est infinituz spaciū: qz extra ⁊ intra significant locum. j. celi. ergo vltra celum est infinitus locus. Rñdet̄ Primo extra: celū est infinitū spaciū. ibi extra exponit̄ negatiue ꝑ nō ītra Scdo dicit̄ ꝙ ex̄ celum nihil sit. j. celi. lz imaginet̄ infinitū spaciū. sed intelligētie id est imaginationi credere est inconueniēs. iij. huius. Et sic conclusiue pz ꝙ nullum corpus neqz magnitudo est infinita actu ꝟm trinā dimensionem. s. longum latū ⁊ ꝓfundū: neqz naturaliter pōt esse. Cōsequēter ergo de magnitudine ꝟm vnā dimēsionē. s. lōgitudinē. id est de linea queritur cōditionalit̄.

Questio. XIII

Vtrum si linea giratiua oēs partes

cōtinui giraret ipsa esset infinite lōgitudinis. Pro cuius noticia est. Notāduz primo ꝙ Linea ꝟm euclidem est lōgitudo sine latitudine ⁊ ꝓfunditate cuius extremitates sunt duo puncta. ⁊ hoc est verꝝ ꝟm imaginationem ⁊ nō ꝟm rē: ex quo impossibile est dare rē lōgā q̄ cū hoc nō hēat latitudinē ⁊ ꝓfunditatē saltē nāliter. Linea g̊ ꝟz Aresto. v. metha. ⁊ j. celi. est diuisibilis solū ꝟz lōgitudinē ⁊ nō ꝟz latitudinē ⁊ profunditatē ꝟm ꝯsiderationem. Supficies vero est diuisibilis scdm latitudinem ⁊ ꝓfunditatē. Corpus aūt scdm oēs dimēsiones scz longuz latū ⁊ ꝓfundū. ⁊ sic linea superficies corpus scdz mathematicos habent se scdz sub ⁊ supra. Omne enim corpus comprehendit supficiem ⁊ lineā ⁊ nō econtra. ⁊ oīs supficies comp̄hendit lineā ⁊ nō ecōtra. vt ēt patuit. ij. phisicorum. qōne tertia. Scdm veritatē aūt ⁊ ph̄os idē sūt linea supficies ⁊ corpus. qz oīs linea est corpus. sic ēt de supficie. Diffinitio aūt linee intelligit̄ de linea que non est circulus qz circulus non terminat̄ duob⁹ punctis ex quo redit in idem punctum vnde exiuit. Linea vero est duplex. s. recta. ⁊ est ab vno puncto in aliud breuissima extensio. Linea eniz recta est inter oēs breuissima. Alia est curua siue tortuosa. s. que in suo ꝓgressu causat aliqualem angulum. Uel sic. que nō ab vno puncto in aliud breuissima est extēsio. Angulus autē est duaꝝ lineaꝝ indirecte incidētiū ꝯtactus. ⁊ ē duplex. Rectilineus q̄ fit ex incidentijs duaꝝ lineaꝝ rectaꝝ. ⁊ ille ꝯñter est triplex. s. acutus vt sic ∠ Rectus ∟ ⁊ obtusius ∨ Alius est curuilineus qui fit ex incidentijs curuarum linearum vel vnius recte ⁊ alterius curue. vt

¶ Secundo est notādum ꝙ linea dr̄ giratiua a gira. Unde gira est linea quodammodo circularis: non tamen rediens in idem punctū vnde exiuit sed prope vt sic ◎ vt sol in quolibet die naturali facit

Linea

Gira.

Girare. girum. Girare autem est corpus longum ⁊ rotundum circundare. Linea ergo giratiua est linea que circundat corpus columnare. ſ. quod factuꝫ est in modū statue siue colūne nō rediens in illud punctum a quo exiuit. Et non sic. Linea giratiua est que incipit ab vno puncto ⁊ non redit in idem. qz alias linea recta esset giratiua quod est falsum.

Partes proportionales. ¶Consequenter est considerandum q̄ partes ꝓportionales de quibus hic fit mētio sunt ptes ipsius continui consequenter se habentes. sic vicz q̄ quāta est ꝓportio in quantitate prime medietatis ad totum continuum tanta est proportio secunde medietatis ad primam ⁊ sic deinceps Exemplum. sit aliquod continum longum. ⁊ diuidatur in duas medietates siue partes ⁊ vna medietas iterum in duas ⁊ sic consequenter sine statu. tūc in qua proportione se habet prima medietas ad totum continuuꝫ in tali se hꝫ secunda medietas ad primam medietatem ⁊ tertia ad secundaꝫ ⁊ quarta ad tertiam. Si ergo ipsum corpus longum versus omnes partes sic diuiditur tunc omnes ille partes appellantur ꝓportionales que sunt infinite in quolibet cōtinuo. vt latius infra. Primo vero medietas dicitur medietas ꝓportionalis ⁊ secunda medietas dicitur tertia proportionalis. ⁊ sic consequenter. Questio ergo tantum querit. si esset aliquod continuum longum ita diuisum in illas ptes proportionales que sunt infinite ⁊ sit continuum pedale. quas omnes et singulas partes giret ⁊ circūdet linea. an talis linea si extenderetur esset infinite longitudinis. Unde questio mouetur conditionaliter. quia est impossibile naturaliter aliquod corpus ita esse diuisum ⁊ est impossibile q̄ cuilibet parti proportionali correspondeat vna gira.

Intellectus q̄onis

¶Respondetur ad dubiū: si esset linea q̄ omnes ptes proportionales alicuius continui pedalis ⁊ lōgi giraret ipsa esset necessario infinite longitudinis. Probatur quia cuilibet parti proportionali correspondet vna gira pedalis longitudinis. sed cum infinite sint partes proportionales in continuo. iij. phisicorum. ergo infinite sunt gire pedales. Unde tota linea giratiua esset infinita ex infinitis giris quantis.

¶Arguitur contra. si linea giraret omnes partes continui ipsa non esset infinita. qz ipsum continuum non est infinite quantitatis vt concessum est ergo linea ipsum circūdans necessario habebit principium ⁊ finem: ex quo assignabitur principium ⁊ finis in continuo cui correspondet linea. Respondetur q̄ in partibus continui proportionalibus non est assignare primā neqz vltimam ex quo sunt infinite. iij. huius. sed in infinito non assignatur primum neqz vltimum. Secus est de partibus quantis ipsius continui de quibus procederet argumentum.

¶Arguitur. si esset talis linea giratiua infinita tunc rō linee ei no cōpeteret. qz nō terminaret terminoꝫ vel terminis vt dicit diffinitio euclidis. Rñdet q̄ talis linea esset infinita in longitudine ⁊ nō haberet extremitates siue terminos. qz tunc non esset infinita. Et dicitur q̄ diffinitiones dātur earum rerum que sunt saltem proprie. Et sic diffinitio linee datur de linea que actualiter est vel naturaliter potest esse. sed nulla talis est infinita.

61 ¶In numeris enim neqꝫ processio per diuisionez est infinita: vnitas enim minimum est: neqꝫ accretio vsqꝫ namqꝫ ad denarium incrementa numeri facit.

68 ¶Cum ratione etiam accidit in numero quidez. Versus minus minimum esse finemqꝫ. versus autem plus omnem semp multitudinem exuperare.

¶Questio. XIIII.

Vtrũ quocunqꝫ numero assignato

sit dabilis maior. Arest. vj. ꝛ vlti. cap. libri tertij phisi. assignat cãm finitatis et infinitatis. Mã enim cum sit incerta ꝛ indeterminata est cã infinitatis. forma vo causa finitatis: qz determinat ꝛ certã facit materiã. s. quo ad certã speciem Ex hoc infert Arest. qꝫ magnitudo qz est in materia est diuisibilis in infinituꝫ s. deorsum descendendo: ꝛ nõ ſm appositionẽ siue additionẽ. Numerus vero qui habet rationẽ forme non sic est diuisibilis in infinitũ deorsuꝫ. qz dat minimus numerus. s. dualitas. siue binarius. sed ſm appositionem põt etiã dici infinitus. s. sursum sp ascendẽdo. Ergo ꝯcludit Arest. Infinitũ econtrario se habet in magnitudine: qz deorsum per diuisionẽ. ꝛ numero: qz sursum per additionem: qz quocunqꝫ numero dato contingit dare maiorem.

Cã finitatis vel infinitatis.

¶Notandũ primo qꝫ numerus est quãtitas discreta fluens ex vnitatibus sicut linea ex punctis. Uñ pz qꝫ lz vnitas simplr dicta nõ sit numerus tñ est principiuꝫ ꝛ de essentia cuiuslibet numeri: qz nullus numerus põt esse sine vnitatibus. Uñ Boetius. vnũ non est numerus sz initiuꝫ numeri. Sz diceres. tamẽ hõ est vnus ꝛ est due res. s. mã ꝛ forma. ergo est numerus. ꝛ sic vnũ est numerus. Respondeẽ qꝫ vnum ppꝛie ꝛ stricte pꝛiuat oẽm diuisionẽ ꝛ multitudinẽ. ꝛ illud est vnum qõ simplr est indiuisibile vt punctus. Et illud ppꝛie dz dici vnitas. Uñ. v. methaphi. ꝛ. iij. huius dr. Dis vnitas est indiuisibilis. Et. xij. metaphi Unũ ꝛ multa opponunt. Hoc mõ vnitas nunqꝫ est numerus. Scõo vnũ capitur large, put pꝛiuat multitudinẽ tantã. s. rerũ totalium. ꝛ sic vnũ est numerus. Unde. j. phisi. dixit Arest. Multa itaqꝫ vnum. Numerus ergo est species multitudinis ꝛ quantitatis discrete. Et est duplex s. numerus numeratus. Et diffinit. x. methaphisice sic. Est multitudo vnitatũ. Cõmentatoꝝ. Numerus est vnitatum coaceruus. idest ogregatio. Uel sic. Numerus numeratus est nihil aliud qꝫ due res vl plures que numerant: vt tres angeli. sex flozeni. Uel sic mathematicos est multitudo ex vnitatibus pꝛofusa Isto modo capitur. ij. de anima cum dicit. Numerus est sensibile cõe. ꝛ apud alios ille numerus dicitur materialis. Alius est numerus numerãs ꝛ est id qõ numerat. Est aũt duplex. s. numerans principale: vel ſm alios numerus intentionalis. ꝛ est ipsa anima intellectiua siue intellectus inquantũ discernit inter res quot sint. Unde Plato. Anima est numerus mouens se. Arest. j. de anima ꝛ idem. iiij. phisicoꝝ. similiter Cõmentatoꝝ. anima est numerus. Numerare aũt est intellectũ discernere inter res quot sunt. de quibus pꝛius erat dubiuꝫ.

Numerus.

Unitas de cẽntia numeri.

Diceres.

Respondetur.

Numerus numeratus.

Numerans.

Discernere vero dicitur quasi diuisum cernere. ergo numerare includit quandam perfectionem quia solum conuenit intellectui ꝛ anime ſm Aresto te. imo ſm nostram religionem soluꝫ homo ꝛ angelus numerant. Hoc voluit Aresto. iiij. phisi. dicens. Nihil aliud aptum natum est numerare q̄ anima vel intellectus. Largius tamē numerare accipitur pro distincte cognoscere. Vñ Dauid. Qui. ſ. deus numerat multitudinem stellarum omnibus eis nomina vocans. Patet ergo q̄ bruta non numerant neq; proprie neq; large: quia non cognoscunt singulariter. Et si obijcitur de auca vel cane ipsius ceci quia cum ascendunt gradū in singulis gradibus vertunt se vel clamitant. Est dicendū q̄ canis ceci ex cōsuetudine clamitat gradatim ascendēdo. vt etiā patet in via plana vbi semp habet respectū ad suum dominū retrospiciēs. Auca vero cum sit aīal timidum ꝛ melancolicū ne cadat in gradu rostrum sp vertit. imo sepe vociferat. Alius autem dicit numerus numerans instrumentalis siue formalis. ꝛ est ipsa ratio discretiua. i. conceptus mentalis mediante quo anima iter res tot vel tot discernit. ꝛ ſm aliquos est vnitas quodāmodo indiuisibilis quēlibet numerum denominans. Et est huic assentiendum. Unde quilibet numerus habet propriam speciem vt ternarius quaternarius senarius ꝛ sic ꝯsequēter. Ergo est necesse q̄ sit aliquid quod tres res denominet numerū ternariū. ꝛ appellatur forma numeri ponens ipsum in speciem binarij ternarij ſm exigentiam. Hoc vī voluisse Cōmentator. iiij. phisico. Duo ꝛ tres sunt indiuisibiles per suam formā. Et Aresto. iiij. phisicorum. Idem est numerus decez homines ꝛ decem equorum. hoc est forma numeri denarij siue ratio discretiua eadem omniū eorum que sunt decem. Ita est declarandum de alijs. Hanc diuisionem predictam innuit Aresto. iiij. phisi. dicens. Numerus dicitur dupliciter ſ. quod numeratur vel numerabile. ꝛ alio modo quo numeramus.

Instrumentalis.

Numeri specie distinguunt.

CNotandū scō q̄ incidit sermo de numero vt eius essentia melius ac facilius accipiatur sunt mouenda aliqua dubia. Primum an numerus habeat esse in re extra intellectum. Respōdetur q̄ omnis res habet esse in re ad extra solum vt lapis. vel in intellectu solum vt conceptus. vel partim in re ꝛ partim in intellectu. Res enim due vel plures non dicuntur numerus. nisi quia ratio inter eas discernit: quia tot sunt vel tot. Unde. iiij. phisicorum. Numerus non est sine numerante. Et Auicenna. iij. metha. Numerus habet esse in rebus ꝛ habet eē in anima. Et dicitur. ij. de anima. Numerus est sensibile cōmune igitur partim habet esse in re. Secundum dubium. an quilibet numerus habeat vnitatem sibi superadditam que ipsum denominet. Respondetur q̄ sic: q̄ numerus non dicit numerus nisi per rationē discretiuam siue formā suam: sed illa est vnitas: q̄ numerus denarius habet vnam rationem discretiuam que est sua forma que denoīat oēs res decem in specie denarij. ita etiā de alijs oībus numeris. Hoc videtur voluisse Aresto. x. metha. Unusquisq; numerus est mensurabilis vno. Et. iij. sue methaphisice. Unusquisq; numeroꝝ est species per se. ꝛ est vnus ī se inquantū in se est ipsa spēs. Et si dicitur. tamen vnum ꝛ multa opponunt. xij. metha. sed omnis numerus est multa. ergo numerus non habet vnitatem superadditā. Respondetur primo vnum ꝛ multa opponuntur improprie. vel capiendo vnū pro vnitate. Se

Numerus habeat esse in re ad extra.

Quid denominet numerum.

Rñdetur.

cundo respondetur ꝛ melius: lz quilibet numerus habeat vnitatē. s. superaddi tam tñ illa non est pars ipsius numeri numerati. ergo numerus numeratus ē quodāmodo mā numeri. sed forma siue ratio discretiua que hic appellat vnitas talem numerum denominat in hac vel alia specie numeri.

¶ Respondetur scōm mentez Arest. quacunqz ratiōe formali numeri assignata semp est assignabilis maior siue vlterior. hoc est nō datur maximus numerus. Patet ꝛclusio per Arest. iij. huius dicentē. In plus aūt semp est intelligere. ꝛ subdit. Sed semp excellit acceptam oēm determinatam multitudinem. i. numerum. Item hic dicit Aresto. Numerus est infinitus ſm appositionem. Et. j. celi. Numeruz dicimus infinitum: quia maximus non est. Ratione probatur inductiue. quocūqz enim numero dato potest superaddi vnitas. Item magnitudo est diuisibilis in infinitum deorsum. iij. phisicoꝝ. ergo multitudo siue numerus est augmentabilis in infinitum sursum nō aūt deorsum: qz Arest. expresse dicit. Contrario mō se habet infinitū in magnitudine ꝛ multitudine. Ex ista conclusione primo sequitur ꝙ numerus crescit in infinitum: qz non datur maximus numerus: non aūt est diuisibilis in infinitū qz datur minimus numerus. s. binarius. Unde. iiij. phisicoꝝ. Minimus numerus est qui simpliciter dualitas est. Econtra vero est de magnitudine: quia datur maxima magnitudo qua nulla est maior. s. totus mundus: non autem datur minima magnitudo ex quo est diuisibilis in infinitas partes deorsum. Secundo sequitur ꝙ impossibile est numerum vt numerū esse infinituz: quia ratio numeri repugnat ex quo vnitas est principiū cuiuslibet numeri. ꝛ quilibet numerus terminatur vnitate super quā potest addi alia vnitas. ꝛ sic in infinitum. Unde omnis numerus est finitus ꝛ terminatus.

¶ Arguitur primo. quelibz magnitudo est diuisibilis in infinitas partes. iij. phisicoꝝ. ꝛ sic actu est infinita multitudo que est numerus. igitur numerus actu est infinitus. Respondetur ꝙ actu potest eē multitudo infinita rerum vel partium in continuo nondum separatarum. non autem actu separatarum. neqz hoc est inconueniens: quia sequitur expresse ex verbis Arestotelis iam adductis. Hec autem multitudo infinita non est numerus. ex quo non habet primā vel vltimam partem quā habet quilibet numerus. ꝛ sic ratio numeri non potest esse infinita.

¶ Arguit scōo. Datur numerus binarius qui est diuisibilis in infinitas partes vt due medietates cuiuscunqz continui. Item due medietates vltime spere sunt numerus binarius ꝛ sunt maximus numerus: quia maxima magnitudo que est numerus. scilicet due medietates siue. Respondetur ꝙ non est contra conclusionem: quia due meditates cuiuscunqz cōtinui in hoc ꝙ sunt numerus binarius non sunt diuisibiles in ifinitas partes: neqz sunt maxima multitudo: quia ratio formalis cuiuscunqz binarij est vna ꝛ eadem repzesentans intellectui omnes res duas qualescunqz ꝛ quantecunqz sunt: super quam rationez binarij ſi additur vnitas resultat ratio formalis cuiuslibet ternarij. ꝛ sic consequenter. Unde hec est vera. res que est numerus est in infinitū diuisibilis, non autē numerus inquantū numerus. ꝛ sic breuiter

questio non intelligitur de numero numerato. sed de numero formali siue instrumentali. Per hoc itaq; soluuntur omnia argumenta que opponi huic conclusioni videntur. Itaq; patet mens Aresto. hic dicentis q̄ infinitum quodāmodo est. scilicet in multitudine siue numero ꝑm appositionem. ⁊ in magnitudine in diuisione siue in potentia. Et infinitum quodāmodo non est. scilicꝫ in actu neq; enim est magnitudo actu infinita neq; multitudo infinita rerum inuicem separatarum. Unde concludit. diuiditur quidem in infinituꝫ continuuꝫ in maius autem non est infinitum. Unde queritur consequenter.

59 ¶ Eteniꝫ si quispiā in magnitudine finita: definita magnitudine sumpta: eadem aliā accipiat ratione: nō eandem totius magnitudinem sumens: non pertransibit vnquā magnitudinem illam finitam. sin vero hoc pacto rationem augeat: vt semper magnitudinem eandeꝫ accipiat: pertrāsibit sane: propterea quod omne finituꝫ quouis consumitur definito.

¶ Questio. XV.

Utrū in qualibet magnitudine siue

quolibet ꝯtinuo sint infinite partes actu. Pro cuius intellectu est p̄mo ꝯsiderandū q̄ Arest. j. celi ⁊ in alijs multis locis vtitur illis noībus magnitudo corpus ⁊ ꝯtinuū ꝓ eodē. ⁊. v. ⁊. vj. phisi. ponit dr̄iam inter ꝯtinua: cōtigua: ⁊ consequēter se habētia. Contigua eniꝫ sūt due res quaꝝ vna nō est alia īter que nihil mediat eiusdem rōnis siue noīs. Cōsequenter se habentia sunt plures res q̄ꝫ due quarum vna ordinatur post aliam inter quas nihil mediat eiusdeꝫ rationis. vt si tres arbores equaliter distarent in linea recta ab inuicē dicerētur ꝯsequenter se habentes. Item quinq; digiti in manu extensi sunt etiam consequenter se habentes. quilibet autē dicitur cōtiguus alteri: lꝫ aer mediet tamē non est eiusdem rationis cum illis. vnde patet q̄ contiguū ⁊ cōsequēter se habens dicunt semp̄ respectum ad aliud. Continuū v̄o non. Contigua ergo ꝑm Arest. sunt quoꝝ vltima sunt simul. s per indistantiā. vt vna domus est alteri contigua si stat circa latus eiusdem: q̄ inter quelibꝫ corpora dura semp̄ aliq̄d mediat. s. aer. ij. de aīa. ⁊ hoc est veꝝ frequenter. q̄ ꝑm viridanū. Primo fallit si vnū liquidū siue humidū fundit̄ in aliud. Secundo si vnum corpus naturaliter vel violēter figitur in aliud. vt radix arboris infigit̄ terre ⁊ clauus asseri vbi nullus aer mediat: al's possent sine difficultate extrahi. Sꝫ frequēter se habentia sunt ꝑm Arest. inter que nihil mediat eiusdem rationis. ⁊ hoc intelligitur vt supra. Continua vero sunt quorum vltima sunt vnū idest quoruꝫ partes non sunt per artem siue industriam inuiceꝫ cōgregate. vt cumulus lapidū: ⁊ mensa cuius partes inuicē bituminant̄ vel ꝯclauant̄ non sunt ꝯtinua. Imo nulla res indiuisibilis neq; artificialis cuius ꝑtes ars ꝯiunxit est continuum. sed alias omnis res extēsa vt omne animal: omne vegetabile: anima brutalis. Et breuiter omne corpus siue simplex vel mixtū est continuum. Aliter autem

Contigua.
Consequenter se habentia.

Continua.

diffinitur. Continuum: est res magna simpliciter vna. Et. j. iij. ⁊. vj. phisicorũ. Cõtinuũ est illud qđ est diuisibile in ĩfinitũ. s. per partes ꝓportionabiles. Et. j. celi. Continuũ est illud qđ est diuisibile in sp̃ diuisibilia. ⁊ addit Cõmentator ꝙ nunq̃ terminabit̃ eius ꝯcl'o. Et Cõmentator. iij. phisi. Cõtinuum est illud in cuius medio est terminus cõis duabus partibus. Et Arest. in p̃dicamentis. Quãtitas ꝯtinua est cuius partes copulant̃ ad terminũ cõem. terminus enim cõis est in quolibet ꝯtinuo quelibet medietas que vnã partẽ cũ alia ꝯtinuat. Exemplũ. in linea vltima duo puncta. s. primus ⁊ vltimus dicunt̃ termini siue finis linee: sz punctus medius in linea dr̃ terminus cõis: qꝛ ꝯtinuat vnam partem linee eũ alia. Uñ oẽ continuũ ⁊ quelibet magnitudo est diuisibilis in partes ꝓportionales: quaꝝ q̃libet est adhuc diuisibilis in ĩfinitas al's partes ⁊ ille iteꝝ in al's ⁊ sic sine statu. ĩmo sicut dicit Cõmentator. nunq̃ terminat̃ diuisio ꝯtinui ꝑ partes ꝓportionales ꝓcedẽdo. Jõ dixit Arest. viij. phi. In ꝯtinuo sũt infinita media nõ actu: sz in potẽtia. qm̃ in partibus ꝓportionalibus nõ datur p̃ma nec vltima. al's diuisio eius nõ ꝓtenderet̃ in ĩfinitũ. Et h̃ totũ dz intelligi nõ ponendo puncta indiuisibilia in ipso continuo. licz puncta indiuisibilia necessario ponãtur: vt probatur. vj. phisicorum. Si enim magnitudo esset diuisibilis in indiuisibilia tunc s̃m Cõmentatorẽ hic deueniretur ad minimã magnitudinẽ vel ad nihil quorũ vtrunqz est inconueniens.

Terminus cõis.

¶ Notãdũ secũdo ꝙ quodlibet ꝯtinuuz sine quelibet magnitudo est diuisibilis in duplices partes. s. in partes eiusdẽ ꝓportionis et eiusdem quantitatis. Partes eiusdẽ quãtitatis sunt quarũ vna est ita magna sicut alia. ⁊ hoc pz ad sensum vt diuidẽdo aliqđ ꝯtinuũ in viginti partes eiusdem quãtitatis. ⁊ his partibus correspõdet diuisio realis. s. qñ vna pars realiter diuidit̃ ab alia. de qua loquit̃ Arest. j. celi. Celũ est ĩdiuisibile. De illa diuisione ⁊ de illis partibus nõ intelligunt̃ supradicta neqz presens qõ. partes v̄o eiusdẽ ꝓportionis dicunt̃ partes ꝓportionales de q̃bus supra. s. que hñt inter se eandẽ proportionẽ. non aũt eandẽ quãtitatẽ vt diuidendo ꝯtinuũ primo in duas medietates ⁊ vnã iteꝝ in alias duas medietates tũc prima pars secunde medietatis diuise dr̃ prima ꝓportionalis: si tũc ꝯsequenter vna istaꝝ medietatum in alias diuidit̃ dr̃ secunda ꝓportionalis. ⁊ sic ꝯsequenter vsqz in infinitũ tunc oẽs ille partes dicunt̃ ꝓportionales. Et hec appellat̃ diuisio intellectualis siue rõnis. s. quãdo aliqđ totũ intelligit̃ esse diuisum in suas partes. licz in re nõ sit diuisum. Et sic intelligit̃ continuũ esse diuisibile in infinitas partes ꝓportionales. ⁊ ita quelibet pars cõtinui est diuisibilis in infinitas partes. Uñ nõ sunt plures partes in toto ꝯtinuo q̃z in aliq̃ parte. ex quo vtrũqz est diuisibile in infinitũ. ⁊ infinito nõ est plus neqz ex Cõmentatore. iij. huius. lz in toto plures sint ꝑtes maiores q̃z parte. Et sic nõ sunt plures partes in maximo homine q̃z grano tritici ex quo vtrunqz est diuisibile in ĩfinitũ. Et sic nulla pars in ꝯtinuo est indiuisibilis. ergo quelibet est binarius ternarius q̃ternarius ⁊c. ĩmo q̃libet binarius in cõtinuo est ternarius. ⁊ numerus par est impar vt claret ex predictis. Sic ergo continuũ est diuisibile in infinitas partes eiusdem ꝓportionis. nõ aũt eiusdẽ quãtitatis. Et illud voluit Arest. de sensu ⁊ sensato dicens. Continuũ ad infinita diuidit̃ in equalia. equalia vero finita.

Partes eiusdem quãtitatis.

Diuisio intellectualis illa dicitur.

¶ Respondetur ad qõnez: in quolibet ꝯtinuo sũt actu infinite partes ꝓportionales in quas ipsuz est diuisibile diuisione ĩtellectuali. quaꝝ partiũ vna nõ est alia. Pz ꝯclusio multis auctoritatibus supra adductis Rõne tali. Oẽ qd̃ componit̃ ex aliq̃bus põt in ipsa resolui: sz oẽ continuũ cõponitur ex ĩfinitis partibus. ergo est diuisibile in partes ĩfinitas. Antecedens est Arest. iij. huius. ⁊ sic actu in quolibet ꝯtinuo sũt infinite partes quarũ vna nõ est alia. nõ aũt actu separate. Et sic pz ꝙ infinitũ quodãmodo est. s. in potẽtia. vt numerus ꝑ appositionẽ ⁊ continuũ per diuisionẽ. Jmo dicit hic Arest. ꝙ non ponẽti infinitũ accidunt multa inconuenientia.

¶ Arguitur ꝑmo. Infinitas partiũ arguit infinitatem totius. j. phi. ⁊. j. celi. Si partes sunt infinite totũ erit infinituz. ⁊ sic continuum erit actu infinitũ. Respondet̃ ꝙ Arest. intelligit̃ de partibus infinitis eiusdez quãtitatis. ille autem infinite non sunt in continuo.

¶ Arguitur scd̃o. Motus est continuũ. iij. phisicoruz ⁊ motus est indiuisibilis. v. celi. ergo ꝯtinuũ non est diuisibile. Rñdet̃ ꝙ motus dr̃ ĩdiuisibilis in ꝑtes quãtas ꝑmanẽtes. ẽ tñ diuisibilis rõne subiecti spacij ⁊ rõne tꝑis ex quo tp̃s mensurat motũ. Uel dicit̃ scd̃o. si puncta ponuntur indiuisibilia in cõtinuis tunc motus non habet aliq̃d in rerũ natura nisi id qd̃ correspondet presenti nunc. sed nunc est indiuisibile. ergo etiaz motus: sed sic questio esset falsa. Uel dic tertio ⁊ hec est veritas ꝙ Arest. volens dicere vnitatem motus dixit in hec verba. Motus dicitur vnus qui indiuisibilis est ꝟz tempus. idest ex vnitate temporis arguitur vnitas motus ⁊c̃.

Scitu dignum.

¶ Arguitur vltimo ⁊ tertio. puncta indiuisibilia ponuntur vt suppono. ⁊ ꝓbat̃. vj. phi. ergo etiã ponunt̃ in ꝯtinuo: qꝛ linea ⁊ corpus spericũ sunt cõtinua ⁊ in his necessario habẽt poni. Uñ ꝯtinuũ nõ diuiditur in sꝑ diuisibilia. ⁊ ita cessabit sua diuisio Rñdet̃ ꝙ cõcedendo ẽt puncta indiuisibilia esse in quolibet ꝯtinuo sz solũ mediata nõ aũt ĩmediata: qꝛ vt sic darent̃ prima ⁊ vltima pars ꝓporcionalis qd̃ est ꝯ prius dicta. iõ qꝛ puncta indiuisibilia lz sint in cõtinuo. nõ tñ ĩmediate. ⁊ sic adhuc est diuisibile in infinitas partes. qꝛ non datur punctũ indiuisibile terminans sed bene continuans. Altius tñ de hac materia posset formari difficultas quã ad presens obmitto. Jta ergo cum Arest. concludit̃ ꝙ infinitũ in potentia est non vero infinitum in actu neqz naturaliter põt esse. iij. phi. ⁊. j. celi. Sed nunc queritur.

¶ Questio. XVI.

Utrum infinitaz actu eẽ magnitudinem ⁊ continuũ esse actu diuisum in partes ĩfinitas implicet ꝯdictionẽ.

Prima ĩtelligẽtia.

Primo est notandũ ꝟm mentẽ Arest. prima intelligentia siue deus lz sit infiniti vigoris siue infinite potẽtie vt latius. viij. phisi. nihil tamen agit sine causis secũdis ⁊ causa secũda nulla agit nisi coagente prima. Uñ imaginatus est rõnabiliter Arest. ꝙ prima causa influeret actionẽ in secũdã intelligentiaz ⁊ secunda intelligentia influeret in celũ ⁊ celũ in hec inferiora. Et vna istarũ causaꝝ non agit sine reliqua. Jdeo potentia dei ꝟm mentẽ Arest. lz esset infinita: qꝛ nunq̃z

Modus influxꝰ ĩ agẽdo

cessabit ifluere neqꝫ exhauriet. tñ nõ erat nisi ad res nãliter. s. mediãtibus causis secũdis extensa. iõ ꝑm Arest. deus non põt ꝓducere infinitã magnitudinẽ: qꝛ dicit̃. ij. de aĩa. Oĩum a nã ꝯstantiũ positus est certus status augmẽti ⁊ decremẽti. Et. j. celi. Nõ est possibile corpus eẽ infinitũ. Sꝫ pietas nostre religionis que vltra nãm est eleuata attribuit deo potentiã ĩfinitã ad oĩa illa extensam q̃ nõ ĩplicãt ꝯdictionẽ. hoc ẽ q̃bus positis in eẽ non sequit̃ apta ꝯdictio. Imo põt agere vel aliq̃d ꝓducẽ sine aliq̃ cã scõa. Quo mõ loq̃t̃ auctor de causis dicẽs. Quicq̃d põt cã ꝑma cũ scõa hoc põt seipsa. Et hec appellat̃ potentia dei absoluta ꝑm sanctã theologiã. Raro aũt in effectibus nãlibus vtitur ista potentia. ꝑꝑ qõ diuina mens certas vt cõiter dicitur sibi instituit leges ꝑꝫ q̃s si operat̃ ⁊ agit appellat̃ potẽtia dei ordinata. De his potẽtijs an in re idẽ sint ⁊ alia multa naturalis philosophia in proposito prohibuit dicere.

Potẽtia absoluta.

¶ Notandũ scõo q̃ imaginatio de infinito est multiplex. quoddã eniꝫ esset infinitũ in magnitudine. ⁊ hoc dupl̃r. qꝛ vel ꝑm longitudinẽ tm̃ vt si esset linea q̃ ĩciperet ab oriente ⁊ versus occidentẽ ꝓtenderet̃ in infinitũ. vel si ex parte oriẽtis ⁊ occidẽtis ꝓtenderet̃ in infinitũ. Scõo si eẽt infinitũ ꝑm oẽs dimẽsiones. s. qõ occuparet oẽm locũ añ retro detrorsuꝫ sinistrorsum sursum ⁊ deorsum ⁊ ex oĩ parte. vt si spaciũ extra celuꝫ in infinitum imaginatũ eẽt aer vel aliud corpus. Aliud eẽt ĩfinitũ in q̃litate siue intensiuũ. vt si eẽt infinitus ignis eius caliditas ẽt esset infinita. Aliud est infinitum ꝑm durationẽ qõ non habuit principiũ neqꝫ habebit finẽ. vt motus celi ꝑꝫ Arest. Aliud est infinitũ in vigore siue ꝑm alios extra genus vel ꝑm perfectionem. s. cuius potentia agendi nõ terminatur vt deus ꝑm Arest.

Imaginatiões infiniti.

¶ Respondetur. ex pietate fidei ⁊ religiõis nostre nõ implicat ꝯdictionẽ si ĩfinitũ actu esset. hoc est deus põt ꝓducere infinitũ in magnitudine ⁊ continuũ diuidere in oẽs suas partes. Etiã quodcũqꝫ infinitũ esse non ĩplicat. Prima rõ. illud est possibile cuius si extiterit actus nulluꝫ sequit̃ ĩpossibile ex. ix. metha. sꝫ si infinitũ eẽt nullũ sequit̃ impossibile neqꝫ aliqua ꝯdictio: qꝛ nulla põt dari. Alia rõ. q̃cq̃d hõ potest imaginari ⁊ qõ non implicat deus põt ꝓducere sed infinitũ põt imaginari ⁊c̃. Alia ratio. esse infinitum non repugnat magnitudini neqꝫ multitudini neqꝫ repugnat potẽtie dei. igit̃ deus potest producere infinitũ. Alia rõ. mundũ stare eternũ sicut dixit Arest. nõ implicat. ⁊ probabit̃. viij. phisi. sed deus potuit oẽs homines qui fuerunt ⁊ qui erũt ꝯseruare. Uñ erit actu ĩfinita multitudo. sꝫ infinitas partiũ in rebus extẽsis arguit infinitatẽ totius. j. celi. ⁊. j. phisicoruꝫ. Alia ratio efficax. creet deus ꝑ totam horã in quolibet instanti corpus pedale. tũc in fine hore erunt infinita corpora pedalia ex quo hora habet infinita instantia. nunc continuent̃ omnia ista ⁊ fiat vnuꝫ corpus illud erit infinitũ. Itẽ deus non est minoris potentie hodie q̃ꝫ fuit a principio mundi. sed totam machinam mundi creauit in instãti ꝑm sanctum Augustinum super Genesi. igitur creet per totũ diem ⁊ in fine continuet omnes mundos in vnum corpus tale erit infinitũ. Alia ratio. deus potuit ante mundum creasse infinitum aerem super terram ex omni parte et non sequitur aliquod impossibile. Secunda pars questionis probari potest

Probatio secũde partis quãtitatis.

eisdem rõnibus iam dictis. Uel sic. In quolibet ɔtinuo sũt ĩfinite partes actu distincte vt supra ꝓbatum est. ergo illas põt deus abinuicẽ separare. qꝛ illa q̃ sunt distincta possũt separari ⁊ separatim cõseruari. Si ego esset infinitum in actu in magnitudine: ip̃uꝫ esset necessario creatũ in instanti: qꝛ si al's esset fcm̃ hẽret principiũ ⁊ finẽ. ex quo successio req̃rit principiũ ⁊ finem motus siue factionis. Scd̃o si esset infinitũ ip̃uꝫ posset esse homogoneũ vt infinitus aer vel ignis. ⁊ tunc eius leuitas caliditas vel raritas ẽt esset infinitũ intensiuũ. Posset tñ deus ipsuꝫ creare sine leuitate vel grauitate sicut est celũ. Uel posset esse eutrogeneum: qꝛ nihil repugnat. Tertio si esset infinitũ ipsuꝫ est incorruptibile successiue. qꝛ per ablationẽ nullius partis cõsumeret̃ vel corrumperet̃. al's nõ esset infinitũ. partes tñ in eo ꝑ continuã alterationẽ si esset eutrogeneũ possent ⁊ corrũpi ⁊ iterũ regenerari. Ita etiã partes in eo possent rarefieri ⁊ condensari. non aũt totũ infinitũ. Quarto si esset infinitũ ĩpossibile esset illud moueri localiter non sursuꝫ neqꝫ deorsum. qꝛ tunc ex̃ ipsuꝫ eẽt locus. ⁊ eẽt finituꝫ qd̃ implicat. Non circulariter qꝛ iteꝝ req̃reret aliq̃d ad minus imaginatuꝫ ex̃ se. Itẽ esset sup̃ficie ꝓpria terminatũ qd̃ repugnat infinito. Quinto si eẽt infinitũ deus nõ posset aliud creare eo existente: qꝛ ĩplicat ɔ̃dictionẽ duo esse infinita in magnitudine. ex quo vnũ sp̃ esset terminatũ alio vel in toto vel in parte. Sexto si eẽt infinitũ ipsuꝫ nõ esset partim in celo ⁊ partim ex̃. qꝛ vt sic vna pars eẽt terminata. Septimo ĩplicat ɔ̃dictionẽ ꝙ numerus sit infinitus ea rõne q̃ est numerus. vt supra latius de numero. Octauo si eẽt infinitũ ipsuꝫ esset inuisibile ⁊ non coloratũ: qꝛ vt sic ex̃ ipsuꝫ aliq̃d esset. imo color est extremitas ꝑspicui in corpore terminato. Nono si eẽt infinitũ quelibet pars in eo assignata est media vltima ⁊ prima. ⁊ hoc negatiue. qꝛ non haberet mediuꝫ principiuꝫ neqꝫ finem. He dubitationes exponunt rõnem ⁊ essentiã infiniti si esset actu.

¶ Arguitur primo: ⁊ est ratio wiridani: infinitũ si esset potẽtia dei eẽt exhausta. qꝛ nõ posset aliud ꝓducere vt supra ɔcessum est. Rñ detur lꝫ deus nõ possit vno existẽte ĩfinito adhuc aliud ꝓducere tñ hoc nõ est ex parte potẽtie dei: qꝛ esset exhausta: sꝫ qꝛ ipse res repugnant ex quo ĩpossibile est duo infinita in magnitudine eẽ. Uel dicit̃ ꝙ deus posset illud vnuꝫ destruere ⁊ de nouo aliud ꝓducere. Et ita signum est ꝙ eius potẽtia eẽt in exhausta: qꝛ tanta potentia est infinitũ corrumpere quanta creare.

¶ Arguitur secũdo: Si esset infinitũ ipsuꝫ esset ĩfinite virtutis ⁊ non hẽret principiũ neqꝫ finẽ. ⁊ sic deus ꝓduxit sibi oĩno simile qd̃ implicat contradictionẽ. Respondet̃ possibile est ꝙ esset ĩfinite virtutis actiue. vt si ignis esset infinitus. neqꝫ esset simile deo. qꝛ deus eẽ independens ip̃ꝫ aũt dependens. Item deus est eternus ipsuꝫ autem si esset haberet principiuꝫ in tẽpore lꝫ non habeat principiũ in magnitudine. Si vero esset eternum non productũ infinite actionis ⁊ independens ipsum esset sil'e deo. sꝫ si esset essent multe dr̃ie inter ipsuꝫ ⁊ deum. Alia argumẽta soluunt̃ facile ex p̃dictis.

Finis tertij phisicorum.
Incipit liber quartus.

Similiter autez et necesse est de loco sicut de infinito cognoscere si est aut nõ. Iste est quartus liber phisicoꝝ Arest. in quo tractat de passionibus extrinsecis reꝝ nãliũ que sunt Locus: vacuũ ⁊ tp̃s. Que dicunt̃ passiones extrinsece qꝛ extra corpus naturale sũt ⁊ sibi nõ inherent: neqꝫ sunt ptes eius sed circũdãt ipsum sicut quoddã extrinsecũ. Et ꝟm hoc totus liber quart⁹ ẽ diuisus in tres tractat⁹. In quoꝝ Primo determinat de loco. In secũdo de vacuo. In vltio de tp̃e. Prius v̄o tractat⁹ cõiter diuidit̃ in septẽ capitula vt in textu. In hijs septẽ capitulis decẽ ex ordine facit. Primo ad ph̃m nãlẽ ꝑtinet determinare de loco: qm̃ determinat de motu locali q̃ nõ põt esse sine loco. Scd̃o ꝓbat ꝙ locus sit aliq̃d. Tertio ꝙ locus hꝫ vim ꝯseruatiuã locati. qꝛ corpus extra suũ nãlem locũ existens ad ipsum mouet̃. Quarto distinguit locũ in cõem ⁊ proprium. Quinto ponit quot modis aliq̃d sit in alio vt facilius intelligatur qũo corp⁹ sit in loco. Septio ponit q̃sdã ꝯditiones loci propãs q̃ infra patebunt. Octauo ꝓbat ꝙ locus sit terminus corpis ꝯtinẽtis. Nono ꝙ locus sit ĩmobilis ⁊ ibi infert diffinitionẽ loci. Vltio infert ꝙ tot⁹ mũdus nõ sit in loco: sup quo prio tractatu mouebũt̃ ex ordine multe qõnes. Et qꝛ dicit hic Aresto. ꝙ vnũ elementũ sit locus alterius ⁊ in vna ꝓprietate loci dicit ꝙ locus debeat semp esse eq̃lis locato q̃ tñ vident̃ repugnare. Ideo q̃rit̃ Primo.

Passiones extrinsece rei naturalis.

30 ¶ Sed quid nam sit locus hoc modo fuerit manifestum. Atqꝫ sumamus de ipso que vere per se competere ipsi videntur. Preterea primum locum: neqꝫ minorem esse: neqꝫ maiorem.

¶ Questio. I

Vtruꝫ quilibet locus sit equalis suo locato. Pro quo est Notandũ p̃mo ꝙ Locus ꝓp̃e est duplex scꝫ mãlis ⁊ formal̃. Locus mãlis vel ꝟm alios locãs vltimũ est nihil aliud q̃ꝫ corpus continens ⁊ circũdãs locatũ. vt. iiij. phi. celũ est locus elemẽtoꝝ ⁊ vnũ elementũ est locus alterius. Et. j. celi. ⁊. viij. phisi. Omnes tã barbari q̃ꝫ greci eũ locũ attribuunt deo q̃ sursum est. Alius dr̃ locus formalis vel ꝟm alios locãs ꝓximũ ⁊ ẽ superficies interior corpis circundantis locatũ vt supficies concaua aeris est locus hois si ipsum circundat. ⁊ supficies concaua spere lune est locus formalis ipsius ignis. Materialis vero locus est tota spera lune. ⁊ sic locus formalis sp̃ est supficies interior loci mãlis. ĩmo eius accidens. Scd̃o locus capit̃ improprie siue metaphorice. ⁊ hoc tripliciter. Primo cõiter pro illo penes qd̃ aliqua res esse dr̃. vt locus petri est angulus in stuba qꝛ ipse est circa anguluꝫ locus tunicaꝝ est cistella. locus dei est celũ. ⁊ ille modus ponitur propter vulgares. Secũdo locus dr̃ efficiens scꝫ ipsa virtus que est in aliquo loco ipsum locatũ conseruans hoc est ꝯueniẽtia cũ ipso locato. vt locus hois est esse in aere ⁊ non sub terra. locus graminis est circa aquam vel terrã humidã. Ter-

Locus mãlis,

Formalis

Locus metaphorice

Locus efficiens

Finalis

tio locus dr̄ finalis scz terminus ad quē motus localis nālis. vt locus grauiū est terra: leuiū vō sursum. qꝛ grauia finaliter mouent̄ vt deorsum in suo loco

Autorita.

q̄escant. Ita pz q̄uo diuersimode intelligant̄ autoritates de loco. dicit enī cōmētator: centrū terre est locus celi. ⁊ intelligit̄ de loco methaphorice sumpto qꝛ penes centrū terre vel terrā q̄ q̄escit iudicat̄ celū moueri. Itē locus ⁊ pater ſm Porphiriū sunt p̄ncipia gn̄ationis: ipse intelligit̄ de loco efficiente. sicut ēt loquunt̄ medici dicentes suis infirmis ⁊ patientibus q̄ debeāt mutare locū siue aerē. qꝛ vnus aer plus ꝯseruat hoīem q̄ alter vt est expientia. In ꝓposito aūt ꝑ oēs qōnes fit mentio de loco formali. vt ēt patebit ꝑ ꝓprietates loci circa suam diffinitionem.

Questio intelligit̄

¶ Notādū est scdo q̄ scdz Arest. v. meta. Eq̄lia dicūtur quoꝝ eadē est quātitas. Uñ locus imaginat̄ eē equalis suo locato ꝑ tres modos. Primus: ꝓut locus sit eq̄lis locato ſm ꝯtinentiā scz qꝛ hec supficies q̄ locus est ꝯtinet aliqd̄ corpus siue locatū ⁊ in eadē dispositiōe inuariata nō pōt ꝯtinere corpus maius. vt supficies interior cantri cōtinet certā quātitatē aque: ⁊ ſm eandē dispositionē nō pōt ꝯtinere maiorē q̄ntitatē. Si enī aq̄ rare fieret ꝑ calorē exiret eundē locū. ita ēt supficies spere lune ꝯtinet ignem: ⁊ ſm eandē dispositionē nō pōt ꝯtinere maiorē ignē. Scdo locus imaginat̄ equalis locato ſm lineā mēsurabilē. vt si esset possibile q̄ linea extenderet̄ ſm longitudinē ꝑ totā supficiē q̄ est locus ⁊ ēt extenderet̄ sup supficiē exteriorē locati: tūc talis linea esset equalis lōgitudinis: exquo supficies interior corporis circūdātis locatū ⁊ supficies exterior locati eēnt eq̄les in longitudine ⁊ latitudine. Tertio locus imaginat̄ eq̄lis locato ſz mēsurā diametri. vt si eēt diameter trāsiēs ꝑ mediū locati vsq̄ ad ambas supficies ꝯuexas ipsius locati scz ex vtraq̄ ꝑte: ista linea siue diameter esset eq̄lis longitudinis cū illa q̄ tāgeret supficiē ꝯcauā ipsius loci circūdātis locatū ex quo inter supficiē loci ⁊ supficiē exteriorē locati nihil mediat sz vna imediate tāgit aliā ⁊ est sil̄ cū alia ꝑ īdistātiā. Hoc vult Arest. iiij. hui⁹ dicēs. Simul cū locato locus est. Et autor sex p̄ncipioꝝ. Locus est in eo qd̄ capit ⁊ circūscribit. Illud enī nō pōt intelligi de loco māli. qꝛ duo corpora in eodē loco esse nō pñt. iiij. phisicoꝝ. Sed diceres: tñ dicit Arest. vj. phisi. Cū due linee fiūt imediate statim fiūt vna linea vel supficies. ergo supficies loci ⁊ locati nō sunt imediate. Rñdet̄ q̄ Arest. loquit̄ ſm considerationē mathematicoꝝ q̄ dicunt q̄ supficies due ꝓut sūt termini quātitatis continue tunc non possunt esse immediate. secus est si superficies due considerantur ſm q̄ sunt termini corporum naturaliuz sicut in proposito fit. Sicut ergo locus hz superficiem talem vel talem: ita locatum habet supficiez talem vel talem ⁊ ei similem huic p̄cise correspondentē: ⁊ talis supficies locati appellat̄ locatum formaliter siue locatum imediatum. Unde questio non querit de loco materiali ⁊ locato materiali. qꝛ sine dubio illa essent inequalia vt patet de spera ignis ⁊ spera lune. qꝛ spera lune que est locus est multo maior spera ignis sed intelligit̄ de loco ⁊ locato formal̄r siue ꝓ supficieb⁹ sūptis

Locus equalis locato

Primo.

Secundo.

Tertio

Queritur

Respondetur.

Intellect⁹ qōnis

¶ Cōclusio. Oīs locus formalis est equalis suo locato formali. id est q̄libet supficies ꝯcaua corpis circūdātis ⁊ supficies conuexa

corpis circũdati sũt equales ſm oẽs modos imaginandi supra positos. Probat autoritate Arest. iiij. hui⁹ q̃ ponit vnã ꝓprietatẽ loci ⁊ dicit ꝙ locus nõ debeat esse maior neq; minor locato sed equalis. Rõne tali. Si locus esset maior locato: esset vacuũ inter latera loci ⁊ locati qđ est impossibile nãliter. iiij. huius. Si vo esset minor: fieret penetratio corpoꝝ scz loci ⁊ locati q̃ est impossibilis: iterũ. iiij. huius. ergo locus est equalis locato.

¶ Arguit prĩo. Locus nõ est equalis locato. qꝛ omne ꝯtinens dz esse maius contento. sed locus est ꝯtinens: locatũ vo contentũ. Itẽ locus cuz sit supficies est solum mensurabilis duabus dimensionibus sed locatũ cum sit corpus est mensurabile tribus dimensionibus ⁊ quãtitas vnius excedit quãtitatẽ alteri⁹. Rñdet ꝙ argumẽtũ ꝓbat ꝙ locus formalis nõ sit eq̃lis locato materiali. ⁊ illđ nõ negat q̃stio. ⁊ ecõtra locus materialis nõ est eq̃lis locato formali.

¶ Arguit scđo. Vnũ elementũ est locus alterius ⁊ tñ vnũ est maius alio ergo locus nõ est equalis locato. Rñdet ꝙ vnum elementũ est locus materialis alterius. ⁊ de illo loco nõ loquit conclusio. Vñ supficies inferior spere ignis est equalis superficiei conuexe spere aeris. ⁊ illud vult conclusio huius questionis.

¶ Arguit tertio. Locus cõis nõ est equalis locato qꝛ ille hz solũ vnã supficiem. sed cum locata sint plura: habebunt plures supficies. ⁊ sic plures supficies erunt maiores vnica supficie. Rñdet negando. qꝛ ĩ cumulo lapidũ licet quilibet lapis habeat ꝓpriã supficiẽ: vnus latã: alter acutã: alter tortuosam. tñ supficies aeris ĩmediate lapides circũdantis correspõdet directe illis oĩbus superficiebus lapidum: ⁊ sic necessario est equalis eis. Arest. ergo sepe in hoc quarto dixit cõsiderationẽ de loco esse difficilẽ qꝛ priores confuse de loco dixerũt ⁊ nihil certi relictũ erat Ideo Aresto. in capitulo quarto tractatus primi posuit quasdã ꝓprietates loci: vt ex illis melius ⁊ facilius ratio loci intelligeret. tandẽ inquirens duas clausulas in diffinitione loci ponẽdas scz ꝙ locus sit terminus corporis continentis ⁊ ꝙ sit immobilis. Ideo ante diffinitionem loci duo q̃runt. Primo.

33 ¶ At q dicimus in celo tãq̃ in loco esse: qꝛ ⁊ in aere sumus: hic aũt est in celo. Et itez in aere nõ vniuerso: sed ob vltimũ ipsius: ⁊ cõtinens in aere dicimus esse. Nã si vniuersis aer sit locus: locus ꝓfecto cuiusq; nõ erit equalis eius cuius est locus: at equalis esse videtur.

¶ Questio. .II.

Vtrum locus sit terminus siue vltimum corporis continentis.

Probatur primo

Ubi nota ꝙ Aresto. capitulo secundo primi tractatus ponit duas opiniones de quiditate loci. Prima enim opinio quam ascribit Platoni dixit ꝙ locus sit materia prima. Primo: quia locus videtur

Plato locus est materia

esse distantia iter latera locantis ⁊ locati: sed talis est materia prima. ergo materia prima est locus. Secundo: si a locato sepentur qualitates ⁊ quantitates ⁊ forma tunc remanet materia ⁊ etiam relinquitur locus: per casum posituꝫ. igitur materia est locus. Tertio ⁊ est ratio Platonis in thimeo Locus recipit omnia locata. ⁊ materia recipit omnes formas. ergo materia ē locus quia conueniunt in recipere. Aresto. istam opinionem improbat multis rationibus. quia materia ⁊ forma non separātur a re cuius sunt. sed locus separatur a locato. ergo locus non est materia locati. in loco enim vbi prius erat aer iam ē aqua. Unde dicit ꝙ locus non est pars locati neq; accidens. Item quelibet res naturalis mouetur ad suum locuꝫ naturalem sursum vel deorsum: sed nihil mouetur ad id quod habet sicut est materia ⁊ forma. ergo materia non est locus. Item moto aliquo mobili non mouetur necessario locus: sed materia ⁊ forma necessario mouentur ad motum mobilis. ergo materia non est locus.

2
3

Improbatio.

Opinio locus est forma.

Reprobatur.

¶ Secunda opinio dixit ꝙ locus sit forma locati. quia sicut locus finit: continet: ⁊ terminat locatum: ita forma terminat ⁊ contrahit materiam ad certaꝫ speciem: sed tñ non sequit ꝙ locus terminat locatū ab extra ī re separata a locato. forma vero terminat materiam intrinsece ⁊ in eadem re cuiꝰ est forma.

Locus est spaciuꝫ separatum

¶ Tertiam opinionem que dixit ꝙ locus sit spacium inter latera locantis et locati Aresto. improbat in capitulo q̄nto. q; si sic: tūc infiniti eēnt loci simul: cū infinite essent ptes ⁊ q̄libꝫ haberet tale spaciū. Itē illud spacium esset longuꝫ latum ⁊ ꝓfūdū: ⁊ sic duo corpa penetrarēt se qđ est impossibile. iiij. huiꝰ Itē si locus esset distantia vel spaciū inter latera ꝺtinentis: locus esset mobilis ad motū ipsius cōtinentis ⁊ similiter ꝺtenti. cuius oppositū ꝓbat Aresto. Ideo

Reprobat.

Locus ē terminꝰ.

Quarto infert Aresto. ꝙ locus est terminus corꝓris continentis id ē locus ē vltima supficies corꝓis ꝺtinētis locatū. Probat. q; locus nō ē mā forma neq; spaciū vt ꝓbatū est ergo necessario est corpus ꝺtinens ⁊ dr̄ locus materialis: vel eius superficies interior ⁊ ē locus formalis. Antecedēs ꝑ ex sufficiente diuisione. Terminus ergo hic debet capi pro vltima supficie interiori alicuius copoꝛis. Superficies aūt est duplex. ſ. Conuexa siue supior vel exterior q̄ videlicet terminat corpus in pte supiori in quo ē subiectiue sicut accidens vt superficies spere ignis in parte supiori vbi est ꝺtiguus spere lune. Alia est superficies cōcaua siue interior. ſ. que terminat corpus in quo est subiectiue in parte iferiori. vt supficies spe lune circa supremā ptē ignis. Quelibꝫ āt harꝫ superficieꝝ pōt eē vel plana vt ī mēsa: vel tortuosa aut angularis vt ī coclea: vl circularis vt in spis celestibus. Locus ḡ nūq̄ est supficies cōuexa sz sp concaua directe corꝛespōdēs supficiei ꝺuexe ipsius locati. Sūt tñ q̄dā qui materiam respectuum ⁊ formaliratum magnificiunt: ponentes sex entitates ⁊ scilicet distinctas: tres ī loco: ⁊ tres ī locato. In loco enim est ipsa superficies siue entitas supficiei. Scō̄ est locatiuitas loci: q; pōt recipe ⁊ cōtinere corpus Tertio est locatio actualis q; locus actualr cōtinet locatū. In locato āt Prio est entitas locati siue ipsuꝫ locatū. Scō̄ est locabilitas: q; pōt cōtineri ipsum locatū siue locari. Tertio est lotatio passiua: q; locatum actualiē locaf ⁊ ꝺtinetur. Ideo diffinientes locuꝫ: dicunt. Est entitas respectiua a superficie corꝓis locātis realiter distincta ⁊ in corꝓe locante subiectata. Uideꝫ tñ hoc eē manife

Locus ē terminꝰ.

Terminus qd.

Conuexa.

Concaua.

In loco tria sunt.

In locato tria sūt.

Nota

ste contra Arest. in textu ⁊ oēs ꝓprietates loci. īmo ille respectus nō ē ī re ipsa sed in ipso intellectu horū q̄ ipsum imaginant̄. An ergo respectus sit locus ⁊ ecōtra: ⁊ an respect⁹ aliq̄d sit vel nihil: ⁊ an Aresto. vnq̄ de respectib⁹ aliq̄d meminerit: ipsi iter se disceptēt methaphisici nō āt naturales siue phisici.

¶ Respōdetur ad qōnez. Locus est terminus corpis continentis. Patet autoritate ⁊ rationibus supra adductis: ⁊ declarabitur infra in diffinitione loci.

¶ Arguitur primo. Materia est locus: qꝛ sicut locus recipit indifferenter oīa locata: ita mā recipit indifferenter oēm formā. Itē sicut materia est nullius actiuitatis: ita locus nullius est actiuitatis: qꝛ cū sit sup ficies est quantitas: sed q̄ntitas ꝟm cōmentatorez non est de genere actiuoꝝ. Rn̄det̄: lz ꝯueniāt in recipiēdo materia ⁊ locus aliqualiter. tn̄ etiam differūt: qꝛ materia recipit formā subiectiue ⁊ ex materia ⁊ forma fit vnum per se: sed locus non recipit locatum subiectiue neq̄ facit vnū cū locato: cum sint in diuersis subiectis. Itē: lz locus ꝓut est ipsa superficies absolute nullius sit actiuitatis: tn̄ vna cū virtute ꝯseruatiua est alicuius actiuitatis.

¶ Arguitur secūdo. Locus ⁊ sup̄ficies sūt diuerse species ꝟm Aresto. in p̄dicamētis ergo locus nō ē terminus siue sup̄ficies: qꝛ diuerse spēs nō verificant̄ de eodē. Rn̄det̄ q̄ Arest. in p̄dicamētis loquit̄ ꝟm opinionē antiquoꝝ q̄ dixerūt q̄ locus eēt spaciū iter latera ꝯtinētis. hic vero loquit̄ ꝟm opinionē ꝓpriam: īmo seipsum hic quodāmodo corrigit.

¶ Arguitur tertio:. Si locus esset superficies tūc non esset equalis locato: qꝛ locatū est corpus ⁊ mēsurat̄ trib⁹ dimēsionib⁹: sz sup̄ficies mēsurat̄ duabus dimēsiōib⁹ tm̄. Rn̄det̄ q̄ locus sit eq̄lis sup̄ficiei locati: nō āt locato materiali vt in qōne latius claruit priori. Secundo querit̄.

41 ¶ Loc⁹ āt vult esse īmobilis. Quapropter vniuersus fluuius magis est locus qꝛ est īmobilis vniuersus.

¶ Questio. III

Utrum locus sit immobilis. vbi

Notandum q̄ aliqui volentes saluare Arestote. in hoc q̄ locus esset simpliciter īmobilis: dixerūt q̄ locus ē distātia sumpta a trib⁹ īmobilib⁹ punctis. s. polo arctico: polo antarctico ⁊ cētro mūdi. Hec enī distantia formaliter ē ꝟm illos īmobilis: cū tria puncta sint īmobilia. Hec tn̄ opinio est falsa ⁊ sola imaginatio: qꝛ licet centrum mundi sit oīno īmobile in rei veritate non aūt polinisi ad imagīationē nostrā: qm̄ quelibet pars celi actu mouet̄: sed polus imaginatur pars celi: lz imaginetur īmobilis. Item illa distantia vel est accidens vel substantia. Si substātia: tūc mouet̄: qꝛ ꝟm. Aresto. oīs substantia ē mobilis p̄ter deū. itelligētiā ⁊ terrā. Si accn̄s: ergo pōt moueri ad motum sui subiecti. vel successiue esset in diuersis subiectis. ¶ Alij fuerūt ēt volētes simpl'r dicere locū eē īmobilem: tenentes q̄ locus esset q̄dā relatio siue q̄dā respectus loci ad locatū distictus a superficie loci ⁊ ille ē īmobilis. Sed hoc iprobat̄. qꝛ

Opinio de loco.

Alia opinio.

locus est ipsa supficies loci sed respectus non est supficies vt ipsi dicunt. Itē non ꝯtinet locatū. Itē nō est vltimū corporis vt Arest. locū dicit habere has et similes ꝓprietates. Ergo vt videt̄ fuisse mens Arest. ⁊ sui commentatoris hic est q̄rendum quō ⁊ q̄re Arest. dixerit locū esse īmobilem. Et rñdet̄ breuiter ꝙ phi deuenerūt in cognitionem loci ꝙ sit īmobilis ꝑ motū localem: qꝛ si mobile mouet̄ ad suū locū naturalē necesse est vt locus suus q̄escat. qꝛ si etiā moueret̄: nunq̄ꝫ mobile ipsuꝫ attīgeret ꝑfecte neqꝫ in eo q̄esceret. Uñ dixerūt locū īmobilē. ⁊ illud maxime habet veritatem in loco efficiente siue virtute cō seruatiua ipsius locati: potest tñ applicari ad quēlibet locum.

Soliola opinio de loco.

¶ Notandū scdo. Locum esse īmobilem pōt intelligi Primo ꝙ oīno nō sit mobilis aliquo mō. ⁊ sic non intelligit̄ p̄sens. q̄stio. qꝛ solū deus ⁊ ītelligētia sunt īmobiles id est nullo mō mobiles ꝟm mētē Arest.

Quomō intelligat̄ locū eē īmobilem.

¶ Scdo locus dicit̄ īmobilis qꝛ nō est mobilis per se sed solum ad motum sui subiecti in quo est. sicut quodlibet accidens est īmobile per se quia non mouet̄ nisi ad motuꝫ sui subiecti. Tertio locus dr̄ īmobilis qꝛ non mouet̄ ad motum sui locati. Et hijs vltimis duobus modis pōt intelligi q̄stio presens ⁊ Arestoteles dicens locum esse immobilem.

¶ Respōdetur ad qōnez. locus formalis est īmobilis per se. Uel: est īmobilis ad motū sui locati. Patet ꝑ Arest. hic dicentē Uult aūt locus īmobilis esse. Ratiōe tali: q̄cquid per se non habet esse non habet ꝑ se moueri. qꝛ abnegato actu primo abnegat̄ actus secūdus: sed locus cū sit accidens nō hꝫ ꝑ se esse. iiij. metha. igit̄ nō pōt per se moueri. Est tñ verum ꝙ locus est mobilis per accidens. s. ad motū corporis in quo est. quia omne accidens mouetur ad motū sui subiecti. ⁊ ꝯclusio intelligitur de motu locali. qꝛ certū ē ꝙ locus cū nō sit materia est generabilis ⁊ corruptibilis ergo ꝑ se mobilis. ¶ Pro intellectu ergo maiori ꝯclusionis sequit̄ Primo ꝙ locus ⁊ materialis ⁊ formalis mouet̄ locato nō moto vt turris beate virginis nō mouetur ⁊ tñ aer ipsam circūdans cōtinue mouet̄. Et ecōtra locatū mouet̄ ipso loco non moto: vt vinum in vase potest moueri etiam localiter cū bullit ⁊ vas quiescit. Uñ sequit̄ ꝙ aliqua res est ꝯtinue ī alio ⁊ alio loco ⁊ tñ nō mouet̄. vt turris. Itē aliq̄ res est sꝑ in eodē loco ⁊ tñ mouet̄ localiter. vt ignis mouetur circulariter in sua spera ⁊ sꝑ est in supficie spere lune. Scdo nō est possibile locatū exire locū ꝓpriū sine motu: vt pꝫ inductiue. lꝫ locatuꝫ possit esse ī alio ⁊ alio loco sine suo motu. vt turris. ergo ꝯcludit̄ ex p̄dictis ꝙ locatuꝫ pōt moueri ita ꝙ suū motuꝫ nō sequit̄ locus vt spera ignis ⁊c̄. Itē locus potest moueri sine motu locati vt aer circūdās turrī. qꝛ aer talis mouet̄ ⁊ turris q̄escit. Hoc tñ verū est ꝙ freq̄nter ad motū locati ēt sequit̄ motus loci. ideo ꝯcludit̄ ꝙ locus est īmobilis id est de rōne loci est ꝙ non moueat̄ ad motum locati.

Nota

¶ Arguitur primo. locus est mobilis qꝛ vnū elementum est locus alterius. ⁊ celum est locus elementorū. iiij. phisicoꝝ. ⁊ tñ mouentur. Respondetur ꝙ vnum elementum est locus materialis alterius: ⁊ locus materialis mouetur etiam per se. sed questio intelligitur de loco formali qui non mouetur per se sed solum per accidens.

¶ Arguit secũdo. Omne corpus est ꝑ se mobile. iiij. phisicorũ. sed locus est corpus ꝟm autorẽ sex pricipiorũ. igit est ꝑ se mobilis. Rñdet ꝙ locꝰ ẽ corpꝰ in q̃ntitate qꝛ est supficies: sꝫ Arest. itelligitur de corpe in substãtia. s. ꝓ re ꝯposita ex mã ⁊ forma. omnis enim talis est per se mobil.

¶ Arguitur tertio Phisicus hꝫ considerare de loco. tertio ⁊ quarto phisicorũ: sed entia non mota non sunt phisice ꝯsideratõis. ij. phisi. Rñdetur ꝙ locus nõ sit oĩno ĩmobilis: qꝛ mouet per accidens ad motũ corporis cõtinẽtis. Ergo Arest. ij. phisicorũ intelligit sic ꝙ entia q̃ nõ ordinantur ad motum actiue vel passiue ⁊ que non mouentur ꝑ se vel ꝑ accidẽs ista non habet phisicus cõsiderare. Ergo pꝫ ex predictis questionibus ꝙ locus sit terminus corporis cõtinentis. ⁊ ꝙ sit ĩmobilis. Uñ ex illis infert Arest. diffinitionem loci. propterea queritur consequenter.

39 ¶ Quare locus est finis continentis ĩmobilis ꝑmus.

¶ Questio IIII

Utrum diffinitio loci Arestotelis

Diffinitio.

sit sufficiens in qua dicitur. est terminus corpis ꝯtinẽtis ĩmobilis primũ. Circa quam est Notandũ ꝙ anteq̃ꝫ Arest. diffinitionẽ loci inferat ponit septẽ ꝓprietates loci siue ꝯditiones ⁊ duas clausulas in diffinitione loci ponendas. Prima ꝓprietas ꝙ locus cõtineat locatũ. ⁊ sic vacuũ nõ est locus quia nihil continet. Scõa Locus non est aliquid locati neqꝫ ps neqꝫ accidens. Ubi dicit commentator ꝑ hanc ꝓprietatẽ locus differt a materia ⁊ forma. qꝛ illa semper sunt aliquid istius rei cuius sunt materia ⁊ forma. Tertia Locus non est maior neqꝫ minor locato sed equalis vt supra patuit. Quarta proprietas Locus non deficit vnicuiqꝫ locato. id est omne locatũ est in loco ⁊ quilibet locus cõtinet locatum. qꝛ dicit ibidem cõmentator: locus ⁊ locatũ sunt relatiua ⁊ qui vnum aufert ⁊ reliquum. Quinta Locus est separabilis a suo locato vt quia superficies mouetur ad motum corporis continentis. corpus autẽꝫ continẽs aliud potest ab eo separi vt aer a turri. Immo põt locatum separari a loco. ⁊ hoc est intelligendum successiue. qꝛ vnus locus põt successiue recipere plura corpora: ergo potest separari a quolibet illorũ. Sexta ꝓprietas ꝙ quilibet locus habeat sursuꝫ ⁊ deorsuꝫ. Dicit enĩ Arest. iij. ⁊. iiij. phisicorũ similiter. j. celi Loci differentie sunt sursum ⁊ deorsum ante ⁊ retro dextrorsum ⁊ sinistrorsum. ⁊ ille positiones accipiuntur in loco ꝟm situm locati. Ultima proprietas Unũquodqꝫ corpus naturale mouetur ad suũ locum naturalem ⁊ quiescit in eodẽ. Ibi dicit cõmentator. oẽ corpus hꝫ locũ naturalẽ ⁊ non naturalem ⁊ si ẽ extra locum naturalem oportet ꝙ moueatur in eum. s. si non prohibetur. sed si est in tali loco oportet vt quiescat. Prima clausula. Locus est terminus siue vltimum corporis cõtinentis locatum. Scõa: Locus est ĩmobilis. Et sufficiẽter sunt declarate in predictis duabus questionibus.

Cõditões loci.

1 2 3 4 5 6 7

¶ Notãdũ est secũdo ꝙ supficies ĩmediate circũdãs aliquod corpus põt esse vna vnitate ꝯtinuitatis. s. qꝛ est supficies vnius corporis circundantis aliud tñ: vt supficies aeris circundãtis glebam ex omni

Unitas contiguitatis.

Unitas contiguitatis.

parte. Uel pōt esse vna vnitate contiguitatis scz qꝛ est plures supficies pluriū corpoꝝ circūdantiū locatū: quaꝝ vna est īmediate ɔtigua alteri. Exemplū Si baculus sit infixus in fundū aque ⁊ pars supioꝛ sit in aere: inferioꝛ in terra sub aqua: tūc ille baculus habet tres superficies scz terre aque ⁊ aeris que omnes dicuntur vna superficies totalis totius baculi. ita etiam est de clauo īfixo in ligno. Idem est de homine stante in aqua vsqꝫ ad vmbilicum. ⁊ de multis alijs similibus. Ita etiam est dicendum de superficie ipsius locati que est vna simpliciter quia est vnius corporis tantum. vel est vna ſm quid vel vnitate contiguitatis quando plura sunt corpora vnum locatum aggregatuꝫ constituentes quorum tñ quodlibet hꝫ superficiem propriam. Aresto. hic debet intelligi vtroqꝫ modo de superficie. Ex quibus patet ꝙ sicut vna superficies simpliciter que est locus potest continere plura corpora in modū vnius locati vt superficies aeris circūdantis cumulū lapidū: ita ēt vnius locati simpliciter possunt esse plures superficies ipsum circūdantes que oēs vnū faciūt locū. vt de baculo infixo in aquā vt supra. Uñ Arest. in p̄ncipio secūdi capituli tractatus primi posuit duplicez locū scz cōem ⁊ ꝓprium. Locus cōis ſm Arest. est qui continet plura corpora inuicē sepata ⁊ distincta. vt celū est locꝰ cōis elementoꝝ ⁊ mixtoꝝ. Locus vero proprius est qui continet vnum locatum siue corpus tm̄. vt aer immediate circūdans hominez nudū. ⁊ licet aer cōtinendo hominē etiam cōtineat multas īmunditias siue superfluitates q̄ sunt in homine ⁊ suis poris. tñ homo censetur vnum corpus sensibiliter. Dicit enī cōmentatoꝛ Dimittere sensum ⁊ querere rōnē est signū diminuti intellectus: Immo qđ in pauco distat in nullo distare videt̄. ergo vt ex Arest. hic colligitur Locus proprius est vnius corporis contentiuus. Locus cōis q̄ plura cōtinet corpora. Eodē mō locatū est duplex Propriū scz qđ vnicū ē corpus. Cōmune: qđ est ɔgregatū ex plibus corpibus. Hijs breuiter p̄missis dꝫ diffinitio sic intelligi. Locus scz formalis est terminus id est vltima supficies corpis cōtinētis id est corpis circūdātis locatū. p̄mū. i. īmediate īmobilis scz ad mouꝫ locati. vel īmobilis scz p se. id est Locꝰ formalis est vltīa supficies corpis circūdātis locatū q̄ corpus circūdat īmediate. ⁊ ē īmobilis p se. Locus g̊ diffinitur per suā passionē. qꝛ locus est ꝓpria passio supficiei. ⁊ in re idē sūt. Dicit̄ p̄mo formal'. qꝛ oīs locus siue ꝓprius siue cōis siue nālis vel violentus hc diffinit̄ si est formalis id est ipsa supficies. Et sic excludit̄ locus mālis q̄ et substātia ⁊ nō supficies. Dicit̄ corpis circūdantis īmediate pp superficiē exteriorē siue ɔuexā q̄ nō est locus respectu corporis sub ea. qꝛ locus dꝫ esse ꝯ in locante supficies interioꝛ siue ɔcaua. ⁊ sic p̄mū dꝫ exponi ꝓ īmediate. Ale clausule declarent̄ ex predictis qōnibus.

Nota.

Locus cōmunis.

Proprius.

Intellectus diffinitionis.

Rñdet̄ ad qōnez. diffinitio loci est sufficiens ⁊ bona

Patet auctoritate Arest. iiij. huiꝰ vt supra. Et ꝓbat̄ rōne p septē cōditiōes suprapositas ⁊ p ɔditiōes bone diffinitionis Sꝫ di. p̄mo tñ dicit Arest. in h̄ q̄rto. Corpa nālia mouent̄ ad sua loca nālia pp ɔuenientiā in ipsis. qūo ergo locus est superficies cū oēs superficies sint eiusdez rōnis ⁊ corpus naturale nō maiorem hꝫ ɔuenientiā cū vna q̄ꝫ cū alia superficie. Rñdet̄ ꝙ Aresto. diffinit locū prout est pura superficies non habendo respectum ad qualitatē in ea ex

Diceres.

Respondetur.

stentē. Unde sic omnes superficies sunt eiusdem speciei. Sed in autoritate allegata Arestoteles capit locum pro ipsa superficie vna cū qualitate conseruatiua in ea. ⁊ sic superficies distinguunt specie abinuicem: quia vna est saluatiua alia corruptiua locati. Ita etiam primo modo intelligitur ꝯmentator. iiij. phisicoꝝ dicens. Quantitas nō est de virtutibus actiuis: sed locus est superficies ⁊ sup̄ficies est quantitas ⁊c̄.

¶ Arguitur prīo. Arest. iiij. huiꝰ dicit. Celū nō est locꝰ sed vltimū celi est sup̄ficies ꝯuexa. ergo locus non est superficies concaua vt dicit diffinitio. Rn̄det̄ ꝙ per vltimū celi Aresto. nō intellexit sup̄ficiē conuexam vltime spere. qꝛ alias celuꝫ esset in loco quod ipse hic negat. ⁊ sic sibi ipsi contradiceret. Ideo per vltimū celi intelligit̄ superficies interior siue concaua ipsius celi vt superficies concaue spere lune est locus ignis. non autem superficies conuexa. Et sic vult dicere Arestoteles ꝙ celū nō est locus formalis sed eius superficies interior.

¶ Arguitur scd̄o. aliq̄s est locꝰ nullū corpus cōtinens igitur diffinitio nō est sufficiens. ꝓbat̄ qꝛ superficies aeris q̄ ante horā corpꝰ ꝯtinuit ⁊ iā nō ꝯtinet amplius est locus. igit̄. Rn̄det̄ ꝙ nō sit locus qꝛ nulluꝫ locatū continet. locus enim semp̄ cōtinet locatū. ⁊ omne locatū hꝫ locū vt dixit quarta proprietas ipsius loci supra.

¶ Arguit̄ vltīo. locatū est corpꝰ ⁊ locus etiā est corpꝰ quia superficies s̄m philosophos in rei veritate etiam est corpus in quantitate. sed locus est simul cum locato. ergo duo corpora penetrant se ⁊ sunt in eodem loco contra Aresto. iiij. phisi. Respondetur ꝙ locus ⁊ locatuꝫ sunt simul quia inter superficiē loci cōcauā ⁊ sup̄ficiē conuexaꝫ locati nihil mediat: non autem sunt in eodem loco. Un̄ simul in autoritate non dꝫ dicere simultatem loci sed simultatem indistantie.

46 ¶ Et iccirco terra in aqua: hec in aere: aer in ethere: ⁊ ether in celo est collocatus. Ipsum vero celum nullo in alio corpore est vlterius collocatum.

¶ Questio. V

Utrū terra sit in aqua sicut in loco

proprio ⁊ naturali. Notandum est ꝙ Aresto. in capitulo sexto. tractatus primi declarat qūo diuersa corpora sint in loco ⁊ que ⁊ q̄ nō. Tandē primā partē capituli cōcludit dicens. Et propter hoc quidē terra in aqua hec in aere. hic vero in ethere. hic vero in celo. Celū aūt non amplius in alio est. Unde dicimus cōiter ꝙ vnum elementum sit locus alterius. Ergo primo queritur quis sit locus naturalis terre. Secundo an vltima spera sit in loco.

¶ Ubi aduertendū primo ꝙ locus est duplex. s. naturalis ⁊ violentus. Naturalis siue conueniens dicitur in quo locatum melius conseruatur. vel vbi naturaliter quiescit. vel ad quem moueretur si esset extra ipsum. vt locus deorsum est naturalis ipsorum grauium. locus vero sursuꝫ Locus naturalis.

est naturalis leuium. Grauia enim naturaliter quiescunt in terra. & ibidem melius recipiunt conseruationem sui. quia conueniunt cum terra in grauitate. sed omne simile iuuatur a suo simili. Ideo dicit commentator ꝑmo celi. Omne mixtum mouetur ad motum elementi predominantis in eo. ergo etiam cõseruatur per ipsum si est in eo. Quando ergo locatum locatur in loco sibi conuenienti & naturali tunc dicimus ipsum esse in loco suo ſm naturam propriam. Unde natura propria ipsius locati correspondet loco naturali. Alius est locus violentus siue disconueniens scilicet in quo locatum quiescit violenter. vel in quo nõ ita bene recipit sui conseruationem sicut in alio loco. Et hoc cognoscitur ex hoc. quia si esset in loco & remoueretur prohibens: locatum moueretur naturaliter ad alium locum scilicet naturalem. vt aer inclusus in terra est in loco violento. quia si apperitur terra exalat naturaliter. & licet alius subintret vel prior non totaliter exeat. hoc tamen nõ est a natura propria aeris sed a natura communi. scilicet ne committatur vacuum. Item lapis existens in aere super columnam est in loco violento. quoniam remota columna naturaliter mouetur deorsum ad locum naturalem ad centrum quantum prope potest. Hanc distinctionem tetigit commentator dicens. Omne corpus habet locum naturalem & non naturalem. Pro cognitione autem predictorum est sciendum ꝙ natura propria rerum naturalium cognoscitur ex motu earum ex qualitatibus primis & secundis motiuis. scilicet grauitate & leuitate ex raritate & densitate. Omne enim graue a natura propria mouetur deorsum leue vero sursum. Omne densius vel grauius a natura propria quiescit sub leuiori & rariori. Omne quod mouetur sua sponte sursum vel deorsum taliter mouetur a natura propria sua. & quantum est possibile mediantibus bijs & similibus nititur seipsum conseruare in esse. Et sic natura propria sumitur ab esse individuali. Natura vero communis cognoscitur potissimum ex ordinatione vel deordinatione totius vniuersi vel vnius speciei. tota enim natura omnes species nititur conseruare in esse. Ideo locat res naturales siue individua in ea loca vbi melius recipiant sui conseruationem nisi quandoꝙ propter quandam deordinationem que ad talem locum sequeretur. Ideo quia natura abhorret vacuum tanquam quandam deordinationem in toto vniuerso. Propterea a natura communi rarius & leuius quiescit contra naturaꝫ propriam sub grauiori. & leue mouetur deorsum. vt aer ad concauitates terre & graue sursum vt trahendo aquam per calamum. prius enim trahitur aer. & ne committatur vacuum subsequitur aqua. Item penetratio dimensionum & corporum est quedam deordinatio. ideo ne ista contingat sepe contentum corrumpit continens vel expellit impediens ipsum exire. vt aer in bombarda calefactus ab igne mediante puluere maximo impetu. repellit globum & vinum rarefactum per vectionem destruit vas. Unde breuiter res naturales actu sunt locate. alique a natura propria vt ignis in sua spera. alique a natura communi. vt aer in visceribus terre ne committatur vacuum. Antequam enim natura admitteret hanc deordinationem in vacuo res circa ipsum existens corrumperetur in partes minutissimas, & ipsum repleret. qe per vacuum res non possent conseruare. neqꝫ aliqua actio posset in eo fieri. Influentia enim cele-

Uiolentus.

Motꝰ ducit nos in cognitionem rerũ naturaliũ.

Natura cõis.

stis que omnes res sub spera lune conseruat non posset per vacuum influere. De influentia autem quid sit: quomodo influat: ⁊ quot sint necessario ponende. quõ ẽt in diuersa climata influãt impresentiaꝝ derelinquo. cũ dubiũ nihil de talib⁹ querat. sed solet hoc cõiter dici. j. metauroꝝ. ⁊ libro de celo ⁊ mũdo.

¶ Notandũ secũdo ꝑ ꝯclusione. si elementa essent in naturali sua dispositione ipsa essent qualificata ⁊ locata: immo totaliter disposita ꝑm naturã eoꝝ ꝓpriam. Uñ tunc terra esset grauissima cõpactatissima siccissima ⁊ frigida. ergo necessario ꝑm hanc suam naturã propriam esset totaliter cooperta vndiq; elemento aque. Sed actualiter a natura cõi nullum elementũ saltẽ totale est sic dispositũ propter salutẽ animãtiũ. vt videlicet species rerũ conseruentur in esse. Ideo terra est eleuata supra elementũ aque ad quartã sui partẽ q̃ est discooperta aquis. ⁊ est humida vt fructũ ferat. ⁊ est impura quia continet in se mineras lapides auꝝ argentum radices ⁊ fontes. Ita etiaꝫ est declarandum de alijs elementis per suas qualitates primas ⁊ motiuas sibi a natura propria conuenientes. scilicet summam siccitatem: summam grauitatem: densitatem ⁊ frigiditatem remissam in terra. Summam leuitatem: summam raritatem: caliditatem summam ⁊ siccitatem remissam in igne. Sũmam humiditatem: raritatem vero ⁊ leuitatem ⁊ pariter caliditatem remissam in aere. Summam frigiditatem: remissam raritatem ⁊ grauitatem. similiter siccitatem in aqua ⁊ consimilia. Quot sint elementa. quomodo moueantur. quibus animalibus decorentur latius habentur. ij. de gñatione. ⁊ libro ꝑmo. ⁊ quarto celi.

Naturalis terre dispositio.

¶ Rñdetur ad qõnem. suꝑficies aque concaua nõ est locus terre sed aggregatũ ex suꝑficie aque ⁊ aeris que imediate totaꝫ terram circũdant est locus totius terre. Prima pars pꝫ quia tota aqua nõ circundat terrã. ergo nõ est locus terre: quia locus debet esse equalis locato ⁊ ipsum totaliter continere vt ex conditionibus loci habetur. Secunda pars etiam patꝫ. quia illud aggregatũ ex superficie aque ⁊ aeris habet conditiones loci. ⁊ terra respectu illius habet se vt locatum. ergo. Item terra est ⁊ extra ipsum est aliud continens ⁊ circundans ipsaꝫ. ergo terra est in loco. sed nullus alius potest assignari q̃ꝫ aggregatum ex illis superficiebus. vt patet per diffinitionem loci. Unde patet primo ꝙ totalis terra non habet locum proprium ex quo in ipsa sunt lapides ⁊ minere radices ⁊ fontes que non sunt terra neq; ꝑtes terre. Item secũdo patet ꝙ terra a natura propria nõ est in loco naturali ex quo est grauior aqua ⁊ tamen ipsa est supra aquam. Hoc aũt est a natura cõmuni. de quo latius supra.

¶ Arguitur prĩo. Terra est in aqua sicut in suo luco: Probat̃ autoritate Arestotelis hic dicentis ꝙ terra sit in aqua. ⁊ aqua in aere ⁊ aer in igne. Unde nos elicimus ꝙ vnum elementum sit locus naturalis alterius. Respondetur ꝙ Arestoteles vult. si terra esset in naturali sua dispositione tunc locus eius esset aqua vel superficies concaua aque ex quo tunc aq̃ vndiq; circundaret ⁊ cooperiret totam terram. Secus est de terra vt nunc. qꝛ non est in naturali sua dispositione.

¶ Arguitur secundo. superficies aque ⁊ aeris simul non sunt locus terre. non naturalis. qꝛ cum sit grauissima aqua nõ põt eẽ sub terra sed potius supra cuꝫ non sit ita grauior sicut terra neqꝫ violentus: quia dicitur secũdo celi. Terra naturaliter quiescit in medio mundi. Respondetur. ꝙ aggregatũ ex superficie cõcaua aque ⁊ aeris sit locus terre nõ naturalis. vt probat rõ in argumento. Si eni esset naturalis terra esset directe in medio totius celi: quod falsum est. qꝛ pars discoopta aquis est propinquior celo. Sed ad autoritatẽ scdo celi dicit. ꝙ terra si esset in naturali sua dispositione naturaliter quiesceret in medio celi. ⁊ esset centrum mundi. Improprius

¶ Arguit tertio. Si superficies aque ⁊ aeris esset locus terre: tunc si gleba terre caderet deorsum in magnum foramẽ ꝑ terrã deberet quiescere in tali superficie aeris ⁊ etiã aque. ex quo locatũ mouetur ad suum locum. ⁊ cũ ad ipsum peruenit illic quiescit. iiij. phisicorũ. Sed eadẽ est ratio de gleba terre ⁊ tota terra quia dicit Arestoteles. iiij. phisicoruꝫ. Idem est locus totius ⁊ partis. Rñdetur ꝙ argumentũ ꝓbat superficiem aeris ⁊ aque non esse locum terre naturalẽ qui sibi ꝯueniret a natura propria: sed est locus terre prout Arestoteles hic diffiniuit locũ pro termino corporis continentis. non curando an habeat virtutẽ conseruatiuã locati siue nõ. sicut in simili. lapis existens in aere est in loco: qꝛ aer ipsum circũdans est suus locus. ⁊ tñ mouetur ab illo loco in suum locum naturalem. s. deorsum. Ita etiam tota terra nisi sic esset locata a natura cõi propter salutẽ aĩantiũ ipsa moueretur vel eẽt sub aqua equaliter ex omni parte. Ex hijs patet ꝙ aliud est dicere Iste est locus proprius ⁊ iste est locus naturalis. ⁊ ille est locus ipsius locati.

Terra ñ ẽ nãliter in loco.

45 ¶ Celum aũt vt dictum est nõ est alicubi totum: neqꝫ est vllo in loco: si nullum ipsum cõtinet corpus: sꝫ quo mouetur: hoc ⁊ locus est partibus.

¶ Questio VI

Vtrum vltima sphera sit in loco.

¶ Notandum primo ꝙ Arestoteles ⁊ cõmentator Auerrois sequentes primos philosophos non posuerũt plures speras q̃ꝫ octo. s. septem speras planetarũ ⁊ celum stellatũ siue firmamentum in quo sunt stelle fixe. Ideo dicit cõmentator. iiij. phisicoruꝫ. Octaua spera non est contenta. hoc est. octaua spera est vltima. Unde per vltimam spera siue celum Arestoteles intelligit celum stellatum siue firmamentum quod ſm eum est vltima spera: Ordo vero planetarũ est quia supremus est saturnus. deinde iupiter. mars sol. venus. mercurius. vltimus luna. Unde versus. Post fim sum sequitur. vltima luna sub est. Alij vero sunt imaginati ꝙ necessario esset spera nona vltra speram octauam. Primi enim non perceperunt moueri octauam speram nisi ab oriente in occidens. ideo posuerunt eam vltimam. Sed secundi perceperunt octauaꝫ speram etiam moueri ab occidente in oriens super polis zodiaci in centuꝫ annis per vnuꝫ gradũ. ergo posuerũt nonã speram vltimã siue ꝑmũ mobile. No

Arest. ponit spheras.

Alia imaginatio.

Recentiores melius loquuntur.

uissimi vero obseruatores astrorum perceperũt nouã sperã ẽt moueri motu proprio. s. motu accessus ⁊ recessus. ⁊ cõplet motũ suũ in triginta sex milibus annorũ. quod spaciũ dr̃ magn⁹ annus platonis. Ideo necessario est ponenda decima spera siue orbis siue primus mobile: ⁊ illud hodie cõiter obseruatur apud astronomos. Illud ergo primũ mobile mouetur solũ vnico motu simplicissimo ab oriente in occidens: rapiens secum omnes speras inferiores in vigintiquatuor horis. Quelibet vero spera preter vltimã mouet̃ motu sibi p prio econtra ab occidente in oriens. Primus motus diurnus: motus raptus: siue motus primi mobilis. Secundus vero motus dicit̃ proprius vel motus contrarius motui primi mobilis. De hijs ergo ⁊ similibus. s. quomodo stelle fixe ⁊ erranee insingant̃ suis speris. An sint figure sperice. Quot motus sint i celo. An totum celum sit continuum vel contiguum. An omnes stelle ⁊ spere sint eiusdem speciei: in ꝓposito est supsedendum ⁊ remittitur hec materia totaliter ad libzum secũdũ celi ⁊ mũdi. Vltima ergo spera fm astronomos est decima spera. siue primũ mobile. ⁊ de illa hic fit mẽtio ⁊ questio. Licet theologi alios duos ponãt celos. s. celuz cristallinum ⁊ celum empireum quod vltimum esse volunt ⁊ imobile oĩno: in ipso aĩas beatoruz collocantes Hoc tñ plus fide credimus q̃ ratione naturali inuestigamus. ⁊ hanc materiaz cõiter tractant doctores super magistro in scõo sententiarum. Theologi.

¶ Notandum secũdo vt facilius intelligatur quomõ locatum sit in loco Aristoteles capitulo tercio tractatus primi quarti phisicorũ ponit octo modos essendi: in quo modo videlicet vnum sit in alio. ⁊ hij vi si. sunt sufficienter tertio phisicoꝝ in hac questione Vtruz motus sit in mobili. Ut autem ex Aristotele colligitur Res dupliciter est in loco. Primo circũscriptiue dimensionaliter siue cõmensuratiue. s. quãdo locatum ad omnes suas partes circũdatur superficie loci. quelibet enĩ pars supficiei loci coꝛrespõdet vni parti superficiei conuexe ipsius locati. ⁊ sic soluz res quante ⁊ magne sunt in loco: non autem omnes. quia vltima spera non est in loco isto modo. Unde Aristoteles capitulo sexto eiusdẽ tractat⁹ duo ponit que requiruntur ad hoc q̃ aliquid sit in loco. Primo: q̃ ipsuz sit. ⁊ sic res non existẽtes nõ sũt in loco. Secundo: q̃ extra ipsum sit aliud coꝛpus ipsum continens. ⁊ sic vltima spera non est in loco: quia extra celum nihil est quarto phisicoꝝ. ⁊ primo celi. Isto ergo modo aliquid dicitur esse in loco proprie quod habet illas duas conditiones. ¶ Alio vero modo aliquid dicitur esse in loco improprie quod percipitur moueri penes aliquod quiescens. Unde dicit commentator primo celi. Centrum est locus celi. penes centruz enim terre celum iudicatur moueri. ⁊ ita celum est in loco improprie. Dicit enim Aristoteles hic in textu Aliqua sunt in loco per accidẽs vt anima ⁊ celum Per accidens id est improprie: vel per accidens id est ratione suarum partium quia alique partes celi sunt in loco. s. spere inferiores: vel sunt in alio ⁊ alio situ fm q̃ celum mouetur: propterea vltimo concludit Aristoteles. Celum autem non amplius in alio est. hoc est: non est in loco proprie. Secundo modo aliquid dicitur esse in loco diffinitiue. s. quod iudicamus esse hic ⁊ non alibi absq; hoc q̃ occupet spacium. hoc modo primus motoꝛ est in circunferentia primi mobilis

Res dupliciter est in loco.

Circũscriptiue.

Primo.

Secundo:

Ut aliquid sit i loco requiritur.

Improprie in loco esse

Diffinitiue

Ad orientez deus adorat

Locus proprius.

Imp oprius

z in oriente. viij. phisicoꝝ. qz ibi efficacissima est ſm gentiles eius operatio: propterea omnes gentes versus oriens ipsuz adorant. Et commentator. spes sunt in intellectu. in enim locū significare videt. Et Damascenus Angelus ē in loco. Sed cum Boetius dicit cōmunis animi conceptio est in corporalia non esse in loco. ipse loquitur de loco proprio sine circunscriptiuo. Breuiter ergo locus proprius est qui circundat locatuz z nihil est ipsius. Improprius penes quem aliud iudicatur moueri ipsum vero quiescit.

Opiniones an celū sit in loco.

¶ Notādū Vltimo pro ipsa conclusione sicut supra patuit Arest. in textu videt dicere celū esse in loco. z tñ postea concludit ipsum non esse in loco. Ideo de hac mā diuersi diuersas habuerūt opiniones. Prio fuerūt aliqui vt Joannes grāmaticus dicentes locū celi esse vacuū extra celū imaginatū siue ipsuz spaciū. Sed hec opinio est falsa. qz locus est superficies. sz tale spaciū solum imaginat z nihil est. Alij vt auempote dixerūt superficiem cōueram vltime spere esse locū celi: sed hoc ēt non pōt stare: qz locus nihil debet esse locati. iiij. huius. imo locus debet esse imobilis: sed hec superficies cōtinue mouet ad motū vltime spere. Alij vt themixtius tenent qꝫ celū sit in loco ſm suas partes: sed illū redarguit cōmentator: qz cum partes nihil aliud sint a toto. j. phisicoꝝ. igitur etiam totum celū erit in loco. Itē locus nihil debet esse locati. iiij. phisi. Alij vt Alexander dixerunt qꝫ celum nullo mō sit in loco: z eum allegat cōmētator. v. phisicoꝝ dicēs. Orbis stellatus non est i loco neqz p se neqz p accidens. Sed hec opinio est contra Arest. hic in textu. Alij dixerunt qꝫ celū esset in loco ſm superficiem conuexā: sed illud stare nō pōt: quia tūc locus nō esset equalis locato. imo nunqz minus pōt cōtinere maius. Ergo vltimo ſz mentē Arest. z sui commentatoris sit hec conclusio responsalis. Celū nō ē i loco proprie sed improprie. Utraqz pars pz auto. Arest. hic i textu. Et prima ps patet. qz extra celū nihil est. j. celi. Et. iiij. huius: ergo celū nō est in loco ꝓprie. qz locus ꝓprius est superficies corporis continentis locatū. iiij. huius. Scōa pars probatur. Celū est alicubi. ergo est aliquo modo in loco: sed non modis predictis. igit improprie penes centrū terre dicit esse in loco: Itē celū mouet igitur aliquo modo est in loco. Item celum est corpus ergo aliquo mō est in loco: quia oē corpus est in loco. iiij. huius. Illud voluit dicere Arest. iiij. huiꝰ Celum maxime opinamur esse in loco.

Conclusio rōsalis.

Nota

¶ Arguitur primo. celū ꝓprie est i loco. qz celū mouetur localiter. j. celi. z. viij. phisicoꝝ: sed oīs motus localis est in loco. iiij. phisicorum: sz qz celū p se mouet. igit p se z ꝓprie est in loco. Rñdet ꝓmo qꝫ Arest. iiij. phisicoꝝ debz sic intelligi. Oīs motus localis ad vbi est in loco: nō ām motus ſm circūferentiā sicut est motus celi. celū enī totū nō mutat suū locū verū neqz imaginariū. Secūdo dr qꝫ celū dicitur moueri localiter ſm ptes suas q̄ mutāt situ respectu terre z nostri. z sic ēt ſm has ptes dicitur esse in loco.

¶ Arguitur scōo: locus z vacuum sunt differentie loci. g̃ celū est vel i loco pleno vel vacuo. Nō scōm qz vacuū nō est. iiij. huiꝰ. nec in loco pleno qz sic ꝓprie eēt i loco. imo ex̄ celū esset aliq̄d ipz obtinēs. Rñdet qꝫ locus vt vacuū si esset essent differentie loci ꝓprie dicti. Unde cū celū nō

sit i loco ꝓprie sic neqꝫ i loco pleno vel vacuo. ⁊ sic dat̃ mediũ. Septẽ g̃ ꝯditiões loci ⁊ aliqua q̃ Arest. dicit de loco debẽt intelligi de loco ꝓprie dicto.

¶ Arguitur tertio. Celum est corpus. primo celi: sed oẽ corpus ꝑ se ẽ i loco. iiij. phisicorũ. ergo celũ ꝑ se ẽ i loco ⁊ ꝓprie. Rñdet̃ ꝙ Arest. ponit quandã diuisionẽ ⁊ talẽ. Aliq̃ ꝑ se sunt i loco vt oẽ corpus. Alia vero ꝑ accidens. vt aĩa ⁊ celũ. ⁊ sic a primo ipse excipit celũ. ¶ Pro ꝯclusiõe ergo materie loci ⁊ ꝑ ꝯsequẽs toti⁹ p̃mi tractat⁹ huius q̃rti supersunt aliqua dubia. Primũ Utrũ plura corpa possunt simul esse in eodẽ loco. Respondet̃ ꝙ plura corpora possunt esse in vno loco cõi. vt supficies eadem aeris potest continere plura corpora. Sed ad mẽtez Arest. Impossibile ẽ naturaliter plura corpora esse simul in eodem loco adequato. qꝛ alias esset penetratio dimẽsionum q̃ est impossibilis naturaliter. nõ tñ implicat ꝯtradictionem. ¶ Secũdum vtrũ idem corpus possit esse in diuersis locis. Rñdet̃ naturaliter est impossibile qꝛ oĩs res mũdi suo ꝓprio est limitata loco vt sit hic ⁊ non alibi. nõ tñ implicat idem corpus replicatiue esse in diuersis locis. vt legitur de sancto Ambrosio qui fuit mediolani in suo episcopatu ⁊ etiam tulonis in sepultura scti Martini. ¶ Tertiũ si angelus sit i certo loco alter ãgelus possit per eundem moueri. Rñdet̃ ꝙ sic. imo infiniti possent ꝑ talem locuꝫ moueri ex quo nõ faciunt extensionẽ aliquã. Uñ infiniti angeli possunt esse in loco quodaꝫ mõ indiuisibili. ¶ Quartũ dubiũ. Utrũ possibile sit rem quantaꝫ sub ratione quantitatis nõ occuprre locũ Rñdet̃ ꝙ sit impossibile. qꝛ impossibile est esse effectum formalem causa formali. sed extẽsio est causa formalis rei quãte. ergo res quãta non põt esse sub rõne q̃ntitatis in loco induisibili. sed semp occupat locum nihil eni occupat locũ nisi quantũ. ⁊ oẽ quantũ sub rõne extẽsionis sp occupat locũ. Preterea extẽsio nõ põt esse sine sursum ⁊ deorsum ante vel retro dextro vel sinistro. ⁊ nihil potest esse quantũ sine quantitate ⁊ extẽsione. ⁊ tñ de dubijs p̃mi tractatus. In secũdo vero tractatu Arestoteles determinat de vacuo primo ꝓbans ꝙ ad phisicũ spectat determinare de vacuo: quia ad ipsum spectat determinare de loco. ergo etiam de vacuo. antiquorũ enim multi putauerunt vacuum esse locum. Postea adducit probatões eorũ qui dicunt vacuum non esse Tertio ponit rationes eorum qui dicunt vacuũ esse que in argumentis patebunt cum rationibus Arestotelis ꝓbantibus vacuum non esse. Pro cuius noticia queritur.

Rñdetur. Queritur. Rñdetur. Queritur Rñdetur. Queritur. Rñdetur Queritur.

60 ¶ Quoniã ãt de loco est pertractatũ: ⁊ vacuũ necesse est locũ esse si corpore careat: dictumqꝫ est quomõ est ⁊ quomõ non est locus in rebus: pꝫ hoc pacto vacuũ aut separatum aut inseparabile in ratione rerũ non esse.

¶ Questio VII

Utruꝫ vacuum possit esse per aliquã potentiã. Habito ergo q̃d sit locus facile cognoscet̃ quid sit vacuuꝫ qꝛ ꝑ noticiam positiui deuenitur in cognitionem priuatiui. j. ⁊. ij. de aĩa. sed vacuũ

ꝛ locus priuatiue opponuntur.

¶ Notandū ergo prīo ꝙ Arest. in textu quattuor ponit diffinitiones vacui ſm antiquos phos. ꝛ eas reprobat. Prima. Uacuū est illud in quo nihil est. Secūda. Uacuū est illud in quo nullū corpus est. Tertia. Uacuū est illud in quo nō est aliqd corp⁹ sensibile graue vel leue. Ille autē diffinitiones nō valent quia sequeret ꝙ pūctus silr angelus ꝛ aīa essent vacuū. qꝛ in puncto nullū est corpus. sed nō pōt esse vacuum. qꝛ nō est receptiu⁹ corpis qd tñ de natura vacui est si ipm esset. Quarta diffinitio. Uacuū est illd in quo nō est hoc aliqd. id ē totū ꝯpositū neqꝫ aliq̄ substantia corporea. Que ēt nō valet qꝛ materia prima esset vacuū. qd falsū est. qꝛ ipsa est pars cōpositi ꝛ nō est sepabilis ab eo sicut est vacuū si esset. Pro diffinitione vacui quā dat Arest. est sciendū. ꝙ vacuū potest imaginari dupliciter. Primo ꝓut esset spacium interceptū inter latera corporis continētis longum latū ꝛ ꝓfundū. vt si aer in aliquo vase destrueret ꝛ annihilaret tūc distantia inter latera ex omni parte esset vacuū. Et sic sunt imaginati antiq̄ phi. quos hic reprobat Arest. qꝛ vt sic nihil esset etiā si esset. qd implicat. Scdo imaginat esse ipsa supficies corporis qd actu nullū corpus siue locatū continet. vt si aliqd locatū totalr destrueret remanēte supficie loci in equali dispositione ꝛ figura qua circūdedit locatū. tūc talis supficies diceret vacuū. Et ille modus imaginādi est Aresto. ꝛ verior. qꝛ ex quo locus locans ꝛ vacuū opponūt habent ergo fieri circa idē. alias deus creando vacuū crearet nihil. Unde Arest. sic diffinit. Uacuum est locus priuatus corpore. Et. j. celi. Uacuum esse dicunt in quo non existit corpus possibile factū esse. Sicut ergo colligit ex Arest. iiij. phisi. Uacuū actu nō retinet corpus: pōt tñ continere. Et diffinitio dꝫ sic intelligi. Uacuū est locus. id est supficies. nullū locatū actu continens. Et hec est notificatio grāmaticalis. ideo est debet exponi per significat. Et sic nō sequit. vacuum est locus nō repletus corpe. ergo vacuū est. quia est equiuocat. Isto ergo mō vacuuꝫ accipit ꝓprie ꝛ phice. Large vero ꝛ ſm vulgum q̄ nō ꝑcipit nisi qd grossum est ꝛ sentiri potest accipit pro loco in quo nullū est corpus grossum ꝛ sensibile. Unde dicunt cantrum esse vacuum si careat vino. Sic autem nō accipit in ꝓposito sed primo modo.

Diffinitiōes vacui

Prima. Secunda. Tertia

Quarta.

Imaginationes vacui

1

2

Intellectus diffinitionis.

¶ Cōclusio. vacuū nāliter nō pōt esse. ꝓbat autoritate. Arest. q̄ in hoc quarto hanc conclusionē ꝓbat multis rōnib⁹. Ratio q̄ elicit est talis. Uacuū si esset: esset locus sicut dicūt antiq̄. sed nullus est talis locus. qꝛ omnis locus debet esse cōseruatiuus locati. sed in vacuo nulla est virtus conseruatiua. ex quo in eo nulla est virtus. Alia ratio. omnes res appetunt suam contiguitatē vt melius pñt recipere influentias conseruatiuas. sed vacuū impediret tales influentias. Propterea est indecor ꝛ quedam deordinatio in toto vniuerso. ideo natura scꝫ cōmunis abhorret vacuum. iiij. huius vt videlicet res naturales in esse conseruent. Ideo etiā multis potest probari hoc experientijs quo res naturales etiā contra naturam ꝓpriam conantur quodāmodo impedire vacuum. Et prima. quia graue ascendit ne committatur vacuum quando iuuenes calamis aquā sursum trahunt ꝛ bibunt. Et le-

Autori.

Ratio.

Ratio

Experientijs probatur conclusio Prima.

ue descendit. vt aer ⁊ exalatio in cōcauitatibus terre. ⁊ sic leue quiscit sub gra
2 ui. Secunda experientia ⁊ est ipsius Arestotelis hic ⁊ antiquoꝝ philosopho
ruꝫ in clepsedra plena aqua ⁊ bene obstructa in parte superiori ⁊ ampliori ex
ea nihil exit de aqua p fozamē inferius. qz in parte superiori fieret vacuū. Ita
etiam videmus q vasa bene obstructa non emittunt vinum vel valde paruꝫ
etiam si ducillus extrahaf. qz aer nō pōt subingredi vt partem repleret vbi vi
3 num deficeret. Tertia. latera follis bene obstructi non possunt distendi etiam
per violentiam. quia fieret vacuum si extenderentur. ideo non pñt abinuicem
4 distendi. aut rumpuntur. Quarta experientia. si vitrum habens longuꝫ rostrū
vt phiala calefiat circa ignem vt aer in ea rarefiat ⁊ postea rostrū ponatur ad
superficiem aque frigide ipsa aqua ascendit. quia aer in phiala condensatur
pzopter contrariam frigiditatem aque. ergo nisi ascenderet aqua fieret vacuū.
5 Quinta experientia. si vitrum plenum aqua ⁊ bene obstructum poneretur ad
locum frigidissimum tunc aut aqua non congelatur. qz condēsaretur ⁊ aer nō
posset intrare vt vacuum impleretur aut vitrum frageretur.

¶ Arguitur pzīo vacuū actu est rōnib' antiquoꝝ phi
losophoꝝ quaꝝ pzima est. In motu locali mobile vel recipiē in locum plenū
vel vacuum. Nō pzimū qz multa cozpa essent in vno loco ⁊ fieret penetratio
cozpozū. ergo scōm. Scōa rō. in cōdensatiōe aut ptes recipiunt ⁊ coadunant
in plenum vel vacuum. Non in plenū. qz plura cozpa erūt in eodē loco. ergo
in vacuum. ⁊ sic cōdēsatione pbabant vacuum. Tertia in augmētatiōe alimē
tū recipiē in plenū vel vacuū. Nō pzimū. qz duo cozpa erūt simul in eodez lo
co. Quarta. vas repletū cineribus tm̄ recipit de aqua quātū recipet si nō habe
ret cineres. ergo necesse est q inter ptes cineris sint plura loca vacua. Rñdet
ad pzimas tres rōnes q ptes recipiant in plenū cedens vt infra latius decla
rabit in cōdensatiōe. Alimētū enim recipit in pozos in qb' est aer inclusus.
vel imūdicies q̄daꝫ siue vapoz ⁊ ille cedit. Ad quartā rōnē dicit q cineres sūt
intra se rari ⁊ nō compzessi. iō multus mediat inter suas partes aer qui vt ex
perientia videmus expellitur in infusione aque. Item partes leuiozes euolāt.
Itē cineres sūt, nāe calide ⁊ sicce. ergo magnā ptē aq̄ assumūt ⁊ ītra se ibibūt.

¶ Arguitur scōo, Vacuū actu est. auto. Aresᵗ. dicentis
iij. phisi. Impossibile est motū eē sine vacuo loco ⁊ tpe. t. ij. de aīa. Vacuū q̄dē
aer existimat. Rñdet q Aresᵗ. iij. phisicoꝝ loquit fm opinionē antiquoꝝ qui
per motum pbabant vacuuꝫ eē. Ita ēt. ij. de aīa loquit opinatiue. qz dicit exi
stimat id est opinatur fm aliquos. īmo aliqui dixerūt q aer nihil esset. ē eniz
inuisibilis. Pzopterea aliqui vt hic pzobat Aresto. in textu. volentes pzobare
vacuum non esse solum pzobabant q aer esset aliquid per tale signum. quia
vesica sufflata potest portare pondus graue rōe aeris inflati. ergo aer ē aliq̄d.

¶ Arguitur tertio: ponantur due tabule adinuicez pla
nissime. ita q nihil possit mediare tūc aut fiet motus in instanti aut circa me
diū committet vacuum si vna tabula ab alia eleuetur. Rñdet pzimo q nullo
ingenio tabule possint taliter disponi quin semp aliq̄d mediat si inuicē ponā
tur. Scōo dī q etiam admisso tunc vna non potest ab alia eleuari qz natura

abhorret vacuum. Sed de concauitate oui in superiori sua parte est dicendū q̄ in ipso est quidam fumus resolutus. immo testa est porosa vt videtur experientia. q̄ cum assantur sudant per suos poros. ideo aer pōt ingredi.

¶ Scōa ꝓclusio. vacuū esse nō implicat ꝓtradictionē hoc est potentia supnaturali vacuū pōt eē. Patet q̄ illud est possibile cuius si extiterit actus nullū sequitur impossibile. ix. metha. sed posito vacuo in esse nullū sequitur impossibile. g̃ vacuū pōt aliq̄ potētia eē: ēt fm ambos modos imaginandi. imo nō est possibile vnū illoꝝ eē sine reliquo. q̃cunq̄ enim est spaciū in quo oīno nihil est tūc si est finitū necesse ē q̄ ēt sit superficies nihil cōtinēs. Vacuū ergo si eēt: esset q̄dā superficies nullū locatū cōtinēs. ⁊ diceret locus nō locās. Locus vero locans est superficies actu cōtinēs locatū. Hoc vult Aresto. iiij. huius cum dicit. Locus ⁊ vacuū habēt eādē credulitatē siue considerationē. Si itaq̄ potētia sup naturali esset vacuum aīal nō posset diu in ipso viuere q̄ non posset inspirare. Et nō fieret visio auditio p vacuū q̄ spēs soni ⁊ colorꝭ sūt accidētia ⁊ nō pñt multiplicari nisi mediante subiecto q̄ non est in vacuo. Itē nō fieret in ipso aliqua actio vel aliquis motus. q̄ req̄runt spaciū. ergo nō posset ꝓici lapis p vacuū neq̄ sagittari sꝫ iterū resiliret. Itez ipꝫ vacuū sol nō illuminaret. neq̄ aues possent volare i ipo. ⁊ sic ō similibus.

Hec incōmoda sequerentur naturā vacui.

¶ Arguit ꝓmo. Vacuū esse implicat ꝓtradictōez. q̄ si eēt spaciū in quo nihil eēt tūc ipm eēt: vt ponit casus: ⁊ ēt nō eēt. q̄ in rei veritate nihil est. ergo deus creādo aliq̄d crearet nihil. Rñdet q̄ ꝫ imaginatio vacui isto mō nō fuerit Aresto. tñ possibile est q̄ ēt actu sit vt si deꝰ destrueret aliquod locatum. Et ad argumentum dicitur q̄ ipsum esset sed nō esset aliq̄d cū nihil sit. diceret aūt esse denoīatiue vel noīe solū q̄ nullū corpus cōtinet.

¶ Arguitur scōo. Diffinitio vacui includit cōtradictionē q̄ si eēt tūc eēt locus fm diffinitionē. sed locus est terminus corpis ōtinētis. iiij. phisi. ⁊ tñ diffinitio dicit q̄ esset locus nullū ōtinēs corpꝰ. Rñdet q̄ locus in diffinitōe vacui valet tñ sicut superficies. alꝫ locus ⁊ vacuū nō eēnt opposita. imo argumētū verꝫ pbaret si locus accipet sic Aresto. ipm diffinit.

¶ Arguitur vltimo. Vacuū esse implicat. q̄ sequitur bene vacuum est locus ergo est locatꝰ locus ergo ōtinet aliq̄d. s. locatū. q̄ locus ⁊ locatum sunt relatiua fm cōmētatorē. iiij. huius. sed relatiua sunt simul nā. Et ex alia parte vacuum est locus nō repletus corpe. igit nullū locatū continet. Rñdet q̄ relatiua quo ad eē formale sūt simul nā ⁊ impossibile est vnū esse sine alio. secus est quo ad fundamētale siue materiale. vñ locus materialiter significat superficiē ⁊ cōnotat vt locatum cōtineat. vacuum vero ēt significat superficiem ⁊ cōnotat q̄ nullum locatū contineat. Et sic idem rñdeatur ad hoc argumētū sicut ad ꝑdictū. ¶ Sed diceres. Antiqui phi ꝓbabant, vacuuꝫ esse per motum localem vt supra in argumento visum est. Aresto. etiam ꝓbat vacuū nō esse per motum localem. Que est ipius ꝓbatio. Rñdet q̄ sic ꝓbat. q̄ si vacuū esset motus localis in ipso fieret i instāti. sed illud est impossibile. q̄ aūt hoc sequeret: ꝓz. q̄ mobile mouet successiue velocius vel tardius pp duas causas scilicet pp dispositionez medij. ⁊ ꝓpter dispositionem mobilis.

Relatiua quo sunt simul natura.

Diceres.

Respondetur.

si ergo in pleno motus est successiuus ꝑꝑ medium resistens ergo vbi tale medium non resisteret sicut in vacuo motus fieret in nõ tpe ⁊ in instanti. Unde Ares. solum duas ponit causas successionis siue motus localis successiui. Prima est dispositio medij siue mediũ resistẽs. Uñ videmus ꝙ idẽ mobile citius ⁊ velocius mouet ꝑ vnũ mediũ q̃ꝫ ꝑ aliud. vt citius ꝑ aerem q̃ꝫ ꝑ aquã. qꝛ mediũ densius plus resistit ipsi mobili. Scda cã est dispositio mobilis. qꝛ mobile grauius velocius mouetur q̃ꝫ minus graue. ⁊ hoc vult Arest. a principio capituli quarti tractatus secundi. Super cuius maiori declaratiõe ꝯñter querit

Due cãe successionis.

Prima.

Secunda

71 ¶ Uidemus enĩ idem põdus corpusue celerius duas ob causas ferri. Aut qꝛ id differt per quod mouetur: vt si per terram: vel aquam: vel aerem moueatur. Aut qꝛ id quod fertur differt si sint eadem cetera.

71 ¶ Atqꝫ quo subtilius est minusqꝫ impedit atqꝫ facili⁹ scĩdit id ꝑ qd̃ fit trãsitio: eo põdus. A. celerius sꝑ feret.

Questio. VIII

Utrũ successio in motibus grauiuꝫ

⁊ leuium ꝓueniat ex resistẽtia medij vel ab alia cã. Notãdũ est primo ꝙ successio est ipse motus successiuus ⁊ non distinguit ab eo. qꝛ impossibile ẽ vno existente aliud non esse. vt latius ꝓbatũ est. iij. phisicoꝝ. Et sic qõ tantum q̃rit. Quare graue mouet deorsum ⁊ leue sursuꝫ successiue. an iõ: qꝛ aer siue mediũ resistit. vel ex alia cã: vt si non resisteret ipm moueretur subito ⁊ in instanti ad suum locum nãlem. Est ergo Graue ꝑm Aresto. j. celi cuius motus naturalis est ad medium mundi id est ad centrum terre. Leue vero est cuius motus naturalis est a medio mundi id est sursuꝫ. Grauissimuꝫ est quod omnibus deorsum latis id est motis substat vt terra. Leuissimũ aũt est qd̃ oib⁹ sursum latis id est motis sꝑfert id est sursuꝫ mouet. vt ignis. Et sic celũ non est leuissimũ licet sit super omnia tamen non mouet sursum super omnia. vnde non super fertur sed potius circũfert scꝫ circa mediũ mũdi circulariter. Ideo dicit Ares. j. celi. celum non est graue neqꝫ leue.

Successio.

Graue.

Leue

Grauissimũ.

Leuissimũ.

¶ Notãdum scd̃o pro intellectu sequentiũ ꝙ resistentia est inclinatio medij per quod fit motus ad oppositam dispositionem motoris. Uel sic. Est medium resistens mobili volenti ipsum diuidere. Mediuꝫ enim per quod fit motus id est aer vel simile resistit sue diuisioni quam diuisionem motor scilicet forma substantialis grauis vel leuis intendit. Causa ãt quare res naturales resistant sumit ex hoc scilicet ne corrumpant: qm̃ ꝑm cõmentatorem. j. phisicorum. oẽ ens mundi diligit se ꝑmanere. Uñ cũ res ꝑ suaꝫ contiguitatem saluentur. ergo per discõtiguitatem ⁊ diuisionem disponuntur ad corruptionem. Hinc est ꝙ solet cõiter dici. Omnis diuisio est causa corruptionis. ⁊ hoc est intelligendũ quantum esset de se. qꝛ non sequitur: hec res diuiditur ergo corrumpitur. quia materia prima est diuisibilis ⁊ tamẽ est incorruptibilis. j. phisicoruꝫ. Aer ergo resistit mobilibus que per ipsum mouentur

Resistentia.

Causa resistẽtie.

ne diuidat sed maneat contiguus in omnibus suis ptibus. Ex pdictis itaq; pz
Primo q resistentia est ipsa res resistens ⁊ non accidens. Scdo q de quanto
res est actiuior de tanto plus resistit qr plus se appetit permanere. Tertio in ap-
plicatione ꝯriorum fit magna resistentia qr contraria sunt sibiinuicem corru-
ptiua. j. phisicorum. De ista ergo resistentia cõiter sunt locuti phi naturales. ⁊
Resistentia extrinseca. ſm alios appellatur resistentia extrinseca. eo q in resistentia vnum resistens ẽ
extra aliud ⁊ non aliquid alterius. Dicunt enim q resistentia est duplex. s. ex-
Intrinseca. trinseca de qua iaz est dictum. Alia est intrinseca scz que est in ipso cui resistit
vt gradus leuitatis resistunt in mixto q non cito mouet deorsum qr trahunt
sursum. Ita ẽt limitatio impedit ⁊ resistit rebus naturalibus vt nõ in instanti
Limitatio. producant suas actiones. Unde limitatio est nihil aliud q̃ ipsa res met limi
tata vz qr eius potentia est certe ⁊ determinate virtutis sic q non infinite. vt
potentia motiua grauium ⁊ leuium est determinata. quia non mouet mobile
ad suum locum naturalem ininstanti sed successiue.

Opiniones. ¶ Notãdum est tertio p conclusione inferenda q de
Prima. materia presentis qõnis sunt due notabiles imo eque defensabiles opiniões.
Prima quam pietas fidei iubet obseruare est q successio in motibus nõ so-
lum puenit ex ipsa resistentia medij. sed etiam ex hoc q res naturalis est limi
tata in sua actione. Et ista opinio supponit limitationez esse in omnibus reb⁹
Ratio prima. preter deum qui est illimitatus. ⁊ potest probari multis rationibus: quarum
Prima est. qr al's aliquod in decuplo grauius alio moueretur eque cito cum
ipso: quod videtur inconueniens. sed posito vacuo ⁊ sit graue in decuplo gra
uius altero ista mouerentur equaliter deorsum scz in instanti. ex quo nihil re-
Auempotes sistit ſm aduersarium. ⁊ hec est ratio ipsius auempotes qui hanc opinionem 2
defendit. Scda rõ eiusdem. sequeretur q paruum graue faceret motum infi- 3
nitum: imo moueretur velocius celo. Tertia rõ. latitudo velocitatis non ẽ ter
minata ⁊ sic non est infinita velocitas qualis esset si limitatio non poneretur. 4
Tres limitatiões ſm Arest. Quarta ratio. Celum mouetur successiue ⁊ tum sibi nihil resistit. j. celi. celum
mouetur sine resistentia. Preterea videtur Arest. posuisse tres limitatiões scz 1
in magnitudine. qr tpe ⁊ actione. Primo in magnitudine. qr res sunt determi 2
nate magnitudinis sic q non infinite. j. phisicor. ⁊. iij. eiusdem. ⁊. j. celi. Scdo
res naturalis limitatur in duratione siue tpe. qr. ij. de gene. dicitur q cuiuslibz 3
rei naturalis est determinata piodus. Tertio in sua actione. qr non est infinite
actionis. vnde. ij. celi. dicit. Aresto. Est aũt vniuscuiusqz actus ad minimũ tps
non excedere. Neqz citharizare est omni tpe possibile. Preterea ſm mentem
Opinio marsilij Arestotelis ⁊ astrologorum est tps determinatum generationis ⁊ corruptio-
Ratio prima. nis omnium rerum naturalium sub concauo orbis lune. Scda opinio quam
Marsilius efficacissimis defendit ratiõibus est. Qz cã successionis sicut Are-
sto. in hoc quarto presupponit est solum duplex scz resistentia medij ⁊ dispõ
mobilis. vbi ergo non est medium resistẽs sicut in vacuo ⁊ mobile est simplr
grauissimum necesse est q moueatur subito ad suum locum naturalez: ex quo
nihil sibi resistit. Non limitatio. qr non dz poni. Primo: qr appetitus est in in
finitum. j. politicorum. ⁊. iij. metha. sed oẽ mobile graue vel leue appetit eẽ in 2
suo loco naturali ergo non est limitatum. Secunda rõ talis limitatio vel solũ
est in vacuo. ⁊ sic esset frustra. qr ſm Aresto. vacuum est impossibile ⁊ nunq̃

fiet. Uel etiam eẽt in pleno. ⁊ hoc nondum exptum est. qꝛ successio in quolibꝫ motu põt saluari sine limitatione. Motus enim celi est successiuus qꝛ ĩtelligẽtia mouet orbem suum ad suam volũtatem. ⁊ sic volũtas est cã successiõis. immo ẽt magnitudo celi est maxima: ergo est necessarium vt circulariter successiue moueat: ex quo est impossibile corpus spericum moueri circulariter in ĩ-
3 stanti. Tertia rõ. Si limitatio poneret: vel ergo in maiori corpe eẽt maior limitatio. ⁊ hoc non põt dici. qꝛ al's leuius citius descenderet siue minus graue q̃ꝫ
4 magnum graue. nec põt quid aliud dici. Quarta rõ. Uel talis limitatio esset substantia aut accidens. Non secundum qꝛ esset extensa ad extensionem sui subiecti. quod iam improbatum est. ĩmo nulla res indiuisibilis esset limitata. Neqꝫ substantia. quia aut esset forma quod falsum est. qꝛ nihil limitat seipsum nec materia qꝛ ipsa est infinite potentie in receptione. nec totum compositum. Omnis enim substantia ꝟm Aresto. ij. de anima est materia forma vel to-
5 tum compositum. Ultima rõ. Cã oĩs successionis immo cuiuslibet actõis ꝟm viam Aresto. potest assignari preter limitationem. ergo ipsa frustra poneret. Etiam Arest. non videt possisse istam limitationem intrinsecam. Ergo ad tria loca in quibus Arestoteles estimat posuisse limitationes respondet. ⁊ ad primum. Licet ipse dicat nullam esse magnitudinem infinitam: hoc non est ideo quia ipsa esset limitata. sed ideo: qꝛ non posset habere locum in quo esset: ex quo nullum animatum aut aĩal in eo posset conseruari cum esset infinite virtutis grauitatis ⁊ leuitatis. vt probat Aresto. iij. phisicorum. Item cuꝫ magnitudo ⁊ figura idem sint vt supra. ij. phisicorum est probatum. ideo hoc sibi resistit qꝛ non esset figuratum coloratum ⁊ sic de alijs passionib⁹ magnitudinis Secundo dr̃ ꝙ res nõ durat semp sed hꝫ suã periodum qd̃ semp est ex cã extrinseca vt experientia in prompto est. vel alia cã intrinseca que nõ est limitatio. animalia enim corrumpuntur ⁊ durãt ꝟm ꝙ in eis est ꝓportio vel disproportio humorum. inanimata vero frequenter corrumpuntur a causa manifesta siue extrinseca. Tertio ꝙ res determinate agunt ad hoc vel aliud passum: ad certam distantiam: certo modo agendi: ⁊ fortiter vel debiliter. huius causa sumitur ab ipsa forma substantiali ipsius agentis: ⁊ ꝟm ꝙ agẽs applicat passo: ꝟm ꝙ passũ resistit. ⁊ sic de alijs causis. ꝙ enim ignis nõ in instãti calefacit aquam est causa qꝛ aqua resistit huic dispositioni ⁊ species caliditatis multiplicantur ab igne successiue ⁊ sic de alijs. qñcũqꝫ ergo põt reddi cã ipsius successionis alia q̃ꝫ limitatio tunc limitatio frustra poneretur. Illud autem põt naturalis philosophus qui de singulis rebus naturalibus causam hꝫ reddere vt a principio primi phisicorum. ⁊. ij. phisi. probat. Ergo ad primam rõnez prime opinionis respondetur ꝙ grauissimum poneret se subito deorsum ad suũ locum naturalem in ipso vacuo: nõ aũt minus graue. Primo qꝛ nõ essent eq̃lis virtutis in mouendo. Secundo qꝛ minus graue hꝫ gradus leuitatis admixtos qui sursum traherẽt ⁊ resisterẽt. Hec tñ rõ satis debilis est. Ergo dic tertio ꝯcedẽdo totũ. qꝛ dato vno incõueniẽti scꝫ vacuo qd̃ est impossibile naturaliter: sequunt̃ plura. j. phisicoꝝ. Pariter rñdet ad rõnem scd̃am ꝙ sicut celũ mouet̃ motu velocissimo naturaliter: nullus motus erit sibi naturaliter equalis. ergo Aresto. vacuum si admisisset etiam concessisset alia inconuenientia.

Responsio ad limitationes.

Ad limitationem quantitatis.

Ad limitationem tempus.

Ad limitationem actionis.

Respondetur ad primam rationem prime opinionis.

Respondetur ad secundam

Respondetur ad tertiam.

Respondetur ad quartam.

Respondetur ad primam rationem secunde opinionis

Respondetur ad secundam

Respondetur ad tertiam.

Respondetur ad quartam.

Respondetur ad vltimã rõnem.

Causa successionis in cuiuslibet motꝰ ex quinq; depẽdet

Ad tertiam rñdet̃ ꝙ latitudo velocitatis sur sum vel deorsuz non est termina ta naturaliter ⁊ ꝟm cursum nature esset tamen limitata per diuinam potentiã qui vltra ⁊ cõtra cursum nature põt agere. Ad quartam rõnez dr̃ ꝙ tp̃s est de terminatũ gñatiõis: corruptiõis ⁊ cuiuslibet trãsmutatiõis naturalis hoc ẽ ex determinata ⁊ certa cã ⁊ nõ ab ipsa limitatiõe. Limitatio ergo cum importet quãdã priuatiõez in agẽdo tm̃ sic ꝙ nõ plus vel in infinituz: iõ esset vnica cã que posset rñderi ad oẽs effectus naturales. Quia vero hoĩ nã pietatem q̃ fun damẽtũ est cuiuslibet religiõis indidit. Jõ rñdeo ad p̃mã rõnẽ scd̃e opiniõis ꝙ Arest. posuit cãm successiõis resistẽtiã medij. qꝛ ꝟm eũdẽ vacuũ fuit impos sibile. si vero eẽt: necessario habuit ɔcedere ꝙ motus grauiũ ⁊ leuiuz in eo fie ret subito. qꝛ dicit. iiij. phisi. vacuũ nõ resistit. vñ naturaliter est locutꝰ. Jtez ap petitus ẽ in infinitũ. Arest. in ista autoritate loq̃tur de appetitu humano qui crescit in infinitum. qꝛ quocunq; dato põt appeti vltra. Est aũt limitatus ꝟm suam formam substãtialẽ: ex quo sepe satiat̃. hũc aũt appetitum nõ hñt inani mata. Ad scd̃am rõnẽ rñdet̃ ꝙ limitatio nõ solũ ponit̃ in vacuo. sꝫ ẽt in pleno Vñ ꝙ celũ mouet̃ successiue hec est cã: qꝛ sua magnitudo est limitata ⁊ quod libet spericum vt non possit moueri motu circulari in instanti. Si ergo super asserem planissimũ poneret̃ corpus spericũ ⁊ hoc in vacuo: tũc adhuc motus circularis non fit instanti. ergo est signũ. cuz hic nihil sibi resistit extrinsece ꝙ eius magnitudo sit limitata vt vnam ꝑtem post aliã describat. Jtem. Ponat̃ aer totaliter calidus ⁊ circũstet alius ignis: ille multiplicat spẽs caliditatis ad talem aerez successiue ⁊ tñ hic nihil extrinseci resistit: ex quo sil̃e nõ resistit sil̃i ⁊ sic de multis exemplis in quibus agentia naturalia ẽt preter resistentiã agũt successiue. Ad tertiam dicit̃. Limitatio nõ fundat̃ sup̃ magnitudine: sed sup̃ quiditate ipsius rei. ergo sicut quiditates rer̃ nos latẽt. vij. metha. ita pariter q̃ liter: qũo: ⁊ ad quantum res sint limitate nos latet. posset tamen limitatio ma ior ⁊ minor cognosci ex maiori ⁊ minori ꝑfectione. qꝛ res ꝑfectior minus est limitata q̃ꝫ imperfecta. vñ ignis nõ est intãtũ limitatus sicut lapis vel mixtuz quo ad actionem nãlem. Ad quartam dr̃ ꝙ limitatio est ipsa res met limitata in actiõe sua. vñ caliditas agit ad certam distantiam ⁊ eius limitatio est ipsa met caliditas ⁊ acccidens. Jta etiam de mixtis. Ad vltimam rõnem dicitur ꝙ Arestoteles cum antiquis in hoc quarto supposuit nullam esse causam succes sionis q̃ꝫ resistentiam. Uidetur tamen Arestoteles posuisse limitationem p̃ser tim. j. celi. vbi dicit actionem rerum naturalium esse semp̃ determinatam sic ꝙ agant ad certam distantiam certo tp̃e: aliqua fortiter alia debiliter. vt ibidẽ latius. Propterea qꝛ inter duas istas opiniões difficile est inuenire opinionẽ mediam pp̃ ambar̃ rõnes fortes. Tamen põt ꝓbabiliter dici ꝙ cã successiõis in quolibet motu dependet ex quinq;. Ex distantia medij. qꝛ mobile necessa rio describet prius vnam partem medij q̃ꝫ aliam. Ex resistẽtia medij. vt supra latius. Ex finitate virtutis agentis super quam fundatur. limitatio. virtus enĩ finita necessario agit in tẽpore. Unde autor de causis dicit. Oẽ habẽs substã tiam suam in tempore non agit effectum in instanti. Quinto ex dispositione mobilis. quia mobile figure late tardius mouetur q̃ꝫ mobile acutum vt lãcea Jdeo sequuntur due conclusiones.

¶ Prima ꝯclusio scdz mentez Arest. successio ĩ quolibet motu sursum vel deorsum ꝓuenit principaliter ꝑꝑ resistentiam medij scz aeris vel aque. Probat autoritate Aresto. qui in hoc quarto expresse probat vacuum nõ esse: qꝛ antiqui crediderũt ꝙ vacuũ eẽt cã motus localis. Dicit ergo Arest. ⁊ ꝓbat. si vacuũ esset impediret motum localem rectum: ex quo in vacuo non fieret motus propter hoc quia nihil resistit. sed fieret mutatio instantanea. Uñ si resistentia medij non eẽt: graue mutaret deorsum subito ſm mẽtem Arest. ergo resistentia medij principalis est causa successionis ⁊ nõ ipsa limitatio. Rõne tali. Solum due sunt cause successionis ſm Arest. q̃ supra declarate sunt. sed si mobile esset simpliciter graue ⁊ medium nõ resisteret: fieret mutatio instantanea. ergo cã successiõis in hoc casu est sola resistẽtia medij.

¶ Scda ꝯclusio scdz ꝑmã opi. Licet successio in motu sursum ⁊ deorsum ꝓueniat ex resistẽtia medij: non tñ solũ ⁊ principalr. sz ẽt limitatio mobilis est vna causa principalis. Hec conclusio sufficienter põt ꝓbari ex motiuis prime opinionis ⁊ eoꝝ q̃ añ primã ꝯclusionẽ dicta sunt. Uñ pz ꝙ ꝑdicte due opiniones ⁊ cõclusiões in hoc ꝯueniũt ꝙ resistẽtia medij ẽ cã q̃re mobile graue vel leue mouet successiue. sed in hoc discordãt: qꝛ ꝑma ꝯclusio dicit solã resistẽtiã medij eẽ cãm principalẽ successiõis. sed scda ꝙ ẽt vltra resistẽtiam medij fit alia cã ẽt principalis vz limitatio. Ut ergo facilius ambe opiniones intelligentur per modum exempli ponitur questio sequens.

Conueniẽtia duarum opinionũ dictarum.

Hoc differũt.

72 ¶ Sz si ꝑ subtilissimũ tãto motu tãto in tꝑe põdus. Aferť: ꝑ vacuũ si mouebiť omnez ꝓfecto rõnez exuꝑabit.

82 ¶ Et insuꝑ pz si quãto rariꝰ q̃ꝑpiam magisqz vacuũ est: tãto celerius sursuz feretur: quod vacuũ sit oĩo: sursum id vel celerrime ferri. At forsitã ⁊ hoc moueri nõ põt: vt enĩ demõstratũ est in vacuo cũcta immobilia.

¶ Questio. IX.

Utrum si graue simplex poneretur

in vacuo ipm moueret se deorsum in instanti vel successiue. ¶ Notãdũ prĩo ꝙ graue est qd̃ hz vltra mediũ latitudinis de grauitate. ⁊ illud appellať graue simplr. qꝛ dr̃ in thopicis. quiq̃d simplr dico hoc sine addito dico. Aliud vero dicit graue in respectu qd̃ est grauius q̃ꝫ alteruz scz leuius. vt aqua est grauis respectu aeris. ⁊ aer dicit grauis respectu ignis ⁊ vapor respectu exalationis. Graue aũt simplr est duplex qꝛ aliquod est simplr simplex scz cui nullus gradus leuitatis est admixtus vt sola terra naturaliter disposita. ⁊ illud ſm Ares. j. celi dicit grauissimũ de quo supra. Aliud est graue simpliciter mixtũ scz cuiꝰ grauitati est admixtus gradus leuitatis vt oẽ mixtum. Eodẽ mõ leue est duplex. s. leue simpliciter quod hz vltra medium latitudinis vt aer. Aliud est leue in respectu scz quod comparatum ad grauius dr̃ leuius. vt aqua est leuis respectu terre ⁊ grauis respectu aeris. Leue simpliciter ẽt est duplex. scilz sim-

Graue simpliciter

In respectu.

Graue simpliciter simplex.

Simpliciter mixtum.

Leue simpliciter

In respectu.

Leue simpliciter

Simplex. pliciter simplex.cui nullus gradus grauitatis est admixtus vt solus ignis.dicē te cōmentatore.iij.phisicorum.Ignis non habet nisi leuitatem tantum.simili/

Simpliciter mixtū ter terra non habet nisi grauitatem tantum. sed aer ⁊ aqua habent vtrunq3. Aliud vero dicitur leue mixtum sc3 cuius leuitati est admixtus gradus grauitatis.vt aer.Alia de grauitate ⁊ leuitate similiter impetu habentur in libris ō celo ⁊ mundo.⁊ aliquid.viij.phisicorum.

Suppositiones. ¶Notādum secundo q̄ p̄sens questio supponit p̄i mo q̄ vacuū sit.vt si deus terram aquam ⁊ aerez totaliter annihilaret: spaciū Primo interceptum siue superficies cōcaua ignis esset vacuum. Scōo q̄ ista superficies 2 non dimittat sue nature sed cōseruet: qm̄ si dimitteret sue nature tunc ꝓpter deordinationē totius vniuersi latera quātū possent inuicem se diungerent vt vacuum impedirent ⁊ sic ignis corrumperetur. Tertio q̄ graue simplex id est 3 grauissimuz vt terra naturaliter dispositia sit in superficie superiori ipsius ignis puta vna gleba:⁊ q̄ cōseruet a deo.q2 als corrūperet in ptes minutissimas ⁊ rarefieret vt vacuum implere posset ꝑ decore ipsius vniuersi. Et dicit graue simplex siue grauissimū.q2 conclusio prima non h3 veritatē de graui mixto:siue in eo sit leuitas admixta: vel per admixtionem siue per interceptionē vt in spō gia.Tale enim si poneret in vacuo moueret successiue ēt ſm Aresto.qm̄ ptes leues traherent sursum ⁊ per consequens successiue moueret deorsum. Quar 4 to supponitur q̄ tale graue simplex non impediatur sed dimittatur liberum quoniam si penderet in funiculo necessario mitteretur deorsum successiue.ita: ēt si poneret in libra ⁊ secum poneretur ex alia pte minus graue :iterum necessario moueretur deorsum successiue etiam ſm mētē Aresto. Unde sit.

¶Prima conclusio. Si esset vacuum ⁊ in eo esset aliq̄ grauissimū illud mutaretur ad suū locū nālem subito ⁊ in instanti ſm mētem Aresti. Hec cōclusio ꝓbatur sicut prima supra est probata. Rōne alia. vacui ad plenum nulla est ꝓportio ſm Aresti.in textu.ergo nulla est ꝓportio motus in vacuo ad motum in pleno factum. si ergo motus in pleno est successiuus et diuisibilis:in vacuo erit instantaneus ⁊ indiuisibilis. Iste tñ motus ꝓprie dicetur mutatio instātanea . Uñ p3 q̄ terra oblonga ⁊ quadrata ſm mentem Aresto.equaliter descenderent.ex quo resistentia medij est totaliter ablata.

¶Secunda conclusio secūdū ponentes limitationez. Si eēt vacuū ⁊ in eo esset graue simplex:illud moueret se ad suum locum naturalem successiue:licet velocius q̄ in pleno. Probatur.q2 licet vna cā successionis sit ablata sc3 medium resistens tamen adhuc supereſt alia sc3 limitatio ipsius mobilis qua limitatum est ne moueatur in instanti:als eēt infinite virtutis. vnde dicit Ambro.Omnis creatura certis sue nature circūscripta est li/ mitibus.Hec ergo conclusio est a pietate nostre religionis ⁊ doctoribus theologie admissa ⁊ melius supra probata.

Omnis creatura certis sue nature circus cripta est limitib

¶Arguitur primo.Ptra predicta ⁊ ꝑmas conclusiones. Medium scilicet aer non resistit mobili.ergo successio non ꝓuenit principalr ex resistentia medij. Antecedens ꝓbatur.q2 aer est leuior ipsi graui.ideo appetit naturaliter vt grauius sit sub eo ⁊ sic non resistit. Rñdetur q̄ aer resistit

ipsi mobili graui: quoniã aerem diuidit. oĩa autẽ entia appetunt sui cõtiguitatem: lꝫ etiam appetat graue esse sub eo sed illud est a natura cõi ne fiat de ordinatio. primũ ṽo est a natura ꝓpria quia diuisio tendit ad corruptionem.

¶ Arguitur secũdo. quelibet pars ipsius grauis appetit descendere deorsum per lineã breuissimã si non impedit: qꝛ totũ graue appetit: in de celo ⁊ mundo. ergo quelibet pars. iiij. huius. ⁊ per cõsequens cum non omnes partes simul ppssint per lineam breuissimã descendere ideo inuicem resistunt: ⁊ per consequens non solum resistẽtia medij est causa successionis. Respondetur primo ꝙ partes alicuius grauis tenent se principal'r ad medium ipsius grauis propter sui continuitatem vt melius resistere possint corrumpenti ⁊ disconuenienti. ideo totum graue mouetur deorsum per lineam breuissimã ⁊ quelibet sua pars quantũ est naturaliter possibile. ꝓpterea medium ipsius grauis principaliter dr̃ tenere lineã breuissimã in motu deorsuꝫ: q̃uis q̃libet pars extremalis ẽt. ꝑ lineã moueat deorsuꝫ breuissimã q̃ꝫ põt.

¶ Arguitur ꝯtra secundã qõnem ⁊ ꝯclusionez Arest. Sit canna a terra vsq̃ꝫ in sperã lune ⁊ in ea sit vacuũ. tunc cõsequẽter sursum ponat terra purissima ⁊ grauissima: iferius ṽo in orificio canne ignis purissimus. tũc ſꝫ mentẽ Arest. fiet motus in ĩstanti ⁊ fiet penetratio corpoꝝ q̃ ẽ impossibilis ſꝫ Arest. iiij. huius. aut fiet successio: qꝛ terra ĩpediet ignẽ ⁊ eõ. Rñdet primo ꝙ ignis statiꝫ ꝯsumeret istã cannã. Scdo dr̃ ꝙ fiat penetrario corpoꝝ: qꝛ sicut incõueniens est vacuũ eẽ: ita ẽt penetratiõez corpoꝝ: ſꝫ dato vno incõuenienti alia contingunt. j. phisi. Uel dic tertio ꝙ ignis in partibus extremalibus cederet ⁊ inuicem ꝯflueret ⁊ per eã partẽ terra moueretur.

¶ Arguitur quarto. Si res moueretur successiue ꝑꝑ limitationẽ. vel ipsa esset naturalis aut violenta. Non primum. quia impedit rem naturalẽ a suo fine ⁊ loco naturali. Neq̃ꝫ est violenta: qꝛ alias oĩs motus esset violentus. Rñdetur ꝙ limitatio sit naturalis: sed motus dr̃ violentus q̃ est a principio extrinseco ⁊c. Limitatio vero cũ sit ipsa res met limitata est intrinseca ipsi rei nãli. Uñ cum mã sit ĩdifferens necessario limitatio fundat in forma ⁊ ista nõ limitat seipsaꝫ ſꝫ limitat a ꝑmo agẽte ⁊ ĩfluentia celesti. Sꝫ q̃d si oĩa sub cõcauo orbis lune annihilarent ⁊ in medio poneret portio terre: ad quẽ locum moueret. Rñdetur ꝙ remaneret in tali loco tanq̃ꝫ sibi nãli: cũ non esset potior ratio q̃re moueret sursum vel deorsum. Si vero poneret sursuꝫ in superficie spere lune moueret deorsum ad centruꝫ imaginariũ. ⁊ talis motus non esset ꝓprie localis: cum ſm Arest. esset in instanti: sed esset similis vel motus eiusdem speciei cum motu locali. Omnes vero auctoritates Arestote. que possũt obijci de motu ⁊ loco debent intelligi in cursu nature que non admittit ipsuꝫ vacuum: quoniã naturaliter est impossibile. Propterea Aresto. in sexto ⁊ vltimo capitulo secundi tractatus ponit opinionem quorundã qui volebant vacuum saluare per rarum ⁊ densum rarefactionem ⁊ condensationem. Et fuit ratio eorũ talis. si non est vacuum tunc non erit rarum ⁊ densum. ⁊ si non est rarũ neq̃ꝫ densum nullus erit motus omnino. aut ad motũ vnius totum vniuersum mouebitur. ⁊ sic tandem celum tumultuabitur. i. turbabitur

et m̃ est violenta

Limitatio in quo fundatur.

Diceres.

Responde ur.

ꝛ extendet: qd̄ est impossibile. Arest. aūt soluit dicens. Cū eadem sit mā parui ꝛ magni. ꝛ corpus qd̄ actu est magnū est in potentia paruū ꝛ econtra. vt ex aere fit aqua vbi aqua nō est intantū extensa sicut fuit aer. Remāsit aūt in illis eadem materia. Ita ēt est de corpore raro ꝛ denso. ꝛ per ꝯsequens ad motum, vnius corporis nō sequit motus vniuersi: qꝛ vnum eoꝝ condensatur. vt aer qui pellitur. Etiā improbat ꝙ vacuū sit imbibituꝫ corporibus. quoniam si esset imbibitū corporibus raris tunc qd̄ multū haberet de vacuo citius moueretur sursum. ꝛ sic omnino vacuū velocissime moueret sursum: quod est ipossibile: quia vacui esset vacuum ꝛ loci esset locus. Ponit tamen alias ratiōes ad idem vt in textu. Super illo aūt textu solet moueri talis questio.

79 ¶ Sꝫ sūt qui putāt per raꝝ ac densum patere vacuuꝫ esse. Nā si non sit rarū ac densum: neqꝫ fieri pōt vt corpora coeant atqꝫ premantur.

¶ Questio. X.

Vtrū rarefactio et condēsatio sint

motus possibiles ab alijs speciebus motuū distincti. Pro quo notandum est primo pro introductione rarefactionis ꝛ cōdensationis ꝙ rarū est illud qd̄ hꝫ paucā materiā sub magna extensiōe vt aer. Rarius alio est qd̄ sub eadē extensiōe hꝫ minus de mā q̄ꝫ aliud. vt portio pedalis aeris est rarior portiōe pedali aque. Rarius q̄ꝫ prius fuit est qd̄ iā cū eadē mā occupat maiorē locū q̄ꝫ antea occupabat. vt lac bulliens. Densuꝫ aūt est qd̄ multū hꝫ de mā sub parua extensiōe vt plumbū. Densius alio qd̄ sub eadē extensione plus hꝫ de materia q̄ꝫ aliud. i. qd̄ occupat eundē ꝛ equalē locū cum alio. hꝫ tñ plus de mā q̄ꝫ alterum vt portio pedalis terre respectu portionis pedalis aque. Densius q̄ꝫ prius fuit est qd̄ iam minorē occupat locū q̄ꝫ ante sub eadeꝫ tñ materia: vt aqua que generat ex vapore. Rarissimū est qd̄ non pōt occupare maioreꝫ locum. Uel est illud qd̄ non pōt plus extendi. vt ignis in naturali sua dispositiōe. Densissimū est qd̄ non pōt minorem locum occupare. vt terra naturalr disposita. esset enī ita cōpactata ꝙ plus nō posset ꝯdensari. Ex his ergo pꝫ primo ꝙ Arest. quando hic in textu dicit eandē esse materiā magni ꝛ parui. i. densi ꝛ rari ipse intelligitur de illo qd̄ est iam rarum ꝛ prius fuit densum. alias eniꝫ esset falsum de idētitate numerali materie. Secundo pꝫ ꝙ vitrū non est rarū sed densum. qm̄ hꝫ multā materiā sub parua quātitate. est autē perspicuū siue trāsparens. Tertio ꝙ raritas est cā leuitatis ꝛ densitas grauitatis. Uñ dicit phus in textu. Est aūt omne rarum leue ꝛ densum graue. Cā vero raritatis est caliditas sicut frigiditas est cā densitatis dicente Cōmentatore. Rarū ꝛ densum sequunt calidum ꝛ frigidū. Sed diceres. tñ in celo est rarum ꝛ densuꝫ. qꝛ dicit Arest. scdo celi ꝛ Cōmentator in libro de substantia orbis. Stella est densior pars sui orbis. Imo etiā via lactea ꝛ alie partes que in celo apparent albe ꝛ transparentes dicuntur rare. ꝛ tamen celum non est graue neqꝫ leue. p̄mo celi. neqꝫ calidū vel frigidum. primo methaurorum. Respondetur breuiter ſm mentem Arestotelis in multis locis. In celo non est raritas neqꝫ densitas. Concessit enim

Rarum. Rarius. Densum. Densius. Rarissimum. Densissimum. Diceres. Stella.

q̄ ignis sit rarissimus ⁊ terra densissima. ⁊ causam raritatis ponit caliditatem densitatis vero frigiditatem que non reperiuntur in celo. Unde dicit hic. rarū est molle ⁊ leue. densum vero graue ⁊ durum. Sed ad obiectionez dicitur q̄ in celo concedimus rarum ⁊ densum methaphorice prout videlicet sic diffiniuntur. Rarum est cuius partes remote iacent siue distant. Densum cuius partes propinque iacent.

Notandū secūdo q̄ rarefactio capitur duobus modis. Primo improprie vel large pro mutatione in qua corpus paruum occupat maiorem locum q̄ ante propter ingressum alicuius corporis extrinseci. sit inter partes suas interceptum. vt q̄n lana euellitur ex sacco tunc distendit ꝓpter aerem ingredientē ⁊ dicitur rarefieri. Itē spongia lota dicit rarefieri. ⁊ vesica sufflata. Itē panis in aqua etiā tumefit ⁊ rarefit. similiter vlcus in brachio ⁊ maxilla in doloꝛe dentium. Corpus enim extrinsecum dicitur quod de foris ingreditur ⁊ non inheret ipsi rarefactibili. Ita etiam condensatio improprie ⁊ primo modo accipitur pro mutatione qua corpus prius distentum ⁊ rarum occupat minorem locum q̄ antea propter expulsionem ⁊ egressuz corporis extrinseci. vt compressio spongie ⁊ inuolutio lane in saccum compressa. Expellitur enim aer qui prius fuit inter partes ipsius lane ⁊ spongie. Scō modo rarefactio accipitur proprie ⁊ stricte. vicz pro mutatione successiua in qua corpus paruum incipit successiue fieri extensius ⁊ maius sine ingressu alicuius corporis extrinseci. vt lac rarefit quādo bullit. Item quando vinū mustū vebitur ipsum rarefit quia excurrit. Item mēbra nostra rarefiunt circa ignem. Eodem etiam modo condensatio proprie ⁊ stricte est mutatio in qua corpus extensum incipit successiue fieri minus ⁊ occupare minorē locum sine egressu alicuius corporis extrinseci. vt quādo lac bulliens ponitur ad locū frigidū tunc condensat. Ita etiā quādo aqua congelat in cantro tūc condensatur. Ex bis ergo elicitur q̄ causa īmediata ipsius rarefactionis est calefactio siue caliditas. Condensationis vero est frigiditas. caliditas enim est dilatare ⁊ segregare. frigiditatis vero constringere et congregare. secundo de generatione. Et quia oppositorum effectuū sunt contrarie cause. Ibidē. ergo sicut caliditas est mater ⁊ principiū rarefactionis. ita frigiditas est mater condensationis Illud probatur multis experientijs. Prima. quia facto magno incendio alicuius edificij sequitur cōmuniter ventus. et si ante intendium vētus fuit paruus ille fit maior. quia caliditas rarefacit aerem. vnde fit subtilior et minus resistit et fit cito mobilis. Scōa experientia. noua vina in cellarijs ebulliunt et rarefiunt. quoniam intrinsecus et naturalis calor vini agit in partes grossas eas calefaciendo vsq; ad tepiditatem aliqualem vnde tumefit totum vinum in vase. ita q̄ nisi foramen esset apertum totum vas destrueretur. Tertia experientia. vina noua etiam si sufficienter mundata sint. quando vebuntur tunc per motum qui est concussiuus et per consequens calefactiuus vinum iterum rarefit. Unde patet q̄ nisi superius foramen esset apertū iterum destrueretur vas. Quarta experientia est quia res calide in actu vt aqua calefacta. vel in potentia calide vt vinum frigidum citius bulliunt et rarefiunt. Et sic habetur q̄ caliditas est immediatum principiuz rarefactionis. et frigiditas vt patet oppo-

Rarefactio large.

Corpus extrinsecū

Condēsatio large.

Rarefactio stricte.

Cōdēsatio stricte.

Prima.

Experientie.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Duo elementa rara duo densa.

sitis modis predictis est principiū condensationis. Preterea duo elementa calida sunt rara. ſ. aer ⁊ ignis. ⁊ duo frigida sunt densa. ſ. terra ⁊ aqua. Sz quereres ꝺsequenter. Quis tñ est modus rarefactiōis. Rñdetur ꝙ obmissis opinionibus que hic cōiter solent recitari ꝙ talis est modus rarefactiōis. Primo applicat rarefaciens. ſ. aliqꝺ calidū vt ignis ad rarefactibile vt aquā vel lac: tūc caliditas agit in rarefactibile ipsuz alterando successiue ꝓducens in ipso realem caliditatē. Et cum continue calidū agat in partes rarefactibiles in ipso cōgregant multe species caliditatis. Et quia ꝓpria natura caloris est ampliare ⁊ disgregare partes rarefactibilis abinuicē successiue fluunt. ita ꝙ distendūtur in tantū vt rarefactibile occupet maiorē locū ꝙ̄ antea. Et in hoc est eadē materia in numero que fuit prius in rarefactibili. Imo etiā eadem quantitas que iam extensior est facta ꝙ̄ prius fuit: qz partes materie plus distant ⁊ elongantur abinuicem ꝙ̄ ante. ergo quantitas que prius fuit parua facta est extēsior.

Rarefactio nō addit nouā quātitatē

Ideo sequitur primo ꝙ in rarefactione non acquiritur noua quantitas: auctoritate Cōmentatoris. iiii. phisi. dicentis. In motu ꝺnsationis vel rarefactionis manet eadē quantitas in numero a principio vsqz ad finem: ſz eadē aliqñ sit maior aliquando minor. Et probatur ratione tali. Accidens corporeū principale mediante quo oīa alia īherent non corrumpitur absqz corruptione sui subiecti: sed partes rarefactibilis nō corrumpunt: vt patet in lacte. Imo dicit

Aristoteles.

Aristote. in hoc quarto. Condensatio est partiū restrictio sine alicuius partis deperditione. Rarefactio est partiū dilatatio sine alicuius partis acquisitione. Unde cum in rarefactione nihil obstet quātitati neqz resistat ipa non corrumpitur. Itē cum in rarefactione requiratur necessario extensio. iō ipsa quātitas precedens nō corrumpit cū extensio sit ꝓpria passio quantitatis ⁊ ipsius perfectio. Secundo sequit ꝙ non fit penetratio partiū rarefactibilis: qz ista est impossibilis: partes eniz ipsius materie extenduntur vna post aliaz successiue ita ꝙ tandē maiorem occupant locū in aere qui huic quantitati cedit. īmo ēt accidens nō migrat de subiecto in subiectū: qz quantitas in qualibet parte materie extenditur ad extensionē cuiuslibet partis et materie in qua est.

Condensatio. Rarefactio.

¶ Tertio notādū ꝙ ex quo rarefactio ⁊ ꝺnsatio sūt motus. iō si debēt distingui ab alijs spēbus motuum necessarium est vt pencs suos terminos extrinsecos ab illis distinguant. Distinctio eniz specieruz motuū est ꝑ terminos extrinsecos a quo ⁊ ad quē. iij. phi. Pro illis ergo ē aduertēdū ꝙ ad oēm rarefactionē ⁊ ꝺnsatōez ꝓprie acceptas ꝑmo requirit alteratio. ſ. calefactio in rarefactōe ⁊ frigefactio in ꝺnsatōe. vt supra patuit. Scō requirit motus localis. ſ. quo vna pars rarefactibilis extēdat vltra aliā. Tertio requirit augmētatio īpropꝛie dicta in rarefactiōe: ⁊ diminutio in ꝺnsatione. Jō maior quātitas est terminus extrinsecus rarefactōis ⁊ minor quātitas est terminus extrinsecus ipsius ꝺnsatiōis. distinguunt ab augmētatiōe ⁊ diminutiōe ꝓpꝛie acceptis: qz in augmētatione ꝓpꝛie dicta acqrit quantitas ⁊ forma substātialis. ſz in rarefactiōe nihil acquirit ꝙ̄ maior extēsio priꝛis quātitatis. Ita ēt dicat de condensatiōe ⁊ diminutione. Large tamē accipiendo augmentationem ⁊ diminutionem possunt sub illis comprehendi rarefactio ⁊ condensatio. Quarto sequitur ex ꝑdictis tribus ipsa rarefactio siue

Motus penes quid distinguant

condensatio. Cum enim talis: mutatio fit vt iam dcm̄ est partes ab inuicē distendunt̄ ⁊ acquirit̄ noua q̄litas. s. raritas que est terminus ꝓprius rarefactionis ipsaꝫ denominās. ⁊ in ɔdensatiōe acquirit̄ noua q̄litas. s. densitas que est suus terminus ad quē ipsaꝫ denoīans. rarū eniꝫ ⁊ densuꝫ sunt de gn̄e q̄litatis. Un̄ proprie loquēdo rarefactio ⁊ ɔdensatio sūt motus ad qualitatē lꝫ minus ꝓprie etiā sint ad vbi ⁊ quantitatem. His ita premissis sit hec.

Rare. ⁊ condensa: motus ad qualitatem sint.

¶ Conclusio rn̄siua. Rarefactio ⁊ ɔdensatio sunt motus nāliter possibiles distincti ab alijs spēbus motuum. Prima pars pꝫ auctoritate Arest. qui hic redarguit antiquos ph̄os negantes illos motus ne cogerent̄ fateri vacuū. q̄uis Arest. per eosdē motus probet ꝙ vacuū nō fit. Rōne tali Arest. nisi essent rarefactio ⁊ ɔdensatio: tūc aut nullus esset motus localis aut ad motū vnius corporis mouebit̄ totū vniuersum. ⁊ tandē ipsuꝫ celū turbaretur: quoꝝ vtrūq̄ est īpossibile nāliter. Antecedēs pꝫ qꝛ moueatur corpus aliqd̄ localiter vel illud recipit̄ in plenum cedens aut nō. Si secundū fiet penetratio corpoꝝ que est impossibilis. Si autē incedens ⁊ illud iterum recipit̄ in aliud plenū cedens aut nō. Si primū tunc de illo ɔsequenter eodē mō queritur. ergo necesse est ꝙ dicit̄ status. ⁊ sic fit condensatio. Aut tandem celū extendet̄: ⁊ ad motū vnius mouebit̄ totum vniuersum. Etiam ꝓbat alia rōne: qꝛ nisi essent rarefactio ⁊ cōdensatio tūc nullū esset de nouo genitū maioris quātitatis q̄ꝫ res ex qua est generatū. qm̄ etiam recipit̄ in locum plenuꝫ cedentem vel nō vt prius. Et sic nulla esset augmentatio ex eadem rōne. qd̄ est ɔtra oēm experientiā. Itē illud est possibile cuius cā est possibilis ex thopicis: sed cā rarefactionis ⁊ condēsationis est possibilis vt supra in secūdo notabili est declaratū. īmo actualiter vnū elementū transmutatur in aliud. vt aer in aquā ⁊ ecōtra. ij. de generatiōe. ⁊ illud non pōt fieri sine rarefactione ⁊ ɔdensatione. Secunda pas etiam pꝫ: qꝛ rarefactio ⁊ condensatio sunt motus. ex quo sūt mutationes successiue: sed non sūt augmētatio diminutio neq̄ alia species motuū vt in vltimo patuit notabili. ergo sūt motus speciales. Itez motus distinguuntur penes terminos intrinsecos ⁊ proprios. tertio phisicoruꝫ. sed raritas ⁊ densitas sunt termini horum motuum ⁊ non alterius. igitur ⁊c.

¶ Arguitur p̄mo. si rarefactio esset motus vel in ipsa acquireret̄ noua quātitas aut nō. Qꝛ noua probat̄: qꝛ sicut est in intensiōe ita est in extensiōe: sꝫ in intensione noua q̄litas introducit̄ vt pꝫ inductiue. ergo in extensione ⁊ rarefactione introducit̄ noua quātitas ⁊ antecedēs pꝫ a simili. Itē quātitas que est accidēs transiret de subiecto in subiectū si prior quātitas maneret. Et ille sunt due rationes marsilij qui tenet ꝙ in rarefactiōe acquirat̄ noua quantitas. Rn̄det̄ ad primū negando sil̄itudinez: qꝛ argumentū a sil̄itudine sumptum debet currere octo pedibus. Etiā raro concludunt demonstratiua argumenta sumpta a similitudine. Ideo dicit̄ ꝙ in intensione p̄mo abijcitur qualitas contraria per alterationē: sed quantitati nihil est contrarium ſm Aresto. in predicamentis. igitur non abijcitur. Ad secundum respondetur ꝙ sicut partes materie de loco ad locum situantur in rarefactione. ita etiam quātitas ipsa ſm sua subiecta extenditur. īmo sequeretur ꝙ etiam alia accidentia

de nouo introducerent quod est falsum: qꝛ manet in lacte eadem albedo: dulcedo: caliditas: vel frigiditas. ⁊ sic de alijs accidentibus.

¶ Arguitur scdo. Si rarefactio esset motus: vel esset nālis vel violētus. Nō primū: qꝛ corpora rarefacta minus pñt resistere suo ꝯrio. etiam oīa entia appetūt contiguitatē ⁊ continuitatē qđ nō fit in rarefactione. Non scdm: qꝛ alꝭ ignis esset violēter sursum cū sit summe rarus. Rñdetur primo ꝙ aliqua corpora determinant sibi a nā propria raritatem vt ignis ⁊ aer. iō si rarefierent: eis esset rarefactio nālis. Alia vo sunt que determinant sibi densitatē: imo maiorem suaꝝ partiū contiguitatem vt gñaliter oīa mixta terra ⁊ aqua. ⁊ illis esset rarefactio violenta. vnde patet responsio.

¶ Arguitur tertio. Nō sūt motus. probat: qꝛ vel oīa corpora rarefieri possent vel nō. Rñdet primo ꝙ nullū indiuisibile pōt rarefieri aut ꝯdensari. Scdo q̄cquid pōt rarefieri etiā potest condensari ꝑm se vel suas partes. Tertio aliqđ densum large nō pōt rarefieri. vt stella. Quarto aliquod rarum non pōt rarefieri vt ignis nāliter dispositus qꝛ si rarefieret vltra corrumperet: imo non esset rarissimus. Quinto dicitur: aliquod rarum nō potest condensari ⁊ econtra. Primum patet de igne circa superficiem spere lune alias enim fieret vacuum. Secundum patet de terra circa centrum.

¶ Arguit vltio. rarefactio ⁊ ꝯdensatio nō sūt motus distincti ab alijs spēbus motus: qꝛ Arest. iij. ⁊. v. phisi. ⁊ in postp̄dicamētis nō posuit. Itē terminus ad quē est quātitas. ergo sunt sub augmentatōe ⁊ diminutione. Rñdet ꝙ Arest. ponēdo solū sex spēs motus accepit augmentatiōez ⁊ diminutionez large. ⁊ sic sub ipsis cōprehendunt rarefactio ⁊ condensatio. Ad scdm dicit ꝙ terminus ꝓprius rarefactionis est raritas ⁊ nō quantitas.

Tres opiniōes de tempore.

Prima.

Secunda.

Tertia.

PRo introductiōe materie de tpe. Nota ꝙ Arest. in vltimo ⁊ tertio tractatu determinat de tpe. Et diuidit in sex capitula. In primo arguit ꝙ tempus non sit: ponens tres conclusiones ꝑm tres opiniones de tēpore. Prima opinio dixit ꝙ tempus esset circulatio celi. Hanc improbat sic. Quelibet pars temporis est tempus: sed non quelibet pars circulationis est circulatio. igitur tempus non est circulatio. Item sequeretur ꝙ sicut plures sunt celi ⁊ reuolutiones: ita plura essent tempora quod falsum est: qꝛ idem est tēpus in celo terra ⁊ mari. iiij. huius Scda opinio dixit tempus esse mobile siue sperā celestem. ⁊ probat sic. In tempore sunt oīa: ⁊ in spera sunt oīa: igitur tempus est spera. Arest. non improbat istam opinionem sed relinquit eam tanq̄ stultam ⁊ erroneam dicens. Totius autem spera visa est quidā dicentibus tempus: qꝛ in tempore sunt oīa ⁊ in totius spera. est aūt stultius quod dicitur qm̄ ⁊ quid est de hoc īpossibilia considerare. Cōmentator vo ipsam improbat dicens ꝙ ex puris particularibus nihil sequitur. īmo. In equiuocatur: qꝛ in tempore sūt oīa mensuratiue: sed in spera cōtentiue. Tertia opinio quā cōiter ꝓsequimur dicit tēpus esse motū. Cōtra hāc Arest. sic arguit: ⁊ primo. Tempus est vbiqꝫ ⁊ apud oīa. sed motus solū est in mobili. ergo tempus nō est motus. Secūdo sic. Motus est tardus ⁊ velox: sꝫ tempus non est velox neq̄ tardū ex quo tardum ⁊ velox diffiniunt per tēpus: sed idem nō diffiniuntur per seipsum. Uñ

velox est quod in pauco tẽpore multũ mouetur. Tardũ est qõ in multo tẽpore paucũ mouet. In secũdo aũt capitulo Arest. phat q tẽpus sit aliqd ipsius motus: postea infert diffinitionẽ tẽporis ꝛ dicit. Tempus est numerus motus ſm prius ꝛ posterius. Quia ergo videtur negare q tempus sit motus ꝛ etiam probare q tempus sit aliquid ipsius motus. ideo. Queritur primo.

98 ¶ Patet profecto sine motu mutatione ue: tempus nõ esse. Que cum ita sint patet tempus: nec motum esse: nec esse etiam absq motu.

¶ Questio. XI.

Vtrũ tẽpus sit motus localis ipsius celi.

Tẽpus accipitur.

Vbi animaduertendum primo q tẽpus ſm cõem modum loquendi accipitur quinq modis. Primo pprie pro duratione motus diurni primi mobilis. s. ab oriente in occidens. iterũ redeundo in oriens in. xxiiij. horis. Secũdo pro motu diurno ipsius solis: qz vulgus non cõcipit motũ primi mobilis nisi per motũ solis. Unde sol in. xxiiij. horis mouetur ab oriente in occidens iterũ cum primo mobili redeundo in oriens. Et hec duratio huius motus dr tempus. Unde sol est distributor horarum. ꝛ diuidit diem a nocte. Si enim apud nostrum hemisperiuz est tempus est quod appellamus diem. Unde Aresto. j. celi. Dies est latio. i. motus solis super nostrum hemisperium. Quando autez non est super nostrum hemisperiuz hec duratio sue absentie est tempus qõ dicitur nox. Tertio capitur pro duratione motus in horalogio siue p indicẽ siue in harenario. Quarto pro duratione alicuius opationis per quã mensuramus labores nostros. vt sutor dsueuit suere par calceoruz in quattuor horis: ꝛ illis factis concludit q pterijt tempus qttuor horarum. Quinto tempus accipitur improprie pro rebus que sunt in tẽpore. Uñ dicimus tẽpus esse pluuiosuz ab aere pluuioso. tẽpora cara. tẽpora iocũda. amena. tẽpora bellosa. ꝛ sic de alijs. Pro intellectu ergo pdictoꝝ ꝛ totius materie de tẽpore. Nota q tẽpus capit dupliciter. Primo in genere ꝛ large pro duratione successiua cuiuscunqz motus. Ratio eniz tẽporis est ipsa duratio extrinseca rei: qz qñcunqz nos querimus de duratõe alicuius rei non põt aliter responderi qz p tẽpus: vt si querit quãdiu durauit pugna vel motus vel bellũ apte respondetur. tribus diebus: tribus annis ꝛc. Ergo tẽpus ẽ duratio extrinseca successiua cuiuslibet rei. Uñ lz in diuersis libris tẽpus hẽat multas ꝛ varias acceptiões: tñ oẽs reducuntur ad istum primum modum. s. durationẽ successiuã. Ideo ois duratio successiua cuiuscunqz motus vel actionis per quã aliqd mẽsuramus durasse nõ põt large dici tẽpus. vt si ambulator cõsueuit qlibet hora ambulare vnũ miliare tũc duratio ambulatiõis per vnũ miliare dr tẽpus. Ita etiã quãdiu durat cursus harenarij ꝛ horalogij tãdiu durat hora. ergo duratio successiua est tẽpus.

Tẽpus large.

Secũdo vo modo accipit pprie ꝛ stricte. s. pro ipsa duratõe successiua motus solis vel primi mobilis diurni. Amboꝝ enĩ motus diurnus durat. xxiiij. horis Qz aũt tẽpus fundat sup motu locali est rõ. qz ſm Cõmentatorẽ. iiij. huius. motus localis magis percipit a sensu nostro. Qz aũt fundat sup motu primi

Stricte.

In quo tẽpus fundatur.

mobilis ⁊ non alterius mobilis hoc est ideo: qꝛ iste est primus omnium motuum prioritate temporis nature ⁊ perfectionis. est enim vniformis ⁊ regularissimus. ĩmo eternus ꝟm mentem Aresto. viij. phisicorum. Etiam est mensura oĩum aliorum motuum. Ibidem. Antecedens est Aresto. j. celi.

Motus vniuersalis. Particularis. Particulare. Tẽpus mãliter. Formaliter.

¶ Notandũ secũdo. qꝛ tempus secũdũ Arest. fundat̃ sup̱ motu. iõ sicut motus est duplex. s. vniuersalis siue cõis. i. motus diurnus p̱mi mobilis ĩmo totius celi. ⁊ alius specialis siue particularis. vt q̃libet motus localis apud nos. ita ẽt tẽpus est duplex. Quoddam est vniuersale ⁊ cõe. s. duratio motus circularis celi. Aliud est particulare s. duratio cuiuslibet motus apud nos. Ideo cõiter dr̃ ꝙ tẽpus possit capi mãliter siue fundamẽtaliter s. ꝑ motu p̃mi mobilis. siue ꝑ motu diurno totius celi. Alio mõ formal'r siue cõnotatiue. ⁊ duo cõnotat. s. discretionẽ partiuꝫ ꝟm prius ⁊ posterius. de quo latius in sequenti qõne ⁊ vltima huius quarti. Secũdo cõnotat successionem partium: qꝛ vna succedit post aliã: ⁊ vna fluit ex alia. Uñ cum nõ possit intellectus noster concipere durationẽ successiuã absqꝫ hoc ꝙ discernat in partes motus priores ⁊ posteriores. iõ tẽpus pro fundamento habet motum ⁊ ꝑ rõne formali durationem successiuam ipsuꝫ motum denominans tempus.

Tẽpus vniuersale.

¶ Rñdetur ad qõneꝫ. tempus a parte rei est motus lꝫ tẽpus inquãtũ tp̃s sit duratio successiua. Pria pars pꝫ aucto. Arest. iiij. huius dicẽtis vr̃ aũt tẽpus motus p̃me spere eẽ. Et. xij. metha. Tp̃s est motus vl' passio motus. Et p̃mo celi. Dies ẽ latio solis ⁊c̃. sꝫ latio est motus. dies v̄o tẽpus. Et Cõmentator ĩ hoc q̃rto. Tẽpus habẽs eẽ ex̃ aĩaꝫ nõ est sine motu ⁊ est motus. Rõne tali. q̃cq̃d est successiuũ est motus: qꝛ solus motus est successiuus. iij. phisi. sꝫ cum tẽpus sit duratio successiua vt supra patuit necessario est motus. Hoc ergo voluit Arest. hic cum dicit ꝙ tẽpus sit aliquid ip̃ius motus: qꝛ ĩpossibile est vnũ est sine alio. ĩmo ĩpossibile est vnũ cognosci sine alio. ⁊ vno cognito cognoscit̃ aliud: qꝛ si cognoscitur motus ꝟꝫ partes priores ⁊ posteriores tunc etiã cognoscitur tẽpus. ⁊ hec est ratio Arest. in textu. qua ꝓbat tẽpus esse aliq̃d ipsius motus. Alia rõne. tẽpus est passio motus. viij. phisi. ⁊. xij. methaphisice. sed ꝓpria passio est realiter eadem cum suo subiecto. j. thopicoruꝫ. Scd̃a pars pꝫ ex predictis notabilibus ⁊ melius iã in argumentis.

¶ Arguitur p̃mo. tempus oĩno nihil est. ꝓbatur duabus rõnibus Arest. hic in textu. Prima illud nõ est cuius ptes nõ sũt: qꝛ totuꝫ nõ est p̃ter partes. j. phisi. sꝫ nulla pars tẽporis est: qꝛ neqꝫ p̃terita neqꝫ futura neqꝫ nũc est pars tp̱is: qꝛ nõ mẽsurat totũ tp̃s: sꝫ pars dꝫ mẽsurare totũ. Scd̃a ratio. oẽ totũ componit̃ ex ptibus sꝫ tẽpus nõ cõponit̃ ex ipsis nũc. Rñdet̃ ad primã ꝙ illud nõ est cuius partes non sũt hꝫ locũ in rebus ꝑmanentibus: qꝛ in successiuis nihil p̃sentialiter est q̃ꝫ quoddã indiuisibile ꝯtinuans partẽ priorem cũ posteriori. Ad scd̃aꝫ dic ꝙ Arest. solũ disputatiue arguit. iõ postea cõcludit ꝙ impossibile est esse tempus sine nunc ⁊ econtra.

¶ Arguitur secũdo auctoritate Arest. dicentis. Tempus nõ est motus neqꝫ sine motu. Et rõne sua sic. Prima. tẽpus est vbiqꝫ: sed motus solũ est in mobili. Secũda motus est velox vel tardus: sꝫ tẽpus nõ est

hmõi.igr̃ tps nõ est motꝰ. Rñdet ꝙ Arest. vult dicere tps nõ esse motũ oĩno ⁊ totalr. tũc eni nõ esset apõ oĩa. vt ꝓbat ꝑma rõ. Uñ cũ infert ꝙ idẽ tps sit in celo terra ⁊ mari loqr̃ de tpe formalr ꝑut est ouratio successiua motus diurni illa eni est vbiqꝫ mensuratiue ex quo mẽsurat oẽs motus inferiores ꝑpe ⁊ alias res ꝑ accñs. Ad scõaꝫ rñdet ꝙ tps ꝑut est mẽsura siue ouratio q̃ alios motus mẽsuram⁹ nõ est velox neqꝫ tarda. secus si tps accipiꝛ ꝑ fũdamẽto. s. motu diurno q̃ est velox vel tardus. mensura vero nõ dicit velox vel tarda.

¶ Arguit tertio. temp⁹ est accñs motus ⁊ seqr̃ nãliter ipm vt expsse dicit ometator. iiij. huius. Et idẽ. Tẽpus nõ est motus sed numerus motus. Illud ẽt videt voluisse Arest. hic expsse i textu dicẽs. Q; ergo neqꝫ motus neqꝫ sine motu tps manifestuꝫ est. Rñdet ꝙ tps accidit motui ꝑ tanto qz sepe est aliqs motus q̃ nihil mensurat. Uñ cũ tps importat formalr mãsurã. ⁊ nõ dicat aliqs motus tps nisi inquãtũ mensuret: iõ tps dicit accidere motui. nõ aũt est accidens verum qz alias accidentis esset accidens. contra Arest. iiij. meta. Ad aliud dicitur. tps vt tps. id est inquãtũ est mensura nõ est motus: licet res que tempus est sit motus.

¶ Arguit ãrto. idez tempus sepe reiterat vt dicit aresto. hic in textu. qz ver oĩ ãno semel reuertit. ſz idẽ motꝰ nũqꝫ reiterabit. Itez si tps esset motus celi tũc plura eẽnt tpa qõ esset ō mẽtẽ Arest. hic qz plres sũt motus. s. diurnꝰ siue ꝑmi mobilis ab oriẽte i occidẽs. ⁊ motus ꝑpus cuiuslibꝫ spere ab occidẽte in oriẽtẽ. Rñdet ad ꝑmũ ꝙ idẽ tps i nũero nũqꝫ reiterabit sicut neqꝫ motus vt depromit poeta. Trãsit irrepabile tps. Sed ad Aresto. dr̃ ꝙ idẽ tps reuertit in spẽ. Ad aliud dr̃ ꝙ cões nõ pcipiũt nisi motũ ꝑmi mobilis siue diurnũ ab oriẽte in occidẽtẽ. iõ huic tps attribuũt. ſz ẽt posset attribui motui ꝓpo cuiuslibet spere sicut ⁊ motui apud nos. Cũ aũt motus ꝑmi mobilis ꝑ suã ouratiõẽ mẽsuret oẽs alios motus ⁊ ꝓprios⁹ sperꝫ ⁊ motus inferiores merito sibi dꝫ attribui tps cũ sit primus. j. celi. Sed in oĩ gñe primum dꝫ esse mensura alioꝝ. vt dixit Arest. x. meta.

101 ¶ Sed cuꝫ prius sentimus atqꝫ posterius: tunc ⁊ tempus dicimus esse. Hoc eniꝫ est tempus numerus motus per ipsum prius posteriusue.

108 ¶ Patꝫ igr̃ tempꝰ numeꝛ esse motꝰ ꝑ ꝑus posteriusue ⁊ continuũ etiã esse: cũ sit ꝓtinui numerꝰ vti diximus.

¶ Questio. XII.

Utruꝫ diffinitio tẽporis sit bona in

Diffinitio tpis

qua dr̃. Est nũerus motꝰ fm ꝑus ⁊ posteriꝰ. Pro q̃ est aduertẽdũ prio. qz tps fundat sup motu ⁊ motus ẽ de nũero illoꝝ q̃ difficillime sũt cognitõis ex sua impfectõe. iõ ⁊ rõ tpis est difficilis cognitõis. imo supaddit aliqd sup eẽntia ipsiꝰ motus ſz in re sit motꝰ. Jõ Arest. ãrto hꝰ ponit aliqs ꝓpetates tpis q̃ facilius ipm intelligere faciũt. Pria ꝺditio siue ꝓpetates. Tẽpus ẽ ꝺtinuũ qz vna ps succedit post aliã ⁊ ꝺtinue fluit ex alia. ex quo in re ẽ motus. Scõa ꝓpetas.

Cõditiões tpis.

1

2

in tpe assignamus minimũ. s. quo ad nũeꝝ. qꝛ binarius vt due hore est minimũ tp̃s ⁊ nõ ꝟm magnitudinẽ. Tp̃s enĩ ꝓut est mensura ꝟm mẽtẽ Arestotelicã est finitũ ideo nõ dat̃ maximũ ꝟm magnitudinẽ: ex quo est numerus ⁊ ma
3 ximus nũerus nõ dat̃. iij. phi. Tertia. Tp̃s. s. ꝓut est mesura nõ est velox neq̃ tardũ ẽ ãt longũ ⁊ breue. qꝛ cũ sit duratio successiua ⁊ cũ h̃ mẽsura ipsũ nõ est velox vel tardũ sed longũ ⁊ breue. Uñ ꝟm morales ph̃os delectatio facit tp̃s
4 breue. tristicia vo longũ. Quarta. Eoꝝ q̃ simul sũt est idẽ tp̃s in nũero. id est ea
5 dẽ mẽsura ĩ duratõe. Quĩta. Idẽ tp̃s p̃t plĩes reuerti. s. in spẽ. vt ĩ quolibꝫ an
6 no redit ver estas autũn⁹ hyems. ⁊ ĩ quolibꝫ die redit hora prĩa ⁊ tertia ⁊c̃. Sexta ⁊ vltĩa. Sicut tpe mẽsurat̃ motus ita ẽt econtra ꝑ motũ mensuramus tp̃s. Illa vero ꝓprietas diffusius videbit̃ in qõne sequenti.

Prius ⁊ posterius quõ tpi ꝯueniã t

¶ Notãdũ scd̃om ꝓ ĩtellectu diffinitiõis q̃ sicut p̃us ⁊ posteri⁹ ꝟm situ ꝯueniũt magnitudini ita ꝟm durationẽ ꝯueniũt tpi ⁊ motui. Sicut enĩ nõ est possibile q̃ oẽs ꝑtes magnitudinis sint sil̃ in eodẽ loco qꝛ fieret penetratio corpoꝝ. ita nõ eẽt possibile q̃ oẽs ꝑtes mot⁹ sint sil̃. s. ꝓ eodem tpe cũ hoc repugnet ipsi successioni. Quia g̃ tp̃s est mẽsura mot⁹ ⁊ ꝟm oẽs gẽtes mẽsurat motũ. s. quãdiu durauit. ⁊ cũ ꝑtes ipsi⁹ nõ possint eẽ sil̃ ꝓ vno instãti seq̃t̃ necessario q̃ tp̃s est mẽsura ipsi⁹ motus ꝟm ꝑtes p̃ores ⁊ posteriores. s. in ipso motu. Et cũ tp̃s sit q̃ntitas ꝯtinua ꝟm Arest. in p̃dicamẽtis. ⁊ q̃ntitas ꝯtinua nõ mẽsuret nisi sub rõe q̃ntitatis discrete. s. ꝑ ꝑtẽ post ꝑtẽ seq̃t̃ q̃ tp̃s est mẽsura numeralis. vel nũerus id ẽ mẽsura ipsi⁹ mot⁹ facta ab aĩa discernẽte ĩter ꝑtes p̃ores ⁊ posteriores ipsi⁹ mot⁹. Ideo tp̃s dr̃ nũerus. s. discretus ꝑ ip̃aꝫ aĩaꝫ ĩtellectiuã. Uñ tp̃s inquãtũ est mẽsura depẽdet ab ipsa aĩa. Et

Nota

lꝫ nõ sp actualr̃ aĩa ĩter ꝑtes motus cuiuslibet discernat. tñ apta nata ẽ discernere. qꝛ noĩa ⁊ v̄ba in diffinitionib⁹ posita ĩportant aptitudinẽ ꝟm Boetiũ. ⁊ sic tp̃s est mẽsura cuiuslibet mot⁹ actual̃ vel aptitudinalis. Quib⁹ p̃missis dꝫ diffinitio tp̃is sic ĩtelligi. Tẽpus est nũerus id est mẽsura ipsi⁹ mot⁹ ꝟm p̃us ⁊ posteri⁹. id ẽ ꝟm ꝑtes p̃ores ⁊ posteriores in ipso motu. h̃ est. Tẽpus est mẽsura siue discretio aĩe discernẽtis inter ꝑtes p̃ores ⁊ posteriores ipsius motus.

Diffinitio

¶ Rñdetur ad qõnem. diffinitio scd̃om ĩtellectũ predictũ est sufficiẽs ⁊ bõa. Probat̃ auto. Arest. in hoc q̃rto dicẽtis. Cũ aũt pri⁹ ⁊ posterius est tũc dicimus tp̃s: hoc enĩ est tp̃s nũerus motus ꝟꝫ prius ⁊ posterius. Et ꝯmẽtator sup hec v̄ba dicit. Tẽpus est nũeratũ p̃oꝝ ⁊ posterioꝝ existẽtiũ in motu. Rõne patet ꝑ ꝯditiones bone diffinitionis.

¶ Arguitur prĩo. temp⁹ est motus vt qõne precedenti ꝓbatũ est. igit̃ nõ est mẽsura ipsi⁹ mot⁹. qꝛ al̃s idẽ mẽsuraret seipsuꝫ. ĩmo idẽ eẽt ens in aĩa ⁊ ens extra aĩaꝫ. discretio enĩ ⁊ mẽsura est in aĩa. mot⁹ v̄o est ens reale ꝟm oẽs. Rñdet̃ q̃ tp̃s ꝓut est tp̃s siue mẽsura motus id est qñ capit̃ formal̃r tũc est ens in aĩa ⁊ ab aĩa depẽdet vt patebit qõne vltĩa huius q̃rti. ⁊ sic nõ est motus sicut ꝓbat argumẽtũ ⁊ qõ p̃cedẽs. hoc ãt mõ hic diffinit̃. In re aũt vel fundamẽtal̃r est motus diurnus p̃ncipal̃r q̃ lꝫ ẽt mensurat oẽs motus inferiores tñ inquantuꝫ mensurat tp̃s est hec ratio discretiua ⁊ mensuratiua eius ab aĩa principaliter dependet.

¶ Arguitur scd̃o. si temp⁹ est numerus tũc aut est nu/

merus quo nũeram⁹ qđ ē falsũ. qꝛ dicit arest. in textu. Tp̃s ē nũerus qđ nũeratur ⁊ nõ quo nũeramus. g̃ est nũerus nũerat⁹. ⁊ illđ ēt ē falsũ. qꝛ al's binarius vt duo hoīes eēt tp̃s qđ est īpossibile qꝛ sp̄ tp̃s est accñs. Rñdet̃ p̃mo ꝓpe loq̃ndo tp̃s nõ est eēntialr nũerus. s. vnũ duo tria q̃ttuoꝛ. neqꝫ nũeratus neqꝫ quo nũeram⁹. qꝛ qñ aīa discernit inter ꝑtes motus nõ discernit quot sint. sed quãdiu durauerint. ⁊ ꝑ ꝯñs totus motus. Sed dicit̃ nũerus qꝛ hꝫ rõnē numeri ex quo quelibet mēsura hꝫ rõnē nũeri in hoc ꝙ mēsurat ꝑtē post ꝑtē. Cñ ꝓprie tp̃s nõ est nũer⁹ par neqꝫ īpar. qꝛ ille sũt passiões nũeri ꝓpe dicti. Sed ab Arest. dr̃ ꝙ tp̃s est nũerus qđ nũerat̃ qꝛ ē mot⁹ q̃ ſꝫ suas ates p̃oꝛes ⁊ posteriores discernit̃ ab aīa ⁊ inquãtũ talis nõ est numerus quo numeramus.

partes

¶ Arguitur tertio. Tempus mensurat oñs ꝑtes motus sil'. g̃ nõ ſm pri⁹ ⁊ posteri⁹. Añcedēs pꝫ. qꝛ oēs ꝑtes motus sũt simul ī suo subiecto qđ est ꝑmanēs. ex quo mot⁹ est extensus ad extēsionem sui subiecti. Itē si tp̃s est mēsura ⁊ ens in aīa tũc nõ est sensibile cõe qđ est ꝯ Arest. ī textu dicētē: sentiendo motũ sentimus ⁊ tp̃s. ⁊ in de sensu ⁊ sensato. Oē aīal hñs memoriã ꝑcipit tp̃s. Rñdet̃ ad p̃mũ ꝙ tp̃s dr̃ mēsura ꝑtiũ motus id est successionis quaꝝ vna succedit alteri. Rñdetur ad secũdũ ꝙ tp̃s inquãtũ est motus est sensibile. nõ aũt inquãtum est mēsura vel inquantũ accipit̃ formalr. Ita soluant̃ autoritates iã adducte vna cũ ipsa rõne. Quia ergo tp̃s est mensura motus: ē dubiũ an mēsuret aliquē motũ solũ vel oēm. Et Arest. in capl'o sexto eãdē qõnē ꝓ vtriusqꝫ suis ꝑtib⁹ disputat vt iã patebit. Jõ q̃rit̃ ꝯñr.

114 ¶ Cũ aũt tempus mensura sit motus: ipsiusqꝫ moueri mensuret aũt motũ definiendo motũ aliquez. q̃ metietur totũ: vt longitudinez vlna metit̃: definiendo magnitudinem aliquã. q̃ totã longitudinem metietur.

133 ¶ Si igr̃ ipsũ p̃mũ ꝓpinquoꝝ oīum est mensura: vniformis sane ꝯuersio mensura potissimũ erit: qm̃ huiusce nũerus notissimus est: vt pꝫ. Atqꝫ alteratio q̃dem vniformis nõ est: nec accretio: nec gñatio: latio aũt est.

¶ Questio XIII

Vtrũ tēpus mēsuret quēlibꝫ motũ

Pro quo ē sciēdũ Prio ꝙ mēsurare ē q̃ntitatē p̃us dubiã ꝑ q̃ntitatē notã fieri cognitã. Vel sic: ē aīaꝫ discernere inter ꝑtes q̃ntitatis q̃nte sint vel quãdiu durēt. Mēsura v̄o est q̃ntũ notũ ꝑ qđ notificat̃ q̃ntũ ignotũ. Ex hijs pꝫ Prio ꝙ sola aīa mēsurat sicut solũ aīa nũerat. qꝛ discernere ē acctus aīe ītellectiue. Scđo seq̃t̃ ꝙ mēsurare ꝓpe ꝯuenit q̃ntitati ꝯtinue sic̃ nũerare q̃ntitati discrete. Est tñ verũ ꝙ q̃ntitas ꝯtinua nõ mēsurat nisi sub rõne q̃ntitatis discrete: lꝫ mēsura nõ sit q̃ntitatis discrete ꝓprie sed numeratio. tp̃s enim mediante duratione mēsurat motũ: que duratio ab aīa discerni non põt nisi ſm suas ꝑtes correspondentes ꝑtib⁹ ipsi⁹ mot⁹. Tertio patet ꝙ mensure due sunt ꝯditiones

Mensurare
Mensura
Nota.
1
2
3

Prima. Omnis mēsura debet esse notior suo mēsurato. ⁊ illa habet̄. iiij. ⁊. x. metha. Scita enim ⁊ cognita lōgitudine vlne ꝑ applicationē ipsius ad lōgitudinē pāni ꝑ vlne replicationē ēt tandem cognoscit̄ longitudo panni siue sua. quantitas. Secūda ꝓprietas siue ꝯditio. Mensura ⁊ mēsuratum debent esse eiusdem rationis. ⁊ hoc habet̄. xij. metha. Ista āt ꝓpositio nō debet intelligi de re que mensurat ⁊ de re q̄ mēsurat̄: q̄ ita esset falsa: ex quo vlna ⁊ pannus sunt diuersaꝝ specieꝝ. Itē tempus prout est mensura ab aīa discreta ⁊ motus qui mensurat̄ ēt sunt diuersaꝝ: spērū: ea tēpus sit ens in aīa ⁊ mensura ens ex̄ aīam. Sed debet sic intelligi: rō mēsure ⁊ rō mensurati debēt eē eiusdē rōnis id est denoīationis siue spēi. vt vlna non ē mēsura pāni q̄ lignū vel ferrū: sꝫ sub ratione longitudinis. ⁊ pānus nō est mēsuratū q̄ est ex lana: sꝫ sub rōne quātitatis ⁊ lōgitudinis. Uñ rō vlne ⁊ rō pāni q̄ mensurat̄ sunt eiusdē speciei ⁊ denoīationis. q̄ sub rōne longitudinis vlna mensurat. ⁊ sub rōne longitudinis pannus mensuratur. Itē tēpus ꝓut est mensura mot⁹ mensurat motum ⁊ motus ēt mensurat̄ sub rōne durationis. imo tēpus non mensurat ēt res ꝑmanentes nisi sub rōne durationis. vt in sequenti questione clarius patebit: Quantū ergo ad ꝓpositū spectat: modus mēsurandi est duplex. s. Per mēsuram extrinsecā: vt qñ mensura applicat̄ ad partes mensurati sicut vlna ad pannū ⁊ palma ad vlnam ⁊c̄. Ali⁹ modus mēsurādi est ꝑ mēsurā ītrīsecā. ⁊ h̄ dupl'r. Prīo vt ꝑtes mēsurāt totū. Scdo ⁊ illud ē ad ꝓpositū: ꝑ ꝓportōalē diuisiōez mēsure ad mēsuratū id ē ꝑ corrñdētia partiū mēsure ad ꝑtes mēsurati. vt tēpus dr̄ mēsurare motū: q̄ q̄libꝫ ꝑs tꝑis corrñdet vni partiū mot⁹. Uñ breuiter elicit̄ modus quo tēp⁹ mēsurat motū. Et ē ille: Ponam⁹ q̄ fiat mot⁹ local' ꝑ vnā totā horā: tūc mēsurās. s. aīa ꝯsiderata ꝑma ꝑte hore ⁊ parit̄ ꝑncipio ipsi⁹ mot⁹: ita ēt ꝯsiderata vltīa ꝑte hore ⁊ fine ipsi⁹ mot⁹ discernit īter ꝑtes ipsi⁹ mot⁹. s. q̄ꝫ diu durauerit: ⁊ q̄ vna ꝑs mot⁹ successit ꝯtinue post aliā: necessario aīa ita discernēdo cōꝑat illas ꝑtes ad ꝑtes tꝑis siue hor̄. ⁊ cū tēp⁹ motus sit finitū in fine hore ⁊ nō vltra: ꝯcludit̄ q̄ iste mot⁹ durauit ad vnā horā

Intellectus propositionis supioris

Modus mēsurādi duplex.

Prim⁹.

Modus quo tēp⁹ mēsurat motū.

Secundo

¶ Hijs premissis rñdetur ad dubiū. Temp⁹ mensurat actu vel aptitudie oēm motū. Probat̄ autoritate Aresto. q̄ hāc ꝑdictā qōnē mouet ⁊ eā affirmat. Et rō quā adducit ē illa. q̄ oīs mot⁹ ē ⁊ fit ī tꝑe. igit̄ tēp⁹ oēm motū mēsurat. tenet ꝯseq̄ntia. q̄ tēpus ē mēsura mot⁹. vt pꝫ ꝑ diffinitionē tꝑis quā cōmētator exponit: dicēs mot⁹ id ē cuiuslibꝫ motus. Immo dicit Arest. q̄ motus augmētatiōis ⁊ alij ⁊ nō solū motus localis mēsurant̄ tꝑe. Itē cōmētator. iiij. h⁹ eēntiale est tꝑi nūerare ⁊ mēsurare motū. Alia rō: tēpus mēsurat motū mediāte ipsa duratōe: sꝫ cū nihil ꝓprie duret nisi successiue aliter ⁊ aliter se habeat: ⁊ illud est ꝓprie ipsius motus. ergo tēpus est mēsura cuiuslibet motus. Cuius aūt prīcipaliter ⁊ an solū ipsi⁹ mot⁹ tēpus ī mēsura dicetur in secūdo notabili sequentis questionis.

¶ Arguitur ꝑmo ⁊ rōne ipsius Arest. ī vltīa parte huius tractatus. Tēpus nō ē mēsura cuiuslibꝫ motus. q̄ tūc seq̄ret̄ q̄ plura essent tꝑa qd̄ ē falsū: ex quo sic̄ se hꝫ nūerus ad eq̄lia nūerabilia ita se hꝫ tēp⁹ ad motus eq̄les: sed idē ē nūerus decē hoīuꝫ ⁊ decē canū. g̊ idē ē tēpus motuū eq̄

liũ Q̃ ãt plura essent tpa pz: qꝛ possibile ẽ duo mobilia simul moueri. Rñdeť ꝙ Aresto. non probat oppositum predicte questioni sed solum arguit. sua ãt ratio nõ cõcludit qꝛ tempus simul ⁊ semel potest mensurare plures motus.

¶ Arguitur secũdo. Si tempus esset mensura cuiuslibet motꝰ tũc vnus motꝰ nonmẽsuraret aliũ qđ est falsũ: qꝛ freq̃nter ꝑ actões ⁊ labores mẽsuramꝰ motũ. vt ponať ꝙ q̃ꝫ diu petrus leget tã diu ego resumã ⁊ q̃ꝫdiu ego resumã tã diu plato scribat. ⁊ sic vnꝰ motus mensurat aliũ ⁊ non tẽpus. Preterea dicit hic Arest. Nõ solũ tpe metimur motũ sed ẽt motus metiť tẽpus. ⁊ ꝑ ꝯsequens idẽ mẽsurat ⁊ mẽsurať. Rñdeť ꝙ tẽpus est mensura principaliter motꝰ diurni q̃ ꝑncipalr̃ ꝑ suã duratõem oẽs motꝰ inferiores mẽsurat. Uñ lz vnꝰ motus mẽsurat alteꝝ: tñ nõ mẽsurat inq̃ntũ est motꝰ sz qꝛ tã diu durat. ⁊ sic breuiter motꝰ inq̃ntũ mẽsurat sapit nãz ⁊ essentiã ipsius tpis. Est enĩ tẽpus p̃ter duratõez nihil ꝓprie: ⁊ nõ est inconueniens ꝙ idẽ mẽsuret ⁊ mẽsureť. diuersimode tñ. Immo idẽ mensurat seipsum. vt duratio motus primi mobilis ipsuz motũ mensurat ⁊ duratio successiua est motus in re.

¶ Arguitur tertio Tempus seqtur motuz. iiij. hꝰ. sed mẽsura debz eẽ prior mẽsurato. g̃ tẽpus nõ est mẽsura. Itẽ cũ tẽpꝰ inq̃ntũ mẽsura. hz eẽ in aĩa: sunt multi motꝰ q̃ nõ mẽsuranť: vt motꝰ pisciũ in mari ⁊ motus pugnaꝝ inter feras vbi nullus ĩtellectꝰ ꝓpe est. igiť tẽpꝰ nõ ẽ cuiuslibz motus mẽsura. Rñdeť ꝙ oĩs mẽsura ẽ ꝑior id est notior mẽsurato vt supra patuit. ⁊ sic tẽpus est ꝑius ⁊ posteriꝰ diuersimode. Ad scđm dr̃ ꝙ lz tẽpus actualiť nõ oẽs motꝰ mẽsuret vt ꝓbat argumẽtũ: tñ aptũ natũ est mẽsurare. Et sic cõclusiue tẽpꝰ põt mẽsurare duratõez cuiuslibet motus. Quia ãt Aresto. in capitulo q̃rto huiꝰ tertij tractatus ꝓbat ꝙ tẽpus sit mẽsura nõ solũ ipsius motꝰ sz etiã quietis ⁊ reꝝ q̃ nõ mouenť siue quiescibiliũ. Ideo queriť cõseq̃nter.

118 ¶ At vero cũ tempus mensura sit motꝰ: erit ⁊ quietis mensura ꝑ accidens. Est enĩ ĩ tpe quies oĩs nõ enĩ vt omne quod est in motu: sic ⁊ id quod est ĩ tempore moueatur necesse est.

¶ Questio. XIIII

Utrũ quies mensuretur tempore.

Primo notãdũ ꝙ q̃es capiť duplr̃. Prĩo ꝯcretiue ꝑ re q̃escẽte. ⁊ ẽ res q̃ actu nõ moueť localiť apta nata moueri. vt lapis ĩ ꝑiete Quiescere v̄o ẽ rẽ actu nõ moueri. natã tñ moueri. s. motu locali. qꝛ nihil ẽ sz mẽtẽ Ares. q̃n actu moueatur aliq̃ spẽ motꝰ p̃ter ĩtelligẽtias. ergo de motu locali est ĩtelligẽdũ. Uñ dať aliq̃d qđ neqꝫ q̃escit neqꝫ moueť vt ꝑmꝰ motor. nõ enĩ q̃escit qꝛ aptꝰ natꝰ eẽt moueri qđ ẽ falsuz: cũ opposita hẽant fieri circa idẽ successiue sz Arest. ĩ postp̃dicamẽtis ⁊ in thopicis. Inť ꝑuatiue enĩ opposita dať mediũ vt ĩter cecũ ⁊ videns: q̃escere ⁊ moueri. Scđo q̃es capiť abstractiue ⁊ duplr̃. Prĩo positiue pro dispositõe siue q̃litate sub q̃ mobile q̃escit añ vel post motũ. vt nigredo diciť quies tabule ⁊ albedo ꝑietis. ita non capiť ĩ ꝓposito sz ĩ. v. phisicoꝝ vbi diceť

Quies ꝯcretiue Quiescere.

Abstractiue positiue.

Priuatiue.

de quiete. Scdo capit̃ ꝑuatiue ⁊ est ꝑuatio motꝰ in subiecto qd̃ aptũ natũ est moueri. Et ita nõ capit̃ i ꝓposito: cũ nihil sit: vt patuit. j. phisi. de priuationibꝰ. non ens aũt nõ põt mensurari tpe ꝟm Aresi. hic in textu. Uñ antichristꝰ ⁊ adã non sunt in tempore neqꝫ mensurantur tempore.

Alias res a motu tẽpus mẽsurat ꝑ accidens.

¶ Notãdũ secũdo q̃ ꝑmo ꝑ se ⁊ ꝑncipaliter siue ꝓpe tẽpus nihil mẽsurat nisi ipm motũ vt habet̃ ex eiꝰ diffinitione. Tẽpus ẽ nũerus motꝰ ⁊c. ⁊ latiꝰ i qõne ꝑcedẽti. Alias vo res mẽsurat solũ ꝑ accñs ⁊ in cõparatõe ad motũ siue suã durationẽ. Uñ res ꝑmanẽtes ⁊ q̃escẽtes tẽpꝰ ñ mẽsurat nisi qꝛ ꝯtinue trãsmutant̃ ⁊ successiue durãt. Hec ãt est rõ motꝰ. ergo tẽpus q̃cq̃d mẽsurat: mẽsurat i ordine ad duratõez siue motũ. Ideo sicut motꝰ ꝑ se mẽsurat̃ tpe: ita ꝑ se est i tpe: ⁊ sicut res alie a motu per accñs mensurant̃ tẽpore: ita ꝑ accñs sunt i tpe. Quia ꝟm Arest. hic rẽ eẽ i tpe est rẽ mẽsurari tpe Rẽ ãt mẽsurari tpe est ipaz excedi a tpe. Uñ res q̃ sp̃ sunt. i. eterne ꝟm Aresto. nõ mẽsurant̃ tpe Res ergo mẽsurat̃ tpe duobꝰ mõis. Prio ꝑ se q̃ vicz hz ꝑtes successiuas ꝑtibꝰ tpis corrñdẽtes. Scdo mõ ꝑ accñs q̃ vicz durat cũ duratiõe tpis. Prio mõ solꝰ ⁊ oĩs motꝰ mẽsurat̃ tpe: sz scdo mõ res generabiles ⁊ corruptibiles mensurant̃ tpe. Ut vo clarius ꝑdicta intelligantur. Est sciẽdũ q̃ sz Arest. hic i textu duo req̃runt̃ ad hꝰ q̃ aliq̃d sit in tpe ꝓprie. Primũ vt tẽpus ipm ꝯtineat. sicut i sili locus ꝯtinet ⁊ circũdat locatũ ꝟm q̃ aliq̃d patiat̃ a tpe id est q̃ cadat sub trãsmutatõe. oĩa eni tpe senescũt. Uñ infert Arest. q̃ tẽpus sit cã corruptiõis id est lapsu tpis res corrũpunt̃. vt lapsu tpis nos senescimꝰ ⁊ morimur. vñ ẽ cã corruptõis ꝑ accidens. Licet motus celi ꝑ se sit cã gñationis ⁊ corruptõis: tñ inq̃ntũ sic ẽ cã nõ est tẽpus. Iõ res q̃ ꝯtinue transmutant̃ sunt in tpe ꝓprie. qꝛ qñqꝫ sunt ⁊ qñqꝫ nõ sunt. ⁊ sic a tpe excedunt̃ ⁊ ꝯtinent̃.

Res mẽsuratur tẽpore per se.
Per accidens.
Ut aliqd sit i tpe duo requirunt̃.

Eẽ i tpe dr̃ dupliciter. 1
Esse i tpe equoce dicitur.

¶ Notandũ tertio q̃ secũdũ mentez Aresi. hic Esse in tpe dr̃ dupl̃r. Prio ẽ rẽ mẽsurari tpe. ⁊ illd̃ est ꝓpe eẽ i tpe. Scdo ⁊ iproꝑe ẽ eẽ 2
qñ tp̃s ẽ. isto mõ res idiuisibiles ⁊ eterne sũt i tpe pñti qꝛ sũt qñ tp̃s ꝑsẽs ẽ. Esse tñ i tpe ꝟz eũdẽ hꝰ equoce dr̃. Prio ẽ esse ꝑtez ipsius. vt instãs est in hora: hora 1
i die: dies i hebdomada: septimana i mẽse: mensis in ãno. Scdo esse in tpe est 2
qñ esse alicuiꝰ rei mẽsurat̃ tpe vt oẽ trãsmutabile. Tertio qꝛ mẽsurat̃ adeq̃te 3
terminus ipsiꝰ tpis vt solus motus. Patz ergo q̃ oĩs res aliquo mõ ẽ in tpe. Proprijssime motus est in tpe: deĩde ꝓprie gñabile ⁊ corruptibile. deĩde res permanẽs ⁊ q̃escẽs. postea idiuisibile improprie. Improprijssime vo eternũ.

¶ Respõdet̃ ad qõnez quies id est res quiescens mensurat̃ tpe. Probat̃ autori. Aresi. hꝰ i textu dicẽtis. Qm̃ ãt tp̃s ẽ mesuratio q̃etis erit q̃etis metrũ id ẽ mẽsura ꝟz accñs. ẽ g̃ tp̃s mẽsura motꝰ ꝑ se ⁊ q̃et] ꝟz accñs qm̃ res q̃escẽs hz duratõez ꝑ accñs: ex quo actu ñ hz successionez. põt tñ hẽre aliud ⁊ aliud eẽ respectu alioꝝ motuũ ⁊ mutationẽ q̃ ꝑ se mensurant̃ tpe. Rõne Arest. Quies ẽ in tpe ⁊ excedit̃ a tpe. igit̃ mẽsurat̃ tpe. qꝛ eẽ i tpe est rẽ mẽsurari tpe. per tẽpus ẽt cognoscitur q̃ diu aliq̃d ꝑuetur motu ⁊ quiescat.

¶ Arguitur prio. tempꝰ nõ est mensura quietis qꝛ diffinitio tpis ẽ i oppositũ Tẽpꝰ ẽ nũerꝰ motꝰ ⁊c. alias idẽ eẽt mẽsura oppositoꝝ .s. motꝰ ⁊ q̃et] qd̃ ẽ falsũ. qꝛ mẽsura ⁊ mẽsuratũ debẽt eẽ eiusdẽ rõnis. vij. ⁊. x. metha. sz q̃es ⁊ motꝰ sũt diuersaꝝ rõnũ. g̃ ⁊c. Rñdet̃ q̃ ꝑmo ⁊ ꝑncipal̃r tp̃s mẽ

surat motū. ⁊ h̄ vult diffintō tpis sz al'as res. s. q̄escētes mēsurat p ꝯpatōez ad motū. ppea ares. i isto. q̄rto capl'o dic̄ ꝙ q̄cuqz ñ mouēt̄ neqz q̄escunt nō sunt in tpe. s. ꝓprie. ¶ Ad aliud āt dr̄ ꝙ rō mēsure ⁊ mēsurati sunt eiusdē denoīationis ⁊ spēi. vt supra clarius aptuz est. nō aūt mensurans ⁊ ipsum mēsuratū.

¶ Arguitur scdo. quicquid est in tpe etiam est in motu qꝛ idē sunt: sz q̄es nō est ī motu: qꝛ sūt opposita quorū vnū nō est ī alio. qꝛ alias q̄es moueret̄ qd̄ est īpossibile. Rñdet̄ ꝙ q̄es ē in tpe cōmēsuratiue ⁊ sil'r in motu: nō āt īhesiue vt ꝓbat argumentū sm Arest. iij. phi. In quocūqz ē motus illud necessario mouet̄. ⁊ ī quocūqz ē q̄es illd̄ nec̄rio nō mouet̄ sz q̄escit.

¶ Arguitur vltio. Nō ens nō est ī tempore: sed quies est nō ens qꝛ ē p̄uatio: sed p̄uatōes nihil sūt vt pz. j. phisicoꝝ. Respōdet̄ ꝙ q̄es hic capit̄ ꝓ re quiescente ꝯcretiue. Ultimo de tempore queritur.

130 ¶ Dignum autem est consideratione: ⁊ quonam modo sese habet ad animam tempus.

131 ¶ Dubitauerit āt quispiā: si aīa sublata tp̄s esse possit: nec ne. nā si nūeraturū esse nō possit: neqz q̄cq̄z nūerabile esse pōt. q̄re patet neqz nūerū esse posse. Est enī nūerus aut id quod numeratur: aut nūerabile ipsū. quod si nihil aliud aptū est numerare q̄z aīa: ⁊ aīe mens impossibile est. si aīa non sit tempus esse.

¶ Questio. XV

Utrū tēpus depēdeat ab anima intellectiua.

Uel sic Utrū tp̄s sit ī nr̄a potāte. Pro quo aīaduertēdū ē ꝙ Arest. in vltimo capl'o h⁹ q̄rti mouet talē qōnē Utrū tp̄s possit eē p̄ter aīaz id ē aīa nō existēte: Et rōnes adduc̄ ꝓ vtrisqz ptib⁹ q̄ īfra patebūt: Jō q̄rit p̄m⁹ titulus si nulla aīa ītellectiua eēt an ēt nullū tp̄s eēt. Scd̄s v̄o titulus differt a p̄mo qꝛ p̄suppōit tp̄s depēdet̄ ab aīa nr̄a. Uñ q̄rit An ī cōi mō loq̄ndi possim⁹ vti tpe p̄nti ad bñplacitū nostꝝ In p̄senti g̊ Prio soluēt̄ aliq̄ ab ares. h̄ posita. Scdo rñdebit̄ ad p̄mū q̄sitū. ⁊ Tertio dabit̄ ꝯclusio ad scd̄z q̄sitoꝝ. ¶ Quo ad p̄mū est dubiū tale. quō tp̄s pōt eē cā corruptōis cū sit ens ī aīa qd̄ ñ agit ī rē extrī secā. Rñdet̄ qꝛ mot⁹ celi ꝑ se ē cā corruptōis ⁊ gñatōis: sz qꝛ tp̄s fūdat̄ ī motu. iiij. phi. g̊ tp̄s ēt ē cā corruptōis ad min⁹ ꝑ accñs. Uñ dicim⁹ vulgo: tp̄s te iubz mori: ⁊ tpe īducit̄ ipsa senect⁹. Scd̄z dubiū Quō tp̄s sit vbiqz: cū sit mot⁹ p̄mi mobil' q̄ est inhesiue ī celo ⁊ nō vbiqz. Rñdet̄ ꝙ tp̄s qꝛ ē duratio successiua dr̄ esse vbiqz in terra celo ⁊ mari sz Ares. ex quo oīs res q̄ sub tpe cadit durat ⁊ nō durat nisi. ꝑ tēpus. Tertiū Utrū idē sit tēp⁹ oīum. Respōdet̄ ꝙ idez ē tēpus vniuersale ēt in numero oīum rez simul existētiū: qꝛ eadē duratio: licz nō eq̄lis: qꝛ vna res diutius durat alia. Et illud voluit quarta ꝓprietas tpis supradicta. Quartū: quō pōt saluari verbū Arest. hic dicentis ꝙ idem nunc sit in toto tpe in re ⁊ solū est aliud rōne: cū tamē tp̄s sit successiuū ⁊ īpossibile sit vnā partem tpis semper durare. ⁊ implicat cōtradictionem. Respōdetur ꝙ

Querit̄ quō tēp⁹ sit cā ꝯceptionis. Soluta

Querit̄ quō tp̄s ē vbiqz

U. idē tp̄s oīum

U. idē nūc ī tpe sit

mens Arest.fuit.idē mobile pōt cozrespondere toti tpi ⁊ cuilibet sue parti.⁊ ita capit nunc ꝑ mobili qō cozrespondet ipsi instanti siue nunc.alꝫ vba Arest.nō pñt saluari nisi qꝫ idē nūc.ſ.in spē est in toto tpe.Utrū aūt tps ꝯponat ex ipsis nūc indiuisibilibus ꝯ mentē Arest.vel nō:videbiꝫ sozte.in.vj.phisi.

Tria ᵈ ducūt nos in cognitionē tpis

¶ Pro secūdo est premittendū qꝫ volens cognoscere rōnē ⁊ q̄ditatē tpis:tria hꝫ ꝯsiderare.Prio.tps nūq̄ est sine motu ⁊ motꝰ nū/q̄ est sine tpe actuali siue aptitudinali.Unū tps seq̄t motū.iiij.hꝰ.⁊ fundat in motu:īmo est in re motus vt supra ꝓbatū est.Scō in tpe ē ꝯsideranda ipsa 2 duratio successiua vꝫ qz res durāt.g̃ duratōe durāt.ſꝫ ipossibile est duratiōez eē sine successiōe saltē ꝑpe.Et istis duobꝰ modis tps dr̄ capi mālr siue fundamētalr.Tertio in tpe est ꝯsiderāda ipsa mēsura.ſ.ptiū motus ꝓoꝝ ⁊ posterio/ 3 rū:incipientiū ⁊ desinētiū.Hec aūt mēsura est discreta ⁊ circūuoluta ꝑ aīam i/tellectiuā.Unū hec est rō formalis ipsius tpis qꝫ tps inquātū tps est numerus siue mēsura.ſ.discreta ab aīa inter ptes motus.Sit ergo hec.

¶ Cōclusio pria Tempus inquātū tempꝰ dependet ab aīa.Jsta ocl'o pz auto.Arest.i hꝰ q̄rto.capl'o vltio.⁊ autoritate ꝯmētatoris.Si tollis aīaz tollis ⁊ tps.Idē tps est de nūero eoꝝ q̄ oplentꝝ ab aīa.Idē.Actualitas tpis est ab aīa.Unū Arest. Impossibile tps est esse aīa si nō sit.Rōe ꝓbat Arest.in textu.Si nulla aīa est tūc nullū numerās est:ex quo nihil aptū natū ē nūerare nisi aīa.ſꝫ si nullū numerās eēt nullū nūerabile eēt.ſꝫ nullū nūerabile ꝑt eē absq̄ nūero.g̃ si nullus nūerus eēt:nullū tps eēt.Et vltio inferꝝ.Si nulla aīa eēt nullū tps eēt ex quo tps est nūerus motus.Itē tps ē mēsura discreta ab aīa itellectiua iter ptes ipsiꝰ motꝰ.g̃ si aīa nō eēt:tps nō eēt.qz discretio nō ꝑt fieri nisi ab aīa itellectiua q̄ hic capiꝝ large ꝑ oī illo qō natū ē itelligere Est tū verū qꝫ tps inquātū est motꝰ siue duratio successiua ꝑt eē ꝑter aīaz ⁊ intellectū.qz motꝰ ꝑmi mobilis ēt oībꝰ hoībꝰ dormiētibꝰ nō cessaret.īmo eēt insanū dicere qꝫ motꝰ ꝑmi mobilis dependeret ab aīa nr̄a.Unū Aresto.ꝑ ista pte ponit talē rōnē Possibile est motū eē in quo ē ꝑus ⁊ posterius sine aīa.ſꝫ ille motꝰ ē tps.Itē si nulla aīa eēt:adhuc eēt velox ⁊ tardus motꝰ.ſꝫ velox ⁊ tardū diffiniunt ꝑ tps.g̃ tps inquātū motus nō dependet ab aīa nr̄a.Unū ocluſiue tps formalr ab aīa dependet mālter vo nō.Et ꝑ hoc soluunt fere omnia argumenta in oppositū facta.

Opiones an possumus vti tpe pro nostro arbitratu.

¶ Pro tertio est notādū qꝫ due notabiles sūt ꝺ illo opiniones.An possumꝰ vti tpe ꝑ bū placito nr̄o vel non.Una dicit qꝫ nullo mō Prima. tps saltē vle possit eē in ptāte nr̄a.qz tale tps est motus celi siue duratio successiua q̄ sp est ⁊ vbiq̄.Res enī durāt siue aīa eēt siue nō.Unū cū pñs nūc siue instās qō ꝺtinuat ꝑteritū tps cū futuro ꝺtinue fluit vnū post aliō:īmo ē impossibile vt aliq̄ copula pñtis tpis possit fīgare ꝑcise illō istās:qz añq̄ subiectū talr ꝓpositōis est platū ꝑterierūt infinita instātia.g̃ nō possumus vti tpe ꝑ volūtate nr̄a.Alia vo ē opio qꝫ si cōis modus loq̄ndi ꝺz saluari:neče ē qꝫ vta/ Secunda. mur tpe pñti ꝑ volūtate nr̄a.Et prio Jsta ꝓpositio saluatoris.Hoc ē enī corpus meū:ñ posset saluari in ꝺsecratiōe hostie siue corpꝰ ꝺñici nisi vbū ē ipoꝝ taret tps pñs ⁊ pñs nūc fm volūtatē sacerdotis ꝓferētis hec vba.qñ vnꝰ ꝑ/

fert v̄ba cito:alter citi⁹:ali⁹tardiu⁹. Uñ añq̄ ꝓnomē h̄ ꝓferret̄ trāsiuissēt infi
nita nūc. Jō asserūt oēs catholici ⁊ orthodoxe fidei cultores ꝙ v̄bū est impor
tat tp̄s tā diu sacerdos p̄dcā v̄ba ꝓferat:ita ꝙ vltimū īstās nō eē p̄dictoꝝ ver
boꝝ sit p̄mū instās eē corp̄is dñi. Itē nulla ꝓpositio v̄a de p̄nti posset ꝓferri
ex eadē rōne.iō vtimur p̄nti nūc ꝓ volūtate nr̄a.sic ꝙ v̄ba de p̄nti ex īpositio
ne ⁊ certificatiōe īportāt nobis tp̄s p̄ns lōgū vl̄ breue.⁊ d̄ h̄ ē aliq̄d dcm̄ ter-
tio h⁹ ibi. Utrū mot⁹ localis sit. Pro ꝯcordia v̄o haꝝ opīonū ponit̄ talis.

¶ Cōclusio secūda: Temp⁹ p̄ns īquātū ab aīa depen
det ponit̄ ad volūtatē loq̄ntis ⁊ disputātis. Sz tp̄s p̄ns inquātū est mot⁹celi
siue duratio successiua nō pōt eē in volūtate nr̄a. Pr̄ia ꝑs pz qꝛ tp̄s inquātuz
tp̄s depēdet ab aīa nr̄a vt supra ꝓbat̄.si ḡ depēdet ab aīa nr̄a:possum⁹ v̄bis
p̄ntis tp̄is vti ꝓ tp̄e p̄nti qd̄ mēsuret nobis p̄ns lōgū vel breue.al's oīs ars ob
ligistica eēt frustra. Jmmo oīs disputatio. Et rediret opīo heracliti dicentis
nos nullū verū posse ꝓferre vñ nihil amplius loq̄ voluit. Et rōne pz supra ad-
ducta. Secūda ꝑs pz rōne prime opīonis q̄ ēt pr̄ia opīo ꝯcederet ꝙ aliqd̄ tp̄s
ꝑticulare esset in potestate nostra. vt cursus sortis ⁊c̄.

¶ Arguit̄ ꝯtra p̄mā ꝯclusiōez. temp⁹ nō dependet ab
aīa. qꝛ ēt nulla aīa existēte adhuc in motu eēt p̄us ⁊ posteri⁹ q̄ sūt rō tp̄is: ⁊ ni-
hilomin⁹ mot⁹celi nō cessaret q̄ est tp̄s. R̄ndet̄ ꝙ totū argumentū verū ꝓbat
scz ꝙ tp̄s nō depēdeat ab aīa nostra inquātū est motus siue duratio successi-
ua sed solū inquantum est mensura ⁊c̄.

¶ Arguit̄. Multi fiūt motus circa quos nulla aīa ad-
uertit. vt pugna īter feras in siluis durās sepe ad horā vel duas. ḡ si tp̄s depē
deret ab aīa isti mot⁹ nō fierēt in tp̄e qd̄ est falsū. R̄ndet̄ ꝙ isti mot⁹ vel sil'es
fiūt in tp̄e. ⁊ lz actu nulla aīa aīaduertat ⁊ ꝑ ꝯñs nō possint isti motus mensu-
rari actu: tñ tp̄s est mēsura actualis vel aptitudinalis.

¶ Arguit̄. Etiā si nulla aīa esset adhuc essent instātia
in tp̄e ⁊ tp̄s presens preteritū ⁊ futuꝝ. ⁊ ista tp̄a mensurarēt oēs motus qꝛ par
tes cuiuslibet motus realiter ⁊ in veritate corresponderent p̄terito futuro pre
senti tp̄i ⁊ ipsis instātib⁹ in tp̄e. R̄ndet̄ ꝙ lz ꝑtes motus aīa nō existente cor-
r̄ndeāt ꝑtib⁹ ipsi⁹ duratiōis successiue q̄ tp̄s māliter est: nō tñ corr̄nderent ipsi
mensure ꝑm durationē: qm̄ talis mensura est ab aīa discreta.

¶ Arguit̄ ꝯtra secūdā ꝯclusiōez. secūdū nr̄m affirma-
re vel negare nihil seq̄t̄ mutatū in re ad extra. ergo si imaginemur totū diem
pro die p̄nti ꝓpterea nō seq̄t̄ ꝙ ita sit: qm̄ dicit Arest. iiij. huius. Nihil habe
mus de tp̄e nisi p̄ns nunc. ergo ꝯclusio quo ad primā ꝑtē est solū imaginaria.
sed credere imaginationi est inconueniens. iij. phi. Respondet̄ breuiter ꝙ ar-
gumentū ꝓcedit de tp̄e si capit̄ māliter ꝓ motu ⁊ ēt istud ꝯcedit secūda pars
cōnclusionis. Jmmo tempus inquantū tempus cū sit ens in aīa cadit sub ima
ginatione que pōt esse rerū que sunt: que possunt esse: vel que sunt impossibi-
lia: tp̄is aūt imaginatio est reꝝ que sunt. igitur ⁊c̄.

Finit liber quartus Phisicoꝝ.

Sequit̄ liber quintus.

ARansmutatur aũt transmutatum omne ꝛc̃. Iste liber quintus phisicoꝝ Aresto. tractat de diuisione motus in suas partes subiectiuas. id est species. Et totus liber diuisus est in tres tractatus. In quorum primo agit de diuisione motus. Secundus de vnitate ipsius motus. Tertius de contrarietate motuuz. Premittit tamen aliqua in principio. ꝛ Primo aliquid potest moueri tripliciter. s. per accidens. per se ꝛ per se primo. Ita etiam aliquod est mouens tripliciter. de quo latius a principio septimi phisicoꝝ. Secundo enumerat ea que ad motum concurrũt. scz mouens: mobile tempus. terminus a quo ꝛ ad quez Tertio philosophum naturalem oportet considerare in hac scientia de hijs q̃ motui accidunt ꝛ mutationi ſm se ꝛ per accidens cum talia sint quasi omnia ꝛ infinita. Quarto omnis mutatio est de quodam in quoddam. s. de termino a quo in terminum ad quem. Quinto infert conclusionem talez. Solum tres sunt species mutationis. Una que est de subiecto in subiectum. Alia que est de non subiecto in subiectum. Altera que est de subiecto in non subiectum. Et per subiectum intelligit terminum a quo vel ad quem positiuum siue vt in textu exponit affirmatiuum. per non subiectum vero priuatiuum. Probat autem predictam conclusionem. qꝛ oĩs mutatio aut est inter cõtraria. ꝛ habet̃ prima species. aut inter contradictoria ꝛ habentur alie due. Mutatio eni que est de non subiecto in non subiectũ nulla est. Sexto infert ꝙ generatio nõ sit motus. Septimo ꝙ corruptio nõ sit motus. ꝛ rõnes videbunt̃ infra. Ultimo ꝙ oĩs motus est de positiuo in positiuũ. siue de subiecto in subiectuz. ꝛ tantuz de capitulo primo. Super quo querit̃ primo.

8 ¶ Id aũt qd̃ nõ hoc simpliciter est nullo pacto moueri põt. Fieri enim non põt: vt id quod nõ est moueatur. Impossibile est profecto gñationem esse motũ id enim quod haud est generatur.

8 ¶ Neqꝫ ergo corruptio motus est motui nãqꝫ motus ɔtrarius est: aut qes: At corruptio ɔtrariũ est gñatiõi.

¶ Questio .I.

Utrum generatio et corruptio sint species motus. Notandum primo. licet motus accipiatur multipliciter vt est visum. iij. phisicorum circa diffinitionem motus in proposito scz vt in quinto phisicorum Motus est mutatio successiua que est de affirmato in affirmatum. id est de termino positiuo a quo in terminum ad quem positiuum vel acquisitiuum. ꝛ sic sunt solum tres species motus immediate. s. in qualitate. vt alteratio. in quantitate vt augmentatio diminutio. in vbi vt motus localis. Species vero mediate sunt multe. Sunt alique innominate actu. alique vero nominate. Unde Arest. in capitulo secundo dicit ꝙ motus ſm quantita

Motus, vt in qnto.

tem est solum nominatus in suis speciebus. s. augmentatione ⁊ diminutione sicut etiam motus localis non habet nomen commune. Species vero alterationis sunt frigefactio calefactio humefactio nigrefactio albefactio. ⁊ sic de alijs. Species motus localis sunt motus sursum: motus deorsum: motus circularis: motus curuus: motus ad latus. ⁊ sic de alijs.

¶ Notādū scdo ꝙ aliq̄ īsistentes presenti textui dixerunt generationē nullo modo esse motum. īmo ꝙ fieret in non tpe asserentes ꝙ Aresto. licet posuerit in postpredicamentis generationem ⁊ corruptionem esse species motus tñ eo tempore fuit iuuenis ⁊ in libris phisicorum presertiz hic in quinto illud retractauerit. Ideo est vna opinio dicens ꝙ generatio substantialis fit in instanti. ⁊ ꝓbatur autoritate cōmentatoris. vj. huius dicentis. Transmutatio que est in substantia est in non tempore. sed omnis motus debet eē successiuus. iij. hui⁹. Idē. Finis. trāsmutatiōis est indiuisibilis. ⁊ sic generatio est indiuisibilis. ergo fit in instanti. Item omnis forma est indiuisibilis ꝑm autorem sex principiorum. sed generatio est forma. quia est suus terminus ad quem qui est forma substātialis. quoniam dicit̄. iij. phisi. Motus est de essentia sui termini ad quem. De hac etiam opinione videtur esse commentator. vj. phisicorum dicens. Etiam declaratum est ꝙ finis transmutationis est indiuisibilis. Et intelligo per transmutationem illud cuius finis est generatio ⁊ corruptio que nō diuiduntur ꝑm magis ⁊ minus. ⁊ subdit. Et ideo generatio ⁊ corruptio nō sunt motus neq̄ existunt per se. sed sequuntur motum. Alia vero est opinio nō ita innitens solis autoritatibus sed magis experientijs ⁊ rōnibus a q̄bus philosophia naturalis exordiū sūpsit dicēs. ꝙ generatio ⁊ corruptio sint mutatōes successiue. Probat̄ auto. Arest. iij. phisi. q̄ ponit illas inter specis motus. Item ꝯmentator. viij. phisicorum. generatio ⁊ corruptio sunt motus. Item quicquid est tardū vel velox sapit naturam motus ⁊ sunt differentie ipsi⁹ motus. sed oīs generatio ⁊ corruptio sunt veloces vel tarde. vij. huius. Rōne ꝓbat̄ ⁊ experientia tali. Nam videmus ignem generari in stramibus successiue ⁊ nō in instanti. ⁊ ibi nihil generat̄ q̄ꝫ forma substātialis ignis. Alia rōne. quicquid acquirit̄ cū resistentia acquirit̄ cū successione. sed illud qd̄ generat̄ acquirit̄ cuz resistentia ex quo omne qd̄ generatur a suo cōtrario generat̄. j. celi. īmo ex quo generatio vnius est corruptio alterius j. de generatione. necesse est ꝙ forma p̄cedens sue corruptioni resistat. sed vbi est resistētia ibi necessario est successio. Itē gñationes ⁊ corruptiōes sūt naturales ꝑm oēs. sed ꝑm cōmentatorē nulluz agens cui⁹ substantia est in tpe agit in instanti. igit̄ nulla generatio pōt esse instantanea. Item actus actiuorum fiunt in subiecto predisposito. j. de generatiōe. sed in oī generatione substātiali p̄cedit alteratio. ibidē. Ergo sicut alteratio fit successiue pariter ipsa generatio quoniam per alterationem forma substātialis introducit̄ in mām p̄mā. Item habitibus p̄sentibus in mā cessat motus. j. de genera. ⁊ illud non pōt aliter intelligi q̄ꝫ de ipsa gñatione saltē ꝓprie. sed si cessat motus necesse est ꝙ forma substantialis successiue introducat̄. Sed ad primā autoritatem ꝯmentatoris respondet̄ ꝙ quo ad nostrū sensum nō ꝑcipimus generationē substātialē nisi res iam sit totaliter genita. ⁊ illud apud nos est tēpus imperceptibile. quo-

Opio dicēs gñationē nihil habere de rōne motus

Rō prima

2

3

Opinio solidior

Rñdet ad rōnem prime opionis

niam vlgus non dicit nisi totum compositum generari vt totum asinum. ergo sic loquitur commentator. Ad hoc autem ꝙ forma sit indiuisibilis est dicendum ꝙ forma substantialis ⁊ accidentalis est indiuisibilis scilicet in partes diuersarum rationuꝫ. alias est falsum quia forme brutales sunt extense ad extensionē sui subiecti. ⁊ ꝑ ꝯsequēs sunt etiam diuisibiles. Ergo gn̄atio ⁊ corruptio sunt mutatiōes successiue. In proposito ergo debꝫ gn̄atio ⁊ corruptio capi ꝑ generatione ⁊ corruptione substantiali. quia de generatione accidentali nō eēt dubiū q̄n sit motꝰ vt in q̄nto. cū alteratio sit gn̄atio accn̄talis. imo impossibile ē aliquē motū fieri sine gn̄atōe accn̄tali. vt pꝫ inductiue

Intellectus q̄onis

¶ Rn̄detur ad q̄stionez. generatio ⁊ corruptio nō sunt motꝰ vt in q̄nto. lꝫ sint motꝰ vt i tertio. siue capiēdo motū ꝑ mutatōe successiua. Prima ꝑs pꝫ auto. Arest. exp̄sse i textu h̄ dicētis. Haꝝ āt mutationū q̄ sūt sꝫ gn̄atōez ⁊ corruptōez nō sunt motꝰ. ⁊ illud glosat ꝯmētator dicēs. Hoc itelligēdū ē de gn̄atōe substātie silr̄ de corruptōe substātiali. Prīa rō arest. qd̄ n̄ ē illd̄ n̄ pōt moueri: sꝫ qd̄ gn̄at̄ nō ē. g̊ illd̄ qd̄ gn̄at̄ n̄ mouet̄. ⁊ vltra. g̊ gn̄atio nō ē motꝰ. Scd̄a rō. illud qd̄ mouet̄ est i loco: sꝫ illud qd̄ gn̄at̄ nō ē i loco: qꝛ qd̄ gn̄at̄ nō ē: igit̄ gn̄atio nō est motꝰ. Q̄ corruptio nō sit motꝰ sic ꝓbat. Oīs motꝰ ꝯriat̄ motui aut q̄eti: sꝫ corruptio nō ꝯriat̄ motui qꝛ nō gn̄atōi. ex quo gn̄atio nō ē motꝰ. igit̄ corruptio nō ē motꝰ. Alia rō Arest. Sola mutatio q̄ est de subiecto i subiectū siue de affirmato i affirmatū ē motꝰ: qꝛ solū tres sūt mutatōes vt supra patuit. sꝫ cū mutatio q̄ ē de subiecto i nō subiectū. s. corruptio non sit motus neqꝫ mutatio de non subiecto in subiectum scilicet gn̄atio. ergo motꝰ est solū de subiecto i subiectū. ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns gn̄atio ⁊ corruptio nō sunt motus stricte. Scd̄a v̄o pars ꝯclusionis ꝓbat̄ ꝑ opinionem scd̄am.

¶ Arguitur p̄mo. generatio est motus in quinto qꝛ fit de positiuo i positiuū. ex quo fit de forma i formā q̄ sūt res positiue. ergo. Rn̄detur ꝙ lꝫ gn̄atio fiat iter duas formas substātiales silr̄ corruptio tn̄ vna earū sꝑ corrūpit̄: ⁊ sic nō hꝫ rōnem positiui ⁊ subiecti sed priuatiui.

¶ Arguitur secūdo. gn̄atio nullo mō est motus ꝓbat̄ ꝑ rōnē arest. Illd̄ qd̄ gn̄atur nō ē. igit̄ nō mouet̄. g̊ gn̄atio nō ē motꝰ. Rn̄det̄ ꝙ rō arest. plus ē ꝑsuasiua q̄ꝫ demōstratiua īmo locꝰ a casibꝰ ad cōiugata itelligit̄ i p̄dicatōibꝰ eēntialibꝰ ⁊ q̄ditatiuis. Un̄ i simili nō sequit̄. Petrꝰ mouet̄ mouet̄ g̊ petrꝰ ē motꝰ. motꝰ nō mouet̄ vl̄ alterat̄. igr̄ motꝰ n̄ ē motꝰ vl̄ alt̄atio

¶ Arguitur: gn̄atio est motus similiter corruptio: qꝛ Arest. i tertio phisi ⁊ i postp̄dicamētis posuit sex spēs motꝰ inter q̄s ēt posuit gn̄atōem ⁊ corruptōez. Respōdetur ꝙ i illis locis arest. loquit̄ large de motu vicꝫ ꝓut ē mutatio successiua. alit̄ āt h̄ i quito fit mētio de motu vt supra visuꝫ ē sufficient̄. Jō i h̄ p̄mo capitulo ꝯclusit ꝙ gn̄atio ⁊ corruptio nō sūt motꝰ ex quo oīs motꝰ ē de affirmato in affirmatū. In scd̄o v̄o capitulo declarat ad q̄ p̄dicamēta sit ꝑ se motus. ex quo antea dixit ꝙ terminꝰ ad quē ip̄m motuꝫ denominat. ⁊ postea ꝯclusit. ꝙ solū tres sint motꝰ. s. i q̄litate i q̄ntitate ⁊ i vbi ideo vero ordine ꝑtractat ad q̄ p̄dicamēta sit ꝑ se motꝰ. Et vltimo. ponit istaꝫ cōclusionem Solū ad tria p̄dicamēta est ꝑ se motus. Unde queritur.

10 ¶ Si igitur predicam̃ta diuisa sint: ⁊ aliud sit substantia aliꝺ quãtitas: aliud qualitas: aliud vbi: aliud ad aliquid: aliud actio: aliud passio tres esse motus necesse est quantitatis qualitatis ⁊ loci.

¶ Questio. II

Utrũ solum ad tria predicamenta

sit ꝑ se motus. ¶ Ubi notãdũ ꝑmo Ex quo termĩus ad quẽ extrĩsecus ⁊ ĩmediatus denoĩat totũ motũ ſm Arest. v. huius. ⁊ iij. phisi. vt maioꝛ q̃ntitas augmẽtationẽ. albedo albefactõeꝫ. caliditas calefactõeꝫ. ⁊c. iõ qꝛ a fine oĩa sunt denoĩanda. ij. de aĩa. Propterea merito motus debꝫ repõi ad ꝑdicamẽtũ ⁊ denoĩari ad illud vel aliud ꝑdicamẽtũ rõne sui termĩ ad quẽ extrĩseci ⁊ ĩmediati. Ille v̄o terminus dr̄ extrĩsecꝰ ⁊ ĩmediatꝰ q̃ sꝑ ꝑ talẽ motũ totalẽ ⁊ solũ ꝑ talem acq̃rit̃ vt caliditas calefactõis lꝫ ẽt acq̃rat̃ ꝑ motũ localẽ. s. qñ motus est ꝯfricatiuus. nõ tñ sꝑ. qꝛ multi sũt motus locales q̃ nõ calefaciũt: vt leuatio manus motus celi. neqꝫ solũ sꝫ ẽt ꝑ calefactõeꝫ acq̃rit̃ sꝫ ꝑ calefactõeꝫ sꝑ ⁊ solũ ꝓducit̃ ⁊ ꝑ se ꝓducit̃ caliditas. Uñ motꝰ localꝰ ꝯfricatiuꝰ solũ calefacit ꝑ accñs In ꝓposito v̄o ꝑdicamẽtũ ñ capit̃ ꝑ ꝑdicamẽto logicali de q̃bus disputat veterista: sꝫ de ꝑdicamẽto phisicali: s. qꝺ est res sig̃t formalr̃ ꝑ terminũ alicuiꝰ ꝑdicamẽti. qꝛ ꝑdicamẽtũ logicale subordinat̃ ⁊ corrñdet ꝑdicamẽto phisicali. scĩa enĩ nãlis nõ ẽ scĩa terminoꝛũ sicut logica sꝫ reꝝ. Hoc tñ veꝝ ẽ q̃ nõ ẽ possibile ẽt de ꝑdicamẽtis phisicalibꝰ loq̃ nisi ꝑ termĩos res ipsas ĩmediate significãtes qm̃ res ad disputatõem ferri nõ possũt iõ termĩs vtimur ꝓ rebꝰ. ꝑmo elẽcoꝛũ. Logicꝰ v̄o siue veterista lꝫ ẽt ꝑ termĩos loq̃tur: nõ tñ ~~vñ~~ ipos ꝯsiderãt vt pleriq̃ quos ydeaticos siue reales appellamꝰ false nobis ⁊ v̄itati ĩpingunt. neqꝫ ipsi rẽ ipaꝫ ad ꝑdicamẽta reponũt vt alij eis ascribũt. Eẽt enĩ nihil ĩsanius nudũ terminũ sine suo sig̃to ad ꝑdicamentũ locare. sicut multo ĩsaniꝰ eẽt si res realis ad ꝑdicamẽta reponerent̃. vt realis bos ĩ stabulo sortis ⁊ realis asinus in stabulo molitoris. Propterea nõ insequoꝛ eos qui hic Aresto. terminaliter siue nominaliter exponũt cũ nõ fuerit mẽs sua vt clare ĩ textu suo patet.

Rõ quare motus rõne termini ponit̃ ĩ predicamẽto

Predicamẽtũ phisicũ intelligit qõ.

Significata.

nude

Quõ noĩalis terminũ ⁊ realis rem in predicamẽto reponat.

¶ Notãdũ scꝺo q̃ ille motus ꝑ se est ad aliquod predicamẽtũ cuiꝰ terminꝰ ĩmediatꝰ ⁊ extrĩsecꝰ ad quẽ realꝰ sig̃tur ꝑ rõnẽ formalẽ alicuiꝰ ꝑdicamẽti: vt frigefactio ẽ motꝰ ꝑ se ad q̃litatẽ. qꝛ ꝑ frigefactõeꝫ sꝑ acq̃rit̃ frigiditas ⁊ ꝑ se solũ. frigiditas ãt est in q̃litate. Itẽ augmẽtatio siue diminutio est motus ad q̃ntitatẽ. qꝛ ꝑ ipaꝫ sꝑ acq̃ritur q̃ntitas maioꝛ vel minoꝛ: ⁊ solũ ꝑ ipaꝫ ꝑ se. Ille v̄o motꝰ ẽ ad ꝑdicamẽtũ ꝑ accñs: cuiꝰ terminꝰ ĩmediatꝰ ⁊ extrĩsecꝰ ad quẽ nõ ẽ aliq̃d illiꝰ ꝑdicamẽti ſꝫ eiꝰ rõnẽ formalẽ. id ẽ cuiꝰ terminꝰ ad quẽ talẽ motũ denominãs ĩmediatꝰ solũ hꝫ nomẽ alteriꝰ ꝑdicamẽti mediate siue ꝑ accñs: qꝛ. s. nõ sꝑ ⁊ solũ ꝑ talẽ motũ acq̃rit̃. Exẽplũ. alteratio ẽ ꝑ se ad q̃litatẽ. qꝛ ĩpossibile ẽ fieri alterationẽ ꝓprie dictã nisi ꝑ eã acq̃rat̃ q̃litas q̃ totã alteratõeꝫ denoĩat vl̃ humefactõeꝫ vt hũiditas. vl̃ sanatõeꝫ vt sanitas ⁊c. Licꝫ g̃ hũiditas sit patiẽs. caliditas agẽs. ⁊ ꝑ cõseq̃ns alteratio deberet esse. in actõe vel passiõe cũ ꝑ eã sit acq̃situ agẽs vel patiẽs tñ hꝰ est soluꝫ mediate ⁊ ꝑ

Motus ille ꝑ se ẽ ad predicamẽta.

Motus ꝑ accñs ad predicamentũ.

accidens: qꝛ caliditas est agens sine alteratione p̄cedēte: vt in ignē. Uñ altera tio lꝫ ꝑ se sit solū ad qualitatē: tñ ꝑ accñs pōt esse ēt ad alia p̄dicamēta. s. relationē quātitatē actōez passionē ⁊c. Ita ēt est declarandū de alijs motib⁹. Et mot⁹ i ꝓposito debꝫ capi vt i q̄nto. ꝓut solū tres habeat species Ergo lꝫ Ares. iij. phisi. ponat motū ad q̄tuor predicamenta. vt gñationē corruptionē ad substantiam. alterationem ad qualitatem. augmentationem diminutionem q̄ntitatē. motū localē ad vbi: tñ ibi Arestoteles accipit motum large. Uñ dicit cōmentator. Necesse est motū q̄ est ad substantiā numerari in gñe substantie.

Motus in proposito solū tres habꝫ species

¶ Cōclusio solū ad tria predicamenta est ꝑ se motus: qꝛ alteratio ad qualitatē. mot⁹ localis ad vbi. augmētatio diminutio ad q̄ntititatē. Probat autoritate Arest. in h̄ q̄nto sic dicentis. Si ergo predicamenta diuisa sunt substātia ⁊ q̄ntitate ⁊ q̄litate qñ vbi ⁊ aliud aliquid ⁊ facere ⁊ pati: necesse est tres eē motus ⁊ q̄ntitatis ⁊ q̄litatis ⁊ ꝟm locū. Ratio Arest. ē talis. In illis p̄dicamētis est motus in q̄b⁹ est ↄrietas: sed in tribus predictis solū est ↄtrarietas. ergo ⁊c. Q̄ āt ad substātiā nō sit motus ꝓbat specialiter sic. qꝛ oīs motus est de ↄrio in ↄriū: sed substātie nihil est ↄriū igit̄. Q̄ in ad aliquid nō sit ꝑ se motus sic ꝓbat (⁊ pōt hec rō ēt applicari ad alia p̄dicamēta in quib⁹ nō est ꝑ se mot⁹) In illo predicamento non est ꝑ se mot⁹ qd̄ pōt acq̄ri i aliq̄ re sine motu eiusdē. Sed relatio pōt acquiri sine motu ipsius rei: vt si sortes esset albus plato qui albificat̄ fit ei similis vñ in sorte acquirit̄ relatio sine suo motu. Itē Sortes est mihi sinister tūc si ad aliud latus vadā fit dexter vñ i eo acquirit̄ dextreitas sine suo motu q̄ est relatio. Q̄ āt ad actionē ⁊ passionē nō sit ꝑ se motus sic ꝓbat. nullius motus est mot⁹ neq̄ gñationis gñatio. sed actio ⁊ passio sunt motus. ergo ad actionē ⁊ passionē nō ē ꝑ se mot⁹. Maiorē ꝓbat multiplici rōne q̄ ifra patebūt i q̄stione Utrū mot⁹ sit mot⁹ ⁊c.

Iccirco ad substātiā nō ē ꝑ se mot⁹

In ad aliqd nō ē ꝑ se motus.

Nec ad actōez vl passionē est per se motus

¶ Arguitur prīo Prīe due rōnes Aersto. nō ↄcludūt .s. In illis p̄dicamentis est ꝑ se motus in quib⁹ est ↄrietas: qꝛ quātitati nihil est ↄriū ꝟm Arest. in p̄dicamētis. Itē dicit ibidē. Inest āt relatōi ↄrietas. ergo nulla earū ↄcludit. Rñdet̄ p̄mo q̄ ↄtrarietas hic capit̄ nō proprie. qꝛ sic i sola q̄litate eēt ↄrietas: sed capit̄ ꝓ repugnātia aliquoꝝ terminorū a quo ⁊ ad quē positiuoꝝ: inter quos pōt esse mutatio successiua facta in subiecto existente h̄ aliquid i actu. ⁊ sic solū repit̄ in p̄dictis tribus predicamentis. qꝛ in gñatōe ⁊ corruptione subiectū nō est h̄ aliquid in actu id est totū ↄpositū sed mā p̄ma. Sꝫ ad aliud dr̄ q̄ Arest. in p̄dicamēto relatiōis nō loquit̄ ꝟꝫ opinionē ꝓpriā.

¶ Arguit̄ scd̄o. In ad aliquid est motus ꝑ se. Probatur Assimilatio ē motus ⁊ est in ad aliquid. Itē sanatio est ꝑ se mot⁹. v. Phisicorū: sꝫ sanitas est i ad aliquid. vij. phisicorū. g̃ i ad aliquid est mot⁹ ꝑ se. Rñdet̄ ad p̄mū. Assimilatio q̄ Petrus fit sil'is sorti in albedine est motus ⁊ soluꝫ ꝑ accñs ad aliq̄d: qm̄ ꝑ motū albefactiōis acq̄rit̄ imediate albedo q̄ est q̄litas postea ꝑ accidens sequit̄ assimilatio. Ad aliud dicit̄ q̄ ad aliq̄d hic capit̄ stricte ꝓut hꝫ rōnē formalē distinctā ↄtra alia p̄dicamenta: sed sanitas est ad aliquid large. imo quelibꝫ res mundi est ad aliquid large: ex quo idez ⁊ diuersū sunt sue differentie imediate: sꝫ oīs res est eadē respectu suiipsius ⁊ diuersa re

spectu aliorum: vñ sic esset verũ ꝙ ad aliquid sit per se motus.

¶ Arguitur tertio. Motes scd̃z cõmentatorez est ĩ predicamẽto passionis. igit̃ ẽt oẽs sue spẽs: qꝛ genus ⁊ species debent reponi ad idẽ p̃dicamẽtũ. Rñdet̃ p̃mo ꝙ Arest. h̃ p̃ncipal̃r nõ disputat ĩ q̃b⁹ p̃dicam̃tis sint ipsi mot⁹ sed ad q̃ sint id est q̃ termĩ ad quẽ q̃ in diuersis sũt p̃dicamentis per mot⁹ ꝑ se ⁊ ĩmediate acq̃runt̃. Scd̃o dicit̃ ꝙ mot⁹ inquãtũ est successio ẽ in passione qꝛ recipit̃ successiue in mobili: sed recipe est pati. sꝫ hic ↄsiderant̃ ipsi mot⁹ nõ ꝓut sunt successiões: qꝛ de illis argumentũ verũ ꝓbaret: sed ꝓut cõpant̃ ad suos terminos ad quos qui ipsos mot⁹ denoĩant. Vñ pꝫ ꝙ male dicũt isti qui motũ appellãt in p̃dicamento ꝑ se cuius termin⁹ ĩmediat⁹ ⁊ intrinsecus est aliquid illius p̃dicamenti: qꝛ termini intrinseci motus sunt p̃ma ⁊ vltima pars successionis que semper est in passione quia recipitur.

¶ Arguitur vltimo. Ad petrũ est motus localis. ⁊ petrus est substãtia. igitur ad substãtia est ꝑ se motus. Rñdet̃ ꝙ ad petrum nõ est per se motus. qꝛ petrus non est terminus immediatus per talem motum acquisitus talem motũ denominans. ergo. Vñ pꝫ ꝙ solũ ad tria p̃dicta p̃dicamenta est ꝑ se mot⁹. lꝫ ꝑ accñs possit esse ad plura. Et rõ arestotelis q̃ h̃ ꝓbat est sufficiens. s. qꝛ ĩ ill̃ solũ repit̃ ↄ̃rietas. ⁊ qꝛ oĩs motus est de ↄ̃rio ĩ ↄ̃riũ seq̃tur ꝙ solum ad tria predicamenta est per se motus. Super qua ratione mouetur talis questio.

18 ¶ Cum autem atqꝫ in substantia. neqꝫ in relatione neqꝫ in actione passioneue sit motus: restat in qualitate quantitate ac vbi tantũmodo motum esse. In vnoquoqꝫ namqꝫ istorum contrarietas est.

¶ Questio III

Vtrum omnis motus sit de contrario in contrarium. ¶ Notandum primo ꝙ motus accipit̃ vt in quinto sicut supra est visum. Contrarietas vero capitur pro repugnantia terminorum inter quos põt esse mutatio successiua facta in subiecto existente hoc aliquid in actu vt termin⁹ a quo ⁊ ad quem augmentationis est maior ⁊ minor q̃ntitas que in proposito cõtrariantur. Ita etiam tepiditas ⁊ caliditas intensa sunt termini alterationis ⁊ hic cõtrariantur. Unde cõtrarietas in presenti capit̃ large Et sic patet ꝙ questio tantum querit. Vtrum omnis motus sit de termino a quo in terminum ad quem qui termini contrariantur. id est. an termini a quo ⁊ ad quem motus vt in quinto sint contrarij large. quia non possunt simul ⁊ semel idem denominare sed successiue.

Contrarietas

Intellect⁹ q̃õnis

¶ Respõdetur ad q̃stionem. Oĩs motus finitus est de contrario in contrariũ. id est cuiuslibet motus termini extrinseci a quo ⁊ ad quem sunt ↄtrarij. Probat̃ autoritate Arest. hic in textu q̃ hãc ↄclusionez expresse ponit. Rõne ꝓbat̃ ĩductiue: qꝛ ex quo tres solũ sunt spẽs mot⁹. Augmẽ

tatio est de minore quãtitate ad maiorẽ. diminutio ecõtra. sed maior ⁊ minor quãtitas hic ꝯriant. Alteratio est de q̃litate ꝯria vel media in q̃litatẽ ꝯriã sed ille ꝯriant. Motus localis est de loco ad locũ. vt a sursũ ad deorsũ q̃ loci ꝯriant ad minus large. vt ſm Arest. hic albefactio sepe ⁊ de minus albo ad magis albũ. sed minus ⁊ magis albũ large ꝯriant. Uñ dicit. Omnis motus est d̃ ꝯrio in cõtrariũ simpliciter aut quodãmodo id est large.

Arguitur prĩo. motꝰ celi circularis est ab eodem ad idẽ. viij phi. sed idẽ nõ ꝯriat sibijpsi. ergo nõ oĩs motus est de ꝯrio in ꝯrium. Rñdet ꝙ totus motus celi ſm mẽtẽ Arest. nõ est de ꝯrio in ꝯriũ qꝛ est eternus ⁊ ꝑ ꝯñs nõ hꝫ terminũ a quo ⁊ ad quẽ. qꝛ alꝫ eẽt finitꝰ. ⁊ iõ in ꝯclusione addit finitus: sꝫ alꝫ q̃libet circulatio ꝑtialis. s. de die in diẽ est de ꝯrio in ꝯriũ qꝛ alius est pũctus oriẽtis. alius occidẽtis. ĩmo pũctus vbi sol hodie orit non est ille pũctus vbi cras orietꝫ. ⁊ sic terminus a quo ⁊ ad quẽ ꝯriant Aresto. vo loquit ſm vulgũ siue sensum. qꝛ vix aliter ꝑcipimus.

Nota

Arguitur secũdo. Termini intrinseci motꝰ etiã sunt ꝯrij. s. vltĩa ⁊ prĩa ꝑs successiõis. qꝛ non pñt simul ⁊ semel idẽ denoĩare sꝫ successiue. Rñdet ꝙ termini intrinseci nullius motus sũt ꝯrij ẽt in ꝓposito cum sint eiusdẽ rõnis totalꝫ. alꝫ albedo tabule ⁊ albedo mẽse essent ꝯrie si rõ ꝓcederet. Et lꝫ prĩa ⁊ vltĩa ꝑs motus nõ pñt simul idẽ denoĩare: tñ hꝫ nõ est rõne sue essentie. sed qꝛ nõ pñt simul esse ꝓ eodẽ tꝑe. qꝛ qñ vna pars motus generat tũc alia corrũpit. ⁊ iõ ꝯrietas in ꝓposito hꝫ locũ in ꝑmanentibus. alꝫ nunc hore ꝑme ⁊ nunc hore secunde essent contraria.

Arguit tertio: Cõtrarietas est maxĩa differentia. x. meta. sed terminus a quo ⁊ ad quẽ nõ maxime differũt. vt minus albũ ⁊ magis albũ: tepiditas ⁊ caliditas. igit ⁊c. Rñdet ꝙ illa autoritas ⁊ silꝫ debent intelligi de ꝯrietate ꝓꝑe dicta. q̃liter nõ accipit in ꝓposito. Uñ nũq̃ ꝓprie termini motus ꝯriant nisi forte in alteratõe. Ergo ꝯcluie pꝫ ꝙ oĩs motus est large de ꝯrio in ꝯriũ. Quia aũt Aresto. postea ꝯparat motus adinuicem. q̃ videlꝫ sint ꝯrij. Cõcludẽs in tractatu tertio ꝙ illi motus sũt ꝯrij q̃ sũt de terminis ꝯrijs. ẽt iõ motus dñr ꝯrij qꝛ sũt de terminis ꝯrijs in terminos ꝯrios. Propter ea qõ seq̃ns mouet post ꝑdictã ꝑꝑ earum ꝯuenientiaꝫ. Unde queritur.

46 Deĩceps diffiniendũ est. Quisnã motus cui motui ꝯtrarius est: ⁊ de q̃ete simili mõ. Primũ ãt diuidendũ est: vtrũ ꝯtrarius motus sit hisce q̃ est ex eodem ei quo itur ad idez. Ut hisce q̃ est ex sanitate ei quo petit sanitas: q̃les ⁊ gñatio ⁊ corruptio esse vident. an hisce q̃ ex cõtrarijs est: vt hisce q̃ ex sanitate ei qui est e morbo.

40 Enimuero in ꝯtrariũ mutari causa potius ꝯtrarietatis esse videbitur: q̃ꝫ ecõtrario mutari. Hoc enĩ abiectio contrarietatis: illud assumptio est.

Questio IIII

Vtrū iō motus sit contrarii qz sunt

de terminis ōrijs. Notādū est breuiter q̄ qō loq̄tur de terminis motuū extrinsecis. qz prima z vltima ps successiōis q̄ dicūt termini intrinseci ipsi⁹ motus nō sapiunt nām ōrioꝝ aliquo mō. vt supza ꝓbatū est in argumento scō. Et mēs aresto. fuit de spēb⁹ mot⁹ ōrijs. vt albefactio z nigrefactio ōuant. silr calefactio z frigefactio. Itē augmētatio diminutio motus localis sursuz z motus deorsuz. sunt enim de terminis a quibus ōrijs ad terminos ad quos ōrios. iō in gñe ōrietatis motuū illi motus ꝓprie z pfecte ōriāt. quoꝝ termini a quo sunt ōrij: z ēt termini ad quē. vt augmētatio z diminutio: calefactio z frigefactio. lz ēt ex quo motus capit suā denoīationē a termino ad quē nō requiratt ōrietas terminoꝝ a quo. Sz ad hoc q̄ mot⁹ sint ōrij sufficit q̄ eoꝝ termini ad quē extrinseci sint ōrij. Uñ albefactio z nigrefactio a fusco sūt motus ōrij z tñ hñt eūdē terminū a quo. s. fuscū. Similr calefactio z frigefactio a tepiditate.

Ad cōtrarietatem motuū sufficit.

Respōdetur ad qōnez. motus ex eo dicūtur z sūt cō trarij. qz sūt ad terminos ad quos ōrios. Probat auto. aresti trac. iij. dicē. Relinquit ātq̄ ē in ōria ex ōrijs ꝛc. Rōne tali. terminus ad quē ōnoīat ipz motū iij. z. v. phisico. q̄ termini ad quos duoꝝ motuū ōrij denoīant ipsos motus ōrios. Alia rōe z inductiue pz de oīb⁹ spēbus motuū ōrijs. vt iā supza patuit.

Arguitur pzio. si iō motus essent ꝯtrarij qz sūt de terminis ōrijs tūc duo motus in celo essent ōrij. s. ab oziēte in occidēs. z motus ab occidēte in oziēs. z p cōns eēt ōrietas i celo ō Aresti. j. celi. Rñdet q̄ motus diurnus z ꝓprius speraz sūt ōrij. vt ꝓbat argumētū. sz in celo non est contrarietas. i. resistentia. vel contrarietas prozie dicta inter qualitates contrarias.

Arguit scō. frigefactio z calefactio ad tepiditatem sunt motus ōrij. z tñ hñt eundē terminū ad quē. s. tepiditatē. ergo ēt req̄rit ōrietas terminoꝝ a q̄bus. Rñdet calefactio si nō terminat ad caliditatē nō mereꝛ dici calefactio sz potius tepefactio. Jō dr breuiter q̄ ꝓdicti duo motus dicuntur due tepefactiōes. ex quo terminus ad quē ē tepiditas z nō ꝯtrariant.

Arguitur vltiō. vn⁹ mot⁹ nō ꝯtrariat alteri. ex quo motus quilibet est ipsa successio. vt ꝓbat. iij. phisicoꝝ. sz vna successio nō ꝯtrariat alteri. neqz termini a quo z ad quē successionū ōriant cū sint eiusdez rōnis cū tota successiōe. ergo. Rñdet q̄ Aresti. nō vult q̄ quiditas vnius motus sit ō ria quiditati alterius motus vt ꝓbat argumētū. sz qz terminus ad quē extrinsecus denoīat motū. iō ēt denoīat vnū motū ōriū alteri. z sic contrarietas motuū nō attēdit penes intrinseitatē motū sz suos terminos ad quos.

10 Quia motus nō est motus: neqz generatiōis est generatio neqz oīno mutationis mutatio.

Questio. V.

Vtrum motus sit motus et genera

tionis generatio. Hec qō mouet sup rōne Aresto. qua in tractatu. j. pbauit q ad actionē z passionē nō fit motus. qz alias motus esset motus z generatiōis esset generatio. qō aresti. ipzobat. Ideo queritur an ipsius motus sit motus.

Sensus qōnis

Secundus.

¶ Notādū pzimo q scōm Aresti. tractatu. j. huius qnti pzima ps qōnis pōt hr̄e duplicē sensum. Primus. Uti motus sit motus. id est. an vnus motus sit subiectū alterius motus. sic q motus recipet in se in hesiue aliū motū. z ille sensus nō est ad ppositū sz est falsus. qz alis accidētis ē accidēs cōtra Aresti. iiij. metha. Scōs sensus est. vtrū motus sit motus id ē an vnus motus sit terminus ad quē extrinsecus alterius motus. z sic intelligitur qō. Uñ tm̄ qrit an vnus motus totalis sit terminus ad quē extrinsecus ipm motū denoians. sic supza dictū ē q terminus ad quē totū motū dnoiat. Aresti. aūt improbat vtrūq sensuz. Primū sic. qz motus nō ē ō gn̄e subiectoz. Itē si vnus motus recipet i se inhesiue aliū motū tūc mouereť z ēt quiesceret qō est impossibile qz sm cōmētatorē illud qō mouet pōt aliqñ in se recipe q̄tem. z sic vnū oppositoz recipet in se alterū. Patet ergo q motus accipit stricte vt i q̄nto. qz nemo dubitat q̄n motus mouet ex quo generat z corrūpit. igit mouet a specie ad genus. Ita eodē mō vna gn̄atio nō pōt eē subiectū alteri⁹ gn̄atiōis ex eadē cā. Scōm sensū ēt improbat vt circa oclusionē ponet. Pōt tm̄ qō ēt hr̄e aliū sensum quē Aresti. nō posuit. s. vtz vnus motus sit ps alterius motus z vna gn̄atio sit ps alterius gn̄atōis. Et ad illud rñdet sic. vnus motus totalis nunqz est ps alterius. qz alias nō esset totalis ex quo esset pars alterius. Partialis vero motus est pars totius sui motus. vt clare ad sensum patet.

Primus

Motꝰ mouetur.

Alius sensus questionis. z verus.

¶ Cōclusio scōz mentez Aresti. vnus motus nūqz est terminus ad quē extrinsecus alteriꝰ motus ipz motū denoians. neqz gn̄atōis est gn̄atio. Probat auto. Are. hic dicētis. Neqz agētis neqz patiētis neqz cōis qō mouet aut mouētis ē motus. z pōit dictū p abstracto. vt sit sensus. neqz actōis neqz passiōis aut ēt ipsiꝰ motꝰ ē motus. Et pbat h̄ multis rōnibꝰ. Pria si motus eēt motꝰ tūc idē eēt motū z nō motū. qō ē ipossibile. imo idē moueret z q̄sceret. Probat qz qñ mobile ē i termio ad quē tūc cessat motꝰ. z mobile motū ē. sz si terminus ad quē esset motus tūc mobile nō esset motū sz moueret. Scda rō. si sic tūc i motibꝰ z gn̄atiōibꝰ esset pcessus in infinitū. qz non eēt maioz rō cur vnus motus hr̄et vnū motū p termino ad quē z nō ille aliū Pro tertia rōne supponit duo. Primo qñ res generat tūc non est. Scdo qñ res generat tūc gn̄atio est. Si ergo gn̄atiōis esset generatio tūc p eodem tpe generatio esset z non esset. qō est ipossibile. Probat qz qñ generatio est tunc res q̄ generat nō est. z cū generatio sit terminus gn̄atiōis vt diceret aduersarius tūc res q̄ generat necessario esset. z sic res generaret z esset genita. generatio esset z non esset p eodem tpe. Alia ratio. omne qō generat hz mām. sed generatio non hz mām igitur generatio non generatur. z p oēs generatōis nō est generatio. Et super duabus istis rationibus mouetur questio sequēs. Alia ratio terminus extrinsecus ipsius motus est res pmanens. sed motus non est res permanens. igitur. Patet ergo erroz eozum qui dicunt q motus sit suus terminus ad quem. quia est manifeste contra Aresto. in propsito.

Ratio prima aresti.

Secunda

Suppositio pma.

Secunda

Tertia

Quarta

¶ Sed diceres. tñ vnus motus terminat aliū motuz. Diceres
ergo vnus motus est terminus alterius motus. Antecedens pz multis exem-
1 plis. Primū qz alteratio est pp gñatiōez. ⁊ gñatio est finis ⁊ terminus altera-
2 tiōis. j. de gene. Scōm vnus motus sepe ordinat̄ ad aliū ⁊ alter istū terminat.
3 Tertium motum localem sepe terminat calefactio. vt patet in cursoribus.
4 Quartum. in motu reflexiōis vnus motus terminat reliquū. Quintū febrici-
5 tās iuit ad solē ⁊ fit san⁹. ibi sanatio terminat calefactōez ⁊ calefactio motū lo-
6 calez. Sextū. petrus mouet̄ localiter ad ignez vt calefiat. ibi calefactio termīat
7 motū localez. Septimū oēz gñatiōez terminat corruptio ⁊ econtra. qz gñatio
vni⁹ ē corruptio alteri⁹. ⁊ sic de multis alijs. Rñdet̄ ꝙ vn⁹ mot⁹ terminat aliū
vt ꝓbāt iste ⁊ sil̄es rōes. sz h̄ nō est ꝯ ꝯclusionē. qz cōclusio dic̄ ꝙ vn⁹ mot⁹ nō Respondetur
sit termin⁹ extrīsecus ad quē. id ē gr̄a c⁹ p̄mus motus fit ip̄z motū denoīans.
vn⁹ enī mot⁹ nūq̄z d̄noīat alteꝝ. qd̄ tñ ē ipsi⁹ termini ad quē. Uñ dixit cōmēta-
tor. v. huius. Impossibile ē ꝙ gñatio hēat gñatōez ⁊ corruptio corruptionez.

¶ Arguitur motus est generatio. igitur motus moue-
tur. vltra motus mouet̄ igit̄ mot⁹ ē motus. Antecedēs pz p diffinitōez cōmē-
tatoris. Motus ē gñatio ꝑtis post ꝑtē. Rñdet̄ ꝙ mot⁹ non mouet̄ vt ī q̄nto
qz nō alterat̄ augmētat̄ diminuit̄ neqz mouet̄ localit̄. lz large vt ī. iij. moueat̄

¶ Arguitur. motus mouetur. ergo motus est motus.
antecedens pz. sortes calefact⁹ ⁊ currens mouet̄ localiter. ⁊ talis calefactio etiā
mouet̄. īmo etiā motus localis qz est ī sorte. sz motis nobis mouent̄ oīa q̄ in
nobis sūt. ij. thopicoꝝ. Rñdet̄ ꝙ calefactio in sorte nō mouet̄ nisi ꝑ accidens.
neqz sibi inest motus. qz accidentis esset accidens. Ad autoritatem vero dicit̄
ꝙ intelligit̄ de illis que insunt nobis inhesiue ⁊ sunt permanentia. sed mot⁹
est purum successiuum. Unde patet ꝙ ipsius motus non est motus sicut neqz
actiōis est motus. neqz actionis est actio ex eisdem rationibus supradictis.

13 ¶ Preterea si mutatiōis est mutatio generatiōisqz ge-
neratio in infinitum erit abitio: necesse est aūt ⁊ priorez
esse si posterior erit.

¶ Questio. VI

Utrum generatio generetur. No-

tandū primo ꝙ generatio capit̄ hic ꝓ generatiōe substātiali. ⁊ sicut q̄rit̄ de ge- Generatio in pro-
neratōe ita ēt pōt q̄ri de alijs spēb⁹ motus. vt scz Utrū alteratio alteret̄. Utꝝ posito.
augmētatio augmentetur. Utrum corruptio corrūpat̄. Utrū motus moueat̄
qz in oībus istis est par rō ⁊ idē iudicium. Quō aūt res successiua incipiat vel
desinat generetur ⁊ corrumpatur pariter res permanens dicetur libro sexto.

¶ Cōclusio ad mentem Arest. Gñatio non generatur
alia generatōe ab ea distincta ⁊ ipsaz termināte. Probat̄ auto. Arest. hic dicē-
tis ⁊ ꝓbātis ꝙ gñatio nō generet̄ vt patuit ī rōnibus p̄dicte qōnis. Et cōmen-
tator. Impossibile ē ꝙ generatio hēat generationē ⁊ corruptio corruptiōem.
Rōne tali. Si generatio generaret̄ tūc generatōis eēt generatio qd̄ est contra

predictā cōclusionē ꝛ mētē Aresto. hic in textu oppo situ ꝓbātis. Antecedens pz. qz si sic tūc vna gnatio esset terminus ad quē alterius gnatiōis. Patet ergo contra multos ꝙ generatio non est forma substātialis que generaꝫ. qz Aresto. dixit in multis locis ꝙ ista generaꝫ ꝛ tñ hic negat ꝙ generatio generetur.

¶ Arguitur primo. Generatio nō est ppetua ergo īcipit. sz oē qđ incipit: incipit ꝑ generationē vel creationē. sed generatio non incipit ꝑ creationē: cum fit successiua. ergo gnatio generaꝫ. Rndeꝫ ꝙ generatio generaꝫ seipsa ꝛ nō alia ipsā generationē terminate. ꝛ illō nō est ꝑ cōclusionē Et qñ Aresto. dicit. ij. de gene. Idē nō gignit seipsum: ipse intelligiꝫ in genere cause efficientis. sed generatio generaꝫ seipsa in genere cause formalis.

¶ Arguitur secūdo. Generatio vnius est corruptio alterius. j. de generatiōe. ꝛ impossibile est corruptiōez sine gnatōe eē ꝛ ecōtra. vt pz inductiue. ergo adhuc vna generatio terminat aliā. ꝛ ꝑ ons gnatōis ē gnatio. Rndeꝫ ꝙ hoc argumētū tñ ꝗrit Utrū corruptio gneꝫ. Ad qđ dr ꝙ corruptio generaꝫ: qz incipit. eius vero inceptio nō est terminus ad quē gnatōis sz potius forma substantialis vnde generationis non est alia generatio.

Utrum corruptio generaꝫ

Respondetur

¶ Arguitur vltimo: Alteratio est generatio qualitatis ꝛ ista terminaꝫ gnatiōe substantiali: imo alteratio fit ꝓp generationem. ergo generatio est terminus ad quē ipsius alteratiōis q̄ etiam est generatio. Rndeꝫ primo ꝙ alteratio hic non fit generatio. qz fit mētio de generatiōe substātiali Secundo dicitur ꝙ successio generatiōis non est terminus ad quē successiōis alteratiōis. qz argumētum ꝓbaret vez: qñ impossibile est generationem substantialem fieri sine ꝓmixta alteratōe. vnde totalis generatio includit ipsam alterationē lz aliqualis alteratio ꝙtialis sit p̄cedens ipsam generationē ista scz que disponit materiam vt sit apta ꝑ forma introducenda.

34 ¶ Absolute aūt is vnus est motus: qui suba ꝛ numero vnus est. sed quisnam sit talis: patefiet facta diuisione. Tria enim numero sunt: circa que motū dicimus esse. Quod in quo. Et quando. Dico autez hoc pacto: esse enim quippiā quod mouetur necesse est. Velut hoīez. aut auz. Et in aliquo hoc moueri: ceu in loco: aut in affectu. Et qñ. Omne enī qđ mouetur ī tpe mouetur.

¶ Questio. VII

Vtruz ad vnitatem motus sufficiat

vnitas mobilis tpis ꝛ termini ad quem. ¶ Notādū ꝓo introductiōe pñtis qōnis. ꝙ Aresto. in. ij. tractatu huius quinti ꝓncipaliter tractat de vnitate ipsius motus qūo vz motus dicaꝫ vnus genere specie ꝛ numero. vt infra latius Tandem concludit ꝙ ad hoc vt motus sit vnus ꝛ idem in numero requiruntur tria. s. ꝙ sit vnum ꝛ idem mobile: idem tempus: ꝛ idez terminus ad quē. Ꝓo quo est sciēdum ꝙ sicut idem dicitur tribus modis gener e specie ꝛ numero:

Tria requiruntur ad vnitatem motꝰ

sic ẽt vnũ. Illi ergo motus dicunt̃ vnus motus gñe quoꝝ terminus ad quem pōt significari ꝑ aliqd̄ genus p̄dicamẽtale. vt oẽs motus locales sũt ad locum oẽs alteratōes ad q̄litatẽ: vñ oẽs alterationes sunt vnus motus gñe. silr̃ oẽs motus locales. Scd̄o. Illi motus dicunt̃ vnus motus in spẽ quoꝝ termini ad quẽ significant̃ ꝑ spẽm specialissimã alicuius p̄dicamẽti. Uel sic: quoꝝ termini ad quẽ sũt eiusdẽ spẽi specialissime. vt oẽs calefactiōes: oẽs nigrefactōes: oẽs motus locales sursuz. Tertio ⁊ ad ꝓpositũ. Isti motus sunt vnus motꝰ in numero q̄ hñt idẽ mobile in numero: eũdẽ terminũ ad quẽ ⁊ fiũt in eodẽ tpe. Uñ sicut terminus ad quẽ denoĩat motũ alteri motui ↄriũ: ita ẽt denoĩat ipm vnũ genere spẽ ⁊ numero cum alio motu. lz sꝑ duo motus sint vnus genere ⁊ silr̃ specie: tñ nō solum nisi motus vnus in sua essentia ⁊ quiditate dr̃ vnꝰ numero. Eius vero vnitas cognoscitur a posteriori ex tribꝰ. scz si est in eodẽ mobili: si tp̄s nō ĩterrũpit̃: ⁊ si suus terminus ad quẽ est vnus. Primo ergo req̄ritur vnitas ipsius mobilis scz ꝙ ipse motus nō hẽat nisi vnũ subiectũ. Scd̄o requiritur vnitas termini ad quẽ siue dispōnes scz qñ est ad vnũ terminuz ad quẽ. vñ si lapis cadẽs deorsum in medio sui motus frãgeret̃ ita ꝙ vna ꝑs lapidis caderet versus dextrũ alia versus sinistrũ: nō esset vnus motus. qꝛ hic sunt duo mobilia ⁊ duo termini ad quos. Itẽ motus reflexiōis non est vnus. qꝛ hz duos terminos ad quos: saltẽ loquẽdo de toto motu. Tertio requiritur vnitas ⁊ idẽtitas tp̄is id est ↄtinuatio tp̄is scz ꝙ tp̄s nō interrũpat̃. vñ si aqua calefieret ⁊ iteꝝ frigefieret: ⁊ tãdẽ calefieret: nō eẽt vna calefactio. qꝛ calefactio non est ↄtinuata ꝑ totũ ⁊ idẽ tp̄s. Illã ergo vnitatẽ motus cognoscimus ꝑ extrinseca. s. ꝑ mobile tp̄s ⁊ terminũ ad quẽ q̄ nō sũt ꝑtes ipsius motus neqz de sua essentia. lz dicant̃ magis intrinseca motui q̄z motor ⁊ spacium siue tẽpus. Uñ ꝟm Arest. a principio q̄nti phisicoꝝ. q̄nqz necessario ↄcurrũt in oĩ motu. s. motor: tp̄s siue spaciũ in quo fit motus ⁊ illa dicunt̃ extrinseca. ẽt requiritur mobile: terminus ad quem siue dispō sub q̄ mobile mouet̃: ⁊ terminus a quo ⁊ ista dicunt̃ magis intrinseca motui. Uñ cũ terminus ad quẽ motũ denoĩat. iij. ⁊. v. huius. ⁊ continuitas motus nō pōt interrũpi nisi ꝑ tp̄s scz in quo mobile a motu quiescit. iō si motus dz eẽ vnus ⁊ cōtinuus: necessario requirit̃ vnitas mobilis: vnitas siue ↄtinuitas tp̄is: ⁊ vnitas termini ad quẽ. Uñ ꝟz Arest. in isto tractatu vnitas motus est ex sua ↄtinuitate. Ex quo infert̃. Primo. De quãto motus est magis cōtinuus scz sine interruptiōe tp̄is: de tãto plus dicit̃ vnus. Scd̄o. De quãto motus est ꝑfectior: de tãto plus dr̃ vnus. Tertio. Motus regularis magis dr̃ vnus q̄z irregularis qꝛ est ↄtinuus. Hijs premissis.

Motꝰ generetur vnus.

Specie vnus motus sunt hij.

Illi numero vnꝰ

Primo. Secundo.

Unitas motus a posteriori cognoscitur a tribus.

Tertio.

Quiqz necessaria in omni motu.

Notatu dignum.

¶ Rñdetur ad qōnez. Ad hoc ꝙ motꝰ sit vnus ⁊ idem in numero tria necessario req̄runt̃. s. vnitas mobilis: vnitas tp̄is: ⁊ idẽtitas siue vnitas termini ad quẽ. Probat̃ auto. Arest. in cap. ij. scd̄i tractatus sic dicẽtis. Tria enim sunt ꝟm numeꝝ circa q̄ dicimus motũ vnũ qd̄ in quo ⁊ qñ. Rōne. Illa req̄runt̃ ad vnitatẽ motus q̄ pñt motũ interrũpere ⁊ discōtinuare. lz tria p̄dicta sunt hmōi. qꝛ si mobile variat̃ ⁊ multiplicat̃: ẽt multiplicat̃ motꝰ cũ sit eius accidens. ⁊ sic duo mobilia duos exigũt motus. Ita ẽt si mobile ad tp̄s q̄escit ⁊ ad tp̄s mouet̃ fit ĩterruptio tp̄is: iō req̄rit̃ tp̄is vnitas ⁊ ↄtinuitas. Itẽ si duo sũt termini ad quẽ necesse ẽ duo mobilia eẽ nisi ĩ motu reflexiōis.

ꝛ per consequens etiam requiritur vnus terminus ad quem. ꝛ predicta tria ēt sufficiunt ad vnitatem motus.

Queritur de vnitate speciuoca motus.

¶Sed diceres. Quid reqritur ad hoc vt duo motus sint vnus motus in specie: an sufficiat ꝙ eorum termini ad quem sint eiusdē speciei specialissime. Rñdeť ꝙ primo requiritur illud qō dictū est iaz. Scō requiritur ꝙ in talibus motibus sit idem modus ꝓcedēdi. ꝛ illa duo sufficiūt oēs motus enim sursum per lineam rectam sunt eiusdem spēi. ꝛ sic motus naturalis ꝛ violentus sunt eiusdem spēi. vt motus ignis ꝛ lapidis sursum. Si ergo vnus esset per lineam curuam ꝛ alius ꝙ lineā rectam: essent diuersaruz specierum: ex quo non adest idem modus ꝓcedendi. Ita ēt duo motus deorsum quoꝝ vnus est velox ꝛ alius tardus sunt eiusdem spēi. qz velox ꝛ tarduz sunt differentie accidentales ipsius motus. ꝛ sic nō variant spēm. vij. metha. Ex illis sequitur Primo ꝙ non requiriť vnitas mobilis ad motus eiusdem spēi. qz lapis ꝛ terra differunt specie. ꝛ tamen eorum motus deorsum sunt eiusdē speciei. Scō nō requiriť vnitas motoris. qz forma ignis mouet ignez sursū ꝛ proijciens mouet lapidem sursum: ꝛ tamen isti motus sunt eiusdē spēi. Ita etiam declaretur de alijs. s. tempore ꝛ termino ad quem.

¶Arguitur prīo. Vnitas motus nō est ex vnitate mobilis: tpis ꝛ termini ad quē. qz illa tria vt prius cōcessum est non sunt de essentia motus sed extrinseca in veritate. ergo motus est vnus ex sua essentia ꝛ nō in respectu ad ista tria. qz ex quo motus ꝙ se est ens ēt ꝙ se est vnus. vnū enim ꝛ ens cōuertunť. iiij. metha. Rñdeť ꝺcedendo totum ꝙ motus sit vnus ex sua essentia scz qñ vna ps successiōis fluit cōtinue ab alia sine interruptōe. Et ista dicitť vnitas ipsius motus intrinseca essentialis siue a priori qñ motus hz eē distinctum a mobili tempore ꝛ termino ad quem. Jō circūscriptis oibus bijs adhuc esset vnus. Sed qz quiditates rez latent nos ex septimo metha. iō nos cognoscimus suam vnitatem a posteriori penes vnitatem mobilis tpis ꝛ termini ad quem. ꝛ per consequens questio querit quare motus dicatur vnus ꝛ quomodo cognoscatur esse vnus. ꝛ respondetur ꝙ ex vnitate priorum triuz.

¶Arguitur secūdo. Etiā reqritur vnitas motoris qz Aristoteles. viij. Phisicoꝝ assignās cām quare motus ꝓiectionis nō sit vnus dicit ꝙ ibi sint diuersi motores. Rñdeť ꝙ Aristo. loquitur de diuersis motoribus vbi vnus succedit alterum in mouendo. diuersi enim motores simul mouentes mobile non impediunt vnitatē motus. qz motus celi est vnus ex Arist. viij. phisicoꝝ. ꝛ tamen diuersi motores ipsum mouent scz coniunctus ꝛ separatus ſm cōmentatorem. xij. metha. Ita etiam sex equi trabentes nauim simul faciunt ꝛ causant vnum motum in naui si non quiescerent.

¶Arguitur vltimo. Sufficit vnitas mobilis. qz ad numerationem subiecti numeratur eius accidens. ergo si subiectum est vnū motus erit vnus. Item si canis deorsum cadens in medio motē obiret tūc ē idē mobile. qz eadem mā prima cui inberet motus. ergo ēt idem motus. qō falsū videtur. Respondetur ad primum ꝙ verum arguit quo ad vnitatem intrinsecam motus de qua supra dictum est. Secundo dicitur ꝙ autoritas infinitas

patiatur instantias si in rigore verborum ipsam accipimus. vnum enim subiectum multa hz accidentia. Ad scōm dicit q̄ sit vnus motus qz est vnū subiectum cui inberet motus qui est continuus z ex sua essentia siue a priori vnus

53 ¶Cū aūt motui nō solū motus esse contrarius: sz ques etiā videatur: hoc definiamus oz. Absolute nāqz motꝰ motui ꝯtrariū est: opponitur aūt z quies. Priuatio enī est. Priuatio vero quodāmodo contraria dicitur.

¶Questio. VIII

Vtruz motus cōtrarietur motui et

etiaz quieti z vna ques ōriet alteri. Aristoteles in vltimo z tertio tractatu huiꝰ quinti tria principaliter facit. Primo determinat de ōrietate motuū quō vz viꝰ motus sit ōrius alteri. Concludens q̄ sola ꝯtrarietas terminoꝝ ad quos ipsorum motuum non sufficit vt motus sint contrarij. sed ēt requirit ōrietas terminoꝝ a quibus. z illud ꝓbat inductiue de spēbus ipsius motus. Illud tñ oz intelligi de spēbꝰ motuū pfecte cōtrarijs. qz supza ꝓbatū est q̄ ad ōrietatē motuum requiritur imo sufficit sola ꝯtrarietas terminoꝝ ad quos: vt frigefactio z calefactio fm omnes contrariantur. lz sint a tepiditate q̄ est terminus a quo amboꝝ motuum. ita ēt de multis alijs. Scōo declarat qūo motus ēt ōriet quieti z quietes inter se. vt latius infra. super istis ergo mouetur presens qō. Tertio dicit q̄ in qualibet specie ipsius motus reperit motus naturalis z violentus super quo mouebitur questio vltima illius quinti phisicoꝝ.

¶Notādū primo q̄ vnus motus ꝯtrariatur alteri id est aliqne spēs motus inter se sunt contrarie szz rōne suoꝝ terminoꝝ ad quos qui cōtrariant vt augmētatio z diminutio. frigefactio z calefactio. albefactio z nigrefactio. sanatio z egrefactio. motus ignis z motus eiusdē deorsuz. imo motus ignis sursum z motus terre deorsum fm Aresto. hic ōriant. Vñ pz q̄ prima ps qōnis nō ḡrit nisi an res q̄ est motus sit contraria huic alteri rei q̄ ē motus. qz sp eēt falsa cum motus nibil sit aliud q̄ successio vt patuit. iij. Phi si. sed vna successio nō est ōria alteri. iō motus non dicunt ōrij fm suā essentiam. sz fm denoiationem id est fm terminos ad quos ipsos denominantes.

Questio querit.

¶Notādū scōo q̄ quies in ꝓposito nō capitur cōcrete pro re quiescente. quia alꝰ idem esset nbiipsi contrarium: ex quo mobile q̄escit sub termino ad quem z etiam sub termino a quo quieuit. Neqz accipit priuatiue. put est carentia motus in subiecto apto nato moueri: qz sic nibil est vñ nō ōriat alijs. Sz ques accipit ꝓ disposne sub qua mobile quiescit ante vel post motum. accidentia enim nature permanentis dicunt methaphorice q̄etes: eo q̄ res quodāmodo sub eis quiescit. vt paries sub albedine. tabula sub nigredine. aqua sub frigiditate. z sic de similibus. Unde mens questionis est motus z dispō sub qua mobile quieuit scilicet in termino a quo sil' dispositio sub qua mobile quiescet post motum inter se ōriant similiter ipse dispositiones. quia non possunt simul z semel esse in eodem subiecto sed successiue.

Quies in ꝓposito

Mens questiōis.

Nec aūt est nā ōrioꝝ vt oispō loci deorsum in qua lapis quiescit ꝛ oispō loci sursum in q̄ lapis sursum ꝓiectus quiesceret sunt due quietes ꝛ inter se ctrarianť. Similr quiescere in termino a quo ōriať quiescere in termino ad quez id est breuiter: terminus a quo ꝛ ad quem immediati ꝛ extrinseci sunt ōrij.

¶ Cōclusio ad mentez Aresť. Dot⁹ nō solū est ꝓtrarius alteri motui: sz ēt q̄eti tā ī termino a quo q̄z ī termino ad quē. Similr q̄es in termino a quo ꝛ q̄es in termino ad quē ōrianť. Ista cōclusio pz auto. Aresť. hic dicētis. Qm̄ aūt motui nō solū vr esse motus ōrius. vez ēt q̄es. Rōe tali. Illa sunt ōria vt supra visum est q̄ non pñt simul ꝛ semel idē subiectū scz hoc aliqd denoiare sed successiue. sed sic est de motu ꝛ quiete ꝛ de quiete in termino a quo ꝛ de quiete in termino ad quē. vt pz inductiue. Qūo aūt ꝛ q̄re vnus motus sit ōrius alteri visum est supra in qōne quarta huius q̄nti phisicoꝝ.

¶ Arguitur ꝓmo. Dot⁹ ꝓtrariať motui ergo nō est cō trarius quieti. qz tm̄ vnū vni est ōrium. j. celi. Rñdeť q Aresť. ibi in. j. celi intelligitur de ōrietate ꝑfectissime dicta q̄. s. hz fieri inter qualitates maxime gradualiter distantes. Hic vero capitur large. vnde. viij. phisicoꝝ dicit. Non opz turbari q idem erit pluribus cōtrariū vt motus ꝛ statio. Et cōmētator ibidē. Non est incōueniens q idem sit pluribus contrarium diuersis modis. Est tñ vez cōtrarietas fm Aresť. hic potior est inter motus q̄z quietes. qz magis motus est cōtrarius motui q̄z q̄eti. Uñ fm Aresť. cōtrarietas quietū est ꝑ ōrietatem motuum: imo ex ōrietate ipsoꝝ est contrarietas quietum. qz motus inter terminos contrarios sunt contrarij. ergo etiam quietes.

Contrarietas potior est inter motꝰ

¶ Arguiť scdo. Dot⁹ nō ꝓtrariať q̄eti ī termio a quo ꝛ ad quem qz als contrarium esset in suis contrarijs: ex quo omne quod mouetur partim est in termino a quo ꝛ partim in termino ad quem. imo motus est medium inter suos terminos. v. huius. Rñdeť q medium bene pōt cōtrariari ambobus extremis large: non aūt ꝑprie sicut ꝓbat argumentum.

¶ Arguiť tertio. Dot⁹ nō ꝓtrariať q̄eti in termino ad quem. qz motus tendit ad terminum ad quē. imo mobile si est motus nālis ipsum appetit: ꝛ sic appeteret suum contrarium. sed contraria sunt sibiinuicē corruptiua. j. phisicoꝝ. Respondetur q motus non cōtrariatur termino ad quem ꝓprie sicut probat argumentum. sed large. ¶ Ultimo queritur.

56 ¶ Dubitauerit āt q̄spiā cur ī mutatōe q̄dez q̄ est ī loco tā q̄etes q̄z motus scōz naturā sunt ꝓter q̄z naturam.

57 ¶ Quod si id qō est vi ꝓter naturā est. Et corruptio sane corruptiōi ꝓtraria erit ea q̄ est vi. qz est ꝓter naturā: ei q̄ est secūdū naturā. Sūt igiť ꝛ gñatōes violente factoq̄z non definite quibus he que sunt secundum naturam contrarie sunt: ꝛ accretiones itidem violente decretōesue vt eoꝝ accretōes q ob delitias cito pubescūt:

ꝛ ea frumenta que cito adolescunt incrementaqꝫ susci/
piũt antea q̃ꝫ humo bene cõpressa stirpiũ eliciãt fibꝛes.

58 ¶ In alteratione vero quomodo res se habet.

¶ Questio. IX.

Vtruꝫ in qualibet specie motus sit

dabilis motus nãlis ꝛ violentus. vt gñatio nãlis ꝛ violẽta. coꝛruptio nãlis ꝛ violenta: ꝛ sic de alijs spẽbus motus. Et sic in ꝓposito motus capiť large.

¶ Notandũ ꝓmo. Violentũ scõm Aꝛest. iij. ethicoꝝ est cuius ꝓncipiũ est ab eẍ. vnde dicit. Violentũ est cuius ꝓncipiuꝫ tale ab extra tale existit in quo agens vel patiens nihil confert. Ibidem. Violentũ est id cuius ꝓncipiũ est externũ nihil conferente illo cui vis afferť. Uñ applicãdo ad motũ. Motus oť violentus qui fit a ꝓncipio extrinseco passo. i. mobili nõ ꝛferente vim vt motus lapidis sursum. Uñ duo requiruntť ad motũ vio
1 lentũ. Primo q̃ fiat a ꝓncipio extrinseco. ſ. qõ nihil sit mobilis neq̃ pars ne
2 q̃ accidens ꝛueniens ipsi fozme substãtiali. Scõo q̃ mobile. i. totũ cõpositum ꝛferat vim. i. habeat nãlem inclinationẽ ad talem motũ: ita q̃ nõ resistat. ꝛ sic respectu materie ꝓme nullus motus est violentus: qꝛ ipsa est indifferens ad oẽm motum ꝛ semp confert vim. Similꝛ respectu fozme acquirende ꝑ talem motũ nullus motus est violentus: ſꝫ solum respectu ipsius mobilis ꝛ mediꝝ: similiter fozme que per talem motũ abiscitur. Est etiam veꝝ q̃ qñcunq̃ mobile resistit motui iste est sibi violentus. vt si pluma ꝛpetuose flaret sursum: ibi motus sursum est violentus. silꝛ si asser magno ꝛpetu ꝓiceret deoꝛsum ita q̃ non tam cito descendisset si nõ fuisset ꝓiectus: etiã motus deoꝛsum eẽt violentus. Patet igiť q̃ motus alicuius grauis deoꝛsum põt esse violentus: ꝛ alicuius leuis sursum pariter. Ex oppoſito iste motus dicitur naturalis qui fit a ꝓncipio intrinseco. ſ. fozma substantiali sic q̃ passum nõ resistat huic motui vt motus lapidis deoꝛsum. ꝛ sic motus naturalis ꝛ violentus accipiuntť ꝓꝛpꝛie. ꝛ magis istos cognoscimus in motu locali q̃ꝫ in alijs motibus: qꝛ i istis successionẽ non ꝓcipimus nisi qꝛ terminus ad quẽ est ꝓductus. secus de motu locali. Secundo autẽ modo accipiuntť impꝛopꝛie siue large vt motus nãlis dicať qui fit ſm oꝛdinẽ causaꝝ nãlium. i. qui fit tpe solito ſm oꝛsuetuꝫ cursuꝫ nature. vt generatio floꝝ in estate. generatio violaꝝ in vere. generatio pomoꝝ ꝛ casus eoꝝundẽ in autũno. coꝛruptio senis: est naturalis. Motus autem violentus est qui fit tẽpoꝛe insolito ꝛ incõsueto vt generatio floꝝũ in hyeme: coꝛruptio iuuenis. Et hoc mõ loquiť Aꝛest. hic de naturali ꝛ violento: dicẽs illud naturale quod est ſm naturam. i. ſm consuetum cursum nature ꝛ illud est violentum quod est extra naturam. i. ꝓeter consuetum cursum nature.

Violentum.

Motus violẽtus

Duo requiruntur ad ipsum.

Nota.

Motus nãlis ꝓꝛpꝛie.

Nãlis impꝛopꝛie.

Motus violẽtus impꝛopꝛie.

¶ Conclusio ꝓma. Dis augmentatio similiter generatio sunt nãles sicut ois diminutio ꝛ coꝛruptio sunt violẽte. Alteratio ꝛo aliqua est nãlis vt frigefactio aque: aliqua violẽta vt aque calefactio. ita motus localis est naturalis ꝛ violentus: capiendo naturale ꝛ violentũ ꝓmo modo.

De alteratione ⁊ motu locali per se patet. similiter de augmentatione ⁊ generatione: quia terminus extrinsecus ad quez scilicet forma ⁊ similiter materia non resistunt huic motui. Sed ꝙ corruptio ⁊ diminutio sint violente probatur: quia terminus ad quem extrinsecus motum denominat. quinto huius: sꝫ forma que corrumpitur vel diminuitur resistit huic motui: quia omne ens mundi diligit se permanere ⁊ resistit ipsi non esse. igitur ⁊c̄.

¶ Conclusio secūda ad mentem Arest. Capiendo naturale ⁊ violentum secundo modo: in qualibet specie motus reperiuntur motus naturales ⁊ violenti. Hec conclusio est expresse de mente Arest. in textu q̄ probat ipsam inductiue de oibus speciebus: dicens. Si extra naturam sit idez quod inconsuetum ⁊ p̄ter naturam idem qd̄ naturale: tunc dantur generationes ⁊ corruptiones naturales ⁊ violente. Generatio enim florum in estate est naturalis: in hyeme aūt violenta. Corruptio senis est naturalis quia consueta: sed iuuenis violenta quia non ita consueta. Item augmentatio iuuenis est naturalis si non fit nimis repente: sed post infirmitatē est violenta. Item alteratio vt sanatio in diebus creticis est violenta. sed in diebus non creticis est naturalis. Crisis enim est iudiciuz in quo actor. s. natura accusat reum. i. morbuz tanq̄ inimicū ⁊ nocentem hostem: ⁊ adducit testes. s. accidentia ⁊ signa: qz infirmus est pallidus ⁊ capilli sibi decidūt ⁊ nasus acuitur. ⁊ sic de alijs. Judex vo. s. medicus p̄m ꝙ testes. i. ista signa dicunt ⁊ significant fert sniam talez: qz eger bene habebit si signa saltem bona apparuerint: aut male si mala sunt. Unde dies cretica talis dies iudicialis appellatur in quo aut actor. i. natura aut reus. i. morbus vincet: in quo die homines raro sanantur licet incipiat quādoq̄ ibi sanitas. De motu vero locali res est plena experientijs.

Crisis.

Dies cretica.

¶ Arguitur primo. Corruptio semp est naturalis: qz dicit Aresto. corruptionem esse dulcem. Respondetur ꝙ Aresto. loquitur de corruptione vbi corruptibile suam periodum durauit: illa enim est dulcis in respectu ad corruptibile quod diutius posset permanere. sicut hominis iuuenis mors est violenta sed senis est naturalis in respectu.

¶ Arguitur secundo. Perpetuus est motus. viij. physicorum. ergo nullus motus est naturalis ⁊ violentus: quia nullum violentuz est perpetuum. j. celi. Respondetur ꝙ Aresto. hic loquitur de motu in numero ⁊ non in specie. modo nullum violentum in numero est perpetuum: licet perpetuum sit aliquod violentum in specie.

¶ Arguitur vltimo Dis generatio est violenta: qz in oi gñatione substantiali corrumpit̄ forma p̄cedens que resistit sue corruptioni. ergo. Rñdetur ꝙ in oi generatione etiam occurrit motus violentus. s. corruptio forme p̄cedentis. ⁊ illud ꝓbat argumentū. Ipsa vo generatio non dicitur motus respectu illius forme sed respectu forme acquirende. Et cōclusio hz locum de motibus horum inferiorum: qz in motu locali celi nullus est violentus primo celi ⁊ mundi. Et tantum de libro quinto physicorum.

Finit liber quintus physicoꝝ.

Sequitur liber sextus.

Si autem est continuum et quod tangitur ꝛc. Iste est liber sextus phisicoꝝ Arestotelis in quo determinat de partibus integralibus siue quãtitatiuis ipsius motus an sint diuisibiles vel indiuisibiles. et tria principaliter facit ſm ꝙ totus liber tres continet tractatus. In primo probat ꝙ nullum continuum componitur ex indiuisibilibus. ꝛ rationes sue ponentur infra. In secundo tractatu declarat quomodo motus diuidatur in suas partes quantitatiuas ꝛ essentiales. In tertio recitat opinionem Zenonis de motu locali ꝛ ipsam improbat. Super primo ergo tractatu mouetur talis questio.

1 ¶ Si aũt ea cõtinua sũt vt antea diffinim⁹: quoꝝ vltĩa sunt vnũ: ea tãgentia quoꝝ fines sunt simul: eademqꝫ deinceps ĩter q̃ nihil eiusdem gñis cadit. ĩpossibile est ex ĩdiuisibilib⁹ ꝯtinuũ quicq̃ꝫ ꝯstare: vt ex pũctis lineã si linea quidez ꝯtinuuz: punctum ãt indiuisibile sit.

2 ¶ At vero neqꝫ punctuz ad punctuz: neqꝫ nunc ipsuz ad nunc ipsum deinceps erit: vt ex illis longitudo: ex his tempus constet. Nã ea quidez deinceps sunt. inter que nõ est eiusdem generis quicq̃ꝫ. inter vero puncta semper est linea. ꝛ inter ipsa nunc tempus.

¶ Questio. I.

Vtrũ linea uel aliud continuũ componatur ex punctis indiuisibilibus sibi inuicẽ ĩmediatis ꝛ ꝓximis. Notanduz primo ꝙ punctũ ꝓprie. s. indiuisibile ſm Arest. v. metha. est res oĩno indiuisibilis habens positionẽ in cõtinuo. s. ꝑmanente. ſꝫ Euclidẽ. Punctũ est cuius pars nõ est. i. qđ est indiuisibile. Et dꝫ addi. habens positionẽ in cõtinuo permanente: qꝛ alias quodlibet indiuisibile esset punctus. qđ est falsum ꝓprie loquendo de punctis. Illud aũt dr̃ habere positionez in cõtinuo qđ est in certa parte ipsius cõtinui siue linee. vt primũ ꝛ vltimũ punctũ que terminãt ipsaz lineam. Et notanter addit̃ ꝑmanente. ibi innuitur dr̃ia inter punctuz instans ꝛ momentũ: qꝛ punctũ est ĩdiuisibile in ꝯtinuo qđ est nature ꝑmanẽtis. Instãs est indiuisibile in tꝑe. Momentũ vero qđ alias dr̃ mutatũ eẽ est primũ ꝛ vltimũ indiuisibile in motu. Est tñ veꝝ ꝙ de illis tribus est eadẽ rõ. qꝛ sicut puncta terminant lineã ita instantia terminãt tẽpus ꝛ momẽta motũ. Vñ ꝓbato ꝙ sit punctũ ĩdiuisibile in linea etiã habet̃ ꝙ instans est in tꝑe: ꝛ momentum in motu: qꝛ sicut totũ continuũ ꝛ motus mensurant̃ tꝑe ita etiam punctus et momentũ mensurant̃ instanti. ex quo tp̃s motus ꝛ mobile se inuicẽ ꝯsequuntur. sexto ꝛ tertio phisi. Punctũ ergo indiuisibile appellat̃ ſm alios punctum Arestotelicuz. Scđo punctũ capitur ĩproprie siue methaphorice vel in respe-

Pũctũ ĩdiuisibile

Illud habꝫ positionẽ in continuo.

Punctũ instans.

Momentum.

ctu.s.qđ est minimũ quo ad visum: vel in respectu maximi.ita capit̃ ab Are-
Pũctũ viridanũ. stotele in.ij.celi dicente. Terra est punctus firmamẽti.ꝛ illud dr̃ punctũ diui-
sibile.vel ꝟm alios viridanicũ.ꝛ ꝓculdubio ista ꝟz omnes ponunt̃.puncta vo
Terminantia. indiuisibilia imaginant̃ triplicia in quolibet ꝯtinuo. Aliqua sunt terminãtia
s.que terminãt continuũ.vt prima ꝛ vltima pars indiuisibilis in linea dicũtur
Continuantia. puncta terminantia. Alia dicunt̃ continuantia.s.que continuant partẽ ꝯtinui
cũ parte. Uñ Arest.in predicamentis. Continuũ est cuius partes copulant̃ ad
terminũ hoc est punctũ cõem duabus partibus.i.qui ꝯtinuat vnã partez cum
Componentia. alia. Alia aũt dicunt̃ puncta cõponentia.s.ex q̃bus continuũ componit̃ tanq̃
ex suis ꝑtibus ꝛ in q̃s resolueret̃ si resolueret̃ per ipossibile. Oẽ tñ punctũ cõ-
tinuans est cõponens.silr̃ omne punctũ terminans est cõponens: sed non eꝯ:
qꝛ punctũ continuans nõ est terminans neqꝫ terminans est continuans.

¶ Secundo notandũ ex quo sensus qõnis est facilis:
qꝛ non querit aliud nisi: an in linea vel alio cõtinuo sint quedã partes indiuisi-
biles simplr̃ que ipsam lineã terminant vel ex q̃bus ipsa cõponeret̃ vbi vnuꝫ
punctũ esset imediatũ ꝛ proximũ alteri. Est aũt difficilis quo ad conclusionem
ꝛ huius materie diffinitionẽ sufficientẽ. Ideo ponent̃ due opiniones pregnã-
Opinio Arest. tes. Prima opinio est expresse Aresto.in hoc sexto ꝛ.iiij.phisi. Cõmentatoris
Marsilij viridani Occan ꝛ ipsorum parisiensiũ qui cõcorditer tenẽt ꝙ in nul-
lo cõtinuo sint puncta indiuisibilia ex q̃bus ipsuꝫ cõponeret̃. Probat̃ auctori-
tate Arest.vj.huius dicentis. Imdossibile est ex idiuisibilibus esse aliqđ conti-
nuum vt lineã esse ex punctis. Et ibidẽ. Non componit̃ tẽpus ex ipsis nũc in-
diuisibilibus sicut nec alia magnitudo vlla. Et.iiij.phisi. Ipsuꝫ nunc nulla ꝑs
tẽporis est neqꝫ puncta sũt ꝑtes linee. Ibidez. Neqꝫ linea punctũ excellit.i.est
Ratio prima. maior.neqꝫ ex punctis cõponit̃. Prima ratio ꝛ est Aresto.hic in textu.si conti-
nuum esset diuisibile in indiuisibilia tunc ista indiuisibilia essent sibi inuicem
ꝓxima contigua ꝛ imediata.qđ est ipossibile. Antecedens patet: qꝛ eadem sũt
principia resolutiõis ꝛ cõpositionis.iij.ꝛ.vj.phisi. Sed ꝙ sit impossibile.quia
cõtigua sunt quorũ vltima sunt simul.sed indiuisibilia non habent vltima.qꝛ
Secunda. vt sic essent diuisibilia ꝛ haberent principiũ medium ꝛ vltimuꝫ. Secũda ratio
etiam Arest. Continuũ est diuisibile in semꝑ diuisibilia.iij.phisico.si ergo con-
tinuũ componeret̃ ex indiuisibilibus tunc deueniretur ad partes idiuisibiles
Tertia. ꝛ sic non esset diuisibile in semper diuisibilia. Tertia ratio ꝛ est Arestote.ꝛ sui
Cõmentatoris. Inter quecunqꝫ diuisibilia est medium eiusdem rationis.ꝛ sic
punctus contiguat̃ cum puncto.qđ est impossibile.imo haberẽt vltima quod
etiam est impossibile.qꝛ ꝟm Cõmentatorẽ indiuisibilia non diuiduntur neqꝫ
habent vltima. Ideo Arest.reputat pro impossibili ꝙ punctus tangat punctũ
vel vnum indiuisibile sit contiguum ꝛ proximum alteri. Unde dicit in textu.
At vero neqꝫ consequenter inerit punctus puncto aut ipsuꝫ nunc ipsi nunc vt
ex his sit longitudo ꝛ tempus. Idem. Ultima punctoꝝ non sunt vnũ neqꝫ si-
mul neqꝫ cõtinua neqꝫ se tangentia. Et.ij.posteriorũ. Neqꝫ puncta sunt adin-
Quarta. uicem copulata neqꝫ facta. vtraqꝫ enĩ indiuisibilia sũt. Quarta rõ ꝛ est ipsius
Et est Mar. Marsilij.si continuũ cõponeret̃ ex punctis indiuisibilibus tunc non omne to-
tum esset maius sua ꝑte qđ est ꝯ principiũ mathematicoꝝ.si enĩ punctus esset

pars ɔtinui ⁊ qꝛ nullius est quãtitatis. totũ nõ erit maius neqꝫ minus puncto
Quinta. sit linea q̃nqꝫ punctoꝝ sup qua moueant̃ duo mobilia equal'r vnũ ɔ̃ Quinta.
aliud tũc in puncto medio ɔueniẽt. q̃ si est medius erit diuisibilis ⁊ sic ĩdiuisi-
bile fieret diuisibile: qd̃ est ĩpossibile. Sexta. sequeret̃ ꝙ nihil posset ɔdensari Sexta.
aut fieret vacuũ. qꝛ ponat̃ linea duodecim punctoꝝ ꝯ quã fiat ɔdensatio: tũc
post ɔdensatõez hꝫ tot partes quot habuit añ ⁊ easdẽ. ꝯ cũ punctus non occu
pet locũ non occupat minorẽ locũ q̃ꝫ antea. ⁊ ꝑ ɔsequens nõ est cõdensatio fa-
cta. aut si est fcã est ꝑ admixtionẽ vacui facta. qd̃ est ĩpossibile. Itẽ in parua li-
nea eẽnt tot puncta quot in magna. ⁊ tot eẽnt puncta in circulo minori quot
in maiori qd̃ est falsum. qꝛ ꝓtraherent̃ due linee a punctis ɔtiguis maioris cir
culi ad centrũ ꝑ circulũ minorẽ quero an ille due linee ꝑtranseant vnum pun
ctũ in minori circulo vel duo. Non primũ qꝛ tunc vnũ punctũ ĩdiuisibile co-
existeret duabus lineis. Imo pari rõne si centũ traherent̃ linee vsqꝫ ad centrũ
oĩum circuloꝝ tunc vnus punctus coexisteret oĩbus illis. qd̃ est impossibile.
Non scd̃m qꝛ tunc a sil'i si centũ minoris circuli fierent sub maiori circulo sꝑ
due linee transirẽt per duo puncta. ⁊ ꝑ ɔsequens nõ possent venire ad centruꝫ
ex quo nunq̃ꝫ appropinquarent. Septima rõ. Oĩs linea est diuisibilis in duo Septima.
eq̃lia ꝯm mathematicos. ꝯ si sit linea tredecim punctoꝝ ista non põt diuidi in
duas partes eq̃les. Octaua rõ. si linea cõponeret̃ ex punctis ĩdiuisibilibus: vel Octaua.
ista essent finita vel infinita. Nõ primũ: qꝛ puncta finita non faciunt extensio
nem. ⁊ sic nõ esset magna. Non secundũ: qꝛ linea esset infinite extẽsa. Imo nõ
posset reddi ratio q̃re nõ quelibet pars linee esset tãta sicut tota: ex quo in q̃li-
bet parte sũt infinita puncta. Nona rõ. Si linea cõponeret̃ ex punctis indiui- Nona.
sibilibus ⁊ infinitis: vel illa essent magna vel multa. Non primũ: qꝛ linea eẽt
actu infinite extẽsionis ex quo infinite partes quãte faciũt totũ infinituꝫ. Nõ
secundũ: qꝛ esset actu infinita multitudo contra Arest. iij. phisico. Decima rõ. Decima.
si puncta essent indiuisibilia: vel illa essent substantie vel accidẽtia. Si substã-
tie tunc vel forma materia vel totum compositũ: qd̃ est falsuꝫ. Non accidẽtia
quia essent extensa ad extensionem sui subiecti. ⁊ sic essent diuisibilia.

¶ Opinio secunda. huic directe cõtraria quã theologi Opinio theolo.
ca pietas verã ⁊ non fictã a nobis creditã tꝫ. Qꝛ continuũ siue linea cõponat̃
ex punctis ĩdiuisibilibus. Et nisi pietas fidei hoc iuberet: eẽt ꝑ bleuma neutruꝫ
puncta in linea esse diuisibilia vel ĩdiuisibilia. Ista ergo opinio a multis susti- Suppositio.
netur. Et ꝑ eius defensiõe supponit aliqua. Prima suppositio. Arest. posuit in Prima.
multis locis puncta siue etiã ĩstantia ĩdiuisibilia. Dicit eni tertio celi. Pũctus
est indiuisibilis nullã recipiens diuisionẽ. Et primo de generatiõe. Punctum
est res nullius quãtitatis. Et. v. metha. Punctũ est res oĩno ĩdiuisibilis habẽs
positionẽ in cõtinuo. Et p̃mo phisi. Punctus qui est terminus ĩdiuisibilis nõ
est infinitus. iij. de aĩa. Punctum aĩa ⁊ oĩs indiuisio demonstrat̃ sicut p̃uatio.
Et. iiij. phisi. Locus est diuisibilis punctũ aũt ĩdiuisibile. Et sexto huius. Pun
ctum aũt est indiuisibile. Et. iij. de aĩa. Punctum est vnitas habens positionẽ
in continuo: qꝛ vnitas est indiuisibilis. Ex quo dicit Arest. xij. methaphi. Unũ
⁊ multa opponunt̃ sicut diuisibile ⁊ indiuisibile. Item Cõmentator. v. phisi.
Punctũ ⁊ vnitas est ĩdiuisibilis. Itẽ. iiij. huius. Non sequit̃ ex hoc ꝙ instans

est ꝓncipiū ꝛ finis vt sit diuisibile. Idem. Aliqꝺ est quod nec est finitū nec infinitū vt punctus. Idem super. iiij. phisi. Punctū est instans non sunt partes eoꝝ: qz sunt indiuisibilia. Et Euclides. Punctū est cuius pars non est. Nec valet si opponens diceret ꝙ iste auctoꝛitates intelligant conditionaliꝛ. ſ. si puncta indiuisibilia: qz sic oēs auctoꝛitates Aresto. limitari possent. imo in oibus opiniōibus quo ad auctoꝛitates euadere possemus. Secūda suppositio. Puncta finita nullā faciunt extensionē. Ꝓbaꝯ per Aresto. ꝓmo de generatiōe dicentem. Si oēs puncti componuntur nullā faciunt magnitudinez. Et Auctoꝛ sex ꝓncipioꝝ. Punctus puncto compositus nihil auget. Item si centuz indiuisibilia coniungerentur non faciunt quantuz. Pari rōne si essent mille. ꝛ per consequens puncta finita nullā faciunt extensionē. Indiuisibile enim additū diuisibili vel indiuisibili non reddit ipsuz extensius. Tertia suppositio. Quacū qz parte quanta in continuo vel linea assignata: in ea sūt infinita puncta indiuisibilia. quia in quolibet continuo sunt infinite partes: ꝛ ipsum est diuisibile in semper diuisibilia. tertio phisicoꝝ. Dis suppositis sit hec.

Occurrit tacite questioni.

Secunda.

Tertia.

Conclusio. In ꝓtinuo siue linea sunt ponenda puncta indiuisibilia: ꝛ. sunt inuicē imediata ꝓma ꝛ continuantia ꝛ cōponentia ꝛ a foꝛtiozi terminantia. Ꝓma pars ꝓz per Aresto. ꝓmo posteriozum diceꝯ. Substātia linee est ex punctis. Et ꝓmo de aīa. Puncta in oibus coꝛpoꝛibus sūt ꝛ infinita sūt. Ibidē. Impossibile est separari puncta ꝛ absolui a coꝛpoꝛibus. Item. iiij. phisi. Punctū est ꝓncipiū vnius partis linee et finis alterius. Itē iiij. phisi. Puncta sunt fines linee. ꝛ puncta sunt in linea: qz fines sunt in eo cuius sunt fines. Rōne tali ꝓbaꝯ: qz puncta indiuisibilia sūt per ꝓmā suppositionē. ergo sunt in ꝓtinuo: quia punctum ꝫz positionē in continuo. v. metha. Imo omne quod est: aut est per se existens indiuisibile ꝫm Aresto. vt ꝓma intelligentia ꝛ secūda. aut est continuuz aut pars continui: vt ꝓz inductiue. Sed punctū non est Deus vel Angelus. ergo est in continuo. Res autē artificiales ꝛz non sint continuū tamen componunt ex continuis. Alia ratio. nisi in linea essent puncta indiuisibilia: deus non posset ꝓfecte diuidere lineaz in oēs suas partes. Uñ potentia dei esset exhausta. Ponaꝯ enim ꝙ diuidat continuuz in oēs suas partes: vt suppono ex tertio phisi. circa finem. tunc si partes sunt vltra diuisibiles nō ꝓfecte diuisit. Alia ratio. Linea est terminata ꝫm oēs. ergo si perfecte terminatur: terminaꝯ aliquo indiuisibili. Tenet consequentia: qz terminus est indiuisibilis. v. metha. Et sic daretur linea que nō terminareꝯ simpliciter. ex quo ille terminus ꝫm aduersariū esset adhuc diuisibilis in ifinitas partes. Secunda pars ꝓbatur. ſ. ꝙ puncta sint sibi inuicem imediata: quia linea terminatur aliquo puncto per ꝓmā ꝛclusionē. Separeꝯ ergo per aliquā potentiā ille punctus ꝛ queratur an linea adhuc terminetur puncto vel non. Si ꝓmū habetur ꝓpositum. Si secundū: tunc linea erit infinita in quantitate quia esset quantū non terminatū. Alia ratio ꝛ est theologoꝝ. Nisi puncta siue instantia essent imediata daretur instans vel tēpus in ꝛsecratione hostie in quo non esset panis neꝙ coꝛpus dominicū: quod est falsum: quia fide credimus ꝙ ista trāssubstantiatio fiat in instanti. Ꝙ sequereꝯ quia ꝓ vltīo instanti esse ipsius panis: panis est: ꝛ imediate post hoc non erit. ꝛ nisi illud in-

Ꝓma pars est de salua linee ꝛc vt pars Constituta sed vt differentia.

Ratio ꝓma Conclusionis ꝓme partis.

Secunda ratio.

Tertia.

Ratio ꝓma secū de ꝓtis ꝛclusiōis.

stans sequeretur ĩmediate: primũ instans esse corporis dominici esset instans vel tempus inter illa duo instantia in quo non est panis neqꝫ corpus domini Ideo ista conclusio est principaliter theologorum cum iste rationes sint theologice. Sunt quedam alie rationes istam conclusionem probantes tamen: qꝛ non ligant ad presens dimittuntur. Uolens autem istam opinionem sustinere respondeat ad auctoritatem Arestotelicam ꝙ ante ipsum Arestotelez Plato ⁊ Democritus tenuerunt secundum doctrinam mathematicorum ꝙ puncta sint in linea ⁊ terminantia ⁊ componentia. Illos autem Arestoteles reprobare curauit vt in omnibus suis libris clare patet eum esse reprehensorez suorum priorum. Ideo si rationes Aresto. soluuntur auctoritas non ligat. Ad primã rationem dicitur: concedendo ꝙ puncta essent sibi inuicem ĩmediata nec hoc est inconueniens. licet vnum punctũ ꝓprie non tangat aliud: quia hoc est ĩpossibile vt ꝓbat ista ratio. ex quo solũ quantũ potest tangere quantũ tactu ꝓprio siue phisi. sed dicunt̃ se tangere tactu methaphorico. Imo est dicenduz ꝙ nullum punctuz in linea põt ꝓprie assignari nisi in extremitatibus linee vt latius infra. Ad secundam rationem est dicendum: concedendo ꝙ continuuz sit diuisibile in semꝑ diuisibilia: quia impossibile est ꝙ assignetur pars aliqua in continuo que non sit diuisibilis in infinitũ. vnde nunq̃ꝫ per potentiã nãlez quã Arest. tenuit deueniri põt ad puncta indiuisibilia. Ad tertiam rationẽ dr̃ sicut ad primã: qm̃ ratio ꝓcedit de tactu reali ⁊ phisico. sicut enim vnũ instans succedit alteri: ita ad imaginationem vnũ punctũ in linea que est longa tantũ sequit̃ aliud. Est tñ verũ ꝙ in rei veritate inter quelibꝫ duo puncta ad sensuz assignata mediant infinita alia puncta. Ideo ꝓprie nullum punctũ indiuisibile taliter potest assignari nisi ad imaginationem in linea que est longa tm̃ quomodo mathematici imaginãtur. Ad quartã rõnem respondetur ꝙ omne totum est maius sua parte quanta: al's principiũ esset falsum: quia totus homo non est maior sua anima: cũ talis sit indiuisibilis ⁊ nullius quãtitatis. Uel secundo dicitur: oẽ totum est maius. i. plures habet partes quãtas q̃ꝫ sua pars. Ad quintam ⁊ sextam dr̃ ꝙ ex punctis finitis non constituit̃ linea vl' aliqua quantitas vt patuit ex secunda suppositione: ideo supponunt falsum ⁊ ĩpossibile. sꝫ admisso vno incõuenienti sequunt̃ plura. j. phisi. Ad aliud autẽ de circulo maiori ⁊ minori est dicendũ ꝙ non plura sunt puncta indiuisibilia in circulo maiori q̃ꝫ minori: ĩmo in tota linea non sunt plura puncta q̃ꝫ in decima eius parte: ex quo in qualibet sunt infinita: sed infinito non est maius vel minus plus vel minus. Etiã admisso casu est consequenter dicendũ ꝙ due linee tracte a duobus punctis contiguis circuli maioris transeant etiã per duo puncta contigua in omnibus circulis minoribus: quia duo puncta nullam faciũt distantiam neqꝫ extensionem. Ad septimã dicitur. concedendo principiũ mathematicorum: sed non est dabilis linea ex punctis finitis vt supra patuit. Ad octauam respondetur ꝙ linea componitur ex infinitis punctis. ⁊ ratio procedit si iste infinite partes essent infinite magne: ita ꝙ quelibet pars esset magna. ⁊ consequenter dicitur ꝙ ideo vna pars linee est maior alia. quia plures habet partes quantas quam alia. Ad nonam rationem dicitur ꝙ linea componitur ex infinitis punctis in multitudine. et est actu infinita multitudo reꝝ

Ad ratiões prime opinionis.

Ad arest. auctoritates rñdeat sic.

Ad primam.

Punctum tangit punctũ tactu metaphorico.

Ad secundam.

Tertiam.

Quartam.

Quintam.

Septimã.

Octauam.

Nonam.

non separataꝝ etiã magnaꝝ: lꝫ non in eodẽ continuo. Et Arest. iij. phisico. vult
Ultimam. ꝙ non deť ĩfinitus numerus. Ad vltimã rõnem dr̃ ꝙ puncta sp̃ sunt substan-
tie. Instantia vo ⁊ mutata esse siue momẽta sunt accidentia. ⁊ sicut punctũ in-
diuisibile ita etiã instans siue momentũ sibi correspondens aut sibi inherens.
Correlaria. Ex illis ergo oĩbus patet. Primo ꝙ continuũ componitur ex punctis indiui- 1
sibilibus ⁊ cum hoc tenendo ꝙ continuũ sit diuisibile in semp̃ diuisibilia. Se- 2
cundo ꝙ puncta in linea possunt imaginari ⁊ esse sibi inuicez ꝓxima ⁊ ĩmedia-
ta lꝫ actu aliter assignari non possint. Tertio ꝙ in linea actu sunt puncta indi- 3
uisibilia. Ex quo itaqꝫ obtulit se materia de punctis que potius eẽt methaphi
sicalis. ideo pro vtrisqꝫ opinionibus declarandis queritur cõsequenter.

¶ Questio. II.

Utrũ longitudo latitudo et profun

Questio querit. ditas distinguanť realiter in eodẽ corpe. hoc est q̃rere. Utrũ res possit actu eẽ
lõga ita ꝙ nõ sit lata ⁊ ꝓfunda. Si enim secũda opinio supra recitata est vera
Linea. tũc adminus ſm imaginationẽ mathematicoꝝ linea põt esse lõga tm̃ dicente
Superficies. Euclide. Linea est longitudo sine latitudine ⁊ ꝓfunditate. Supficies est longa
Corpus. ⁊ lata sine ꝓfunditate. Corpus vo est longũ latũ ⁊ profundũ. Et de isto habeť
latius secundo ⁊ tertio phisicoruꝫ. vbi fit mentio de figura ⁊ linea. Sed quia
actualiter nullũ datur corpus aut aliqd̃ quantũ quod tantũ esset longum vel
tantũ latum ⁊ longum. ideo presens questio de isto querit.

¶ Notandũ p̃mo ꝙ corpus est duplex. s. vt in substã-
Corpus in substãtia. tia ⁊ in quãtitate. Corpus ꝓut ẽ genus in substãtia ẽ res cõposita ex mã ⁊ for-
ma. vt lapis hõ punctualis si eẽt. Aliõ ẽ corpus vt ẽ genus ĩ quãtitate. ⁊ ẽ res
In quantitate. lõga lata ⁊ ꝓfunda. vt mã p̃ma ẽ corpus ĩ quãtitate ⁊ nõ in substãtia: qꝛ ẽ sub
stãtia simplex ⁊ nõ cõposita ex mã ⁊ forma. Uñ nõ oẽ corpus in quãtitate est
corpus in substãtia neqꝫ eꝯ. qꝛ hõ punctualis si eẽt: eẽt corpus in substantia ⁊
nõ in quãtitate. Mathematici cõiter accipiũt corpus. scdo mõ sꝫ phisici p̃mo
Dimensio. mõ. ⁊ apud mathematicos corpus: quãtitas. dimẽsio magnitudo extẽsio ꝯuer
tunť ⁊ differũt sola rõne. Est ergo dimẽsio nihil aliud q̃ꝫ quãtitas siue magni
tudo inquantũ rẽ ipsaꝫ mẽsurat ⁊ terminat. Et sic non solũ extensio est ꝓpria
quãtitatis siue magnitudinis sꝫ etiã dimẽsio: qꝛ aũt mensura quedaꝫ est certa
Terminata. quedã incerta. ita dimẽsio est duplex. q̃dã dr̃ terminata s. q̃ actualr̃ certe ip̃m
Nota. corpus terminat ⁊ mẽsurat vt pedalitas bipedalitas. Uel ſm alios est passio
accidẽtalis ꝯsequens ĩmediate terminatõeꝫ quãtitatis. Et dr̃ accidẽtalis non
ꝙ sit accidẽs quãtitatis al's accidẽtis eẽt accidens. sꝫ dr̃ accidentalis: qꝛ nõ est
Interminata. de eẽntia quãtitatis ꝙ sit pedalis vel tripedalis. Alia dimensio dr̃ intermina-
ta. s. q̃ actualr̃ nõ certã hꝫ mensurã siue terminationẽ. Uel sic. est passio essen-
tialis ĩmediate sequẽs essentiã quãtitatis. vt longitudo latitudo ⁊ ꝓfunditas
quo mõ loq̃ť Cõmẽtator. Dimẽsiões. s. ĩterminate ab eterno fuerũt ĩ mã p̃ma
Lꝫ aũt pedalitas vel tripedalitas nihil sit aliud q̃ꝫ quãtitas siue dimẽsio. sicut
ẽt lõgitudo est quãtitas ⁊ eꝯ. tñ ſm nostrũ modũ imaginãdi pedalitas ⁊ sil'is
mẽsura dicunť accidẽtales quãtitati. qꝛ quãtitas põt esse sine pedalitate ⁊ nõ
eꝯ. Longitudo vero latitudo ⁊ ꝓfunditas dicunť essentiales quantitati ⁊ di-

mẽsioni.qz ipossibile est q̃ntitatẽ eẽ sine his aut vna eaꝝ.z ecõtra ipossibile ẽ lõgitudinẽ eẽ sine q̃nitate.qz ẽ q̃ntitas met. Uñ tres sũt spẽs magnitudis siue dimẽsiõis.s.lõgitudo latitudo z ꝓfũditas.qrũ q̃libet sumit̃ a duab⁹ spẽb⁹ loci:Species vo loci ẽm Aresti.iij.phisi.siue differẽtie positionũ sũt sex.s.sursuz deorsũ.z ab illis sumit̃ lõgitudo rei.dextrũ sinistrũ z ab illis sumit̃ latitudo añ retro z ab illis sumit̃ ꝓfunditas. Uñ ad illas sex differentias loci trahañt tres dyametri in eodẽ pũcto ppẽdiculariter se ĩtrinsecãtes.tũc lõgitudo ẽ dyameter ꝓtracta a sursũ ad deorsũ. Latitudo ẽ dyameter ꝓtracta a dextro ad sinistrũ. Profũditas ẽ linea siue dyameter ꝓtracta ab ante z retro. Ut aũt facilius be differentie positionũ in rebus animatis z inanimatis intelligãtur breuiter per illud cursitandũ venit.

Tres species dimensiones

Sex differentie positionum

Intersecates

Ratio ex nã rei

¶ Notãdũ igr secũdo q̃ ille sex differentie positionũ sũt in reb⁹ duplr. Pmo ex nã ipsi⁹ rei tũc.s.qñ ipsa res in diuersis suis ptibus diuersas hz potẽtias.z sic oẽs repiunt̃ in aialib⁹. Sursũ eni est in aiali vbi est ꝓncipiũ nutritiõis.s.circa os.z ps opposita est deorsũ. Dextrum est in illa pte vbi est ꝓncipiũ motus localis.oẽs eni freq̃nter ad motũ sum⁹ pniores in dextra q̃ sinistra. Pars aũt illi opposita dr sinistra. Ante ẽ in illa pte vbi magis viget virtus sensitiua.in pte eni anteriori oẽs sensus plus sũt q̃ in posteriori Pars illi opposita dicit̃ retro. In plãtis aũt z herbis solũ repiunt̃ sursũ z deorsũ ex nã sua.qz sursũ dicit̃ vbi est ꝓncipiũ nutritõis vt in radice.sed rami z folia sũt deorsũ. Et nõ seq̃t̃ si rusticus legẽs poma caderet de arboze q̃ caderet sursũt lz radix sit sursũ z ad ipsaz cadat.qz cadẽ sursũ est cadẽ a centro mũdi.z p ons rusticus cadendo de arboze cadit deorsũ qz ad centrũ. Secũdo ille sex differẽtie positionũ repiunt̃ in rebus quo ad nos.s.qz illa ps in ipsis est dextra q̃ respicit nr̃am dextrã:z illa est añ q̃ respicit ptẽ nr̃am anteriorẽ.z sic de aljs. Uñ illa ps q̃ iaz est dextra põt post hoc fieri sinistra. Sic vo nõ est in aialibus.qz siue hõ iaceat cadat sedeat aut incurueẽ sp caput est sursũ z deorsum circa pedes. Et sic repiunt̃ ille differentie positionũ in rebus inaiatis vt lapidibus lignis ẽ. Sursũ est penes elemẽta leuia.deorsũ vsus elemẽta grauia. Sed diceres qũo i celo accipit̃ sursũ deorsũ ante z retro dextrũ z sinistrũ an ex nã sua vel quo ad nos. Rñdeẽ q ex nã ipsi⁹ celi dextrũ eni ẽ ea ps vbi sol oritur.hic eni iudicam⁹ solẽ incipe motũ.z ps opposita dr sinistrũ.s.occidẽs Sursũ est polus antarcticus.deorsũ polus arcticus. Mediũ celi est añ.angulus noctis siue ps opposita retro. Et ometator ꝓ illius memoria ponit.ij.celi. talẽ imaginationẽ.q Atlas vir magnus sustentãs celũ ne cadat hz caput suũ in polo antarctico.z extẽdit pedes versus polũ arcticũ.manũ dextrã in orientẽ.z sinistrã in occidentẽ.vertit faciẽ versus meridiẽ siue mediũ celi z deorsuz ad angulũ noctis. De ista tñ q̃one diffusius quere in secundo celi.

Differentie positionum attribuuntur rebus dupliciter

Secũdo quo ad nos.

Quo in celo accipiuntur

Atlas

¶ Rñdeẽ ad q̃onez lõgitudo latitudo z ꝓfũditas ĩ eadẽ re q̃nta nõ distinguunt̃ realr hz solũ rõe. Probat̃.qz de corp⁹ hz tres dimẽsiones iõ est longũ latũ z ꝓfũdũ. Uñ nõ dat̃ res q̃ sit longa z nõ lata neq; ꝓfunda. Itẽ lõgitudo latitudo sñr ꝓfunditas sũt dimẽsio q̃ sũt extẽsio. Sed in extẽsione quelibet dyameter imaginata põt dici longitudo latitudo vel pro-

funditas sed alia ⁊ alia rõne. qꝛ si trahit̃ a sursum ad deorsum dicitur lõgitudo. si a dextro ad sinistrũ dr̃ latitudo. si ab ante ad retro ꝓfunditas.

¶ Arguitur prĩo. qõ est falsa. ꝓbat̃ qꝛ longitudo hoĩs nõ est sua latitudo aut ꝓfunditas cũ sit ɔ̃ deẽz expientiã. qꝛ hõ est lõgior q̃ꝫ latior. Rñdetur ꝙ cõis modus loq̃ndi attendit rõnẽ formalẽ dimẽsionũ: nõ aũt mãlẽ de q̃ ɔceditur qõ. Ita ẽt dicatur de isto argumẽto. nos mẽsuramus pãnũ vel q̃d aliud ꝑm lõgitudinẽ. ⁊ si lõgitudo est latitudo ⁊ ꝓfũditas tũc ẽt mẽsuramus ip̃m ꝑm latũ ⁊ ꝓfunditatẽ. qõ est falsũ. Dicit̃ enĩ ꝙ ꝓbat distinctionẽ formalẽ siue aliã ⁊ aliã denoĩationẽ vnius dyametri q̃ꝫ alterius. dyameter enĩ quorsũcũqꝫ ꝓtracta est latitudo vel longitudo aliter v̄o denoĩatur.

¶ Arguitur scd̃o. lõgitudo põt augeri ⁊ crescere. ⁊ latitudo p̃t diminui. g̃ distiguũt̃. vt pꝫ ĩ cera q̃ fit oblõga. Rñdet̃ ad illõ sic̃ ad p̃mũ ꝙ dyamet̃ sursũ añ aut retro ꝓtracta ẽ lõgitudo ñ tñ talr̃ denoĩat̃ formalr̃

¶ Arguitur tertio ꝑ diffinitõez linee quã dat euclides dicẽs Linea ẽ lõgitudo sine latitudine ⁊ ꝓfũditate. g̃ distinguũt̃. Itẽ seq̃ret̃ ꝙ pedale fieret bipedale vel cẽtupedale. qꝛ sit arbor ĩ latitudine bipedal̃ ⁊ ꝑz lõgitudinẽ cẽtupedal̃. nũc si sua latitudo ẽ lõgitudo pedale erit cẽtupedale. Rñdet̃ breuit̃ ꝙ mẽs qõnis est dyamet̃ in aliquo corpe v̄sus q̃ꝫcũqꝫ ꝑtẽ ꝓtracta ẽ lõgitudo ĩ re filr̃ latitudo ⁊ ꝓfũditas. qꝛ ɔsideram⁹ tres dyãetros ⁊ vnãquãqꝫ sub rõe. qꝛ eẽt linea ꝓtracta ex pũctis indiuisibilib⁹. nõ tñ dr̃ lõgitudo nisi ꝓtrahat̃ a sursũ ad deorsũ. neqꝫ denoĩat̃ latitudo nisi ꝓtrahat̃ a dextro ad sinistrũ. ⁊ h̃ vult diffinitio lõgitudis latitud̃s ⁊ ꝓfũditat̃. ⁊ sic pꝫ solutio p̃dictoꝝ

29 ¶ Esse igr̃ in tpe ĩdiuisibile q̃d: qõ ipsũ nũc dicimus esse: ex hisce q̃ diximus ꝑspicuũ iaꝫ euasit. Atq nihil in ipso nũc moueri ex hisce patebit: q̃ deinceps dicemus. Nam si q̃ppiã in ipso moueri possit: fiet vt celerius in ipso ac tardius moueatur.

¶ Questio. .III.

Vtrũ aliqua sit mutatio instãtanea

siue indiuisibilis. Cõseq̃nter nota ꝙ Aresto. in tractatu ij. huius sexti ꝓbat ꝙ ip̃m nũc est indiuisibile. qꝛ ẽ finis p̃teriti ⁊ p̃ncipiũ futuri. g̃ nõ põt eẽ diuisibile. qꝛ ꝑm se totũ ẽ finis ⁊ p̃ncipiũ. ĩmo dicit ꝙ ꝑtes tpis nõ ɔtinuant̃ nisi ꝑ nũc Ex hoc infert Arest. ꝙ in nũc nihil mouet̃. qꝛ tũc vn⁹ mot⁹ esset velocior ĩ minori q̃ꝫ nũc. qõ est impossibile. Itẽ in nunc nihil quiescit. Ideo querit̃: an tñ aliqua mutatio siue aliq̃s motus fiat in nunc siue in instanti.

Ipsum nũc est indiuisibile

¶ Notãdũ prĩo ꝙ ĩdiuisibile capitur duplicit̃. large ⁊ stricte. Prĩo large ⁊ dupl̃r Prĩo ꝑ illo qõ nãlr̃ nõ p̃t frãgi scindi vel diuidi. ⁊ sic dicim⁹ celũ ĩdiuisibile ⁊ ĩscissibile. j. celi. qꝛ nõ p̃t ꝑ nãm frangi aut diuidi. Scd̃o ꝑ illo qõ si vltra diuideret̃ fieret ĩuisibile aut ĩsensibile. vt sũt minima in nã sic̃ corpa athomalia. Alio mõ capit̃ ꝓp̃e ⁊ stricte. ⁊ iterũ dupl̃r. Prĩo est

Indiuisibile large

1

2

Stricte.

res oīno indiuisibil' nō hñs positionē in ɔtinuo id ē ꝑ se subsistēs vt deꝰ an/
2 gelus aīa. Scdo ē res oīno īdiuisibilis hñs positionē siue situ in ɔtinuo. vt pū
ctus in linea. nūc in tpe siue instās ⁊ mutatū eē in motu. Mutatio g̊ ē duplex Mutatio successiua.
Aliq̄ dr̄ successiua siue tpalis. s. cuiꝰ vna ps succedit alteri ɔtinue. ⁊ nihil aliō
est q̄ꝫ motꝰ. Uñ Arest. mixtim vtit̄ illis terminis motꝰ ⁊ mutatio ponēs vnū
ꝓ alio. Alia dr̄ mutatio instātanea vel īdiuisibil' ⁊ p̄mo ꝓpe q̄ fit in instāti oī Instantanea.
no indiuisibili ⁊ nō ꝑ ptē post ptē. vt creatio aīe ānihilatio. trāssubstātiatio ī/
fusio gr̄e. q̄ oēs mutatiōes ꝟm fidē nr̄am fiūt in instāti. Scdo īprope. s. q̄ fit ī
tpe īpceptibili a nobis. qm̄ sensus nō cog̊scit aut ꝑcipit nisi diuisibile ⁊ q̄ntū.
Sic loq̄t̄ Arest. ij. de aīa. Illuminatio medij fit in īstāti ⁊. x. ethico. Delectatio
⁊ gustus fiūt ī īstāti. Illa tñ mutatio potiꝰ diceret̄ repētīa qꝛ fit repēte ⁊ cito
Ita ēt loq̄t̄ Arest. in de sensu ⁊ sensato dicēs. Cōtingit aūt totā aquā ɔgelari
sil'. s. quātū eēt p̄cise rōne ɔgelāt̄ si ip̄z eēt sufficiēter applicatū oībꝰ ptibꝰ aq̄.

¶ Rñdet̄ scdm mentem Ares. nulla est mutatio in īstā
ti ꝓpe siue oīno īdiuisibil'. Ista ɔclo ꝓbat̄ auto. Arest. hic in textu dicētis. Qꝛ
aūt nihil in ipso nūc mouet̄ manifestū est ex hijs. Sz idē est moueri ⁊ mutari
ꝟm Arest. iiij. phi. Itē oē qd̄ mutat̄ ptim est in termino a quo ⁊ ptim in termi
no ad quē sexto huiꝰ. Sil'r ante oē mutari est mutatū esse. sexto huiꝰ. Cōclu-
sit ergo Arest. in sexto isto libro q̄ in nūc nihil mouet̄ neq̄ q̄escit. Rōne tali.
oīs mutatio hz ptes correspōdētes ptibus ipsiꝰ tpis. vñ ⁊ ipsa mutatio diuisi/
bilis est in ptes p̄ores ⁊ posteriores. lz sepe mutatio aliq̄ ꝑp sui ꝑuitatē nō ꝑci
piat̄ a sensu nostro. Et Alexāder ꝑipateticus itidē voluit q̄ oēs trāsmutatio
nes fiūt ī tpe. lz qñq̄ ꝑp debilitatē sensus nr̄i al'r iudicemꝰ. lz ɔmētatoꝛ solus
volēs esse honorificus eū rep̄hēdat dicēs. Et in hoc ɔtradicit famoso suo ma
gistro Arestoteli. Ipse tamen male eum reprehendit ꝟm viam philosophoꝝ
cū neget creationem mundi ⁊ fidem.

¶ Sz diceres prīo. ex quo scdz nāles nulla mutatō fit U. mutatio super naturalis fit.
in īstāti an supnāl'r fieri possit. Rñdet̄ q̄ sic. vt creatio angeli. aīe. creatio mū
di ꝟm sanctū August. ānihilatio gr̄e. trāssubstātiatio. ⁊c̄. Scdo an ꝓductio rei U. productio.
indiuisibilis possit fieri successiue. Rñdet̄ q̄ nō īmo implicat ɔ̄dictionē. qꝛ se
quit̄ bñ. hec res est indiuisibilis ⁊ ꝓducit̄. g̊ sua ꝓductio est indiuisibil'. qꝛ nisi
sic ꝓductio ante ⁊ post ipsam rē indiuisibilē esset frustra. ⁊ ex alia ꝑte si ꝓdu
ctio est successiua necesse est q̄ res cui talis corrñdet sit diuisibilis ⁊ hēat ptes
quaꝝ vna ꝓducat̄ post aliā. Est tñ verū q̄ nō īplicat rē diuisibilē posse ꝓdu
ci in instāti. Tertio an īplicet ɔ̄dictionē motū fieri in instāti. Rñdet̄ q̄ sic. qꝛ U. īplicet ɔtradictionē motū fieri in instanti.
motꝰ sub rōne ⁊ ꝓpria eēntia est successiuus. hz enī motꝰ ptes p̄ores ⁊ poste
riores q̄ nō pñt simul esse. qꝛ successiuū dicit̄ cui repugnat suas ptes habere si
mul sed essentia motus est successio.

¶ Arguitur ɔtra ɔclusionem autoritate cōmentatoris
sexto huiꝰ dicētis. Quedam sūt mutatiōes indiuisibiles q̄ fiūt in nō tpe. Et ra
tione tali ꝓbat̄. Mutatio inter ɔ̄dictoria fit in instanti ex quo contraditiōis
nullum est mediū. sed generatio est mediū inter esse ⁊ nō esse q̄ contradicunt.
ergo generatio fit in instāti. Respondet̄ ad autoritatem q̄ alique sunt muta/

Vide tart: quo implicet contradictionē motum fieri in instāti

tiones que fiunt in nõ tpe quo ad sensum nostrum. qꝛ nõ ꝑcipim⁹ ip̄aꝫ gn̄ationem nisi qꝛ res est generata. Ad rõnẽ dicit̃ ꝙ gn̄atio ꝓpꝛie non est inter contradictoꝛia. qꝛ argumẽtũ verũ ꝓbaret vt pꝫ de creatione. Sed dicit̃ ꝓgressio de non esse cõpleto ad esse completum ⁊ ista non contradicunt.

¶ Questio. IIII

Utrum instans in transmutatione

ĩstantanea potius debeat attribui passioni posteriori q̃ꝫ pꝛiori. Pꝛo qõnis introductione q̃ magis curiosa ⁊ subtilis q̃ꝫ vtilis ⁊ ad ph̄iam experimentalez deseruiens est Nota ꝙ ipsa mouet̃ incidentaliter. qꝛ Ares. nullam posuit trãsmutationem instãtaneã. vt supꝛa ꝯclusum est Dicit tñ in tractatu secũdo huius sexti ꝙ res q̃ mutat̃ pꝛimo qñ mutata est. est ⁊ ante in q̃nto phisicoꝛũ supposuit ꝙ res qñ generat̃ tunc non est. iõ placuit multis in ꝓposito videre de tpe seu ĩstãti ĩceptõis ⁊ desitionis reꝝ. ¶ Pꝛo quo notandũ ẽ ꝑmo qꝛ obtulit se mã de ĩstanti siue nũc qđ idẽ est. ꝙ nũc est nihil aliud nisi p̄sens ĩstans ĩdiuisibile in tpe imaginatũ qđ ꝟm mentẽ Arest. ꝯtinuat p̄teritũ ⁊ futurũ. Uñ dicit. iiij phisi. Nũc ꝯtinuat tẽpus p̄teritũ ⁊ futuꝝ. Et ibidẽ. Ipsuꝫ nũc ꝑncipiũ ⁊ finis est sed nõ eiusdẽ. sed p̄teriti q̃dẽ finis: futuri ãt ꝑncipiũ. Et sic est indiuisibile. qꝛ si hẽret ꝑtes tũc vna esset p̄terita ⁊ alia futura ⁊ sic esset p̄teritũ ⁊ futurũ. Uñ dicit. vj. hui⁹. Nihil mouet̃ in ipso neqꝫ q̃escit: diuideret̃ enĩ ip̄m nũc. Et. iiij phisi. Instãs est numerus eius qđ transfert̃ nõ diuisibilis sꝫ ĩdiuisibil̃ sicut vnitas respectu numeri. De ista opiniõe videt̃ fuisse Auicẽna ĩ scđo sue methaphisice: dicẽs. Sicut pũctus suo fluxu causat lineã: ita ĩstãs tẽp⁹. ⁊ h̄ est veꝝ ꝟm imagiatõez mathematicoꝝ. Pꝫ g̊ pꝛio ꝙ opinio ista est falsa q̃ dicit nũc esse pꝛimũ mobile. qꝛ oẽ qđ ẽ fuit ⁊ erit eẽt in eodẽ nũc ⁊ ĩstãti qđ ẽ ĩconueniẽs. Est tñ veꝝ ꝙ Arest. voluit ꝙ Nũc sit q̃dam entitas distĩcta a mobili motu ⁊ tpe ꝯtinuatiua ꝑtiũ tpis. ⁊ ĩpossibile ẽ tẽpus eẽ sine nũc ⁊ ecõtra. iiij. Phisi. Cõmuniter tñ tenet̃ ꝙ nũc siue ĩstãs sit ꝑs tpis sicut punctus linee Sꝫ diceres. Tñ q̃libꝫ pars tpis est tẽpus. iiij. hui⁹. sed ĩstans nõ est tẽpus. ergo nõ ẽ ꝑs tpis. Scđo. Idẽ ẽ ĩstãs ĩ nũero ĩ toto tpe. iiij. phisi. Tertio Instãs ẽ nũer⁹ trãslati: sꝫ tp̄s trãslatõis ꝟꝫ Arest. Rñdet̃ ad ꝑmũ ꝙ q̃libꝫ ꝑs quãta tpis ẽ tp̄s Ad scđuꝫ rñdet̃ ꝙ idẽ est instans in toto tpe ⁊ in qualibꝫ eius parte ꝟm imaginationẽ mathematicam. s. qꝛ suo fluxu cãt tẽpus. Uel dr̃ ꝟꝫ Egidiũ ꝙ ĩstãs extrinsecũ. s. ꝑmũ mobile in quo fundat̃ tẽpus ⁊ ꝑ ꝯsequẽs instantia ẽ in toto tpe ꝟꝫ aliud ⁊ aliud esse. non ãt instãs foꝛmaliter de quo antea dictũ ẽ. Ad tertiũ rñdet̃ ꝙ sic intelligit̃: sicut tẽpus mẽsurat motũ successiuũ ita ĩstãs est mensura eius qđ fertur id est ꝟm ꝙ mutatũ est. qñ enĩ mobile cessauit moueri tũc mutatũ est. Uũ illud mutatum esse mensurat instans.

Instãs sumit̃ nũc

Quõ nũc ꝑs tpis. Arguitur.

2

Rñdet̃.

3

¶ Notandũ secũdo. Ex quo res incipiunt ⁊ desinũt subtile est scire instans sue inceptionis ⁊ desitionis. Ideo duo sunt ĩstantia ĩceptionis siue ꝓ q̃bus res incipiũt. ⁊ duo desitionis. Aliter enĩ res diuisibilis ⁊ indiuisibilis desinit ⁊ incipit: aliter res successiua: ⁊ aliter res ꝑmanẽs. Pꝛimũ instans esse est ꝓ quo res iã est sed ĩmediate añ h̄ nõ fuit. ⁊ ꝓ illo instãti incipiũt ꝓpꝛie res indiuisibiles vt aĩa res permanẽtes quod ad esse comple-

Duo sunt ĩstãtia desitionis. ⁊ duo ĩceptionis.

Pꝛimũ ĩstãs esse.

tũ. Ultimũ instãs nõ esse est: ꝑ quo res iã nõ est imediate post hoc erit. ⁊ ꝑ illo instanti incipit motus. Alia duo sunt instantia desitionis. s. Ultimũ instãs esse. ⁊ est ꝑ quo iã res est sed imediate post h̄ non erit ⁊ ita desinũt res idiuisibiles sil'r ꝑmanẽtes ⁊ successiue. Primũ instãs nõ eẽ ẽ: ꝑ quo iã res non est sed imediate ante h̄ fuit. ⁊ ita desinũt res successiue ⁊ pariter ꝑmanẽtes. Res vero indiuisibiles incipiũt ꝑ prima duo istãtia ⁊ desinũt ꝑ vltima duo istãtia Rei ãt ꝑmanẽtis ꝓprie dat̄ p̄mũ instãs esse ⁊ p̄mũ instans nõ esse. Mot⁹ vero dat̄ vltimũ instãs nõ eẽ ⁊ vltimũ instans esse sed diceres. Pro quo instãti incipit p̄sens instãs cũ iã fit ⁊ antea nõ fuerit. Rñdet̄ ꝙ non incipit alio istanti a seipso distincto. qꝛ sic esset ꝓcessus in infinitũ. sed incipit seipso instanti qđ est primũ instans esse qꝛ incipit ⁊ non pro alio instanti q̄ꝫ seipso.

Instãtia desitionis.

Ultimũ istãs ñ eẽ
Ultimũ istãs esse
Primũ istãs non esse.
Diceres.
Respondetur.

¶ Notãdũ tertio pro titulo q̄stionis ꝙ instans trãsmutationis est finis vel p̄ncipiuꝫ ipsius gñationis vel alterius transmutationis. Passio ãt i proposito est terminus a quo vel ad quẽ in transmutatione: hac rõne: qꝛ qñ res transmutat̄ tũc quodãmõ patit̄. Passio ergo p̄or in inceptione est vltimũ instans nõ esse: sed posterior est p̄mũ instãs esse qꝛ esse acq̄ritur ⁊ est terminus ad quẽ q̄ posterior est non esse. In desitione vero passio prior est esse siue vltimũ instãs esse ⁊ posterior est non esse siue primũ instans non esse. Uñ cũ q̄stio solũ q̄rat de mutatione instantanea aut indiuisibili tñ q̄rit An in creatione vel alia mutatione indiuisibili instans eiusdẽ transmutatiõis tunc sit primo qñ terminus ad quẽ siue res creata est. Exẽpli gr̄a: sint duo instantia q̄ sibi inuicem succedũt ⁊ creetur angelus in scđo instanti: querit q̄stio An ista creatio tũc sit qñ angelus ꝑ scđo instanti creatus est ⁊ nõ in prĩo neq̄ꝫ tertio subsequenti. Et lꝫ q̄stio solum querat de mutatione indiuisibili: tñ põt applicari ẽt ad gñationem ⁊ corruptionẽ ⁊ tm̄ querere An res qñ generatur vel corrũpitur sit vel non sit. Jõ ponentur due conclusiones.

Passio.

Questõ q̄rit

Instãs trãsmutationis.
p̄or vlt. istãs ñ eẽ.
pasõ i icep.
p⁹erior p̄mũ istãs eẽ
p̄or vlt. istãs esse.
pas. idesi.
p⁹erior p̄mũ istãs nõ eẽ.

¶ Prĩa ꝯclusio. Res successiua quãdo generatur vel corrumpitur tunc est. s̄m oẽs. Uñ instans transmutationis motus attribuit̄ passioni posteriori. s. esse in inceptione. sed in desitiõe attribuit̄ passioni priori. s. esse. Si vero est res ꝑmanens tunc s̄m wiridanũ gñatur ⁊ corrũpit̄ qñ nõ est. qꝛ illud non est cuius ꝑtes non sunt. Scđm Marsiliũ vero qñ est s̄m eẽ incompletũ. Tñ pro cõcordia dicit̄ conclusiue res permanens qñ gñatur vel corrũpit̄: tũc est s̄m esse incõpletũ ⁊ non est s̄m esse perfectum ⁊ ꝯpletum.

Id quod gñat̄ est ⁊ non est.

¶ Conclusio secunda ⁊ principalis. Instans in transmutatione instantanea in inceptiõe attribuit̄ passioni posteriori. s. eẽ in desitione vero passioni priori. s. esse. id est: res indiuisibilis qñ incipit vel desinit: sꝑ est. Probat̄ autoritate Arest. in hoc sexto dicentis Res aũt sꝑ. posterioris passionis est. Et cõmentator. Instans dignus est attribui passioni posteriori q̄ꝫ passioni p̄cedenti: ⁊ hoc in inceptione. Ratione ꝓbatur. qꝛ si res indiuisibilis transmutatur. vel ergo est. ⁊ habet̄ ꝓpositũ. aut non est: ⁊ sic non trãsmutatur: cum sua transmutatio sit indiuisibilis ⁊ correspondeat ipsi rei indiuisibili que incipit vel desinit. Item. Justum est oĩa a fine denoĩari. ij. de aĩa. sꝫ terminus ad quẽ in acq̄sitiuis q̄ est passio posterior est finis. ergo tota mutatio ĩ

diuisibilis debet denoiari a posteriori passione: ⁊ hoc in acquisitiuis. Sed oi ceres An mutatio indiuisibilis sit res met mutata vt vtrum creatio angeli sit angelus met creatus. Respondeꝯ. si sunt mutationes indiuisibiles in rerum natura ipse non sunt res que transmutanꝯ nisi impropꝛie: qm̃ sicut est de motu ita ēt de mutatione indiuisibili siue mutato esse qz in motu sunt mutata eē sicut in linea puncta. sed ista mutata esse sunt indiuisibiles mutationes. ergo pz antecedens: sz motus non est suus terminus ad quē: neqꝫ mobile. vt altera tio non est q̄litas q̄ acq̄riꝯ vt ꝓbatū est. iii. ⁊. v. phisi. sufficienter. ergo muta tio indiuisibilis non est res q̄ trāsmutaꝯ. Uñ vt illud intelligaꝯ: sit ꝑsens in stans in quo creeꝯ angelus vel aliud idiuisibile. tūc qz angelus icipit ē necesse q̄ p aliqualē trāsmutatōez incipiat: sz cū istās sit idiuisibile ⁊ res q̄ mutaꝯ: necesse ē q̄ ista mutatio illis cozrñdens sit idiuisibil: qm̃ sic ipse mēsurat mo tū. ita istās mēsurat mutationē idiuisibilē. Et si dr̄ tūc erit ꝓcessus i infinitū qz ista mutatio idiuisibil ēt mutaꝯ ⁊ illa ꝺsequēter. Est dicēdū: q̄ nō sequiꝯ. qz gn̄atio nō gn̄aꝯ neqꝫ aliq̄ mutatio mutaꝯ: alia mutatōe ab ea distincta. v. phisi.

U. creatio āgeli sit angelus met.

¶ Arguitur primo. Dis res que icipit per transmuta tionem q̄n incipit tūc nō est. quia quod fit non est. v. phisicoꝝ. ⁊ p ꝺsequēs scōa conclusio est falsa. Respōdeꝯ q̄ illa auctoritas intelligiꝯ de rebꝰ perma nentibus que fiunt successiue: quoniam iste non sunt in esse completo quan do fiunt.

¶ Arguitur secūdo Dis mutatio magis est denomi nanda a termino ad quē q̄z a termio a quo. v. phisicoꝝ. ergo q̄n res idiuisibil annihilaꝯ ⁊ desinit tūc nō est. qz non esse est terminus annihilationis. Respō deꝯ primo q̄ Arest. loquiꝯ de motu vt in q̄nto. ⁊ si gn̄atio ⁊ cozruptio non sunt motus Scōo dicitur q̄ autoritas est vera. qz mutatio denoiaꝯ a suo ter mino ad quē: nō āt res que mutaꝯ. vt ꝓbat argumentum.

¶ Arguitur tertio. in desitione rei indiuisibilis q̄n res cozrūpiꝯ ipsa non est: qz dicit ꝺmētatoꝝ. Omne illud q̄ cozrūpiꝯ est in nō en te ergo debeꝯ passioni posteriori. Rñdeꝯ ad auctoritatē ꝺmētatoꝝ. Illud q̄ cozrumpitur dr̄ esse in non ente: qz tendit ad non esse: non autem ꝓpꝛie.

32 ¶ Omne āt quod mutatur diuisibile esse necesse est. Nam cū e quodā in quoddā sit oīs mutatio. Cū est q̄ dem in eo in quod est mutatū: nō vlterius vt pz muta tur cuz vero est i eo ex quo est mutatio: ⁊ ipsum ⁊ om nes partes: nōdū mutatur. Quod enī eodez mō se ha bet ⁊ ipsuz ⁊ ptes id nō mutatur. Necesse est igitur ip sum partī ī hoc. ptiz ī altero esse. Neqz enim in vtroqz neqz: in neutro esse potest.

86 ¶ Demonstratis āt his dicum⁹ id quod partibus va

cat moueri non posse: nisi per accidens.

¶ Questio V

Utruz omne quod mutatur sit diui

sibile. Postq̃ꝫ Aresꝫ. in p̃ncipio secũdi tractatus cõclusit Omne qd̃ mouet̃ vel quiescit: mouet̃ ⁊ q̃escit in tp̃e. in fine capituli primi infert hãc ꝯclusionẽ. Oẽ quod mouetur partim est in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem. Illud enĩ qd̃ mouet̃ non est totũ in termino a quo: qꝛ nondũ incepisset moueri. neqꝫ cõplete in termino ad quẽ: qꝛ vt sic cessasset eius motus. Cum ergo oĩs mutatio est de termino a quo in terminũ ad quẽ ⁊ oẽ qd̃ mouetur partim est in termino a quo ⁊ partim in termino ad quẽ: sequit̃ conclusio Arest. Omne quod mouetur est diuisibile. quam intendit. dicens Oꝝ autem omne necesse est diuisibile esse. qm̃ autem ex quodam in quoddã omnis mutatio est: ideo queritur Utrum omne quod mouetur sit diuisibile. ⁊ idem esset queri an indiuisibile moueatur ⁊c̃.

Quod mouetur i neutro termioꝝ ẽ.

¶ Notãdũ p̃mo secundũ mentem Arest. in multis locis ꝙ nullũ indiuisibile mouet̃ ꝑ se. Posuit enĩ ĩtelligentias indiuisibiles. sed immobiles vñ exp̃sse h̃ ꝓbat in textu quõ motꝰ sit diuisibilis rõne tp̃is. s. qd̃ ip̃m masurat ⁊ diuisione mobilis qd̃ motũ ꝑm suas ꝑtes recipit: qꝛ motꝰ: mobile: tẽpus ꝯsimiliter se habẽt ad diuisionẽ. qñcũqꝫ enĩ vnũ eoꝝ diuiditur tũc alterũ eq̃liter diuidit̃: vt in rõnibꝰ ꝯclusionis patebit. Ideo lꝫ Aresto. solũ loquatur de motu locali vt clare eius rões probant: tñ nihilominus põt minus principaliter queri an indiuisibile moueat̃ aliq̃ specie motus.

Indiuisibile non mouetur.

¶ Conclusio prima. Nullũ ĩdiuisibile ꝓprie gñatur. corrũpit̃ augmẽtatur vl̃ diminuitur neqꝫ alterat̃: qꝛ iste mutatões fiũt successiue ꝑ partẽ post ꝑtẽ vt supra ꝑ lõgũ ꝓbatũ ẽ: ergo subiectũ siue illud qd̃ hijs mutatõibꝰ trãsmutatur necessario hꝫ ꝑtes: ĩmo est ĩpossibile ꝙ aliqd̃ ĩdiuisibile successiue gñetur aut corrũpatur. Alteratio aũt cũ sit de q̃litate ꝯria in ꝯriã necesse ẽ ꝙ fiat successiue. sꝫ alteratio sp̃ p̃req̃rit̃ ĩ gñatiõe. corruptõe. augmẽtatione similiter diminutione ꝓprie dictis. An aũt sit possibile ꝙ aliqd̃ indiuisibile alteretur: relinquo ad librum p̃mum de generatione.

¶ Cõclusio secũda ad mentez Arest. Omne quantuz qd̃ mouetur localiter est diuisibile. Probatur ꝑ Arest. qui in hoc sexto exp̃sse istã cõclusionẽ ꝓbat. Rõne. Omne quod mouetur partim est ĩ termino a quo ⁊ partim in termino ad quez. ⁊ illud sic pꝫ. qm̃ oĩs motus est de contrario in contrariũ. v. phisicoꝝ. Unde in omni motu sunt due mutationes. Una deperditiua siue abiectiua. s. termini a quo. Alia acquisitiua. s. termini ad quez vt ĩ motu locali mobile partem acq̃siuit de vbi a quo ⁊ partem de vbi ad quem. In alteratione mobile partem hꝫ forme de termino a quo ⁊ partem forme de termino ad quẽ. ergo mobile est diuisibile ⁊ ꝑ ꝯsequẽs omne quod mouetur est diuisibile. Alia rõ. Motus diuiditur ad diuisionẽ mobilis. ꝓbat Aresto. quia si aliq̃d mouetur totaliter. ẽt quelibet pars mouebitur. sꝫ motꝰ vniꝰ par

Deꝑditiua. Acq̃sitiua.

In oĩ motu sunt due mutationes.

Motꝰ diuidit̃ ad diuisionẽ mobilis

tis nõ est motus alterius ꝑtis. g̃ motus diuidit ſm ꝑtes mobilis. Itẽ motus nõ excedit a mobili: nec excedit mobile. ergo motus diuidit ad diuisionẽ mobilis. si enĩ motus excederet mobile tũc motus esset sine subiecto. si aũt excederet a mobili tũc aliq̃ ꝑs mobilis esset sine motu. Alia rõ. Omne qđ mouet localr: prĩo ꝑtrãsit spaciũ minus se. deinde sibi equale: postea ꝑtransit spaciuꝫ maius se. sed indiuisibili nihil est minus neqꝫ maius. Uñ dicit Arest. sexto huius. Impartibile nõ contingit moueri nisi ꝑ accidens.

¶ Arguitur prĩo. Aĩa mouetur localiter vt expientia docet. qꝛ moto toto ꝯposito ẽt aĩa mouet: sed ista est indiuisibilis. Itẽ angeli mouent localiter vt fide credimus. sed angeli sũt indiuisibiles ẽt ſm mentez Arest. q̃ posuit ad singulas speras intelligẽtias coassistẽtes. Rñdet ꝙ nulluꝫ indiuisibile ꝑ se existẽs mouet localr. ⁊ sic lꝫ aĩa moueat tñ nõ nisi ꝑ accñs. s. ad motũ toti⁹ ꝯpositi. ĩmo nõ mouet ꝑ motũ sibi inherẽtẽ. h̃ vult autoꝛ sex ꝑncipioꝝ dicens. Aĩa nõ mutat ſm locũ scꝫ ꝑ se. neqꝫ ſꝫ aliquẽ alioꝝ motuũ: nisi fortasse ſm alterationẽ. s. ĩpropẽ dictã. Ad aliud rñdet ꝙ Arest. loq̃t in lũine nãli. sed aliud est ꝑ fidẽ dicere: aliud ꝑ rõnes nãles. vñ ꝓpositiões Aresto. de motu locali nõ ꝯueniũt angelis q̃ mouent localr. Sed diceres. Tñ motus est accñs quãtũ ⁊ diuisibile siue extensũ q̃uo ꝑt inherere rei indiuisibili scꝫ angelo. Rñdet ꝙ accidẽs quãtũ ⁊ successiuũ bñ põt inherere rei indiuisibili. sꝫ nõ accñs q̃ntũ ꝑmanẽs vt albedo vel frigiditas. Sũt tñ aliqui q̃ dixerũt motũ nõ inherere angelo sed loco per quem mouet. Alij qui ꝓprius accesserunt ꝙ motus inheret angelo ſm mutata esse siue mutationes indiuisibiles. Hanc tñ qõnem relinquo dominis theologis.

Diceres
Respondetur.

¶ Arguitur secũdo. Indiuisibile vt instãs in tꝑe gñat ⁊ incipit. ergo mouetur. ⁊ tenet consequentia a specie ad genus. Item anima creatur ergo mutatur. ⁊ tñ est indiuisibilis. Rñdet ꝙ instans in tempore incipit per mutationem indiuisibilem ⁊ ista proprie nõ est generatio: de qua tñ intelligit cõclusio prima. Ita ẽt creatio ꝓprie nõ est generatio.

¶ Arguitur tercio secũdũ ponentes pũcta ĩdiuisibilia in ꝯtinuis. pũcta vtiqꝫ mouent ⁊ nõ solũ localr sed ẽt alterant. quia al's daretur mã pũctualis que staret nuda in alteratione. ex quo in quolibet pũcto agẽtis ꝓducit pũctualis q̃litas in pũctualẽ mãm. Itẽ secũdo. accidẽtia sũt forme indiuisibiles ⁊ tñ gñant successiue ⁊ mouent localiter. Rñdet ad ꝑmũ ꝙ sic motus q̃ntus inheret ꝑtib⁹ q̃ntis ipsi⁹ ꝯtinui: ita mutata esse siue mutatiões indiuisibiles ex q̃b⁹ infinities sũptis fit motus correspõdet ipsis pũctis. Et dr̃ ꝙ pũctũ in ꝯtinuo ꝑ se nõ mouet sed solũ ꝑ accñs. Ad secũdũ rñdet q̃ꝫ accidẽtia dicunt forme indiuisibiles qꝛ nõ diuidunt in ꝑtes diuersaꝝ rõnum.

52 ¶ Hoc autem demonstrato: pꝫ omne quod mouetur prius necessario motum esse.

55 ¶ Nõ solũ aũt id qđ mutat nece est esse mutatũ: sꝫ etiã ipsũ mutatũ ꝑ⁹ mutet nece est. Omne nãqꝫ qđ ex quo// piã in q̃ppiã est mutatũ. in tꝑe est mutatũ.

56 ¶ Cũ igr̃ in tpe sit mutatũ: tempus aũt omne sit diuisibile: in dimidio sane mutatũ est: ⁊ in dimidij dimidio rursus: ⁊ sic semp. Quare antea mutabatur.

¶ Questio. VI.

Utrũ ante omne mutari sit mutatũ

esse ⁊ ecõtra. Nota ꝙ Arest. in capitulo tractatus secũdi oñdit qũo sit accipiẽdũ primũ in ipso motu. ⁊ duo facit p̃ncipal'r. Primũ. oẽ qđ mutat̃ qñ mutatũ est est in termino ad quẽ. Itẽ dicit: illud in quo aliq̃d prio mutatũ est est ĩdiuisibile. id est ista entitas in qua aliq̃d mutatũ est est indiuisibilis. qꝛ si esset diuisibilis diuidat̃ in duas ptes. vel g̃ in vtraqꝫ pte mutatũ est: ⁊ sic nõ ẽ mutatũ p̃mo. vel est mutatũ in vna pte: ⁊ sic nõ p̃mo mutatũ in toto. vel in neutra: ⁊ tũc nõ est mutatũ. Secũdũ qđ dicit. Nõ est dabile p̃mũ mutatũ eẽ imp̃fectũ. qꝛ vel illud esset diuisibile aut indiuisibile. Nõ secũdũ. qꝛ esset mẽsuratũ in instãti. vñ daret̃ tp̃s indiuisibile. ĩmo in isto instãti fieret motus vel q̃es Non primũ qꝛ tunc diuideret̃ in ptẽ priorẽ ⁊ posteriorẽ ⁊ in pte priori prius esset mutatũ. Ex hijs infert. Arest. suã cõclusionẽ p̃ncipalẽ in capitulo quarto eiusdem que est hec. Ante omne mutari est mutatũ esse: quam probat tribus rationibus que infra ponentur.

¶ Notãdũ prio ꝙ mutari est idez qđ moueri successiue. sed mutatũ esse est mutatio indiuisibilis. Est eni precise imaginandũ sicut in linea sũt pũcta terminantia actu ⁊ ɔtinuantia in potentia: ita ẽt in tpe sunt instantia terminantia ⁊ in motu sũt mutata esse q̃ videlꝫ ipsum motũ actual'r terminãt: corr̃ndentes directe p̃mo ⁊ vltimo instãti hore q̃ hora totalis mensurabat motũ factũ p totã horã. ergo sicut dictũ est de motu ꝙ nõ sit suus terminus ad quẽ nisi ĩproprie vel s̃m alios mãl'r: ita ẽt mutatũ esse formaliter ⁊ ꝓprie nõ est aliud q̃ꝫ mutatio indiuisibilis. ⁊ si illaꝝ essent infinite motũ cõstituerent ⁊ motus in istas diuidit̃ sicut tp̃s in instãtia ⁊ linea in puncta indiuisibilia. Et nõ est mutatũ esse ipsa res q̃ mutat̃ nisi improprie. Ideo placet h̃ loq̃ vt videt̃ voluisse Arest. de mutatis esse ꝓ ipsis mutationib⁹ indiuisibilib⁹. vt latius infra clarescet. Questio ergo tantũ querit. Utrũ ante oẽm motuꝫ sit alia mutatio indiuisibilis. ⁊ econtra. id est Utrũ ante omnẽ mutationẽ indiuisibilẽ sit motus ⁊ mutatio. Questio ergo habet duas ptes. Primam ꝓbat Arest. hic in textu. ⁊ ꝓ ista Nota ꝙ s̃m mentẽ Aresto. quelibet ps motus est motus. ⁊ in qualibet pte motus sunt infinite ptes: ĩmo in qualibet pte sunt infinita mutata esse. ⁊ per consequens s̃m Arest. nõ datur simpliciter prima vel vltima pars motus: ex quo quacũqꝫ assignata ipsa secundũ eũ est diuisibilis in infinitas ptes. Ideo sit hec cõclusio Arest.

Mutari
Mutatũ esse
Questio querit
Questio habet duos sensus

Conclusio ¶ Cõclusio prĩa. añ omnez motũ ptialez est ali⁹ mot⁹ siue alia mutatio. id est: omnẽ ptẽ motus precessit motus. Ista ɔclusio ꝓbat̃ autoritate Arest. in textu. Rõ prima Arest. Recipiat̃ aliqđ mobile qđ moueatur super aliq̃ magnitudine: illud pri⁹ ptrãñt vnã ptẽ magnitudinis q̃ꝫ aliã.

Hij ponunt momenta diuisibilia

Cum autem quelibet pars magnitudinis sit diuisibilis in partem priorem ⁊ posteriorem: ⁊ prior iterum in priorem ⁊ posteriorem. ⁊ sic consequenter: necesse est ꝙ ante omne mutari sit non solum mutatum esse sed etiam mutari. Etiam econtra ante omne mutatum esse est mutari ſm Aresto. Secunda ratio Si aliquod mobile mouetur in certo tempore: illud tempus diuiditur in partem priorem ⁊ posteriorem quarum quelibet sic diuiditur. ⁊ sic in infinitum ergo ante omne mutari est mutatum esse: ex quo motus ⁊ tempus sibi inuicem correspondẽt. Alia ratio potest sumi ex parte magnitudinis vel mobilis eodem modo sicut in prima ratione. Ideo infert Aresto. Primo ante omne mutari est mutatum esse. Secundo ante omne mutatum esse est mutari. Tertio ante omne mutari est mutari. id est: ante omnem motum partialez est alius motus: quacunqz enim parte motus assignata semper ipsam precessit alia pars que etiam est motus. Quarto ante omne mutatum esse est aliud mutatum esse quia quelibet pars motus diuiditur in infinita mutata esse. Unde non deuenitur ad aliquod mutatum esse quod non precessit aliud ita eodem modo post omne mutari partiale erit mutatum esse ⁊ econtra. Immo post omnem motum partialem erit alius motus. Unde infertur ista cõmunis ꝓpositio Aresto. Quicquid mouetur mouebitur ⁊ mouebatur. ⁊ hec est mens Aristotelis.

Illationes ꝙtuor.

1
2
3
4

¶ Pro secunda uero ꝯclusione Nota ꝙ secũdũ illos qui ponũt puncta indiuisibilia in linea ⁊ instantia in tempore: isti etiam necessario dñt ponere mutata esse indiuisibilia in motu presertim primum mutatũ esse ⁊ vltimũ mutatũ esse. iõ ſm illos daꝝ prima ⁊ vltima ps motus simplr siue affirmatiue. Prima enĩ ps motus affirmatiue dr ꝙ est ante quãlibet partem eiusdem motus vt primũ mutatũ esse. Ultima vero pars motus est que definit post quãlibet ptem motus vt vltimũ mutatũ esse Arest. aũt non concedit hoc modo dari primã ⁊ vltimã ptem motus. Exponendo aũt suplatiuũ prima et vltima negatiue: ista dicitur prima pars motus negatiue ante cuius inceptionẽ non daꝝ alia ps motus vt decima pars alicuius motus. Illa vero dicitur vltima pars motus negatiue post cuius definitionem nulla pars motus definit vt iterum decima pars motus versus finem: tam ſm Aresto. ꝙ secundum alios.

Prĩa pars motus Ultima.

Dñ ponũt ipsa indiuisibilia.

¶ Cõclusio secũda eoꝝ qui ponũt ĩdiuisibilia mutata esse in motu est talis. Datur mutari quod non pcessit mutatũ esse ⁊ daꝝ mutatũ esse qõ non pcessit mutari. Probaꝝ. tempus ⁊ motus consequunt se inuicem. vj. huius. sed sicut datur pmũ instans ⁊ vltimũ in tpe vt supra ꝓbatũ est: ita daꝝ primũ ⁊ vltimũ mutatũ esse in motu directe correspondens primo ⁊ vltimo instanti in tpe. vnde ante primũ mutatũ esse nõ est aliud neqz post vltimũ erit aliud. Sit ergo motus localis p totam horam ⁊ a sit primũ mutatum esse directe correspõdens primo instanti hore ⁊ b sit medietas motus c vo vltimũ mutatũ esse: tunc ante mediũ motũ scilicet a ⁊ b nõ pcessit neqz mutari neqz mutatũ esse ⁊ post aliaz medietatẽ scz b ⁊ c nõ erit alius motus neqz aliqõ mutatũ esse. Uñ nõ ante omne mutari est mutatũ esse: neqz ante omne

mutatum esse est mutari: neqꝫ ante omnem motū est motus: neqꝫ ante omne mutatum esse est aliud mutatū esse. Et licet ista sint contra mentem. Aresto. tñ ꝓcedunt ex ꝓncipio quod est contra Aresto. scz qꝫ ponunt puncta indiuisibilia. Et cum vtrūqꝫ sit opinio teneatur placitum.

¶ Arguit ꝑmo contra primā cōclusionem. Nō ante omnem motum est motus qꝫ motus celi est eternus. viii. phisi. sed ante eternū nihil est neqꝫ post ipm aliqd erit. Item ante motū lapidis deoꝛsuꝫ nō fuit aliꝰ motus: posito qꝫ lapis diu quieuisset in tecto. Rñdetur ad ꝓmū. Aresto. loquitur hic de motu finito ⁊ numerali: sꝫ motus celi solū est eternus in specie quia semper fuit motꝰ celi. Ad scōm dr qꝫ Aresto. non loquit de motu totali sed partiali. qꝫ quacunqꝫ parte motus assignata in aliquo motu totali ipsam ꝓcessit alia pars eiusdem motus totalis.

¶ Arguit secundo. Si ante omnem motum est alius motus ⁊ post omnem motū erit alius: tūc erit ꝓcessus in infinitū in motibus quod est cōtra Aresto. vij. huius. Immo motus erit eternus. Rñdet qꝫ Aresto. septimo phisicoꝝ intelligit de motibus totalibus vt ibidē videbit. hic vo de partibus ipsius motus vnius ⁊ totalis. nec erit eternus qꝫ eternum describit penes durationē in tpe ⁊ nō durationē in diuisione. vt manifestum est.

¶ Arguitur tertio. Si qcquid mouetur mouebitur ⁊ mouebatur vt ex cluſiōe ꝓma sequitur: tūc oē qđ qescit qescet ⁊ priꝰ qeuit. quia oppositorum est eadem ratio ⁊ lex. sed motus ⁊ quies opponunt. Respō detur qꝫ sic. quia quicquid quiescit prius quieuit ⁊ postea quiescet. ⁊ hoc probatur per durationem qđ diu scz res quieuit. que duratio est eodem mō diuisibilis sicut motus vt supra dictum est. Etiam sicut nihil mouetur in nunc ita
60 nihil quiescit in nunc. vj. huius. ergo est par ratio de motu ⁊ quiete.

¶ Cum aūt omne quod mouetur in tpe moueatur: in maioꝛeqꝫ maioꝛez magnitudinez trāseat: fieri ꝓfecto nō pōt. vt magnitudinez ifinito in tpe trāseat qcqꝫ finitaz: mō nō ꝑ ipsā eādez sp: nec per aliquā eius partem sed
62 per totā toto in tempoꝛe moueatur.

¶ Eādez sane rōne ꝓbabitur: fieri etiā nō posse vt finito ī tpe qcqꝫ aut ifinitā magnitudinez trāseat siue vni// foꝛmit siue diffoꝛmit moueatur: aut qete ifinita qescat:

¶ Questio. VII.

Vtrū in tempoꝛe finito possit pertransiri spaciū infinitū ⁊ in tempoꝛe infinito possit ptrāsiri spaciū finitū solū.

¶ Notandū ꝓmo qꝫ tēpus finitū est tēpus terminatū. s. qđ hz ꝓncipiū ⁊ finez vt dies annus. Tēpus vo ifinitū est qđ caret ꝓncipio ⁊ fine. ⁊ fm Aresto. dat.

Infinitum. qꝛ mūdus stetit ab eterno ⁊ durabit in eternū: sꝫ fidem nō dat̄: ēt modis iam dicendis. Uñ tēpus infinitū imaginat̄ Primo qđ caret pricipio ⁊ fine. Secūdo qđ caret pricipio hꝫ tñ finē. vt ſm Arest. tēpus qđ fuit ab eterno vsqꝫ in p̄sentē horā. Tertio qđ caret fine habet tñ principiū. vt ſm Arest. tēpus a pñti hora vsqꝫ in infinitū. Tēpus ergo dr̄ infinitū ſm durationē vel successionez. Per spaciū vero hic intelligitur illud sup quo mobile mouet̄ localiter vt via Spaciū finitū est qđ terminat̄ in sua magnitudine. Spacium autem infinitum est quod non terminatur in sua magnitudine. Et in ꝓposito illud debet imaginari ſm longitudinem tm̄ vel duas dimensiones. pōt tñ ēt imaginari ſm oēs dimensiones. Actualiter āt nullū illoꝝ est. iij. phisicorū. Uñ qđ est intelligenda cōditionaliter vt sit mens Arest. Utrū si eēt spaciū īfinitū vt linea infinita ſm longitudinē ipsa posset pertransiri vsqꝫ ad finem in tpe finito. Et vtrum in tempore infinito possit ptrāsiri spacium finitum solum.

Spaciū finitum. Infinitū

Questio itelligit.

¶ Notanduz scđo. ex quo arest. deducit suum propositum hic de motu regulari siue irregulari. ꝙ aliud est motus vniformis ⁊ regularis ⁊ aliud irregularis ⁊ difformis. qm̄ regularitas ⁊ irregularitas refertur quo ad tēpus sꝫ vniformitas ⁊ difformitas quo ad partes mobilis. Motus ḡ regularis dr̄ q̄ est eque velox vel tardus in q̄libꝫ pte tpis. vt motus celi est regularissimus. ij. celi. Uñ dicit Arest. ibidē. Motio celi est continua regularis ⁊ sempiterna. apud nos vero nullus reperitur motus regularis. Motꝰ aūt irregularis dr̄ q̄ vno tpe est velocior vel tardior q̄ꝫ alio tpe. ⁊ ille ē triplex naturalis qui ē velocior ī fine. Uiolentus q̄ est velocior in principio. ⁊ aīalis q̄ est velocior ī medio. Ille v̄o motꝰ dr̄ vniformis q̄ ē eque velox in oībus suis ptibus. vt motus lapidis deorsum p lineā rectā est vniformis nō āt regularis. motus vero celi est regularis sꝫ nō vniformis. Unde motus difformis est qui nō ē eque velox vel tardus in qualibet sua parte. vt motus celi. qꝛ partes circa polū tardius mouentur q̄ꝫ circa medium celi.

Regularitas. Dicūt. Uniformitas. Motꝰ regularis. Motus irregularis. Uniformis. Difformis. Differētia.

¶ Cōclusio. si esset spaciū infinitū ipsum non pōt pertransiri in tpe finito neqꝫ ī tpe īfinito pōt ptrāsiri spaciū finitū solū ip̄m non iterādo. Probatur p Arest. q̄ capl'o vltio tractatꝰ scđi in h̄ sexto istā ꝯclusionē tenet ⁊ ip̄aꝫ ꝓbat certis rōnibꝰ. Pria si eēt magnitudo infinita ipsa nō pōt ptrāsiri tpe finito: qꝛ accipiatur aliq̄ pars ipsiꝰ tpis īfiniti in illa ptrāsitur certa pars magnitudis. tūc iteꝝ accipiatur pars tpis eq̄lis p̄ori ⁊ sic ꝯseq̄nter ꝓcedendo donec totū tēpus est acceptū tūc deniqꝫ tota magnitudo nō ē ptrāsita qꝛ nō hꝫ finē neqꝫ terminū. Scđam partē ꝯclusionis sic ꝓbat. Ex quo ī maiori tpe ptrāsitur maior magnitudo si magnitudo finita ptrāsiret̄ ī tpe īfinito vel hoc eēt in motu regulari vel irregulari. Nō primū qꝛ in q̄libꝫ magnitudie finita sunt partes finite quaꝝ quelibꝫ nata est ptransiri ī tpe finito. Si ergo magnitudo sit finita ē necesse ꝙ totū tempus sibi correspōdens sit finituz. Neqꝫ in motu irregulari ex eadem causa. qm̄ tunc vna pars magnitudis pertransiretur in tempore maiori ⁊ alia ī minori. Unde arestoteles vltra predictas duas conclusiones ponit tres alias. Prima. mobile finitum non potest transire magnitudinem īfinitam in tempore finito. Secunda. mobile infinitum nō po

test ꝑtransire magnitudinē finitā tm̄ in tpe infinito. Tertia. mobile infinitum non pōt trāsire magnitudinē infinitam in tēpore finito. He ɔclusiones ꝓbantur rōnibus p̄dictis. Est tñ alia rō ad oēs illas ɔclusiones Tria sunt q̄ seinuicem ɔsequunt̄ quo ad finitatē ⁊ īfinitatē. sexto huius. s. tempus motus ⁊ spacium. si ergo vnū erit finitū seu infinitum ⁊ aliud erit tale.

Hec tria ɔsequuntur seinuicē.

¶ Arguitur p̄mo. celū est motū ab eterno secūdū ares. ⁊ ꝑ ɔseq̄ns ꝑ tēpus īfinitū. ⁊ in tali est ꝑtransita spaciū siue magnitudo finita. s. celū. R̄ndet̄ ꝙ idē spaciū infinities ē repetitū. ⁊ sic nō ē ɔ̄ cōclusionem.

¶ Arguitur secūdo. linea vni⁹ miliaris transeat̄ ꝑ aliqd̄ mobile tunc qꝛ in ipsa sunt infinite partes ex quo in quolibꝫ cōtinuo sunt infinite partes. q̄libꝫ pars transit̄ certo tēpore: sed cū partes infinite tēp⁹ erit infinitum. ⁊ tñ linea est finita vt est positum. ⁊ sic in tempore infinito pertransitur spaciū finitū solū. R̄ndet̄ ꝙ argumentum verum ꝓbaret si ī ɔtinuo eēnt infinite partes quante sed tales nō sunt. Indiuisibile āt nō pōt pertrāsiri.

¶ Sed diceres. an mot⁹ localis possit ī infinitū tardari vel velocitari. Renspondet̄ ꝙ īplicat motum localē in infinitū velocitari. ita ꝙ nō possit esse velocior. qꝛ si fieret in īstanti nō erit motus localis. Illud aūt esset velocissimum infinitū. sed in infinitū pōt tardari. Naturaliter autē datur motus qui ē velocissimus ⁊ infinite velocitatis vt motus celi per Arestotelem. viij. phisicorū ⁊. ij. celi.

75 ¶ Zeno vero praue rōcinatur. Dicit enim si sꝑ omne quiescit: aut mouetur cū est ī sibi eq̄li. id āt quod fertur est in sibi. equali spatio in ipso nūc sꝑ immobilem eam esse sagittam que fertur.

77 ¶ Quatuor āt zenonis de motu sunt rationes: que difficultatem soluentibus afferunt.

¶ Questio. VIII.

Vtrum possibile sit aliquid moueri

¶ Ista questio vltima huius sexti nō mouetur ex eo ꝙ esset dubia. qꝛ motuꝫ esse est principiū philosophie naturalis. j. phisicorū. similiter octauo ⁊ secūdo immo exꝑiētia est ꝙ mot⁹ localis est. Sed ꝟm ɔmentatorē octauo phisicoꝝ. Opinio q̄ cōtradicit sensui non est bona. ⁊ idem. v. phisicoꝝ. Dimittere sensuꝫ ⁊ sequi intellectum est signuꝫ diminuti intellectus. Philosophus ergo nālis presupponit motum tanq̄ꝫ euidentissimum. Sed mouetur super rōnibus zenonis qui vt ferunt aliqui negauit motum localem disputandi gratia ꝓpter quasdam rationes quas putabant difficulter solubiles Ideoq̄ꝫ arestoteles ipsum in tractatu tertio vsq̄ꝫ ad finem reprobat soluens suas rōnes vt in argumentis patebit. Sit ergo hec conclusio. Non solum possibile est aliquid moueri sed actualiter aliquid mouetur. patet ex iam dictis.

Motū esse dignitas ē ī philosophia naturali.

Questio mouetur.

Conclusio.

¶ Arguitur p̄ma rōne zenonis. Omne quod est ī eq̄li

loco quiescit ⁊ nō mouet sed oē qō mouet in quolibet nūc siue instanti ē in loco sibi equali: ergo nō mouet. Maioꝛ est nota. qꝛ illud qō mouet localiter debet mutare locū. Minoꝛ ēt pz qꝛ in nūc nihil mouet vel quiescit. sexto huius. Respondet aꝛest. qꝛ zeno ꝓsupponit tempus cōponi ex ipsis nūc indiuisibilibus: sed illud nō admittit Aꝛest. Etiā aliter rndet pp illos q̄ ponūt tēpus cōponi ex instantibus negādo maioꝛē. qꝛ res q̄ mouet est ꝛtinue in loco eq̄li ex quo est in loco. sed ois locus est eq̄lis suo locato. iiij. phisicoꝝ. Sz ita eēt vā illud quod in quolibet instanti est in eodem loco nō mouet. s. p se. ⁊ tunc minoꝛ est falsa. ⁊ sic locus equalis equiuocatur.

¶Arguitur secūda rōne zenonis. Omne quod mouetur ꝓius pertrāsit medietatē spacij q̄z totū spaciū. ergo necesse est ipsuꝫ ꝓius attingere mediū q̄ finē mediū aūt est infinitū. sed infinitū non potest pertransiri. Rndetur qꝛ medium est solū infinitū in potentia: sed infinitū in actu nō pōt pertransiri. Et dicit Aꝛest. qꝛ hec ratio sit soluta ꝓius.

¶Arguitur alia ratione zenonis achileia. si aliquid moueꝛet tūc velocissimū nō posset attingere tardius motū. Pꝛobat. ponaꝫ sub eodem spacio equus ⁊ musca ⁊ incipiat musca moueri a medio. equus aūt a ꝓncipio. tūc anteq̄z equus moueat ad aliquā distantiā: musca ēt est mota ad aliqualē. ⁊ sic cōsequenter vsq̄z in infinitū. vñ equus nō ꝓcurret muscā. Rndet Aꝛest. qꝛ tandem equus ꝓcurret. Sed cōmentatoꝛ auuerrois ipsum reꝓhendit dicens. quelibet vetula sic potuit soluisse. Et rndetur qꝛ tandē spaciū abbꝛeuiabitur. Ratio autem zenonis esset vera si equus ⁊ musca moueꝛētur eque velociter vel tarde.

¶Arguit alia ratione eiusdez. si aliquid moueꝛet tūc vnum mobile in eodē tēpoꝛe adequato pertransiret duo spacia quoꝝ vnū in duplo est maꝰ alio. Pꝛobat ⁊ ponat mobile a. ⁊ spaciū b ⁊ aliud spaciū c minus q̄z spaciū b ⁊ a ⁊ b moueat contra se inuicē vnū sub alio spaciū vero c q̄ escat: tunc mobile a transiuit spaciū b qō in duplo est maius spacio c. Rndet Aꝛest. qꝛ in equali tꝛe ꝓtransitur magnitudo equalis ⁊ alia maioꝛ. ⁊ nō est inconueniens sicut pōnit argumentum. ex quo spaciuꝫ b etiaꝫ mouetur. Secus esset si ambo spacia quiescerēt. qꝛ tūc vnū mobile nō pōt transire vno tꝛe spacia duo quoꝝ vnū est in duplo maius alio. Illud vero non fit in casu posito.

¶Arguitur alia ratione zenonis. si aliquid mouetur inter cōtradictoꝛia. s. de esse ad nō esse vel econtra. vel illud mobile est in termino a quo ⁊ sic nō mouet. vel in termino ad quem ⁊ iterū non mouet: neq̄z in medio qꝛ inter contradictoꝛia nullū datur mediū. Rndet Aꝛest. illud qō mouetur inter cōtradictoꝛia partim est in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem. ex sexto huius. Et dr cōsequēter qꝛ esse incompletum ⁊ non esse completum non contradicūt. Et hoc modo inter esse ⁊ non esse vel econtra est motus. alias vero non. Alie rōnes due sunt faciles ⁊ habent in textu.

¶Finit liber sextus phisicoꝝ.
¶Sequitur liber septimus.

Omne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri. Siquidez in seipso non hz ꝑncipium motꝰ manifestū est ꝙ ab altero ꝛc. ¶ Iste ē liber septimꝰ phisicoꝝ arestotelis in quo Ares. determiat de cōparatione motuum ad primū motorē ꝛ iter se. Uñ totꝰ liber duos ꝯtinet tractatus. In ꝑmo oñdit ꝙ nō sit ꝓcessus in infinitū ī mouentibꝰ ꝛ motibꝰ. In scdo agit de cōpatōe motuū iter se. Ad ꝓbādā ꝑmā ꝯclusionē ꝑmittit ꝑmo ꝛ ꝓbat ꝙ oē illō qd̄ mouet̄ mouet̄ ab alio ꝛ ponentur sue rōnes in ꝑmis duabꝰ qōnibus. Ideo queritur primo.

¶ Omne qd̄ mouetur ab aliquo moueatur necesse est Si igitur ī se nō habeat ꝑncipiū motus: ab alio pz ipsū moueri si in se habeat accipiatur ipsum. A. B. ꝛc.

¶ Questio I

Utrū omne quod mouetur mouea tur ab alio. ¶ Pro quo notandum primo ꝟm Aresto. a ꝑricipio quinti phisicorū ꝙ moueri ꝑ accñs est moueri ad motū alteriꝰ qd̄ nō est sua pars vel accidens sibi inherens. vt albedo in homine mouet̄ per accidens ad motū hoīs Itē sedens in equo mouet̄ ad motū eius. Itē lapis qui mouet̄ deorsum non mouet̄ ꝑ accidens sed ꝑ se. qꝛ lz moueatur ad motū grauitatis tñ grauitas est accidens sibi inherens. Illud āt mouetur ꝑ se qd̄ nō mouetur ad motū alteriꝰ impertinentis: vt graue mouetur per se deorsum. Moueri per se ꝛ primo est rem moueri ꝟm se ꝛ quodlibet sui. ita ꝙ mobile est totale mouens ꝛ motuz. ꝛ actu ꝟm aliquos in rebus cōpositis nullum datur. qm̄ oē qd̄ mouet̄ mouet̄ ab alio. s. influentia ꝛ ꝑma ītelligētia. In rebus enī ꝯpositis ꝯsiderat̄ res mouens. s. forma q̄ ꝑ se mouet lz ēt moueat̄ ꝑ accidēs ad motū totiꝰ. Et ēt ꝯsideratur res mota solū s. mā prima. Si ergo aliq̄ res deberet eē ꝑ se mouēs ꝛ mota esset necesse ꝙ q̄libz ꝑs moueret quālibz partē ꝛ cū hoc ipsuz totū. ꝛ ꝙ totū moueat quālibet ꝑtē. Iō volūt aliq̄ ꝙ Arest. h̄ posuit suū dictū sup̄ īpossibili Sed tñ est dicēdū ꝙ forma substātialis ꝑ se mouet totū ꝯpositū ꝛ etiaz mouetur per accidens ad motum totius. Unde totum compositum aliquo mō dicitur moueri ꝑ se ꝛ ꝑmo qꝛ ꝟz se ꝛ quodlibet sui mouet̄. ꝛ idē ē mobile ꝛ mouens. s. forma Uel dr̄ ꝟm cōmentatorē ꝙ Arestoteles loquitur ꝯditionaliter. .s. si aliqua pars alicuius rei quiescit: talis res non mouet̄ ꝑ se primo. Sz moueri per se ꝛ nō primo est moueri ꝟm se ꝛ quodlibz sui. ita ꝙ nō sit cā totalis sui motus. Uel sic ꝟm Arestotelē quinto huius. Est qñ res mouetur rōne sue partis. vel pars mouetur ad motū totius. vt qñ hō mouetur ab aīa q̄ mouetur ab appetibili. Illud āt mouetur a se quod mouetur a principio intrinseco: vt graue mouetur a se deorsum. similiter leue sursum.

Moueri ꝑ accñs

Nota.

Moueri per se.

Moueri per se ꝛ primo.

Moueri ꝑ se non primo.

Moueri a se.

¶ Cōclusio. Omne qd̄ mouet̄ mouet̄ ab alio qd̄ ñ est ipm̄ mobile. id ē. nihil mouet̄ a seipso per se prīo. Probatur autoritate allegata. Et idem vult octauo phisiorum. Et ratione Arestotelis in textu tali. Omne

quod mouetur mouetur nāl'r aut violenter. Si violenter tūc manifestū est ꝙ mouetur ab alio. s. a principio extrinseco. Si vero nāliter tunc mouetur a sua forma substantiali que est principiū motus. ij. phisi. Sed forma substantialis distinguitur a toto: cū sit pars eius. Uñ est mens cōclusionis ꝙ nihil ꝑ se mouet seipsum vt etiam dicit commētator. ix. methaphisice. ita ꝙ sit sensus: nihil mouetur a seipso per se ⁊ primo.

¶ Arguitur prīo. aīalia mouent̄ ex se. viij. phisi. ergo nō ab alio. Itē ꝑm ꝯmētatorē. iij. celi. Lapis mouet se deorsū inquātū grauis ⁊ mouet̄ inquātū est in potētia deorsum. ⁊ ꝑ ꝯñs mouetur ꝑ se ⁊ nō ab alio. Rñdet̄ ꝙ aīalia mouent̄ ex se qꝛ nō indigent alio mouente extrinseco ad eoꝝ motū initiandū. mouent̄ tñ a sua forma. Uñ ex se ⁊ ab alio nō opponūt̄ sicut neqꝫ ꝑ se ⁊ ab alio. qm̄ lapis ꝑ se mouet̄ deorsum ⁊ mouetur ab alio. s. forma substantiali ⁊ grauitate. ⁊ lꝫ forma substantialis lapidis ēt moueat̄ deorsum ⁊ nō ab alio: tñ nō mouet̄ per se. sed per accidens.

¶ Arguitur secūdo. Hō mouetur voluntarie de vno loco ad aliū ēt ꝑ se prīo vt hō currēs ⁊ tñ nō mouet̄ ab alio: īmo eius aīa ꝑ se ⁊ cū intentione mouet̄ de vno loco in aliū ⁊ seipsam mouet. Itē Arest. a p̄ncipio. v. phisi. exēplificat de illo qđ mouet̄ ꝑ se prīo dicēs. Aliud v̄o ꝑ seip̄m p̄mū vt medicus q̄dē sanat. Rñdet̄ ꝙ aīa hoīs nō mouet̄ ꝑ se sed ꝑ accidens qꝛ ad motū totius ꝯpositi. ⁊ sic ꝑ se nō valet tantū sicut ex intentōe. Ad aliđ dr̄ ꝙ Arest. hic loq̄t̄ de motu locali: sed in. v. phi. exēplificat de motu alteratōis.

¶ Arguitur tertio. aīa in ītelligendo actuat seipsaꝫ vñ per se seipsam mouet ⁊ cuꝫ sit indiuisibilis mouetur per se primo. vt patet ex supra dictis. quia est mouens per se ⁊ per se motum ⁊ tamen a nullo alio mouetur. Ita eodem modo voluntas mouet seipsam. Respondetur breuiter ꝙ omne quod mouetur localiter ⁊ per se necessario mouetur ab alio: ita ꝙ nihil mouet seipsum de loco ad locum per se. ⁊ hec est mens Arest. Quoniam omnia que mouentur localiter si sunt inferiora mouentur per influentiam ⁊ motum celi. celum autem mouetur a sua intelligentia que vltra est immobilis. Nunc ergo ad argumentū dicit̄ ꝙ aīa non mouet seipsam localiter per se sꝫ dicitur se mouere metaphorice. Ut aūt propositio ⁊ cōclusio Arest. fiat clarior Consequenter ⁊ secundo queritur.

2 ¶ Deinde quod a seipso mouetur: id nūq̄ꝫ ex eo moueri desinet: qꝛ aliq̄d aliđ stetit moueriqꝫ cessauit. Igr̄ si quid ex eo moueri desinit qꝛ quippiaꝫ aliud stetit: id ab alio moueatur necesse est. Hoc enī patefacto: omne quod mouetur ab aliquo moueatur necesse est.

¶ Questio II

Utrū probatio qua Aresto. probat omne quod mouetur moueri ab alio: ꝯcludat ⁊ sit sufficiēs. Notādū prīo ꝙ demōstratio siue ꝓbatio Arest. q̄ ꝓbat suā ꝯclusionē: est illa. Nihil qđ quie-

scit ad quietē alterius mouet a se p se ⁊ p̄mo. sed oē qd̄ mouet ab intrinseco quiescit ad quietem alterius. ergo nihil qd̄ mouet ab intrinseco mouet a se p se. ⁊ primo. ⁊ p ɔn̄s oē qd̄ mouet mouet ab alio. Anteq̄ tñ ista demonstratio intelligat supponunt duo. Primū. Oē qd̄ mouet est diuisibile: qm̄ nullū indiuisibile mouet. vi. phisicoꝝ. ⁊ hoc ꝟm mentem Ares. vt supra illud ꝓbatum est in sexto. Scd̄m qd̄ supponit. Oē illud qd̄ quiescit ad quietez alterius non mouet per se ⁊ primo. Probatur. qꝛ illud cōuenit alicui primo ⁊ per se quod sibi conuenit ꝟm se ⁊ quodlibet sui. si ergo vna pars quiesceret totum nō pōt moueri per se ⁊ primo: cum moueri per se ⁊ primo sit moueri ꝟm se ⁊ quodlibet sui. Jō sequitur ꝙ quiescente ꝑte necessario totū quiescit. id est nō mouet per se ⁊ p̄mo. Et sic quiescere hic capit stricte ꝓut opponit moueri p se ⁊ primo. Illis suppositis sic intelligat demōstratio. Illud qd̄ quiescit ad quietem alterius. s. sue ꝑtis nō pōt moueri per se ⁊ primo p scd̄am suppositiōez. ex quo non mouetur ꝟm se ⁊ quodlibet sui. Et oē qd̄ mouet hꝫ ꝑtes ex p̄ma suppositione. Sed oē mobile necessario quiescit vna eius ꝑtium q̄escente. ergo nullū mobile mouet a se ⁊ p se p̄mo. ergo vltimo oē qd̄ mouet: mouet ab alio qd̄ a tali mobili distinguit. ⁊ sic tota difficultas est in illa ꝓpositione. quiescente parte quiescit totum id ē totū non mouet p se ⁊ p̄mo si vna eius ꝑs quiescit Hec ergo probatio lꝫ non sit syllogismus vel demonstratio pōt tñ sic reduci ad demonstrationem. Nullū ens qd̄ mouet p se ⁊ primo quiescit si sua ꝑs q̄esceret. sꝫ oē qd̄ mouet quiescit si sua ꝑs quiescit ergo nullum ens qd̄ mouet: mouet p se ⁊ p̄mo. Et ista est ꝟm cōmētatorem demōstratio qꝛ est. qꝛ ꝓcedit ab effectu ad causam. Motus enizest effectus illius a quo ꝓcedit. siue a quo mobile mouetur. sed illud qd̄ mouet est mediuꝫ huius demōstratiōis. Quidā alius tamen voluit ꝙ esset demonstratio propter quid. qꝛ quies ꝑtium est cā quietis totius. ⁊ respectu huius ēt potest esse demonstratio propter quid.

Suppositiones.

Prima.

Secunda.

Intellectus demōstrationis

Probatio reducit ad syllogismū.

¶ Rñdetur ad qōnem ꝓbatio Aresto. ad intellectum prius dictum concludit ⁊ est sufficiens ꝓbat autoritate Aresto. hic in textu q̄ eam tanq̄ probatiuam ⁊ sufficientem posuit. Et ratione per cōditiones ⁊ diffinitionem bone demonstrationis seu probationis.

¶ Arguitur prīo. ꝓbatio Arest. non cōcludit. qꝛ in ea ponit. illud qd̄ mouet quiescit ad quietem sue ꝑtis sed illud est falsum. quia celum mouetur ⁊ tamen non quiescit neqꝫ ēt sua pars qꝛ non est timendū ꝙ celum stet. Respondetur ꝙ Arest. loquitur cōditionaliter hoc mō illud quod mouet q̄esceret si sua ꝑs q̄esceret. sꝫ ꝑs celi nō q̄escit igit neqꝫ totū celū q̄escit.

¶ Arguitur secūdo: minor est falsa. qꝛ si hō esset affixꝰ solo digito ⁊ alias totū corpus moueret: tūc ꝟm Arest. ille hō nō moueret qm̄ quiescente ꝑte q̄escit totū. sꝫ hoc est falsuꝫ. qꝛ motus est in maiori ꝑte mobilis sed a maiori dꝫ fieri denoiatio. vi. huius. Rñdet ꝙ iste hō diceret moueri sic probat argumētum. Non aūt diceretur moueri per se ⁊ primo cum nō mouetur ꝟm omnes suas partes. ⁊ hoc voluit ipsa minor vt latius supra.

¶ Arguitur tertio. indiuisibile vt angelus mouetur localiter p se ⁊ p̄mo. qꝛ nō ab alio. ergo non oē qd̄ mouet mouet ab alio. Q̄ āt

moueat ꝑ se ꝑmo ꝓbat ꝑ diffinitōez eius qđ mouet ꝑ se ⁊ primo. Rñdet ꝯce dendo totū argumētū ſm fidē. ſz ſz viā arestotelicā ⁊ nālē ſup quā dant ꝓba tiōes ⁊ ꝯcluſiōes arestotelis negat ꝙ aliqđ indiuiſibile moueat ſucceſſiue ēt q̄cūq; ſpē motus. Et illud voluit ꝑma ſuppoſitio ꝙ nullū indiuiſibile mouet

3 ¶ Cuz aūt omne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt: ⁊ id quod ī loco mouetur ab alio moueatur ⁊ id igitur quod mouet ab alio moueat neceſſe eſt: cuz moueatur: ⁊ ipſum. ⁊ hoc ab alio rurſus. At nō infinitū hoc proficiſcitur: ſed ſtabit tandem alicubi: atq; erit ꝙꝓ piam quod primo cauſa erit vt omnia moueantur.

¶ Queſtio. III

Vtrum in mouentibus et motis ſit

Suppoſitio. Prima. Secunda. Concluſio philoſophi.

ꝓceſſus in infinitū. ¶ Areſt. in cap. ij. primi tractatus principaliter ꝓbat ꝙ đ/ ueniendū ſit ad primū motū ⁊ motorē īmobilē. Et ſupponit ꝑmo ꝙ mouens ⁊ motū ſint ſimul. Scđo ꝙ motus vniuſcuiuſq; mobilis eſt finitus. poſtea in fert talez concluſionē. Neceſſe eſt eē aliqđ primū mouēs ⁊ motū ꝑmū ex quo in mouētibus ⁊ motis nō eſt ꝓceſſus in infinitum. qꝛ ſi ſic ſequeret ꝙ in tꝑe finito eēt motus infinitus. qđ eſt falſum ⁊ improbatum ſexto huius. Oīa enī illa mouētia ⁊ mota eſſent infinita ⁊ mouerēt tꝑe finito. ergo in tꝑe finito mo tus fieret infinitus. ⁊ hec eſt rō Areſt. Ex quo ergo prius concluſum eſt. omne quod mouetur moueri ab alio. ⁊ ſi illud mouetur mouetur iterum ab alio et ſic conſequenter. Unde querit qđ an ſic ꝓcedat in infinitum vel deueniat ad aliquod mouens īmobile. Et in ꝓpoſito Areſt. vult ꝙ in mouētibus ⁊ motis corporeis non ſit ꝓceſſus in infinitum. In ſecundo vero metha. vniuerſaliter probat ꝙ in nullo genere cauſe ſit proceſſus in infinitum.

Queſtio querit

¶ Notādū primo. Ex quo mouens eſt cā efficiens et motus eius effectus ꝙ agēs cā ſiue mouēs eſt duplex. Aliq̄ enī cāe efficientes ſunt ſubordinate. ſ. quaꝝ poſterior đpēdet a priori vel in ſua actōe vel in ſuo eſſe. Et ille ſūt duplices. ſ. eſſentialiter ſubordinate quaꝝ poſterior nō pōt age re vel cauſare effectum niſi prior agat. vt cā prima eſt deus ⁊ ſibi ſubordinat intelligētia ſcđa. huic aūt ſubordinat aſtrum vel celū. Deinde influentia vl'is vt lux ⁊ lumen vel qualitas ꝑma. vel ſpecialis. ⁊ huic ꝯſiter ſubordinant alie cāe inferiores. ſm mētē enī areſtotelis cā ſupior nō pōt agere ſine inferiorib⁹ ſubordinatis neq; a fortiori ecōtra. ſecus vero fide credimus. Uñ ꝙ aliq̄ cāe ſint inuicem ſubordinate eſſentialiter requirit. Primo ꝙ ſubordinās ſiue pri or ſit perfectior q̄ꝫ ſubordinata ſiue poſterior. ⁊ hoc in genere cauſe. vt celū eſt ꝑfectius in cauſando q̄ꝫ hō. nō aūt ſimplr. Scđo ꝙ ſubordinans ſit cā ſubordi nate. Tertio ꝙ ſubordinata non poſſit agere niſi ſubordinans agat. Alie vero cauſe ſubordinantur accidentaliter. ſ. vbi poſterior poteſt agere ſine actiōe ꝑo ris ⁊ econtra. nō tñ pōt eē vel fieri ſine priori. vt filius ſubordinat patri ⁊ pr̄ auo. auus adauo. ⁊ ſic ſm Areſto. vſq; in infinitum. Cauſe vero nō ſubordi/

Cāe ſubordinate. Eſſentialiter.

Requiritur vt cāe ſint eēntialiter ſub ordinate.

Accidentaliter. Cauſe non ſubor/ dinate.

1 2 3

nate sunt quaruz vna non dirigitur in agendo ab alia neqz ab ea in esse depē-
det vt homo asinus forma substantialis ignis ꝛc̄.

¶ Cōclusio ad mentez Ares. In mouentib⁹ ꝛ mobili
bus totalibus essentialiter subordinatis nō ꝓcedit̄ in infinitū sz dat̄ status in
primo motore. Probat̄ auto. Arest. q̄ h̄ in isto septimo ꝓbat cū dicit. Nō ī in
finitum abibit sed stabit alicubi ꝛ erit aliq̄d qd̄ erit cā motus ꝛc̄. Idē vult in
ij. metha. In causis efficientibus nō est processus in infinitum. sed oē mouēs
est causa efficiens. Ratio vero Aresto. quam hic in hoc septimo posuit supra
posita est circa principium huius questionis.

¶ Arguitur prīo. Rō Arest. non ꝯcludit qm̄ supponit
falsum ꝛ impossibile. s. ꝙ infiniti mot⁹ totales possint simul cōtinuari. ꝓcedit
enim sic. si infinita essent mouentia ꝛ mobilia ēt infiniti erūt motus. ꝛ ꝑ ꝯñs
erit vnus motus infinitus in vno tempore finito. Iō aūt Arest. supponit im-
possibile aut eius ratio nihil ꝓbat quoꝝ vtrūqz est incōueniēs. Primū enim
ſm eum est impossibile ꝛ improbat̄. v. phisicoꝝ. qm̄ oīs motus est de ꝯrio in
ꝯrium. sed ꝯria nō cōtinuant̄. Itez motus nō est motus. v. phisicoꝝ qd̄ fieret
si hoc primū supponit̄. Scd̄m ēt esset incōueniēs qꝛ frustra adduxisset hāc rō
nem. Rñdet̄ breuiter lz multi lōgis disputent verbis de ista rōne Arest. ꝛ que
runt. An Aresto. semper in suis rōnib⁹ vtat̄ potentia nāli. Si enim vtit̄ tunc
rōnes sue nō ꝯcludūt. Et dr̄ conclusiue. Siue fuerit vicio translatoris siue Are
sto. ꝑ se posuerit. Qꝛ vsus fuerit lz ī paucis rōnib⁹ potētia nō nāli. Dicit. n. iiij.
phisico. ꝙ possibile sit mediū rarefieri in infinitū. Itē ibidē impugnās diffini-
tionē vacui. Vacuū est in quo nō est corpus graue vel leue: dicit. Si eēt corp⁹
sonoꝝ qd̄ non eēt leue vel graue illud ſm hāc diffinitionem esset vacuū. cuz
impossibile sit corpus sonorosum esse sine leuitate ꝛ grauitate saltem nāliter
sicut etiam medium vt aer nō pōt naturaliter rarefieri in infinitum. Ad ratio
nē aūt Arest. quā in hoc septimo adducit dicit̄ ꝙ ipsa nō cōcludit probatiue
sz solū ꝑsuasiue qm̄ supponit impossibile. vt ꝓbauit argumētū lz snīa Aresto.
sit rōne ꝛ veritati cōformis. Vñ sola auto. firmat̄ ꝙ in mouētibus nō sit ꝓces
sus in infinitū. qm̄ aliquis semꝑ euaderet dicēs ꝙ in mouētib⁹ ꝛ motis esset
circulatio. Itē ꝙ idem moueret seip̄m. ꝛ sic multa ꝑsuasiue ꝓbant̄ ab Aresto.

¶ Arguitur secūdo. secūdū mentez Arest. mūdus ste-
tit ab eterno ꝛ stabit ī eternū. viij. phisi. ꝛ sic nō deueniet̄ ad p̄mū p̄rez neqz vl
timū filiū. sz pr̄ ē cā efficiēs filij ꝛ ꝑ ꝯñs in cāis efficiētib⁹ ē ꝓcessus in īfinitū
Vñ ēt dicit Arest. ij. de gene. Gñatōes sunt ꝑpetue qm̄ gñatio vnius est corru
ptio alterius. ꝛ ecōtra. j. de gene. Rñdet̄ ꝙ pr̄ auus adauus ꝛ sic in infinitū nō
sūt cāe eēntialiter subordinate vt supra patuit. neqz cāe mouētes qm̄ nō sunt
sil̄. Et cōsequenter dicitur ꝙ generationes sūt ꝑpetue in specie. qꝛ sp̄ ē gñatio.

¶ Arguitur tertio. in motu celi sunt infinite ꝑtes quaꝝ
quelibet mouet̄ ꝛ mouet hec inferiora. ergo in mouētib⁹ ꝛ motis est ꝓcessus
in infinitū. Itē caliditas ignis est diuisibilis in infinitos gradus quoꝝ q̄libet
agit ꝛ aliq̄d cāt. ergo in cāis efficiētib⁹ ē ꝓcessus in īfinitū. Rñdetur ꝙ mens
Ares. ē. Ex quo oē qd̄ mouet̄: mouetur ab alio. ī illis motis ꝛ mouentib⁹ non

est ꝓcessus in infinitū. ⁊ sic intelligit de mouētibus ⁊ motis actu sepatis siue totalibus. sz ptes celi nō sunt hmōi neqz ēt subordinant sibiinuicē essentialr.

9 ¶ Id aūt qō primū mouet nō vt id gratia cuius cetera sunt vel fiūt: sed vt id vnde est ꝑncipiū motus: simul cū eo est qō mouet. Atqz simul dico: qz nihil est inter ipsa hoc enī oīb⁹ mouentib⁹ cōiter cōpetit ⁊ subeūtib⁹ motū.

10 ¶ Que cuz ita sint. Patet esse simul id quod mouetur ⁊ id quod mouet: ⁊ nihil inter ipsa medium esse.

¶ Questio. IIII

Vtruz omne mouēs sit simul cū illo

qō mouet. ¶ Pro cuius introductione nota q̄ Aresto. ex quo in capitulo. ij. supposuit oē mouens ⁊ motum esse simul. in capitulo tertio istam suppositionem deducit ⁊ probat inductiue non solum de motu locali sed etiaz de motu alterationis ⁊ fm quantitatem vt latius infra.

¶ Notādū prīo. q̄ mouens in ꝓposito est mouens in genere cāe efficientis. ⁊ sic lz finis ēt moueat scz oēs cās. ij. phisicoꝝ. tñ solum mouet methaphorice ⁊ nō vt efficiēs. Est aūt mouēs duplex. qz aliqō est ꝑmum vltimū siue immediatū. s. qō est īmediate cuz mobili ꝑ indistātiā vt manus mouens baculū. Aliud est mouens mediatū scz qō mediante alio mouet aliquod mobile vt mouens lapidē mediāte baculo. Eodē mō mobile est duplex. Primum siue immediatū qō īmediate est cum mouēte. Mobile mediatum est qō nō īmediate attingit ꝑ aliqō mobile. Et sic simul dicit simultatem indistantie. scz inter que nō mediat corpus grossum. Uñ nō dicit simultatem loci. qz impossibile est duo corpora esse simul in eodē loco. iiij. phisicoꝝ. Mouens ergo aliud potest esse vel per virtutem specialem vt intelligentia cū sua spera. ⁊ luna cum mari qñ ipsum fluere ⁊ refluere facit. Uel per contactum vt mouentia apud nos frequenter sunt cum suis motis vel mobilibus.

Mouens in ꝓposito duplex
Immediatum
Mediatum.
Mobile duplex.
Immediatum
Mediatum
Mouens cū motu virtualiter
Per contactum

¶ Notādū secūdo antea q̄ cōclusio inferat q̄ Aresto. ꝓbat suam conclusionē inductiue de oīb⁹ spēbus motus. Et ꝑ illo supponit q̄ tres sint spēs motus. s. fm locū vt motus localis. fm q̄litatem vt alteratio. ⁊ fm quātitatem vt augmētatio diminutio. Et ꝓmo de motu locali qñ oē qō mouet localiter aut hz intra se ꝑncipiū. id ē mouet motu naturali. ⁊ sic certū est q̄ mouens simul est cum suo moto. Uel hz extra se ꝑncipium. i. mouetur violenter. ⁊ tūc similiter mouēs est cū suo moto vt ꝑz inductiue. Et ad illud ꝑ bandū ponit quattuor spēs motus violenti. ⁊ sunt pulsio tractio vectio ⁊ vertigo. Pulsio est motus localis in quo mouens pellit mobile a se vel ad se. et hz duas spēs. Prima dicitur expulsio ⁊ est quando mouens deficit ⁊ separat ab eo quod expellit. vt qñ lapis ꝓicit. Scōa spēs dī impulsio. s. qñ pellens nō deficit siue sepat ab eo qō impellit. vt continue trudendo lapidē a se. vel quando manus impelleret lapidem ad se. Tractio est qñ trahens nō sepat ab

Tres spēs motus

Quattuor spēs motus violenti.
Pulsio.
Prima.
Secunda

Tractio

eo qd̄ trahit siue trahat ad se vel a se. vt si aliquis traheret nauē cū fune. Et hz sub se duas spēs. Prima dicit̄ spatesis ⁊ est qñ gladio aliq̄d scidit̄ ⁊ cū h̄ gladius trahit̄. Scd̄a spēs dr̄ expiratio. s. qñ aliq̄s attrahit anhelitum vt expuere possit. Uertigo cōponit̄ ex pulsu ⁊ tractu. Est eniz mot⁹ in quo mobile ex vna pte trahit̄ ⁊ ex alia pellit̄. Uectio cōponit̄ ex tribus motib⁹. s. pulsiōe tractōe ⁊ vertigine. Illud enim qd̄ vehit̄ mouet̄ ad motū vehētis. sz vehiculū pellit̄ ⁊ cū hoc trahit̄. In hijs g̃ oīb⁹ motibus violētis mouēs ē simul cū suo moto. De alteratōe ēt pz inductiue. qr̄ calefaciēs est cū calefactibili ⁊ sic d̄ alijs. silr̄ in alteratōe spūali alterās ⁊ alteratū sunt simul vt visibile alterat aerē qui ꝯñter alterat visum. Similr̄ augmētās ē cū augmētato ⁊ diminuēs cum diminuto.

Prima. Secunda Uertigo. Uectio.

¶ Conclusio. Omne quod effectiue aliud mouet est

simul cū eo ꝑ cōtactū vel virtutē spālē q̄ ē suū instr̄m. Probat̄ auto. Arest. q̄ istam cōclusionē ꝓbat. Uñ dicit. Manifestū est igit̄ ꝙ mouētis vltimi ⁊ moti primi nullū est mediū. Et dicit ibi cōmētator. Motorē ꝓpinquū ⁊ motum eē sil̄ est necessariū ad p̄cedētē qōnē. s. ꝙ sit deuenire ad aliqd̄ mouēs immobile. Rōne ꝓbat̄ Aresto. in. ij. notabili posita. Immo inductiue ⁊ per experientiam probatur ⁊ per se notum est. Omne qd̄ aliud mouet necessario eē simul cum ipso. Ideo presens conclusio est p̄ncipium suppositum in naturali ph̄ia.

¶ Ultimo loco argumentoꝝ ponentur q̄dam dubia.

1 Primū magnes attrahit ferrū sursuz ⁊ tñ nō est cū ip̄o. Scd̄m sol mouet herbā q̄ dr̄ elitropia siue solsequiū s̄m motū suū ⁊ tñ nō est cū ea herba. Tertium est quidā piscis in mari noīe torpedo q̄ vt referūt qñ dep̄hendit̄ facit tremere manus piscatoꝝ. Rñdet̄ ad illa tria ꝙ hoc fiat spāli ⁊ occulta virtute ipsaruz rerum q̄ nos latet. qm̄ q̄ditates rerum latent nos. vij. metha. sz iste ꝓprietates fluunt imediate a forma. Uñ qñ lapis magnes actuat̄ ⁊ fricat̄ in pāno veloci⁹ attrahit. si aūt inungat̄ ~~oleo~~ cessat attrahere ferrū s̄m cōmētatorē. qm̄ eius virtus impedit̄ multiplicari. Attrahit aūt ferrū ⁊ nō lignū vel aerē. qr̄ oē agens agit in subiecto p̄disposito. ferrū enim nature magnetis ꝯuenit. Ita ēt dicat̄ de alijs duobus. Quartū. qūo sol attrahit vaporē sursuz cuz sit aqueus ⁊ grauis ⁊ sol nō sit cū eo. Rñdet̄ ꝙ sol ꝑ suos radios leuificat vaporem. ⁊ sic qr̄ leuis ascendit ⁊ partim trahit̄ sursum. Quintū. qūo luna mouet aquas ⁊ silr̄ hoīes quos dicimus lunaticos. ita ꝙ sepe incipiant furere. Ita ēt mouet menstruuz in muliere ⁊ alterat oīa corpora in plenilunio. Rñdet̄ ꝙ luna influit ī oēs res humidas: imo in oēm humorem. ergo qñ est plena maximū hz dñiuz sup mare: qm̄ illud tumefit. ⁊ quodāmodo bullit. Sic ēt cerebrum cū sit humiduz in disponitur in plenilunio ⁊c̄. Sextū dubiuz. qūo quodlibet membrum in hoīe attrahit nutrimentū cū nō sit cū eo. Rñdet̄ ꝙ in quolibet membro est virtus attractiua ⁊ ē naturalis ⁊ initiatus calor cuius est attrahere vnde videmus ꝙ attrahit conueniens ⁊ sibi proportionatum ⁊ dimittit disproportionatū. Septimum. Quid mouet lapidem ꝓiectum si manus ꝓijcientis corrumperetur. Rñdet̄ ꝙ impetus ꝑ ꝓijcientem impressus q̄ iā hz vim leuitatis. Octauū. dicunt vetule: si aīal morit̄ in manu hoīs: manus ipsa tremet. Rñdet̄ ꝙ nā ipsi⁹ aīalis iam morituri q̄rit vndiqz sui cōseruationē. ⁊ cū intra se nō possit: attra-

Dubium. Magnes. Solsequium. Torpedo. Respondetur.

, aleo ,

Tumor maris et cerebri.

De attractione nutrimēti.

Manuū tremor.

9 De singultu.

hit spūz ꝛ calorē in manu existētē: quo attracto seq̄tur manus tremula. Est tñ iste tremor faciliter recupabilis. Nonū. Qui hz singultū ꝛ tangit sibi pulsum statim cessat: cū tñ ille tactus sit in brachio ꝛ singultus in stomacho. Rñdeť ꝙ per hoc ꝙ pulsus teneť ꝛ obstruiť calor. fit fortior: iō cōsumit materiam que fecit singultum si fuerit pauca. Decimū. Quid mouet melācolicos qñ currūt

10 De melancolicis.

ad siluas ꝛ putāt se captiuari. Rēspōdeť ꝙ melancolia in eis generata. Unde

11 De magis.

cimū. Quō mulieres venefice mouēt sepe aliquem ad multa miliaria. Rñdetur ꝙ hoc nō est nāle iō cessat cā ꝛ modus: nisi fortasse fieret ꝑ quēdā spiritū

12 De speculo vstorio.

fortissimū ex herba vel radice extractū. Ultimū dubiū. Speculū vstoriū comburit pānū ꝛ tñ hic nō est ignis neq; pānus est cum speculo. Rñdeť ꝙ in concauitate speculi congregant radij solis ꝛ isti vniti fiūt fortes ꝛ ꝑ reflexionem ad partem oppositam vbi est pannus ipm pannum incendunt ꝛ comburunt.

14 ¶ Deinceps aūt vniuersa que alterantur a sensibilib⁹ alterari: ꝛ eoꝝ alterationem esse dūtaxat que per se ab hisce pati dicuntur: per hec contemplentur oportet.

20 ¶ Patet igitur alterationem in sensibilibus ꝛ in parte aīe sensitiua: ꝛ nullis in alijs nisi per accidens esse.

¶ Questio. V

Vtrū ad oēs et solas qualitates ter

tie spēi sit ꝑ se mot⁹ siue alteratio. Et quo Arest. supra. v. phisi. cōclusit ꝙ solū ad tria predicamēta fit per se motus. s. ad quantitatem vt augmentatio. ad q̄litatem vt alteratio. ꝛ ad vbi sicut motus localis. In hoc vltimo capīo ꝓmi tractatus determinat an ad oēs qualitates fit per se alteratio. vel nō solum ad illas que sunt de tertia specie qualitatis. Concludens ꝙ ad solas qualitates de tertia specie est per se alteratio. ꝛ ꝓbat pulcerrime: vt circa cōclusionē videbiť.

Motus vt in septimo

Alteratio vt in ꝓposito.

¶ Notāduz ꝓmo. ꝙ motus vt in septimo accipitur hic strictissime, put est mutatio successiua q̄ fit i subiecto existēte hoc aliq̄d i actu id est in subiecto qō est totū cōpositū: quā nō p̄cedit alius motus ꝓprie dict⁹ Et sic sola alteratio q̄ fit inter q̄litates primas est mot⁹. Uñ alteratio lz capiať multis modis vt visum est. iij. phisicoꝝ. tñ hic accipiť ꝓprijssime ꝑut sic diffiniť. Alteratio est mutatio successiua inter qualitates actiuas ꝛ passiuas facta non presupponens quantum est de se aliam mutatōez preuiam siue p̄cedentē

Alterationis quattuor spēs.

Et sic hz sub se quattuor spēs ꝑm ꝙ quattuor sunt q̄litates ꝑme. s. calefactōez frigefactionē. humefactionē: ꝛ siccefactionem. solū enī be q̄ttuor q̄litates agūt ꝛ patiunť ꝑ se ad inuicē. Albedo enī ꝑ se non agit neq; alia spēs colozis. Patet ergo ꝓmo ꝙ calefactio aq̄ hic est alteratio ꝛ lz frequēter p̄supponat motum localem. siť alteratio cibi in stomacho. qz necesse est ꝙ alterabile ꝓtež ꝛ applicež alterāti qō sine motu locali fieri nō pōt: tñ quātū eēt ex pte alterationis nō p̄supponeret motū localē. Scōo pz ꝙ calefactio q̄ sequiť motuz cōfricatiuum hic nō est alteratio. qz sp̄ p̄supponit ofricationē. Alterationē ergo ꝑ se esse ad aliquā qualitatē est ipsam sp̄ solū ꝛ immediate terminari ad istā

Motus confricatiuus.

qualitatē. hoc est: est suū terminus ad quē imediatū ⁊ extrinsecum eē q̄litatē. vt alteratio ppriissime accepta semp p se terminat ad vnā qualitatū p̄mam. qz p ipsam sp ⁊ solū acq̄rit vna ex q̄litatib⁹ primis. De hoc repetat illud qō. v. phisicoz est dictum ibi. Utrum solum ad tria p̄dicamēta sit per se motus.

Prima habitus.

¶ Notādū secundo pro clariori intellectu rōnuz Aristotelis q̄ sm eum in p̄dicamētis q̄ttuor sunt spēs q̄litatis. Prima est habit⁹ vel dispō. Habitus aūt est triplex. Aliquis est corporalis q̄ fundat subiective in corpore ⁊ habeē a nā. vt pulchritudo: agilitas: nālis fortitudo. Alius ē habitus intellectualis qui subiective est in aīa ⁊ sunt quinq in litteris hui⁹ dictionis sispa designati. scz sapientia intellectus sciētia prudentia ⁊ ars. Alius ē habitus moralis ⁊ est virtus vt liberalitas iusticia magnificētia magnanimitas tempantia ⁊c̄. In hac ergo prima specie reponunt oīa noīa habituuz: oēs

2 virtutes: oīa vicia: oēs scientie ⁊c̄. Secunda spēs est naturalis potentia vel impotentia: in qua reponuntur omnes ⁊ solum ppie passiones p̄ter vnam scilz

3 tps quod ponitur in quantitate. Tertia species est passio vel passibilis q̄litas in qua ponuntur omnia obiecta sensuum exteriozum vt oēs colozes: sapozes

4 odozes: soni: qualitates prime. ⁊ hoc de obiectis ppriis. Quarta spēs est forma vel circa hoc aliquid constans figura in qua reponunt oēs figure rez nālium ⁊ artificialiū vt triāgularitas rotūditas. Et breuiter oēs res artificiales.

Quattuor species qualitatis.
Corp oralis
Intellectualis.
Moralis.

¶ Rñdetur ad qōnez. Ad solas qualitates que sūt de tertia specie terminatur p se alteratio strictissime accepta: nō aūt ad oēs. qz solum ad qualitates p̄mas. Ista cōclusio p̄mo pbat auto. Areſt. in hoc. vii. dicētis. Qñ aūt oīa q̄ alterant a sensibilib⁹ alterāt ⁊ solū hoz alteratio est q̄cūqz sm se dicunt pati ab eis. Cōmētator sup hec verba. Cōsiderādū est vtrū motus alterationis inueniat in oīb⁹ qualitatibus sensibilibus aut in quibusdaz. Et subdit. Manifestū est q̄ illa alteratio inuenitur in prima contrarietate q̄ ē in actu videlicet in frigiditate caliditate siccitate ⁊ humiditate. Ratione p̄ma. Areſt. Ad solas qualitates actiuas ⁊ passiuas est alteratio. sed solum q̄litates tertie speciei sunt actiue ⁊ passiue. igitur soluz ad q̄litates tertie spēi est per se alteratio. Secunda rō Areſt. est inductiua ⁊ talis. Ad qualitates est per se alteratio. sed nō ad qualitates prime spēi neqz secūde neqz quarte ergo ad solas qualitates tertie specie est per se alteratio. Q̄z ad qualitates prime speciei nō fit alteratio pbat inductiue. Ad habitus corporales non est per se alteratio. qz oēs habitus corpales sunt ad aliq̄d. sed ad aliq̄d nō est p se alteratio vt supra quinto hui⁹. Itē ad habit⁹ morales nō est p se alteratio qz illud qō acq̄rit suā pfectiōem nō alterat: ex quo qñ res alterat est in esse impfecto. sz virtus est pfectio q̄dā ergo nō acq̄rit p alteratōez. Rō cōmentatoris. Inter virtutez et vitiū nō est mediū sicut dicūt oēs morales. sed oīs mot⁹ oz esse mediū iter duo extrema. igitur ad habitus morales non est alteratio. Item ad habitus intellectuales non est per se alteratio. qz habitus intellectuales acq̄runtur in aīa nulla mutatiōe facta in aīa. qz aīa sedendo ⁊ quiescendo fit prudens. Item ebrii infirmi ⁊ pueri non possunt considerare neqz addiscere propter nimiam conturbationem. ergo alteratio non est ad habitus intellectuales. Q̄z ad secun-

Non ad qualitates prime speciei est alteratio

Non ad secūdam speciem.

dam spēm q̄litatis nō sit alteratio. Arest. tāq̄ certū supposuit. Ad ꝓprias eniz passiōes nō est alteratio. qꝛ ꝯsequunt̄ natiuitatē ⁊ eēntiaz rei ⁊ nō acquirunt̄ nisi ꝑ gñationē. sz generatio nō est motus. v. phisi. Q̄ ad qualitates q̄rte spēi nō sit ꝑ se alteratio. qꝛ iste acquirunt̄ in alteratōe fcā ad qualitates tertie spēi qm̄ in mā rara densa calida vel frigida. Uñ acquirunt̄ ꝑ modū sequele ⁊ per accidēs: qm̄ ſm ꝙ mā est cōdensata vel rarefacta sequitur alia ⁊ alia figura.

Nec ad quartā speciem.

¶ Arguit̄ prīo. Ad q̄litates ꝑme speciei est alteratio. qꝛ alteratio est ad caliditatē vel frigiditatē. sed caliditas ⁊ frigiditas sūt de prima ⁊ scd̄a specie: qm̄ sunt dispōnes ad peius vel melius. Res enim calida est in potentia naturali ad generationē alterius caliditatis: īmo sunt dispōnes. ergo sunt in prima ⁊ secunda specie. Respondetur ꝙ qualitates prime ꝓprie ſz rōnem formalem sunt in tertia specie solum ⁊ nō nisi large possunt dici de secunda specie vel prima vt pz clarius de modo significādi harum specierum.

¶ Arguitur secundo. Calefactio est alteratio ⁊ est ad sanitatē qꝛ calefactionē sepe seq̄tur sanitas ⁊ sanitas finit ipsam calefactionē tanq̄ suus terminus ad quē. Sic ēt frigefactionē sequit̄ densitas ⁊ raritas sequitur calefactionē ⁊ sūt de q̄rta specie. Rñdet̄ ꝙ alteratio potest terminari ad figurā sicut raritatem ⁊ dēsitatē: silr̄ ad sanitatē vel egritudinē sz nō ꝑ se ⁊ necessario. qꝛ solum ꝑ accidens subsequit̄ figura vel sanitas. si enim per se sequeretur tunc semꝑ deberet calefactionem terminare quod falsum est.

¶ Arguitur tertio. Per calefactionem acq̄ritur fuscedo vel nigredo ⁊ ꝑ frigefactionē acq̄rit̄ viriditas vel albedo. ergo nō soluz ad q̄litates primas est ꝑ se alteratio. Itē doctrinatio est alteratio qꝛ nō ē gñatio: corruptio. ⁊ sic de alijs spēb⁹ mot⁹. ⁊ tñ ꝑ se est ad doctrinā q̄ est de prima specie qualitatis. Rñdet̄ ad ꝑmū ꝙ calefactio vel alteratio ꝓprie ⁊ ꝑ se nō est ad aliquē colorē sz solū ꝑ accidēs. qꝛ res pōt calefieri et frigefieri sꝑ ſuādo eūdē colorē. Ad scd̄m dicit̄ ꝙ doctrinatio hic nō ē alteratio vt pz ex supradictis.

24 ¶ Sed vt videtur ea cuncta cōparabilia sunt: que nō equiuoca sunt. Veluti cur: cōparabilia non sunt stilus ⁊ vinum: aut vltima fidium: vtrum acutius sit. Quia namqz equiuoca sunt: ideo conferenda non sunt. Sed vltima fidium ⁊ penultima comparabiles sunt. qꝛ acutum idem significat in vtrisqz.

¶ Questio. VI

Vtrum ad cōparationez proprie dictaz aliquaꝝ requirat̄ et sufficiat vniuocatio ꝓprietatis in qua inuicē cōpant̄ Pro introductiōe hui⁹ qōnis et cōclusione hui⁹ septimi. Nota ꝙ Arest. in. ij. tractatu et vltimo huius septimi determinat d̄ cōpatiōe motuū: ponēs ꝑmo ꝯditiōes cōparatōis ꝓprie dicte. Scd̄o cōparat mot⁹ locales adinuicē. et Tertio ponit q̄sdam regulas de cōparatiōe motuū: que oīa suo patebūt ordine.

¶ Notandũ ꝑmo ꝙ cõparatio realis est vnius rei ad aliã vel ad seipsaꝫ in aliquo tertio relatio vt Petrus ẽ doctior Paulo. Uñ cũ cõparatio ꝑtiꝫ pẽdeat ab aĩa ⁊ ꝑtiꝫ a rebꝰ. tria necessario reqrũt ad oẽꝫ cõparatiõeꝫ. Primũ ẽ ipꝫ cõparãs. s. aĩa q̃ si dꝫ vnã rẽ alteri cõparare dꝫ necessario ipsas cognoscere ⁊ illã ꝓprietatẽ ĩ q̃ cõparat. Scd̃ꝫ ẽ ipse res q̃ ĩuicẽ cõparant ⁊ ille qñqꝫ sũt due: qñqꝫ plures: sꝫ sub rõne duaꝝ. Qñqꝫ vna res cõparat sibi ipsi sꝫ ꝑ modũ duaꝝ vt sortes ẽ hodie magis ebriꝰ q̃ꝫ heri. Uñ cõparatio sꝑ reqrit rõnẽ duaꝝ reꝝ. s. rei excedẽtis ⁊ rei excesse. Tertiũ ẽ ipsa ꝓprietas siue dispositio ĩ q̃ ad ĩuicẽ cõparant vt ĩ aliq̃ q̃litate quãtitate actiõe velocitate tarditate ⁊ silibꝰ. Qñcũqꝫ eni vna res dꝫ cõparari alteri tũc necesse ẽ ꝙ sibi sit eq̃lis vel ĩeq̃lis: capiẽdo eq̃le ⁊ ineq̃le large ꝑ q̃cunqꝫ silitudine. Cõparatio ãt ẽ triplex. Prĩa dr̃ ꝓprijssima. s. qñ ꝓprietas in q̃ ipse res cõparãt insit ⁊ ꝯueniat eis vniuoce ⁊ sit spẽs specialissima: pariter res cõparate debẽt eẽ eiusdẽ speciei spãlissime. Uñ ad istã cõparatõeꝫ reqrunt tres ꝯditões. Prima ꝙ ꝓprietas in q̃ cõparant ꝯueniat rebꝰ cõparatis vniuoce ⁊ sic dicit Arest. ꝙ vinuꝫ stilus: ⁊ corda nõ cõparant ĩ acutie: qꝛ vinũ dr̃ acutũ ex quo pũgit liguã. stilus dr̃ acutꝰ qꝛ põt cito penetrare. corda v̄o dr̃ acuta qꝛ acutũ ⁊ subtilẽ facit sonũ. Scd̃a ꝯditio ꝙ ꝓprietas ĩ q̃ cõparant insit vtrisqꝫ. ⁊ sic aq̃ ⁊ vox nõ cõparant in claritate: neqꝫ Deꝰ ⁊ Dyabolus ĩ scĩtate. Tertia cõparatio fiat in spẽ spãlissima. i. ꝙ res cõparate sint eiusdẽ spẽi ⁊ silr ꝓprietas in q̃ cõparant sit spẽs specialissima: qm̃ in gñe latẽt multe eq̃uocatiões. Et sic dicit Arest. hic ꝙ solũ in specie spãlissima fiat cõparatio. vñ illa nõ est ꝓprijssima sortes est coloratior Platone. Alia cõparatio dr̃ ꝓprie dcã. s. qñ oĩa p̃dicta assunt p̃terq̃ꝫ ꝙ res cõparatas nõ opꝫ eẽ eiusdẽ speciei specialissime: qꝛ dicit Arest. h̃ equus ⁊ canis sũt cõparabilia. Et sic diffinit. Comparatio ꝓprie dcã est: qñ ꝓprietas in q̃ res cõparant inest ⁊ ꝯuenit eis vniuoce existẽs spẽs specialissima. ⁊ ita in ꝓposito dꝫ capi cõparatio. Alia cõparatio dr̃ abusiua siue ĩproprie dcã. s. qñ illud ĩ quo res cõparant nõ suscipit magis ⁊ minus: vel nõ cõuenit rebus cõparatis: vel ꝯuenit eis eq̃uoce. Exẽplũ ꝑmi sortes est magis substãtia q̃ꝫ Paulus Secũdi. melius est fornicari q̃ꝫ adulterari. Tertij: vox est acutior cultello ⁊c.

Cõparatio realis

Tria requiruntur ad comparationẽ.

Comparatio ẽ triplex.

Tres conditiões.

Proprijssima.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Proprie dicta.

Abusiua.

¶ Cõclusio. Ad hoc ꝙ aliqua cõparentur ꝓprie ⁊ vere reqrit ⁊ sufficit ꝙ ꝓprietas ĩ q̃ cõparãt ꝯueniat eis vniuoce ⁊ sit spẽs spãlissima. Probat auctoritate Arest. q̃ cõparatõeꝫ ꝓprie dictã sicut dictũ ẽ exp̃sse in textu posuit ꝑ ꝯditões tres ĩ ea positas. Et rõne pꝫ ꝑ ꝯditiões easdẽ.

¶ Arguitur ꝑmo. Oĩs res mũdi est equalis vel ĩequalis alteri ergo est alteri cõparabilis: sꝫ non põt dari tertiũ qd̃ eis ꝯueniat vniuoce. ergo nõ cõparant cõparatione ꝓprie dicta. Respondet concedendo totum argumentũ ꝙ non oĩs cõparetur alteri ꝓprie: sed oĩs res mundi est alteri cõparabilis ad minus cõparatione abusiua siue cõmuniter dicta.

¶ Arguit secundo: Substãtia est ꝑfectior ⁊ nobilior accidente. vij. metha. est cõparatio ꝓprie dicta ⁊ vera ⁊ tñ proprietas nõ conuenit eis vniuoce. s. ꝑfectio ⁊ nobilitas. Silr deus est perfectior suis effectibus. Respondet ꝙ sint cõparationes cõmuniter dicte sicut probat argumentum.

Similiter ille sunt cõparationes abusiue. Homo pictus est pulchrior hoīe viuo. sol est calidior igne. celū est clarius aqua. Ideo opꝫ semp q̄ ista ꝓprietas in qua res cõparant attribuat eis vniuoce. ⁊ hec est cõditio potissima.

¶ Arguitur tertio. Motus circularis cõparat motui recto. Probat rõne quã Arest. i textu adducit: qz circulare ⁊ rectū sũt ofie loci sicut sursuz ⁊ deorsuz. ergo motus circularis ē cõparabilis motui recto. ⁊ tñ velocitas in qua cõparant non ꝺuenit eis vniuoce: qz in vno motu fit sup lineam rectã: in alio sup lineã circularem. Respondet q̄ motus circularis ⁊ rectus nõ cõparãt cõparatione ꝓprie dicta. ⁊ Arest. solum arguit ⁊ nõ loquitur assertiue. Ideo pro vlteriori noticia queritur consequenter cũ Aresto.

21 ¶ Dubitabit autem quispiã si sit omnis motus omni motui comparabilis nec ne.

¶ Questio. VII.

Vtrum quilibet motus sit cuilibet

Tres conditiões requiruntur ad comparationem motuum.

motui cõparabilis. Notãdũ ꝑmo q̄ Arest. formal illud dubiũ in textu ponẽs tres ꝺitões req̃sitas ad cõparatõez motuũ localiũ. Pria q̄ ipsi fiãt i eq̃li tpe. 1
Scõa q̄ fiãt ꝑ eq̃lẽ magnitudinẽ. Tertia q̄ iste magnitudies sint eiusdẽ spẽi 2
spãlissime. Uñ ꝑz ꝑmo q̄ motus localis ⁊ alteratio nõ cõparant cõparatiõe 3
ꝓprie dicã: qz nõ fiũt ꝑ eq̃lẽ lõgitudinẽ. neq̄ motꝰ rectus ⁊ circularis cõparãt qz lõgitudies sup q̃bꝰ fiũt nõ sũt eiusdẽ spẽi spãlissime. In gñe enī dicit Arest. nõ fit cõparatio: qñ i ipso latẽt multe eq̃uocatões Uñ sũmarie ⁊ breuiẽ. Illi motꝰ sũt iuicẽ cõparabiles quoꝝ ꝺispositiões sup q̃bꝰ fiũt sũt ꝓprie cõparabiles. vt oẽs motꝰ eiusdẽ spẽi. ⁊ solũ tales vt oẽs alterationes. oẽs motꝰ locales recti: oẽs augmẽtatões: oẽs ꝺiminutões iter se: fil'r oẽs corruptões iter se cõparant cõparatõe ꝓpria. qñ si sũt motꝰ ꝺiuersaꝝ spẽrũ vt motꝰ rectꝰ ⁊ circularis tũc ꝺispositio ꝑz quã fiũt nõ ꝺuẽit eis vniuoce. Jõ iste sũt cõparatões abusiue: motꝰ circularis ē velocior motu alteratõis. motꝰ rectꝰ ē velocior circulari alteratio magis ꝺistat a termĩo ad quẽ q̄ augmẽtatio. Et sic ꝑz q̄ motꝰ q̄ ꝺbẽt vere cõpari ꝺbẽt eẽ ꝺ eodẽ ꝑdicamẽto ⁊ eiusdẽ spẽi spãlissime. Debẽt ãt. cõpari i velocitate: tarditate. ꝺistãtia a suis termis ad quos ⁊ filibꝰ. vt ille sũt cõpatões ꝓpe dicẽ. alteratõ ignis ē velocior alteratõe aq̃. augmẽtatio melãcolici est tardior q̄ flegmatici. alteratio illa plus ꝺistat a suo termĩo ad quẽ q̄ alia ⁊c.

Motus sibi comparabiles sunt.

¶ Notãduz scõo q̄ in fine huius septimi Arest. ponit certas regulas ꝺe cõparatõe motuũ. ⁊ qz sũt faciles nõ magne vtilitatis adeo vt mlti existimẽt ipsas nõ positas ab Arest. Jõ breuiter explanãde veniũt. Et fundant sup vtute ⁊ victoria mouẽtis sup ipz mobile. Si enī virtus mouẽtis excedit resistentiã ipsiꝰ mobilis. mouet ipm velocius. si resistentia ꝺo mobilis excedit virtutẽ mouẽtis. mouet ipm tardius vl' oino nõ. Sũt ergo ī toto septẽ regule cõparatõis motuũ. Pria. Si aliqꝺ mouẽs mouet mobile certo tpe ad certũ spatiũ. tũc idẽ mouẽs mouebit medietatẽ illius mobilis in eq̃li tpe ꝑ ꝺuplũ spatiũ maius ꝑdicti. Scõa regula. Si aliqꝺ mouẽs mouet mobile in certo tpe ad certũ spaciũ. tũc idẽ mouẽs mouebit medietatẽ illiꝰ mobilis ad idẽ spa

Regule iste fundãtur.

Prima.

Secunda.

cium in medietate illi⁹ tpis. Tertia. Si aliqꝫ mouēs mouet mobile certo tpe ad certū spaciū tūc medietas vtutis mouētis mouebit medietatē mobilis ieq̄li tpe ad idē spatiū. Quarta. Si aliqꝫ mouēs mouet mobile ad certū spaciū i certo tpe. tūc idē mouēs mouebit idē mobile p dimidiū spaciū i dimidio tpe. Quinta. Si aliq̄ virtus mouet mobile i certo tpe ad certā distantiā. nō opz q̄ eadē virtus moueat duplū mobile ad mediā distantiā in eodē tpe. Sexta. Si aliq̄ virtus mouet mobile i certo tpe ad certū spaciū. nō opz q̄ medietas eiusdem virtutis moueat idē mobile in eodē tpe p medietatē spacij. Ultia regula Si aliqꝫ mouēs mouet mobile ad certā distātiā i certo tpe ꝛ alia virtus eq̄li velocitate moueret aliud mobile tūc si iste virtutes diungerent mouerēt ista duo mobilia simul diuncta eadē velocitate. Et ꝓbantur oēs iste regule ex ꝓportione virtutis in mouente ꝛ resistentie in mobili. Et ꝑm Arest. nō solū sūt vere in motu locali sed etiā in motu alterationis ꝛ augmentationis. Et iste regule sūt vniuersaliꝫ vere hoc addito q̄ intelligāt de mouētibus pure nālibus que mouent ꝑm totā eoꝝ virtutem tantū videlicet quantū possunt.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Probatō regulaꝝ

¶ Conclusio ad quesitū. Non qlibet motus est cōparabilis cuilibet motui. sz motus eiusdem speciei ꝛ oēs tales cōparant cōparatiōe vera ꝛ ꝓprie dcā. Ista conclusio ꝓz auctoritate ꝛ rōne Arest. hic in textu ponētis tres cōditiones supradictas req̄ri ꝛ sufficere ad cōparatōez motuū.

¶ Arguitur ꝑmo. Quilibet motus cōparatur cuilibet motui. qz sicut. iij. phisi. ꝓbat oēs mot⁹ conueniūt in successiōe. ergo si successio oib⁹ conuenit tunc oēs mot⁹ sūt sup illa dispōe ꝛ p cōsequēs in ipsa cōparant. Rñdet cōcedendo totū argumentū. qz in illa successiōe ꝛ dispositiōe oēs motus cōparant cōparatione abusiua vel ipropꝛie dcā. qm̄ successio conuenit oib⁹ ꝛ singulis motib⁹ equoce. aliter enim alteratio est velox ꝛ aliter motus localis.

¶ Arguitur scōo. Motus circularis pōt cōparari vere motui recto qz fiūt sup lineā equalē auctoritate Archimedis q̄ demōstrat lineā rectā esse equalē circulari. Rñdetur q̄ velocitas in motu circulari non attendit penes lineā rectā sed penes angulos descriptos circa axem. sed motus localis recti velocitas attēdit penes lineā rectā. Ūn velocitas nō cōuenit eis vniuoce ꝛ sic neqz cōparant ꝓprie. Sz ad Archimedē dr q̄ linea recta pōt esse equalis linee curue vel circulari si ad imaginationē circularis extenderetur. Contra ipsum vero est Cōmētator qui tenet q̄ linea curua non potest supponi recte. sed ipse intelligitur ꝑm rem. vnde ambo verum dicunt.

¶ Arguit vltimo. Motus diuersaꝝ speciem etiaz sūt inuicē cōparabiles et ꝓprie. vt alteratio ignis est velocior q̄ alteratio aq̄. ꝛ sic calefactio est velocior q̄ frigefactio ꝛ tū sunt diuersaꝝ speciem ex quo habent diuersos terminos ad quos. sil̄r hec est ꝓpria. flegmaticus velocius augmētatur q̄ colericus diminuit. Rñdetur q̄ sint cōparatiōes ꝓprie. ꝛ sufficit q̄ sint species eiusdē generis. lz ꝓprissima cōparatione solū cōparentur motus iter se eiusdem speciei vt omnes calefactiōes. oēs frigefactiones ꝛc.

Finit septimus liber Phisicoꝝ.

Sequitur liber octauus.

Utrum autem aliquando factus sit motus ꝛc̃. Iste est liber octauus phisicorum Aresto. in quo principaliter determinat de infinitate siue eternitate primi motus ꝛ primi motoris. Et totus liber est diuisus in q̃ttuor partes principales siue tractatus. In p̃mo determinat ꝙ motus sit ꝑpetuus ita ꝙ nunq̃ ĩcepit neq; desinet. In scd̃o tractatu qũo entia habeãt se ad motũ ꝛ quietẽ. In tertio inq̃rit q̃s tñ sit primus motus. In quarto de p̃mo motore qũo sit indiuisibilis et ĩmobilis. Primus v̄o tractatus vlterius diuidit̃ in tria capitula. Arest. ergo Primo inquirens an motus aliqñ factus sit vel an sp̃ fuerit ꝛ nunq̃ desinet. Illam q̃onez determinat ſm opinionẽ antiquoꝝ ph̄oꝝ. deinde ſm opinionez propriã. In scd̃o capl̃o ꝓbat ꝙ motus nunq̃ incepit neq; nunq̃ desinet. Ultimo soluit rõnes ꝓbantes motũ non esse ꝑpetuũ siue eternuz que sue rationes infra clare ponentur. Cũ autem in isto tractatu dicat ꝙ ꝑscrutatio huius opinionis non solũ valet ad scientiã nãlem: sed etiam ad habendã scientiã de primo motore: ꝛ pariter in fine huius octaui determinet de p̃mo motore. Ideo incidentaliter a principio octaui phisicorum queritur primo.

3 ¶ Cõsiderãdũ est igr̃ de hoc quonã mõ se hz. Est enĩ opepreciũ hãc ꝑspicere veritatez. ꝛ ñ solũ ad naturalez ꝯtemplationem sed ꝛ ad eam doctrinã que circa principium primũ versatur vehementer conducit.

¶ Questio. I.

Utrum ad naturalem philosophuz spectet ꝯsiderare de primo motore. Notanduz primo ꝙ oẽs rationes naturales fundant̃ ĩmediate super motu ꝛ mutatione: ꝑꝑ quod scientia naturalis cõsiderat principal̃r res ꝛ sua ꝯsiderata sub rõne motus. De quanto ergo rõnes plus fundantur super esse de tanto minus sunt naturales ꝛ plus methaphisice. quoniã methaphisica considerat ens inquantũ ens. iiij. metha. ꝛ de hoc latius est dictum a principio primi libri phisi. Cum ergo Arest. in multis locis philosophie nãlis ponat tm̃ vnum ens primũ a quo oĩa alia dependent ꝛ cõseruant̃ vt. xij. metha. j. celi. ꝛ. viij. huius. ꝛ hoc faciat diuersis noĩbus: sz qꝛ ip̃z primũ ens sit simplicissimũ ꝛ indiuisibile. viij. huius necesse est ꝙ ista diuersa noĩa de ipso (vt eius ratio facilius habeatur) dicantur. Unde res difficilis cognitionis Arest. ꝯsueuit diuersis appellare vocabulis sicut materiã ꝛ formam vt patuit. j. phisi. ita deũ diuersis appellat noĩbus: nõ ꝙ ista aliquã diuersitatẽ siue compositionẽ in ip̃o faciant: sed ꝓpter varios ꝛ diuersos effectus quos ꝓducit: habentes respectũ ad ipsum tanq̃ ad suam causam. est eniz summe simplex ꝛ in ꝑfectissimo gradu entitatis ꝛ simplicitatis. Unde. iiij. Ethicorum dicitur. Deus ẽ ens quo melius excogitari non põt. Et. j. celi. Omne diuinum intransmutabile necesse est esse ꝛ primũ ꝛ summũ. neq; eniz aliud melius est qd̃ mouebit neq; habet prauũ aliquid neq; indigens est nullo eorum que ipsius

Nãles rõnes fundant̃ sup motu.

Nota.

Diuersitas noĩum non facit compositionem in deo.

sunt bonorũ. Est ẽt tante ꝑfectionis vt neqꝫ aliquid frustra faciat neqꝫ natura que per ipsuꝫ infallibiliter regitur. iij. de aĩa. ⁊. j. celi. Preterea est ens optimuꝫ sempiternũ ⁊ vnũ. xij. metha. a quo oĩa alia dependent. j. celi. ⁊. xij. metha. ⁊ viuit vita beatissima ⁊ delectabilissima ꝟm Arest. x. ethicoꝝ. ⁊ sil̃r. vij. ethicoruꝫ ⁊. xij. metha. Appellat̃ aũt primus motor: qꝛ ipse ĩmobilis mouet oĩa que mouent̃ ⁊ vltra ipsuꝫ nõ est aliud mouens. Qũo vero moueat sufficienter aperit Arest. xij. metha. dicens. Mouet primũ mouẽs sicut appetibile ⁊ intelligibile hec eniꝫ sola mouẽt non mota. ⁊. viij. huius. Mouẽs ĩmobile semꝑ sil̃r se habens ⁊ ad illud qđ mouet̃ sil̃r se habebit ⁊ continue. Et tertio celi. Opꝫ primũ mouentiũ non vi mouere sed ꝟm nãm in infinitũ eniꝫ est. Dicit̃ enim prima cã qm̃ oĩa citra primũ sunt effectus primi ꝟm auctorẽ de causis. Dicit̃ ⁊ primum ens siue primũ principiũ qm̃ oĩa alia ab eo dependent. Dicitur etiã ꝟm fidem ens illimitatũ quoniã non est limitatus. Dicitur pariter summũ bonum. optimũ bonũ. perfectissimũ ens. purissimus actus vt suis proprijs patet locis.

Qũo deꝰ moueat.

Prima causa.

Primũ principiũ.

¶ Respondetur ad quesitũ. scientia naturalis siue philosophus nãlis hꝫ ꝯsiderare de ꝑmo motore inquantũ mouet. Probat̃ auctoritate Arest. q̃ in isto octauo determinat de ꝑmo motore vt patebit. Et Cõmẽtator. iij. metha. dicit. Ad phisicũ spectat determinare de ꝑmo motore. ĩmo dicit ꝙ ĩpossibile est ꝙ ꝑmus motor declaret̃ nisi ꝑ signũ nãle. Et idẽ. viij. huius Nõ est alia via ad demõstrãdũ primũ motorẽ nisi ꝑ motũ. Rõne tali. scĩa nãlis considerat qđ hꝫ rõnem ad motũ. sꝫ ꝑmus motor est hmõi qm̃ mouet. viij. phisi. Itẽ motus ⁊ motor sunt relatiua ⁊ habẽt respectũ adinuicẽ. iij. phisi. sed ꝯsiderans vnũ relatiuoꝝ etiã habet ꝯsiderare reliquũ. Itẽ oppositoꝝ est eadeꝫ disciplina ꝟm Arest. in thopicis: sꝫ scientia naturalis considerat de mobili. ergo etiã de ĩmobili. s. de primo motore. Unde Arest. vij. phisi. per mouẽtia mota deuenit ad mouens primũ ĩmobile. s. primũ motorem.

¶ Arguitur ꝑmo. methaphisicus considerat entitates diuersitates ⁊ eẽ absolutũ cuiuslibet rei ꝑꝑ qđ ipsa methaphisica est scĩa cõis ꝑmo elencoꝝ: sꝫ deus ẽ res absoluta a motu ⁊ mã. ergo methaphisica hꝫ ꝯsiderare de eo siue ꝑmo motore. Rñdet̃ ꝯcedẽdo totũ argumẽtuꝫ qm̃ ꝯsiderando ꝑmũ motorẽ absolute ĩ sua eẽntia ꝓut ẽ substãtia simplex ĩdiuisibilis existẽs suũ ĩtelligere tũc ẽ methaphisice ꝯsideratõis. Scđo vo mõ ꝯsiderat̃ respectiue s. ꝓut mouet. ⁊ ẽ primũ mouẽs ĩmobile ĩdiuisibile nullã habẽs magnitudinẽ. ⁊ isto mõ ꝯcedit̃ ꝯclusio. Sꝫ diceres. tñ dicit Cõmentator sup isto. viij. in ꝑncipio. Diuinus. i. methaphisicus accipit ꝑma ꝑncipia a nãli. ⁊ nullã hꝫ viam ad demonstrãdũ esse primũ motorẽ nisi accipiat ĩpꝫ ꝟm ꝙ cõicat̃ a nãli. Et ꝙ existimauit Auicẽna ꝙ diuinus hꝫ demõstrare ꝑmũ principiuꝫ est falsum. Et sil̃r algasel sequẽs ĩpꝫ. sꝫ illa via ẽ tenuis ⁊ nõ demõstratiua. Rñdet̃ ꝙ Auerrois infestus vltra modũ Auicẽne ꝑ ĩuidiã eũ sepe ꝯ veritatẽ rep̃hendit. qm̃ vt ferunt vterqꝫ alteꝝ veneno intoxicauit. Unde Cõmentator hic non tenetur.

Consideratio primi motoris.

Diceres.

Liuor. Auerro. ⁊ Auicenna.

¶ Arguitur secũdo. Arest. vij. huius demõstrat ꝑmũ motorẽ esse: sꝫ esse est ꝯsiderationis methaphisice. Respondet̃ ꝙ nãlis demõstrat primũ motorẽ esse: qꝛ est primũ mouens: qm̃ in mouẽtibus nõ ẽ ꝓcessus

in infinitum. Silr methaphisicus demonstrat primã cãm eẽ qm̃ in causis nõ est ꝓcessus in infinitũ. ij. methaphisice. ⁊ sic diuersimode ꝯsiderant. Unde due scientie distincte possunt idem considerare sed diuersis modis.

¶ Arguitur tertio: nulla scĩa habet demõstrare ꝑmaꝫ causam siue primũ motorẽ qm̃ demonstratio fit per cãm: sed deus nullã habꝫ cãm: qꝛ alias nõ esset prima causa. Respondetur totum concedendo ꝙ prima cã non est demonstrabilis demonstratõe ꝑꝑ quid de qua ꝓcedit argumentũ: sꝫ demonstratur demonstratiõe qꝛ est. vt in secundo patet argumento.

1 ¶ At ortus ne aliqñ est motꝰ anteaqꝫ nõ erat: rursusqꝫ adeo corrũpit̃: vt nihil penitꝰ moueatur: an neqꝫ factꝰ est neqꝫ corrũpitur sed semper erat: ⁊ semper erit.

2 ¶ Verumtñ vtrouis mõ id sese habeat nihil obstat vt hoc motꝰ aliqs idez sit quo ꝯtinuus atqꝫ ꝑpetuus est.

¶ Questio. II.

Vtruꝫ circũscripta fide motus celi

via nãli sit eternus ⁊ ꝑpetuus. ita ꝙ nunq̃ ĩcepit ⁊ nunq̃ desinet. Notanduꝫ primo ꝙ fides nr̃a cuius auctoritas ꝟm Aug. suꝑ genesi est maior oĩ capacitate humani ingenij tꝫ creationẽ mundi. ⁊ per ꝯsequens motus celi. ita ꝙ sint facta ex nihilo oĩa ꝑter deũ q̃ solus est eternus ⁊ ꝑpetuus intrãsmutabilis ⁊ immobilis ĩdependẽs q̃ creauit celũ ⁊ terrã ⁊ oĩa que in eis sũt ex nihilo. Unde mũdus habuit initiũ ⁊ creatus ẽ in vere vt aliq̃ volũt ⁊ durauit ante Christũ dñm nostrũ natũ ꝑ q̃nqꝫ milia annoꝝ cẽtũ ⁊ nonagintanouẽ. ⁊ suꝑadduntur mille q̃dringenti ⁊ nonagintanouẽ anni a natiuitate dñi. Finẽ v̄o qñ hẽbit lꝫ multis astrologis attẽtare cure fuit nemo mortaliuꝫ veraciter hactenus scire potuit. Unde hoc exp̃sse de p̃dicta fide sentiũt parisiensiũ theologi. dicere plura eterna q̃ꝫ vnũ est error. Item dicere ꝙ rõnes Arest. ⁊ sui Cõmentatoris de eternitate mũdi concludant est error. ⁊ sic de infinitis quoꝝ plenus ⁊ refertus est codex theologicus. Aliter ergo ꝟm religionẽ aliter ꝟm naturalẽ viã disputandũ est. ⁊ sic vterq̃ ⁊ pius ⁊ naturalis bene dicit ex suis principijs. Nisi enĩ vltra naturã ⁊ intellectũ sepe crederemus fidem nõ haberemus. dicente Gregorio. Fides non hꝫ meritũ vbi ratio humana prebet experimentũ. In ꝓposito vero placet loqui liberaliter ⁊ in via Arestotelica.

fides maior omni capacitate ingenij

Mũdus creatus in vere.

Articulus parisi.

Gregorius.

Motus aliquando incepit.

¶ Notandũ secundo sicut ex arest. hic colligitur motum nõ sꝑ fuisse sꝫ aliqñ incepisse põt imaginari multiplr. Primo ꝙ primus motor ⁊ primũ mobile. s. celũ simul ĩcepissent. Scdo ꝙ primuꝫ mobile fuisset eternalr. sꝫ primus motor inciperet primo esse ⁊ ipsum mouere. Tertio ꝙ primus motor eternalr fuissꝫ sꝫ primũ mobile ĩcipet ⁊ ita fide credimus. Quarto ꝙ primus motor ⁊ primũ mobile eternalr fuissent. primus vero motor nõ nouisset eternaliter sꝫ inciperet mouere Arest. ergo volẽs ꝓbare ꝙ motus sꝑ fuit ⁊ nunq̃ desinet p̃mittit ꝙ motus sit actus entis in potẽtia vt probatũ est iij. phisi. ergo necesse est mobile eẽ anteq̃ moueat̃ siue incipiat moueri: ⁊ etiã

Primo. Secundo. Tertio. Quarto.

necesse est motorẽ prius eẽ q̃ motũ. qm̃ ꝺz producere motũ. vt prius est combustiuum q̃ cõburere. Tũc si assumit. Impossibile est primũ mobile ⁊ primũ motorẽ incepisse. qm̃ si mobile incepit aut ex aliquo vel ex nihilo. nõ scõm: qz hoc oẽs pͥ abhorrent dicere. ⁊ probaꝫ latius. j. phisi. si ex aliquo tũc illud p̃ fuit ante primũ mobile ⁊ p ꝺsequẽs nõ erit primũ mobile. Neqz primus motor icepit. qm̃ icepisset p aliũ motorẽ ⁊ sic nõ eẽt ꝑmus. nihil enim gignit seipz vt rõ nãlis capere põt. Scõo ipossibile ẽ primũ mobile ⁊ primũ motorẽ eternaliter fuisse ⁊ nõ primũ motum: qz tunc mobile prius quieuisset naturaliꝝ vel violenter. Si primũ tunc mouereꝫ violenter. sed nullũ violentũ est perpetuũ. Si scõm tũc ante quietẽ violentã fuit motus naturalis ⁊ sic non esset primus motus. qõ nullus naturalis admittit. Imo primus motor cũ erit ab eterno et nullũ habuit impedimentũ neqz indiguit instrumento ad motũ. ergo eternaliter mouit primũ mobile. Unde ſm Cõmentatorẽ merito primus motus est ꝑpetuus ⁊ eternus cũ sit vita oĩbus bis que subsistunt ſm naturam.

Arest. motus semper fuit.

Motor nunquã incepit.

Cõmentator.

¶ Conclusio. circũscripta fide naturali rõne motus celi probatur eternus ⁊ ꝑpetuus. Probaꝫ aucto. Arest. in isto octauo ⁊ in multis locis pͥe naturalis cum suis rõnibus supra adductis q̃ ꝑcedunt experiẽtia naturali ⁊ ſm q̃ intellectus naturaliꝝ intelligere põt. Q; motus duret semper sic pbaꝫ: qz gñatio vnius est coꝛruptio alterius. j. de gene. ergo motus nũq̃ cessabit. Alia rõne Cõmentatoꝛis. Si deus fuit ab eterno ergo voluit ⁊ potuit ꝑducere motũ vel non. Si scõm ipse nõ est oĩ potens ⁊ est mutabilis. Si ꝑmũ tũc ipse ẽ mutabilis. quoniã a volũtate antiq̃ nõ põt ꝑduci aliq̃d de nouo sine mutatõe volũtatis. ⁊ hãc ꝓpositõez ẽt affirmat Arest. ⁊ ipsa ẽ vera nãliter. vt pz inductiue in effectibus ꝺtingẽtibus a nͣa volũtate. Secus scõz religionẽ quoniã iterato pũgit Cõmẽtatorẽ ⁊ Arest. articulus parisiensiũ. ꝺicere q; a volũtate antiqua nõ possit ꝑduci nouus effectus est erroꝛ. Sed qui inter plures suos articulos sint obseruandi cũ non firmentꝫ rõne sufficienti liberis ego relinquo ꝺisputantiũ ingenijs. Naturali ergo rõne motus non põt probari non incepisse. ergo procedant rationes predicte scõm viam nature.

Motus semper durat.

Articu. parisi.

¶ Arguitur primo. tempus nõ est eternuz neqz infinitum. igitur neqz motus. quoniã tẽpus ⁊ motus consequunt se ad vnitatem ⁊ infinitatem. vj. phisi. Sz antecedẽs probaꝫ. qz tempus est mẽsura motus. iiij. phisi. sed mensura ꝺz esse cognoscibilis scõm Arest. iiij. ⁊ decimo metha. Sz infinitum est nobis ignotum. j. phisicoꝝ. Respondeꝫ q; sicut motus est eternus. ita tempus ſm Arest. est eternũ. quoniã tempus est ꝺuratio motus. Et illud probat Arestote. etiam. viij. huius hac ratione. quoniam si tempus incepisset tũc aliquando non fuisset: sed prius fuisset ante esse tempoꝛis. sed cũ prius ⁊ posterius sint ꝺrie tẽpoꝛis sequitur q; tẽpus fuisset anteq̃ fuisset tẽpus quod est impossibile. Itez si tẽpus incipit ipsum incipit quo aliquo instanti: sed oẽ instans est finis preteriti ⁊ principiũ futuri. ⁊ sic ante tẽpus fuit tempus. Ad argumentũ vero ꝺ q; solũ res non eterna mensuraꝫ tẽpoze ſm Arest. iiij. phisi. sed motus celi est eternus. ergo nõ mensuraꝫ tẽpoze. Unde tẽpus eternũ nullum motũ ꝓprie mẽsuraꝫ: sz motus finiti mẽsuranꝫ tẽpoze eq̃li ⁊ finito.

Nõ Arest. probat eternitatẽ tẽpoꝛis.

¶ Arguit̃ secundo: nullus motus est ĩfinitus: nõ loca
lis: qꝛ neqꝫ hodiernus neqꝫ hesternus. neqꝫ p̃teritus p̃sens neqꝫ futurus. Etiaꝫ
nulla generatio est ꝑpetua alias vna res sꝑ generaret̃ qd̃ est incõueniens. Re
spondet̃ ꝙ nullus motus in numero est ꝑpetuus vel eternus vt ꝓbat argumẽ
tum sꝫ in specie ⁊ ꝟm successionẽ. ita ꝙ mens Arest. sit semꝑ fuit ⁊ erit motus.

¶ Arguitur tertio: oĩs motus est de contrario ĩ ꝯtra/
rium. v. phisi. ergo oĩs motus est finitus. alias inter ꝯria esset distantia infini/
ta. R̃ndet Arest. ꝙ lꝫ motus qui fit inter ꝯria sit finitus non ille qui fit ab eo/
dem in idẽ sicut motus celi. vñ ꝓpositio intelligit̃ de motibus rectis ⁊ finitis.
Alias rõnes duas soluit etiã ⁊ sunt faciles solutu. vt in textu.

¶ Arguitur vltĩo: motus celi nõ est ꝑpetuus qm̃ celũ
nõ est perpetuũ ex quo est creatũ. vt pꝫ per fidẽ ergo neqꝫ suus motus. Item
celũ mouet̃ sꝫ oẽ qd̃ mouet̃: mouet̃ ꝑꝑ finẽ acquirendũ. ergo si celũ mouet̃ sꝑ
ip̃m mouebit̃ frustra. qm̃ nõ ꝑtingit suũ finẽ. R̃ndet̃ ad primuꝫ ꝙ nãlis non
admittit creationẽ: qm̃ ex nihilo nihil fit. j. phisi. Uolens autẽ soluere oẽs rõ/
nes Arest. vt pius põt illud principiũ negare. silr̃ ꝙ ĩstans sit principiũ futuri
⁊ finis p̃teriti qm̃ motus celi ꝟm fidem incepit ꝓ primo ĩstanti creationis sue.
Itẽ neget̃ ꝙ eterna volũtas nõ potuit ꝓducere de nouo ip̃ꝫ celũ vl̃ motũ sine
mutatiõe sui. sibi enĩ tũc placuit. ⁊ nõ est illius q̃renda cã. Non ergo opꝫ ꝙ in
eterna volũtate fuisset fcã mutatio: sꝫ sufficit ꝙ in effectu ꝓducto sit fcã. ⁊ illa
sũt vera sup nãliter. Ad scd̃ꝫ respondet̃ ꝙ celũ mouet̃ ꝑꝑ gñationes ⁊ corru/
ptiões in his inferioribus. sꝫ cũ ille sint ꝑpetue ꝟm successionẽ. ij. de gene. mo/
tus celi ẽt est ꝑpetuus. ⁊ sic nõ est frustra. qm̃ ꝯtinue suuꝫ finem acq̃rit. ĩmo cũ
cã sit generatiõis ⁊ corruptiõis ⁊ infinitus necesse est gñatiões ⁊ corruptiões
sꝑ durare: qm̃ posita cã ponit̃ ⁊ effectus. Jõ pꝫ ꝯclusiue ꝙ motus circularis ce
li est eternus ꝟꝫ successiõeꝫ. Et Arest. in. xij. metha. volẽs ꝓbare primũ motorẽ
ꝓbat illud ex eternitate motus. Circa ista aũt predicta querit̃ consequenter.

Pro quo instanti motus celi ĩcepit.

¶ Questio. III.

Utruꝫ mundũ productũ eẽ ab eter

no ĩplicet ꝯdictionẽ. Uel sic. Utrũ creaturã fuisse ab eterno implicet ꝯdictio/
nem. Ubi est aĩaduertendũ ꝙ differt querere. Utrũ mundũ esse ab eterno im
plicet. ⁊ vtrũ mundũ ꝓductũ esse ab eterno ĩplicet. qm̃ primũ est negãdũ. non
eniꝫ sequit̃ aliq̃ ꝯdictio si aliq̃s teneat mũdũ fuisse ab eterno ⁊ durare in eter
nũ. al's Arest. posuisset totã phiaꝫ nãlẽ sup ĩpossibili. qd̃ nemo sane mẽtis di/
cit. Et ꝓ illo est notãduꝫ ꝙ aliq̃ dixerũt vt recitat Arest. j. celi. ⁊ ꝑtim. j. phisi. vt
empedocles ꝙ mũdus ĩfinities generaret̃ ⁊ corrumperet̃. Uñ posuerunt duo
principia rerum naturaliũ. s. amicitiã ⁊ litẽ. Amicitia enim oẽs res in mundo
congregaret: sed lis siue discordia dissolueret. accipiẽtes hoc ex ꝯtinua ⁊ sem/
piterna transmutatione hoꝝ inferioꝝ. Istam autem opinionem Arest. repro/
bat primo celi. ꝓbans celum esse in generabile ⁊ incorruptibile quoniam nõ
habet ꝯrium neqꝫ ꝟm propriã substantiã. neqꝫ ꝟm dispositiones accidẽtales
cũ non sit subiectũ q̃litatibus primis: sed oẽ qd̃ corrũpit̃ a suo ꝯrio corrũpit̃.

Empedocles.

primo celi. Immo dicit arest. q̄ oēs gētes deo eterno ⁊ ꝑpetuo celū ꝓ loco at tribuūt tanq̄ locū eternū ⁊ intransmutabilē. Uñ opinio arest. h̄ ⁊ primo celi est q̄ mūdus sit eternus ⁊ ꝑpetuus īgenerabilis ⁊ incorruptibilis. lz mundus inferior cōtinue subijciat̄ trāsmutatiōi nāli nō tñ corrūpit̄. ex quo mā ē īgñabilis ⁊ incorruptibilis. j. phisi. Itez tp̄s est eternū ⁊ silr̄ motus vt supra patuit ergo etiam mūdus. qm̄ motus nunq̄ est sine mobili. sz p̄supponit mobile. iij. phisicor. Itē spēs rer̄ sūt ꝑpetue s̄m oēs nāles. qm̄ gñatio vni⁹ est corruptio alterius. ergo mundus est ꝑpetuus sed necesse est oē ꝑpetuū a ꝑte post eē ꝑpetuum a ꝑte ante ⁊ ecōtra. primo celi: qm̄ nō hñs cām gñationis nō hz causam corruptionis ⁊ ecōtra ⁊ hoc nāl̄r. secus de aīa intellectiua q̄ fit supnāliter per creationem. Uñ dicit Arest. hic. Solus plato generat mūdum. Neqz est alius modus dicēdi s̄m rōnē nālem. ꝑꝑ qd̄ dixit dñs Bonauentura. hoc vnū scio q̄ si posuit mundum nō incepisse s̄m naturam verum possuit. sed mundū ab eterno eē ꝓductū in veritate implicat ꝯdictōez capiendo ꝓduci ꝓprie. qm̄ seq̄tur bene. mundus ab eterno est igit̄ nō incepit. ⁊ mundus est ꝓductus. igitur mūdus incepit de nō esse ad esse. Uñ dicere aliq̄d ꝓduci vel generari ab eterno est sermo alienus ⁊ improprius. qm̄ oppositū est in obiecto ⁊ verbis ipsis

Opinio Arest.

Plato.

¶ Notādū secūdo ꝑ ista ꝯclusiōe. Omne quod īcipit ⁊ ꝓducit̄ aut creat̄ siue ex nihilo ꝓducit̄ vel generat̄ siue ex subiecto p̄suppo sito fit. Prima appellatur factio supernaturalis siue creatio. Scōa vero nālis siue gñatio. Primam nullus naturalis posuit neqz expresse tenuit: qm̄ in hoc oēs cōcordāt q̄ ex nihilo nihil fit. vt latius p̄mo phisi. Et lz Arest. dixerit solus intellectus venit de foris. ⁊ in libro de morte. Ue aīe peccatrici q̄ redit ad id principium vñ exiuit: tñ nō assertiue vel vt naturalis posuit sed platonisauit ⁊ loquit̄ vt moralis. qm̄ aliter loq̄ndū est in naturali: aliter in morali ph̄ia. al's Arest. sibijpsi ꝯdixisset vt manifeste pz. Quia ergo Arest. s̄m hanc factionem non potuit naturali rōne indagare qūo mūdus incipet: cuz nihil fiat ex nihilo: ipse s̄m hanc viam nature nō errauit īmo bñ dixit tenendo q̄ mundus nō habuit initiū. ita tz sanctus Thomas. Bonauentura. Occan. ⁊ plures alij. Ex p̄dictis ergo pz q̄ creatura a creādo dicta significat rē q̄ ex nihilo ꝓducta est. vt pz ex vi noīs. Rō enim formalis creature est q̄ incipiat eē post non esse ex nihilo. dicente beato Augustino. Creatura ex eo dicta est q̄ ex oīpotētis dei voluntate de non esse ad esse producta est. Licet autez oīs creatura immo oē ens preter deum ēt s̄m mentem Aresto. Dependeat a deo. creatura tñ non solum ⁊ precise connotat dependentiam sed presupponitur q̄ de non eē ad esse sit producta vt clare quilibet grammaticus intelligere potest.

Factio supernaturalis.

Naturalis.

Creatura

Nota

¶ Cōclusio. Creaturā esse ab eterno implicat cōtradictionem. Probat̄ qz sequit̄ bene: hec est creatura igit̄ incepit esse post non eē qm̄ rō creature est talis vt supra. ⁊ creatura est eterna. igitur non incepit sz incipere ⁊ non incipere contradicunt. Sed diceres. An effectum esse coeternum sue cause implicet contradictionem. Rñdetur q̄ non qm̄ ad esse effectus sufficit q̄ dependeat ⁊ cōseruet̄ a sua causa. vnde Augustinus. Si ignis esset eternus splendor ab eo genitus esset eternus. Item si pes fuisset ab eterno in pul

Utrū effectum eē coeternū sue cause implicet contradictionem.

uere vestigiū pedis fuisset ab eterno. Et cā haꝝ ꝯcessaꝝ ꝓpositionū ē: qm̄ ābe
sūt ꝯditionales: sꝫ ꝯditōalis mlta suppōit. Immo ēt ꝫ Ares. mūdus ē effect⁹
dei ad min⁹ cōseruatus ⁊ ab eo depēdens ⁊ tn̄ est eternus ꝑm eū. Un̄ dicit .j.
celi. ⁊ .xij. methaphi. Ex tali igitur principio dependet celum ⁊ tota natura.

¶ Arguitur ꝯtra predcā. Si mūdus esset etern⁹ sicut
dicit Ares. tūc sortes infinities vixisset ⁊ īfinities fuisset mortu⁹: īmo an̄ ip̄m
fuerūt īfiniti viri a q̄b⁹ ip̄e descēdit. ⁊ sic eēt ꝓcessus ī īfinitū ꝯ Arest. vij. phisi.
⁊ .ij. metha. Rn̄det ꝯcedēdo ꝙ idē sortes ꝫ dispōnē corpis fuisset sepius: non
tamen idem sortes in veritate ⁊ in numero. qꝛ al's idē in nūero reuerteret: ꝯ
Arest. ij. de gn̄atiōe. ⁊ ꝓcessus in infinitū est ꝓhibitus in causis eēntialr subor
dinatis q̄les nō sūt sortes pr̄ ⁊ auus ⁊ atauus ⁊c̄. Etiā ꝯn̄ter est dicendū ꝙ sol
nō incepit moueri in ariete vel cancro cū eius motus sit eternus. neqꝫ daret
p̄ma vel vltima eclipsis. ⁊ nō eēt p̄mus neqꝫ vltimus hō. primus vel vltim⁹
pr̄. ⁊ nō est aliqua dispō quin infinities fuerit stante eternitate mundi.

¶ Arguit̄ secūdo. mūdū esse eteruū est ꝓbleuma neu/
trū. j. thopi. g̊ rōes Ares. nō cōcludūt. Rn̄det ꝙ posuit exēplū ꝫ opi. diuersoꝝ
ph̄oꝝ quoꝝ aliq̄ vt plato tenuerūt mūdū īcepisse. alij vero nō. Oꝝ vero ꝫ opi
nionē ꝓpriā al'r sētiat pꝫ ꝑ seq̄ntia qm̄ diuidit ꝓbleumata ⁊ dicit. Alia sunt ad
que rationes habemus ad vtrāqꝫ partem. ⁊ alia ad que non habemus rōnes
cum sint nimis ardua ⁊ difficilia vt ꝙ mundus sit eternus.

¶ Arguit̄ tertio. si mūdus esset eternus tūc essent actu
īfiniti dies ⁊ āni elapsi: īmo nō eēnt pl'es dies q̄ꝫ āni qm̄ ābo sūt īfiniti sꝫ īfini
tū n̄ ē pl⁹ alio. ⁊ sic eēnt īfinita ī actu. Itē an̄ motū eternū null⁹ eēt mot⁹. cū tn̄
Ares. vij. h⁹ dicat. an̄ oē mutari ē mutatū eē. Rn̄det ꝙ dies ⁊ āni sūt īfiniti ꝫ
successionē. qm̄ sūt ꝺ gn̄e successiuoꝝ. nō aūt sūt īfiniti dies ꝫ magnitudinez.
Et ꝯn̄ter dr̄ ꝓp̄e nō sūt pl'es q̄ꝫ āni stāte eternitate mūdi sic̄ ꝓbat argumētū sꝫ
īproprie. qm̄ annus est maior extēsiue q̄ꝫ dies. Nō aūt pl'es hꝫ ꝑtes cū vtrunqꝫ
hēat infinitas ꝑtes. Ad aliud dicit̄ ꝙ Arest. vij. huius loquit̄ de motu ꝑtiali.

¶ Fit in nobis a nobisipsis p̄ncipiū motus: etiā si nihil
17 ꝓrsus extrinsecus mouerit. Hoc eniꝫ exꝑtib⁹ aīe fieri
similit̄ nō videmus: sꝫ sꝑ aliq̄d aliud eoꝝ q̄ sūt extra ip
sa nimiꝝ mouet. Aīal āt ipsū dicimus seipsum mouere

27 ¶ Eoꝝ aūt q̄ ꝑ se mouentur q̄dā a seipsis: q̄dā ab alio
motu cientur. Id enī qd̄ a seipso mouetur. nā sane mo
uetur vt aīaliū vnūquodqꝫ. Aīal enī a seipso motu cieť

28 ¶ Hec āt sint que dubitatōez afferūt: a quonā mouen
tur: ceu leuia grauiaqꝫ. hec enim ad opposita q̄dem lo/
ca vi pulsa mouentur. Ad propria vero leuia q̄dem ad
supera: grauia vero ad infera suapte natura feruntur.

¶ Questio. IIII

Utrũ oẽ animal moueatur a se non

aũt aliud graue vel leue inanimatũ. ¶ Sciẽdũ ꝑ introductõe huius ⁊ duarũ sequentiũ qõnũ. ꝙ Arest. in scdo tractatu hui⁹ octaui phi. tractat de cõparatione ipsarũ reꝝ ad motũ ⁊ q̃etẽ. ꝑ h̃ volẽs ꝓbare qũo sit deueniẽdũ ad p̃mũ motorẽ ⁊ ad p̃mũ motũ. ⁊ p̃ncipaliter tria facit. Primo supponẽs ꝙ nõ oĩa entia semꝑ mouent̃ vel sꝑ q̃escũt. Uñ sũt aliq̃ q̃ qñqꝫ mouent̃ ⁊ qñqꝫ q̃escũt. ⁊ oĩuꝫ boꝝ sufficiens exp̃imẽtũ p̃bet ipse sensus. iõ dicit Ares. Querere rõnẽ incõtrarium ipsius sensus est infirmitas intellectus. Et idẽ voluit cõmẽtatoꝛ cũ dicit Dimittere sensum ⁊ seq̃ intellectũ est signũ diminuti intellectus. ꝯ eos q̃ ꝑhiã nãlẽ suis respectibus cõmiscẽt. Ex illo ꝯñter ꝓbat Aresto. ꝙ grauia ⁊ leuia ex quo mouent̃ nãliter nõ mouent̃ ex seipsis. ⁊ eius rões ponent̃ infra. Postea ꝓbat ꝙ grauia ⁊ leuia qñ incipiũt moueri nãliter post quietem moueant̃ a generante grauitatem vel leuitatẽ vel a remouẽte ꝓhibens. Scdo oñdit qũo sit deueniendum ad aliquod p̃imum mouẽs. qm̃ in mouentibus ⁊ motis essentialiter subordinatis nõ est ꝓcessus ĩ infinitũ. vij. phisico. Et ꝑ hoc Arest. vult ꝓbare ꝙ p̃imum mouẽs sit ĩmobile q̃cũqꝫ trãsmutatõe ipsius mot⁹. Tertio aũt ꝓbat p̃mũ motorẽ eẽ ĩmobilẽ ⁊ ꝑpetuũ. ⁊ oĩum p̃dictoꝝ rõnes q̃s Ares. h̃ ponit in textu que ad ipsas qõnes spectant infra breuissime ponentur. Sũmarie enim vt hactenus circa titulos questionum claruit quantuꝫ ad questiões motionis ⁊ originem spectat textus Arestotelis transcurritur.

Suppositiones Aresto.

¶ Notãdũ p̃mo ꝙ graue vel leue inanimatũ est illud qd nõ est aĩal vt lapis terra plũbũ ferrũ aer vapoꝛ ⁊c̃. Uñ vt exp̃sse dicit̃ ex textu qõ tantum querit. ex quo aĩal mouet se ꝟm suũ appetitũ ad diuersas differentias positionum vt exp̃ientia testatur. Graue vero ⁊ leue inanimatũ q̃escit in suo loco naturali. vel si est extra ipsum quiescit violenter ⁊ detinetur ꝑ aliqd̃ ꝓhibẽs siue obstaculũ ne ad suũ locũ nãlem moueri possit. An ergo aĩal moueat̃ ex se quoniã nõ indiget aliquo extrinseco qd̃ suũ inchoet motũ. graue vero simplex nõ. quoniã eget si dꝫ deorsum moueri aliquo remouẽte ꝓhibẽs. Ego dicit Arest. Et facere stare posset seipsum. veluti si ambulãdi cã ĩ ipso erit ⁊ nõ ambulãdi. ⁊ moueri ꝟm motus contrarios inconueniens enim ꝟꝫ vnum motum solum moueri hec a seipsis siquidem ipsa mouent seipsa.

Questio querit.

¶ Notãdũ secũdo ꝙ moueri a seipso vel ex se ĩ ꝓposito est nihil aliud q̃ꝫ rem mouere seipsaꝫ ad diuersas differentias positionum nõ indigẽs mouẽte extrinseco vt suũ motũ incipiat. Uel sic. est rẽ moueri ⁊ se posse q̃etare in p̃ncipio medio vel fine ipsius motus. ⁊ illud solũ cõuenit aĩalibus ꝫ nõ oĩbus. qꝛ aĩalia affixa petris mouent̃ solũ motu dilatatõis. vt qñ calefiũt ⁊ sentiũt cõueniẽs ⁊ motu cõstrictiõis tꝑe frigido. ⁊ qñ sentiũt disconueniẽs nõ aũt mouent̃ motu progressiuo. Et sic qõ intelligit̃ de aĩalibus que p̃ñt se mouere ad diuersas possitionum differentias. Oꝛ aũt mouere seipsum proprie sit animatoꝝ pꝫ per Arest. hic in textu. qui dicit. Omne qd̃ mouet̃ ex se diuidit̃ in ꝑtẽ per se mouẽtẽ ⁊ per se motã. Illud aũt manifeste videmus

Moueri a seipso vel ex se.

Conche.

Ut aliquid moueatur ex se reqritur

in aĩatis. qm̃ ipsa cõponuntur ex forma substantiali que per se mouet. s. sine ĩdigentia mouentis extrinseci. ⁊ ex mã prima que per se mouet̃. id est solũ mouetur: lz cum hoc moueat̃ ⁊ per accidens ad motũ totius cõpositi tñ non repu
1 gnant solum moueri ꝑ accidens moueri. Ex predictis igitur pz ꝙ si aliquid d̃beat moueri ex se vel a se requiritur primo ꝙ possit inchoare suum motum si
2 ne mouente extrinseco. Secundo ꝙ possit quiescere in medio vel fine mot⁹.
3 Tertio ꝙ possit se mouere ad diuersas differentias positionum ⁊c̃.

¶ Conclusio secundum mentem Arest. aĩal mouetur a seipso mediate ⁊ immediate. grauia vero ⁊ leuia non mouent̃ a seipsis talr̃. Probat̃ auto. Arest. hic dicẽtis. mouet̃ enim aĩal a seipso. Et ꝓbat vt supra ꝙ grauia ⁊ leuia non moueant̃ a seipsis multiplr̃. qm̃ mouere seip̃m est ꝓprium animatoꝝ. Illa enĩ que mouẽt seipsa pñt se mouere ad diuersas dr̃ias positionum. sed graue mouet̃ deorsum ⁊ leue sursum motu ꝓprio sibi cõuenienti. g̃ nõ mouent̃ a seipsis. Itẽ nullũ ꝯtinuũ. i. homogeneũ mouet seipsuz. sz grauia ⁊ leuia sunt homogenea. qꝛ quelibet ꝑs grauis est grauis. Et ibi Arest. loquit̃ de cõtinuo ꝟm formã. s. qd̃ est vniforme ⁊ eiusdẽ deniatiõis in oibus suis ꝑtibus quantis ꝟm vulgarem denoiatiõem. vt q̃lib̃ et ꝑs lapis est lapis ⁊ grauis non aũt q̃libet ꝑs aĩalis est aĩal ꝟm vulgarẽ denoiatiõem. qm̃ vulgus non hz iudicium teste Cicerone nisi in hijs que sunt ꝟm sensum.

¶ Arguitur prĩo. multa sunt grauia ⁊ leuia q̃ mouen/
1 tur a seipsis ⁊ pz Prĩo d̃ ferro ignito posito sup̃ assare postq̃ ꝯburit asserẽ ca
2 dit deorsum ⁊ nõ ĩdiget motore extrinseco. Scd̃o argẽtũ viuũ mouet̃ ĩ vase
3 ⁊ tãdẽ facit foramẽ ⁊ mouet se deorsuz. Tertio ignis sup̃ quo põit̃ asser latus
4 mouet se sursum post ei⁹ ꝯsumptionẽ. Quarto vapor sursum in media regiõe
5 infrigidatus mouet seip̃m deorsum qꝛ grauis. Quinto si terra impetuose scin
6 deret̃ aer subito moueret̃ a nã cõi deorsuz ne cõmitteret̃ vacuũ. Sexto lapis in motu reflexiõis iteꝝ mouet seip̃m deorsum ⁊ in multis sil̃ib⁹ casib⁹ vbi grauia ⁊ leuia mouẽt̃ sine motore extrĩseco. Rñdet̃ p̃mo ꝙ nõ sit ꝯ cõclusionẽ. qꝛ lz moueãt seipsa ĩmediate. qꝛ forma substãtialis ẽ q̃ mouet. ij. phisi. tñ mediate mouẽs extrĩsecũ fuit cã ꝙ ip̃a grauia se mouerũt. vt lati⁹ ĩ seq̃nti qõne. Aĩal v̄o p̃t se mouere sursuz ⁊ d̃orsuz sine ꝯcursu alteri⁹ mouẽt ꝑticularis. Scd̃o dr̃ ꝙ ares. sit locut⁹ vt freq̃nt̃ qꝛ freq̃nt̃ aĩal mouet seip̃z. ñ ãt lapis vl̃ aliõ g̃ue ⁊c̃.

Respondetur.

¶ Arguitur secũdo. omne quod mouetur mouetur ab alio. vij. phisi. ergo aĩal nõ mouet̃ a seipso sic̃ dicit ꝯclusio. Itẽ cõmentator. iij. celi. lapis mouet seip̃m deorsuz inq̃tũ grauis. Rñdet̃ ad p̃mũ ꝙ alr̃ capit̃ moueri a se in ꝓposito ⁊ aliter in septimo vt facile ex diffinitõe p̃dicta hr̃. Ad scd̃z dr̃ ꝙ lapis mouet seip̃z. s. ĩmediate vl̃ mouet ꝑ se seip̃z d̃orsũ. qꝛ ẽ mot⁹ nãlis.

¶ Arguitur tertio. aĩal mouetur ab obiecto ⁊ appetibili. iij. de aĩa. ergo nõ mouet̃ a seipso. Itẽ celũ est inaĩatũ. sz celũ ẽ p̃mũ mouẽs seip̃m. viij. hui⁹. Rñdet̃ ad p̃mũ ꝙ appetibile mouet aĩal ꝑ modũ finis ⁊ desiderati. nõ aũt effectiue. sz effectiue mouet̃ a sua forma. ⁊ hoc vult questio. Ad secundũ dr̃ ꝙ Arest. accepit celum pro orbe ⁊ intelligentia q̃ orbẽ mouet. q̃uo etiam loquitur primo celi appellans celum animatum.

32 ¶ Queritur igitur ꝓpter qd leuia grauiaqꝫ ad sua loca mouentur. Est ãt cã ipsa apta esse aliquo moueri: atqꝫ hoc est ipsius grauis leuisqꝫ esse infero loco supoqꝫ distinctuꝫ: leue vero graueqꝫ potentia plurib⁹ est modis vt diximus. Naꝫ cũ est aqua. leue potentia quodãmõ est. ⁊ cũ est aer adhuc potentia est. Fieri enĩ põt. vt ob ĩpedimentum nõ sit supero ĩ loco. Sꝫ si id quod ĩpedit fuerit sublatũ operatur sempꝫqꝫ superius fit.

¶ Qui vero id quod sustinet ꝓhibetqꝫ dimouit partiꝫ mouet partĩ nõ mouet: Ut q columnam diuellit aut ab vtre qui est in aqua lapidem prementem dimouit: ꝑ accidens enim mouet.

¶ Questio. V.

Utruꝫ graue in actu sursum detentũ moueat seipꝫ deorsuꝫ post remotõeꝫ ꝓhibẽtis vl' ab alio.

Notandũ ꝑmo ꝙ graue ẽ duplex. s. ĩ actu ⁊ ĩ potẽtia. Graue ĩ actu ẽ qđ actualr hꝫ ĩ se sufficiẽteꝫ grauitatẽ vt lapis terra ⁊c. Graue in potẽtia ẽ qđ actualr nõ hꝫ grauitatẽ ẽ tñ ĩ potẽtia ad ipaꝫ: qꝛ põt ipaꝫ hẽre: vt vapor resolut⁹ ab aq̃ ẽ in potẽtia grauis: qꝛ ĩ media regiõe aeris ꝯdẽsat ⁊ ĩfrigidat ⁊ fit nubes: deĩde aq̃ cadẽs deorsũ Eodẽ mõ ẽt leue ẽ duplex ĩ actu ⁊ potẽtia. Res ergo grauis vl' leuis põt se hẽre ad motũ localẽ sursuꝫ vl' deorsuꝫ duplr. Prĩo ĩ actu. s. qꝛ actu mouet sursuꝫ vl' deorsuꝫ. Scđo ĩ potẽtia: qꝛ aptũ natũ ẽ moueri sursuꝫ vl' đorsuꝫ. vt aer apđ nos existẽs vl' lapis sursuꝫ detẽt⁹. Illud ãt fit duplr. Prĩo in potẽtia eẽntiali s. qđ nõ hꝫ formã ad illũ motũ. põt tñ hẽre vt leue qđ põt recipe formã grauis. ⁊ ista appellat potẽtia remota. vt ĩ sili mã stãs sub forma ignis ẽ in potẽtia ad formã terre. Alio mõ ĩ potẽtia accidẽtali siue ꝓpinq̃. s. qđ lꝫ hẽat formã ad illũ motũ nõ hꝫ tñ opatõeꝫ q̃ ꝓcedit ab illa: sꝫ ĩpedit ne exeat in actũ. vt lapis sursuꝫ detẽt⁹ ẽ ĩ potẽtia ad motũ đorsuꝫ lꝫ sit actualr grauis. Et sic qõ tñ q̃rit. Si lapis quiesceret sursum violenter ⁊ obstaculum remoueretur an talis lapis sic cadens deorsum moueatur a sua forma substantiali vel ab illo qui remouit obstaculũ vel ab alio sicut a loco naturali qui ipsuꝫ attraheret. ita ꝙ se ipsum in titulo valet tantũ sicut a forma substantiali.

Graue in actu in potentia.

Leue in actu ĩ potentia.

Potẽtia eẽntialis

Potentia accidentalis.

Intellect⁹ qõnis.

¶ Notandũ scđo ꝑ ĩtellectu pñtis qõnis ꝙ de motu grauiũ ⁊ leuiũ ad sua loca nãlia multiplex fuit opĩo. Aliq̃ eniꝫ dixerũt ꝙ loca nãlia ꝑ ṽtutẽ attractiuã attraherẽt grauia vel leuia ad se. sicut magnes attrahit ferrũ. sꝫ hꝰ ẽ falsũ. qꝛ tũc oĩs mot⁹ sursuꝫ vl' deorsuꝫ eẽt violẽt⁹. qꝛ attractio ẽ spẽs mot⁹ violẽti. vij. phisi. Alij dixerũt ꝙ graue moueret deorsũ ꝑ expulsionẽ a celo. vl' ꝑꝑ ĩpulsuꝫ celi qm̃ mouet velocissime rapiẽs secũ oẽs speras ĩferiores. Sꝫ hec opĩo ẽ falsa. qꝛ a sili nullus hõ possꝫ erecte stare. ĩmo de quãto

Opiniões de motu grauiũ ⁊ leuiũ.

graue plus distaret a celo de tãto tardi⁹ ꝺberet moueri. qꝺ ē ꝯ expientiã. Etiã nullũ leue moueret sursũ nãlr. Alij dixerũt ꝙ grauia ⁊ leuia mouerẽt ꝑꝑ motũ ipsi⁹ medij qꝺ mouet ꝑ se grauia ⁊ leuia. ipsa vo mouerẽt ꝑ accidẽs. qm̃ dic̃ Cõmentator. iij. celi. Graue mouet ad motũ medij sicut hõ in naui. Sꝫ tñ hec opio hodie nõ tenet. qm̃ est ꝯ oẽꝫ rõnẽ ⁊ experiẽtiã. Et ad istã aucto. dr̃. ꝙ sic hẽat ĩtelligi. sic hõ existẽs i naui motu vectiõis nõ mouet nisi sil cũ naui. etiã mediũ mouet sil cũ graui qm̃ ipꝫ diuidit. mediũ eni poti⁹ resistit q̃ꝫ moueat ꝑ se. Iste tñ opiniões solẽt cõiter reprobari q̃rto celi. Alie vero due opiniones s. ꝙ grauia ⁊ leuia moueant a suis formis substãtialibus vel a generante grauitatẽ vel leuitatẽ aut a remouẽte ꝓhibens ꝯcordabunt in conclusione.

¶ Conclusio. Graue qꝺ sursuꝫ detinebat mouet deorsuꝫ ꝑncipalr a forma ei⁹ substãtiali ⁊ istralr a sua grauitate ĩmediate ⁊ cõtinuatiue. lꝫ ĩchoatiue ⁊ mediate moueat a generãte vel remouẽte ꝓhibẽs siue obstaculũ. Prĩa ꝑs ꝓbat auctoritate Arest. ij. phisi. Nã est ꝑncipiũ ⁊ cã per se mouẽdi. ⁊ j. celi. Grauitas ⁊ leuitas sũt cause motiue istrales. Itẽ forme ē agere siue mouere. Et Cõmẽtator. iij. celi. Lapis mouet seipsuꝫ deorsuꝫ inquantũ grauis. Rõne tali. Oĩs actio est a forma substãtiali. sed motus est actio qꝛ procedit a mouente ⁊ agente. vt latius. iij. phisi. probat ergo motus est principaliter a forma. Oꝝ aũt graue nõ moueat cõtinuatiue ⁊ ĩmediate a generante vl remouente obstaculũ pꝫ: qm̃ omne mouens dꝫ esse simul cum suo moto. vij. phisi. sed prohibens vel generans non est cũ graui neq̃ꝫ per se vel suã virtutẽ qꝛ stat ipsuꝫ diu esse corruptũ anteq̃ꝫ graue suũ locum attingat.

Prima ꝑs ꝓbatur

¶ Secũda pars ꝯclusiõis ꝓbatur auctoritate Arest. viij. hui⁹. ⁊. iiij. celi dicẽtis. Mouet ãt ⁊ qꝺ a ꝑncipio fecit ⁊ ĩpedimẽtũ remouẽs. ⁊ nihil hoꝝ. s. grauiũ ⁊ leuiũ seipꝫ mouet. s. initiatiue. ⁊ idẽ dicit Cõmentator ĩ his locis. Rõne tali. Oẽ graue qꝺ ē sursuꝫ aut est actu aut potẽtia graue. Si primũ tũc nõ põt seipꝫ mouere deorsuꝫ nisi remoueat obstaculũ. Si scõm tũc ex quo actualr est leue nõ mouet se deorsuꝫ nisi sibi sit ad gñata grauitas. ergo generãs talẽ grauitatẽ. s. frigiditas medie regiõis aeris ⁊ remouẽs obstaculũ sũt cause motus ipsius grauis deorsum mediate. Uñ hꝫ locum ista ꝓpositio. Quicq̃d est cã cause etiã est causa causati. Est tñ verum ꝙ ꝓprie ⁊ ꝑ se siue principaliter nõ dicunt mouere ipsum graue sed solũ occasionaliter ⁊ ꝑ accidens siue remote: qꝛ etiã ipsis amotis graue nõ cessat seipꝫ deorsum mouere.

Propositio.

¶ Arguitur ꝑmo. Locus mouet ad se grauia. ꝓbatur aucto. Arest. iiij. celi. Dicam⁹ igit ꝙ cã motus quorũdã elemẽtoꝝ ad superius ⁊ quorũdã ad iferius ē locus. qm̃ vnũqꝺq̃ꝫ mouet ad corpus sibi ꝯueniens. Cõmẽtator ibidẽ. Qꝺlibet eni eorũ mouet ad corpus sibi ꝯueniẽs. ⁊ iõ fuit locus cã istoꝝ elementoꝝ. Idẽ dicit Arest. j. ⁊. ij. celi. ⁊ illud fuit motiuũ ꝑme opinionis supradicte. Rñdet ad illas ⁊ sil̃es auctoritates ꝙ locus nõ mouet effectiue grauia ad se. sꝫ dicit ĩproprie cã efficiẽs ipsi⁹ locati: qꝛ locus ꝯseruat locatũ. iiij. phisi. Uel locus dicit mouere locatũ methaphorice tanq̃ꝫ eius finis: q̃ares nãliter tendũt ad suũ locũ naturalẽ tanq̃ꝫ ad finem. Ideo dicit Cõmentator vbi supra. loca naturalia grauium ⁊ leuium sunt fines eorum.

Locus qũo moueat locatum.

¶ Arguitur scdo. sicut ex pma parte ꝯclusiōis seqtur tunc grauia mouēt seipsa deorsum. ⁊ hoc est ꝯ predictā conclusionē ⁊ Arest. q. viij huius dicit. ipsa nāq; grauia ⁊ leuia moueri a seipsis est impossibile. Et idē. Oꝝ igitur nihil eoꝝ moueat seipꝫ manifestū est. habēt eniꝫ pncipiū motus non agendi nec faciendi sed patiendi. Rñdetur ꝙ predicta qō voluit grauia nō inchoare motū deorsum a seipsis. s. a forma substātiali. ⁊ illud etiā non negat p̄sens ꝯclusio. īmo scda pars illud ꝓbat vt facile supra ostensum est.

¶ Arguitur. iij. grauia ⁊ leuia nō sūt actiua vel passiua ij. de gene. ergo graue nō mouet se deorsum. Itē sine medio nō pōt fieri motus neq; sine spacio. iij. phi. ergo mediū ē cā mot⁹. Rñdet ad pmū grauia ⁊ leuia īquātū talia nō sūt actiua. i. nō pñt ꝓducē formā substātialē sic q̄litates p̄me. Ad scdꝫ mediū ē cā sine q̄ nō ipsi⁹ mot⁹. nō āt ꝑ se mouēs vt lati⁹ supra.

45 ¶ Cum aūt semper esse motuꝫ oporteat. ⁊ nullas eius intercapedines fieri. esse quippiā pmo mouens perpetuum īmobileq; aut vnum aut plura necesse est.

¶ Questio. VI.

Vtruꝫ primus motor sit immobilis

⁊ ꝑpetuus. Notandū primo ꝓ ipsa ꝯclusione ꝙ ꝫ viam nālem Arest. inuestigauit tm̄ vnū esse primū motorē eternuꝫ sempiternū siue infiniti vigoris ⁊ īmobilē ac indiuisibilē. ⁊ illud potissimū ex duobus. Primū. Oē qd̄ mouet̄ indiget aliq̄ ꝑfectione quā ipm̄ natū est hēre. vel hꝫ aliquā īperfectionē quā conatur remouere que sue nature repugnat. qm̄ motus est actus entis ī potētia. iij. phisi. Huius experiētia est in his īferioribus: īmo in oībus q̄ mouent̄ ꝙ de quāto res nālis est agilior velocior ⁊ mobilior: de tāto ē ꝑfectior quo ad actiuitatē: qm̄ forme est agere ⁊ mouere. ſꝫ a forma substātiali accipit̄ oīs rei ꝑfectio. qn̄ ergo res mouet̄ sꝑ mouet̄ ꝑꝑ ꝑfectōeꝫ aliq̄ꝫ in ea acq̄rendā: alias moueretur frustra qd̄ ē īpossibile ꝫ viā ꝑipatheticā. qꝛ deus ⁊ nā nihil faciūt frustra. j. celi. ⁊. iij. de aīa. Scdꝫ. Rō nālis nō admittit ꝓcessum in infinitū neq; in numeris. iij. phisi. neq; in causis. ij. metha. neq; in mouētibus ⁊ motis. vij. phisico. qm̄ rō infiniti non est a nobis cognoscibilis. īmo ꝓprie non imaginabilis nisi fortasse cōfuse. Vn̄ cū non sit ꝓcessus in infinitū necesse est in vnoquoq; genere deuenire ad vnū primū ꝑfectū ⁊ simplicissimū quodāmō. ſꝫ cū primus motor necessario sit substantia: necesse est ipsuꝫ esse simpliciter indiuisibilem.

Primo.

Probat vnum ēē primū motorem.

Oīs perfectō a forma.

Secundo.

¶ Rñdetur ad qōnem. Primus motor est vnus: ꝑpetuus ⁊ īmobilis. Probatur auctoritatib⁹ Arest. ī multis locis. dicit eni. iiij. metha. Eteniꝫ est aliqd̄ quod sꝑ mouet q̄ mouētur ⁊ primū mouēs īmobile ipm̄. Et. xij. metha. Qm̄ aūt est mouens ipm̄ īmobile ēns actu hoc nō contingit se aliter hēre nullatenus. Ibidē. Oē quod mouetur necesse ē ab aliquo moueri ⁊ primū mouēs īmobile est ꝫm se ⁊ sempiternū īmotum. Et. viij. huius. Mouens īmobile semꝑ sil'r se habens ⁊ ad illud quod mouetur similiter se hēbit ⁊ cōtinue. Cōmentator. xij. metha. Id quod mouet primuꝫ motū cum sit non

motū qō est purus actus sine aliq̄ potētia. ipossibile est vt habeat aliquā dispositionem ab ea quā hz. i. nulla pfectiōe caret. Probat āt Arest. eandē sniaz certis rōnibus hic in textu quaꝝ alique hic ponunt. Prima. Oē qō mouetur necessario mouet ab alio qō nō mouet vlterius ab alio: aut ab eo qō mouet ab alio. Si scōz tūc erit pcessus in īfinitū in mouētibus ⁊ motis cuius oppositū hic ⁊ in. viij. phisi. pbat. tūc enīz nō eēt assignabilis p̄mus motoꝛ: ex quo infinitoꝝ nō est p̄imū. Si p̄imū: tūc deueniet ad p̄imū mouens īmobile. Scōa rō. Oē mouens aut mouet aliquo alio tanq̄z instro. aut seipso. Si scōz habet ꝓpositū. Si p̄imū iterū erit pcessus in infinitum. Alia rō. Opz in vno quoq̄ gñe esse simplicissimū. sz illud nō esset si p̄mus motoꝛ q̄ est simplicissimus eēt mobilis. Alia rō. Oē qō p se mouet diuidit in p se mouentē ⁊ p se motuz: sed deus est īdiuisibilis ergo īmobilis. Maioꝛ ⁊ minoꝛ sūt Arest. in isto octauo. Et maioꝛ est ꝑm viā Arest. simplr vera: qz tz q̄ nullū indiuisibile moueat. vj. phisi. Alia rō. Si p̄imus motoꝛ eēt mobilis tunc aut per se mouet vel p accidens. Nō p̄imū: qz aut a se mouereꝫ: ⁊ hoc est falsuz: qz oē qō mouet: mouetur ab alio aut ab alio. ⁊ sic nō erit p̄imus motoꝛ. Nō scōz: qz staret eū q̄nq̄z q̄escere. imo nō ab īferioꝛi: qz ipse mouet inferioꝛa. nec a superioꝛi: qz nō esset p̄imū mouēs. Alia ⁊ vltīa rōne exꝫ textū. Motus ē actus īperfectus. iij. phisi. sz cū deus sit pfectissimus ꝑm Arest. in multis locis: nō capit in se aliqō īperfectū. Uñ illud qō mouet: mouet ꝓp aliq̄z pfectōez acq̄rendā vel īperfectiōez deponendā quoꝝ neutrū est i deo. Q; aūt sit tīn vnus: pz q̄n si eēnt plures vel mouerēt eque pfecte ⁊ eēnt eq̄ pfecti. ⁊ hoc nō. q̄n vnus supflueret vel vnus eēt pfectioꝛ altero. ⁊ sic alter nō eēt p̄m⁹ motoꝛ. Sz q̄ sūt ꝓpetuus ꝓbat Arest. in isto octauo. q̄n gñatōes ⁊ coꝛruptōes sūt ꝓpetue ergo aliq̄s motus ē ꝓpetuus. ergo ēt aliqō mobile erit ꝓpetuū. ⁊ per ꝯsequens aliq̄s motoꝛ erit perpetuus. sz iste est p̄mus motoꝛ. ergo. Hec tīn ꝯsideratio plus est methaphisici.

Ratio prima.
Secunda.
Tertia.
Quarta.
Quinta.
Sexta.
Deus est īmobi.
Unus.
Perpetuus.

¶Arguitur p̄mo. Omne mouens mouetur. iij. phisi. sed p̄imus motoꝛ est mouēs. ergo est mobilis. Itē dicit Plato. aliq̄d est mouens p̄imū mouens seipsuz. Rñdetur ad p̄imū. Omne mouens phisicū siue compositū est mobile vt Arest. etiā ibidē dicit. Ad scōm dicit q̄ deus intelligit se ⁊ oīa alia a se. xij. metha. Ideo dicitur methaphoꝛice seipsum mouere. sicut omne intelligibile mouet intellectum similitudinarie.

¶Arguitur scōo: Quicquid est nobilitatis ⁊ pfectionis oꝛ attribui p̄mo ⁊ pfectissimo enti. sz mobilitas ē pfectioꝛ q̄z īmobilitas. qz īmobilitas ē ꝓuatio. mobilitas vo habitus. sz habitus ē dignioꝛ ⁊ pfectioꝛ ꝓuatione. Itē Arest. viij. huius. Tria sūt que mouentur deus. locus. ⁊ tps. Rñdetur ad p̄mū q̄ īmobilitas q̄n negat actū ⁊ relinq̄t potentiā tūc est ꝓuatio ⁊ q̄dam īperfectio. sz isto mō nō reperitur in deo. Sz ꝓout negat actū ⁊ potentiā est predicatū pfectionale ⁊ attribuitur deo. Ad scōm dicitur q̄ Arest. p deum intelligit coꝛpus celeste moꝛe gentiliū quibus alludit in his verbis.

Immobilitas q̄o deo attribuitur.

¶Arguitur. iij. illud est mobile quod iā est ī aliquo lōco ⁊ p̄ius nō fuit. sz sic est de p̄mo motoꝛe. q̄n ꝑm fidem est in celo ⁊ asī creationē non fuit in celo. Etiā habet se iā ꝛtinue aliter q̄z p̄ius qz mutatur de nō

creante in creantē ⁊ econtra. ⁊ ante creationē non fuit primus motor sed iā est
Rñdetur ꝙ primus motor est īmobilis q̄cunqꝫ spē transmutationis nō solū
ſm fidē sed ēt ſm Aresto. in isto octauo. Et dr̄ ꝙ ipse in sua essentia non hꝫ se
aliter ⁊ aliter q̄uis talē respectū imaginemur neqꝫ iam est proprie in loco. Et
non sequitur. hec res est in alio loco q̄ꝫ prius igit̄ est mota. vt pꝫ de turri que
continue est in alio ⁊ alio aere ⁊ non mouetur localiter.

55 ¶ Cū ita tres sint motus in magnitudīe ī affectu atqꝫ
in loco: quem qd lationem cōsueuim⁹ appellare. Hūc
primū motuum esse necesse est.

¶ Questio VII

Utrum motus localis sit primus

alioꝝ motuū. Sciendū ꝙ Arest. in tractatu tertio huius octaui principaliter ꝓ
bat solū motū localem esse vnū ⁊ perpetuū: prius p̄mittens quendam ordinē
inter spēs ipsius motus: ex quo consequenter infert ꝙ motus localis sit p̄m⁹
oīum aliorū motuū. ⁊ illud ꝓbat multipliciter. Primo. Ex quo inter motus ē
quidam ordo qꝛ augmētatio ⁊ diminutio p̄supponūt alterationē. similiter ge
neratio ⁊ corruptio p̄supponūt alteratōem. j. de gene. sed alteratio p̄supponit
motū localē: qm̄ alterans non alterat nisi applicet̄ alterabili sed illud nō fit si
ne motu locali. ergo motus localis est prior tpe ⁊ ordine aliorū motuū. Ordi
nē vero motuū etiā ponit qꝛ alterationē p̄cessit motus localis vt ꝓbatuꝫ est.
sed alteratio p̄cedit gñationem ⁊ corruptionē que cōsequenter precedunt au
gmentationē ⁊ diminutionē. Itē mot⁹ localis p̄cedit oēm motū. pꝫ īductiue.
qꝛ si res debet alterari necesse ē ꝙ alterās applicet̄ alterabili. Si res debꝫ gña
ri necesse ē generās applicari subiecto ex quo fit gñatio. ⁊ sic de alijs. Itē nul
lus alius mot⁹ est cā mot⁹ local' celi: sꝫ ille ē cā oīuꝫ alioꝝ: cū sit q̄dā vita oīb⁹
que subsistūt a nā. viij. hui⁹. ⁊ cessante motu celi cessant oēs gñationes ⁊ cor
ruptiones. ij. de gene. g̊ est prior tpe alijs motib⁹. Oꝝ aūt sit prior nā ⁊ pfectio
ne ꝓbat. qꝛ posteriora gñatione sunt priora pfectione ⁊ nā: sed mot⁹ local' est
posterior via gñatiōis vt pꝫ ī aīalib⁹ q̄ vltimo mouēt̄ motu locali. etiā solus
ipse est cōtinu⁹ g̊ est p̄or nā. Oꝝ aūt sit vnus cōtinuus ⁊ ꝑpetuus pꝫ infra.

Motꝰ localis primus omnium.

Ordo motuum

Prior natura pfectione.

¶ Notādū primo ꝙ aliquid est p̄us alio secūdū arest.
1 hic in textu tripl'r. Primo nā. s. qd̄ pōt esse sine alio sed nō ecōtra. vt elemen
ta sunt p̄ora ꝯposito. sil'r duo sunt priora q̄ꝫ quatuor. similiter pes est prior ve
stigio si ab eterno stetisset in puluere. ⁊ breuiter oīs causa ē prior suo causato
2 Secundo pfectione. s. qd̄ altero est pfectius siue melius. vt substantia est pri
or accidente. ⁊ forma est prior mā. vij. metha. siml'r mixtū est prius elemento
3 Tertio aliq̄d est alio prius tpe. s. qd̄ p̄cedit ip̄m in tpe. vt puer ē prior q̄ꝫ senex
⁊ flos est prior suo fructu. similiter calceator ē p̄or calceo. Motus āt localis ē
prior nā pfectōe ⁊ tpe oīb⁹ alijs motib⁹ ſm Arest. hic: qm̄ est ꝑpetuus ⁊ causa
oīuꝫ aliorū motuū. Uñ Arest. illud itelligit de motu locali ipsius celi. nihil enī
pōt gñari vel corrūpi nisi effectiue cōcurrat motus circularis primi mobilis.

Aliquid pri⁹ alio

¶ Notādū scdo ꝑ ītellectu ɔclusionis q̄ exquo motꝰ sūt iter se cōpabiles vt patuit. vij. hꝰ in fine: necesse est q̄ vnꝰ sit ꝑfectior altero vel sibi eq̄lis. Cū ḡ oēs motꝰ ɔueniant in successiōe vt ꝓbatū est. iij. phisi. q̄ntū est rōne successiōis vnꝰ nō est ꝑfectior altero Jō ꝑfectio ī oībꝰ motibꝰ pōt attēdi triplr. Prīo quo ad eoꝝ essentiā siue intrinseitatē q̄ in re in quolibet motu est ipsa successio. ⁊ sic oēs: motꝰ localis: motꝰ alteratiōis: gn̄atiōis: augmētationis: ⁊ sic de alijs sunt eiusdē ꝑfectiōis essentialis. Scdo perfectio in oībꝰ motibꝰ attēdit̄ siue ɔgnoscit̄ penes extrinseca q̄ tn̄ ipsos denoīant. ⁊ hoc duplr. Primo penes terminū ad quē vt ille motꝰ est ꝑfectior q̄ habet terminū ꝑfectiorē ad quē q̄ꝫ alter. ⁊ ita gn̄atio est motꝰ ꝑfectissimꝰ cū eiꝰ terminus ad quē sit substātia. Terminꝰ enī ad quē quēlibet motū hꝫ denoīare. v. phisi. lꝫ nō sit de eiꝰ eēntia vt latius. iij. phisi. patuit. Hoc mō ītelligit̄ cōmētator qn̄ dic̄. sic̄ substātia ē ꝑor ⁊ ꝑfectior alijs ꝑdicamētis ita motꝰ ad substātiaꝫ ē ꝑfectior alijs motibꝰ q̄ st̄ ad alia ꝑdicamēta. Tercio attēdit̄ ꝑfectio ipoꝝ motuū penes extrinseca sibi attributa vt ille motꝰ est ꝑfectior alijs quē ꝓducit nobiliꝰ ⁊ ꝑfectius mouēs: q̄ est in subiecto siue mobili ꝑfectiori: qui est cā alioꝝ motuū ⁊ nō eɔ̄: q̄ est regularis ⁊ ɔtinuꝰ Et isto mō loquit̄ arest. hic qn̄ dicit motū celi esse ꝑorē ꝑfectiōe oībus alijs motibꝰ: qm̄ ponēs eiusdē motꝰ ꝓprietates hic dicit q̄ ꝑmꝰ motꝰ scꝫ celi sꝑ fuit. nunq̄ꝫ deficiet: sꝑ ē ɔtinuus. īmo est regularis ⁊ mouet̄ a motore et̄no ꝑpetuo ⁊ īmateriali ⁊ ē in subiecto īcorruptibili ⁊ intrāsmutabili scꝫ celo ⁊ est motus ꝑpetuus. hec āt attributa nō ɔueniūt alijs motibus. ḡ motꝰ circularis celi est ꝑfectissimus oīuꝫ motuū.

Perfectio ī motibus primo

Secundo.

Tertio.

Motꝰ localis oīum perfectissimꝰ ē

¶ Cōclusio ad mentem Ares. Motꝰ circularis localis ipsiꝰ celi ē ꝑmꝰ oīuꝫ motuū īferioꝝ tꝑe nā ⁊ ꝑfectiōe. Probat̄ autori. ares. q̄ illō ꝓbat certis rōibꝰ in isto octauo q̄ supra sufficiēter posite st̄ a ꝑncipio q̄stiōis ⁊ ꝑti in notabilibus. Qꝫ āt motus celi sit vnus ɔtinuꝰ Ares. ꝓbat hac rōe. Ille motꝰ est vnꝰ ⁊ ɔtinuus q̄ ē ab eodē ad idē. sꝫ motus circularis celi ē hmōi. motus enī rectus ē ab eodē in aliō. Un̄ infert Ares. ꝑmo q̄ motus celi in semicirculo nō ē vnus neq̄ꝫ ɔtinuꝰ: cū nō sit ab eodē in idē. Scdo q̄ solus motus celi circularis est ɔtinuꝰ: qm̄ alij oēs pn̄t interrūpi. Et solus iste ē ꝑpetuus: qd̄ sic ꝓbat: qm̄ iste nō hꝫ ꝑncipiū neq̄ꝫ finē cū fiat in linea circulari ī q̄ nō assignamꝰ ꝑncipiū neq̄ꝫ finē. Itē motꝰ celi ē mēsura oīuꝫ alioꝝ motuū. ḡ nec̄ario ē ꝑpetuus: qm̄ sꝫ Ares. mūdus sꝑ stetit ⁊ sꝑ fuerūt motus inferiores. Itē alia rō. Ille motꝰ est ꝑpetuꝰ q̄ ē regularis. sꝫ solus motꝰ celi ē regularis. ḡ ⁊c̄. Alia rōe. Nullus motus int̄ ɔ̄ria est ꝑpetuus: al's eēt infinita distantia īter ɔ̄ria. sꝫ oīs motus ꝑter motū celi est inter ɔ̄ria. v. phisi. Qꝫ aūt nullus motus rectus possit eē ꝑpetuus sic ꝓbat. qꝛ maxime ille esset sup̄ magnitudine finita ꝑ reflexionē. sꝫ hꝰ nō. qꝛ nullus motus reflexus est ɔtinuus. Probat̄. qꝛ motus reflexus includit motus ɔ̄rios. sꝫ motus ɔ̄rij nō possunt inuicē ɔtinuari. Motus enī reflexus includit duos motus q̄ sunt de terminis ɔ̄rijs. Alia rō. Motus reflexus interrūpit̄ q̄ete media. ergo nō est ɔtinuus. Antecedens patet. qꝛ necesse est mobile in puncto reflexionis quiescere. Et super hac ratione mouebitur questio sequens. Unde summarie: solus motus circularis est ꝑpetuꝰ qꝛ nō rectus. exquo talis eēt reflexꝰ. sꝫ iste nō est ɔtinuꝰ sic̄ ꝓbatū

Motꝰ celi ē vnꝰ ⁊ cōtinuus.

Perpetuus.

est. neq; esset mixtus ex circulari ⁊ recto. qz isti non possunt inuicē ꝺtinuari.

¶ Arguit̄ ꝑmo. Generatiões sīt ꝑpetue ij. de genera. ergo motꝰ celi nō est primꝰ aliox motuū: alīs ꝑpetuū siue eternū esset prius tpe eterno qꝺ est ipossibile. Rn̄deꝯ q Aresto. pbās hic motū celi esse ꝑpetuū ⁊ p̄mū aliox motuū: maxie assumit eius ꝺtinuitatē ⁊ regularitatē. Un̄ ꝓprie illā ꝺtinuā ⁊ vnā successionē ipse appellat ꝑpetuā ⁊ p̄mā oīuz aliaꝝ successionū inferioꝝ qz nulla eaꝝ est sic continua ⁊ perpetua. Ergo ꝺz q generationes sunt ꝑpetue qn̄ nunq̄z ꝺficiunt. sed motus celi est ꝑpetuꝰ qz ꝺtinuus ⁊ vnꝰ nunq̄z ꝺficiens q̄ est primus aliorum motuum qz est causa oīuz eoruz. ideo conclusit hic Aresto. q generationes ⁊ coꝛruptiones non sunt continue.

¶ Arguitur secūdo Motꝰ localis sīc ābulatio nō est ꝓioꝛ generatiōe hois. g̃ cōclusio est falsa. Rn̄deꝯ q Aresto. intelligiꝯ de motu locali circulari ipsiꝰ celi. Sz i hijs inferioribꝰ lz vt in plurimū motꝰ localis sit p̄ꝺoꝛ respectu aliox motuū qz ante gn̄ationē necesse est q generās applicet̄ su biecto ex quo fit gn̄atio. ⁊ in alteratōe necesse est alterās applicari alterabili sed ista nō fiūt sine motu locali. Non tn̄ sp ita est respectu eiusdē rei: qn̄ motus localis in ipsis est ultimus. sic̄ hic etiā assumit Aresto. Unde pfectior est: cū posterioza generatiōe sint ꝓioza pfectione. ix. metha. pp qꝺ videmus q i hijs inferioꝛibus aīalia pfectioza sunt plus se mouentia ceteris paribus. immo motus localis in impfectis animalibus sicut affixis petris non reperitur.

¶ Arguitur tercio. Illumīatio solis est alteratio ⁊ est eterna ꝟz viā Aresto. g̃ motꝰ celi nō ē p̄mꝰ tpe. Itē linea recta ē mēsura linee circularis. g̃ motꝰ rectus est mēsura motus circularis. sed ois mēsura est ꝓioꝛ mēsurato. x. metha. sed antecedēs patet p Aresto. dicentē. j. de aīa. Rectum est iudex sui ⁊ obliqui. Rn̄deꝯ ad ꝓimū. Illūinatio solis nō est ꝓprie alteratio de qua aresto. hic loquit̄. Ad secundū ꝺz q nō est simile de linea recta ⁊ motu recto. qz linea mensurat̄ fm q̄ntitatē sed motus mensurat fm durationē. iiij. phisi. sed motꝰ celi diutius durauit q̄z oēs alijs motus. ergo est mēsura eoꝝ.

64 ¶ Patet aūt id quod recto motu finitoq; fertur: continue non moueri. reflectitur enim: sed quod recto motu reflectitur id contrarijs motibus profecto ciet: loco nanq; contrarius est motus quo deoꝛsum itur: motui quo pergitur surſum.

66 ¶ In eo uero qꝺ redit atq; reflectitur: hoc soluere pacto necesse est. Nā si. A. feratur. E. B. in. C. rursuſq; rediens. E. C. in. B. moueatur ipso. C. tum extremo ⁊ principio utitur nimirū ⁊ fine: uno inquā puncto uti duobus. Quo circa cōsistat ipsū necesse est ⁊ nō simul accessit ad. C. ⁊ recessit a. C. alioquī ibi simul erit atq; non erit in eodem temporis puncto.

¶ Questio. VIII.

Utrum in motu reflexo mobile necessario in pũcto reflexiõis q̃escat.

Motus reflexus

Notãdũ est p̃mo ꝙ mot⁹ reflexus est cui⁹ termin⁹ ad quẽ est termin⁹ a quo alteri⁹ mot⁹ localis. ⁊ ecõtra termin⁹ a quo p̃mi est termin⁹ ad quẽ scd̃i vl' ꝓpe talẽ. Uñ pz sicut ẽt ẽ mẽs ares. hic ꝙ motus reflex⁹ est cõposit⁹ est duob⁹ motib⁹: vt quoꝝ vnus ẽ sursũ vel ad latus: alius deorsũ ꝑ eãdẽ lineã vel ꝓpe. sic̃ ꝓiectio lapidis sursũ ⁊ eiusdẽ casus deorsum. Illud aũt põt fieri q̃ttuor modis. Prĩo qñ p̃mus illoꝝ motuũ ẽ nãlis ⁊ scd̃s violẽtus vt casus lapidis deorsum ⁊ qñ iteꝝ ĩ terra resiliret. Scd̃o qñ p̃mus est violẽt⁹ ⁊ scd̃s nãlis vt ꝓiectio lapidis sursum ⁊ ei⁹ casus deorsuz. Tertio qñ ambo sunt nãles vt mot⁹ vaporis sursuz ⁊ eiusdẽ mot⁹ deorsum postq̃ est infrigidat⁹. Quarto qñ ambo sunt violẽti vt si lapis impetuose su ꝑ saxũ durũ vel parietẽ ꝓijciat̃ ita ꝙ resiliat. Et sic pz ꝙ motus lapidis semicircularis ꝓprie nõ est reflexus. Scd̃o pz ꝙ motus reflexus est cõpositus ex duobus motibus ɔtrarijs qꝛ terminus ad quẽ ip̃m motũ denomĩat. v. phisi. ergo termini ad quos contrarij faciũt motus ɔtrarios. sic termini ad quos cõtrarij sunt in motu reflexo ꝑse. Uñ aliquid reflectitur dupliciter in motu. Primo ꝑ se scz qd̃ ꝑ seip̃m reflectitur ⁊ nõ ad reflexionẽ alterius. vt in exemplis supra positis. Alio mõ aliq̃d reflectit̃ ꝑ accidẽs. scz qd̃ reflectit̃ ad reflexionẽ alterius. vt si musca iret sursum ɔtinue in lancea ⁊ lãcea moueret̃ deorsum ita ꝙ resiliret. Similiter si homo iret ɔtinue in naui ⁊ nauis reflecteret̃ ꝑ aquã vel funẽ: tunc homo reflectit̃ ꝑ accidens: licet ipse non quiescat.

Motus reflexus fit quatuor modis

Nota.

Per se reflectitur

Per accidens.

¶ Notãdũ secũdo ꝙ imagĩatio ares. de motu reflexo fuit ista vl' ɔsimilis. Qñ lapis violẽter mouet̃ sursũ sibi imp̃mit̃ a mãu ꝓijcientis q̃dã q̃litas ip̃z mouẽs sursũ quã nos dicim⁹ ĩpetũ. sz cũ mot⁹ sit violentus lapis ꝑ suã grauitatẽ ⁊ formã substãtialẽ resistit: simil'r resistit mediũ scz aer appetẽs suã ɔtinuitatẽ ⁊ nõ diuisionẽ. cũ g̃ lapis ẽ in pũcto reflexiõis ꝑꝑ ĩpetũ iã q̃si remissũ ⁊ d̃bilẽ: ⁊ iteꝝ aer resistat motui deorsũ: necesse ẽ ꝙ lapis ĩ tali pũcto reflexiõis paꝝ q̃escat ⁊ postea suũ motũ nãlẽ deorsũ inchoet. Simili mõ ẽ imaginãdũ ĩ alijs motib⁹ reflexis. Pũct⁹ g̃ siue termin⁹ reflexiõis est ĩ quo mobile ĩchoat sz motũ vl' ĩ quo terminat p̃mũ motũ. ⁊ illud nõ sꝑ necesse ẽ eẽ idẽ in nũero sz in specie siue ꝓpinq̃ssimũ alteri pũcto siue termĩo.

Imaginatio philosophi.

Motus reflexionis.

Punctus reflexionis.

¶ Cõclusio ad mentem Ares. Mobile in motu reflexiõis ꝑ se reflexũ q̃escit ĩ pũcto reflexiõis. Probat̃ auto. arest. q̃ istã cõclusionẽ supponit qñ ꝓbat in vna rõne motũ reflexũ nõ eẽ vnum vel ɔtinuũ. Ratione tali. Nisi mobile q̃esceret paꝝ in termĩo ad quẽ scz in pũcto reflexiõis tũc natura ⁊ appetit⁹ mobilis esset frustra: qm̃ in oĩ motu in termino ad quẽ mobile intendit q̃escere. al's talis motus nõ haberet terminũ ad quẽ qd̃ est falsum. Alia ratio que ex Aresto. hic elicit̃. Motus reflexus est compositus ex motibus contrarijs. sed si nõ esset q̃es media tunc ɔtraria essent immediata quod nõ admittit arestoteles. Unde patet ꝙ hec questio est incidentalis mota sup̃ ista suppositione arest. qm̃ ipse p̃ncipal'r intendit ꝓbare ꝙ motus

reflexus ñ sit vnus ⁊ ɔtinuus motus. Jō sit hec scd̄a ɔclusio ad mentē Ares.

¶ Cōclusio secūda Motus reflexus vbi mobile ꝑ se reflectit̄ nō est vnus neqꝫ ɔtiuus motus. Probat Ares. multis rōibus. Pr̄ia Oē qd̄ mouet̄ hꝫ terminū ad quē tēdit ⁊ qñ ip̄ꝫ attingit tūc in eo q̄escit. sꝫ p̄mus motus ī motu reflexo ē hmōi. g̊ ⁊c̄. Scd̄a. Oē qd̄ mouet̄ aliq̄ specie motus: q̄escit q̄ete opposita tali motui. sꝫ ī motu reflexo ɔcurrūt due species motus. s. nālis ⁊ violēt⁹ motus vl̄ mot⁹ ɔ̄rij. g̊. Tertia. Si eēt vn⁹ ⁊ idē mot⁹ tūc idē eēt corruptū ⁊ corrūpēdū. Probat̄. qꝛ qñ mobile ꝑuēit ad p̄mū terminū ad quē tūc iste motus est corruptus. ⁊ esset nōdū corruptus si scd̄s terminus ad quē eēt terminus ad quē totius motus. Quarta rō. Cōtraria nō p̄nt inuicē ɔtinuari. sꝫ motus reflexus est ex duobus motibus ɔ̄rijs. g̊ nō est ɔtinuus. īmo sequeret̄ ꝙ idē mobile simul ⁊ semel moueret̄ motibus ɔ̄rijs. Est tñ verū ꝙ isti motus sunt cōtigui siue īmediati. vñ est q̄es media ꝑua vix vel minime sensu perceptibilis tūc videlicet qñ est mobile in tēpore medio resistētie ipsi impetu ⁊ pariter medium resistit ipsi mobili ⁊ sic fit talis quies.

¶ Arguit̄ pr̄io. In motu reflexo nulla est q̄es ⁊ ꝑ ɔse q̄ns ipse ē ɔtinuus. Probat̄ multiplicit̄. qꝛ exalatio sursū mota ⁊ repcussa a vēto nō q̄escit sursū. Sil̄r si faba v̄sus molarē lapidē ꝓijciat̄ ēt nō q̄escit. al̄s lapis molaris q̄esceret qd̄ nemo dicit. Sil̄r musca q̄ vadit ɔtinue sursū in lācea mota ꝑ reflexionē nō q̄escit sed ei⁹ mot⁹ ē vnus ⁊ continuus. cū fiat sine interruptiōe suaꝝ ꝑtiū. Sil̄r hō ābulās ī naui reflexa ꝑ aliqd̄ trahēs. R̄ndet̄ ad oīa ꝙ ista reflectāt̄ ꝑ accñs. ⁊ ñ dimittit̄ faba neqꝫ exalatio sue nāe: q̄uis faba ſꝫ aliquos q̄etē hēat sub lapide ꝑuā. tñ hoc nō ē rōe lapidis molaris ꝙ ēt dēret q̄escere. sꝫ qꝛ tūc faba si manet incipit moueri ꝑ accñs. Sꝫ ad alia duo dr̄ ꝙ sit vnus ⁊ continuus motus hoīs ⁊ musce vt probat argumentum.

¶ Arguitur scd̄o. In ꝓiectiōe lapidis sup̄ saxum vel plūbi in terrā ita ꝙ resiliant nō apparet aliq̄ q̄es in pūcto reflexiōis. g̊ q̄stio ē falsa. R̄ndet̄ ꝙ sit q̄es media qꝛ impet⁹ imp̄ssus est q̄litas ⁊ tota latitudo ⁊ ista nō corrūpit̄ simul ⁊ in instanti. ⁊ patet. qm̄ in hoc ꝙ lapis cōprimit̄ ɔtra saxū vel plumbū in terraꝫ: necesse est ꝙ inter ea fiat aliq̄ quies media licet sit parua ⁊ ad sensum nō ꝑceptibilis. tñ sensus sepe iudicat rē moueri ɔtinue q̄ tamen partim quiescit. hoc voluit commentator cū dixit. Multa sunt mobilia que mouentur ſm sensum ⁊ quiescunt ſm rationem vel intellectum.

¶ Arguitur tercio. Si graue sursū in puncto reflexionis q̄esceret: tūc graue exñs sursū nō īpeditū nō moueret̄ deorsum qd̄ est ɔ̄ naturā ipsi⁹ grauis ⁊ expientiā. R̄ndet̄ ꝙ lapis sursuꝫ ꝓiectus īpedit̄ ne moueat̄ deorsum ꝑ impetū sibi imp̄ssum q̄ mouet adhuc sursum. sed cū aer ⁊ lapis inuicē resistāt fit q̄es media vt facilius ex scd̄o notabili sciri pōt. Et nota ꝙ lꝫ arest. fecerit mētionē de instātib⁹ in isto octauo. de hijs tñ sufficient̄ dictum est libro sexto phisi. q̄re hic vt breuitate gaudeamus sup̄sedendum est.

Sciendū ꝓ ɔclusione hui⁹ octaui phisicoꝝ ꝙ aresto. in quarto ⁊ vltimo tractatu eiusdē octaui inuestigat q̄lis sit primus motor: principaliter ītendens necessario p̄mū motorē esse indiuisibilē ⁊ nullā habere magnitudi-

nē. Et ꝓ̄ꝰ ꝓmittit hāc ꝯclusionē. Impossibile est mouēs finitū mouere ꝑ tē/pus infinitū. ⁊ illā ꝓbat vt infra patebit. Secūdo ꝓbat. ꝓmittendo ꝙ virtus infinita nō est in magnitudine finita: neq; in magnitudine infinita est virtus finita. ⁊ sue rōes ponent infra. Tertio vult ꝙ vnitas ꝓmi motoꝝ requrit ad vnitatē ꝓmi motꝰ ⁊ ibi ꝓmittit. Ex quo oē qđ mouet mouet ab alio ē dubiū a quo moueat id qđ ꝓijcit an ab aere: ⁊ illud amplectit aresꝛ. vel ab alio. Ulti/mo ꝓbat ꝓmū motoꝝ ee vnū ⁊ simplr idiuisibilē. nullā ēt hr̄e magnitudinez ⁊ ee i circūferētia ꝓmi mobil. ꝓꝛo quoꝝ oīuꝫ maiori ītestigatōe Querit ꝓmo

78 ¶ Atq; hoꝝ vnū est hoc fieri in quā nō posse quo finitum quicq; tpe moueatur infinito.

¶ Questio. IX

Utrum mouens finituꝫ possit mouere ꝑ tēpus infinitū.

Mouēs finitum

Tēpus īfinitum.

¶ Notādū ꝓmo ꝙ illud mouens dr̄ esse finitū quod hz potentiā finitā i mouēdo: vt qꝛ pōt mouere ad certū tps ⁊ nō vltra vel dif/ficulter. vt fm aresꝛ. oīs res mūdi q̄ agit ꝑter itelligētiā ꝓmā ⁊ secūdam qm̄ ille sunt fm ipm mouētia infinita. Tēpus āt infinitū est tps eternum qđ caret ꝓncipio ⁊ fine. Cū g̈ oīs motꝰ fiat i tpe ⁊ i spacio: necesse ē vt dicit aresꝛ. vj. phi. ꝙ motus ⁊ spaciū habeant se sm eq̄liter ⁊ ꝺseq̄nt se inuicē i ꝓportione fi/nita ⁊ īfinita: vt si vnū eoꝝ est finitū ēt aliō nec̄ario ē finitū. Uñ Aresꝛ. volēs ꝓbare istā ꝯclonē h̄ ꝓmittit ꝙ mouēs finitū sit a. mobile vō finitū sit. b. ⁊ tē/pus īfinitū c. tūc certū est ꝙ medietas mouentis id est media eiꝰ virtus moue bit mobile b i minori tpe q̄ est tps infinitū. vñ tūc illud tēpus nō est infinitū Sed ꝺcīter auferēdo a mouēte a eq̄les ptes ⁊ silr eq̄les ptes mobilis. ſ. b. ipsa ꝺsumentꝫ: ergo sequit ꝙ mouēs finitū nō pōt mouere ꝑ tps īfinitū. Et pōt h̄ rō summarie sic formari. Uirtꝰ finita nō pōt i suis ptib⁹ cōrn̄dere tpi īfinito: cū mouēs ⁊ tps quo ad duratōez motꝰ cōrn̄dere debeāt. g̈ ipossibile ē ꝙ mo uens finitū moueat per tps infinitū. vñ ꝯcludit Aresto. dicēs impossibile est nullū finitū mouere fz infinitū tps. Et lz ponat duas negationes tñ ille mode logicoꝝ nō affirmāt: qm̄ vt ait cōmētatoꝛ in ꝓlogo ꝓmi phisꝛ. Arestoteles vel potius eius translatoꝛ nō fuit multū sollicitus de vocabulis.

¶ Conclusio. impossibile est mouens finite virtutis mouere ꝑ īfinitū tps. Hec ꝯclo pz autoritate ⁊ rōne aresꝛ. supꝛa recitatis.

¶ Arguit ꝓmo. mouens īfinitū pōt mouer̄ ꝑ tps finitū vt manifestū ē. g̈ mouēs finitū pōt mouere ꝑ tps īfinitū: qꝛ nō ē rō diuersitatꝭ Rñdet rō diuersitatis est multiplex. qm̄ mouētia nō sūt eq̄lis vtutis cū vnus sit virtutis finite ⁊ aliō īfinite. Itē mouēs īfinitū excedit tps finitū. fz sic nō ē ve mouēte finito. g̈ ēt a ꝓportōe mīoris īmo mīme eq̄litatꝭ ñ fit. actio fz ome.

¶ Arguit ſcō. ītelligentia est mouens finitū cū sit de pēdēs ēt fz viā aresꝛ. ⁊ tñ mouit ꝑ tps īfinitū: qm̄ mūdus fz aresꝛ. ē eternꝰ. viij. buiꝰ. Rñdet fz viā nāe ꝙ itelligētia est mouēs īfinite vtutis qꝛ mouet ꝑ īfini/tū tps ⁊ mbil ꝓhibet ipsaz ee ens dependēs. qꝛ celū ēt ē ens dependens. xij. me/

tha.ꝛ tñ habuit eternã influentiã ꝛ infinitam.ſ.in ouratione.

¶Arguit tertio nõ eſt ipoſſibile mouens finitũ moue re ꝑ tps infinitũ qz ꝓ diuinã potẽtiã hõ põt ptrãſire oẽs ptes ꝓportõales ipſi⁹ cõtinui.ſz cũ iſte ſint infinite.iij.phiſi.ſeqtur ꝙ hõ mouebit ſe infinitũ tps. Ꝟñde tur ꝓ̃io ꝙ nãliter ptes ꝓportionales ipſi⁹ ꝺtinui q̃ ſũt infinite ñ põt ptrãſiri a re corpea. Scõo ꝛ meli⁹ oꝺ ꝙ hõ i tali caſu erit mouẽs infinite ỽtutis qz i infini- 79 tũ mouebit ſe vt põit caſus: ſz non ex potentia ꝓpria tamen ſibi collata. ꝛ hoc ſufficit. ſcõo queritur.

¶Fieri vero nõ poſſe vt finita in magnitudine Aires ſint infinite ex hiſce ſane fuerit notum ꝛc̃.

Aẽſina ¶Queſtio. X.

Vtruz virtus infinita poſſit eſſe in magnitudine finita.

¶Notandũ ꝙ virtus ſiue vigor i ꝓpoſito ẽ nihil aliõ q̃ potẽtia naturaꝫ ad agẽdũ ſiue mouendũ. id ẽ potentia actiua ſiue agens nãle: Et taꝫ virt⁹ ꝺicit infinita ſm mentẽ Areſt. qz põt mouere ſiue agere ꝑ infinituz tps ſine ei⁹ remiſſiõe ꝛ debilitate. Et illã eſſe i magnitudine finita ẽ ipz ſibi i berere. vt fozmã mãe. alias ꝺeus eẽt virtus infinita ꝛ i magnitudie finita. ſ. pzi- mo mobili. qz ipe eſt i circũferẽtia primi mobilis. viij. huius. ſz hꝫ eſt coaſſiſtẽ- ter ꝛ nõ ibeſſiue. Et ſic in ꝺicit circũſtãtiã inbeſiõis. Sed vltra ẽ aiaꝺuertẽdũ ꝙ Areſt. anteq̃ pzobat ꝺcl'onẽ ꝑmittit ꝺuas ſuppoſitões. Pzia. maioz poten tia in minozi tpe pzoducit effectũ quẽ minoz virtus ꝓduceret in tpe maiozi ſi ue tardiozi vt caliditas vt octo ꝓducit i boza aliquã caliditatẽ quã caliditas vt q̃nq̃ i ꝺuabus bozis pzoduceret. Uñ infert areſ. ꝙ infinita potẽtia mouet aliqõ mobile in minozi ſiue velociozi tpe q̃ finita. Scõa ſuppoſitio. Oẽ qõ mouet mouet in tpe finito vt latius patuit. vj. phiſicozuz. Illis ſuppoſitis ſic ꝓcedit Areſt. Si i magnitudine finita eẽt virtus infinita ſequeret ꝙ potẽtia finita ꝛ potẽtia infinita in eq̃li tpe mouerent idem mobile. qõ eſt õ pzimã ſup- poſitõez: oñtia pz qz ſit virt⁹ infinita iſta mouet mobile i certo tpe ex ſcõa ſup poſitõe ꝛ virtus finita mouebit idẽ mobile i tpe ſz minozi. Sed ſi virtus fini ta cẽtuplareꝫ vt. ſ. ageret fz ſuũ vltimũ poſſe mouebit pariter illud mobile in eq̃li tpe. qõ ẽ ipoſſibile g̃ ꝛ ãtecedẽs. Pzobat ẽt areſ. ſi ad imãgiatõez eẽt ma- gnitudo infinita i ea ñ eẽt finita vtus ſz infinita. ex quo i maiozi coꝛpe ẽ maioꝛ vt⁹. vt i plũbo ẽ maioꝛ g̃uitas q̃ i ꝺuplo ligno. Si g̃ virt⁹ i tali magnitudie in finita eẽt finita tũc virt⁹ infinita fieret finita qõ eſt impoſſibile. vt lati⁹ i textu.

Uirtus i ꝓpoſito

oppuSſitionis.

Pzima.

Secunda.

¶Cõcluſio in magnitudine finita naturaliter non po- teſt eſſe virtus ſiue actiuitas infinita. Pzobaꝫ auto. areſt. hꝫ ꝺicentis. In finita magnitudine nõ ꝺtingit infinitã eſſe potentiã. Et ſubiũgit poſt aliqua ver- ba. Nullũ finitũ ꝺtingit infinitã potentiã habere nec infinitũ finitã. Rõ aũt areſtotelis ante ꝺcluſionem ſufficienter eſt ꝺeclarata.

¶Arguitur pzio. celũ eſt magnitudo finita ꝛ in ipſo eſt virtus infinita: qz influentia que ſp ꝺurauit fz mentem areſt. imo eſt cã om-

niū hoꝝ iferioꝝ. Rñdeť i celo nō eſt ꝑprie actiuitas ſiue virtꝰ agēdi infinita. qñ ſeipm nō mouet ꝛ p oīs neqꝫ ꝑprie p ſe ꝛ a ſe agit ſꝫ mouet a ſua intelligentia que actōez in celum influit. Unde eius influentia eſt infinita in ourationē non autem actione que eſſet in celo.

¶ Arguitur ſecundo. ignis eſt ifinite actiuitatis. ꝛ tñ eſt magnitudo finita. ſimiliter mā ꝑma hꝫ infinitā virtutem ſubſtādi formis. Itē oē ōtinuū hꝫ virtutē infinitā in diuiſione: qꝛ pōt diuidi in infinitas ꝓtes. Rñdeť ad ꝑmū q ignis ñ ē ifinite actiuitat]. qꝛ potētia actiua ē termiata matrio. ꝑmo celi. ꝛ ſic ē marie actiuitat]. ad alia dr q ñ ſit i eis vtꝰ actiua ſꝫ paſſiua

¶ Arguitur tercio. intellectꝰ humanꝰ creat intellectiones vt dicit ōmētatoꝛ. iii. de aīa. ſꝫ creare eſt potētie ifinite. Itē intellectus infinita itelligit. iij. de aīa. g̃ eſt virtꝰ ifinita. ꝛ tñ ē i magnitudine finita. ſ. corꝑe ēt inheſiue. Rñdeť ad ꝑmū q ōmētatoꝛ accepit creare ꝑ formare ſiue ꝑducere. Ad ſcōm dr q itellectus vt in ꝓpoſito nō eſt virtus infinita actiua. qꝛ nō mouet ꝑ infinitū tēpus. hꝫ poſſit aliquo mō dici infinita virtus receptiua ſiue paſſiua vt ꝓbat argumentū Tertio queritur.

82 ¶ Sed de his que ferunt bñ ſeſe hꝫ. aliquā primo dubitatōez afferre. Nam ſi omne qđ mouetur ab aliquo moueatur: quo pacto eoꝝ que ſeipſa mouent continue nonnulla mouentur: eo q mouerat nō tangente vt coꝝporum ea que proiſciuntur.

¶ Queſtio XI

Vtrū proiectum poſt exitum a manu ꝓiciētis moueat ab aere ſequēte vel ab ipetu ſibi impreſſo.

Quid ſit impetus

¶ Notādū primo q impetꝰ eſt q̃litas motiua impreſſa mobili a motore extrinſeco q̃ velocitat mobile ad certū locū. Dicit primo eſt q̃litas qꝛ impetꝰ eſt q̃litas accidētalis de ꝑma vel tertia ſpē q̃litatis. qꝛ diſponit mobile ad hūc vel aliū motuz. Dicit. motiua. vñ hꝫ areſt. ꝑmo celi tñ duas poſuerit q̃litates motiuas. ſ. grauitatē ꝛ leuitatez: tñ fm veritatē tres ſunt. ſ. grauitas leuitas ꝛ ipetus. q̃ dicunt qualitates motiue qꝛ mouent mobile de loco ad locū. Et hꝫ ꝓprie impetus nō ſit grauitas neqꝫ leuitas qꝛ leuitas mouet ſolū ſurſuz ꝛ grauitas deoꝛſum ſed impetus mouet mobile ad oēs differentias poſitionū: tñ ſapit nām leuitatis ſi mouet ſurſum: ꝛ nām grauitatis ſi mouet deoꝛſum: ꝛ hoc accidentaliter. Et ſi cut grauitas ꝛ leuitas differūt ſpē ſpecialiſſima. ita ēt ipſi impetꝰ inter ſe non ſunt eiuſdē ſpēi ſpecialiſſime. Probaťqꝛ vnus mouet ſurſum alius deoꝛſum alius ad latus. ꝛ illud contingit ꝓp diuerſum motū imꝑmēdi ipſius ꝓiciētis. Itē impetꝰ inter ſe nō habēt eūdē effectū ſpecuocū. g̃ differūt ſpē. actꝰ enim notificat potētiā. ix. metha. ꝛ opatio diuerſa diſtinguit res inter ſe Dicit impreſſa ꝛc. ibi tāgit cā efficiēs impetꝰ ꝛ ē ipſe ꝓiciēs. qñ de q̃nto velociꝰ mobile mouet de tāto foꝛtioꝛē impetū imꝑſſit. Et ibi diceret aliqs an ipetꝰ ſit foꝛtioꝛ i ꝓncipio vel medio ipſiꝰ motꝰ. Rñdeť q foꝛtioꝛ ſit i ꝓncipio. qñ i motu violēto ipetus ponit: ſꝫ ille ē velocioꝛ i ꝓncipio. ij. ꝛ. iiij. celi. Incipit enim ſuc

Tres ſūt qualitates motiue.

Impetꝰ differunt ſpē ſpecialiſſima

U. ipetꝰ foꝛtioꝛ i ꝓncipio vl medio ipſius motus.

cessiue debilitari. qm̄ grauitas mobilis sibi resistit ⁊ sil'r ip̄m mediū. ⁊ in fine ī tantū debilitatur ꝙ nihil plus mouet. Ex h̄ pz ꝙ īpetus in oī motu violēto ponit̄. vt si graue ꝓiciat̄ sursum vel leue deorsum. vel si graue velocius ꝓiciť deorsuz q̄z se moueret. vñ ponit̄ in motu nāli. qꝛ tādē g̃ue acq̄rit versus finē impetū. nō āt ponit̄ ī motu voluntario vel aīali neqz ī motu p̄ter nāz vt ī spis planetaꝝ. Diceres scd̄o. tñ expientia ē ꝙ res mota ꝑ īpetū min⁹ ledit a principio versus modicā distātiā q̄z ī medio vel lōgior distātia. Rñdet̄ ꝙ cā illius est qm̄ īpet⁹ nōdū est sufficiēter extēsus. g̃ a p̄ncipio intensiue ē fortior lz paulo post fiat extēsiue fortior. Diceres tertio an īpetus plus ledat vl' ipse ꝓiciēs si aliqd̄ passuz tangeret. Rñdet̄ ꝙ vtrūqz fortiter ledit: tñ ceteris parib⁹ illud qd̄ īmediate imprimit impetū forti⁹ lederet vt in balista pz vbi zona tm̄ ledit sicut sagitta si nō eēt acuta. Dr̄ q̄ velocitat ⁊c̄. ibi tāgit̄ cā finalis ipsi⁹ īpetus qꝛ nā ī aīalibus iō dedit impetū vt ꝑ motū velociorē quē in cursuz nūc appellare lz melius suo disconueniēti resistat. vt claret expientia in auib⁹ inuicem disceptātib⁹ ⁊ alijs multis. Et est sciēdū ꝙ impet⁹ ē q̄litas nāe ꝑmanentis cū sit q̄litas de p̄ma vel tertia spē q̄litatis. Uñ sequitur ꝙ impet⁹ distinguit̄ realiter a motu locali. lz impossibile sit impetū eē sine motu locali nō tñ ecōtra.

Impet⁹ ponit̄ in naturali motu.

Queritur.

¶ Notādū scd̄o pro introductione opinionū p̄ntis q̄stionis: ex quo oīs mot⁹ ꝓiectōis fit in medio modus eius est talis. Proijciēs lapidē sursum siue deorsum siue ad latus necessario aer circa lapidez mouet̄ qm̄ diuidit̄. ⁊ ne fiat vacuū lapidē insequit̄ ⁊ tādē rarefit ⁊ ꝯdensat̄. Querit ergo qō an iste lapis siue aliud ꝓiectū moueat̄ ab aere sic insequēte ꝯtinue p⁹ lapidē vel ab īpetu imp̄sso lapidi a ꝓijciēte. Et de h̄ fuerūt opiniones. Prīa ē ipsius arest. hic ī textu q̄ dicit ꝙ ꝓijciēs p̄mo mouet ꝓiectū: qd̄ ꝯñter mouet partem aeris sibi īmediatā. ⁊ illa pars iterū aliam que ꝓiectū ꝯñter propellit ⁊ sic taliter vnū mouet aliud donec deficit v̄tus ꝓijciētis. Uñ cū nō sit sp idē aer mouēs ꝓiectū ipse. Arest. īfert ꝙ mot⁹ ꝓiectionis nō sit vnus qꝛ fit a diuersis motorib⁹. Hec āt opinio a multis nō tenet̄ ꝑꝑ expientias ⁊ rōnes īfra ponēdas. iō est Scd̄a opinio cōior ⁊ verior. ꝓijciēs imprimit q̄ndā virtutez motiuā q̄ īpetus appellatur in ꝓiectū siue lapidē q̄ mouet lapidē sursum vel deorsum ante vel retro siue ad latus s̄m ꝙ ꝓijciens hāc virtutez sibi imp̄mit que ip̄m mouet donec ipsa debilitat̄ ⁊ remittit̄ ꝑ resistentiā grauitatis ⁊ medij. Probat̄ infinitis expientijs quarū alique hic ponūtur. Prīa qꝛ sicut aer ē parue resistētie: ita ēt est ꝑue pulsiōis iō nō pōt pellere corpus graue. Ergo s̄z prīmā opinionē seq̄retur ꝙ pluma velocius ⁊ lōgius deberet moueri q̄z lapis qꝛ min⁹ resisteret aeri īpellēti. cui⁹ expiētia est ī oppositū qꝛ pluma nō intātū recipit īpetū sic̄ corpus solidū ⁊ graue. Scd̄a expientia: seq̄ret̄ ꝙ corpus ferreum in ꝑte anteriori ⁊ posteriori acutū nō moueret̄ ī aere: qm̄ aer ꝑꝑ acutiē ipsum īpellere nō posset. Tertia. seq̄ret̄ ꝙ corpus latū sicut asser velocius deberet ꝓijci q̄z lācea. qꝛ aer melius ip̄z īpellere posset. Quarta: mola fabri mouet̄ circulariter ꝑ aliquē trahentē ⁊ postea cessantē. ⁊ tñ aer nō mouet cū tātā molē mouere nō possit. ergo si ēt trahēs diu cessasset adhuc mola mouet̄. Sicut in sil'i aliq̄ ex antiq̄ssimis ph̄is dicebāt p̄mū motorē a p̄ricipio in celū talē impetū fecisse. Quīta: puberes iuuenes ꝓijciūt trocū vt giratiue ⁊ circularit̄ q̄si

Questio q̄rit.

Opinio prima.

Secūda ⁊ verior.

Prima.

Probat̄ expiētijs

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta stãs moueat: ⁊ illõ nõ facit aer. qꝛ stat q̃si imobil' ipse trocus. Sexta: nõ possꝫ reddi rõ q̃re diuti⁹ moueat' mola q̃ꝫ aliud graue sursũ ꝓiectũ: cũ aer vndiqꝫ sit sufficiẽs ad ĩpellẽdũ. Septĩa expiẽtia: nõ possꝫ reddi cã q̃re asser lat⁹ deorsuꝫ cadẽs ⁊ iteꝝ resiliẽs quẽ aer ꝭ opionẽ p̃mã ĩpulisset ipꝫ ne resiliisset. Octaua velociter currẽs nõ p̃t se retinere statĩ imobilẽ ⁊ nõ pp aerẽ. sꝫ ĩpetũ vt vulg⁹ ꝯcedit. Rõ g̃ q̃ sup̃ expientijs est fundata est optĩa in scientijs demõstratiuis ⁊ probatiuis. ĩmo in eisdẽ vincit ipsam autoritatem.

Septima.

Octaua.

¶ Cõclusio. ꝓiectum initiatiue mouet' a proijciente sꝫ ꝯtinuatiue ab ĩpetu ĩpresso a ꝓijciẽte ⁊ nõ ab aere insequẽte. Probat' ꝑ expiẽtias scd̃e opĩonis supradicte. Sed ꝙ nõ moueat' a ꝓijciente ꝓp̃e ⁊ ꝯtinuatiue pꝫ qꝛ ꝓijciẽs nõ ẽ sil' cũ ꝓiecto sꝫ oẽ mouẽs dꝫ sil' eẽ cũ suo moto. vij. phi. Jõ ꝯseq̃nter dicẽdũ est ꝙ motus q̃ fit ꝑ ĩpetũ si fit sine ĩterruptione in sua eẽntia ipse est vn⁹ ⁊ ꝯtinu⁹. qꝛ ad vnitatẽ mot⁹ intrinsecam sufficit ꝙ successio nõ interrũpat'. vt patuit quinto phisicorum in fine.

¶ Arguitur p̃mo. arest. hic in textu põit p̃mã opinionẽ g̃ ꝯclusio male est posita. Rñdet' p̃mo negãdo ꝯseq̃ntiã. qꝛ cũ ĩpetus sit q̃litas ĩsensibilis nõ ĩputat' Aresi. si ꝑfecte eã nõ tetigerit siue diffiniuerit cũ ad rõnes expimẽtales freq̃nter ph̃atus sit. Scd̃o al'r rñdet' ꝙ lꝫ Arest. hic reprobet vnã opionẽ q̃ dixit ꝓiectuꝫ moueri ab aere moto a ꝓijciẽte. qꝛ tale ꝓiectũ nũq̃ꝫ cessaret moueri: ⁊ sic tãdẽ celũ extẽderet' cũ sp̃ aer cũ ꝓiecto moueat'. tñ post ea aliã opionẽ subiũgit q̃ sibi ascribit' vt supra patuit. g̃ nũc dr̃ ꝙ Arest. nõ assertiue sꝫ disputatiue id fecit qm̃ mouit illã qõnẽ. vñ ipsa ꝓiecta moueãt' ⁊c̃.

¶ Arguitur scd̃o. si ꝓiectũ moueretur ab impetu tunc mot⁹ violẽt⁹ fieret nãlis: qꝛ fieret a p̃ncipio ĩtrĩseco. s. ĩpetu q̃ ĩheret ipsi mobili. Jtẽ si ĩpet⁹ eẽt cã mot⁹ ꝓiectiõis tũc in cãis fieret circulus qꝛ mot⁹ localis ẽt cãt ĩpetũ. Rñdet' ad p̃mũ ꝙ nõ fiat a p̃ncipio intrinseco mot⁹ violẽtus. qꝛ nõ a forma subãli cũ resistat tali motui. ĩmo fit a p̃ncipio extrĩseco. s. ꝓijciẽte initiatiue q̃ violẽter ĩprimit ĩpetũ. Ad ꝭm dr̃ lꝫ ĩpet⁹ sit cã mot⁹ ⁊ mot⁹ ẽt causet ĩpetũ. tñ h̃ nõ ẽ sil' ⁊ eodẽ mõ: qꝛ qñ ĩpet⁹ est cã mot⁹ tũc ipse p̃ncipal'r mouet ⁊ nõ causat' ab illo motu quẽ ipse ꝓducit. sic ẽt qñ motus cãt impetũ sic ĩ motu nãli tũc impetus nõ mouet p̃ncipal'r sed forma subãlis ideo cause bñ pñt sibijnuicẽ esse cause. ij. phisi. sꝫ nõ in eodẽ genere cause.

¶ Arguitur tercio. impet⁹ nõ mouet proiectũ. qꝛ oĩs motus ẽ a forma. ij. phi. sꝫ ĩpet⁹ ẽ accñs cũ sit q̃litas de p̃ma siue tertia spẽ. Rñdet' p̃ncipale mouẽs inijciãs motũ ꝓiectiõis ẽ ꝓijciẽs: ĩpet⁹ v̄o mouet ꝯtinuatiue qꝛ ꝯtinuat motũ. Et dr̃ ꝙ oĩs mot⁹ nãlis sit a forma ⁊ hec ẽ cõis opĩo. aliter rñdet' ꝙ forma lꝫ sit p̃ncipale mouẽs ⁊ resistat motui tñ mouet ꝭm instrumẽtũ sue mãe imp̃ssum. s. impetũ. q̃ si mouet sursũ hꝫ nãm leuitatis. Et de hac opĩone habes locupletius in. ij. phisi. questione. v.

¶ His hoc pacto determinatis. pꝫ impossibile esse pri-
86 mũ mouens atqꝫ ĩmobile magnitudinem vllã habere

Questio. XII.

Vtrum primus motor sit indiui/

1 sibilis nullã bñs magnitudinẽ. Notãdũ ꝑmo. q̃ idiuisibile capit dupl̃r. Pr̃o ꝑpe qd̃ nullo mõ hz ptes. vt ꝑm Aresꝫ. ꝑma ⁊ secũda intelligentia. ⁊ ita est illõ qd̃ nullo mõ ꝑt diuidi nec potẽtia nãli neq; supnãli. ⁊ sic capit̃ i ꝓposito. Se 2 cũdo capit̃ ipr̃oꝑe ⁊ dupl̃r. Pr̃o ꝙ illo qd̃ nãl̃r nõ ꝑt diuidi. vt. j. celi. Celũ ẽ inscissibile ⁊ idiuisibile. Scõo vulgariꝫ ꝙ illo qd̃ si diuideret nõ eẽt ãpli⁹ vel vix visibile vt corꝑa athomalia. Quo ãt pũcta sint indiuisibilia patuit. vj. phi.

Indiuisibile.

¶ Notãdũ secũdo q̃ magnitudo capitur multipli/ 1 ter. Pr̃o ꝑpe ꝙt est in extẽsione siue mole. ⁊ sic magnũ dr̃ qd̃ est alicui⁹ q̃n 2 titatis: vt hõ. Scõo attribuit itẽsioni vt illõ est magnũ qd̃ ẽ itensũ vt forma 3 ignis est maior in carbone q̃ flãma. Tertio attribuit successioni tpis. vt illud 4 est magnũ qd̃ diu durauit. vt mã est magne duratõis. Quarto attribuit potẽ tie vel ꝑfectiõi. vt illud est magnũ qd̃ est magne actiuitatis potẽtie siue vigo ris ⁊ ꝑfectiõis. vt ignis est magne actiuitatis. sil̃r deus est magn⁹ in ꝑfectione

Magnitudo.

In ꝓposito fit mẽtio de magnitudine ꝑpe siue pr̃o mõ. vt pr̃im⁹ motor si est indiuisibilis tũc nec̃ario seq̃t q̃ nulla bẽat magnitudinẽ. Q; ãt pr̃im⁹ motor sit idiuisibil̃ ⁊ iptibil̃ ⁊ nulla bñs magnitudinẽ Aresꝫ. sic ꝓbat: qm̃ si hẽret ali quã magnitudinẽ illa eẽt finita vel infinita. ex quo nõ dat̃ mediũ. Nõ scõm q̃ ipossibile est magnitudinẽ infinitã eẽ vt patuit latius. iij. phi. neq; hz ma/ gnitudinẽ finitã. q̃ tũc in magnitudine finita eẽt vtus infinita qd̃ pr̃i⁹ repro batũ ẽ. Sz ꝑm⁹ motor ẽ infiniti vigoris ⁊ potẽtie. Vñ in eo ẽ virt⁹ infinita: qm̃ mouet tpe infinito motu otinuo ⁊ perpetuo. q̃ sua potẽtia est ifinita. mo/ uet ẽt infatigabil̃r. q̃ alꝫ motus celi nõ eẽt regularis. Est aũt ꝑm mẽtẽ Aresꝫ. ꝑmus motor in circũferẽtia ꝑmi mobilis: qm̃ effect⁹ demõstrat suã causaz. sz effectus ꝑmi mouẽtis plus apparet in circũferẽtia ꝑmi mobilis q̃ illud effica cissime mouet: adeo vt secũ rapiat oẽs speras iferiores planetaꝝ. Vñ cũ a mo tu celi oẽs alij inferiores ꝓducant̃ q̃ cessante motu celi cessant oẽs gnatiões ⁊ corruptiões. ij. celi. q̃ primus motor effectiue ꝓducit oẽs effectus inferiores sed quo modo illud fiat patebit qõne sequenti.

Ratio aresꝫ. ꝓbãs pr̃imũ motorem. indiuisibilẽ

Deus mouet infa tigabiliter.

Pr̃im⁹ motor est.

¶ Cõclusio. Pr̃ius motor est simpliciter indiuisibilis nullã bñs magnitudinẽ. Probat̃ auto. Aresꝫ. q̃ in fine illius. viij. phi. sic inq̃t. Manifestũ est itaq; qm̃ indiuisibile ⁊ ipartibile est ⁊ nullã bñs magnitudinẽ Et rõ ei⁹ patuit añ cõclusionẽ. Alia rõne. Nisi primus esset indiuisibilis sed ha beret partes tunc non esset simplicissim⁹: cum pars sua esset simplicioꝫ toto. sz hoc est contra Aresto. xij. metha. qui dicit. primum cns est simplicissimum. Item si haberet magnitudinem tunc istam haberet vt per eam conseruare/ tur vnde indigeret aliquo alio ⁊ non esset simpliciter primus contra Aresto. hic ⁊. xij. meta. Etiam ipse non esset perfectissimus.

¶ Arguitur primo. Pr̃im⁹ motor est diuisibilis quia excedit omnes suos effectus in ꝑfectione. Sed oẽ excedens diuidit̃ in ptem excedentẽ ⁊ excessaz. iiij. phi. Rsidet̃ q̃ excedens in ista auctoritate stat pro ex/

cessu. ita ꝙ sit sensus. Oīs excessus diuiditur in duas partes scilicet exceden-
tem ⁊ excessam. ⁊ sic primus motor dicitur vna pars istius excessus.

¶ Arguitur scdo. Prīus motor est in circumferentia
p̄mi mobilis vt ares. hic in textu ꝓbat. vl' ergo ē in meridie: in oriēte: aut occi-
dente. sed nullū illoꝝ pōt dici: cū nō sit ratio diuersitatis q̄re poti⁹ sit in vna
q̄ꝫ in alia ꝑte. Si ergo coassistit p̄mo mobili necesse est ꝙ vel rotet celum ab
oriēte in occidētē ⁊ secū moueat. ⁊ hoc nō: cū sit īmobilis. aut sit hic ⁊ nō ali-
bi. sed vbi: nō pōt dici. nō sursum qꝛ illud qd̄ oriētalibus est sursū: occidētali
bus est ad lat⁹. Rn̄det p̄mo ꝟm opinionē gentiliū ꝙ de⁹ sit in oriēte: qm̄ ibi
p̄m⁹ eius effect⁹ scꝫ motus diurnus īcipit ⁊ apparet ꝟm eos. Hinc est ꝙ edes
suas sacras (qd̄ etiā ecclīa nostre religiōis insequit) ꝟsus orientē ꝯstruxerūt.
Sed cū ista opinio sit vulgaris ⁊ gētilitatis. Credo aliter ꝟm viā nāe dicen-
dū: ꝙ prim⁹ motor est sursum scꝫ in polo antarctico vbi adlas īmaginat ha-
bere caput. Dicit enī Arest. j. celi. ꝙ oēs gētes locū qui est sursum attribuunt
deo. Uel dic aliter ꝙ arest. ibi loq̄tur nō de sursū ipsius celi sed respectu ip̄oꝝ
hoīuꝫ. ⁊ ꝟm hāc opiniōeꝫ p̄m⁹ motor esset p̄cise in medio celi. Quelibet harū
opinionū lꝫ posset defensari: tn̄ scda est ꝓbabilior ⁊ verisil'ior rōni naturali.

¶ Arguitur tercio. De⁹ est ꝑfectissim⁹ secūdū Arest. ī
multis locis. sꝫ oē ꝑfectū ⁊ totū sup tria ponim⁹. j. celi. g̊ d̄us ē diuisibilis. Rn̄
det ad autoritatē p̄mo celi ꝙ ītelligit d̄ toto ⁊ ꝑfecto in dimēsiōe vt clare ibi
dē pꝫ. Illd̄ em̄ ē corpus ꝑfectū qd̄ tres hꝫ dimēsiones sup q̄bus eius perfectio
⁊ totalitas fundat scꝫ lōgitudine latitudine ⁊ ꝓfunditate. Ultimo querit.

86 ¶ Primum autem mouens eterno motu mouet.

Questio XIII.

Utrum mens ares. fuerit primum

Qd̄ p̄m⁹ motor n̄ hēat magnitudinē

motorē ponere infiniti vigoris ⁊ quō. Notandū p̄mo. ex quo arest. hic ꝓbat
primū motorē nullā habere magnitudinē ꝑ h̄: qꝛ si haberet finitā tūc ī magni
tudine finita esset infinit⁹ vigor siue īfinita potētia qd̄ p̄us improbauit. ideo
sequit exp̄sse vt ī textu p̄mū motorē esse infinite potētie. qd̄ ex alia ꝑte vr̄ re-
pugnare sententie ares. qm̄ prim⁹ motor nō pōt agere sine causis medijs ꝟm
mentē arest. neqꝫ pōt ꝓducere magnitudinē infinitā. iij. phisicorū. neqꝫ aliq̄d
pōt ꝓducere ex nihilo. j. phisicoꝝ. g̊ nō habebit potentiā infinitā. Ideoqꝫ est
bene animaduertendum que sit mens arest. hic ⁊ in alijs locis de primo mo-
tore. qm̄ autores male intellecti ꝯfusiōis īmo erroris plusq̄ꝫ scīe sunt genera-
tiui. Pro quo notandum licet arest. negauerit infinitū in q̄ntitate siue extensi
uū nō tn̄ negat infinitū in duratiōe. aut etiā infinitū in potētia actiua siue mo
tiua. Un̄ infinitū est multiplex. aliqd̄ dicit infinitū extēsiuū siue in mole. s. qd̄
nō terminat ꝑ quantitatem ⁊ nō dat p̄mo ⁊ tertio phisicoꝝ. Aliud est infini-
tū intensiuū. s. qd̄ est q̄litas infinite actiuitatis. ⁊ illud si nāliter eēt eēt ī igne
nāliter dispositio Aresto. tamē non ꝯcedit. qꝛ alias in magnitudine finita eēt
infinita virtus. Aliud est infinitum in duratione. s. quod per infinitū tempus
durauit siue qd̄ est eternum. vt celuꝫ materia prima ⁊ totus mundus ꝟm are

Infinitū in mole
Intensiuum.

Duratione.

sto. Aliud vo est infinitū i vigore siue potētia. s. qd est ifinite potētie actiuita tis siue vigoris. Illud aūt infinitū in vigore de quo pncipaliter psens qrit q stio pōt ɔsiderari duplicit. Prio sz imaginationē arest. s. qd sp ⁊ eternaliter agit ⁊ mouet aliqd mobile infatigabiliter ⁊ sine difficultate. vt pm⁹ motor. Cū em ille sit pfectissimus in tota natura sz ares. xij. metha. ita q naturaliter nō pōt esse pfectior eo. ⁊ eius potētia nulla ē maior. ipe mouēdo pmū mobile ab eterno a virtute ppria dr infiniti vigoris. Scdo aliqd dr esse infiniti vigoris simplr ⁊ pprijssime. s. quocūqz mobili dato ipm pōt mouere maius ⁊ in infinitū: ⁊ qcūqz velocitate data ipsū pōt moueri velocius: ⁊ sic nō imaginatus est arest. neqz ɔmentator. qm dic arest. ij. celi q stelle nō possint eē maiores. ⁊ si essent maiores tūc celū tardius moueret. Item sm eundem pmus motor non pōt celū mouere velocius. qz mouetur velocissime. Similiter nō pōt facere infinitū in actu. iij. phisicorum. ⁊ posset facere mutationem instantaneam vt creationē qd non admittit arest. neqz cōmētator. Hec autem oīa pōt sm fidem nostre religionis immo pōt oīa que nō implicāt ɔtradictōem. Et pōt pducere aliquē effectū sine causis secundis dicente auctore de causis Quicquid pōt causa pma cū secūda hoc pōt seipsa. Idem. Cū remouet causa vniuersalis scda virtutē suā a re causa pma vniuersalis nō aufert virtutē suam ab ea. illud vero non concederet arestoteles sicut iam patebit.

Vigore ⁊ potētia

Deus oīa pōt que non implicat contradictionem.

¶ Notādū secūdo scdm viā Ares. ⁊ nāliū lz motrices orbiū siue sperarū q al's dicunt intelligētie scde moueāt suos orbes ab etno sine difficultate nō tñ sic pm⁹ motor. qm pm⁹ motor vtute sua ppria q ē ipe met ⁊ sua pfectio influit motū in pmū mobile. alie vo intelligētie ab eo recipiunt ifluētiā ⁊ vtutē mouendi suos orbes. ita q sp supior influit vtutē i iferiorē q ɔnt in suā sperā ifluit vt tādē in hijs inferiorib⁹ effect⁹ pducat. Oē em bonū teste boetio est diffusiuū suijpsius. sz pm⁹ motor ē optim⁹. Vñ autor de causis. Cā pma adiuuat scdaz sup opatiōe sua qm oēz opatiōez quā efficit cā scda efficit cā pma. verū tñ efficit eā p modū altiorē ⁊ sublimiorē. s. indepēdētie. Idē. Intelligētie pme influūt i itelligētias scdas virtutes ⁊ bonitates qs recipiūt a cā pma. ⁊ intēdūt bonitates in eis vsqz quo ɔsequūt vltimū earū. Et post aliq subiūgit. Cā pma nō cessat illuminare creatū suū ⁊ ipsa nō illuminat a lumie alio. qm ipa est lumē puꝝ sup qd nō est lumē aliud. Ex hijs oib⁹ ptz quō ad pducēdos effect⁹ hoꝝ inferioꝝ cāe essentialr sibijnuicē subordinētur. qm pma cā influit vtutē in itelligētias scdas ⁊ ɔnter vna i aliā sibi iferiorē. ita q tādē mediāte mobili siue orbe pducat influentia celi que mediante aere ⁊ igne multiplicat sicut docet expientia in ista inferiora. ⁊ nāliter inferior nō pōt agere sine su piori. neqz superior nisi mediantibus causis secundis.

Motrices orbiuz

Primus motor se ipso mouet

Autor de causis.

¶ Cōclusio ad mentez Ares. pmi motor est infiniti vigoris nō solū in duratiōe sed etiā infinite potētie sm pmū modū imaginādi Probat auto. ares. vt supra. Et rōe tali. Prim⁹ motor mouit celū infinitis reiterationibus sine difficultate: ⁊ mouebit taliter sz ares. in infinitū vtute propria. ergo est infinite duratōis ⁊ potētie actiue pmo mō. Itē illud qd mouet p infinitū tēpus est infiniti vigoris. sed pmus motor est hmōi. ergo. Antece-

dens patet ꝑ arest. hic in textu. Nõ eñ potest habere nisi potẽtiam infinitã.

¶ Arguitur primo. Omnis effectus ꝑmi motoris est finitus in potentia actiua. ḡ prim⁹ motor est potẽtie finite. qm̃ oĩs effect⁹ proporcionat̃ sue cãe ꝟ autorẽ de causis. Et oẽ qd̃ fit fit a sibi sil'i. vij. metha. Rñdet̃ negãdo ꝯsequẽtiã. Et ad autoritates ẽ dicẽdũ ꝙ oĩs effectus hꝫ ꝓportionem ad suã cãꝫ respectiue qꝛ respicit suã cãm a q̃ depẽdet ĩ esse vel fieri. Uel sic. oĩs effect⁹ hꝫ ꝓportionẽ ꝛ sil'itudinẽ ĩ sua cã. s. ꝟm eẽ ydeale vel exẽplare.

¶ Arguit̃ secũdo. primus motor etiã secũdũ ares. est ĩfiniti vigoris simpl'r. Prĩo qꝛ est infinite ꝑfectõis cũ sit ꝑfectissim⁹. ꝛ ꝑfectionem maiorẽ hẽre nequeat. Scd̃o qꝛ est ens quo meli⁹ excogitari nõ põt. iiij. ethicorũ. ergo est ĩfiniti vigoris. Rñdet̃ ꝙ sit ꝑfectissim⁹. ꝛ eo melius excogitari nõ põt quo ad suã essentiã siue esse essentiale: qꝛ est ens eternũ independens ꝛ ꝑfectũ simpliciter ꝟm aresto. nõ ãt rõne vigoris quo ad exteriora.

¶ Arguit̃ vltĩo. Ares. posuit deũ esse liberꝝ. ergo potest in vtrũqꝫ oppositorum: quia potentia libera est q̃ potest in vtrũqꝫ oppositorũ. ergo põt mouere ꝛ res ꝓducere ꝟm suã volũtatẽ qd̃ falsuꝫ ẽ ꝟm Arest. cũ non possit celũ mouere velocius ꝛ nõ possit ꝓducere effectũ sine causis secundis. Rñdet̃ ꝙ arest. posuit ꝑmũ motorẽ esse liberũ solũ libertate q̃ agit ĩ se. qꝛ vult se eẽ ĩtrãsmutabilẽ eternũ ꝛ viuere vita delectabilissima. Uñ ẽt ꝟm fidẽ nõ põt velle eẽ se ĩꝑfectiorẽ cũ suũ eẽ sit suũ velle. Libertas ãt oppositiõis q̃ ĩ hoĩb⁹ eẽ tradit̃ ab Ares. ĩ ethicis nõ ẽ simpl'r ꝑfectõis cũ nõ repiat̃ ĩ deo q̃ tñ est ꝑfectissim⁹ ꝛ nl'la caret ꝑfectõe. iõ solet cõit̃ dici ꝙ d̃s sit determĩat⁹ ad bonũ ad ĩdepẽdẽtiã. qꝛ nõ põt ñ eẽ bon⁹ ꝛ ĩdepẽdẽs ꝛ optim⁹ ꝑꝑ qd̃ diffũdit suã bõitatẽ v̄tutẽ agẽdi ꝛ oĩuꝫ reꝝ ꝯseruatõeꝫ ĩ h̃ ĩferiora tãq̃ꝫ bõitat sue ĩcõtinẽs

¶ Finis totius libri Phisicoꝝ

Accipe lector hũanissime multiuariã autoꝝ excogitatõeꝫ ĩ phisicen Arest. q̃ sane ꝑlecta ꝓnior faciliorqꝫ mõ ĩ alios ares. sũmi ph̃oꝝ ꝑncipis libellos iter secure v̄sare possis Indeqꝫ q̃ntũ pñtibus ĩcubuisse ꝓfuit ĩtelligas. Indẹ ẽt nõ potes nõ cogitare q̃nta ĩgenij ne dicã calliditate sꝫ prudẽtia ĩmo sapĩa Arest. vir fuerit clarissim⁹: q̃ ad sciarũ q̃ ex cãrũ ꝯuẽticul' eẽ debꝫ iter patulũ exhibuit. Prĩcipio enĩ (vt istius rei expiẽtiã in suis libris visere nõ pigeat) suppositõibus ipsis accuratissimus ꝛ ĩgeniosus ĩtẽdit vt eũ ꝓpe illic pedẽ firmare estĩares. Sꝫ lõgo post tꝑe qd̃ callidi ĩgẽij eẽ debuit stabilitã ĩfert sniaꝫ placitã. Tãtoꝑe tñ h̃ res altiori egeret ĩdagĩe vt tedia forte darẽ si ista satis elucubrarẽ. At si ĩ plerisqꝫ locul' abũde ĩterp̃tẽ pñtẽ esse te videre tibi non videaris: id profecto ꝛ tempori nimis mihi credas cursiuo ꝛ adolẽti iãiam etati ꝓrsus apponas. Si tñ Arest. sniam ĩgenio sane ãplecteris verba sꝑ ĩ me pietate ages mirmidonico sceptro minĩe me pulsaturus. Ceteꝝ vero plusculũ fortasse tũ placiti: tum delectus describere in impio fato mihi succũbendũ sit apud me institui. Iteꝝ vale suauis.

¶ Opinio Mosellani Friderici Sunczell

Assensu facili probat hec cuius bene iuncta.
Quatuor humorum consonat armonia.

Claus deo: finiũt collecta ꝛ exercitata frideriti sũczell philosophie: magistri ĩ octo libꝛos phisicoꝛũ Aresto/lis. cuꝫ additione textus noue trãslatõis Johãnis Ar/giropoli circa qões positi cũ nũero ꝓmentarioꝝ oppo/sito sup quem mota est qõ Impꝛessa sub hemisperio ve neto Impensis Leonardi Alãtse Bibliopole viennen sis Arte vero ꝛ igenio Petri Liechtenstein Colonien sis ãno. M.d.vj. Die. xxviij. Mensis madij Maxi/miliano ꝓmo Romanoꝝ Rege faustissime ipante ꝛc.

